Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Multidiszciplináris Doktori Iskola
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A román felsőoktatás-politika változásai 1990-2003 között

Doktori (Ph.D.) értekezés

Témavezető:
Nagy Péter Tibor
MTA tudományok doktori kandidátusa

Készítette:
Mandel Kinga
doktorjelölt

Debrecen
2005

A ROMÁN FELSŐOKTATÁS-POLITIKA VÁLTOZÁSAI 1990-2003 KÖZÖTT

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében oktatásszociológia tudományágban

Írta: **Mandel Kinga** okleveles szociológus

Készült a Debreceni Egyetem Multidiszciplináris bölcsészettudományok doktori iskolája (A nevelés és művelődés társadalmi-történeti összefüggései programja) keretében

Témavezető: Dr. Nagy Péter Tibor…….

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr. …….

tagok: Dr. …….

Dr. …….

A doktori szigorlat időpontja: 2005……...

Az értekezés bírálói:

Dr. …….

Dr. …….

Dr. ……..

A bírálóbizottság:

elnök: Dr. …….

tagok: Dr. …….

Dr. …….

Dr. …….

Dr. …….

A nyilvános vita időpontja: 2005…….

Én Mandel Kinga teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletbentartásával készült.

Tartalomjegyzék

1 Bevezetés 6
1.1 A kutatás célja 6
1.2 A kutatás módszertana 6
1.2.1 A parlamenti naplók diskurzuselemzése 7
1.2.2 Politikai pártprogramok elemzése 10
1.2.3 Interjúk a politikai pártok oktatási bizottsági képviselőivel 11
1.3 Hipotézisek 12
1.4 A dolgozat szerkezete 12

2 Szakirodalmi áttekintés 14
2.1 A felsőoktatás mint a hatalmi harcok színtere –angolszász és nyugat európai modellek 15
2.1.1 Az állami bürokrácia 17
2.1.2 A piaci modell 19
2.1.3 Az akadémiai oligarchia 19
2.1.4 Köztes szervezetek 20
2.1.5 Stakeholderek és a felsőoktatási intézmények más szereplői 20
2.1.6 Állam és felsőoktatás kapcsolatának változása 21
2.1.7 Autonómia és akadémiai szabadság, mint értékek 27
2.2 Közép-Kelet-Európa felsőoktatásának alakulása 27
2.3 A román felsőoktatás-politika feltételrendszere 31
2.3.1 A pártállami időszak felsőoktatás-politikája 31
2.3.2 1989 után bekövetkezett változások - reformmodellek 32
2.3.3 Oktatással foglalkozó szervezetek Romániában 37
2.4 Románia politikai meghatározottságai 38
2.4.1 A politikai rendszer – kormányzat és törvényhozás 38
2.4.2 A politikai pártok 43

3 A négy parlamenti ciklus felsőoktatás-politikájának elemzése 58
3.1 Az 1990-1992 közötti időszak felsőoktatás-politikája 58
3.1.1 A felsőoktatás kihívásai és kormányzati válaszok 58
3.1.2 Felsőoktatás-politika körvonalazódása a költségvetési vitákban és interpellációkban 63
3.1.3 A politikai pártok felsőoktatás-politikája 74
3.1.4 A korszak felsőoktatás-politikájának jellemzői 78
3.2 Az 1992-1996 közötti időszak felsőoktatás-politikája 82
3.2.1 A kormány felsőoktatás-politikája 82
3.2.2 A köztes szervezetek hatása a felsőoktatás-politika alakulására 122
3.2.3 Az RMDSZ felsőoktatás-politikája 124
3.2.4 A korszak felsőoktatás-politikájának jellemzői 132
3.3. Az 1996-2000 közötti időszak felsőoktatás-politikája 137
3.3.1. A felsőoktatás kihívásai és azokra adott válaszok 137
3.3.2. A konszolidáció időszaka (1996-1997) 141
3.3.3. A felsőoktatási reform újraindulása (1998-2000) 154
3.3.4. Az RMDSZ koalíciós felsőoktatás-politikája 184
3.3.5. A korszak felsőoktatás-politikai jellemzése 186

3.4. A 2000-2003 közötti időszak felsőoktatás-politikája 189
3.4.1. A felsőoktatás kihívásai és a politikai pártok válaszai azokra 189
3.4.2. A kormány felsőoktatás-politikája 191
3.4.3. A köztes szervezetek és „stakeholderek” felsőoktatás-politikája 197
3.4.4. Az RMDSZ felsőoktatás-politikája 198
3.4.5. A korszak felsőoktatás-politikai jellemzése 201

4. A román felsőoktatás-politika változásai - összefoglalás 204

5. Summary 214

6. Rövidítések jegyzéke 227

7. Irodalomjegyzék 229
7.4. Források - Politikai pártprogramok, pártanyagok 229
7.5. Felhasznált irodalom 232

1 Bevezetés

1.1 A kutatás célja

Kutatásom célja - a konfliktusos elméleti megközelítésen alapuló angolszász felsőoktatáspolitikai elméletekre alapozva - tanulmányozni a román felsőoktatás-politika alakulását, támaszkodva a jog-, politika-, szociológia- és történettudományokra. Kiindulópontom az a feltevés, hogy a román felsőoktatás-politika világa a pluralista elméletekkel magyarázható amennyiben az idők során abban létrejöttek a különböző érdek- és nyomásgyakorló csoportok, különböző társadalmi, politikai jellegű koalíciók.

A kutatás célja feltárni, hogy ilyen mértékben bizonyul indokoltnak a parlamenti naplókra alapozott felsőoktatás-politikájának kutatás egy olyan ország esetében, mint amilyen Románia? Esetleg milyen feltételek mellett alkalmazható a módszer más közép-kelet-európai országok esetében? Mely felsőoktatáspolitikai tematikák kerültek a parlamenti viták középpontjába a vizsgált tizenhárom évet felölelő időszak alatt, és miért éppen azok? Hogyan alakult az állami bürokráciának, az akadémiai oligarchiának és a „piaci hiénáknak”[1] a felsőoktatás irányításáért vívott harca? Hogyan hatottak kül-és belpolitikai események, társadalmi változások a felsőoktatáspolitika alakulására? A kormányzati felsőoktatás-politikák milyen nyugati modelleknek vagy mintáknak a romániai adottságokhoz történő igazításán alapultak? Melyek voltak az egyes kormányok, a különböző pártok, esetleg szakmai vagy társadalmi csoportok (oktatók, hallgatók, akadémikusok) implicit vagy explicit oktatási célkitűzései? Mely csoportok felsőoktatási érdekei érvényesülhettek és miért? Milyen értékek mentén határozták meg az egyes kormányok és politikai pártok felsőoktatás-politikájukat? A képviselők érvrendszerükben milyen mértékben használtak politikai, társadalmi, gazdasági vagy oktatáspolitikai érveket? Amennyiben oktatáspolitikai érvek is megjelentek, ezek mely dimenziók mentén strukturálódtak (esélyegyenlőség – méltányosság, minőség – hatékonyság, szabadság, esetleg más demokratikus vagy tradicionális értékek, vallás, erkölcs)? Milyen stratégiák, retorikák, legitimációs mechanizmusok alkalmazására került sor a különböző kormányzati periódusokban?

1.2 A kutatás módszertana

Az 1990 és 2003 közötti időszak felsőoktatás-politikáját főként a parlamenti naplók, valamint a politikai pártok oktatási bizottsági képviselőivel készített interjúk alapján elemeztem. Másodlagos forrásul szolgáltak a politikai pártok programjai és dokumentumai, valamint a román felsőoktatásról és politikáról készített szakértői elemzések is.

[1]Kozma Tamás által javasolt kifejezés, mintegy fair playből, a másik két szereplő negatív kicsengésű elnevezését ellensúlyozandó: akadémiai oligarchia, állami bürokrácia, piaci hiénák.

Kutatásom abból a feltevésből indult ki, hogy a felsőoktatást a különböző aktorok politikájának összeütközése és ennek nyomán kialakuló konszenzus irányítja, mely folyamat leginkább a parlamenti csatározások során körvonalazódik. Feltételezem, hogy bár Románia meglehetősen gyenge demokratikus hagyományokkal rendelkező ország, a választások mégis legitimnek nevezhetőek, főként a magas részvételi aránynak köszönhetően (1990-ben 86%, 1992-ben 76%). Az 1989-es társadalmi változások során létrejött kétkamarás parlamenti rendszerben minden társadalmi csoport – nem érdekes, hogy arányosnak tartjuk-e annak parlamenti jelenlétét – megjelenik és képviseli érdekeit. A parlamentben elhangzó beszédek a széles nyilvánosságnak szólnak, azonban a sajtóban megjelenő nyilatkozatokkal ellentétben talán kevésbé manipulatívak. Feltételezem, hogy az egymást követő kormányok összetétele, a kisebbségben, koalícióban, vagy parlamenti támogatással kormányzó pártok politikája alapvetően meghatározza a kormányzat és a felsőoktatási intézmények kapcsolatát.

Miért kronologikusan vizsgálom az oktatáspolitika alakulását és nem egy időkeresztmetszetben? A politikák dinamizmusának történeti és evolucionista megközelítése lehetővé teszi annak megértését, hogy miért éppen egy adott politikai opció mellett döntöttek az adott korban. Az elemzés kronologikus jellegét az is indokolja, hogy a román oktatási reform egy kétirányú: egyrészt a kormányzat szándéka szerint egy felülről vezérelt folyamat, ahol a központ által elindított hullámok és annak visszafogásai képződnek le a rendszerre, másrészt a késlekedő reformot intézményi szintű innovációk előzték meg, melyekhez a kormányzatnak igazodnia kellett.

A felsőoktatás fejlődésének dinamikáját nem az angolszász modellben bemutatott klasszikus aktorok (pl. Teichler szereplői) között zajló csatározások határozzák meg, hanem főként a kormányzat és az egyes felsőoktatási intézmények dialógusa, a központ kezdeményezései, vagy az intézmények innovatív megmozdulásaira adott válaszreakciók határozzák meg. A kronologikus megközelítést indokolja, hogy a felsőoktatás-politika szereplői a rendszer pluralizálódásával együtt fokozatosan jönnek létre és lépnek be a folyamatba, így a változások dinamizmusában lényegi elemek rejlenek.

1.2.1 A parlamenti naplók diskurzuselemzése

Az 1990-2003 között eltelt tizenhárom évben számos oktatással kapcsolatos vitára került sor a parlamentben: az éves költségvetési viták keretében, az egyes oktatással kapcsolatos törvények megvitatása kapcsán, a parlamenti interpellációk, valamint az oktatási miniszter és az államtitkárok ezekre adott válasza keretében. Munkám során a felsőoktatást érintő alapvető oktatási és akkreditációs törvények, valamint azok módosítási vitáinak elemzésére helyeztem a hangsúlyt. Abban a parlamenti ciklusban, melyben nem született a felsőoktatást érintő oktatási

törvény, vagy törvénytervezet, az éves költségvetési viták oktatással foglalkozó részét elemeztem.

A parlamenti jegyzőkönyvek kiváló és egyben legautentikusabb forrásul szolgálnak úgy a politológiai, szociológiai, mint az oktatáspolitikai elemzésekhez. „A politikai diskurzusok nyugtalanítóan izgalmaz vonása, hogy képlékenyek, mozgékonyak és változékonyak, vagyis nem lehet előre pontosan megmondani, hogy kik vesznek részt bennük, miről szólnak, mire használják őket, és meddig terjednek”[2](Szabó, 1996).

A parlamenti naplókra támaszkodva több oktatási és/vagy kisebbségi vonatkozású kutatás készült Magyarországon, és Romániában. Nagy Péter Tibor a kiegyezés és a második világháború közötti időszak oktatáspolitikájának feltárásához használta elsődleges forrásul a magyarországi parlamenti naplókat. Reisz Róbert (2003) 1998 nyarának romániai forrongó eseményeit elemezte a román parlamenti naplókra támaszkodva, amikor az állami magyar egyetem létrehozásának kérdése körül kirobbant viták az országot kormányzó koalíció válságához vezettek. Dan Chiribucă (2003) a magyar kisebbség kormányban történő részvételét és a közpolitika befolyásolásának mértékét vizsgálta a román parlamenti naplók alapján (1996-2000 között).

A parlamenti naplók vizsgálatát a diskurzuselemzés[3] módszerével végeztem. A diskurzuselemzéseknek két típusa ismert: a tudásszociológiai, mely egy előzetesen létező szociológiai kategória (ideológiák, értékek, intézményes pozíciók, előítéletek, csoport-hovatartozás) létezésének jelei után kutat és célja az elemzett szöveg kauzális magyarázata, valamint a strukturalistának is nevezett, melynek célja a diszkurzív mező struktúrájának leírása. A strukturalista diskurzuselemzés azt vizsgálja, hogy a diskurzusban milyen alternatív tudásformák jelennek meg, ezek 1. milyen kijelentésekből és tematikus kijelentéscsoportokból állnak, 2. Milyen kimondatlan előfeltevéseket hordoznak, 3. Mely szereplők termelik ki és érvényesítik őket, 4. Milyen stratégiák segítségével (Csigó, 1998). A strukturalista elemzés a szerzők többsége (Csigó, Kovács, Szabó) szerint a diskurzuselemzés optimálisabb eszköze, amennyiben magában foglalja a tudásszociológiai elemzést (2 pont), ugyanakkor nagymértékben túlmutat rajta. A külső nézőpontból meghúzott határok és sajátosságok (azaz a tudományszociológiai megközelítés) eleve elrendezik azt, ami csak a diskurzusban rendeződik el (Szabó, 1997). Ezzel szemben a strukturalista diskurzuselemzés, amely struktúrát interpretál, és nem kauzális magyarázatot keres, fenntartja az egész diszkurzív mező leírásának lehetőségét

[2] 103 oldal.

[3] A diskurzus fogalma francia-angol eredetű, a discours-ból származik és jelenthet előadást, beszédet, közlést, sőt olykor szöveget is, jobb híján diskurzusként használják magyarul is.

(Csigó, 1998). Foucault (1991) szerint a struktúra határozza meg az egyes kijelentések értelmét, ezért a diskurzus tartalmi interpretációja is csak e struktúra ismeretében lehetséges.

A strukturalista megközelítés a politikai diskurzusok elemzése során azért is indokolt, mert sokféle tényező – a szereplők intézményes pozíciója, eltérő kapcsolata a gazdasági érdekcsoportokhoz, eltérő ideológiai meghatározottságuk, eltérő politikai szocializációs mintáik és tapasztalataik, eltérő részvételük a döntéshozatal felelősségében, eltérő érintettségük – egyszerre hat.

Foucault (1991) szerint minden diskurzus korlátozott, „minden társadalomban ellenőrzik, kiválogatják, megnevezik a diskurzus termelését, majd a terméket újra elosztják, mégpedig bizonyos számú eljárás szerint, melyeknek az a szerepük, hogy csökkentsék a diskurzus veszélyeit, uralmukba kerítsék véletlenszerű megjelenését, kiküszöböljék súlyos, fenyegető anyagiságát".[4] Foucault (1991) szerint a diskurzusok korlátozása kizáró eljárások révén történik, mely lehet külső, vagy belső. Három külső eljárás révén korlátozódik: a tiltás (például egyes szavak használatának tiltása), a megkülönböztetett őrület (a józan ész ellentettje, mely a cenzúrahasználatot legitimálja), valamint az igazságvágy (az igazság akarása, keresése) révén. A diskurzusok belső korlátozó eljárásai: a kommentár (egy szöveg másodlagos elemzése, mely értelmezi az elsőt, új diskurzust teremt), a szerző (mely szintén meghatározza, ill. behatárolja a szöveget), a diszciplína (a tárgy maga is szabályoz, az alkalmazott módszerek, szabályok, eljárások, eszközök révén). A diskurzus alkalmazásának körülményei is meghatározzák, illetve korlátozzák a diskurzust: a szertartás (lehet hallgatólagos, vagy akár külsőleg szabályozott protokolláris), a diskurzustársaságok (melyek titkok kisajátítására vagy feltárása érdekében szerveződnek), a doktrínák (vallási, etnikai, osztály, vagy társadalmi helyzetbeli hovatartozás megnyilvánulásai vagy eszközei).

A politikai diskurzusok a foucault-i korlátok mellett néhány specifikus jellegzetességgel is rendelkeznek, melyeket Szabó (1996) határokként definiált. Ezek némelyike a politikum definíciójából származik, ami „nem más, mint a hatalomról szóló beszéd, semleges helyzetéből az emeli ki, hogy a hatalomhoz kapcsolódik".[5] Rivalizáló jellegű, az elutasítás és az egyetértés mentén szerveződik, mivel minden politikai megnyilvánulás nyílt vita, más politikai elképzelésekhez viszonyítva szól valamiről és valakikhez[6] (Szabó, 1996). A politika világában nincsenek örök személyek és ügyek, rögzített alanyok, stabil objektumok, végérvényes megoldások.[7] Szabó (1996) szerint a politikai viták négy alapszerepet használnak: az idegen, az

[4] 869 oldal.
[5] Szabó, 1996, 104 oldal.
[6] Szabó, 1996, 105 oldal.
[7] Szabó, 1996, 106 oldal.

ellenség, az ellenfél és a szövetséges szerepét.[8] A politikai vitatémák sem teljesen szabadon választottak, amennyiben a rend (és káosz) és közügy (ill. magánügy), valamint a titok és konszenzus témakörök retorikai konstrukciói kijelölik a politika tematikus határait.[9]A politikai szereplők által alkalmazott stílusnak is megvannak a saját szabályai, illetve határai, lehetőségei és korlátai, melyek közül Szabó (1996) a tényszerűség és absztraktságot, jelenidejűséget és időtlenséget, személyesség és személytelenség ellentétpárokat, illetve határokat említi. A bemutatott korlátok, amint azt a későbbiekben látni fogjuk, a román politikai diskurzusok határai is egyben.

Kutatásom elsősorban a képviselőház parlamenti naplóinak elemzésére összpontosított, a szenátus naplóinak elemzésére csak kivételes esetekben került sor. A román parlamenti naplók nagyobb időintervallumra kiterjedő kutatása, meglehetősen problematikus feladatnak bizonyult, a naplók hozzáférési és használathatósági korlátai következtében.[10]

1.2.2 Politikai pártprogramok elemzése

A politikai pártprogramok budapesti könyvtárakban csak szórványosan fellelhetőek, ez alól egyedüli kivétel a román kultúra házának könyvtára lehet, mely azonban különféle okokra hivatkozva (egész nyáron át tartó felújítási munkálatok, könyvtári személyzet hiánya) nem engedett betekintést anyagaiba. Így a politikai pártprogramokat 2003 márciusában megtett bukaresti út alkalmával a pártok székházait felkeresve gyűjtöttem össze, több-kevesebb sikerrel, ami részben a pártok azon érdekével indokolható, hogy – az időközben történt változások, esetleg alapvető ellentmondások következtében – csak a leginkább aktuális dokumentumokat tegyék hozzáférhetővé. A felkeresések körülményeinek és történéseinek leírása külön szociográfiai tanulmányt érdemelne. Az egyes pártházak elhelyezkedése a román fővárosban, külső és belső kinézetelük, berendezésük, az ott dolgozó emberek, azok reakciói híven tükrözik az éppen aktuális hatalmi viszonyokat, az egyes pártok politikai beállítottságát.[11]A rendelkezésre

---

[8] Szabó, 1996, 107 oldal.

[9] Szabó, 1996, 117 oldal.

[10] Bár Magyarország és Románia parlamenti könyvtárai között megállapodás született a parlamenti jegyzőkönyvek kölcsönös cseréjére, ez a csere román részről meglehetősen hiányosan történt, ezért egyes országgyűlési naplók csak a bukaresti parlamenti könyvtárban megtalálhatóak. A romániai parlamenti naplók nagy hiányossága a magyarországi parlamenti naplókkal szemben, hogy nincsenek katalogizálva, valamint az egyes naplók egészen az 1993-as évfolyamig nem rendelkeznek semmilyen tartalomjegyzékkel, ami nagymértékben megnehezíti a keresést. Az arra vállalkozónak számos parlamenti naplót kell végigböngésznie, még akkor is, ha tisztában van az adott törvény vitájának kezdő és végső időpontjával, amíg ráakad az őt érdeklő anyagokra.[10] A fentiek mellett eltörpül az az apró technikai probléma, hogy a naplók iránt eddig a budapesti Országgyűlési Könyvtárban senki sem mutatott érdeklődést, ezért időbe telt, míg előkeresték őket a könyvtár lerakatából és azok változatlanul nyomdai formában voltak, A3-as felvágatlan lapokkal. Az 1996-os évfolyamtól kezdődően felszusszanhat a kutató, ugyanis ezek már megtalálhatóak az interneten a román képviselőház web-oldalán (www.cdep.ro).

[11] Mindegyik a maga módján sajátos volt, mégis három párt: a két szélsőséges párt (PRM és PUNR) valamint a Liberális Párt székházának látogatása tett különös hatást rám, az előző kettő veszelyeztetettség érzés keltésével, utóbbi pedig éppen ellenkezőleg, barátságosságával (bár barátságos volt a fogadtatás a demokrata és a parasztpárti székházakban is, esetükben a segítőkészség mellett több fenntartást, illetgve

álló politikai programok és a székházaknál történt felkeresések azt a feltevést erősítették, hogy a politikai pártok közül kettő tartja az átláthatóságot (legalább részben) fontosnak: a Nemzeti Liberális Párt (továbbiakban PNL)[12] és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (továbbiakban RMDSZ).[13]

1.2.3 Interjúk a politikai pártok oktatási bizottsági képviselőivel

A politikusokkal történő kapcsolatteremtés számos akadályba ütközött. Három képviselő bizonyult készségesnek, – a politikától visszavonult a Társadalmi Demokrácia Romániai Pártjának[14] (továbbiakban PDSR) egykori oktatási minisztere, a Demokrata Párt[15] (továbbiakban PD) képviselője és a parlamentből 2000-ben kiesett Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt[16] (továbbiakban PNȚCD) egykori minisztere – a többiek, annak ellenére, hogy interjú-készítési szándékomról már előzetesen tájékoztattam őket, a telefonon keresztül történő felkeresés során[17] az újságírókkal szemben gyakorta alkalmazott halogatási technikához folyamodtak.[18] Végül az RMDSZ képviselőházának titkársága segítségével a képviselőházban kerestem fel ezeket a politikusokat. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy amint sikerült a személyes találkozásig

---

szándékom iránti gyanakvást érzékeltem). Mindhárom párt székháza Bukarest központjában helyezkedik el, bár a Nemzeti Egységpárt (PUNR) a parlamenti kiesés és szétesés következtében 2003 márciusában éppen költözés előtt állt. Látogatásomat a Liberális Párt székházában kezdtem, melyet érdekes módon, egy könyvesbolton (ami egyben antikvárium is) keresztül lehetett megközelíteni. Az ifjúsági osztályhoz, azaz a párt keretében működő Szabadságért és Fejlődését Egyesülethez (Asociația pentru Libertate şi Dezvoltare – ADRL) irányítottak, ahol rendelkezésemre bocsátották úgy a pártprogramokat, mint aktuálisan megjelent tanulmánykötetüket. Miközben eligazítottak a térképen megpróbáltak lebeszélni a nacionalista pártok székházainak felkereséséről. A Nagy-Románia Párt székháza előtt első pillantásra szembeötlött: a ház homlokzatán lobogó nemzeti zászló és a bejárattól másfél méterre a ketrecben vadul ugató harci kutyák. Így első nekifutásra elálltam látogatási szándékomtól. Másodszor határozottabban közeledtem, a kutyák is éppen jóllakottan pihentek, emberi mozgást is érzékeltem, így határozottan benyitottam. El is jutottam, az ajtón belül ácsorgó testőrökig. Kérdésemre, hogy hol találom a tájékoztatási osztályt, a válasz szintén kérdés volt: miért keresem azt? Így kénytelen voltam szándékomat hosszasan részletezni, mire az első ajtóra mutattak. Belépve egy televízió előtt sapkában és mellényben fagyoskodó idősebb, barátságtalan hölgyet találtam, aki unottan hallgatta végig, másodszor elismételt történetemet, majd csak annyit mondott: "a következő emeleten". Kifordultam a szobából és megkerestem a lépcsőt. Az első emeleten piros szőnyeges folyosó vezetett egy párnázott, fekete ajtóhoz, melyen Vadim Tudor neve állt. Más ajtókat kerestem, azonban rajtuk a következő felirat fogadott: "Idegen személyek belépése szigorúan tilos. Belépés csak szenátorok és államtitkárok számára engedélyezett." Mivel rajtuk kívül több ajtót nem találtam, bekopogtattam. Az ott talált személynek harmadszor is elmondtam jövetelem célját, így egy szobával bennebb jutottam, ahol negyedszer is elmondhattam szándékomat. Ezúttal úgz tűnik emberemre találtam, bár az úr fogadtatása meglehetősen barátságtalan volt: nehezményezte, hogy egyik percről a másikra pártprogramokat kérek tőle (megjegyzem előzetes emiljeimet egyetlen képviselő sem méltatta válaszra), másrészt a felől érdeklődött, hogy milyen szándékaim vannak azokkal. Végül megegyeztünk abban, hogy másnapra összegyűjti a programokat, a párt létrejöttéig, 1991-ig visszamenően. Másnap megismétlődött a történet, az ajtónállók érdeklődése, majd az emeleti személyé, míg végül eljutottam az illetőhöz, aki mindössze két vékonyka füzettel (az éppen aktuális programokkal) fogadott. Másik élmény a PUNR székház látogatásához kötődött.Itt az éppen más néven újjáalakuló párt – a Nemzeti Egység Pártjából a Nemzet Egységének Pártja lett – alelnöke fogadott. Szándékom közlése után az illető úr vázolta a párt kisebbségekkel kapcsolatos nézeteit, melynek értelmében sehol a világon nem léteznek közösségi kisebbségi jogok, csupán individuálisak, valamint nem léteznek etnikai kisebbségek, csak egyes etnikumokhoz tartozó személyek. Ezt követően átadta a párt utolsó füzetét egy jó tanáccsal: "vigyázzak, mit írok majd róluk, mert ők mindent figyelnek, mindennek utánanéznek, és a kezük messzire elér". Hátra-hátra pillantva távoztam e székházból.

[12] Nemzeti Liberális Párt – Partidul Național Liberal - PNL – a pártok nevei megtalálhatóak a dolgozat végén a rövidítések jegyzékében is.

[13] Romániai Magyar Demokrata Szövetség – RMDSZ. A romániai magyarok érdekeinek képviseletét felvállaló politikai párt.

[14] Partidul Democrației Sociale din România – PDSR.

[15] Partidul Democrat – PD.

[16] Partidul Național Țărănesc Creştin şi Democrat – PNȚCD.

[17] Amikor nagy nehezen, titkárnők hadán átverekedve magam sikerült kapcsolatba lépnem velük.

[18] „Ma nagyon zsúfolt a programom, de hívjon fel holnap, és akkor megbeszéljük."

eljutni, a politikusok készségesnek voltak a válaszadásban. A Nagy-Románia Párt[19] (továbbiakban PRM) oktatási bizottságának tagjával – aki több parlamenti cikluson keresztül e bizottság elnöki funkcióját is ellátta és meghatározónak tűnt annak döntései szempontjából – a két hetes bukaresti tartózkodásom során sajnálatos módon nem sikerült[20] interjút elkészítenem. A fent említettek mellett interjú készült a Liberális Párt (PNL) egykori oktatási bizottsági tagjával, az RMDSZ jelenlegi oktatási bizottsági tagjával, aki egyben több parlamenti cikluson keresztül annak alelnöke is volt, valamint az RMDSZ másik egykor oktatási bizottsági, jelenleg vallásügyi bizottsági tagjával.

1.3 Hipotézisek

A kutatás első hipotézise egy módszertani jellegű megállapítás, miszerint a parlamenti naplók elemzése közelebb visz a román felsőoktatás-politika megértéséhez, mint a hagyományos (angolszász) módszereket alkalmazó oktatáspolitikai elemzések. A kutatás azon előfeltevésen is alapul, hogy a politikusok parlamenti megnyilvánulásainak tartalma nagymértékben eltér a közvéleménynek szánt (médiában megjelenő) politikai nyilatkozatok tartalmától. Azaz egyfajta törés észlelhető a két típusú kommunikációs aktus között, amennyiben a parlamenti viták kevésbé manipulatívak (nem annyira közvetlen választói szavazatszerzés a céljuk), inkább pragmatikusak (valamely szűkebb érdekcsoport igényeinek kielégítésére törekszik). Feltételezhetjük azt is, hogy a politikai pártok, felsőoktatási érdekeik érvényesítésének érdekében – tekintettel Románia gyenge demokratikus parlamentáris hagyományaira – nem kizárólagosan a parlamentarizmus eszközeivel küzdenek, hanem – a nagyrészt nyugat-európai mintára készült parlamenti szabályzatot mellőzve – tradicionális eszközöket előnybe részesítve érvényesülnek.

1.4 A dolgozat szerkezete

A dolgozat négy részből áll. Az első, bevezető rész, a kutatás célját, előzményeit, a módszerek bemutatását tartalmazza. A második rész a szakirodalom áttekintését nyújta fokozatosan közelítve, az angolszász, majd közép-kelet európai felsőoktatás-politikai kutatások bemutatásán keresztül a román felsőoktatatás-kutatás eredményeihez. A harmadik rész a tizenhárom éves időszak felsőoktatás-politikai vitáinak elemzésére összpontosít, kronológikus sorrendben veszi sorra a négy egymást követő parlamenti ciklust, azonos logikát követve vázolja az egyes cikluson belüli történéseket, alapvető vitákat, politikai és érdekcsoportok közötti konfrontációkat, azok okait. A negyedik rész a fontosabb megállapítások és következtetések

[19] Partidul România Mare - PRM.

[20] A halogatási technika, valamint egy "közbejött elutazás" következtében.

összefoglalására vállalkozik. Ezt követi a rövidítéseknek és a forrásoknak valamint az irodalomnak jegyzék.

2 Szakirodalmi áttekintés

Az angolszász felsőoktatás-politikai kutatások, valamint a közép-kelet-európai felsőoktatási környezet megértése, melybe a román felsőoktatás-politika ágyazódik, elengedhetetlen ez utóbbi tanulmányozásához.

A felsőoktatás fejlődését és a felsőoktatás-politikát számos nézőpontból lehet elemezni. A kutató a társadalomtudományok széles skálájára támaszkodhat, többek között az antropológiára, filozófiára, makro- vagy mikroszociológiára, a jogra, a közgazdaságtanra, a történelemre, a politikatudományra, valamint olyan al-tudományágakra, mint amilyenek az államigazgatási ismeretek, szervezeti elméletek, és összehasonlító pedagógia. (Clark és Neave, 1992). A felsőoktatás-politikai kutatás irányulhat egy adott tudományág, téma, vagy intézmény helyzetének felmérésére (Teichler, 1999), ugyanakkor lehet kutatás-, politika-, vagy gyakorlatorientált (El-Khawas, 1999).

A felsőoktatás-kutatás irányultsága folyamatosan változott az évtizedek során. A nyugat-európai felsőoktatás-kutatásokban a korai 1960-as években az oktatási beruházások és a gazdasági növekedés közötti kapcsolat vizsgálata kapott központi szerepet, a későbbiekben az 1960-as évek közepén az expanzió és az esélyegyenlőség, majd az 1960-as évek végén, a diákmegmozdulások következtében az intézményi sokszínűség, a döntéshozás új mintái, a tanterv, az oktatási módozatok, a vezetés új megközelítései kerültek a vizsgálatok középpontjába. Az 1970-es évek közepén, az 1980-as évek elején a felsőoktatást végzettek elhelyezkedési problémája a tantervek felülvizsgálatát hozta magával, az 1980-as évek közepén, az 1990-es évek elején a felsőoktatás kormányzatának ("governance")[21] és adminisztratív vezetésének ("management") kérdéskörei kerültek a kutatások érdeklődési középpontjába a minőségbiztosítással és az értékeléssel együtt (Teichler, 1999). Mindazonáltal a központi témák mellett a régiek is megmaradtak, újra és újra felbukkannak, egyre bonyolultabb összefüggések keretében.

Teichler (1999) szerint az 1990 –es években a hangsúly az irányítás ill. befolyásolás („policy")[22] és adminisztratív vezetés („management") kérdéskörére irányul, ezen belül a hangsúly a kormányzatiról az irányítási ill. befolyásolási, majd az adminisztratív vezetési paradigmára, azt követően pedig az aktorok komplexitásának paradigmájára helyeződött. Véleménye szerint az elkövetkező felsőoktatás-politikai kutatásoknak kisebb hangsúlyt kell fektetniük az irányítási ill. befolyásolási és adminisztratív vezetési folyamatokra és nagyobb figyelmet fordítani a felsőoktatás funkcionális változásaira az irányítás ill. befolyásolás és az adminisztratív vezetés

[21] Az angolszász szakirodalom két irányítástípust különböztet meg, a menedzsmentet, mely az adminisztratív vezetést jelenti és a "governance"-ot, mely a folyamatok szabályozására vonatkozik és magában foglalja az érdekegyeztetési alkufolyamatokat is.

[22] Sajnálatos módon nincs megfelelő magyar kifejezés a nemzetközi szóhasználatban elterjedt policy szóra, mely esetünkben olyan tevékenységet jelölt, amely az oktatási rendszer szerepői viselkedésének befolyásolását illetve megváltoztatását célozza.

tekintetében (Teichler, 1999). Az alábbiakban a konfliktusos elméleti megközelítésen alapuló angolszász felsőoktatás-politikai kutatások bemutatására kerül sor.

2.1 A felsőoktatás mint a hatalmi harcok színtere –angolszász és nyugat európai modellek

Két alapvetően különböző oktatáspolitikai megközelítés létezik, az egyik a különböző kormányzati mintákra („governance pattern") helyezi a hangsúlyt, a másik a politikai alternatívákra („policy alternative") alapoz (Teichler, 1988). Ez utóbbi abból indul ki, hogy a felsőoktatás némely szereplői némely felfogásokkal és politikákkal rokoníthatók. Így különböző csoportokra különböző politikai nézetek befolyása jellemző. A csoportok politikai nézetei leírhatóak a különböző politikai dichotómiák alapján, mint baloldali - jobboldali, konzervatív – progresszív, elitista – egalitarista, stb. E megközelítés gyakran kielégítően magyarázza az egyes oktatási rendszerek strukturális változásait, melyeket politikai szándékkal hajtottak végre, minthogy a felsőoktatás struktúrájának változása sok esetben a kormányváltások következménye. Az is megfigyelhető azonban, hogy a kormányváltás nem feltétlenül vezet a felsőoktatás strukturális politikájának változásához, amennyiben az egymást követő kormányok minimális konszenzusra jutnak e tekintetben.

Goedegebuure (1994) szerint Nyugat-Európában és az óceánon túl az elmúlt évtizedekben felerősödtek a viták, melyek arra vonatkoztak, hogyan kell irányítani a közszférát a modern demokratikus társadalmakban. Az irányítás nem más, mint az egyének és csoportok döntési és cselekvési mechanizmusainak befolyásolására tett kísérlet adott célok mentén, adott eszközöket használva. Ezért, vonja le a következtetést Goedegebuure, az irányítás szoros kapcsolatban áll a hatalom és ellenőrzés kérdéseivel (Goedegebuure, 1994).

A felsőoktatás-politika kutatók némely képviselői (Clark, Teichler, Neave, Vught) szerint a felsőoktatás olyan társadalmi alrendszer, melyet a részt vevő szereplők küzdelme alakít. Clark (1983) szerint a felsőoktatást a hatalmi harcok határozzák meg. E megközelítést Weber klasszikus szociológiai hagyatékából vezeti le, melynek értelmében a szervezett társadalmi élet nem más, mint hatalmi harc, tekintettel arra, hogy a hatalom az, amely végső soron meghatározza, hogy mely értékek kapnak prioritást, és melyek szorulnak háttérbe. Clark szerint a hatalmi harc szükségszerűen egyre inkább a társadalmi alrendszerek intézményi hálózatába tevődött át. Úgy tűnik, hogy szintén a Weber-i alapokból kiindulva Margaret Archer (1988) is a szervezett társadalmi csoportok sajátosságának tartja a konfliktusos versengést az oktatás feletti ellenőrzés megszerzéséért. Archer az érdekcsoportok közötti konfliktusos versengésnek tulajdonítja az oktatási rendszerek expanzióját is.

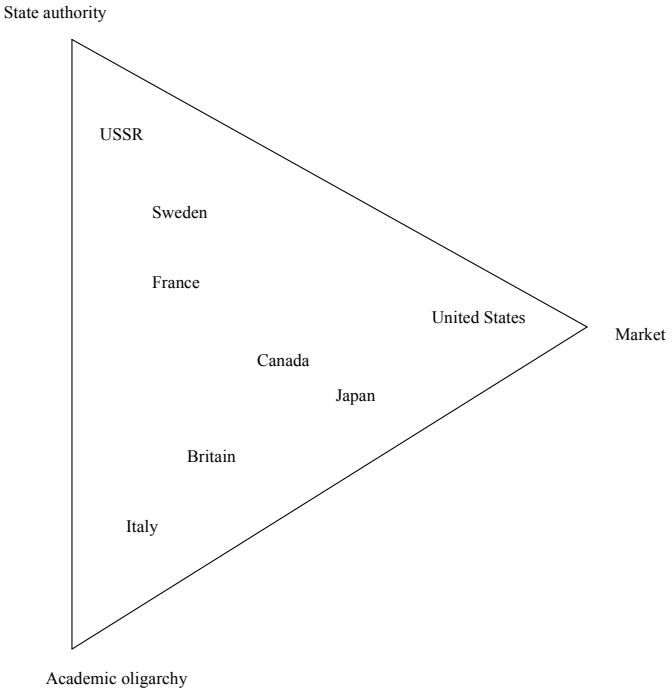

Az expanzióra vezeti vissza Hrubos Ildikó (2000) is a felsőoktatás átpolitizálódásának okát. Azáltal, hogy a felsőoktatás nagyra nőtt, rákényszerült, hogy kilépjen az elefántcsonttoronyból, és szembenézzen azzal, hogy "bürokratikus nagyüzemmé" vált. A felsőoktatás elit szakaszában (Trow, 1974), amikor a felsőoktatásba beiskolázott hallgatók száma nem érte el az érintett korosztály 15%-át, valamint az eltömegesedés szakaszában, amikor a hallgatók száma az érintett korosztály 35%-a körül járt, a felsőoktatást nem veszélyeztette külső erő. Tekintettel arra, hogy a rendszerben részt vevők (a felsőoktatás irányítói, oktatók és hallgatók) lényegében azonos társadalmi rétegekből származtak, azonos értékeket vallottak. A felsőoktatás általánossá válásával (35% felett) azonban a felsőoktatás egyre nagyobb támogatást igényelt és a társadalom egyre szélesebb körét kezdte érinteni, így különböző érdekek kereszttüzébe került, közüggyé vált. Teichler szerint a különböző érdekcsoportok felsőoktatással kapcsolatos vélekedései különböző értékeken mentén alakulnak, mely értékekben nincs társadalmi konszenzus (Teichler, 1988), a konszenzushiány pedig az értékek versengéséhez, a különböző érdekcsoportok konfrontációjához vezet.

Clark (1983) modelljében három fő érdekcsoportot különböztet meg, "aktorokat" akik a felsőoktatás jellegét meghatározzák. Ezek: az állami bürokrácia, az akadémiai oligarchia és a piac. E modellben a három hatalmi tényező kölcsönhatásából kiindulva az egyes országok felsőoktatási rendszerei elhelyezhetők a koordinációs háromszögben (lásd a következő ábrát). A háromszög minden egyes csúcsa az egyik vezetési mód maximumát és a másik kettő minimumát jelenti. Az ábra szerint Szovjetunió (USSR) felsőoktatásának irányításában érvényesült leginkább az állam uralma a piac és az akadémiai felett. A piaci modellt az Amerikai Egyesült Államok képviselte, az akadémiai oligarchiák uralmát pedig leginkább Olaszország felsőoktatása írta le, ahol az háttérbe szorította az állam és a piac befolyását.

Teichler szerint a felsőoktatás irányításának Clark féle modellje (Clark, 1983) az idők során újabb kulcsszereplőkkel bővült, a felsőoktatási intézmények menedzsereivel, kiknek a felsőoktatást befolyásoló szerepe már viszonylag régen, Clark modelljének keletkezését megelőzően is erős volt, azóta csak tovább nőtt. Az 1960-as évek végi diáklázadások következtében az 1970-es évek elején a döntéshozatal részvételen alapuló modellje került előtérbe, melynek eredményeképpen a felsőoktatási intézmények vezetése további új szereplőkkel (főként hallgatókkal) bővült. A menedzseri modell 1980-as években történő térhódításával, az állami, piaci és akadémiai vezetést nemcsak a menedzseri vezetés kompenzálta, hanem a kulcsszereplők közé kerültek a felsőoktatásban érdekelt más szereplők, „stakeholder"[23]-ek is (Teichler, 1998).

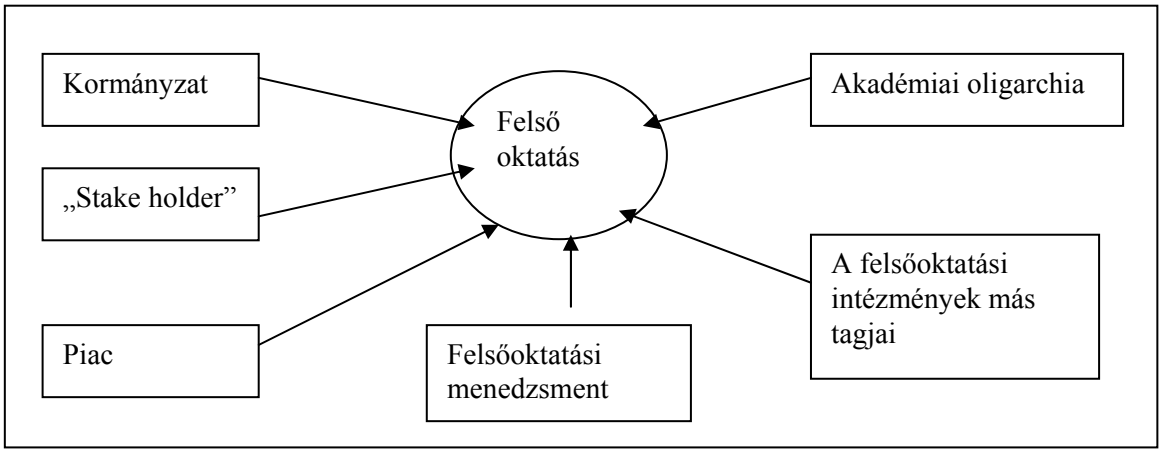

Goedegebuure (1994) szerint a felsőoktatásban részt vevő aktorok száma ország-specifikus tényező.

Teichler szerint megváltozott az egyes szereplők közötti kapcsolatrendszer, ahogyan átalakultak a felsőoktatási tevékenységek kezdeményezésének, felügyeletének és ellenőrzésének fő eljárásmódjai is. Az egyik ilyen változás Clark modelljének két szereplője – az állam és a felsőoktatás – kapcsolatának módosulására vonatkozik. Mielőtt az egyes aktorok kapcsolatának változását elemeznénk, lássuk az egyes aktorokat és azok hatását a felsőoktatásra.

2.1.1 Az állami bürokrácia

Az állami ellenőrzés a modern egyetemek létrejöttéig vezethető vissza történelmileg, a reformokra, melyek létrehozták a francia napóleoni egyetemeket (1806-1808) és a porosz humboldti kutatóegyetemeket (1807). Mindkettő az európai nemzetállamok megszilárdulásának időszakában keletkezett azzal a céllal, hogy magasan képzett adminisztratív apparátust hozzon létre a társadalom modernizációja érdekében. Tekintettel arra, hogy a fő megrendelő az állam, a felsőoktatás ez idő alatt nagymértékben centralizált, minden részletében állami irányítás alatt állt.

[23] A "stakeholder" olyan gyűjtőfogalom, mely az oktatásban érdekelt csoportokat, fogyasztókat, nyomásgyakorló csoportokat

A felsőoktatás elve a homogenitás, mely hasonló oktatási standardokra és programokra épült. A humboldti és a napóleoni felsőoktatás közötti különbség főként abban állt, hogy míg a humboldti az állami irányítás keretei között autonómiát biztosított a tudományos életben és a felsőoktatási alkalmazottaknak, mint individuumoknak, addig a napóleoni modell sokkal megszorítóbb volt, az állami ellenőrzés szinte minden területre kiterjedt (Amaral&Magalhaes, 1999).

Az állami ellenőrzés modelljében a kormányzatok a felsőoktatási intézményeket részletes és kiterjedt irányítási mechanizmusokkal és előzetes („apriori") ellenőrzéssel irányítják (Van Vught, 1997). Az államnak számos eszköze van áll rendelkezésére a felsőoktatás irányítására. Mitnich (1980) szerint irányíthat utasításokkal (törvény, adminisztratív szabályozók), vagy ösztönzőkkel (adó-ösztönzők, szubvenciók).

Az állam különböző retorikákat alkalmazott a közvetlen állami ellenőrzés szükségességének indoklása, illetve legitimálása érdekében. Amaral és Magalhaes (1999) három legitimálási stratégiát azonosított. Az egyik a kollektív (demokratikus, participatív) döntéshozás nehézségeire és korlátaira hivatkozott, a másik stratégia a felsőoktatás "vevőinek", felhasználóinak éretlenségéből indult ki és egyfajta védelmező szerepet tulajdonított az államnak, melynek célja a társadalmi egyenlőség biztosítása volt. A harmadik a kormányzati szereplők és közvetítő szervezetek azon pozitívumára támaszkodott, hogy ezek az adott felmerülő problémával kapcsolatban komplexebb és részletesebb rálátással rendelkeznek, mint az egyének vagy intézmények. Mint a későbbiekben látni fogjuk, ez utóbbi érvelést fellelhetjük a román felsőoktatás-politika fő aktorainak diskurzusában is.

Az állami ellenőrzés fenntartásának/fokozásának egyaránt nagyszámban voltak támogatói és ellenzői. Rhoades (1983) arra a következtetésre jutott, hogy a kormányzatok inkább támogatják a célok és programok sokszínűségét, mint az akadémiai oligarchiák, melyek homogén célkitűzésekben és hierarchikus mintákban gondolkoznak.

Az állami ellenőrzés modelljének sajátossága a társadalmi esélyegyenlőség biztosítása iránti elkötelezettség, ami a felsőoktatáshoz történő hozzáférés biztosítását jelenti mindenki számára. Az egyes államok a tandíj eltörlésével igyekeztek a kis jövedelmű családokból származó hallgatóknak esélyt biztosítani a felsőoktatásba kerülésre. A tapasztalatok azonban azt mutatták, hogy a tandíj elmaradása még inkább hozzájárult a társadalmi egyenlőtlenségek fennmaradásához, a felsőoktatási intézményeket továbbra is a magasabb jövedelmű családokból származó hallgatók látogatták, viszont az elmaradt tandíjakat az adófizető polgárok adójából (beleértve a kis jövedelmű családok adóját is) kompenzálták (Goedegebuure és társai, 1994).

("pressure group") jelöli.

Ennek ellenére fennmaradt az a közhely, hogy azok a hallgatók elkötelezettebbek a tanulás iránt, akik pénzügyileg is hozzájárultak tanulmányaikhoz.

A neo-liberális és monetáris politikával került előtérbe az a nézet, hogy a kormányzati beavatkozás és szabályozás mértéktelen, ezért minden probléma (pl. hatékonytalanság, a túlköltekezés, az erőforrások elosztásának igazságtalansága) oka a jóléti állam. A megoldást piacosítás révén látták megvalósíthatónak.

2.1.2 A piaci modell

A felsőoktatás esetében nem beszélhetünk teljes mértékben piacról, csak kvázi-piacról, vagy piacszerű folyamatokról, amennyiben a javakat és szolgáltatásokat nem a végső fogyasztó vásárolja meg, hanem egy ügynök (általában az állam), mely direkt módon eljuttatja azokat a kliensekhez, így kvázi-piac működik (Kogan, 1990). Piac-szerű működésre példákat az oktatásban és az egészségügyben lehet találni.

A piaci modell támogatói, például Throw (1984) szerint a piac elvei által vezérelt rendszer az, ami leginkább sokszínű mintákhoz vezet, míg a kormányzat által irányított rendszer különböző egalitárius mintákat hangsúlyoz. Véleménye szerint az államok egészében azért utasítják el a piac elvét, mert annak eredményeit kiszámíthatatlannak tartják, és mert attól tartanak, hogy a hatalmat inkább az intézmények és tagjaik, vagy a hallgatók és szüleik, mintsem a társadalom és az állami tisztviselők kezébe helyezi.

A piaci modell bírálói szerint a piac a kimenetel (termék, eredmény) etikailag vagy társadalmilag elfogadhatatlan elosztásához, monopóliumok kiépüléséhez, vagy a piac tökéletlen működése következtében az állam beavatkozásához vezethet (Amaral&Magalhaes, 1999).

Goedegebuure, (1994) szerint is a piac által irányított felsőoktatási rendszerekben (pl. AEÁ) a kormányzatok egyre inkább beavatkoznak a felsőoktatás céljának és szerepének meghatározásába.

2.1.3 Az akadémiai oligarchia

Clark modelljében az akadémiai oligarchia a harmadik alapvető szereplő mely meghatározza a felsőoktatás irányítását. Több rendszerben az akadémiai szereplőknek helyi erőből sikerült országos erővé fejlődni, ezáltal a bürokraták és politikusok köreinek teljes jogú tagjává válni és hatalomra jutni (Clark, 1983).

Természetesen az akadémiai oligarchiák szerepének fenntartását/fokozását is többen bírálták. Így például Clark (1986) arról írt, hogy egyes európai és angol egyetemeken a régebbi tanszékek oly

mértékben autonómmá váltak, hogy senkinek sem tartoztak elszámolással, így évtizedekig álomba szenderedhettek.

2.1.4 Köztes szervezetek

A felsőoktatásban az intézmények és a kormányzat közé ékelődött köztes szervezetek is egyre nagyobb szerepet játszanak. Függetlenül attól, hogy e szervezetek, a felsőoktatási intézmények vagy a kormányzat révén jöttek létre, hogy melynek érdekeit szolgálják, próbálnak egyre nagyobb függetlenséget kivívni maguknak és befolyásolni a felsőoktatás-politika alakulását.

A köztes szervezeteket nagymértékben meghatározza, hogy milyen célból, milyen körülmények között, és mely szereplő révén jöttek létre. Neave (1992) három típusú közvetítő szervezetet különböztet meg azok funkciója szerint: juttatási, tanácsadói és koordinációs, valamint a viták arénájául szolgáló köztes szervezeteket. Bjarnason (1998) is az általuk betöltött szerep szerint, primer és szekunder közvetítő szervezetekről ír. A primer gazdasági, juttatási hatalommal felruházott, a szekundér pedig koordinációs és tanácsadási feladatokkal rendelkező közvetítő szervezet. A Leeds-i Egyetem kutatói megkülönböztetnek elosztási jellegű és nem elosztási jellegű közvetítő szervezeteket (National Report, 2000). A szakirodalom[24] megkülönbözteti az "intermediate" szervezeteket a "buffer" szervezetektől. Az „intermediate” szervezetek a kormányzat kezdeményezésére jöttek létre, abból a célból, hogy politikájának gyakorlatba ültetését biztosítsák, ezáltal a kormányzat meghosszabbított kezeként szolgálnak a felsőoktatási intézmények irányában. A „buffer” szervezetek a felsőoktatási intézmények nyomására jöttek létre, és azok érdekeit képviselik a kormányzattal szemben, jellemzően a "stakeholder" (érdekérvényesítő) jellegű társadalmakban.

De Boer (1991) a közvetítő szervezeteket szerepük és viszonyrendszerük összetett elemzése következtében három csoportba sorolta: (a) nyomásgyakorló szervezetek, melyek a kormányzati politikát próbálják befolyásolni, a felsőoktatási intézmények érdekeit képviselve, (b) kormányzati politikát gyakorlatba ültető szervezetek (ez utóbbi típust parapolitikai szervezetként is nevezi) és (c) szolgáltató szervezetek, azaz individuális szolgáltatások kiterjesztései.

A közvetítő szervezetek alapvető tulajdonságai, hogy mindkét féllel tárgyalnak, ezért legitimációjukhoz bírniuk kell mindkét fél, valamint az összes szereplő bizalmát és támogatását.

2.1.5 Stakeholderek és a felsőoktatási intézmények más szereplői

[24] Összefoglalását lásd itt: Neszt Judit és Szabó Péter: A felsőoktatási politika változásai: köztes szervezetek. In. Felsőoktatási akkreditáció Európában. Kozma Tamás – Rébay Magdolna (szerk.) 9-13 o.

A felsőoktatási intézmények döntéshozása a neo-liberális politika elterjedése, a felsőoktatás tömegesedése, a diáklázadások következtében egyre inkább kiszélesedett, részvételi elvekre alapulva épül fel. A felsőoktatási intézmények döntéshozó testületeiben így helyet kapnak a hallgatók, a civil és piaci szféra képviselői is. A későbbiek során a stratégiai menedzsment intézményi szinten történő bevezetésre révén megnőtt a menedzserek szerepe az irányításban, döntéshozásban. Neave és Vught (1991) szerint ezek a kormány által a hatalom betöltése irányába nyomott menedzserek egyre inkább a gazdasági életben alkalmazott, a businessre jellemző viselkedési módozatokat és technikákat alkalmaznak

A történelem a hallgatók tejhatalmának példájával is szolgál. Clark (1986) szerint a középkori Olaszországban - a bolognai modell 13. századi alakulása következtében - a hallgatók uralma egyedülálló volt: hatalmukban állt a professzorok alkalmazása és elbocsátása.

2.1.6 Állam és felsőoktatás kapcsolatának változása

A kormányzat és a felsőoktatás közötti kapcsolat változását Guy Neave és Frans A. van Vught átfogóan tanulmányozta (Neave & Vught, 1991). Arra a következtetésre jutottak, hogy a leláncolt Prométheusz, azaz a felsőoktatás még nem vált meg láncaitól (a kormányzat megszorításaitól) de talán már útban van Herkules, aki felszabadítja a felsőoktatási intézményeket, hogy szabadon alkalmazhassák hivatásukat és kreativitásukat. A reményt Herkules eljövetelére az állam megváltozott szerepe adja, amennyiben a beavatkozó államot lassan felváltotta az értékelő állam, a direkt módon történő irányítást egyfajta távolságtartó, indirekt módon érvényesülő felügyelet. Kérdés, hogy ki lesz Herkules?

Az állami beavatkozás modelljét tehát az állami felügyelet modellje váltotta fel. Neave és Van Vught (1991) beavatkozó és támogató állam között tesz különbséget, az állami felügyeletet egy pozitívabb kicsengésű támogató állam fogalommal helyettesítve. Az állami beavatkozás azt jelentette, hogy az állam aktívan részt vett olyan döntésekben, mint a hallgatói kimenet természete (pl. műszaki végzettek számának növelése), az intézmények belső ügyletei (hatékonyságnövelés), és az intézmény és környezete közötti kapcsolat (közeli kapcsolat létesítése az iparral). Az állami felügyelet vagy támogató állam ezzel szemben azt jelenteti, hogy az állam nem avatkozik a felsőoktatási intézmények belső irányításába. A kormányzat új elvárása a hatékonyság, kisebb költséggel több okleveles hallgató kibocsátása, ami egyúttal a tanulmányi idő csökkentésével és még több hallgató befogadásával, a felsőoktatás további expanziójával jár. A hatékonyságnak két feltétele van: az intézmények menedzsmentjének megváltozása, valamint a kormányzat részéről a szerződéses rendszer megerősítése, mely kihangsúlyozza a minőség és elszámoltathatóság kérdéseit. Az intézményi menedzsment új

megközelítését korporatív racionalitásnak, vállalkozási menedzsmentnek vagy stratégiai menedzsmentnek is lehet nevezni (Neave & Vught, 1991).

A központi kormányzati adminisztráció tehát lecsökkentette beavatkozását az intézmények mindennapi döntéshozatalába, autonómiát és az önszabályozási képességük támogatását biztosítva, távoli irányításra korlátozva tevékenységét. Az állami felügyelet elmélete szerint az állam célja ezzel az áttéréssel kettős, egyrészt csökkenteni szeretné a felsőoktatásra szánt központi kormányzati kiadásokat, másrészt szeretné fenntartani a nemzeti prioritások fölötti effektív stratégiai felügyeletet (Neave, 1995). Feladva a részletekbe menő *ante hoc* (előzetes) ellenőrzést, az egyes intézmények teljesítményének meghatározására, monitorozására, *post hoc*, azaz utólagos értékelésére kell a hangsúlyt fektetnie. Az egyes intézmények stratégiájukat meghatározásában így nagyobb hangsúlyt kell a piaci erőkre fektessenek, ugyanis a felsőoktatás legnagyobb megrendelője már nem az állam, hanem a piac, így a homogeneitás elvét a standardok és programok heterogeneitása kell felváltsa (Amaral&Magalhaes, 1999). A külső érdekek felismerése - köztük a társadalmi partnereké, a regionális iparé és kereskedelemé – alternatív stratégiát jelent, mely a már elismert tényezők, társadalmi aktorok közötti erőpozíciók újraértelmezéséhez vezet. A felsőoktatási intézményeknek nyitottakká kell válniuk a régió kéréseire, a cselekvés felelősségét a bizonyítottan kiválóak kezében kell összpontosítaniuk, nagyobb felelősséget kell vállalniuk saját stratégiai fejlesztésükben (Neave&Vught, 1991).

Teichler (1998) is a neo-liberális értékek – mint amilyen a dereguláció, versengés, hatékonyság – elterjedésének tulajdonítja a felsőoktatás változásait a különböző országokban. Melyek nagyobb hangsúlyt fektetnek az értékelésre, akkreditálásra és minőségbiztosításra, felerősödött a teljesítmény-indikátorokra alapozott erőforrás-szétosztás és ellenőrzés, szerződések kötődtek, melyek átszervezik a kormányzat és intézmények kapcsolatait.

A „feltételes szerződések”[25] is a kormányzatok és felsőoktatási intézmények új kapcsolatát tükrözik. Neave és Vught (1992) szerint az oktatásra szánt közkiadások behatárolása és a kormányzati források felhasználásának nagyobb ellenőrzési szándéka vezetett a „feltételes szerződések” kialakulásához és elterjedéséhez a nyugat-európai felsőoktatási rendszerekben.

A fent említett szerződéses politika a francia felsőoktatásban érvényesül leginkább, ahol az állam és az egyes felsőoktatási intézmények által kötött szerződés kiterjed a felsőoktatás minden területére, oktatásra, kutatásra, nemzetközi kapcsolatokra, vezetésre, a könyvelésre és érinti az oktatás összes aktorát: oktatókat, hallgatókat, személyzetet és partnereket egyaránt. A szerződéskötés lényegében egy tárgyalásos alkufolyamat, ahol az intézményi tervek a nemzeti politikával konfrontálódnak.

[25] Angolul: conditional contracts.

A szerződés által megállapodás születik az oktatás céljaira, eszközeire és metódusaira vonatkozóan, az mindkét fél részére jogokat és kötelezettségeket tartalmaz. A kormányzat megelőlegezi a működéshez a bizalmat, ezáltal bizonyos mértékű autonómiát biztosít számukra és a megállapodott mértéknek megfelelően támogatja az adott intézményt, majd utólagosan ellenőrzi a szerződésben vállaltak teljesítését. A szerződéses politika célja együttműködés elősegítése felsőoktatási intézmények és partnereik között az adott régión belül, valamint a közösség felsőoktatás iránti felelősségének, támogatásának növelése (Mandel, 2003).

Más országok felsőoktatásában (pl. Hollandia és Románia) a szerződéses politika a felsőoktatási kutatásokra vonatkozóan érvényesül, ahol az egyes intézmények megpályázzák a kutatásokra szánt forrásokat, majd a kormánnyal kötött szerződés keretében történik annak odaítélése, a kutatás megvalósítása és az utólagos elszámolás. Az Egyesült Királyságban a versengéses tender-rendszer arra irányul, hogy a felsőoktatási intézmények elnyerjék posztgraduális képzések jogát egyes speciális területeken. A szerződéses politika így kitűnő példája a *post hoc* értékelésnek. A kormányzat szempontjából a feltételes szerződések bevezetése egy előzetes feltétel, mely hozzájárul az intézmények rugalmasságának kialakításához, hogy megtanuljanak alkalmazkodni és válaszolni az állandóan változó prioritásokra és lehetőségekre. Ilyen prioritás a felsőoktatási intézmények és az ipar közötti kapcsolat megváltozása, vagy a felsőoktatási intézmények és a régió szükségletei közötti kapcsolat, valamint egy adott ország képessége a technológiai és gazdasági innovációra. A feltételes szerződés így vált a kormányzat legerősebb eszközévé, mellyel meghatározhatja a felsőoktatás alapvető értékeit, etikáját (Neave&Vught, 1991).

A szerzők egy része az expanzió következményének tudja be az állami szerepvállalás átalakulását, és mint azt Hrubos (2000) esetében is láthattuk a felsőoktatás expanziójával megnövekedett költségekre, és az ebből kifolyólag megnövekedett állami terhekre vezeti vissza az állami irányítás megváltozását. Neave a felsőoktatási kiadások visszaszorítása mögött demográfiai változásokat is említ (Neave, 1991), a fiatal generációk méretének csökkenésével ugyanis a szociálpolitika hangsúlya egyre inkább az idősebb szavazó generációkra tevődik át. Ebből a megfogalmazásból kicseng a közpolitikák alapvető logikája, mely a szélesebb szavazótömegekre fordít figyelmet.

Neave és Vught tehát a hatékonyság növelésének tudta be a változást, állítva, hogy bármilyen formát is öltött, akár adminisztratív decentralizációként, vagy annál radikálisabb föderalizáció, vagy decentralizáció/dekoncentráció formájában jelentkezett, azon meggyőződés állt a változások hátterében, hogy egy központi kormányzat által gyakorolt közvetlen szabályozás kevésbé hatékony, mint egy könnyű, laza felügyelet, melyet "távoli irányításnak" is neveztek (Neave és Vught, 1991).

Goedegebuure és társai (1994) is a gazdasági racionalizálást látták a felsőoktatási intézmények és kormányzat viszonyának változása hátterében, azt remélve, hogy a piaci erők inkább rákényszerítik (mint az állami beavatkozás) az intézményeket a költség-hatékonyságra és a felsőoktatás rendszerét rugalmasságra, az ügyfelek szükségleteinek és elvárásainak kielégítésére.

Amaral és Magalhaes (1999) szerint az állam és a felsőoktatási intézmények kapcsolatában bekövetkezett változások egy hibrid rendszert hoztak létre, melyben az állam, bár visszavonult, azért teljesen nem mondott le felügyeleti és ellenőrző szerepéről, csak azokat utólagos értékelő szerepekre váltja. Az ellenőrző állam hatékonyabbnak tűnik az elszámoltatási rendszerek megerősítésében és a fő akadémiai tevékenységek (oktatás, tanulás, kutatás, kiadások) ellenőrzésében. Az azonos feltételek és ellátás biztosításáról a hangsúly a minőségbiztosításra és minimális standardok megállapítására tevődik át. A szerzők ezt az állami szabályozás és piaci koordináció között fennálló viszonyt politikai hibridizmusnak nevezték el.

Maasen és Van Vught (1998) különös, a felsőoktatási intézmények irányításában létrejött összefonódásról ír, melyben az önszabályozás stratégiája keveredik a racionális tervezés elemeivel és az állami ellenőrzés modelljével. Van Vught a kormányzat működésében észlelte a keveredést, amennyiben az a hagyományos tradicionális irányítási technikák helyett piaci mechanizmusokat alkalmaz. A modell politikai elmélete szerint a rendszer koordinálását, ahhoz, hogy hatékonyabb, innovatívabb és a társadalmi igényeknek megfelelő legyen - szemben az akadémiai oligarchiai vagy központi adminisztrációs szabályozással – piaci, vagy piacihoz hasonló törvények kell irányítsák. Amaral és Magalhaes (1999) szerint ez a modell megelőzte a politikai diskurzusokat, és kezdeményezői úgy mutatták be, mint a felsőoktatási rendszer politikai menedzsmentjének leghatékonyabb megoldását – legalábbis a legrégibb piac-vezényelt amerikai archetípus esetében.

A nyugat-európai országokban, ahol az állam a fő erőforrás-elosztó és az intézményi autonómia a támogatástól függ, a piac továbbra is csupán retorikus konstrukcióként, ideológiai felfogásként jelenik meg (Trow, 1996). Amaral és Magalhaes (1999) megkockáztatja azt a feltevést, hogy a (nyugat)európai kontextus keretei között az intézményi autonómia és a kormányzati szabályozás megfelelő mértékű keveréke piaci működéshez hasonló mechanizmusokkal fűszerezve megoldást jelenthet a felsőoktatási rendszer szabályozási problémáira. Közép-Kelet-Európában, amint azt a következő fejezetben látni fogjuk, az állam maradt a fő rendszerirányító, és a piaci retorika legitimálja annak szerepét, valamint némely piacihoz hasonló mechanizmusok, akár, mint távoli ellenőrzés, eszközszerepet töltenek be az állami szabályozásban (Neave, 1988).

Teichler nemzetközi összefüggésbe helyezve elemezte a kormányzati szerep és felsőoktatás viszonyában történt változásokat (Teichler, 1998). Úgy vélte, hogy az 1990-es években csökkent

a különbség Amerika, az Egyesült Királyság és a kontinentális Európa országai között. A kontinentális európai országokban a kormányzati felügyelet és ellenőrzés elmozdult egy célkitűzéses, értékelő és ösztönző irányítás felé. Az Egyesült Királyság a célkitűzéses, tömbszerű támogatás és magas fokú intézményi autonómia irányából egy többféle szereplő által kialakított összetett interakció, az Egyesült Államok pedig egy nagyfokú autonómia irányából az elszámoltathatóság felé mozdult el. Azt is mondhatnánk, hogy ezáltal az egyes országok Clark koordinációs háromszögében egymás és a háromszög centruma irányába mozdultak el. Teichler ugyanakkor hangsúlyozta, hogy korai volna megjósolni az egyértelmű konvergenciát.

A nyugat-európai országokban megvalósuló hangsúlyeltolódás az 1980-as évek közepén következett be és jellemzője, hogy egy felülről lefelé irányuló folyamat volt, melyet az egyes országok egymástól eltérően interpretáltak, így Franciaországban és Norvégiában politikai decentralizációnak, Hollandiában, Svédországban és az AEÁ-ban az állam határainak visszagördítéséről, Belgiumban a föderáció utolsó lépéséről és az intézményi autonómia taktikai megerősítéséről beszéltek.

McGaw (1997), a minőség javítására irányuló tendenciának tudta be a nagymértékben centralizált (mint amilyen a volt szocialista országok többsége) és nagymértékben decentralizált (Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok) rendszerek egymás irányában történő elmozdulását. Ez az elmozdulás a decentralizált oktatással rendelkező országok esetében egy bizonyos mértékű központosítást, a szétágazó rendszerben egységes, országos vagy adott esetben regionális célok, standardok, követelmények bevezetését jelentette (pl. Nagy-Britanniában az alaptanterv bevezetését). Centralizált oktatási rendszerek esetében az intézmények irányításának helyi (pl. önkormányzati) szintre történő lebontását, a többpólusú finanszírozás támogatását, azaz decentralizációt jelentett, még akkor is, ha némely esetekben ez a decentralizáció csupán a hatalom alsóbb szintre (pl. Románia esetében (a társadalmi változásokat követő első négy évben minisztériumi szintről a megyei tanfelügyelőségek[26] szintjére) történő delegálását, azaz dekoncentrációját jelentette. McGaw szerint mindkét irányban történő mozgásnak (centralizáció⇒decentralizáció, decentralizáció⇒centralizáció) közös a célja: az oktatás minőségének javítása, a decentralizálás esetében azon feltételezéssel, hogy a felelősség helyi szintre történő helyezésével a társadalomról közvetlen információkkal rendelkező döntéshozók eredményesebbek lehetnek, a centralizálás esetében annak reményével, hogy a közös országos célok által túllépve a behatárolt helyi tapasztalatokon, magasabb követelmények teljesítésére kerülhet sor.

[26] A minisztérium alárendeltségében, annak közvetlen felügyelete alatt működő regionális (megyei) szintű oktatásigazgatási egységek.

A fent bemutatott dichotómiák, melyek a kormányzat és felsőoktatási intézmények közötti kapcsolat megváltozását jellemzik: beavatkozó állam – támogató állam, közeli – távoli irányítás, ante hoc (előzetes) – post hoc (utólagos) ellenőrzés, bemeneti – kimeneti szabályozás, megfogalmazhatók úgy is, mint folyamatellenőrzésről termékellenőrzésre (process – product control) történő áttérés (Neave&Vught, 1991). Ilyen értelemben a beavatkozó, közelről irányító állam folyamatellenőrzést végez, míg a támogató, távolról szabályozó állam a végeredményt, a terméket ellenőrzi, akár szerződéses politika keretében. Azon országokban, ahol az intézményi autonómiára nagy hangsúlyt fektetnek, ugyanolyan figyelemben részesül az értékelési és minőségbiztosítási rendszer kifejlesztése, mint az intézményi autonómia biztosítása. A kormányzatok egyrészről szeretnék az intézményi autonómiát erősíteni, másrészről olyan kifinomult értékelési rendszerek kidolgozását követelik, melyekkel mérhető, hogy az autonómia milyen mértékben járult hozzá az egyes intézmények individuális kimeneteli eredményéhez. Azaz, az intézmények autonómiája a folyamatellenőrzésben csak akkor fog növekedni, ha a kormányzat már megfelelő mértékben ellenőrzi a kimenetet, azaz a terméket. Amennyiben a termék (kimenet) ellenőrzése huzamosan alárendelődik a folyamatellenőrzésnek, a felsőoktatás elveszíti alapvető értékeit és irányultságát. A kimeneti értékelés és minőségellenőrzés mechanizmusainak létrehozása Neave és Vught (1991) szerint annak bizonyítéka, hogy a kormányzatoknak fennmaradt a meggyőződése, miszerint továbbra is szükséges és indokolt a felsőoktatás központi irányítása. Prométheusz, azaz a felsőoktatás, tehát, továbbra is le van láncolva (Neave&Vught, 1991).

A fenti kapcsolatrendszereken kívül Meek (1991) hierarchikus fentről –lefelé és lentről - felfelé irányuló kapcsolatokat különböztet meg kormányzat és felsőoktatási intézmények között. A lentről felfelé irányuló kapcsolat esetén a kormányzat inkább követi az intézményi szintű változásokat, semmint kezdeményezője azoknak. E kapcsolatot nagymértékű intézményi autonómia és ellenőrzési mechanizmusok jellemzik, melyek inkább a piaci versenyen alapulnak, mintsem az állami törvényhozás autoritásán. A fentről-lefelé irányuló kapcsolat esetén a felsőoktatási intézmények követik, végrehajtják a kormányzati politika kezdeményezéseit. Bírálói kevés magyarázóerőt tulajdonítanak Meek elméletének, esetünkben, azonban, amint látni fogjuk a román felsőoktatás-politika 1990 után következő első időszakára a lentről-felfelé történő kapcsolat a jellemző, mely a későbbiek során ellenkezőjére változik.

A fentiekből úgy tűnik, hogy az angolszász szakirodalom kiemelkedő alakjai egyre inkább azt a közös nézetet vallják, hogy a felsőoktatás irányítása nem összpontosulhat egyetlen hatalom kezében. Clark (1986) szerint – bár a hatalmi koncentráció egyes esetekben jó célt szolgált, széttörve egy mozdulatlan rendszer korlátait – hosszú távon a kevesek érdekének és nézőpontjának érvényesülése a szervezet befagyásához vezetett. A megosztatlan hatalom így a

felsőoktatási rendszer működésének legnagyobb veszélye. Bármely szervezet, amely eléri, vagy akár csak megközelíti a hatalmi monopóliumot, egy szűk csoport érdekét és meggyőződését fogja tükrözni, korlátozva más érdekeket.

Az angolszász teoretikusok elméleti fejtegetései (pl. Vught, 1989) azt sugalmazzák, hogy a felsőoktatás önszabályozási stratégiája pozitív kapcsolatban áll az innovációval, és jobban illeszkedik a felsőoktatás hagyományos szerepéhez, kontextusához. Az autonómia és akadémiai szabadság így pozitív értékként tételeződik.

2.1.7 Autonómia és akadémiai szabadság, mint értékek

Az angolszász oktatáspolitika szerint az autonómia a felsőoktatási intézmény szabadsága, míg az akadémiai szabadság az akadémiai individuumok szabadsága.

Berdahl (1990) szerint különbséget kell tenni egyfelől *akadémiai* másfelől *eljárási*, harmadrészt *lényegi*, azaz valódi autonómia között. Az *akadémiai* szabadság az oktató individuumok oktatási és kutatási szabadságát jelenti, bármilyen politikai vagy ideológiai elkötelezettségtől mentesen. Az *eljárási* autonómia az illető felsőoktatási intézmény hatalmát jelenti, hogy testületi módon meghatározza céljait, programjait és azok megvalósításának módját. A *lényegi* autonómia az illető felsőoktatási intézmény hatalmát jelenti abban, hogy testületi módon meghatározza céljait, programjait és az akadémiai tartalmakat.

Ashby (1966) szerint az intézményi autonómia összetevői a következők: (a) oktatók és hallgatók kiválasztásának szabadsága és azon feltételek meghatározása, amelyek mellett ezek az intézmény keretében maradhatnak, (b) a tanterv tartalmának és a fokozati standardok meghatározásának szabadsága, (c) elérhető pénzalapok fölötti rendelkezés (a különböző kiadási kategóriákon keresztüli) szabadsága.

Az autonómiát abszolútként tételezve úgy is lehet nézni, mint kapcsolati viszonyt, mely magába foglalja a hatalmi egyensúlyt egyfelől a felsőoktatási intézmények és kormányzat, másfelől az intézményen belüli adminisztráció és az akadémiai szakma között (Goedegebuure és társai, 1994).

2.2 Közép-Kelet-Európa felsőoktatásának alakulása

Az 1989-1990-es év meghatározó jelentőségűnek számít a közép-kelet-európai országok többségének történelmében, azok társadalmi, gazdasági, politikai átalakulása szempontjából. Ekkor következett be ugyanis a szocialista blokk országaiban a kommunista rendszer összeomlása és az azzal kapcsolatos társadalmi forrongás. Az egyes országokban egymástól

eltérő módon és időpontokban ment végbe a változás, volt, ahol békés módon (Pl. Magyarország, Csehország), a hatalom és ellenzék kompromisszuma, bársonyos forradalom révén, máshol (pl. Románia, Moldávia) erőszakosabban, drámaibb módon, számos civil és nem civil áldozatot szedve zajlottak az események. Különböző elnevezésekkel illeték, például Romániában egyesek forradalomról, mások politikai puccsról, megint mások társadalmi változásokról, esetleg átmenetről, átalakulásról, televíziós forradalomról beszéltek. Mitter (2003) szerint komolyan kell venni a forradalom elnevezést, mert az segít megérteni a társadalmi változások radikális jellegét és azok megnyilvánulását a politikai, a gazdasági és az oktatási (al)rendszerekben.

A közép-keletüeurópai változások eufórikus várakozások közepette kezdődtek, úgy a piacgazdaság, mint a demokrácia és civil társadalom megteremtése tekintetében, azonban a valóságot késlekedés, szétdarabolódás és ellenállás jellemezte (Mitter, 2003). Az oktatási reform és új oktatási törvények szükségességének hangsúlyozása is az eufória részét alkotta, azonban új törvényi szabályozások lassan kerültek beiktatásra.

Az országok többségében, az Alkotmányhoz, valamint a gazdasági és politikai életet szabályozó törvényekhez képest több éves késéssel születtek az oktatási törvények, Oroszországban 1992-ben, Ukrajnában 1991-ben, Magyarországon 1993-ban,[27] Romániában 1995-ben.[28] Legkésőbb Lengyelországban született meg az új oktatási törvény 1998-ban, az oktatási reform keretében. Csehországban az 1984-es törvényt módosították 1990 után több ízben, és az oktatás reformját fehér könyv formájában csak 2001-ben hirdették meg. Egyes országokban azóta többször is módosították e törvényeket, Ukrajnában például 1996-ban, Romániában 1997-ben, 1999-ben és várhatóan 2005-ben.[29]

A történelmi meghatározottság következtében ezen országok felsőoktatási rendszereit olyan nyomások érték, melyeknek nagyon hasonlóak a gyökereik. Ennek bizonyítéka, hogy a különböző országok tapasztalataiból kiindulva a közép-kelet-európai teoretikusok a társadalmi változásokra hasonló modelleket alkottak. Sandschneider (1995) kelet-németországi vitákból kiindulva, rendszerelméletre és politikatudományra alapozva a következő fázisokra osztotta a változásokat: (a) politikai forrongás, (b) a régi rendszer szétesése, (c) új politikai, gazdasági és (szűk értelemben vett) társadalmi struktúrák bevezetése, (d) az új rendszer (többé-kevésbé sikeres) megszilárdítása, (e) a rendszer struktúráinak konszolidációja (önszabályozó-képesség létrehozása).

[27] Megjegyzendő, hogy Magyarország pártállami időszakában született 1985-ös törvénye már olyan elemeket tartalmazott, amelyek a decentralizáció irányába mutattak.

[28] Igaz, a felsőoktatás akkreditációjának törvénye korábban, már 1993-ban megszületett, azonban csak az oktatási törvénnyel egy időben lépett gyakorlatba.

[29] A tervek szerint 2005-ben elkülönül a közoktatás és felsőoktatás szabályozása, mindkettőre önálló törvény születik.

Brăncoveanu (1999) a volt kommunista közép-kelet-európai régió történelmi aktualitására, de főként romániai tapasztalatokra alapozva az oktatási rendszer átalakulásának következő periódusait különböztette meg: a dekonstrukció (lebontás), a stabilizáció és a rekonstrukció (újjáépítés) szakaszait.

Oroszország oktatási átalakulásának történeti elemzésére alapozva Janusz Tomiak (2000) hat fázist különböztet meg, melyek közül az utolsó előremutató jellegű: (a) a régi rend (politikai, társadalmi és gazdasági) lerombolása, (b) alternatív jövőkép kialakítása, (c) az elképzelt átalakulás konfliktusos elemeinek konfrontációja, (d) hosszan tartó politikai holtpont, melyből a reformtervek darabjainak korlátozott bevezetése következik, (e) a krízishelyzet elmélyülése a folyamatos politikai patthelyzet és növekvő gazdasági nehézségek következtében, (f) egy új rend látszólag elkerülhetetlen bevezetése, mely a politikai hatalom kulcselemeinek ellenőrzésén alapul, hogy biztosítsa a szükséges társadalmi kohéziót és a nemzeti túlélést.

Karpov és Lisovskaya (2001) a francia és orosz forradalmak hasonlóságából kiindulva a társadalmi átalakulások két fázisát különbözteti meg: radikális és konzervatív időszakokat. A radikális időszak a destabilizáció és innováció összjátéka és változás-irányultságú, míg a konzervatív időszak rend-irányultságú, és stabilizáción keresztül valósul meg. A stabilizáció explicit módon magába foglalja a társadalmi élet forradalom előtti normáinak és mintáinak visszaállítását is.

Mitter (2003) szerint a fenti modellek a következő dichotómiákra egyszerűsíthetőek: régi az új struktúrákkal szemben, rombolás az építéssel szemben, destabilizáció a stabilizációval szemben, radikális a konzervatív ellen, változás a rend ellenében.

A változás szinte minden esetben az állam szerepének átértékelődését vonta maga után. Az állam, mint politikai intézmény szerepe mindaddig elsődleges volt a döntéshozásban, a hatalom gyakorlásában, törvények meghozatalában és a társadalmi-gazdasági valamint a kulturális és oktatási cselekvések keretének meghatározásában. Az átalakulás az állam pozíciójának gyengülését hozta, úgy a nemzeti intézmények, mint a regionális oktatási szervezetek felett.

Közép-elet-európai viszonylatokban Románia oktatásának átalakulása és problémái a cseh oktatási reformmal rokoníthatók, több szempontból is. Amíg a többi egykori szocialista ország oktatásának irányítása elmozdult a hatalom decentralizációjának irányába (pl. Magyarország, Lengyelország), Csehország óvatosnak bizonyult e tekintetben, Romániában pedig a szándék csak a politikai nyilatkozatok szintjére jutott. E két ország rendelkezik leginkább működőképes centralizált oktatási rendszer tapasztalatával, ezért decentralizációjuk kényszeredett. Mindkét országra jellemző, hogy az oktatás reformja során csekély mértékben sikerült bevonni a

"stakeholdereket" (a szülőket, a régió és a civil szféra képviselőit, a vállalkozói szférát) az átalakítás folyamatába és érdekeltté tenni őket annak támogatásában.

A két fentről-lefelé irányuló centralizált felsőoktatási rendszerben az állam pozíciójának gyengülése ellenére, továbbra is a kormányzat számít az egyik legerőteljesebb aktornak, bár nem rendelkezik abszolút hatalommal, vagy legalábbis nem gyakorolhatja azt kizárólagosan. A kormányok szintén a felsőoktatás részei és a kormányok politikáját a rendszeren belül más pártok normái, értékei és érdekei gátolják vagy mozdítják elő (Goedegebuure és társai, 1994). Wurzburg a kormányzat oktatáspolitikáját ("policy") impotensnek nevezi, amennyiben a racionális és egyenlőségelvű közpolitikák meghiúsulnak, vagy elvetésre kerülnek a gyakorlatba ültetésük során, mely folyamatot nagymértékben befolyásolja az egyes intézmények bevéződött tradíciója és az intézmények által örökölt érdekek. A változás mértéke és mélysége egy komplex rendszer esetében, mint amilyen a felsőoktatás az érintettek érdekének találkozásától, stratégiai viselkedésétől, normáitól és értékeitől, ideológiájától függ. A kérdés tehát, hogy fennállnak-e a feltételek ahhoz, hogy egy rendszerben mély változások következhessenek be. Goedegebuure és társai (1994) szerint sok felsőoktatási reform azért bukott el, mert az állami irányítás modelljében gondolkozók nem látták be, hogy a kormányzat a felsőoktatás irányításának csak egy szereplője, a felsőoktatás azonban többdimenziós jellegű társulás. Az állami irányítás modelljének erős hagyománya van a kontinentális Európában, főként annak közép-keleti régióiban, a volt szocialista-blokk országaiban. Polyzoi és Cerná (2001) szerint a cseh oktatási reform kudarcának példája figyelmeztet a folyamatban rejlő komplexitásra, és körültekintőbb megközelítést sugall.

Az 1989-es társadalmi átalakulás hasonló problémákat és megoldási módozatokat szült a közép-kelet európai régió országainak oktatáspolitikájában. Napjainkban a régió országai társadalmi, gazdasági kapcsolatrendszerének megváltozása egy nagymértékű privatizáció irányába mutat a felsőoktatás tekintetében is. A piacgazdasági elvek oktatáspolitikai alkalmazása egyre inkább elfogadottá válik, mint a merev bürokratikus rendszer felszámolásának eszköze. A privát szektor kifejlődésének dinamizmusát nemcsak a "tradicionalisták" ideológiai meggyőződése akadályozza, – akik kitartanak az állami szektor domináns szerepe mellett – hanem egyre nagyobb mértékben a hozzáférhető költségvetés hiányosságai is, melyet a gazdasági beszűkülés és az általánossá váló társadalmi patológiákkal szembeni küzdelem okoz (Kerr, 2001). Mikor a patriotizmus és nacionalizmus szövetségre lépnek az antidemokratikus ideológiákkal, domináns tényezőkként szegülnek szembe a modernizációs és globalizációs kihívásokkal. Ilyen felállásban soviniszta megnyilvánulásokra hajlanak úgy a politikai spektrum jobboldali, mint baloldali pártjai (Mitter, 2003).

A pártállami rendszer összeomlása után ezek az országok saját múltjukban és külföldi modellekben kezdték keresni a demokratikus társadalmi mintákat. Mikor a csehek, lengyelek, románok és magyarok a specifikus nemzeti hagyományra utalnak, akkor az országuk pártállami időszak előtti értékeire gondolnak, melyek a szabadság, nemzeti identitás és felszabadító-mozgalmak értékei köré csoportosulnak. Érdekes módon azonban a románok és csehek (újabb közös pont) a két világháború közötti időszak demokratikus(nak vélt) értékeit helyezik előtérbe, míg a lengyelek és magyarok 19- századi felszabadulási forradalmaikra büszkék (Mitter, 2003).

2.3 A román felsőoktatás-politika feltételrendszere

2.3.1 A pártállami időszak felsőoktatás-politikája

A felsőoktatás 1989 előtt *átpolitizáltan*, *centralizáltan* és *előre tervezetten* működött.

A felsőoktatás *átpolitizált* jellegét tükrözte az a tény, hogy minden akadémikusnak a Kommunista Párt tagjának kellett lennie. E szabály alól csak nagyon ritka kivételek adódtak. Az egyetemeknek akadémikusokra, de ugyanakkor politikailag elkötelezett emberekre volt szükségük. Az egyetemen belüli hierarchiát nem az akadémiai vezetői pozíció (rektor, dékán), sokkal inkább a pártban betöltött funkció határozta meg. Gyakori volt a kettő közötti átfedés is (Nicolescu, 2002). A politikai beavatkozás következtében az akadémiai szabadság szinte teljesen megszűnt. A román felsőoktatást 1970 után egyre inkább megfosztották a külföldi szerződésektől, tudományos jellegű kapcsolataitól, így az egyre inkább izolálódott és elavult (World Bank, 1996).

A szocialista rendszerek sajátossága azok *előre* (5, 10 évre) *történő megtervezettség*e volt. A román felsőoktatásban az egyes szakokon országosan egységes tanterv szerint oktattak, sajátos felvételi-előírások érvényesültek, az egyetemi helyek száma (a munkaerőpiac tervezett igényének megfelelően) előre meghatározott volt, ahogyan a végzetteknek a különböző munkahelyeken történő elhelyezése is (Nicolescu, 2002). A felsőoktatásba beiskolázottak 65%-a műszaki mérnökképzésben részesült, 10% tanult természet-, társadalom-, vagy humántudomány karon (World Bank, 1996).

A rendszer a közép-kelet-európai országok egyik leginkább *centralizált* rendszere volt (Gabriel Ivan és társai, 2001), ahol a felsőoktatás irányításának kulcsszerepét az állam töltötte be. Minden döntést az Oktatási Minisztériumban (továbbiakban OM) hoztak, a nagyobb horderejű oktatáspolitikai döntésektől kezdve, mint a tanterv, beiskolázási keretszámok vagy a finanszírozás, a legapróbb kérdésekig (személyzet felvétele, könyvek, tárgyak beszerzése, stb.). Megszűnt a felsőoktatási intézmények keretében történő kutatás, a doktori képzést az iparágakkal közeli kapcsolatban álló kormányzati kutatóintézetekbe helyezték át (World Bank,

1996). A felsőoktatási intézmények szintjén a Kommunista Pártban vezető szerepet betöltő személyek, „helyi kiskirályok" irányítottak, akik gyakran akadémiai címüket is a párt hűséges szolgálata révén kapták. Az egyéni kezdeményezéseknek nem volt helye e rendszerben, mindenki előírásokat vagy felsőbb parancsot követett és ennek végrehajtásáért felelt. Minél jobban teljesítette valaki ezen előírásokat, annál jobb akadémikusnak minősült. Livezeanu szerint a román centralizált oktatási rendszer gyökereit a nemzetépítésnek a két világháború közötti folyamatában kell keresni. Az akkori érvelések szerint, erős államra volt szükség ahhoz, hogy kiművelje az analfabéták tömegeit, egységes kultúrát adva nekik, a tradicionális, diverzifikált, szóbeli, lokális kultúra helyett (Livezeanu, 1995). Bakk (2003) a centralizmust az állami adminisztráció francia mintára történő megszervezésére vezeti vissza.

A három tényezőnek (centralizált, átpolitizált, tervutasításos) számos kihatása volt, mely az egyes felsőoktatási intézményekre és az individuumokra, amely későbbiekben a reform fékező tényezőjének bizonyult (mentalitások továbbélése, az intézményi és egyéni kezdeményezések hiánya, konzervativizmus, merevség, nyugat-európai, főként angol-szász modellek elutasítása, az állam mindenhatóságába vetett hit továbbélése).

2.3.2 1989 után bekövetkezett változások - reformmodellek

Az 1989-es események után Romániában, a Balkán más országaihoz hasonlóan a felsőoktatás rendszere volt a legjobban működő polgári intézmény, és ez volt a legközelebb a Nyugat intézményeihez. Így a felsőoktatás liberalizációja mintegy fokmérője a román társadalom változási lehetőségének és a kormány azon képességének, hogy elfogadja a decentralizációt és intézményi autonómiát (Reisz, 2003).

Ahogyan a többi közép-kelet-európai országban a kezdeti eufóriában, úgy 1989 decemberében Romániában is, amikor Ceauşescu rendszere megbukott, mindenki azt remélte, hogy az átmenet egy demokratikus társadalomba gyors és egyszerű lesz. A következő néhány év során azonban e remények szertefoszlottak (Bîrzea, 1996).

Romániát a kontroll alatt tartott lassúbb változások politikája jellemezte, melynek prioritása a szociális védelem - a más országokban (Lengyelország, Cseh Köztársaság) alkalmazott gyors változásokkal, az úgynevezett sokk-terápiával szemben (Bîrzea, 1996). Ez fokozottan érvényes volt a felsőoktatás reformjára, mely mintegy a lakosság 20%-át közvetlenül érinti. Az oktatási reform a társadalmi és gazdasági reformokhoz hasonlóan zajlott, lassan és bizonytalanul 1996-ig, majd egy kissé felgyorsulva utána, megpróbálva leküzdeni a létező akadályokat, melyek krízissel fenyegettek (Brăncoveanu, 1999). A felsőoktatás reformja az oktatási reform keretében, annak részeként indult, 1993-tól különült el önálló reformprojektként. A makroszinten lassan

kibontakozó reformokat a helyi közösségek és individuális felsőoktatási intézmények innovatív kezdeményezései kompenzálták (Mitter, 2003).

Az oktatás általános reformjának szükségességét indokolta (Bîrzea, 1996) egyrészt a kommunista beállítottságú társadalomból a demokratikus típusú társadalmi berendezkedésre történő átmenet, másrészt a gazdasági és társadalmi élet emberi erőforrás-szükséglete, harmadrészt az oktatási rendszer önszabályozó képességének összeomlása, valamint az európai integráció lehetősége.

Bîrzea (1996) az oktatási reformok négy típusát különbözteti meg: a korrektív, modernizációs, strukturális, szisztematikus. Véleménye szerint Románia rögtön az 1989-es események után átesett a korrektív és modernizációs reformokon és jelenleg a strukturális reformok stádiumában leledzik. A szisztematikus reformhoz szükség lenne egy teljes paradigmaváltásra, ami alapjaiban megváltoztatná az oktatási rendszert: céljait, struktúráját, a döntéshozatalt, intézménytípusait, a szociális rendszerhez történő kapcsolódásait (Bîrzea, 1996). Bîrzea írásából kitűnik, hogy a román oktatási rendszer reformjához elengedhetetlennek tartja a szisztematikus reform megvalósítását, ehhez azonban nagyfokú politikai akarat és konszenzus szükséges. Bîrzea elemzésének jelentősége, hogy hangsúlyozza a régi (megmaradt, vagy újjáéledő) és új elemek együttélését a változások időszakai alatt és számol a maradvány kommunista csoportok válaszlépéseivel is.

Reisz (1997) a „stop-go" Archer féle modelljéből kiindulva azt állítja, hogy a centralizált oktatási rendszerek ciklikusan fejlődnek és így fejlődött a második világháború után a román oktatási rendszer is. Az oktatási rendszer alsó szintjein jelentkező problémák nem megoldhatók a döntéshozatali struktúra hierarchikus felépítése következtében, mindaddig, míg a problémák a felhalmozódás során el nem érik a kritikus tömeget, s így a megoldás a vezető elitek számára is fontossá válik, a politikai döntéshozás felső szintjén pedig megszületik a döntés, mely elindítja a „go" szakaszt. Minden ilyen szakaszt a rendszer stabilizációja és megmerevedése követ, azaz a „stop" szakasz. Reisz szerint ugyanez a folyamat jellemző az expanzióra is, mikor az oktatás iránti igény előbb az alsóbb döntéshozási szinteken jelenik meg, majd kritikussá válik, melyre aztán a felsőbb döntéshozás reagál.

Brăncoveanu - Bîrzea modelljéhez hasonlóan - több szakaszra osztja az oktatási reformot, kitűzött céljai valamint tartalma alapján:

(a) destrukturálás (199O) – a kommunista ideológia eltávolítása, a párt által előírt szigorítások megszűntetése (a politechnikai jellegű oktatás megszűntetése, magán felsőoktatás megjelenése). Ez az időszak Bîrzea modelljében a korrektív reform időszakának felel meg;

(b) stabilizáció (1991-1992) – az innovációk konszolidációja a gyors változások után, a stabilitás megőrzése a cél;

(c) restrukturálás (1993-1996) – új oktatáspolitikai célok (határterületek fejlesztése, külföldi partnerek bevonása a reform finanszírozásába, a felsőoktatás kínálatának diverzifikációja, új oktatási törvény és oktatási rendeletek adoptációja, az oktatás restrukturálása az új gazdasági, társadalmi, kulturális követelményeknek megfelelően) (Brăncoveanu, 1999). A restrukturálás szakasza a Bîrzea-i modell modernizációs szakaszának megfelelője.

Bîrzea - minden valószínűség szerint Archerre alapozva - megkülönbözteti az evolutív reformot az átstukturáló reformtól (Bîrzea, 1992). Az evolutív reform az oktatási rendszer saját fejlődőképességét, önszabályozáson alapuló átalakulásait és részleges (egyes részletekre kiterjedő) innovációt jelent, egy állandóan megújuló és a kontextushoz igazodó állapotot.[30] Az átstrukturáló reform a rendszernek egy új politika szellemében történő szervezését, működtetését jelenti, melynek érdekében több szinten kell átfogó változásokat eszközölni: a tervezés, az igazgatás, a finanszírozás, az értékelés, a jogi keret, a rendszer státusának más rendszerekkel szembeni meghatározása terén. Tekintettel arra, hogy a román oktatási rendszer önszabályozó képessége a különböző (főként gazdasági valamint politikai jellegű) válságok következtében nem működik, csak egy átstrukturáló reformnak az evolutív reformmal történő integrálása révén valósítható meg a tényleges újítás.

Bîrzea pesszimista volt a felsőoktatás reformjának sikerességét illetően, véleménye szerint a hatalmi struktúrák merevek és agresszívek maradtak, a népességnek - a totalitarizmus hosszú agóniája következtében - hiányzott a politikai kultúrája ezek megváltoztatásához. Az 1989 előtt uralkodó osztály tagjai átformálódva, metamorfizálva gyorsan adaptálódtak az új szituációhoz és megtanulták használni a demokrácia eszközeit. Hamar rájöttek arra is, hogy a hatalom fő tényezői az új felállásban: a tulajdon, az információ és az oktatás (Bîrzea, 1996).

A reformmodellek alkotása mellett a román felsőoktatás-politikával foglalkozó szakemberek felvázolták a reform útjában álló alapvető érdekkonfliktusokat is. Mihăilescu (1997) négy csoportba foglalta ezeket: (a) az állam és az egyetemek között fennálló konfliktus. Az állam, mint a felsőoktatás fő finanszírozója elvárja, hogy a felsőoktatási intézmények a kormány által kidolgozott politikát kövessék. A felsőoktatási intézmények azonban, egyetemi autonómiájuk érvényesítésére törekszenek, figyelmen kívül hagyva kormány-, vagy miniszteri rendeleteket, konfrontálódva így az állammal; (b) Az állam és a tanácsadó szervezetek között, amennyiben ezek az újonnan létrehozott szervezetek egyre nagyobb mértékben függetlenedni szeretnének az államtól, a felsőoktatási intézmények érdekeinek védelmét hangsúlyozva; (c) A tanácsadó

szervezetek és a felsőoktatási intézmények közötti konfliktus, amennyiben a tanácsadó szervezetek átvesznek a kormányzattól a felsőoktatás szervezésére és irányítására vonatkozó feladatokat, ezáltal korlátozzák az egyetemi autonómiát. A tanácsadó szervezetek tagjai szintjén is jelentkeznek érdekkonfliktusok, amennyiben tagjaik a különböző egyetemek szférájából kerülnek ki, így képviselik az intézményüket, de egyúttal az intézmények közötti versenyhelyzetekben is döntenek; (d) Az intézményeken belüli érdekkonfliktusok, melyek főként az akadémiai és adminisztratív vezetés szintjén körvonalazódnak és az egyetemek hagyományos akadémiai szerepe, valamint modern szolgáltatói szerepe közötti konfliktus leképezői. Míg az akadémiai vezetés meghatározott ideig tartó funkció betöltését jelenti, az adminisztratív vezetés időtartama nem korlátozott, így az adminisztratív vezetés nagy tekintélyre tehet szert egy adott szervezeten belül.

[30] Az evolutív reform jellemző bármilyen társadalmi rendszerre.

Reisz a következő triád mentén értelmezi a felsőoktatás-politika konfliktusait: centralizmus, autonómia, reformirányítás. A centralizmus-autonómia konfliktus jól ismert, Mihăilescu modelljében az egyetemek-állam dichotómiának felel meg. Reisz hangsúlyozza, hogy az elmúlt évek alatt egyetlen miniszter sem foglalt állást a centralizmus mellett, (Reisz, 2003) - nyílt és explicit formában legalábbis – de a parlamenti felszólalások alatt számos indítvány többé vagy kevésbé burkoltan a centralizmus erősítését célozta. Ugyanakkor centralizmus (sőt, kriptocentralizmus) vádja ért minden, a felsőoktatás-politikával foglalkozó oktatási minisztert. Bár e vádak jó része alaptalan, nem szabad elfelejteni, hogy a mintegy ötven éves pártállami rendszer centralista hagyományai nem múltak el nyomtalanul. A beidegződések fennmaradtak a különböző minisztériumi adminisztrációkban, így az OM-ban is – kevésbé a kormány kabinetjében (Reisz, 2003). A centralizmus és a reform irányítása közötti konfrontáció visszavezethető két tényezőre: az autonóm intézmények irányítási hagyományának hiányára, valamint a centralista bürokrata mentalitás továbbélésére a minisztériumokon belül. 1990-ben addig soha sem látott pánik és káosz tört ki az OM bürokratái között, mikor az egyes intézmények autonóm módon kezdtek viselkedni. Az addig kitűnően begyakorolt és követett „nemzeti érdek"-et látták veszélyben ezen adminisztrátorok. A tipikusan paternalista román politikai és adminisztratív osztály nem tudta elfogadni az új struktúrákat, nem annyira a változások okozta veszteség, mint a „láthatatlan kézben" való hit hiánya miatt. A minisztériumi adminisztrátorok nem bíztak magában a miniszter személyében sem. Több miniszter panaszkodott arról, hogy a minisztériumi adminisztráció fékezi, késlelteti, vagy nem hajtja végra az általa hozott döntéseket. Amint azt láthattuk, a centralizmus fokát növelték a Pénzügyminisztérium rendelkezései is (Reisz, 2003).

A későbbiekben a szakértők a reform gyakorlatából származó következtetések levonásával próbálták kikövezni az utat a további fejlesztés irányába. Brăncoveanu (1999) szerint megállapítható, hogy (a) a reformterv prioritásait azok felfogása és meggyőződése befolyásolta inkább, akik az oktatást irányították, mintsem a kormánypolitika, (b) hiányoztak a politikai doktrínák, melyek a folyamatot irányítják, (c) ugyanakkor nem hiányzott egy sem azon elgondolások közül melyek alapján a reformok máshol végbementek, ezek megtalálhatók úgy a finanszírozás, mint a curriculum restrukturálásában. Ezen megközelítések túlsúlya, vagy dinamikája azon külső források, támogatások és külföldi szakemberek velejárója, akik gyakran a saját országukra specializált szűkkörű tanácsokat adtak (Brăncoveanu, 1999).

A reform érdekes aspektusai a fentiek mellett (Brăncoveanu, 1999): (a) azon hit, hogy a pozitív szabályozás a modernizálás fő útja-módja, hogy a törvényi szabályozás gazdagsága elégséges hasznos intézmények létrehozásához; (b) a technikai fogalmakra alapuló retorika (a pedagógiai szótár változott a legdrasztikusabb mértékben az elmúlt 1O évben), mely azt az illúziót kelti,

hogy a szofisztikáltabb fogalmak elsajátítása és használata egyben a problémák megoldását jelenti; (c) a programok állandó sokszorosítása, újrastrukturálása és mozgatása - egy kaleidoszkóp részeihez hasonlóan.

„Mindmáig nincs egyetlen olyan törvény sem, mely elegendő időn keresztül maradt volna érvényben ahhoz, hogy hatásait elemezni lehessen. A törvényeknél csak a miniszteri és kormányrendeletek tömege bizonytalanabb" (Miroiu, 1998). Az egymást követő miniszterek megpróbálták ellenőrizni a rendszert és többé, vagy kevésbé megvalósítani személyes ideológiai és reformelképzeléseiket (Reisz, 2003).

2.3.3 Oktatással foglalkozó szervezetek Romániában

A legtöbb, a felsőoktatás szempontjából alapvető fontosságú oktatási szervezet a fővárosba tömörül. Nincs kifejezetten a román felsőoktatás kutatására szakosodott szervezet, intézmény, de számos más szervezetben foglalkoznak felsőoktatási kérdésekkel.

Az egyik legfontosabb intézmény a Neveléstudományi Intézet (Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei-ISE),[31] mely 1990-ben jött létre, mintegy a Pedagógiai és Pszichológiai Kutatóintézet megszűntetésének jóvátételeként és oktatásra vonatkozó kutatásokat és fejlesztési terveket dolgoz ki. Annak ellenére, hogy tudományos és adminisztratív szempontból független intézménynek tekinti magát, az OM által finanszírozott, kutatási tervét az OM hagyja jóvá. Kutatásai elsősorban az egyetem előtti oktatásra vonatkoznak. Az intézeten belül öt tematikai alapon elkülönülő kutatóosztály működik: tanterv, menedzsment, értékelés, az oktatás elmélete, pályaválasztási tanácsadás és irányítás. Az intézet vezetője Cezar Bîrzea végez felsőoktatás-kutatásokat, reform-modelljei a közép-kelet-európai országokban közismertek. Az intézet kiadványa a változó rendszerességgel (előbb negyedévente, majd harmadévente, aztán félévente majd évente) megjelenő Pedagógiai Szemle.[32]

1993-ben a kormány kezdeményezésére létrejött egy felsőszintű, a felsőoktatás és kutatás reformját megalapozó tanácsadó csoport (Grup Consultativ pentru Reforma Învăţământului Superior), hogy kidolgozza a reform stratégiáját. E csoportban az ISE munkatársai és más neves szakértők vettek részt, többek között: C. Bîrzea, C. Novak, L. Vlăsceanu, C. Zamfir, I. Neacşu, I. Mihăilescu, J. Sadlak, G. Barbu, A. Marga, T. Rotaru, L. Nicolescu, S. Iosifescu, a fentiek mellett a felsőoktatás-politika elismert szakértői, olyan egyetemi oktatók is, mint például Reisz D. Róbert, Adrian Miroiu, Romulus Brăncoveanu.

[31] Részletesebb tájékozódást kínál a www.ise.ro oldal (angol nyelven is).
[32] Revista de Pedagogie.

Az Oktatás 2000+ Központ (Centrul Educaţia 2000+)[33] a Soros Nyílt Hálózatának intézményeként jött létre 1998-ban, majd egyre inkább levált arról. Az intézmény célja az oktatás decentralizációja, helyi autonómia és demokrácia, egyenlő oktatási esélyek, tanulásközpontú oktatás, a helyi közösségek bevonása az iskolák életébe, alkalmazható modellek kidolgozásának támogatása. Tevékenysége főként az egyetem előtti oktatásra összpontosít. A célok elérését különböző kísérleti programok segítségével próbálja megvalósítani az ország 8 megyéjében. A következő programok futnak: intézményi infrastruktúra, iskolafejlesztési program, iskola és közösség kapcsolata, tanár-továbbképzés, kulcsintézmények hálózatának fejlesztése, tájékoztatás, a reformmal kapcsolatos információk terjesztése, roma képességfejlesztés az oktatási integráció elősegítése céljából. Néhány megjelent anyaguk: Az iskola válaszútnál. Változás és folytonosság a kötelező oktatás tantervében, 2002; Reform a gyökereknél. Az Oktatás 2000+ Program, vagy egy változási folyamat tanulságai, 2003.

Bukarestben működik néhány nemzetközi oktatási szervezet is, köztük az UNESCO – CEPES (European Centre for Higher Education),[34] mely 1972-ben jött létre a felsőoktatási kutatások és együttműködések elősegítése érdekében az európai régió államai között. Fő kiadványai: a negyedévente megjelenő Higher Education in Europe, Studies on Higher Education, Monographs on Higher Education, Papers on Higher Education. Az intézet vezetői: Jan Sadlak és Lazăr Vlăsceanu, mindketten a román felsőoktatás-politika szakértői. Az Országos Socrates ügynökség 1996-ban az OM-en belül jött létre, tevékenysége túlmutat a különböző Socrates programok szervezésén, amennyiben az OM-al közösen az Eurydice program keretében évente megjelenteti a román oktatási rendszer leírását.

Részben felsőoktatással is foglalkozó civil szervezetek még: a Liliana Popescu által vezetett Civic Education Project,[35] a Gabriel Andreescu és Renate Weber nevével kitűnő International Studies,[36] valamint a kolozsvári szociológia tanszékhez kötődő Interetnikus Kapcsolatokat Kutató Központ is.[37]

2.4 Románia politikai meghatározottságai

2.4.1 A politikai rendszer – kormányzat és törvényhozás

Románia kormányzati formája köztársaság. A magyar Parlamenttől eltérően a Parlament nem egy-, hanem kétkamarás: alsó- (képviselőház) és felsőkamarából (szenátus) áll. A képviselőket

[33] További információkért lásd a www.cedu.ro oldalt (angolul is).
[34] Bővebb tájékozódási lehetőség itt: www.cepes.ro (angolul).
[35] Részletesebben itt: http://www.cepnet.hu/countries/romania_new.html (angolul).
[36] http://studint.ong.ro/ (angolul)

és szenátorokat általános szavazással 4 éves periódusokra választják. Az első „demokratikus"-nak mondott választásokra 1990-ben került sor, az utolsó 2000-ben volt. 2004-ben várhatóak a következő választások. A képviselők és szenátorok számát a választási törvény határozza meg. Mindkét kamarában működik oktatási bizottság, mely az oktatási kérdésekért felelős.

A Parlament három törvénytípust alkothat (Alkotmány,[38] 72. szakasz): (a) Alkotmányt módosító törvényeket (az Alkotmány 146-148 szakasz) minősített 2/3-os vagy ¾-es többséggel, (b) sarkalatos, ún. organikus törvényeket (az Alkotmány 74 szakasz) melyek elfogadásához mindkét kamara abszolút többségének[39]szavazata (szenátorok vagy képviselők 50%-ának szavazta + 1 szavazat) szükséges, valamint (c.) egyszerű törvényeket (az Alkotmány 64 szakasz) melyekhez egyszerű többség (jelenlevő képviselők vagy szenátorok 50%-ának szavazata + 1 szavazat) kell. Románia Alkotmányának 74. szakasza értelmében az oktatási törvény - a választások és a politikai élet szabályozására, a bűntények, a tulajdonjog általános szabályozására, a helyi közigazgatás megszervezésére, a köztisztviselők jogállására vonatkozó törvényekhez hasonlóan – sarkalatos (organikus) törvénynek számít.

A törvényhozási folyamat egyszerű és sarkalatos kérdések esetében öt szakaszra egyszerűsíthető le (az alkotmánymódosítási törvények eljárása ettől nagymértékben eltér*): kezdeményezés, láttamozás, megvitatás, jóváhagyás és közlés*. Az Alkotmány 73. szakasza értelmében t*örvénykezdeményezés*i joga a kormánynak, a képviselőknek és szenátoroknak (többen is gyakorolhatják egy időben), valamint a népnek van (250 000 aláírás esetében, melyeknek az ország 41 megyéjének legalább egynegyedéből kell származnia és megyénként[40] legalább 10 000 aláírásnak kell lennie). A gyakorlatban a kormányok által kezdeményezett törvények száma a legjelentősebb (80-90%-os), ami még inkább alátámasztja Grecu megállapítását mely szeint az 1989-es társadalmi változások után egy kezdeti rövid időszakot (1989 dec. – 1990 máj.) kivéve a kormány nagyobb hatalommal rendelkezik a politikai rendszer felett, mint a törvényhozás (Grecu, 2000). Románia elnöke sajátos módon nem rendelkezik törvénykezdeményezési joggal (Veress, 2000). A törvénytervezet *láttamozás*a kettős: (a) láttamozza a Törvényhozási Tanács (Alkotmány, 79. szakasz), mely jogászokból áll és egy ajánlás keretében jogi valamint technikai szempontból vizsgálja meg és véleményezi a törvényt, (b) a kompetens állandó bizottság (oktatási törvény esetében oktatási bizottság) megvitatja a tervezetet, ezután elfogad egy jelentést melyben az elutasítást, megváltoztatását vagy elfogadást javasolja. Amennyiben a nép által kezdeményezett törvénytervezetről van szó, azt a kettős láttamozás előtt az Alkotmánybíróság is

[37] http://www.ccrit.ro/ (angolul is)

[38] 1991-es Alkotmány, melynek módosítása folyamatban van.

[39] Az abszolút többség a képviselők vagy szenátorok teljes számához viszonyított többség (pl. 2000-ben 328 képviselő volt, az abszolút többséghez így 165 szavazatra volt szükség), míg az egyszerű többség az adott parlamenti ülésen jelen levők (a kvórum) többségét jelenti.

ellenőrzi, hogy megfelel-e az Alkotmányos előírásoknak (aláírások száma, hitelessége, eredete, stb.). A törvénytervezet *megvitatás*a négy szakaszból áll: bemutatás, általános megvitatás, szakaszok szerinti megvitatás és jóváhagyás, a törvénytervezet egészének megszavazása. A törvénytervezetet a törvény kezdeményezője (az adott képviselő, szenátor, vagy a kormány képviselője) mutatja be, összefoglalva, hogy miért szükséges az adott törvény jóváhagyása és melyek lesznek az elfogadásának következményei. Ezután kerül sor a kompetens bizottság jelentésének bemutatására. Az általános vita során a parlamenti pártok egy képviselője előtárja a párt álláspontját az adott törvénytervezettel kapcsolatban. Ez a szakasz csak akkor zárul szavazással, ha a kompetens bizottság a törvény elutasítását javasolta (sarkalatos törvényt csak abszolút többséggel lehet elutasítani). Az általános vitát követi a szakaszonkénti vita, mely minden egyes szakasz, valamint az azzal kapcsolatos módosító javaslatok megvitatása után szavazással zárul. Végül sor kerül a törvénytervezet egészének megszavazására és a házelnök aláírja a megszavazott törvényt. A törvénytervezetet mindkét kamarának el kell fogadnia, így miután az a kamara, ahol benyújtották a törvénytervezetet, elfogadta, átküldik a másik kamarának, ahol megismétlődik a procedúra (Veress, 2000). Amennyiben a szenátus ugyanabban a formában szavazza meg a tervezetet, akkor az államelnök elé kerül szentesítésre. Ha a szenátus visszautasítja a tervezetet, akkor visszaküldik a képviselőháznak, mely megváltoztatja, vagy újra elfogadja azt. Egy adott törvénytervezet ismételt elutasítása a szenátus által véglegesnek számít annyiban, hogz ugyanabban az ülésszakban nem lehet még egyszer megvitatni azt. Ha a szenátus a képviselőháztól eltérő formában szavazza meg a törvénytervezetet, a házelnök egyeztető bizottságot jelöl ki, mely 7 képviselőből és 7 szenátorból áll, a politikai összetételnek megfelelően. Amennyiben az egyeztető bizottság nem jut döntésre, vagy valamelyik kamara (a képviselőház vagy a szenátus) nem fogadja el az egyeztetett törvénytervezetet, a két kamara együttes ülésén kerül sor a végleges döntésre. Az elfogadott törvényt az elnökhöz továbbítják, aki 20 napon belül *jóváhagyja* azt, majd *közlés*re kerül a Hivatalos Közlönyben. A törvény, ha annak szövege arról másképpen nem rendelkezik, a közléstől számítva lép érvénybe (Veress, 2000).

Románia elnöke felügyeli az Alkotmány tiszteletben tartását és közvetít a különböző állami hatalmak, valamint az állam és a társadalom között. A kormányt (végrehajtó hatalmat) a Parlament iktatja be, a kormányzati program alapján. A román jogrend értelmében a kormány a Parlament felügyelete alatt működik, az Alkotmány értelmében a kormánynak szüksége van a Parlament jóváhagyására úgy kabinetje összeállításához, mint egyes minisztereinek kinevezéséhez. Az egyszerű vagy a sürgősségi kormányrendeletek kivételével a kormánynak nincs törvényhozási küldetése, a kabinetnek szüksége van a Parlament támogatására ahhoz, hogy törvénykezdeményezései elfogadásra kerüljenek. Mint láthattuk, a kormány nem rendelkezik a

[40] Bukarest méretei következtében egy megyének számít.

törvényhozási kezdeményezések monopóliumával, megosztja azt a Parlament tagjaival (Grecu, 2000).

Egyes jogászok, politológusok szakértői véleménye (Veress, Drăganu, Muraru, Marconescu) szerint a román kétkamarás parlamenti rendszer nehézkes, lassú gépezet, mely nem felel meg a kor kihívásainak. Mivel a két kamara azonos funkciókkal rendelkezik, a szenátus mintegy megduplázza a képviselőház által végzett tevékenységet, így a Parlament működése időigényes, mely arra kényszeríti a kormányzatot, hogy sürgősségi kormányrendeletek útján próbálja a rendszer működésképességét fenntartani. A kormányrendeletek alkotmányosságának kérdése külön probléma, parlamenti megvitatásuknak kényszere csak tovább lassítja a törvényhozás működését. 1999-ben a képviselőháznak átlagosan 75 napra volt szüksége egy törvény elfogadására, a szenátusnak pedig 87 napra, ami összesen 162 nap. Ezzel szemben egy egykamarás Parlamentben átlagosan 70 nap szükséges egy törvény elfogadására (Veress, 2000). Másik gond, a képviselők és szenátorok magas létszáma (2000-ben összesen 471-en voltak), ugyanis egyetlen parlament sem hatékonyabb attól, hogy sokan ülnek benne. Ezért a fenti szakértők a parlamenti rendszer átalakítása mellett érvelnek, legyen az akár egykamarás Parlamentté történő módosítás, vagy a kétkamarás rendszer hatékonnyá tétele (a két kamara feladatainak megosztásával, létszámcsökkentéssel). Ez azonban az Alkotmány módosítását feltételezi, amire azért is egyre inkább szükség mutatkozik, mert az Európai Uniós csatlakozás jogharmonizációt, azaz nagy mennyiségű jogszabály parlamenti elfogadását feltételezi. Az Alkotmány módosítását a 2003.-as októberi népszavazás jóváhagyta.

Az 1991-es Alkotmány értelmében[41] a Parlament jelöli ki az oktatáspolitika irányvonalait, valamint annak általános keretét. Az oktatáspolitika a kormányzati program része, mely program az adott kormány felállítását követően kerül megvitatásra és jóváhagyásra a Parlamentben. A román politikai rendszerben azonban a végrehajtó hatalomnak nagyobb a döntéshozásra gyakorolt hatása, mint a törvényhozásnak, azaz, ahogy Grecu (2000) fogalmaz, a kabinet uralkodik a Parlament fölött. Ez abból a tényből is kitűnik, hogy az oktatási törvényt a Parlamentnek csak az 1989-es eseményeket követően öt évvel sikerült elfogadnia. Ez alatt az öt év alatt a kormány, azaz az OM oktatáspolitikája érvényesült és ennek elsőrendű fontossága volt, amint azt látni fogjuk. Az elmúlt tizenhárom év alatt a Parlament egyetlen, az oktatási rendszer reformját célzó programot, vagy dokumentumot sem dolgozott ki (Reisz, 2003).

Az állam hatása tehát az OM-en és a politikai rendszeren keresztül érvényesül. Mint a legtöbb országban, a felsőoktatás irányításának központi szintje a kormány, azon belül pedig főként az oktatási és pénzügyminisztériumok. A pénzügyminisztérium szerepe nem elhanyagolható, mivel

[41] Románia Alkotmánya, 1991, 72. Szakasz.

az OM számos döntése függ tőle. Miután a Parlament jóváhagyta az éves költségvetést, a pénzügyminisztérium hagyja jóvá az OM részére a havi hitelkeretet, egy előzetes költségterv alapján és szintén a pénzügyminisztérium ellenőrzi az éves kiadásokat a költségvetési egyensúly biztosítása érdekében (Modrescu, 2001). A kormány oktatáspolitikáját a szakminisztérium, azaz az OM ülteti gyakorlatba. Az OM az a nemzeti hatóság, mely az oktatás általános adminisztrációját felügyeli, ugyanakkor a minisztérium funkciói széleskörűek, számos oktatásirányítási aspektusra kiterjednek. Az oktatási miniszter az általános gyakorlat szerint doktori fokozattal rendelkező, korábban állami egyetemen foglalkoztatott professzor lehet.

Az oktatási miniszter alárendeltségében három államtitkár (miniszterhelyettes) működik, egyik az egyetem előtti oktatásért, másik a felsőoktatásért, harmadik az ingatlanvagyon kezeléséért felelős (beleértve a kisebbségek oktatását, könyvtárak, reformprogramok adminisztrálását). A felsőoktatásért felelős államtitkár alá tartozik: a Felsőoktatás és Tudományos Egyetemi Kutatás Főosztálya (alárendeltségében a Tudományos Kutatás, Egyetemi Menedzsment valamint Stratégia és Prognózis osztályokkal), a Pénzügyi Főosztály, Informatizálás Osztály, Világbanki Reformtervek Osztálya, Phare Reformtervek Osztálya (Modrescu, 2001). A Felsőoktatási Főosztály keretében egészen 2000-ig a Felsőoktatási Reform megvalósításáért felelős egység működött. 2000-től a Felsőoktatás Irányításáért Felelős Igazgatóság létezik, három osztállyal: egyetemi menedzsment, akadémiai címek és felsőfokú valamint posztgraduális programok (Reisz, 2003).

A miniszter munkája során számos, általa létrehozott tanácsadó szervezetre támaszkodik, mint amilyenek: az Egyetemi Címek, Oklevelek és Okmányok Jóváhagyásának Országos Tanácsa,[42] a Felsőoktatás Finanszírozásának Országos Tanácsa,[43] a Felsőoktatási Tudományos Kutatások Országos Tanácsa,[44] a Rektorok Országos Tanácsa[45] (ez a későbbiek során függetlenedett a Minisztériumtól), az Egyetemi Oktatás és Kutatás Fejlesztési Ügynöksége,[46] a Hallgatók Országos Tanácsa,[47] stb.…

Romániában az oktatáspolitika három törvényerejű dokumentum-típuson alapul (Bîrzea, 2002): (a) a legalapvetőbb törvényen, vagyis az Alkotmányon, melyet 1991-ben szavazott meg a Parlament (2003-ban elkezdődött az Alkotmány módosításának vitája a Parlamentben); (b) az oktatási törvényen, mely egy sarkalatos, ún. „organikus" törvény amely csak 1995-ben született

[42] Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).
[43] Consiliul Național de Finanțare a Învățământului Superior (CNFIS).
[44] Consiliul Național al Cercetării Științiifice din Învățământul Superior (CNCSIS).
[45] Consiliul Național al Rectorilor (CNR).
[46] Agenția de Dezvoltare a Învățământului și Cercerării Universitare (ADICU).
[47] Consiliul Național al Studenților (CNS).

meg; (c) kormányhatározatokon (Parlament által jóváhagyott) és az oktatási miniszter rendeletein.

2.4.2 A politikai pártok

A román politikai pártok klasszifikációjával kapcsolatban számos nehézség merül fel, melyeknek többsége a román politikai rendszer jellemzőiből és sajátosságaiból adódik. Nehezen lehet ezért e pártokat elhelyezni egy klasszikus értelemben vett jobb és baloldali szegmensen, ahogyan nehezen lehet besorolni őket klasszikus ideológiai irányzatokba, vagy bármely más politológiai modellbe is (pl. az alábbi Gyurgyák[48]ábrába, mely a politikai pártokat a hatalom típusa szerint csoportosítja).

Konzervativizmus

Anarchizmus Liberalizmus Fasizmus

Hatalomminimalizálás----------Hatalomkoncentráció

Szocializmus Kommunizmus

Dan Pavel (2003) szerint a romániai politikai erőket egyedül a valósághoz való viszony alapján lehet kategorizálni. Furcsa kritérium, melyet nem találunk meg a pártelméletben, vagy a politológiai tankönyvekben. Ott más kritériumok vannak, vizsgált országunkra nézve csekély relevanciával, különösen akkor, amikor a politikai szereplők valósághoz viszonyulásának képességéről esik szó (Dan Pavel, 2003). A román politikai élet jellemzői a demokratikus Parlamentarizmus hagyományának hiánya, a pártok identitásválsága, a szavazók politikai kultúrájának hiánya, a pártok belső demokratizmusának hiánya, a politikai élet személyiségközpontúsága, a politikai kontroll hiánya.

A demokratikus Parlamentarizmus politikai kultúrája Romániában nem eresztett olyan mély gyökereket, mint például Csehországban, bár a két világháború között megadatott egy működő parlamenti rendszer (akkor is, ha mindennaposak voltak a politikai merényletek és jelen voltak olyan erőszakosan antidemokratikus pártok és mozgalmak, mint például a Vasgárdisták). E történelmi előzményeket azonban ideológiai manipulációval sikerült teljesen elfeledtetni (Tismăneanu - Tudoran, 1996).

A pártok politikai identitása (beleértve nevüket) és ideológiája folyamatos változásban van, „a pártok úgy vándorolnak az ideológiai skálán, mintha annak ma már semmiféle üzenete sem

[48] Ld. Gyurgyák, 1996.

lenne" (Kósa, 2001, 216 old). Ugyanakkor a legtöbb párt állandósult identitásválságban szenved. Úgy tűnik, hogy a választók ezt nem veszik túlzottan zokon, egy felmérés szerint a választásra jogosult állampolgárok 52%-ának mindegy, hogy a párt jobb-vagy baloldali, mert nem ez dönt a választásban – ami a politikai kultúra kiforratlanságára utal és Alina Mungiu Pippidi szerint egyenes összefüggésben áll az oktatási hiányosságokkal és a szegénységgel. (Kósa, 2001). Stănculescu (2001) is azon a véleményen van, hogy „a román oktatási rendszer nem demokratikus értékeket közvetít, és polgárokat formál, hanem nacionalista-kommunista barbárokat." A romániai politikai élet sajátossága, annak túlzott személyközpontúsága, a választók nem egy adott pártra, hanem a párt élén álló személyre szavaznak. Ez indokolja, hogy az államfőválasztásra a parlamenti választásokkal egy időben kerül sor, mert az egyes pártokat a kiválasztott vezető személyiségén keresztül próbálják "eladni" (Bakk, 2001).

A modern demokráciák egyik feltétele a kormányzók felelőssége a választók érdekeinek képviseletében. A román választói törvény értelmében a képviselők indulása nem választói körzethez kötött, így a választóknak nincs eszközük a képviselők befolyásolására, vagy akár minimális kontrolljára. A képviselők pedig a saját jól meghatározott érdekeiken, esetleg egy szűk csoport érdekein kívül nem képviselnek semmilyen más (pl. választói) érdeket (Grecu, 2001a). A román pártok nem valamely meghatározott réteg politikai képviseletét vállalják fel, ezért a pártok társadalmi bázisának meghatározása meglehetősen nehéz feladat (Kósa, 2001). A román politikum sajátosságai közé tartozik a politikai pártok belső demokráciájának hiánya is (mely probléma más közép-kelet európai országokra is jellemző), melynek negatív kihatása van az egész politikai rendszerre (Stănculescu, 2001).

A román politika nem program és szerződéselvű, hanem a személyi alku befolyása alatt áll (Kántor- Bárdi, 2001).

1989 előtt

1965-1989 között nemzeti ultra-ortodox kommunizmus uralkodott, a párt uralma az élet minden területére kiterjedt. Egyre inkább a párt határozatai léptek a Nagy Nemzetgyűlésnek nevezett törvényhozói hatalom helyére. A civil szférát fokozatosan felszámolták, oly mértékben, hogy a politikai pluralizmus és a történelmi pártok még a történelemkönyvekből is eltűntek (Kósa, 2001).

Az 1989-es társadalmi változásokat követő évek politikai életét leginkább hat-hét párt és a közöttük kialakult viszony befolyásolta: a PDSR,[49] a történelmi pártok: PNȚCD,[50] a PNL,[51]

[49] Rövidítések feloldását lásd a dolgozat végén.

[50] Partidul Național Țărănesc Creştin şi Democrat (PNȚCD) - Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt.

PSDR,[52] a szélsőséges pártok: PRM,[53] PUNR,[54] valamint a romániai magyar kisebbség pártja, az RMDSZ.[55]

Mindmáig a legjelentősebb párt a Nemzeti Megmentési Frontból[56] (továbbiakban FSN) létrejött Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja (PDSR), mely 2000-től Szociáldemokrata Párttá[57] (PSD) alakult. A Román Kommunista Párt a közép-kelet-európai térségben egyedülálló módon nem alakult át modern szociáldemokrata párttá, hanem megszűnt. Vezetői azonban mind a mai napig megőriztek valamit befolyásukból, beépülve az új tömörülésekbe.

1989-1990

Az 1989-es romániai események (más elnevezések szerint: „decemberi forradalom", „éhséglázadás", „népi felkelés", „puccs", „társadalmi változások", „társadalmi átalakulás") után lassan kialakult a többpártrendszeren alapuló demokratikus parlamentarizmus rendszere (Kántor-Bárdi, 2001). Az 1989-es decemberi események és az 1990. májusi választások között meglehetősen tisztázatlanok maradtak a politikai viszonyok, előbb jött létre az ideiglenes törvényhozási testület, a Nemzeti Egység Ideiglenes Tanácsa, majd csak ezt követően a FSN kormánya.

1989. december 22-én jött létre a FSN össznemzeti mozgalomként, azzal a céllal, hogy biztosítsa a folytonosságot az ország adminisztrálásában és előkészítse a választásokat. A kezdetekkor a Front egymástól világnézetben és ideológiai felfogásban távolálló személyiségeket tömörített magába, így a kommunista rendszer ellenállóit, üldözött, börtönt is megjárt, vagy száműzetésbe kényszerített értelmiségieket, mint Doinea Cornea, Gabriel Andreescu, Ana Bladiana, Mircea Dinescu, Smaranda Enache, Radu Filipescu, Octavian Buracu, Tőkés László, Domokos Géza. Ugyanakkor helyet kaptak benne az egykori rendszer letéteményesei is, volt kommunista és titkosszolgálati vezetők, Ceauşescut szolgáló költők, nomenklatúristák[58] is (mint Ion Iliescu, Petre Roman, Corneliu Vadim Tudor,[59] Adrian Păunescu). A FSN ekkor minden területre kiterjedő reformokat és az egypárti kormányzás végét ígérte, igazi terve azonban a tekintélyelvű centralizmus fenntartása volt (Tismăneanu – Tudoran, 1996).

---

[51] Partidul Național Liberal (PNL) – Nemzeti Liberális Párt.
[52] Partiul Social-Democrat Român (PSD) – Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja.
[53] Partidul România Mare (PRM) – Nagy-Románia Párt.
[54] Partidul Unității Naționale (PUNR) – Nemzeti Egység Párt.
[55] Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) – román nevén Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (UDMR).
[56] Frontul Salvării Naționale (FSN) – Nemzeti Megmentési Front.
[57] Partidul Social- Democrat (PSD) – Szociáldemokrata Párt.
[58] Nomenklatúristáknak a kommunista párt azon tagjait nevezik, akik nem meggyőződésből, világnézeti alapon, hanem a kedvezőbb személyes boldogulást, előnyös állásokat szem előtt tartva váltak az RKP szolgálóivá.
[59] A később létrejövő Nagy-Románia Párt (PRM) elnöke.

1990-1992

A FSN kinyilatkoztatott szándéka ellenére párttá alakult az és megnyerte az 1990-es választásokat. A választás azonban nem volt sem szabad, sem korrekt, számos visszaélést követtek el úgy a választási kampány során, mint a szavazóurnáknál, ami nagymértékben megkérdőjelezte annak szabad és demokratikus jellegét (Dan Pavel, 2000b). Az 1990-es májusi választásokon mintegy 75 párt indult (Kósa, 2001), de tekintettel arra, hogy a FSN addigra jelentős előnyre tett szert - mint az ország megmentője, uralta a médiát - így más pártok esélye a győzelemre minimális volt. Kilenc párt jutott parlamenti mandátumhoz, köztük a két történelmi párt, a Parasztpárt (PNȚCD) és a Szociáldemokrata Párt (PSDR), melyek erőteljesen ellenzéki, antikommunista beállítottságúak voltak. Mandátumot szerzett a Liberális Párt (PNL), a Demokrata Agrárpárt[60] (PDAR), az erőteljesen nacionalista Román Egység Szövetsége[61] (AUR) és a Környezetvédő Mozgalom[62] (MER) is, melyek a FSN-vel működtek együtt (Kósa, 2001). A társadalom közhangulatának meghatározásában fontos szerepet töltött be a Románok Egyesületének Szövetsége (továbbiakban AUR), mely az Erdélyi Román Nemzeti Egységpárt (PUNR) és a Republikánus Párt szövetségéből állt és meglehetősen nacionalista retorikát alkalmazott. Parlamenti mandátumhoz jutott az RMDSZ is, mely kisebbségi alapon szerveződő párt, politikai cselekvésének központjában a nemzeti-kisebbségi csoport érdekeinek és értékeinek képviselete állt. Mivel programjának és parlamenti tevékenységének része az ország decentralizációja, a gazdaság működőképességének kialakítása és az európai integráció, a modern liberális pártok közé sorolhatjuk (Kántor- Bárdi, 2001).

A FSN ez idő alatt a munkásság érdekeit felvállaló pártnak vallotta magát, ahogyan a Demokrata Agárpárt (PDAR) is az állami gazdaságok vezetőinek és a munkásság érdekeinek képviseletét hangoztatta, a gyakorlatban azonban tevékenysége a termelőszövetkezetek vagyonának átmentésére irányult (Kósa, 2001). A nyugati demokráciákkal szemben (ahol a nacionalista pártok jobboldalinak számítanak), a közép-kelet-európai nacionalista pártok egy része – köztük a romániaiak is – baloldaliak.

A választások következtében a képviselői helyek 70%-át, a szenátusi helyek 76.4%-át a FSN birtokolta. Iliescu az ország elnöke, Petre Roman pedig miniszterelnök lett (Kósa, 2001). Ekkor még szorosan együttműködtek, hogy elszigeteljenek minden olyan törekvést, amely egy autonóm civil társadalom kialakítását szorgalmazta, hogy tartósan fenntarthassák a nomenklatúra hatalmi helyzetét.

[60] Partidul Democrat Agrar Român (PDAR).
[61] Alianța Unității Române (AUR).
[62] Mişcarea Ecologistă Română (MER).

1990 áprilisában időben hosszan elhúzódó kormányellenes tüntetések kezdődtek a bukaresti Egyetem téren, a tradicionális pártok, értelmiségi csoportok és egyetemisták részvételével, melynek a kormány június 13-15. között a Zsil völgyéből felhozott 5000 bányásszal vetett véget. Ez azonban jelentős visszatetszést keltett Nyugaton. Az értelmiség utolsó csoportjai is kihátráltak a FSN mögül. A bányászmegmozdulások mellett az 1990. március 19-21. közötti marosvásárhelyi események is megbélyegezték ezt a korszakot, amikor az egykori Román Titkosszolgálat (SRI és a háttérben maradó Iliescu) által szított konfliktus véres összecsapásokba torkollott. A Titkosszolgálatnak, hogy újraalakulhasson, bizonyítania kellett, hogy továbbra is szükség van rá (Andreescu, 2001). Hasonló konfliktusok szítására került sor (melynek hátterében szintén a SRI és Iliescu sejthető) a Titkosszolgálat Törvényének és az Alkotmánynak 1991 őszi parlamenti vitái során, amikor a kormánypárt a Hargita- Kovászna jelentést[63] vette elő tarsolyából, annak érdekében, hogy a Parlament jóváhagyja az Alkotmány múltat idéző előírásait és a túlkapásokat lehetővé tevő SRI működését szabályozó törvényt (Andreescu, 2001).

1991-ben a pártpluralizmust előrelendítve létrejött a Polgári Szövetség Pártja[64](PAC) is, mely több polgárjogi mozgalomnak volt egyfajta gyűjtőtömörülése.

1991–ben két csoport körvonalazódott a Nemzeti Megmentési Fronton belül, az egyik, a gyorsabb gazdasági reformot sürgető Petre Roman miniszterelnök által képviselt csoport, akik a kormányban voltak többségben, a másik, a parlamenti többséget alkotó és Ion Iliescu körül tömörülő „konzervatív"[65] csoport. A döntéshozásban a kormány érvényesítette akaratát, annak ellenére, hogy „a konzervatív" parlamenti többség igyekezett visszavetni a szorgalmazott reformkezdeményezéseket (Grecu, 2000). Dan Pavel szerint a Petre Roman kormányáról elterjedt reformista kép csupán egy a politikai mítoszok közül, melyet Petre Roman miniszterelnöksége megszűnte után kezdett magának kikövetelni (Dan Pavel, 2000b). Véleménye szerint a FSN szétválása az Iliescu és Roman közötti személyes, a hatalomért folytatott konfrontáció következménye. 1991 szeptemberében Iliescu egy minden valószínűség szerint általa szervezett újabb bányászsztrájk segítségével eltávolította Petre Roman kormányát és az 1992-es választásokig Teodor Stolojan kormánya irányított. Iliescu a külső és belső ellenzéktől megszabadulva, pártját Demokrata Nemzeti Megmentési Frontra[66] (FDSN) átnevezve (míg Roman és csoportja továbbvitte a FSN nevét) készülődhetett az 1992-es választásokra. A

[63] A Hargita – Kovászna jelentés e két magyar többség által lakott megyében a románok ellen irányuló intézkedéseket mutatott be, nagymértékben torzítva a valós képet. Az RMDSZ a parlamenti vita során cáfolta ezeket, hangsúlyozva, hogy például Hargita megyében, ahol a román lakosság 14%-a román, 64.6%-a magyar, mégis a megyében a prefektúra román tisztviselőinek aránya 65.9%, az ügyészeké 60%, a bíráké 50% (RMDSZ, 1989-1999), mégis, a Har-Cov jelentés nagymértékben hozzájárult a két törvény nacionalista előírásainak elfogadásához.

[64] Partidul Alianței Civice (PAC).

[65] Nem politikaelméleti értelemben konzervatív, hanem mert az egykori pártelit emberei, reformellenes erői.

[66] Frontul Democratic al Salvării Naționale (FDSN).

FDSN-be az idősebb egykori nomenklatúristák tömörültek, míg a FSN-be a volt nomenklatúra fiatalabb, szemléletváltásra is hajlamos és képes tagjai csoportosultak (Szilágyi, 1996). 1993 végén a FSN megváltoztatta nevét Demokrata Pártra[67] (PD), a Demokrata Nemzeti Megmentési Front (FDSN) pedig Társadalmi Demokrácia Romániai Pártjára[68] (PDSR).

Az 1992-es választások előtt 17 ellenzéki párt (beleértve a történelmi pártokat: Liberálisokat és Kereszténydemokratákat is) és polgárjogi mozgalom (Polgári Szövetség Pártja, Egykori Politikai Foglyok Egyesülete, Egyetemközi Szolidaritás Mozgalom) tömörült egy laza szövetségbe, a Demokratikus Konvencióba[69] (továbbiakban CDR). Míg a FSN választóit az ország legelmaradottabb és legkevésbé urbanizálódott megyéi adták, a Polgári Szövetség a modernizálás és megújulás elkötelezettjeként leginkább a fiatalabb, döntően városokban élő értelmiségiekre hatott. A Kereszténydemokrata Parasztpárt elsősorban a vallásos szellemű közösségi tradicionalizmusra helyezte a hangsúlyt (Tismăneanu – Tudoran, 1996). Jelszava: család, iskola, templom. A CDR sikertelennek bizonyult, főként, mert propagandájuk az antikommunizmusra irányult, anélkül, hogy bármilyen más alternatívát képes lett volna felmutatni. A történelmi pártok - melyek a két világháború között egykor létezett pártok letéteményeseinek vallják magukat - vezetősége jórészt a pártállami időben börtönben meghurcolt, vagy száműzetésbe kényszerült emberekből állt, akik abban a tévhitben éltek, hogy mindenki ugyanolyan ellensége a kommunizmusnak, mint ők, túlbecsülték a népesség körében megnyilvánuló elégedetlenséget és nem számoltak a pártállami idők egyfajta nosztalgiájával (ami pl. a teljes körű foglalkoztatottságra vonatkozott). Az ellenzéknek nem volt pozitív programja, melynek következményét tükrözi az 1992-es választás.

1992-1996

Az 1992-es választásokat Iliescu és pártja a FDSN nyerte, mely nevét Társadalmi Demokrácia Romániai Pártjára (PDSR) változtatta és modern szociáldemokrata pártként határozta meg magát. Mivel azonban több olyan jellemzővel rendelkezett, mely az 1989 előtti kommunista pártra utalt, az elemzők[70] "átképzett kommunistáknak", "új szociáldemokratáknak" is nevezték őket.

Négy párt működött együtt a PDSR-vel: a Demokratikus Agrárpárt (PDA), a két szélsőséges párt, a Nagy-Románia (PRM), a Nemzeti Egységpárt (PUNR), valamint a Szocialista Munka Pártja[71] (PSM). A román sajtó "vörös kvadriennalé"-nak, "vörös négyes fogat"-nak vagy

[67] Partidul Democrat (PD).
[68] Partidul Democrației Sociale din România – PDSR.
[69] Convenția Democratică din România (CDR).
[70] Pl. Dan Oprescu.
[71] Partidul Socialist al Muncii (PSM).

"nomenklatúristáknak"-nak nevezte ezt a négy pártot, utalva arra, hogy nem szakítottak teljes mértékben a kommunista múlttal. Andreescu (2001) egyszerűen a nacionalisták uralmának nevezi ezt a 4 éves időszakot. A parlamenti viták során a kormányt kívülről támogatták a nem magyar kisebbségi pártok (a török-mohamedán tatárok pártja, az örmények egyesülete, a bolgárok szövetsége, az olaszok közössége, a törökök demokratikus egyesülete, a németek demokratikus fóruma, a lengyelek egyesülete), valamint a független képviselők egy része is.

A munkáspártot (PSM) Ceauşescu egykori belügyminisztere alapította. A PSM az egyedüli baloldali pártnak tartotta magát, az összes többi szociáldemokrata jellegű pártot a munkásság árulójának titulálva (Kósa, 2001). Az 1992-es választásokon a PUNR leginkább Erdélyben szerzett szavazatokat, magától értetődő módon, hiszen Kolozsváron jött létre a Vatra Românesacă[72] Szövetség pártjaként és főként magyarellenes retorikát alkalmazott, ezzel szemben a PRM Bukarestben (itt volt a legmagasabb az egy főre jutó titkosszolgálatosok száma) és az Erdélyen kívüli térségekben volt népszerűbb. A PRM Bukarestben jött létre, 1991. jún. 24-én, a Nagy-Románia nevű napilap köré tömörülve. Aktív tagságát ekkor a volt titkosszolgálat[73] és egykori vezető tisztséget betöltő kommunisták alkották, e párt tömöríti a propaganda és diverziókeltés professzionalistáit (Szilágyi, 1996). Míg a PUNR a magyarokkal szemben nacionalista (bár a zsidógyűlölet sem áll messze tőlük), addig a PRM inkább xenofób propagandát folytat mindenki ellen, aki nem román, sőt nem „jó román". Szilágyi (1996) szerint, míg a PRM nacionalizmusa csupán hatalomszerzésre irányuló eszköz, addig a PUNR nacionalizmusa történelmi meghatározottságú, de irracionálisan továbbélő társadalmi félelmeken alapul. Nicolae Manolescu szerint a PUNR tulajdonképpen nem is egy párt, hanem egy lelkiállapot (Szilágyi, 1996). A PUNR ott sikeres, ahol a magyarok észrevehetően (jelentős létszámban) jelen vannak. Aktív tagjai olyan frusztrált emberek, akik a pártállami időkben karriert futottak be (de nem képességeiknek köszönhetően), vezetői között nagy számban képviseltek a hadsereg és rendőrség tisztjei (Szilágyi, 1996). Míg Iliescu és pártja az egyenlőtlenül modernizálódott déli és keleti országrészben, a mezőgazdasági vidékeken (a nacionalista pártokkal együtt), az alacsonyabb képzettségű néprétegek között jutott többséghez, Constantinescu és a Konvenció a fejlettebb nyugati területeken és a nagyvárosokban aratott diadalt (Bakk, 2001).

Az ellenzéket a Demokrata Konvenció Pártjai (a Nemzeti Liberális Párt (PNL)[74] és a Polgári Szövetség Pártjának (PAC)[75] szövetsége, a Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt

[72] Románul tűzhelyet jelent.
[73] Ismert román nevén securitate.
[74] Partidul Național Liberal – PNL.
[75] Partidul Alianței Civice – PAC.

(PNȚCD)[76] és az Ökológiai Párt (PER)[77] szövetsége, a Szociáldemokrata Párt (PSDR)[78], az RMDSZ és a Demokrata Párt (PD - Petre Roman pártja) képezték.

A PDSR győzelme során felállt Văcăroiu miniszterelnök kabinetje az egyik legerősebb kormánynak bizonyult, melynek sikerült akaratát érvényesíteni a törvényhozásban, annak ellenére, hogy nem rendelkezett parlamenti többséggel (Grecu, 2000). Iliescu pártja ez időre, külső és belső ellenzéktől megszabadulva oly mértékben megerősödött, hogy a FDSN szavazógépezete következtében az ellenzék parlamenti részvétele szimbolikussá vált.

Elmondható tehát, hogy az első 7 év irányítását Iliescu és pártja tartotta kezében, ez időszakot egy formai és látszólagos politikai demokrácia jellemezte, mely azonban struktúrájában és gyakorlatában nem demokratikus eszközökhöz folyamodott (Fati, 2000/a). A magát gorbacsovistának tartó Iliescu alatt Románia úgy vált közismertté, mint az egykori közép-kelet-európai szocialista országok politikailag legelmaradottabb országa, Iliescu pedig olyan vezetőként, aki következetesen bizalmatlan minden demokratikus procedúra iránt, és mint akiben állandó gyanakvás él a Nyugattal szemben (Tismăneanu – Tudoran, 1996).

1996-2000

Az 1996-os választásokat a Demokrata Konvenció (CDR) nyerte, a pártoknak azonban, csak koalícióban sikerült Iliescut és pártját (PDSR) legyőzni, melynek így 1997 lett a legrosszabb éve (Iliescu népszerűsége 13%-ra csökkent). Az 1992-1996-os időszak ellenzékéből formálódott jobbközép kormánykoalíció, a Demokrata Konvenció került hatalomra. Egyes szerzők szerint ez volt az első igazán demokratikus hatalomváltás (USAID, 2001). A korszak legnagyobb koalíciós pártja a Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt (PNȚCD) volt. A meglehetősen sokszínű koalíciót mintegy 12 párt alkotta. A Konvenció alapjában két tömörülés, a Szociáldemokrata Unió[79] (USD) és a Demokrata Konvenció (CDR) koalíciója volt. Az USD-t a Demokrata Párt (PD) és a Szociáldemokrata Párt (PSDR) Szövetsége alkotta. A CDR-t a Parasztpárt (PNȚCD), a Liberális Párt (PNL) és a Polgári Szövetség (PAC) tette ki. A koalíció tagja volt a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) is (Oprescu, 2001).

Az ellenzéket a két szélsőségesen nacionalista párt, a Nagy Románia Párt (PRM) és a Nemzeti Egységpárt (PUNR) a Társadalmi Demokrácia Pártjával (PDSR) közösen alkotta. A PDSR-ből

[76] Partidul Țărănesc Creştin şi Democrat – PNȚCD.
[77] Partidul Ecologic Român – PER.
[78] Partidul Social-Democrat Român – PSDR.
[79] Uniunea Social-Democrată (USD).

kivált az egykori külügyminiszter és embereivel létrehozott egy újabb szociáldemokrata pártot, Szövetség Romániáért[80](ApR) néven.

Lăzescu (2001) szerint a CDR három okból kifolyólag nyerte meg a választásokat: (a) mert a PNȚCD révén tradicionális, részben monarchista erkölcsi értékeket képviselt, (b) a PNL révén a pragmatista elitek értékeit képviselte (c) és a többi párt révén egy ideológiamentes rugalmasságra képes koalíció képét mutatta.

Ez a koalíció azonban kifejezetten választási szövetség volt, mely abban a pillanatban megszűnt egységes lenni, ahogy megnyerte a választásokat. A koalíción belül hatalmas ellentétek feszültek, a legnagyobb koalíciós párt, a Parasztpárt (PNȚCD) és a Demokrata (PD) valamint a Parasztpárt (PNȚCD) és Liberális Párt (PNL) között, a helyzetet csak tovább rontotta egy kisebbségi párt (RMDSZ) jelenléte.

A koalíciónak a parlamenti többség eléréséhez nem volt feltétlenül szüksége az RMDSZ részvételéhez, bár a 3%-os többség a romániai politikai életben mindaddig kevésnek bizonyult egy kiegyensúlyozott kormányzáshoz, ugyanakkor az RMDSZ olyan párt képét mutatta, mely megbízható és nem követel sokat (Kántor- Bárdi, 2001). A RMDSZ mellett szólt, hogy nem volt más megfelelő koalíciós partner, az ellenzékiek közül csak az előző kommunista beállítottságú kormány tagjai, a PDSR, a PUNR, és PRM érte el a 3%-os parlamenti küszöböt. Harmadrészt és nem utolsósorban a koalíciós pártok célja az RMDSZ bevonásával a külpolitikai image helyreállítása volt, különös tekintettel a kilátásba helyezett NATO-ba történő belépésre.[81] Az RMDSZ részéről a koalícióba lépést egyrészt az ellenzékben eltöltött időszak eredménytelensége indokolta, másrészt a másik választási lehetőség – a kommunista-nacionalista szélsőséges pártokkal, a „vörös kvadiennálé"-val[82] történő közös ellenzékalkotás – semmivel sem kecsegtetett. Nem elhanyagolható tényezőként a hatalomból történő részesedés - központi és helyi pozíciók betöltése révén – magában hordozta az egyes egyének érdekérvényesítési, valamint az RMDSZ program kivitelezési lehetőségét.

A koalíció számos válságon ment keresztül, mivel a PD belső ellenzékként működve számos törvénytervezetet megvétózott, gyakran a koalíciós megállapodás ellenében szavazott, ugyanakkor a Parasztpárt gyengeségeit kihasználva a Liberális Párt is egyre nagyobb szerepet követelt magának a kormányzásban. Vlăsceanu (1996) összegzése szerint a koalíció bukásra volt ítélve, mert a retorikailag elutasított múlt és az ígéretekkel túlzsúfolt jövőképek között elveszett a

[80] Alianța pentru România (ApR).
[81] Toró T. Tibor, 1998.
[82] Toró T. Tibortól kölcsönzött kifejezés. Lásd idézett mű.

jelen, abba a – tagadás és utópiák közötti – káoszba fulladt, amelyben az értelmes és végrehajtható projektek nem készülhettek el.

2000-2004

A 2000-es választások újdonsága az előzőekhez képest a 3%-ról 5%-ra megemelt parlamenti küszöb volt, melyben különböző okokból a PNȚCD, a PDSR és az RMDSZ megegyezett másfél évvel a választások előtt.

A Parasztpárt (PNȚCD) a küszöb megemelésével a koalíció együttartását (Liberális Párt - PNL megfékezését) célozta, az RMDSZ belső ellenzéke kiválási kísérleteinek szerette volna elejét venni, és a szélsőséges nacionalista pártokat kiszorítani a Parlamentből. A PDSR ezzel a posztkommunista baloldal gyűjtőpárti szerepét próbálta konszolidálni.

A választás azonban mindhárom pártnak csalódást okozott, ugyanis azt Iliescu és pártja nyerte, a második legtöbb szavazatot elnyert párt a Nagy-Románia Párt (PRM) lett (begyűjtve a felszámolódott PUNR szavazatait is), a Parasztpárt (PNȚCD) pedig nem jutott parlamenti mandátumhoz. A Parasztpárt (PNȚCD) csalódott, mert nem sikerült a Liberális Pártot (PNL) a koalíción belül tartania, az kilépett és önálló pártként bejutott a Parlamentbe, míg a Parasztpárt (PNȚCD) és a Demokrata Párt (PD) kiesett. Az RMDSZ is csalódott, mert bár megakadályozta a belső ellenzék kiválását, de nem sikerült a nacionalista pártok kiszorítása a Parlamentből, a PRM minden eddiginél nagyobb szavazati aránnyal (21%) jutott be. A PSD is csalódott, bár talán ő a legkisebbet, mert a parlamenti helyek 45%-nak birtokában volt kénytelen kisebbségi kormányt alakítani.

A választások nagy meglepetését a szélsőségesen nacionalista párt, a Nagy-Románia Párt (PRM) előretörése okozta, mely a szavazatok 20%-ának megszerzésével a második legnagyobb párt lett a Parlament mindkét kamarájában.

A 2000-es választásokat tehát Iliescu és pártja nyerte, azaz inkább azt mondhatni, hogy a Demokratikus Konvenció (CDR) veszítette. A választók PDSR-re adott szavazata a Konvenció kormányzására adott negatív szavazatként értékelhető (USAID, 2001), ugyanis a választásokig úgy nőtt magasra Iliescu népszerűsége, hogy ő maga semmit sem tett annak érdekében, ezt nevezik „nyerni az ellenfél hibáin" taktikának. A PDSR visszatérése és újbóli megerősödése elemzők szerint egyike a román politikai élet paradoxonainak, mely kiemeli annak konzisztencia- és alternatíva nélküliségét (Dan Pavel, 2000b). Tismăneanu – Tudoran (1996) szerint a koalíció főként a Bukarest szindróma következtében bukott el, melynek jellegzetessége, hogy a kommunisták és a fasiszták egy zászló alatt sorakoztak fel a liberális demokrácia elleni harcukban

Iliescu pártja a PDSR egyesülve a PSDR-vel és a Humanista Párttal[83] (PUR) megalkotta a Szociáldemokrata Pólust és Szociáldemokrata Pártra (PSD) változtatta nevét. A névváltást a kedvezőtlen múltbeli arculattól történő megszabadulás vágya is ihlette, a Szociáldemokrata Internacionáléhoz történő csatlakozás régi vágya mellett (melyben mindeddig az 1992-1996 között nacionalista pártokkal kötött szövetsége akadályozta meg).

A PSD új kulcsfogalmaivá az „erő" és „autoritás" vált.

A 2000-es választások során szétesett a jobbközép pólus (PD+ PNL+ RMDSZ+ Német Demokrata Fórum + PNȚCD) és megerősödött a posztkommunista baloldali pólus (PDSR+ PUR + ApR) (Kántor- Bárdi, 2001).

A 2000-es választások azt mutatják, hogy míg a baloldali pólus a Regátban (Erdélyen kívül) kapta szavazatainak többségét, addig a jobbközép erők Erdélyben gyűjtötték be szavazataik nagy részét (Bakk, 2001). Stănculescu (2000) szerint a PDSR megtartotta profilját, amennyiben szavazói alacsonyan vagy egyáltalán nem képzettek, az utolsó korosztályhoz tartoznak és szegények, nekik (a PRM-hez képest is) a legalacsonyabb a politikai kultúrája. A PRM szavazók fiatalok (18-44 év közöttiek), közepes iskolai végzettséggel és jövedelemmel rendelkeznek (Stănculescu 2001), ami elmozdulást jelent az előző választásokhoz képest, amennyiben a választók köre iskolázott emberekkel bővült. Lăzescu (2001) szerint a PRM szavazók képe ennél sokkal összetettebb, azok különböző társadalmi rétegekből származnak, többségében munkások, de szakmai beteljesületlenségük következtében frusztrált középiskolai és egyetemi tanárok, tisztségviselők, városi nyugdíjasok és vidéki társadalmi réteghez tartozók.

A PSD kisebbségi kormányt alakított, a PD-vel, PNL-vel és RMDSZ-el kötött parlamenti támogatási megállapodások segítségével kormányoz. Ez a kormányzás egyes vélemények (Kósa, 2001) szerint meglehetősen problémásnak bizonyulhat, ha tekintetbe vesszük, hogy a PD gyakran (ahogyan a koalíciós kormányban is) a megállapodásokkal ellentétesen szavaz, ráadásul nem írta alá az egyezmény azon részét, mely szerint nem kezdeményez bizalmatlansági indítványt a kormány ellen. A PNL az Alkotmány módosítására összpontosít, ezen belül is a tulajdon védelmét és az igazságszolgáltatás reformját tartja szem előtt, melyek mindeddig tabunak számítottak a PDSR számára. Az RMDSZ pedig a választók körében meglehetősen népszerűtlen kisebbségi jogokat biztosító intézkedéseket sürgetett. Más vélemények szerint (Lăzescu, 2001) a három párttal történő együttműködés inkább kirakati jellegű, a hazai, de főként a külföldi közvélemény számára történik, mert bár a PSD kisebbségi kormányt alakított, a nem magyar kisebbségek támogatásával (melyek törvényszerűen mindig a kormánypárttal

[83] Partidul Umanist Român (PUR).

szavaznak) és a PRM-ből (esetleg még a PD-ből is) átvándorolt képviselőkkel a PSD nyugodtan kormányozhatott volna.

Vannak szerzők, akik optimisták azon feltevésből kiindulva, hogy az új kormánypárt összetétele lényegesen eltér attól, mely 1996-ban átadta a kormányrudat (Kósa, 2001), több pártnál új, realistább, pragmatikusabb és professzionalistább pártvezetői réteg van kialakulóban (Huiu, 2001), azonban a szerzők másik része fenntartásokkal él e változások lényegét illetően. Dan Pavel (2000b) szerint a PSD némely vezetői bármennyire is szeretnének egy modernebb vagy demokratikusabb szellemet bevinni a kormányzatba, bármennyire is konstruktívnak mutatkozik ez a párt bizonyos tekintetben, mégis: ambivalens tettei nemcsak a pártot kérdőjelezik meg, hanem a jogállam és a demokrácia sorsát is Romániában.

A 2004-es választások előtt a politikai erők újracsoportosulása figyelhető meg, amennyiben az ApR beolvadt a PNL-be és az UPR viselkedésében is hasonló közeledési tendencia figyelhető meg. Kérdés, hogy sikerül-e egy olyan koalíciót kialakítani a jobboldalon, mely a PSD méltó ellenfelének bizonyulhat?

A pártok klasszifikációjának kísérlete

Ha a fejezet kezdetén ismertetett fenntartások ellenére mégis megpróbálkozunk a politikai pártok tipizálásával, akkor Părvulescu (2000) nyomán a pártokat legitimációjuk szerint megkülönböztethetjük: (a) a magukat az interbellikus parlamenti demokráciából eredeztető történelmi pártokat (PNȚCD, PNL, PSDR), (b) a forradalmi vagy köztársasági legitimációval rendelkező pártokat, melyek az 1989-es decemberi forradalom örököseinek tartják magukat (PD, PDSR), (c) a kommunista párt örököseit, legyen az társadalmi-gazdasági (PSM) vagy nacionalista jellegű (PRM, PUNR), (d) a kisebbségek képviseletének legitimációjára alapozó pártokat (RMDSZ, Német Demokrata Fórum), (e) vagy az újonnan megjelent pártokat, melyek a kortárs politikai szférára támaszkodnak (ApR, UFD).[84]

Egy másik tipológia szerint azt mondhatjuk, hogy a baloldal legszélén a PRM áll, majd a PDSR, végül pedig a PNL és PD (Kósa, 2001). Bakk (2001) szerint az RMDSZ és a Liberális Párt képviseli a jobbközép orientációt, a többiek a posztkommunista baloldalhoz tartoznak, egyetlen kivétellel, a Demokrata Párttal, mely ugyan szociáldemokrata identitású, de a jobbközép szövetséghez csatlakozva (1996-2000 között) halogatja státusának tisztázását. Lăzescu (2001) szerint a PD továbbiakban is csak egy kliensrendszerű struktúra marad.

[84] Jobboldali Erők Szövetsége – Uniunea Forțelor de Dreapta (UFD).

A három történelmi párt (PNL, PNȚCD, PSDR) beágyazottsága nem túlzottan szilárd a román demokráciában, ami abból is kitűnik, hogy eddig egy kivétellel (PNL 2000-ben) mindig csak koalícióban sikerült hatalomra jutniuk.

A kereszténydemokrata párt (PNȚCD) nehezen értelmezhető a nyugat-európai kereszténydemokrata pártok testvéreként, melyek fenntartás nélkül elfogadják a társadalom liberális – individualista – kapitalista alapokra helyezett működési rendjét és az állami részvétel minimalizálásában érdekeltek, bár elismerik, hogy szükséges a gazdasági szabadság bizonyos mértékű korlátozása az esélyegyenlőtlenségek kiegyensúlyozása érdekében (Bakk, 2002). A román kereszténydemokrácia szemében az állam „nemzeti kincs", több mint a politikai közösség hatalmi eszközeinek öröksége. Az állam e kialakult szerepe az ortodox vallás következménye, mely több mint hit, törvény és a nyilvánosság kontrollja is egyben. A nemzet – egyház – állam balkáni[85] térségre jellemző egysége ezen az alapon jött létre (Barbu, 1996). A Parasztpárt jelszava: család – iskola – egyház is az állam (az iskola révén) szerepének ezt az ortodoxiával összefüggő értelmezését tükrözi, mely jelentősen eltér a nyugat-európai kereszténydemokrata ideológiától. A kereszténydemokrata pártnak így mindenekelőtt - a weberi értelemben – „varázstalanítania" kell az államot, hogy közeledjen a klasszikus értelemben vett konzervatív kereszténydemokráciához.

Hasonlóan a Liberális Párt (PNL) sem tükrözi a nyugat-európai liberalizmus ideológiáját, mely individualista - az egyéni érdekeket bármely társadalmi csoport érdekei elé helyezi, egalitarista, ugyanolyan morális státust tulajdonít mindenkinek, és hisz a társadalmi intézmények és politikai szervezetek jobbításának lehetőségében. A liberalizmus ugyanakkor szabad piac párti és támogatja a magántulajdon intézményét, mint az egyének szabadságának egy formáját. A poszt-liberális irányzat mindezek mellett a különböző kultúrák békés egymás mellett élésének fontosságát is hangsúlyozza. Ezzel szemben a román Liberális Párt ellenséges magatartást mutatott a magyar egyetem kérdésében és inkább a politikai játékokra és kulisszák mögötti mozgásokra összpontosított, ahelyett, hogy valódi liberális képet alakítson ki magáról. Parlamenti megnyilvánulásai, törvénykezdeményezései szociáldemokrata jellegűek voltak (mint például a pénzügyi megszorítások lazítására tett kezdeményezésük) (Fati, 2000/a). Andreescu arra is figyelmeztet, hogy a román liberális értelmiség euroretorikája mögött latensen továbbra is jelen vannak a hagyományos előítéletek, s az integráció iránti elkötelezettség a legjobb esetben is csupán kulturális indíttatású attitűd és nem politikai projekt (Andreescu, 2001). A liberálisok választói az elitek, műszaki és gazdasági területek képviselői valamint szabadfoglalkozású értelmiségiek (Lăzescu, 2001).

[85] Értsd ortodox.

A Román Szociáldemokrata Párt (PSDR), mint harmadik történelmi párt a két világháború közötti időszak Szociáldemokrata Pártjának folytatásaként indult, kezdetben nagymértékben kommunistaellenes retorikát alkalmazva, de a későbbiek során fokozatosan egyre inkább megszelídült, mígnem 2000-ben a PDSR-vel közösen létrehozta a Szociáldemokrata Pólust.

A Társadalmi Demokrácia Pártjának (PDSR), illetve Iliescunak szándéka 1990-ben egy „sajátos demokrácia" létrehozása, melyet nagymértékben felkapott a későbbiekben a hazai és nyugati sajtó. E „sajátos demokrácia" a gazdasági reformok akadályozását, a gazdaság fekete lyukainak fenntartását, románok és magyarok, ortodoxok és katolikusok közötti konfliktusok szítását, az elkobzott magántulajdonok visszaszolgáltatásának és a titkosszolgálati dossziékhoz történő hozzáférés akadályozását, az életszínvonal csökkentését, egy problematikus Alkotmány elfogadását, valamint számos alkotmányellenes politikai és adminisztratív határozat meghozatalát jelentette (Dan Pavel, 2000b). A PSD a későbbiekben egyre inkább szociáldemokrataként próbálta meghatározni önmagát, ahogyan azt a 2000-es választások után létrehozott Szociáldemokrata Pólus és a Szociáldemokrata Internacionáléhoz történő közeledés is bizonyítja. A retorika és a gyakorlat közötti szakadékot és legitimációs válságot a PSD is demagóg, populista, nacionalista retorikával s társadalmi feszültségkeltésekkel (figyelemelterelő akciókkal) próbálta kompenzálni. Iliescu kritikus társadalmi-gazdasági helyzetekben az antidemokratikus eszközök széles skáláját alkalmazta: interetnikus konfliktus kirobbantását, bányászmegmozdulásokat, erőszakos kormányváltást, kétarcú diskurzust, média-manipulációt (Fati, 2000b). Az alkalmazott technikák azóta sem változtak: előrehozott választásokkal, társadalmi megmozdulásokkal és sztrájkokkal fenyegetés, az ellenfelek reformkezdeményezéseinek indoklás nélküli kritikája, a populista diskurzus és nacionalista provokációk, nyugat-ellenes, Moszkva, Kína és Milosevic párti attitűdök mind arra mutatnak, hogy a PDSR nem szakított antidemokratikus múltjával (Dan Pavel, 2000b). A FSN-ből lett PDSR (mostani nevén PSD) azonban mindmáig az a politikai párt mely önmagában minden más pártnál több szavazatot nyert minden választáson.

A Nagy-Románia Pártot (PRM) a politológusok és a közélet, mint szélsőségesen nacionalista pártot tartja számon, vagy egyszerűen „rendszerellenes párt"[86] -ként definiálják (Bakk, 2001). Programjában[87] a párt meghatározza ezt a nacionalizmust, egy erdélyi újságírót, George Bariț-ot idézve: "A nacionalizmus nem más, mint a jelenben történő gondoskodás arról, hogy a nemzeted jövője ne legyen veszélyeztetve",[88] azaz "ahogyan a patriotizmus nem más, mint hazaszeretet, úgy a nacionalizmus sem egyéb, mint a nemzeted szeretete".[89] A PRM pártbeliek ugyanakkor

[86] Giovanni Sartori kifejezése.
[87] Lásd az irodalomjegyzékben a Politikai Pártprogramoknál a PRM (1).-et. 18 oldal.
[88] PRM (1).-et. 18 oldal.
[89] PRM (1).-et. 18 oldal.

szabadság híveinek mondják magukat, Dimitrie Gusti híres román szociológus azon paradoxonára hivatkozva, hogy "az autoritásnak és a rendnek a pártja is lehet a szabadság pártja". [90] A nacionalizmus és szabadság mellett a párt az egalitarista, autoritarista és kollektivista jellegeket is mutat (Lăzescu, 2001). Bakk (2001) szerint e párt sorsát azonban mindenekelőtt a másik négy (PSD, PD, PNL, RMDSZ) párt által alakított rendszer határozza meg.

A rendszerváltás óta eltelt tizennégy év alatt és négy parlamenti választás (1990, 1992, 1996, 2000) nyomán a politikai pártok társadalmi beágyazottsága még mindig minimális (Bakk, 2001). Kósa (2001) szerint, nem a szavazók migrálnak, sokkal inkább a pártrendszer vált fluiddá. Bakk szerint két párt rendelkezik társadalmi beágyazottsággal: a PDSR és az RMDSZ, e pártok esetében a legkisebb arányú a vándorszavazatok aránya. A PDSR törzsszavazói bázisát az ó-romániai modernizációból kimaradt vidéki választók alkotják, az RMDSZ-ét pedig kisebbségi pártként a Romániában élő magyarok. E két pártot Bakk regionális pártként is értelmezi, amennyiben az RMDSZ szavazói Erdélyhez kötődnek, míg a PDSR centralizmusa révén, melynek gyökerei a két világháború közötti időszakra nyúlnak vissza, tradicionálisan a Regát érdekeit szolgálja 1918 óta (Bakk, 2001). Egyes szakértők (LaPalombara és Weiner) szerint egy pártot akkor lehet politikai pártnak tekinteni, ha teljesít különböző feltételeket, köztük a „szervezeti folyamatosságot", ami azt jelenti, hogy az adott párt nem függ a vezetőitől. A román politikai pártok közül e tekintetben kevés felel meg a körülményeknek, amennyiben a FSN-ből PSD-vé változott pártnak folyamatosan Ion Iliescu volt a vezetője, a PD-nek Petre Roman, az ApR-nek Teodor Meleşcanu, a PRM-nek Vadim Tudor. Három pártban történtek eddig vezető-váltások, a PNȚCD, PNL és RMDSZ esetében (bár ez utóbbinál is az első vezetőváltást követően nem történt személycsere), és ezek nem okozták a pártok szétesését. A vezetőváltási tendencia a 2004-es választások során valószínűleg folytatódni fog (pl. a PD esetében, de valószínűleg a PSD-nél is). Más szakértők szerint egy politikai pártot akkor lehet relevánsnak tekinteni, ha három egymásután következő választáson önmagában egyedülálló pártként ugyanazzal a névvel sikerült a Parlamentbe jutnia. E feltételnek egyedül az RMDSZ felelt meg (Dan Pavel, 2000b).

[90] PRM (1).-et. 19 oldal.

3 A négy parlamenti ciklus felsőoktatás-politikájának elemzése

3.1 Az 1990-1992 közötti időszak felsőoktatás-politikája

3.1.1 A felsőoktatás kihívásai és kormányzati válaszok

A felsőoktatás reformjának a megmerevedett, önálló kezdeményezéseket nélkülöző, állami függőségben lévő, alulfinanszírozott, egalitárius rendszeren kellett változtatnia.

A felsőoktatás problémái: annak általános szabályozatlansága (oktatási törvény hiánya), ezen belül a magán felsőoktatás megoldatlan helyzete, az expanzió okozta nehézségek, az oktatási rendszert is átszövő korrupció, valamint a magyar kisebbség oktatási követelései.

A felsőoktatás reformjának legalább négy kiindulópontja volt: (a) a két világháború közötti időszak idealizált továbbélése a köztudatban, (b) a szomszédos közép-európai országokban zajló felsőoktatási reformok (Magyarország, Csehország, Lengyelország), (c) a nyugat-európai szervezetek részéről érkező nyomás és támogatás (Világbank, Phare), valamint (d) az örökölt rendszer működési rendellenességei.

Az 1990- 1992-es időszakot, a többi időszakhoz hasonlóan, a kormánynak a törvényhozói testület feletti dominanciája jellemezte (Grecu, 2000). Így az oktatáspolitikát döntően a FSN kormány politikája határozta meg. A politikai élet szereplőinek viszonylagos közönye mellett a kormányzat határozatok útján (főként OM-i rendeleteken keresztül, melyekhez nem volt szükség parlamenti jóváhagyásra) próbálta a felsőoktatás szabályozását kézben tartani és visszaszorítani, vagy legalábbis korlátozni a magán felsőoktatás elterjedését (Reisz, 1992).

Az OM élén ez alatt a rövid időszak alatt három miniszter követte egymást, sorrendben: Prof. Dr. Mihai Şora (1989 dec.30- 1990 jún. 28), Prof. Dr. Gheorghe Ştefan (1990 jún. 28- 1991 okt.16), Prof. Dr. Mihai Golu (1991 okt. 16- 1992. nov.18).

A kormány felsőoktatás-politikája a kormányrendeletek és intézkedések, a kormányprogram, valamint a parlamenti interpellációkra adott válaszok nyomán körvonalazódott. Az interpellációk az ellenzék felsőoktatás-politikai nézőpontjának körvonalazását is lehetővé teszik.

Egészen 1995-ig az 1968-ban elfogadott és 1977-ben módosított oktatási törvény[91] maradt hatályban, bármiféle, a törvényhozás útján történő módosítás nélkül. Az 1977-es törvény előírásait felfüggesztették az 1990 után kiadott miniszteri- és kormányrendeletek. A rendeletek általi szabályozás olyan nagy méreteket öltött, hogy 1993-ig, mintegy 2000 szabályozó

dokumentum látott napvilágot, köztük határozatok, miniszteri- és kormányrendeletek, egyes minisztériumi szakosztályok rendeletei, módszertani szabályzatok, körleveles utasítások[92] és rendeletek. Tehát az Akkreditációs Törvény (a továbbiakban AT) elfogadásáig gyakorlatilag két törvény volt hatályban, a nem hatálytalanított 1968-as (illetve annak 1977-ben módosított változata), és egy új törvényi keret, melyet a rendeletek és határozatok tömege alkotott (Mihăilescu, 1997).

Nemcsak a kifejezetten oktatási határozatoknak és rendeletek befolyásolták a felsőoktatás alakulását, hanem gazdasági, pénzügyi jellegű előírások is. 1989 után az első lényeges - nem oktatási jellegű - előírás, mely hatással volt a felsőoktatásra, a „Néhány szabad kezdeményezésen alapuló gazdasági tevékenység szervezésére és lebonyolítására”[93] vonatkozó 54/1990-es,[94] a gazdasági élet liberalizálását célzó kormányhatározat. Ez a határozat engedélyezte 20 főnél kevesebb alkalmazott foglalkoztatását kis vállalkozásokban, családi egyesülések, jövedelmező társulások létrehozását és egyéni tevékenység kifejtését. Az 54-es kormányhatározat tette lehetővé az első magánegyetemek létrejöttét (Reisz, 1992).

Az 54-es kormányrendelet gyakorlatba ültetését szabályozó 201/1990–es kormányhatározat[95] megfogalmazta azokat a tevékenységi területeket, melyek esetében kisvállalatok, családi egyesülések, jövedelmező társulások, valamint egyéni tevékenységek szervezhetők és felsorolja azokat is, amelyek esetében nem szervezhetőek. A tiltott kategóriák közül hiányzik az oktatás. Az oktatás az engedélyezett tevékenységek között a szolgáltatások keretében jelenik meg, mint „oktatási és nevelési szolgáltatások” (18 pont).

Egy másik gazdasági jellegű törvény, mely kihatással volt a felsőoktatásra, a 31/1990-es a kereskedelmi társaságokat szabályozó törvény.[96] Számos korlátolt felelősségű társaság formájában működő egyetemet alapítottak e törvény alapján (pl. Bukaresti Ökológia Egyetem).

---

[91] Ld. Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România. Partea I. Nr. 113/1978. [Románia Szocialista Köztársaság Hivatalos Közlönye. I. rész. 113/1978 szám]

[92] A körleveles utasítások az egyes intézménytípusokra vonatkozó utasításokat tartalmazták, így vonatkozhattak például a műszaki egyetemi karokra, vagy az állami egyetemek összességére. Ezen utasítások végrehajtása azonnali és kötelező érvényű volt.

[93] Románul: Decret Lege nr. 54 din 5 februarie 1990 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice pe baza liberei iniţiative. M.O.R. (Monitorul oficial al României) Nr. 20/1990. (Határozat néhány szabad kezdeményezésen alapuló gazdasági tevékenység szervezésére és lebonyolítására Megjelent Románia Hivatalos Közlönyének 20-as számában 1990. február 6-án). Ld. a mellékletben.

[94] Lásd a mellékletben.

[95] Ld. a mellékletben.

[96] Ld. Monitorul Oficial al României (a toábbiakban M.Of.). Partea I. Legi, decrete, hotărări şi alte acte. Nr. 126-127/1990. [Románia Hivatalos Közlönye, I. rész. Törvények, Dekrétumok, Határozatok és más Aktusok. 126-127/1990.] Ld. a mellékletben.

A „korlátolt felelősségű egyetemek" alapításához – szemben az alapítványi egyetemekkel[97] – nem volt szükség az OM[98] jóváhagyására és a névválasztás is szabályozatlan volt (Reisz, 1992).

1991-től új típusú magánegyetemek is létrejöttek, melyek működésüket az 1924 óta érvényben levő 21–es számú törvényre[99] alapozták, mely lehetővé teszi jogi személyek - alapítvány vagy egyesület - létrehozását a közérdek szolgálata céljából. Az alapítvány intézményeket hozhatott létre és birtokolhatott. Így születtek nagy számban az alapítványi magánegyetemek (Titu Maiorescu Független Egyetem, Román-Amerikai Egyetem, Hyperion Egyetem, Spiru Haret Egyetem). E magánegyetemek előnye a korlátolt felelősségű társaságok formájában létrehozott egyetemekhez képest abban állt, hogy mint nonprofit szervezetek, az adófizetés szempontjából a kedvezményezettek körébe tartoztak így kevesebb adót kellett fizetniük. Hátárnyuk az alapítványi magánegyetemeknek, hogy a korlátolt felelősségű egyetemekkel ellentétben létrehozásukhoz az OM (továbbiakban OM) jóváhagyására volt szükségük. Ez meglehetősen paradox helyzethez vezetett, mert az állam nem ismerte el a magánegyetemek létezését (az általuk kibocsátott okleveleket, nem járult hozzá a magánegyetemek oktatóinak részvételéhez a különböző akadémiai testületekben, nem finanszírozta őket), ugyanakkor jóváhagyta létrehozásukat (Reisz, 1992).

Az ellentmondásos helyzet felmerült a parlamenti viták során is egy, az oktatási miniszterhez intézett (a konzervatív FSN csoporthoz tartozó) kormánypárti képviselőtől elhangzott interpellációban, mely e visszás helyzetet kifogásolta. Válaszában az OM államtitkára az érvényben levő törvényt (az 1977-est) idézve[100] hárította a problémát. A válasz a probléma szabályozatlanságát tükrözte és a létező rendelkezések hiányosságárára mutatott rá. A válaszkényszer-helyzetben levő politikus a politikai diskurzusokban alkalmazott hárítási stratégia egy mintáját adja – egy törvényre hivatkozva tér ki a probléma tényleges megválaszolása elől.

Romániában, a külföldi példákkal ellentétben egyetlen olyan magánegyetem sem jött létre, melyben a kormányzat, a törvényhozás vagy a jogi szféra közreműködött volna. Noha a magánegyetemek jogi személyként léteztek, az OM nem ismerte el őket felsőoktatási intézményeknek. Lemondott ellenőrzésükről, de ennek fejében anyagi támogatásban sem

[97] Lásd a következő bekezdésben.

[98] Az OM neve a tárgyalt időszak alatt többször is változott, volt Oktatási és Tudományos Minisztérium, Oktatási és Kutatási Minisztérium, Nemzeti Nevelésügyi Minisztérium, stb. A nevek némelyikét az oktatáson belüli egyes szektorok fontosságának növekedése határozta meg, mások árnyalatbeli különbségek, vagy politikai nyilatkozatok voltak (Reisz, 2003). Jelen tanulmány keretében egységesen az oktatási minisztérium (illetve OM) elnevezést használom, akkor is, hogyha ez nem felelt meg az illető időszak román elnevezésének.

[99] Ld. M. Of. Partea I. Nr. 27/1924. [România Hivatalos Közlönye, I. rész. 127/1924.]

részesítette őket. Bár nem tekintette az állami felsőoktatás komoly versenytársának, az OM mégis számos rendelettel próbálta lehetetlenné tenni a magánegyetemek helyzetét. Tudatában annak, hogy számos az állami egyetemeken foglalkoztatott oktató a magánegyetemeken is tanít, 1990-ben az OM kiadott egy körlevelet, melyben megtiltotta az állami egyetemek oktatóinak, hogy magánegyetemeken is tanítsanak. Minden egyetemi oktatóhoz eljuttattak egy nyomtatványt, melynek aláírásával az illető személynek nyilatkoznia kellett, hogy nem dolgozik magán felsőoktatási intézményben. (Legtöbben nem írták alá a nyomtatványt, de ennek a későbbiekben nem lett semmilyen következménye) (Reisz, 1992). A magánegyetemek állandó helyproblémákkal küzdöttek, az állami (elemi és középfokú, ritkábban felsőfokú) oktatási intézményektől bérelve termeket, laboratóriumokat a délutáni vagy esti órákra, mikor ezen intézményekben már véget ért a tanítás. Tudatában ennek a nehézségnek az OM 1990 októberében megtiltotta az állami intézményeknek, hogy termeket, laboratóriumokat adjanak bérbe magán felsőoktatási intézményeknek (Sadlak, 1994).

A magánegyetemek ellen irányuló minisztériumi megszorító intézkedések egyik okára az OM államtitkárának interpellációra adott válasza világít rá, melyben az állami egyetemek versenyképessége megőrzésének fontosságát hangsúlyozta,[101] - mely véleménye szerint csak aktív állami beavatkozással tartható, és az 1864-1944 között érvényben levő törvényekre hivatkozva az állami egyetemeken a különböző (tan)díjak bevezetését szorgalmazta. A nyilatkozatból nyilvánvaló, hogy a kormányzat nem bízott a piac működésében, a „láthatatlan kéz" erejében és úgy gondolta, hogy aktív szerepet kell vállalnia az állami és magánegyetemek közötti versenyhelyzet és egyfajta képzeletbeli egyensúly fenntartásában, ami az állam hatalomkoncentrációs törekvését tükrözi.

Míg a kormánypártiak magát a magánegyetemek létjogosultságát kérdőjelezték meg,[102] az ellenzéki (liberális) képviselők a módot és a célt, ahogyan és amiért egyes magánegyetemek létrejöttek.[103] A felszólalás ugyanakkor a párt liberális identitásának kiforratlanságát mutatja, ugyanis mint a szabadságot zászlajára tűző pártnak, támogatnia kellett volna minden civil

---

[100]„A minisztérium csak egyetemi karokat hozhat létre, de egyetemeket nem, ezért csak létrehozási engedély odaítélésre jogosult, működési engedély kibocsátására nem." In. Monitorul Oficial al României. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 126/1990. [România Hivatalos Közlönye, II. rész, parlamenti viták, 126/1990 szám, 14 oldal.]

[101]„Továbbra is nagy az ingyenes állami felsőoktatás iránti társadalmi igény, így a gyengébb anyagi feltételek következtében az állami egyetemek képtelenek lesznek felvenni a versenyt a tandíjakat szedő és ezáltal az oktatóknak nagyobb fizetéseket kínáló magánegyetemekkel." In. Monitorul Oficial al României. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 126/1990. [România Hivatalos Közlönye, II. rész, parlamenti viták, 126/1990 szám, 15. oldal.]

[102]Például:„A magánegyetemek többsége nem más, mint egyszerű jövedelemszerző vállalkozás, ezért nem tekinthető az állami felsőoktatással egyenértékűnek". In. Monitorul Oficial al României. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 126/1990. [România Hivatalos Közlönye, II. rész, parlamenti viták, 126/1990 szám, 15. oldal.]

[103]„A magán felsőoktatás román módra fejlődött, több helyen azért jöttek létre egyetemek, mert egy képviselőnek, vagy szenátornak, vagy a helyi politikusok egy csoportjának egyetemalapítási törekvései voltak, szerettek volna egyetemi

kezdeményezést, így a magánegyetemek létrejöttét is. E helyett a korrupció (és implicit módon még inkább az egyes személyek) ellen irányuló támadással hozzájárultak a magánegyetemek helyzetének ellehetetlenítéséhez. Amint a későbbiekben látni fogjuk (ennek jelei már ebben az időszakban is felbukkannak), ahogy a liberális pártban egyre inkább körvonalazódik a politikai identitás meghatározásának szükségessége, úgy egyre inkább közeledni próbálnak a klasszikus liberális definícióhoz, és a parlamenti viták során egyre inkább támogatni fogják a magánegyetemek létrehozását, mint az állami egyetemeknek egy pozitív alternatíváját.

1992-ben az OM azáltal próbált a magánegyetemekkel szemben fellépni, hogy kormányrendeletileg[104] engedélyezte az állami egyetemeknek a kormányhatározatban évente engedélyezett keretszámnál több hallgatót felvételét – tandíj ellenében – amennyiben azok elérik a minimális ponthatárt. E tandíjas helyek számát, a tandíj nélküli keretszámokhoz hasonlóan évente a kormányzat határozta meg.

Az állami egyetemek szempontjából ezt az időszakot nagyméretű szabadság, szinte korlátlan autonómia jellemezte. Az OM a magánegyetemek szabályozásával elfoglalva, a „laissez faire" elve alapján nem avatkozott az állami intézmények öntörvényű fejlődésébe, így azok az intézményi struktúrában hatalmon levők érdekei mentén változtak, és dinamikusan reagáltak az új helyzetre, kihasználva a törvényességi vákuum okozta szabadságot (Reisz, 1992). A nagy állami egyetemek, más szabályozás hiányában kidolgozták a saját chartájukat,[105] mely működésük alapvető szabályait rögzítette. A későbbiekben ezek az egyetemi charták váltak a belső intézményi reformok kiindulópontjául. Az egyes intézmények politikája napjainkig nagymértékben függ a Chartában lefektetett döntéshozó testületek összetételétől és szerepétől, valamint a rektor személyiségétől.

Ez idő tájt a kormány beleegyezésével elindult néhány program, mely a román felsőoktatásnak a nemzetközi kapcsolatrendszerbe történő bekapcsolódását célozta. Legnagyobb hatása a TEMPUS programnak volt, mely 1998-ig tartott, és melynek révén minden állami felsőoktatási intézmény létrehozta a saját nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó irodáját.

Az időszak politikai erőinek oktatáspolitikájáról ezen kívül az országgyűlésben megvitatott kormányprogram, valamint a választási program nyújtott információkat.

---

professzorokká válni. Az egyetemek létesítése bizonyos értelemben a román mártír-városok forradalom utáni fejlődését követte, minek következtében ma több mártír, mint nem mártír városunk van." In. IOBK-– 04 – 2003. 03.12., 3 oldal.

[104] Ld. Ordonanța de guvern nr. 17 din 20 august 1992 privind introducerea taxei de studiu la învățământul superior de stat în anul universitar 1992/1993. [17-es számú 1992. augusztus 20.-i kormányrendelet, az 1992/1993-as évben az állami felsőoktatási intézményekbe történő tandíjfizetés bevezetéséről.]

[105] A charta az egyetemek szenátusa által elfogadott egyfajta Alkotmány, mely meghatározza annak céljait, döntéshozó struktúráját, előírja a döntéshozatalban történő részvétel szabályait, stb. A TT később előírta, hogy minden felsőoktatási intézmény köteles kidolgozni a saját chartáját.

1990 júliusában Petre Roman miniszterelnök a Parlament előtt bemutatta az új kormány programját. A program ígéretet tett arra, hogy a gazdasági-társadalmi fejlesztési tervekkel párhuzamosan indulnak oktatással, a pedagógusok képzésével és kutatással foglalkozó programok is. Hangsúlyozta, hogy a kormány feladata, hogy meghatározza és létrehozza a reális egyetemi autonómia feltételeit. Megfogalmazta az elvárást, miszerint az egyetemi oktatóknak egyúttal tudományos kutatóknak is kell lenniük. Az értékek átadásának a hallgatókkal történő dialóguson keresztül kell megvalósulnia.[106]

Az ellenzék bírálta a kormányprogramot általánossága és elméleti jellegű megközelítései miatt. A liberálisok kifogásolták, hogy a kormányprogram mellőzi a magánoktatás kérdését.[107] Ez a felvetés azonban csak a kormánypárt ellehetetlenítésére tett ellenzéki támadások egyikének tudható be, hiszen amint a fentiekben láttuk ez idő tájt a liberálisok sem vállalták fel a magán (felső)oktatás ügyét. A FSN a kihívásra ismételten hárító stratégiát alkalmazott, az esélyegyenlőség oktatáspolitikai és társadalmi prioritását helyezve az állami oktatás mellett történő érvelése középpontjába.[108]

3.1.2 Felsőoktatás-politika körvonalazódása a költségvetési vitákban és interpellációkban

A kormányzat politikája nemcsak a határozatok útján körvonalazódott, hanem az esetek többségében a parlamenti vitákban is, annak ellenére, hogy a Parlamentben a Ion Iliescu köré tömörülő konzervatív FSN csoport volt többségben, mely csoport igyekezett visszavetni a kormány minden reformkezdeményezését.

Oktatási törvény hiányában a fontosabb parlamenti viták, melyek az oktatást is érintették, az Alkotmány vitája (1991-ben) és az éves költségvetési viták voltak.

Az 1989-es eseményeket követő első parlamenti költségvetési vitára 1991-ben került sor. 1990-ben a kormány által jóváhagyott negyedéves költségvetési programok alapján működött az állami költségvetés, parlamenti jóváhagyás nélkül. Az 1991-es költségvetést a Parlament két kamarája külön-külön tárgyalta, majd a két kamara képviselőiből összeállított héttagú bizottság egyeztette az eltéréseket.

Az 1991-es költségvetés tárgyalása februárban kezdődött és két hetet tartott. A vita során a következő felsőoktatással kapcsolatos problémák körvonalazódtak hangsúlyosabban: az

---

[106] Ld. Monitorul Oficial al României (a toábbiakban M. Of.). Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 19/1990. [România Hivatalos Közlönye, II. rész., parlamenti viták.,19/1990 szám.]

[107] „Holott a magánoktatásnak versenyképessé kellene válnia az állami oktatással szemben, ezáltal ösztönöznie azt." In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 24/1990. [România Hivatalos Közlönye, II. rész, parlamenti viták, 24/1990 szám.]

[108] "Az állami oktatás presztízsét kell növelni – a tanárok által tartott magánórák, egyetemi felvételi felkészítők ugyanis a munkás és paraszt szülők gyermekei által nem hozzáférhetőek".Uo. mint az előző.

oktatásra szánt források elégtelensége, a felsőoktatás expanziója, a kutatásra szánt költségvetés mértéke, a rendszer korrupciója és a magyar kisebbség felsőoktatási jogai illetve követelései.

A viták során két egymással vitatkozó csoport körvonalazódott, egyrészt a pénzügyminiszter és az állami költségvetés minisztere,[109] valamint az álláspontjukat, és a költségvetést elfogadó kormánypártiak (köztük a védelmi miniszter és Petre Roman) – másrészt a költségvetés gyengeségeit hangsúlyozó liberálisok és az Iliescu köré tömörülő másik FSN csoport.

A pénzügyminiszter a szenátusi vita során kiemelte[110] azokat a tényezőket, melyek következtében a költségvetési előirányzatok pontos megtervezése lehetetlen. Hangsúlyozta hogy az oktatás (az előző évhez képest) egyre növekvő támogatásban részesül. A pénzügyminisztérium álláspontját vette védelmébe a NMF szenátora, aki „költségvetés-falónak"[111] nevezte a társadalmi-kulturális szektorokat, az oktatást is beleértve és elégedetlenségének adott hangot, hogy e szektorok nem vezetnek be különböző (beiskolázási ill. tan) díjakat, hogy hozzájáruljanak a költségvetéshez. Felszólalásához csatlakozott az állami költségvetés igazgatója,[112] nemzetközi mintákra hivatkozva.[113]

Annak ellenére, hogy az oktatásra szánt költségvetés mértéke fokozatosan nőtt (1988-ban 15,9 milliárd lej, 1989-ben 16,6 milliárd, 1990-ben 23,1 milliárd, 1991-ben 32,3 milliárd lej),[114] ez a növekedés ténylegesen az infláció mértékével sem tudott lépést tartani, egyre inkább elmaradt attól. A Parlamentben felszólaló képviselők és szenátorok többsége kevésnek tartotta a fejlesztésre, kutatásra, valamint általában az oktatásra elkülönített költségvetési összegeket. A felsőházi vita során az Iliescu csoporthoz tartozó (FSN) szenátor a pénzügyminiszter által bemutatott oktatási költségvetés-növekedésre reagálva az összehasonlítás alaptalanságát hangsúlyozta, „mert az események utáni első évben mindenki csak tapsolt és csodára várt"[115], így kérdéses, hogy mennyire releváns a viszonylagos növekedés. Szintén e csoporthoz tartozó képviselő a védelmi költségek egy részének oktatási (ill. tudományos kutatási) és egészségügyi

[109] A Pénzügyminisztérium alá tartozott az Állami Költségvetési Főosztály (Departamentul Bugetul Statului), melynek vezetője előbb a Pénzügyminisztérium államtitkára (miniszterhelyettese) volt, majd 1991 áprilisától a költségvetésért felelős minisztert neveztek ki élére és a Pénzügyminisztérium keretében működő Költségvetési Minisztériummá alakult.

[110] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p. 4. [România Hivatalos Közlönye, II. rész, parlamenti viták, 51/1991 szám, 4 oldal.]

[111] Ua., mint előző, 14 oldal.

[112] A Költségvetési Minisztérium egyik osztályának vezetője.

[113] „ Nemzetközi szinten csak az egyetem előtti oktatás ingyenes, a felsőoktatás a költségeket nagymértékben fedő tandíjas rendszerben működik. Az állam csak a rászoruló és jó eredményeket felmutató diákokat támogatja, nem intézményeket, hanem az individuumokat." In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p.14. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám, 14 oldal.]

[114] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 53/1991. p.6. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 53/1991 szám, 6 oldal.]

[115] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p.10. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám, 10 oldal.]

kiadásokra történő átcsoportosítását javasolta.[116] A kérdésfelvetés érdekes reakciót szült, a Védelmi Minisztérium több tisztviselője[117] sietett hangsúlyozni azon esetleges külső veszélyeket, melyek az országot fenyegetik, így az indítvány elvetésre került. Iliescu pártjának jól bevált eszközei egyike csupán a nyugati veszélyekkel, „az ország veszélyben van" jelszóval történő riadalomkeltés (Fati, 2000b). E jelszavak bár az idők során megkoptak, de más jelszavakkal együttesen alkalmazva továbbra is működőképesek.

A szenátusban egy liberális szenátortól hangzott el a FSN képviselő javaslatához hasonló álláspont,[118] aki a védelmi költségek csökkentését és egészségügyhöz valamint más szociális területekhez történő átcsoportosítását kérte, de indítványát a képviselő indítványához hasonló módon a szenátus elvetette.

A FSN egy „konzervatív" vonalhoz tartozó szenátora, a pénzügyminisztert a kormány előzetes ígéreteire emlékeztette,[119] melyek nem tükröződtek a költségvetésben. Az oktatás és gazdaság közötti szoros összefüggésekre és a fejlesztés iránti igényre összpontosított egy másik FSN szenátor,[120] ahogyan japán második világháború utáni példáját idézve ezt tette egy egyetemi szférából származó, a NMF csoporthoz tartozó szenátor is, nem mellőzve az aktuális rendszerhez történő kritikai viszonyulást sem.[121]

A költségvetési vita számos pontján felmerült a tudományos kutatásra elkülönített költségvetés mértéke is, a tudományos kutatás azonban ekkor még nem kapott olyan hangsúlyos figyelmet, mint a későbbiekben az AT, a TT és a Statútum vitája során. A költségvetés igazgatója hangsúlyozta,[122] hogy a tudományos alapkutatásokra az előző évnél több lett elkülönítve. E

---

[116] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 53/1991. p.10. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 53/1991 szám, 10. oldal.]

[117] M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 53/1991. p.11-12. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 53/1991 szám, 11-12. oldal.]

[118] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p. 18. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám. 18. oldal.]

[119] „Az oktatásnak a nemzetgazdaságon belül egy állandó részt szánnak, annak érdekében, hogy megfelelő mértékben tovább fejlődjön. Ezen ígéretre alapozva jött létre számos felsőoktatási intézmény, melyek támogatásra szorulnak, különböző befektetések szükségesek (épületek, bútorozás). Felsőoktatás híján képzett szakemberek, specialisták nélkül marad az ország". In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p. 10. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám. 10. oldal.]

[120] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 54/1991. p.7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 54/1991 szám, 7 oldal.]

[121] „Japán ugyanis belátta, az emberi tőke az egyetlen háború után megmaradt erőforrása, melyre a gazdaság fejlesztését építeni tudja. Romániának is be kellene látnia, hogy az egyik legfontosabb tőkéje képzett emberi erőforrása, ezért hangsúlyt kell fektetni az oktatásra, és változtatni kell a felsőoktatás irányításán, melyben nagymértékű a konzervativizmus és a tehetetlenség". In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 59/1991. p.7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták, 59/1991 szám, 7 oldal.]

[122] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p.7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták, 51/1991 szám, 7 oldal.]

kutatási alap haszonélvezőiként a Tudományos Akadémiát és az OM-et nevezték meg, melyek továbbosztották az összegeket.

A felsőoktatási karok robbanásszerű létrehozása volt az egyik Dolj megyében megválasztott NMF-beli, a felsőoktatásban 41 éves oktatói múlttal rendelkező szenátor felszólalásának tárgya, aki aggodalmát fejezte ki, hogy e karok létrehozásának gazdasági, és más negatív következményei lesznek, lévén, hogy hiányzik a pénzügyi fedezet, hiányoznak az oktatók, hiányzik az anyagi alap – így alulképzett emberek kerülnek majd ki a rendszerből. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az egyes felsőoktatási intézmények gondolkodását még mindig a régi mentalitás jellemzi, melynek értelmében minden kezdeményezést az OM-tól várnak.[123] A felsőoktatási intézmények ez idő alatt objektív okokból kifolyólag érdektelenek voltak a saját pénzügyi források előteremtésében, mert önálló erőfeszítéseiket az OM azzal ”jutalmazta”, hogy következő évben kevesebb pénzt kaptak a központi költségvetésből. Egy parasztpárti (PNȚCD) szenátor a két világháború között – a diákok anyagi hozzájárulásával – alapított bukaresti jogi egyetem példáját hozta fel arra, hogy szükségesek az egyéni kezdeményezések, az állampolgárok hozzájárulása a felsőoktatás fenntartásához.[124]

Mint láthattuk a két világháború közötti korszak legtöbbször idealizált formában került felidézésre a politikusok diskurzusaiban, mint a nagy oktatási reformok időszaka. Előszeretettel vették például a nemzeti hagyományokra alapozó parasztpárti (PNȚCD) politikusok, de a nacionalisták (FSN, AUR, későbbiekben PUNR és PRM) kedvelt korszaka is egyúttal:[125] Ahhoz, hogy ennek mélyebb indokait feltárjuk egy rövid történeti visszatekintésre van szükség.

Az első világháború lezárásával és a Trianoni döntés során létrejött Nagy-Románia kormánya, ahhoz, hogy asszimilálja az újonnan hozzá csatolt területek nagy mennyiségű kisebbségeit, az “idegeneket”, kidolgozta kulturális és oktatáspolitikáját, melyek széles nemzeti mozgosítást követeltek. A nacionalizmus szélesen elfogadottá, a politikai programok és alkuk szerves részévé vált. Az első világháború után ugyanis még a románok többségének iskolázottsága nagyon egyenetlen volt. Az állam hatalmas erőfeszítéseket tett, hogy megvalósítsa a kulturális reformot, többet költött az állami költségvetésből az oktatásra, mint az első világháború előtt bármikor. A

[123] „Senki sem próbál tartalékokat megmozgatni, mindenki arra vár, hogy az égből hulljon.” In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 59/1991. p.7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták, 59/1991 szám, 7 oldal.]

[124] Ua, mint előző 7 oldal.

[125] „Az oktatásra azért is figyelni kell – állította egy FSN-s szenátor - mert ahogy valaki a második világháború előtt mondta, a fiatalság a leggyúlékonyabb elem egy országban.” In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 59/1991. p.74 [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták, 59/1991 szám, 4 oldal.]

cél a románok oktatási szintjének felfejlesztése, hogy lecserélhessék az elit pozíciókat betöltő "idegeneket"[126] románokra (Livezeanu, 1995).

A két világháború közötti időszakban burjánzottak az oktatással kapcsolatos minisztériumi és törvényhozási tevékenységek. 1918 és 1924 között tizenegyszer változott az OM minisztere (tehát az 1990-1992-es gyors miniszterváltások nem teljesen előzmény nélküliek). A Nemzeti Liberális Pártnak volt a legnagyobb befolyása az oktatásra, mely párt leghosszabb ideig volt kormányon ebben az időszakban. Constantin Angelescu volt a miniszter a liberális kormány alatt 1919-ben, valamint 1922-1927 és 1933-1937 között is. Agresszív kultúrpolitikájának kifejezője volt a „kulturális offenzíva" fogalma, melyet gyakran használtak. Ez az offenzíva két pillérre támaszkodott: az oktatási hálózat kiterjesztésére és az oktatási rendszer egységesítésére. Angelescu 1920-ban létrehozta a „kulturális zónákat" is, mely zónákon belül, ahol „többnyelvűek" éltek magasabb fizetésben és kiemelkedő juttatásban részesítették a Regátból[127] származó tanítóknak, mert a „kulturális zónában" történő tanítás intenzívebb munkát követelt, mind az iskolában, mind az azon kívüli tevékenységekben (Livezeanu, 1995).

A két világháború közötti Románia viszonyait jól szemlélteti a New York-i 1939-es nemzetközi vásáron a román pavilon felirata: „Romániának 20 millió, nyelvében, tradíciójában és kultúrájában egységes lakója van" – mely jelszó uralta ekkor a román társadalmat és politikát (Livezeanu, 1995).

Visszatérve, az 1991-es költségvetési vitákra, liberális szenátori javaslat volt, hogy a műszaki karokat, melyek képesek különböző források bevonására, egyesítsék a humán jellegű karokkal, hogy a megszerzett forrásokból a műszaki karok támogathassák a humán karokat.[128]

Egy kormánypárti (FSN) képviselő a külföldi egyetemi ösztöndíjak szétosztásának kérdését vetette fel, sugalmazva a szétosztás mechanizmusában rejlő korrupció magas fokát és az egyes minisztériumok (külügy és oktatási) közötti érdek-összefonódást.[129] Az egyes megyék tanfelügyelőinek korrupciójáról és az oktatási miniszternek a problémával szembeni közömbösségéről ugyancsak egy kormánypárti képviselő beszélt.[130]

[126] A két világháború közötti Nagy-Romániában idegeneknek nevezték a magyarokat, németeket, zsidókat.

[127] A Regát nem más, mint Ó-Románia, az ország déli része, mely szintén 2 részből, Olténiából és Munténiából áll.

[128] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 59/1991. p.11. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 59/1991 szám, 11. oldal.]

[129] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 53/1991. p.15. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 53/1991 szám, 15. oldal.]

[130] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p.14. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám, 14 oldal.]

A „konzervatív" FSN szárnyhoz tartozó szenátorok nehezményezték, hogy a költségvetés közel 20%-át kivonták a Parlament ellenőrzése alól[131] és fölötte a kormány rendelkezik. Egy ellenzéki, bukaresti PNȚCD szenátor véleménye szerint az 1991-es költségvetés nem a szó szigorú értelmében vett költségvetés, hanem inkább a költségvetési szándékok deklarációja. Hangsúlyozta, hogy normális körülmények között (értsd: egy demokratikus berendezésű társadalomban) a költségvetés a Parlament kezében összpontosuló, a végrehajtó hatalmat ellenerőző eszközként működik.[132]

Az 1991-es költségvetési vita során a Parlament két kamarájának nem sikerül azonos álláspontot kialakítania minden egyes törvénypont esetében, így a két kamara küldötteiből összeállított közvetítő bizottság döntött a vitás kérdések ügyében. A Közvetítő Bizottság „eredményességére" következtethetünk, már abból a tényből is, hogy a szenátus 7 küldötte közül 5 kormánypárti (FSN-s) volt.

Az Alkotmány vitájára 1991-ben került sor. Az Alkotmány 32 szakasza, mely az oktatáshoz való jogot tartalmazza rendkívül fontos, mert tartalmaz néhány nélkülözhetetlen állítást, mint amilyen az oktatásnak a formái és nyelve(i), a politikai ideológiáktól mentes oktatás és a magánoktatás lehetősége, az egyetemi autonómia és a felekezeti oktatás szabadságának deklarációja. Az Alkotmány megvitatása során hosszabb érdembeli vita az egyházi, vallásos oktatás témájában körvonalazódott. Az Alkotmány azon szakasza körül, mely kimondja az egyetemek autonómiáját, nem kerekedett vita, elnyerte mindkét kamara jóváhagyását. Az Alkotmány így nagymértékben hozzájárult a felsőoktatási reform támogatásához.

A költségvetési viták és az Alkotmány vitája mellett az interpellációkból kaphatunk rálátást a korszak oktatáspolitikai történéseire. Az egyik ilyen esemény 1991 februárjában történt, amikor a képviselők 151 aláírással bizalmatlansági indítványt terjesztettek be az oktatási miniszter (Gheorghe Ştefan) ellen a Parlamentben. Az indítványról és annak okairól Iliescu párti „konzervatív" FSN-s politikus interpellációja[133] tanúskodik. A képviselő hangsúlyozta, hogy a bizalmatlansági indítvány nem a FSN kormány, hanem a miniszter személye ellen irányul. Ez utóbbit kompetenciahiánnyal, a fontos döntések meghozatalának halasztgatásával, koherens oktatási reformterv kidolgozásának képtelenségével, korrupcióval vádolták. A vádak között szerepelt, hogy nem merte felvállalni az oktatási reformmal járó kockázatokat, hogy bár több

[131] M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 51/1991. p.20. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 51/1991 szám, 20. oldal]

[132] „Nehezen nevezhetünk szigorúnak egy olyan költségvetést, ahol a költségek 18.3%-ának nincs konkrét címzettje." M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 57/1991. p.6. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 57/1991 szám, 6 oldal.]

[133] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 58/1991. p. 1-2. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 58/1991 szám., 1-2. oldal.]

milliót költött a minisztérium külföldi utazásokra, mégsem tudott a külföldön látott rendszerek alapján kidolgozni egy reformtervet, nem javított az oktatás minőségén és eredményességén. Vádolták azzal is, hogy a régi rendszert kiszolgáló nyugdíjazott emberekkel töltötte be a minisztériumi pozíciókat. Szemére vetették, hogy a miniszter nem képes együttműködni az érdekvédelmi egyesületekkel, destruktív módon, felkészületlenül és arrogánsan nyilatkozik, egyoldalúan felrúgja a megállapodásokat, és ezzel a minisztérium ellen fordítja a pedagógusokat, kikre alapjában véve az oktatás egész rendszere alapul.

Az interpellációból kitűnik az időszak „szolgáltató-központúsága", melynek értelmében, az oktatásnak elsősorban a pedagógusok igényeinek kell eleget tennie, és nem a fogyasztók, a hallgatók, a munkaerőpiac, vagy a társadalom elvárásainak. Az interpellációban elhangzott az oktatáspolitikai elemzők (Bîrzea, 1996) által is hangsúlyozott probléma, hogy nem elégséges a miniszter személyét leváltani, mert addig, amíg az OM struktúrája azonos marad a Ceaşescutól örökölttel, a bürokrácia rányomja bélyegét minden döntésre és minisztériumi intézkedésre. A bizalmatlansági indítvány nem vezetett eredményhez, amennyiben a miniszter leváltására csak később 1991. október 16-án a kormányváltással egy időben került sor.

Egy másik interpellációban[134] a PNŢCD képviselője, Petru Maior[135] az oktatás intézményesülési terveit, a felsőoktatás átstrukturálási elképzeléseit, a magánegyetemek helyzetét és az újonnan létrejött nagyszámú egyetemek szabályozására foganatosított intézkedéseket kérte számon a kormányon. Az oktatási miniszter azon véleményének adott hangot,[136] miszerint a felsőoktatásban nincs lényeges átstrukturálódás, az új karok nagyszámú létrejöttét az 1990-es év második felében a minisztérium megállította és ígéretet tett arra, hogy ezentúl csak szigorú akkreditálási eljárással hoz létre új karokat. A miniszter ugyanakkor kijelentette, hogy a magánegyetemek kérdése törvényességi és alkotmányossági szempontból, nem tartozik az OM hatáskörébe,[137] ami újabb példája a felelősség hárításának.

A felsőoktatás politika fő problémái mellett az 1990-t követő évek közhangulatáról kapunk képet három képviselőnek 1991 márciusában, a marosvásárhelyi események egy éves évfordulójakor, az oktatási miniszterhez intézett interpellációjából.[138]A három Románok Egységének Szövetségéhez (továbbiakban AUR) és egy Nemzeti Megmentési Fronthoz (FSN) tartozó

[134] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 73/1991. p. 7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 58/1991 szám. 7. oldal.]

[135] Későbbiekben 1992-1996 között ő volt az oktatás minisztere – a funkciót már a PDSR színeiben töltötte be.

[136]M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 73/1991. p. 10. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 58/1991 szám, 10 oldal]

[137]„Ami nem jelenti azt, hogy félhivatalosan nem érdeklődnek ezen oktatási forma iránt, - kapcsolatot tartva a magánegyetemek rektoraival – hogy amint a magánegyetemek tevékenysége legálissá válik, konzisztens és igényes akkreditálásnak vessék alá azokat."In. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 73/1991. p. 10. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 58/1991 szám, 10 oldal.

képviselő felszólalásának oka, hogy a minisztérium bejelentette egy Magyarországgal kötendő kölcsönös diplomaelismertetési egyezmény aláírásának tervét. A négy képviselő azon félelemnek ad hangot, hogy ezáltal Magyarország több százezer diplomát bocsáthat ki az erdélyi magyarok számára, melyekkel ez utóbbiak elfoglalhatják és lezárhatják a jól fizető munkahelyeket.[139] Eltekintve az eszmefuttatás irracionális voltától, – hogy a legoptimálisabb esetben is 2 milliósra becsült magyar kisebbség képes hátrányos helyzetbe hozni a közel 21 milliós többséget a munkaerőpiacon – a problémafelvetés visszatükrözi a román társadalom 1991-es állapotait, egykor létezett és gyakran újraélesztett félelmeket,[140] a nacionalista diskurzusok érvrendszerét.[141]

A miniszter válaszában mindamellett, hogy hangsúlyozta: más országokban a hasonló együttműködések aláírása általánosan elfogadott gyakorlat, megnyugtatta a felzúdult kedélyeket, hogy ez a lépés távol áll az egyezmény valódi létrejöttétől.[142] A miniszter válasza példázza a gyakorlatot, hogy a román politikai kultúrában a hatalom gyakran fenntartja magának egy adott döntés utólagos megválasztásának esetleg módosításának jogát, ami már eleve része explicit módon a tárgyalás folyamatának.

Témáját tekintve a fentihez hasonló volt annak a Hargita megyei FSN képviselőnek az interpellációja,[143] aki egy magyarországi egyetem által Csíkszeredába kihelyezett tagozat léte ellen szólalt fel, magyarázatot kérve az OM-től, hogyan engedélyezhette azt, követelve a megyei vezetők és más, az ügyben érintettek felelősségre vonását. A kisebbségek felsőoktatási jogosultságát kérdőjelezte meg az egyik AUR-es képviselő, javasolva, hogy csak a kifejezetten identitás-megőrzést szolgáló tárgyak anyanyelven történő oktatását engedélyezzék a kisebbségek számára a felsőoktatásban.[144]

Az 1992-es költségvetési vita formai újdonsága az 1991-eshez képest, hogy míg az 1991-es vita a két kamarában külön-külön, addig az 1992-es vita a két kamara együttes ülései keretében zajlott. A vitára az 1992-es választásokat közvetlenül megelőző időszakban került sor, a FSN-n belüli szakadást követően, melynek következtében Petre Roman és csoportja vitte tovább a FSN

---

[138] Ua, mint előző, 4-6 oldal.

[139] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 73/1991, p.4-5. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 73/1991 szám, 4-5 oldal.]

[140] Az 1940-1944 közötti határmódosítás és a „magyar világ" ideje alatt a magyarok által románok ellen elkövetett atrocitásokra gondolok, melynek felidézése a román nacionalizmus táptalaját képezi, elhallgatva a tényt, hogy a magyar lakosságnak hasonló atrocitásokban volt része Észak-Erdély visszacsatolása során.

[141] E kérdéssel mélyebben Livezeanu, Kántor, Bakk, Kettley írásai foglalkoznak (lásd irodalomjegyzékben).

[142] „Tárgyalni és együttműködni fogunk, hogy megtaláljuk a feltételeket, de ez nem jelenti azt, hogy kötelező érvénnyel felmerülő problémáról lenne szó."In. mint a fenti 4 oldal.

[143] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 6/1992. p. 11. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 6/1992 szám. 11. oldal.]

nevet, Iliescu és csoportja pedig felvette Demokrata Nemzeti Megmentési Front (FDSN) nevet és átvette a kormányzást. Az 1992-es költségvetési viták felsőoktatással kapcsolatos kérdései az oktatásra szánt tervezett kiadások mértékének elégtelenségére, a koherens ágazati politikák hiányára vonatkoztak. A viták 1992 márciusában kezdődtek és három hétig tartottak.

Az RMDSZ nehezményezte, hogy a kormánynak nincs átlátható pénzügyi politikája,[145] ami kedvezőtlenül befolyásolja a különböző szektorokra előirányzott költségek (így az oktatásra szánt kiadások) mértékét is. Az örmény kisebbség képviselője szerint a kormány az előző évhez hasonlóan a nadrágszíj-összehúzás politikáját követi, a nemzeti jólétet helyezve az individuális jólét elé.[146] A FSN szerint az egyes összegek, melyek minden nyugat-európai ország költségvetésében külön tételnek számítanak, a román költségvetésben összevontan szerepelnek, hogy elrejtsék az egyes tételek szerény mértékét.[147] Megoldatlannak tartották a tudományos kutatás problémáját, mert nem létezik a tudományos kutatás megszervezésére és finanszírozására vonatkozó törvény.[148] A Nemzeti Újjáépítés Pártjának[149] képviselője szerint minden pártnak ki kell dolgoznia az ország fejlesztési tervét, és rendet kell teremteni az országban.

Az örmény kisebbség a 1992-es költségvetés politikai hitelességét, érvényességét kérdőjelezte meg. Érvelésükben arra hivatkoztak, hogy a választások előtt, politikai elkötelezettség nélkül lehetetlen költségvetést készíteni, csak a bizonytalanságra lehet építeni. Felhívták a figyelmet arra, hogy a pénzügyi politika nincs összhangban a nemzetgazdaság többi elemével, a monetáris politikával, a munkaerő foglalkoztatási politikával, a képzések politikájával, a privatizálás politikájával, és a gazdaság más makrogazdasági tényezőjével. Véleményük szerint a költségvetési politika nem illeszkedik egy szélesebb körű makro-gazdasági koncepcióba, ezért nem támogatja az ország fejlődését.[150]

---

[144] „Túlkapás, hogy a román állam a költségvetésből más nyelven és nem az ország nyelvén folyó képzéseket támogasson." Ua, mint előző, 12 oldal.

[145] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 7/1992, p. 13. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 7/1992 szám, 13 oldal.]

[146] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 7/1992, p. 7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 7/1992 szám, 7 oldal.]

[147] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 10/1992, p. 2. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 10/1992 szám, 2. oldal.]

[148] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 8/1992, p. 7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 8/1992 szám, 7 oldal.]

[149] Partidul Reînnoirii Naționale (PRN).

[150] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 7/1992, p. 7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 7/1992 szám, 7 oldal

A liberálisok egy képviselője hangsúlyozta, hogy mindenkinek szem előtt kellene tartania a tényt, hogy az 1992-es költségvetési törvény ideiglenes, mert a választások után hatalomra kerülő kormány minden bizonnyal módosításokat fog kezdeményezni rajta. [151]

A Parlament képviselőházi oktatási bizottsága olyan mértékben nem értett egyet a költségvetési minisztérium által készített 1992-es költségvetési tervezettel, hogy nem adta jóváhagyását annak elfogadásához.

Az oktatásra elkülönített összeget kevésnek tartották az AUR-es, a PNȚCD, valamint egyes kormánypárti (FSN) képviselők is. Voltak a kormánypárti képviselők között olyanok, akik hangsúlyozták, hogy pontosan azon minisztériumok keveslik a költségvetési pénzeket, melyek a legnagyobb költségvetésen-kívüli bevételeket képesek elérni, így az Oktatási- és Egészségügyi Minisztériumok.

A PNȚCD felhívta a figyelmet arra, hogy az OM a Román Információs Szolgálattal[152] (SRI) egyenértékű központi támogatást kap,[153] holott véleménye szerint egy átmeneti társadalomnak többet kellene költenie az egészségügyre, oktatásra, védelemre, mezőgazdaságra, mint a másodlagos fontosságú minisztériumokra. Egy másik parasztpárti képviselő arra a 39 milliárd lej különbözetre hívta fel a figyelmet, amely az OM által kért és a pénzügyminisztérium által odaítélt költségvetés között volt.[154]

Két kormánypárti szenátor javasolta, hogy a kutatások révén megszerzett források maradjanak az illető intézet birtokában, és azok szabadon rendelkezzenek ezen összegek felett. Létezett egy ilyen értelmű kormányhatározat, azonban annak érvényessége mindössze egy évre vonatkozott, azzal az elgondolással, hogy egy év alatt megszületik a Kutatás Törvénye, mely átveszi ezt a rendelkezést.

Az OM államtitkára, aki 1990-ben a Liberális Párt listáján került be a szenátusba, de később a kormánypárthoz csatlakozott, azt javasolta,[155] hogy az országgyűlés szavazza meg a rendelkezést, mely kimondja, hogy minden gazdasági cég adójának 1%-a a kutatási alapba kerül és javasolja, hogy e rendelkezés érvényes maradjon mindaddig, míg megszületik a tudományos kutatást szabályozó törvény. Ugyanakkor, elvetette a Demokrata Agrárpárti képviselő javaslatát,

[151] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 12/1992, p. 7. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 12/1992 szám, 7 oldal.]
[152] Serviciul Român de Informații (SRI).
[153] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 7/1992, p. 6. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 7/1992 szám, 6 oldal.]
[154] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 10/1992, p. 4. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 10/1992 szám, 4. oldal.]
[155] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 12/1992, p. 24. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 12/1992 szám, 24 oldal.]

mely szerint a kutatási pénzek fölött a kormány mellett működő Kutatási - Fejlesztési Tanácsadó Kollégium feleljen. Az államtitkár szerint a Kollégiumnak a továbbiakban sem szabad döntéshozóvá válnia, meg kell maradnia tanácsadónak és a Tudományos Kutatásért felelős főosztálynak kell a kutatási pénzek felügyeletét ellátnia, mely más országokhoz hasonlóan akár önálló minisztérium formájában is működhetne.

A kormánypárti képviselők hangsúlyozták, hogy a költségvetés a létező törvények értelmében került kidolgozásra, így nem lehettek tekintettel a még meg nem született törvénybeli kezdeményezésekre és javasolták kormányzati vizsgálat indítását az egészségügy és az oktatás helyzetének és problémáinak feltárására.[156]A FDSN úgy vélte, hogy ha a költségvetés nem is, de az oktatási törvénytervezet, melyet a kormány kidolgozott és a Parlamenthez eljuttatott – megoldja annak problémáit. Így végül nem került sor az oktatási rendszer kormányzati vizsgálatára, csupán a támogatottság mértékének felülvizsgálata mellett döntöttek.

Egy másik, valószínűsíthetően a FSN csoportba tartozó szenátor (aki 1996-tól mégis a PDSR színeiben töltötte be ezt a funkciót), a "forradalom" utáni román társadalom azon tragédiájáról beszélt, hogy nagy intellektusú személyek által alkotott kormányok a nehéz gazdasági helyzetekben olyan gyakorlati lépéseket tettek, amilyet akár az analfabéták is tehettek volna: mindig az oktatás és kultúra költségvetését nyirbálták meg.[157] Érvelésében a két világháború közötti 1920-1921-es költségvetést hozta összehasonlítási alapként.

A Román Ökológiai Mozgalom képviselője arra hívja fel a figyelmet, hogy 1989 után nagymértékben megnőtt az egyes minisztériumok tisztviselőinek száma (pl. a mezőgazdasági minisztériumban 800-ról 1160-ra), ami sok pénzt elvisz a költségvetésből, mivel a minisztériumi alkalmazottak bére jóval felülmúlja még az átlag egyetemi oktatók bérét is. A képviselő véleménye szerint ezzel az intézkedéssel is az ország elhagyására ösztönzik az egyetemi oktatókat.[158]

Az oktatás, kultúra és egészségügy kapcsán folytatott viták következtében a védelem, a közrend, a mezőgazdaság és az egészségügy, valamint a kultúra mellett az oktatás és a kutatás is bekerült a 32. szakaszba, azon prioritásos szektorok közé, melyek az 1992-es pluszbevételekből részesülhetnek.

---

[156] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 12/1992, p. 4. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 12/1992 szám, 4 oldal.]

[157] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 10/1992, p. 3. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 10/1992 szám, 3 oldal.]

[158] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 10/1992, p. 28. [România Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 10/1992 szám, 28 oldal.]

1991 decemberére az OM kidolgozta és a nyilvánosság elé bocsátotta az első törvénytervezetet. A tervezet nagy érdeklődést és széles körű társadalmi vitát váltott ki. Több mint 10000 javaslat érkezett az oktatatási reformban érdekeltek részéről: tanároktól, szülőktől, egyetemi hallgatóktól, újságíróktól, kutatóktól, szakmai csoportok vezetőitől, a civil szervezetek és a szakmai érdekek képviselőitől. Az ellenzék is, az oktatási szakszervezetekhez hasonlóan, előállt a saját oktatási törvénytervezetével. Annak ellenére, hogy ezek a javaslatok ellentmondásosak, megszorítóak és az egyes specifikus pontokban célzottak voltak – mégis e megközelítések kihangsúlyozták a koherens oktatáspolitika szükségességét. A kormány által elkészített oktatási törvénytervezet nem került parlamenti megvitatásra az 1990-1992 közötti időszakban.

3.1.3 A politikai pártok felsőoktatás-politikája

3.1.3.1 Petre Roman és pártjának oktatáspolitikája az 1992-es választások előtt

A rendelkezésre álló politikai programok közül csak két 1992-es párt választási programja tartalmaz oktatással kapcsolatos részeket, a FSN (későbbi PD) és az RMDSZ programja. Az 1990-es FSN programhoz képest előrelépést jelent a FDSN-től immár leszakadt FSN (Petre Roman csoportosulásának) 1992-es választási programja,[159] mert külön részben tárgyalja az „iskolát" és a „kutatást" és konkrétumokat is megfogalmaz, mint például kutatási központok létrehozásának támogatása a felsőoktatási intézmények keretében. Igaz, hogy egy kormányprogram a választási programhoz képest földhözragadtabb, valóság-közelibb, kevesebbet ígérő, mint egy választási program, mert a kormányprogramban elhangzott ígéreteket az ellenzék nagyobb mértékben kérheti számon, mégis egy választási program is érdekes információkat nyújt az elképzelésekről.

A programban az esélyegyenlőségi oktatási koncepció (oktatáshoz való jogot biztosítani mindenkinek) mellett megjelentek a minőségorientált elképzelések is (diverzifikált és a differenciált oktatás, kreativitás), valamint az elitképzés hagyománya is (versenyképesség, kezdeményezőképesség fejlesztése, individuális képességek fejlesztése). Támogatta az egyetemi autonómiát, mint a legbiztosabb utat ahhoz, hogy a felsőoktatási intézmények alkalmazkodjanak az egyes szakmai ágakban bekövetkező gyors változásokhoz. Az egyetemi autonómiát kizárólagosan az egyetemi oktatók kezébe áthelyezett jogok és felelősségek révén látta megvalósíthatónak, ami egyrészt elmozdulást jelent a teljes mértékben centralizált napóleoni modellről a humboldti irányába, másrészt azonban a korszak szolgáltatóközpontú oktatáspolitikai szemléletét tükrözi. A program további érdekessége, hogy támogatta a

[159] Lásd:"Un loc pentru fiecare, o țară pentru toți". Programul Frontul Salvării Naționale. "Viitorul-Azi". Prezentat de Petre Roman. 1992.[Egy hely mindenkinek, egy ország mindenkinek. A Nemzeti Megmentési Front Programja. A jövő ma. Petre Román által bemutatva.] (továbbiakban FSN program)

magánfelsőoktatási intézményeknek a pedagógiai kritériumok alapján történő elismerését. Hangsúlyozta, hogy a magánoktatásnak nem szabad profitforrássá válnia, az oktatás költségeit nem csak a tandíjakból kell fedezni. Mondatával – „a magánoktatás által igazolt minőséget állami erőfeszítésekkel kell fenntartani[160]" – a magánoktatás állami támogatására mutatott hajlandóságot – ami nagymértékben eltér az 1990-1992 közötti kormányzat gyakorlatától (lásd a magán felsőoktatási intézményekre vonatkozó megszorító jellegű intézkedéseket az előző fejezetben).

A választási program támogatta autonóm intézményrendszer létrehozását a kiemelkedő fontosságú kutatások számára és annak költségvetésből történő finanszírozását, valamint kutatási központok létrehozását állami felsőoktatási intézmények keretében. Javasolta azon kutatási perspektíváknak, állami szinten történő kidolgozását (együttműködve a kutatókkal), melyek terén Románia a legnagyobb eséllyel szóba jöhet. Ebből a javaslatból kitűnik, hogy a kormányzat a román felsőoktatás keretei között történő kutatásnak a versenyképességét csak állami koordináció mellett látta biztosítottnak. Ezért fenntartotta a kutatási irányvonalak kidolgozásának állami jogát, melyek az elképzelés értelmében rákényszerítődnek az autonóm kutatási intézményekre.

A programból hiányzik a tágabb, más társadalmi és gazdasági tényezők szerepét is tartalmazó értelmezési keret, a felsőoktatási intézmények regionális fejlesztési szerepének tudatosítása és nyoma sincs a fogyasztóközpontú szemléletnek.

A program támogatja az oktatás reformjának keretet adó TT gyorsított meghozatalát.

A FSN prioritása ez idő alatt: "egyenlő oktatási esélyeket és teljes körű hozzáférést biztosítani minden állampolgár számára."[161]

3.1.3.2 A kisebbségek oktatáspolitikája

A kisebbségek oktatáspolitikáját azért érdemes kiemelten elemezni, mert oktatásuk problémája a mindenkori román kormányok és pártok részéről megkülönböztetett figyelemben részesült, és nagy szerepe volt abban, hogy a közéletben az oktatási problémák egyre inkább átpolitizáltan jelentkeztek.

A kormány kisebbségekkel szembeni politikája ebben az időszakban a romániai magyar kisebbség érdekvédelmi szervezetének, a Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek (RMDSZ) politikai elszigetelését célozta, úgy a Parlamentben, mint általában a politikai színtéren. Ennek

[160] FSN Program 45 oldal.
[161] In. IOBK-– 01 – 2003. 03.12., 3. Oldal.

érdekében a nem magyar kisebbségeket főként a Választási Törvény különböző paragrafusai által a kormánypárthoz kötötte. A kormány jelentős privilégiumokat biztosított azon szervezeteknek és egyesületeknek, melyek együttműködtek vele. Megteremtette az együttműködés intézményi kereteit is, létrehozva a Nemzeti Kisebbségek Tanácsát (továbbiakban NKT),[162] melynek képviselői helyet kaptak a Parlamentben is. Az RMDSZ nem sokkal az NKT megalakulása után kilépett, felismerve, hogy a tanácsot a kormány azért hozott létre, hogy az RMDSZ ellenlábasául szolgáljon, megcáfolva kijelentéseit, követelései jogosságát (Andreescu, 2001).

Az RMDSZ az egyetlen párt ez időszak alatt, mely programjában oktatással is foglalkozik, mivel az oktatás nemcsak az érdekképviselet, de az RMDSZ által felvállalt társadalomszervezés szempontjából is elsődleges fontosságú. Az oktatás az RMDSZ célkitűzéseinek meghatározásában, programjában megalakulása óta prioritásként kezelt kérdéskör, mely területen az anyanyelvi oktatási jogok kiterjesztése az elsődleges célja. Jelszava megalakulása óta: „anyanyelvű oktatást az óvodától az egyetemig." E célkitűzés az RMDSZ első elnöke, Domokos Géza által 1989. december 25-én aláírt kiáltványnak egyik lényeges pontja és a továbbiakban minden választási program, tiltakozás és kiáltvány részeként megtalálható. A követelés megerősítést nyer az I. RMDSZ kongresszuson is, a magyar közösség „igényt tart a magyar nyelvű iskolahálózat kiépítésére és működtetésére az óvodától kezdve a Bolyai Tudományegyetem létrehozásáig."

Az RMDSZ minden a nyilvánosságnak szánt dokumentumában, kiáltványában, programjában, nyílt levelében követelte, hogy a magyar kisebbségnek lehetősége nyíljon magyarul tanulni az oktatás minden szintjén és ágazatában, beleértve a felsőoktatást is. E követelést szakmai de főként politikai érvekkel egyaránt megalapozták, hivatkozva úgy az egyének pszicho-szociális fejlődésének ideális körülményeire, mint a nemzeti közösségek által aláírt nemzetközi dokumentumokra, egyezményekre, melyekhez Románia is csatlakozott. A követeléseket támogatták az RMDSZ-en kívül a romániai magyar szakmai körök is, amint azt a Babeş- Bolyai Tudományegyetem tanárainak nyilatkozata bizonyítja, akik elengedhetetlennek tartották az önálló állami magyar egyetem visszaállítását (RMDSZ, 1989-1999).

Amikor az 1989-es események után Mihai Şora[163] került az OM élére, a vele tárgyaló magyar egyetemi képviselők reménykedtek, hogy „ez az európai kitekintésű becsületes román

[162] Consiliul pentru Minorităţile Naţionale (CMN).

[163] Filozófus professzor, a független román elit és a Társadalmi Dialógus Csoport (Grup Dialog Social) tagja, 1991 februárjában a Polgári Összefogás Pártjának soros elnöke, ismert ellenzéki, akinek cikkei jelentek meg a 22-ben. 1990 januárjában elébe ment a magyarok kérésének, ami a vegyes tannyelvű szakközépiskolák szétválasztását illette, mert történelmi rálátással rendelkezett e problémára (Andreescu, 2001), ezt a magyarok számukra kedvező jelnek vélték és kivetítették a magyar egyetem ügyére is, azonban csalódniuk kellett. Jelenleg a Fenomenológiai Tanulmányok Központjának tagja, líceumi tanár.

értelmiségi támogatja majd a Bolyai Egyetem újraindítását" (Balázs, 1997). Reményüket a miniszternek a vegyes tannyelvű szakmai jellegű középiskolák szétválasztásában mutatott támogatása táplálta (Andreescu, 2001), valamint 1990. január eleji állásfoglalása, mely javaslatokat tartalmazott a nemzeti kisebbségek nyelvén folyó minden szintű oktatásra vonatkozóan (RMDSZ, 1989-1999). A kisebbség képviselőinek több rendben csalódnia kellett, előbb 1990 januárjának végén, mikor sor került a magyar oktatási miniszterhelyettes (államtitkár) leváltására, majd a későbbiek során, mikor a miniszter hangsúlyozta, hogy az egyetem újraindításához kormányhatározatra van szükség és a kormány egyelőre nem szeretne ilyen döntést hozni, nincs politikai hajlandóság arra. Hasonló intézkedés volt 1990 februárjának végén, mikor betiltották a magyarországi könyvek akadálytalan bevitelét az országba, visszafordítva a tankönyvszállítmányokat a határtól. A kisebbségi oktatás ellen irányult az 521/1990-es kormányhatározat is, mely megtiltotta a magyar nyelvű szakoktatást, az valamint az oktatási miniszter telefonos utasítása is 1990 szeptemberében, melynek során megfosztotta a tanulókat az anyanyelven történő egyetemi felvitelizés jogától.

A magyar kisebbség érdekképviselete (RMDSZ), valamint civil szerveződések megpróbáltak tiltakozni a fenti intézkedések ellen. Kezdeményezésükre számos megmozdulásra, tüntetésre került sor 1990-ben: Marosvásárhelyen könyvvel és gyertyával a kisebbségi jogokért (beleértve az oktatást is), Csíkszeredában az államtitkár leváltása miatt, Sepsiszentgyörgyön és Brassóban a magyar oktatásért és a magyar iskolákért, Marosvásárhelyen a magyar orvosi és gyógyszerészeti kar fennmaradásáért, Kolozsváron a marosvásárhelyiek ügyével rendeztek szolidaritási tüntetést. Román fiatalok ellentüntetéseket szerveztek (a Vatra Românească támogatásával) 1990. február 9.-én Marosvásárhelyen a magyar nyelvű oktatás ellen. Egyes vélemények szerint (Andreescu, 2001) az 1990. március 19-21. között Marosvásárhelyen a magyarok és románok között kirobbant véres összecsapásokban elsődleges fontossága volt annak, hogy a marosvásárhelyi RMDSZ vezetés nem látta be a Bolyai Farkas Líceum szétválasztásában rejlő hatalmas társadalmi konfliktusokat, mikor a román tagozat eltávolítás mellett döntött. A legrégebbi iskola elhagyásának kikényszerítése ugyanis a román közösség szimbolikus értelemben vett meghátrálását jelentette, ami talajt adott a Vatra nacionalista szításának.

A tiltakozó akciók részeként 1990 júliusában az RMDSZ Országos Választmánya nyilatkozatban szólította fel a román kormányt, a Parlamentet és az OM-et, hogy hozzanak döntést a Bolyai Egyetem újraindításáról, ugyanakkor külföldi szervek segítségét kérte e döntés pozitív befolyásolása érdekében. Szintén júliusban az RMDSZ szenátorok nyilatkozatban tiltakoztak a kiújult kisebbségellenes nacionalista propaganda ellen, mely elsősorban a kisebbségi oktatásra irányult (RMDSZ, 1989-1990). Az RMDSZ 1990 szept. 11.-én parlamenti interpellációban tiltakozott az anyanyelven történő felvételizés jogának sértése ellen.

A parlamenti interpellációiban az RMDSZ a kormányt gyakorta az aláírt, kisebbségi jogokat szavatoló nemzetközi egyezmények betartására szólította fel, így a Magyarországgal aláírandó kölcsönös felsőoktatási oklevelek elismertetésének kérdése esetében is[164] – legtöbb esetben sikertelenül. A költségvetési viták során az RMDSZ bírálta a kormányt kiforratlan pénzügypolitikája miatt, melynek negatív hatásai az oktatásban is érezhetők voltak, mindazonáltal ez idő alatt parlamenti tevékenysége meglehetősen szűk keretek között mozgott, különböző formában (nyilatkozat, interpelláció) megnyilvánuló tiltakozásokra korlátozódott.

Az 1990-es véres marosvásárhelyi események okozta sokk következtében egy évig szüneteltek a tiltakozó megmozdulások. 1991-ben csak egyetlen megmozdulásra került sor, Kolozsváron a Báthory, Brassai és Apáczai líceumok udvarán tüntettek a magyar iskolákért. 1991 végén az RMDSZ átfogó tanulmányt készített a TT tervezet kisebbségekre vonatkozó szakaszait illetően és benyújtotta azt a Parlament Állandó Bizottságának. 1992 márciusában Csíkszereda főterén került sor demonstrációra az anyanyelvi oktatás érdekében. Május és június során az egész országban több tömeges tiltakozó megmozdulást szerveztek a TT tervezet ellen, mert azt a kisebbségi oktatás elsorvasztására tett kísérletnek, merevnek, korszerűtlennek, a nemzetközi szerződésekkel ellentétesnek találta az RMDSZ, amely semmibe veszi a nemzeti kisebbségek oktatásának évszázados hagyományait. 1992 júniusában a Romániai Magyar Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete felhívást intézett az ország vezetőihez, az ENSZ-hez, az Európa Tanácshoz, az EBEÉ-hez a TT kisebbség- és egyházellenes előírásai miatt (RMDSZ, 1989-1999).

A kérések teljesítésére, a tiltakozások figyelembe vételére azonban nem mutatkozott politikai hajlandóság és e 2 éves időszak alatt kisebbségi oktatási kérdésekben nem történt lényeges előrelépés.

3.1.4 A korszak felsőoktatás-politikájának jellemzői

Ezt az időszakot a lassú reformok és a politikai rendszer konszolidációja jellemezte. Az oktatáspolitikát döntően a FSN kormány politikája határozta meg. A kormánynak, mint láthattuk nem létezett egy koherens felsőoktatás-politikája, így a felsőoktatás eseményei önálló életet éltek. A felbuzdulások és útkeresések időszaka volt ez, koherens, egzakt elképzelések nélkül.[165] A minisztérium államtitkára az egyik interpellációra adott válaszában nyíltan bevallotta, hogy az

[164] Ld. M. Of. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 73/1991. p. 8. [Románia Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 58/1991 szám. 8. oldal]

[165] IOBK – 01 – 2003. 03. 12. interjú, 8 oldal.

„egyetemi oktatás jelensége minden számításainkat felülmúlta,"[166] vagyis annak irányítása kicsúszott a kezeik közül.

Ezt a kormányzati időszakot Bîrzea modellje szerint a korrektív reform jellemezte, ami a kommunista oktatás fő jellemzőinek kijavításán vagy kiküszöbölésén alapult: a politikai indoktrináció, a túlzott centralizmus, az intézmények és személyek rendőrség általi felügyeletének, a katonai jellegű képzés, valamint a műszaki jellegű oktatás dominanciájának megszűntetésén. Ebben az időszakban az előző oktatási rendszer destrukturálása (1990), majd a hozott változások stabilizációja (1991-1992) zajlott.

A miniszteri székben egymást gyorsan követő személyeknek a gyorsan változó társadalmi és politikai események között nem volt lehetőségük nagyobb ráhatással lenni a rendszerre. Bár Mihai Şorat európai kitekintésűnek tartották (Balázs, 1997), de mint olyan személyt, aki a kormányra kevés befolyással bírt. Gheorghe Ştefan amint azt (a bizalmatlansági indítványban) láthattuk nem örvendett elegendő népszerűségnek még a kormánypárti képviselők részéről sem. A korszak utolsó oktatási miniszterének, Mihai Golunak[167] nagy kudarca,[168] hogy nem sikerült minisztersége alatt befejeznie és elfogadtatnia a TT-t, melyet a reform alapjának tekintett, csak bizonyos pontszerű változtatásokat sikerült elérnie, így nem járulhatott hozzá az oktatási rendszer radikális átalakításához. Demokraták szerint Mihai Golu szelíd ember volt, nem eléggé erőszakos és határozott.[169] A későbbiek során, 1996-ban elhagyta a politikai porondot és visszatért a pszichológia karra tanítani. Mint mondotta,[170] csalódott a politikában, mert azt gondolta, hogy az bizonyos elvek és normák mentén, valamint a kölcsönös tisztelet alapján, civilizált, körülmények között működik. Azt feltételezte, hogy a viták komoly érvekkel, profi módon folynak és nem átkozódás, címkézések közepette, de belátta, hogy tévedett. Kiábrándult a politizálás stílusából is, ezért a későbbiek során nem közeledett egyetlen párthoz sem. Mihai Golu véleménye szerint az őt követő miniszteréknek sokkal könnyebb volt a helyzetük, mert nem kellett mást tenniük, mint a már kész törvényt alkalmazni.

Szakértői nézőpontok nem körvonalazódtak ez időszak alatt. Bár Mihai Golu megemlíti,[171] hogy konzultáltak az oktatás nemzetközi tanácsával, az UNESCO, a Világbank, valamint az ország kutatóközpontjainak szakértőivel – és e tanácskozások szolgáltak a később kidolgozott TT

[166] Ld. Monitorul Oficial al României. Partea II. Dezbateri Parlamentare. Nr. 126/1990. [Románia Hivatalos Közlönye, II. rész. parlamenti viták. 126/1990 szám. 13. oldal.]

[167] A pszichológiatudomány professzora, Stolojan kormány oktatási minisztere, 1992-1996 között a PDSR parlamenti képviselője, 1996-ban visszavonult a politikától, jelenleg a Bukaresti Egyetemen pszichológia professzora.

[168] Lásd a vele készített interjút: IOBK – 05 – 2003. 03. 13. 3. Oldal.

[169] Lásd az oktatási bizottsági képviselőkkel készített interjúkat. IOBK – 01 – 2003. 03.12. 8. Oldal.

[170] Lásd a vele készített interjút: IOBK – 05 – 2003. 03. 13. 5. Oldal.

[171] Lásd a vele készített interjút. IOBK – 05 – 2003. 03. 13., 7. oldal.

alapjául – az 1990 –1992-es időszak oktatáspolitikájában nem tükröződik e tanácsadók „hozzáadott értéke."

Az oktatási miniszterek saját követendő modell hiányában megpróbáltak külföldi modellekre támaszkodni. Mihai Golu szerint[172] a modellkövetés a második világháború előtti időkre vezethető vissza, amikor is francia modellt követett a román oktatáspolitika, aztán a háború után jött a szovjet modell, majd ebben az átmeneti időszakban, az Európai Uniós csatlakozás fényében egyfajta kevert modell érvényesült, egyes elemeket a németek, másokat a francia modellből kölcsönöztek. Talán a legkevesebb érdeklődés az angol és amerikai modell iránt volt. Demokrata képviselői vélemény szerint[173] Gheorghe Ştefan is francia modellt próbált követni és elkötelezett volt az oktatás újrastrukturálásának megvalósításában, azonban kevés ideig maradt székben elképzelései megvalósításához.

Az OM politikáját pontatlanság és koherencia nélküliség jellemezte. Tényleges, de nem legális autonómiát biztosított az egyetemeknek, így számos reformlépés az intézmények szintjén következett be. Ilyenek voltak: a tanterv reformja, a rendszer expanziója, a tanulmányi programok reformja, bekapcsolódás a nemzetközi áramlatokba, stb. Az intézmények a Rektorok Országos Tanácsán keresztül próbáltak hatást gyakorolni az oktatáspolitika alakulására, informális kapcsolatokon, lobbyzáson keresztül.

A felsőoktatásban ténylegesen érintettek oktatáspolitikája csupán szórványos megmozdulások formájában érhető tetten. Ilyen volt 1990 szeptemberében a temesvári rektorok akciója, akik elégedetlenségüket petícióban juttattak el a kormányhoz, valamint az 1990. decemberi bukaresti diáksztrájkok. A temesvári rektori megmozdulásnak kevés nyoma és visszhangja maradt. A bukaresti diákmegmozdulások kormányellenes tűntetések voltak, melynek keretében a hallgatók tiltakoztak az egyetemeken tapasztalható személyi visszarendeződések ellen is. A diákmegmozdulás elfojtására – valószínűsíthetően a kormány indíttatására – nem első és nem is utolsó rendben megindultak a Zsil völgyi bányászok a főváros felé és szétoszlott a tüntetés.

Ami a politikai pártok aktivitását illeti, a parlamenti viták felszólalásaiból azt láthattuk, hogy oktatási témában leggyakrabban kormánypárti képviselők emelkedtek szólásra. Mihai Golu véleménye szerint,[174] más területekkel ellentétben, ahol meglehetősen csípős viták folytak, az oktatás területén egyfajta folytonosság, együttműködés volt a különböző politikai pártok képviselői között, úgy a Parlament oktatási bizottságában, mint magában a Parlamentben. Nem voltak rejtett politikai vagy ideológiai szándékok, csak a közös akarat, hogy egy minél jobb

[172] IOBK-– 05 – 2003. 03.13. 5. Oldal
[173] IOBK-– 01 – 2003. 03. 12, 3. Oldal.
[174] IOBK-– 01 – 2003. 03. 12, 4 oldal.

oktatási rendszert alakítsanak ki. Amint azt láttuk ez a megközelítés enyhén idealisztikus, a valóság ennél árnyaltabbnak bizonyult. A viták során nem a különböző politikai pártok közötti oktatáspolitikai nézetkülönbségre tevődött a hangsúly, nem is a kormány és az ellenzék csatájára, hanem a kormánypárton belüli két csoport, Iliescu és Roman küzdöttek leginkább egymással.

A kormánypárt mellett az őket támogató liberálisok bizonyultak még aktívnak, bár megnyilvánulásuk gyakran ambivalensnek bizonyult, erre egy példa, hogy bírálták a kormányprogramot, mert az mellőzi a magánoktatás kérdését, de ugyanakkor az egyik interpelláció vitája során figyelmeztettek a magán felsőoktatási intézmények létrejöttének körülményeire, megkérdőjelezve így azok működésének létjogosultságát. Az 1991-es költségvetési viták során a liberálisok támogatták a védelmi költségek egy részének az oktatásba történő átcsoportosítását, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy ez a költségvetés nem a szó szigorú értelmében vett költségvetés, hanem inkább a költségvetési szándékok deklarációja.

Úgy tűnik, hogy Iliescu bányászjárása hatékony volt az ellenzék megfékezésében, ugyanis az – beleértve a két antikommunista tradicionális pártot és az RMDSZ-t is – ritkán hallatta hangját. A parasztpárti képviselők a felsőoktatás átstrukturálási elképzeléseit, a magánegyetemek helyzetének rendezésére irányuló elképzeléseket kérték számon a kormányon. Az RMDSZ felszólalásaiban a kormányt a nemzetközi egyezmények betartására figyelmeztette és átlátható pénzügyi politikáját kért számon tőle.

Az interpellációkból, a kormányprogram és a költségvetés vitáiból kitűnik, hogy ez idő alatt szinte alig beszélhetünk egy demokratikus parlamenti működésről, amennyiben az ellenzék nagymértékben inaktív maradt. A különböző pártok felszólalásai a kormánypárti elképzeléseket bírálták, de nem tükröznek alternatívát, amiből arra következtethetünk, hogy azok a kormánypárthoz hasonlóan nem rendelkeztek kidolgozott oktatáspolitikai koncepciókkal.

A felsőoktatás reformja szempontjából így ez a két éves időszak keveset hozott.

3.2 Az 1992-1996 közötti időszak felsőoktatás-politikája

3.2.1 A kormány felsőoktatás-politikája

1993 kezdetén két politikai választási lehetőség befolyásolta alapvetően az oktatási reform alakulását: az ország gazdasági reformjának folytatása és az a döntés, hogy Románia közeledjen az Európai Uniós struktúrákhoz. Ez utóbbi a román oktatás minőségi standardjainak változását jelentette (Bîrzea, 1996). A koherens oktatáspolitika kidolgozása mellett körvonalazódott annak jelentősége is, hogy az oktatási reform támogatásába külföldi partnereket vonjanak be, akik hozzájárulnak ennek finanszírozásához és szakmai felügyeletéhez. Az új oktatási törvény beiktatása és a hozzá kapcsolódó szabályozások egyre sürgősebbé váltak, mint ahogyan elengedhetetlenné vált az oktatási rendszer átstrukturálása is. Ezt az időszakot Bîrzea szerint az újrastrukturálás időszakaként lehet meghatározni.

1993-ban a következő oktatáspolitikai dokumentumok láttak napvilágot: (a) a kormányprogram; (b) az „Az oktatási reform Romániában" és „Az oktatás Fehér Könyve Romániában" – az OM alá tartozó Oktatási Tudományok Intézete szakértői által készített dokumentumok; (c) a „Felsőoktatási Reform Romániában" – a román kormány által 1993-ban létrehozott magas szintű Felsőoktatási és Kutatási Tanácsadó Csoport[175] által készített reform-előkészítő dokumentum (melyet 1994-ben fogadott el a kormány és beépítette az 1995-ös törvénybe) (Word Bank, 1996); (d) az OM által készített AT; (d) és TT. E két törvény részletes elemzéséről a későbbiekben lesz szó.

1992-ben Liviu Maior került az OM élére. A gyakran váltakozó miniszterek közül ő volt a leghosszabb ideig székben, egy egész kormányzati ciklus 4 éves időtartamáig. Elődje, Mihai Golu szemszögéből nézve[176] ő volt a legeredményesebb oktatási miniszter. Liviu Maior célja, hogy az addig létező felsőoktatási intézményekre vonatkozó feltételek nélküli jóváhagyást felváltsa egy feltételekhez kötött jóváhagyással. Az intézkedései által érintett területek a curriculum, a tanulmányi programok, a tudományos címek és fokozatok odaítélése volt. Minden tárgy esetében bevezette a nemzeti tanterveket, csökkentette a tanulmányi programok számát, a tanulmányi helyek számát központilag határozta meg, felülvizsgálta a doktori programok vezetői jogát, szigorította az akadémiai előléptetési kritériumokat. Az egységes tanterv bevezetése az oktatók és hallgatók ellenállásába ütközött, így az végül az egyes tárgyak professzorai közötti egyezkedés eredménye lett. Magától értetődően csak a nagy állami egyetemek professzorainak volt beleszólása e döntésbe (Reisz, 2003).

[175] Consultative Group for Higher Education and Research.

[176] Lásd a vele készített interjút a mellékletben – IOBK – 05 - 2003.03.13.

Maiornak, mint láthattuk, sikerült néhány reformlépést véghezvinnie, saját bevallása és politikai elemzők véleménye szerint, olyan mértékben amilyen mértékben az megegyezett az akadémiai oligarchia érdekeivel. Liviu Maior véleménye szerint, egy rövid kompenzációs időszak után, az intézményi autonómia elkezdte hátráltatni a reformfolyamatot (OM, 1996). Kompenzációk alatt az akadémikusok nagy számban történő előléptetését, a visszanyert akadémiai szabadságot, a kutatás és a nemzetközi kapcsolatok kiépítésének finanszírozását értette (Reisz, 2003).

Az OM a törvények megjelenése előtt határozatok útján próbálta a felsőoktatást irányítani. Fontos szabályozó szerepe volt ilyen módon az OM 1993. szeptemberi határozatának, melyben a felsőoktatás kontrollját azáltal próbálta elérni, hogy a hallgatók heti óraszámát 22-24-re, a vizsgák éves számát 10-re csökkentette, előírta, hogy egy adott tanulmányi program tantervének 70%-a azonos legyen, 30%-a választható. A határozatot ismertették minden egyetemi kar dékánjával, akik leginkább az utolsó előírással értettek egyet, a másik két előírást csak szórványosan alkalmazták, egyes helyeken tovább növelték a választható tárgyak számát, sőt egyfajta kreditrendszert vezettek be.

A határozat következményeként megnőtt a választható tárgyaknak az aránya 25-30%-ra a kurrikulumban, előadáscsomagok kidolgozására került sor, egyetemi karok közötti kölcsönös tanegység – elismerési megállapodások jöttek létre. Kötelezővé váltak az idegen nyelvi kurzusok, az akadémiai évet négy negyedévre osztották fel az addig létező 2 szemeszter helyett, idegen nyelvű tanulmányi programok bevezetésére került sor, megjelentek az intenzív 1-2 hetes tanulmányi programok (tömbösítés) az egy héten - egy óra modell helyett, lehetőség nyílt arra, hogy néhány kurzust bármelyik évben fel lehessen venni, megkezdődött a kreditrendszer bevezetése a 4 legnagyobb állami egyetemen (Reisz, 2003). Néhány előírás ezek közül a későbbiekben országos szinten kötelezővé vált (pl. az idegen nyelv tanulása), mások az országos oktatáspolitika részévé váltak (kreditrendszer), némelyek eltűntek, vagy szórványosak maradtak (Reisz, 2003).

Fontos szerepe volt még a 14-es kormányrendeletnek, mely az 1993/1994-es évtől kezdődően előírja a tandíjfizetést az állami egyetemeken keretszámon felül felvételt nyert hallgatók számára. Az előírás révén az egyetemeknek számára egy új finanszírozási lehetőség nyílt. E kormányrendelet azonban alkotmányellenesnek bizonyult, amennyiben az Alkotmány 32. szakasza előírja, hogy az állami oktatás ingyenes.

1993-tól kezdődően a minisztérium megpróbált véget vetni az egyetemek idilli állapotának és ellenőrzése alá vonni a felsőoktatás irányítását. E célt szolgálta az AT és a TT parlamenti elfogadtatása is.

A törvénycsomag elkészítésének deklarált felsőoktatás-politikai céljai: (a) az egyetemi autonómia és az akadémiai szabadság meghatározása, (b) az 1990 után ellenőrzés alól kicsúszott felsőoktatási rendszer szabályozása, (c) a magán felsőoktatásnak törvényes felsőoktatási keretbe történő foglalása.

1993-ban, az első oktatási reformtervezet elindításával elkezdődött az oktatási kérdések túlzott átpolitizálása a közéletben, ahol mindaddig a gazdasági, politikai kérdések voltak inkább előtérben.

3.2.1.1 Az AT[177] vitája (1993)

Míg a nyugat-európai akkreditációs politikák kezdetei az 1960-as évekre vezethetők vissza, addig a közép-kelet európai országok felsőoktatásának akkreditációja az 1990-es évek elején alakult ki, legtöbb esetben az 1989-es társadalmi fordulat eredményeképpen. A közép-kelet-európai országok akkreditációs politikája legtöbb esetben kormányzati politika, melynek célja a felsőoktatás szabályozása – az előző (pártállami) időszaktól eltérő, új eszközökkel. Ezen eszköztár egyik eleme az akkreditációs szervezet, mely az akkreditációs politika következtében jött létre, közvetítő funkcióval.

Romániában az akkreditációs politika kialakulása, viszonylag későn, 1993 végén indult, hogy megfékezze az "elszabadult Prométheuszt" (a felsőoktatást) (Neave, 1991). Nem is annyira Prométheuszt, mint inkább Prométheusznak egy részét, ösztönlényét, a magán felsőoktatást. Az AT deklarált célja szabályozni a felsőfokú oktatási intézmények akkreditációját és a diplomák elismerését. A törvénnyel a kormányzat azonban két másik célt is követett: hogy betöltse a törvényességi vákuumot és gátat vessen a magánegyetemek további elszaporodásának.

A kormányzat számára ugyanis egyre aggasztóbbá vált az 1990 óta létrejött magánegyetemek rendezetlen helyzete (melyek alapítványi formában, vagy korlátolt felelősségű társaságokként jöttek létre), valamint robbanásszerűen megnőtt számuk. A magánszféra aránya a román felsőoktatásban 1992-ben az amerikaihoz (ahol az intézmények 50%-a a magán felsőoktatáshoz tartozik) hasonlóvá vált, amennyiben az egyetemi karok 50,13%-a magánkézben volt (Reisz, 1992). 1990/1991-ben 17, 1991/1992-ben 30, 1992/1993-ban 66 magán felsőoktatási intézmény jött létre (Sadlak, 1994), 1994-ig 73-ra nőtt a számuk (Neacşu, 1998), 1995-ben 59 magán felsőoktatási intézmény létezett (Cartea albă, 1998), 1996-ban 68 magán felsőoktatási intézmény működött, melyből 40 rendelkezett akkreditálási vagy ideiglenes működési engedéllyel (Reisz, 1997). 1999-ben 54 magán felsőoktatási intézményt tartottak nyilván[178] (OECD, 2000), a

[177] Román és magyar nyelvű változatait lásd a mellékletben.

[178] Valószínűleg itt csak az akkreditált magán felsőoktatási intézményekről van szó.

2000/2001-es tanévre a magán felsőoktatási intézmények száma 84-re növekedett[179] (Strategia, 2002). Az AT létrejötte így mintegy 66 magán felsőoktatási intézményt, 400 kart és körülbelül 1000 hallgatót érintett közvetlenül.

Számos AT tervezet készült, a különböző pártok, azok szakemberei által. A Parlamentben megvitatásra kerülő változatot, az OM készítette. A törvény elfogadását a meglehetősen széles parlamenti támogatás tette lehetővé, amennyiben a tervezetet támogatták a koalíciós pártok és az ellenzék legtöbb pártja is, valamint – elnökén keresztül aki a Parlament tagja volt[180] – a törvénytervezetet támogatta a Rektorok Országos Tanácsa[181]is. Az AT ellenzői leginkább a magánegyetemek érdekszférájából származó csoportok voltak (Reisz, 2003), akik túlzottan szigorúaknak ítélték az akkreditálási kritériumokat.

Az AT általános parlamenti vitája

Az AT vitája 1993. október 19.-én kezdődött és körülbelül egy hónapig tartott.

Az országgyűlési általános vita során a törvénykezdeményező oktatási miniszter ismertetője után minden párt röviden méltatta és/vagy megfogalmazta kifogásait az AT tervezetével kapcsolatban, összegezte pártjának a törvénnyel szembeni álláspontját.

Az OM által készített törvénytervezet változatlan formában történő megszavazását a kormánypárt mellett legelkötelezettebben a „vörös négyes" egyik tagja, a jobboldali beállítottságú PUNR támogatta, hangsúlyozva az állami felügyelet szükségességét.[182]

Az állami beavatkozás szükségességét többek között azzal indokolták, hogy 1990 óta egy egész sor, megkérdőjelezhető fontosságú felsőoktatási intézmény jött létre, a helyi közigazgatásban, kormányzatban, vagy országgyűlésben szerepet betöltő befolyásos személyek nyomására, ezeket véleményük szerint e törvény hivatott felülvizsgálni és további létezésükről, vagy beszűntetésükről dönteni. De nemcsak a PUNR bizonyult az állami felügyelet mellett elkötelezett pártnak, hanem a „vörös négyes" másik tagja, a PSM is.[183]

A PSM az esélyegyenlőség híveként fellépve elutasította a 14.-es kormányrendelet képviselőházi megszavazását, alkotmányellenesnek tekintve azt. A 14-es kormányrendelet lényege, hogy

[179] Minden magán felsőoktatási intézményt, akkreditáltat és nem akkreditáltat is beleértve.

[180] Emil Constantinescu, a későbbi államelnök volt a Rektorok Tanácsának elnöke.

[181] Consiliul Național al Rectorilor (CNR).

[182] „A felsőoktatás túl fontos probléma ahhoz, hogy az állam ne avatkozzon bele". In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 5. [RHK. II. rész. 196/1993, 5 old.]

[183] „Az oktatási rendszer problémáit (legalábbis az állami oktatás esetében) nem a törvényi előírások hiánya okozza, hiszen örömmel állapíthatom meg, hogy az OM egyre inkább hangsúlyozza erejét, amikor a beavatkozásra és az ellenőrzésre teszi a hangsúlyt." In. M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 8. [RHK. II. rész. 196/1993, 8 old.]

lehetővé teszi a tandíj ellenében történő képzést az állami felsőoktatásban. Ez az előírás azonban ellentmond az Alkotmány 32. szakaszának, mely kimondja, hogy Romániában az állami oktatás összes formája ingyenes. A PSM véleménye szerint ezért az államnak kellene átvállalnia az állami oktatás tandíjas hallgatóinak tandíj-fizetését.

Az ellenzékiek (pl. PNȚCD és PER szövetsége) a magán felsőoktatás szükségességét hangsúlyozták, az egyetemi autonómia megerősítését, a felsőoktatás decentralizációját tartották prioritásnak. Támogatták az állami monopólium eltörlését, a magánoktatást az állami oktatás kiegészítőjeként, alternatívájaként képzelték el, de nem értenek egyet a magánintézmények ellenőrzés nélkül történő korlátlan terjedésével.[184] A PNȚCD nézete egyfajta átmenetet képez a kormánypártiak és az ellenzékiek véleménye között, kérdéses, hogy milyen ellenőrzéssel helyettesítették volna az állami ellenőrzést?

A liberálisok képviselték a vélemények skáláján a kormánnyal leginkább ellentétes nézetet, amennyiben az oktatási piac elvére alapuló felsőoktatási rendszer kialakulásának szükségességét hangsúlyozták, mely a piacgazdaság elveit követi, és melyet a kereslet és kínálat között fennálló egyensúly határoz meg. Minden fajta adminisztratív jellegű intézkedés és az állami beavatkozás eltörlését szorgalmazták, legyen az a beiskolázási számok előírása, vagy a felvételi kritériumainak meghatározása. A társadalmi integrációra utalva hangsúlyozták minden oktatási alternatíva támogatásának szükségességét, mert véleményük szerint ezek korlátozása munkanélküliséghez, a kriminalitás mértékének növekedéséhez, társadalmi széthulláshoz vezet.[185] Javasolták, hogy az akkreditáció folyamatába történő belépés önkéntes legyen – nyitva azok számára, akik az értékek versenyébe be szeretnének lépni.

A romániai magyarok érdekvédelmi szervezete, az RMDSZ az elővita során leginkább a törvény előírásainak hiányosságaira összpontosított.[186] Az RMDSZ-hez hasonlóan a liberálisok hiányolták a törvény előírásainak pontosságát és hangsúlyozták annak demagóg jellegét.[187] Kiemelték, hogy a törvény nem felel meg az európai szellemnek, mert a pártállamra jellemző anakronisztikus, demokráciaellenes (az ő frazeológiájukban nemzetellenes) előírásokat tartalmaz, mint pl.:

---

[184] M.Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p. 29. [RHK. II. rész. 193/1993, 29 old.]

[185] „Szabadságot kell biztosítani a felsőoktatási intézményeknek, hogy megalakulhassanak, a későbbiekben a társadalmi igény, a felsőfokon képzett munkaerő iránti szükséglet úgyis szelektálja azokat. Az akkreditációs kritériumok, legyenek azok nemzeti vagy nemzetközi standardok, véleményük szerint csak elméleti értékeket képviselnek, melyek gyakran ellentétesek a társadalmi igénnyel". In. M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 7. [RHK. II. rész. 196/1993, 7 old.]

[186] „Az AT számos tartalom nélküli üres, manipulatív kijelentést tartalmaz. Például, amelyben a kormány támogatást ígér az oktatási területekkel és más taneszközökkel történő ellátás terén az ideiglenes működési engedéllyel vagy akkreditálással rendelkező intézményeknek (A.T.11.2). Ez a szakasz értelmetlen, mindaddig, amíg nem részletezi, hogy miben nyilvánul meg ez a támogatás." In. M.Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p. 30. [RHK. II. rész. 193/1993, 30 old.]

[187] „Olyan előírásokat tartalmaz, mely senkit sem jogosít fel, vagy kötelez semmire." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 7. [RHK. II. rész. 196/1993, 7 old.]

„Felsőoktatási tevékenység folytatása más körülmények között, az esetnek megfelelően, bírósági eljárást von maga után."[188]

Felsőoktatási intézmény létrehozása

Az AT előírja, hogy *„felsőoktatási intézmények kizárólag törvény alapján létesíthetőek"*(A.T.1.) és „nonprofit alapon működnek" (A.T.2.).

Az egyetemek létrehozása háromlépcsős folyamat, mely az akkreditálás két lépcsőjén (ideiglenes működési engedély, akkreditáció) és egy harmadik lépcsőn (a törvény általi létrehozáson) alapul. A létrehozás folyamata nagy vitát váltott ki a Parlamentben.

A vita két kérdés: a ki és hogyan összefonódásaként körvonalazódott: ki döntsön az intézmények létrehozásáról, és hogyan történjen az?

Az első kérdés lényege, hogy kié legyen a végső döntés a felsőoktatási intézmények létrehozásában: a törvényhozó, vagy a végrehajtó hatalomé, a kormány vagy a Parlament döntsön az egyes felsőoktatási intézmények létrehozásának kérdésében? A másik kérdés annak eldöntésére irányult, hogy szükséges-e a felsőoktatási intézményeket törvény által létrehozni, vagy másként (törvény nélkül) is lehetséges?

Az ellenzéki PAC és a PNȚCD/PER voltak, aki különböző okokból kifolyólag, ugyan, de szükségtelennek tartották a törvényt. A PAC más országok példájára,[189] a PNȚCD/PER a túlszabályozottságra,[190] valamint az állami egyetemek prioritásainak korlátozási szükségességére[191] hivatkozva érvelt. Úgy tűnik, hogy a PAC nem ismerte a szomszédos országok gyakorlatát, pl. Magyarországét, ahol az egyes felsőoktatási intézmények létrehozása szintén törvény által történik.

Eltérő megfontolásból bár, de ugyancsak e két csoport (PAC és a PNȚCD/PER) javasolta a felsőoktatási intézmények létesítésének kormányzati hatáskörébe utalását, akár egy későbbi

[188] A. T. 34. szakasz 1. bekezdés

[189]„Egyetlen más országban sem hoznak külön törvényeket minden egyes felsőoktatási intézmény létrehozása esetében." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

[190]„Szükségtelen a felsőoktatási intézmények törvény általi létrehozása, mert a kormányrendeletben már jóváhagyta az ideiglenes működést, az Akkreditációs Bizottság pedig az akkreditálás során szentesítette azt." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

[191]„A felsőoktatási intézmények törvény általi létesítése (az oktatási miniszter láttamozásával) az állami egyetemeknek kedvezhet. Esetükben ugyanis a kormány terjeszti a Parlament elé a javaslatot, miáltal gyorsabban megszavazásra kerül, míg egy magán kezdeményezés esetében a folyamat évekig elhúzódhat, ameddig a miniszter láttamozza azt és bekerül a Parlamentbe." M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

időpontra halasztva e meglehetősen kényes kérdés feletti döntést (PAC),[192] akár megkérdőjelezve a Parlament ítélőképességét ez ügyben (PNȚCD/PER),[193] akár az Akkreditációs Bizottságra ruházva annak felelősségét (PAC).[194] A kormánypártiak és „holdudvaruk" azért küzdött, hogy a Parlament döntsön a létesítésről.

A PAC a felsőoktatási döntéshozatalnak egyfajta decentralizációját próbálta megvalósítani, de - tekintettel az Akkreditációs Bizottság tagjainak kiválasztási mechanizmusára és működési szabályzatára,[195] a kormányzat kezébe helyezte volna a végső döntés lehetőségét. A PNȚCD/PER által alkotott szövetség differenciált megoldás mellett érvelt, az állami intézmények kormányhatározat, a magán felsőoktatási intézményeket az OM az érvényben levő szabályok (kereskedelmi társaságok és alapítványok létrejöttét szabályozó rendeletek) alkalmazásával hozza létre.[196] A PNȚCD/PER, tehát a magán és állami felsőoktatás közötti esélyegyenlőség biztosítására hivatkozva – a létező gyakorlat szentesítésére törekedett.

A PNȚCD[197] és a PNL[198] pártok képviselői a vita során folyamatosan arra próbáltak rámutatni, hogy az első lépés a felsőoktatási intézmény létrehozása kell legyen, mert nem lehet ideiglenes működési engedéllyel ellátni, vagy akkreditálni egy olyan intézményt, amely nem létezik. Ahhoz, hogy egy intézményt akkreditálni lehessen, előbb létre kell hozni azt.

A PNL volt az ellenzéki pártok közül az egyetlen mely ebben a kérdésben pártja (a liberalizmus) ideológiájához híven, decentralizációra, a kormányzati hatalom csökkentésére törekedett a törvényhozó hatalommal szemben.[199]

A PRM egyfajta átmenetet teremtett az ellenzéki és kormánypárti nézetek között.[200] Véleményük szerint „az igazság mindig valahol középen van,"[201] ezért javasolták a szakasz következő módon történő megfogalmazását:

---

[192]„Az AT egy technikai jellegű törvény, mely az akadémiai értékelés kritériumait hivatott szabályozni, ezért a felsőoktatási intézmények létrehozására vonatkozó eljárást a TT-nek kell majd tartalmaznia." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

[193]„Egy felsőoktatási intézményt illetően képes-e döntést hozni, mikor nem ismeri annak körülményeit?" In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 13. [RHK. II. rész. 196/1993, 13 old.]

[194]„Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság jobban átlátja a problémát és ezért elégséges az általuk hozott döntés."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

[195]Annak részletes elemzését a következő fejezet tárgyalja.

[196] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12 old.]

[197] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 14. [RHK. II. rész. 196/1993, 14 old.]

[198] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 20. [RHK. II. rész. 196/1993, 20 old.]

[199]„Felsőoktatási intézmény létrehozásáról a Parlament döntsön (bejárva az akkreditáció előírt útvonalát: önértékelési jelentés, Akkreditációs Bizottság, miniszter, kormány, Parlament) majd ezt kövesse a tényleges akkreditáció."In. M.O f. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 20. [RHK. II. rész. 196/1993, 20 old.]

[200]„Nem adható „születési igazolvány" azon intézményeknek melyek már léteznek." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 20. [RHK. II. rész. 200/1993, 20 old.]

[201] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 13. [RHK. II. rész. 196/1993, 13 old]

„Felsőoktatási intézmények létrehozása a törvény előírásainak értelmében lehetséges."[202]

utalva arra a ki nem mondott szándékra, hogy az AT főként az 1990 után létrejött egyetemek sorsának rendezésére hivatott, ugyanakkor a javaslattal az addig létrejött magánegyetemek elismerését szorgalmazták.

A kormánypárt és hűséges partnerük, a PUNR a korrupció lehetőségét is figyelembe véve a mellett érveltek, hogy a törvényhozó és nem a végrehajtó hatalomnak kell döntenie a felsőoktatási intézmények létesítésének kérdésében.[203] A kormánypárt a különböző szakmai erőforrások és technikai eszközök beszerzésének időigényével legitimálta a tervezetben szereplő akkreditációs folyamat és a stádiumok szükségességét.[204] Elvetették annak lehetőségét, hogy az egyes intézmények saját kezdeményezésére történjen az akkreditáció, az intézmények ellenérdekeltségére hivatkozva.[205]

A PUNR az OM nézetét képviselve megerősítette, hogy csakis az akkreditálás folyamata és a Parlament végső döntése vezethet a felsőoktatási intézmények létrehozáshoz.[206] Optimálisnak tartották a kormány azon elképzelését, hogy miután megtörtént a felsőoktatási intézmény akkreditációja – az oktatási miniszter a kormányon keresztül továbbítja az illető intézmény aktáit a Parlamenthez, amely törvény által szentesíti annak létrehozását.

A vita harmadik vonulata, amint azt a parasztpártiak és a liberálisok érvelésében is láthattuk azon kérdéskörre irányult, hogy mi legyen előbb, a létesítés vagy az akkreditálás? A válasz bonyolultabb, mint amilyennek elsőre tűnik, ugyanis az AT megszületéséig 66 felsőoktatási intézmény jött létre – kereskedelmi társaságként vagy alapítványként – melyekre e törvényt valamilyen módon ki kellett terjeszteni, illetve be kellett vonni ezen intézményeket az értékelés folyamatába.

A PNȚCD arra az ördögi körre hívták fel a figyelmet, mely a létesítés és ideiglenes működési engedély között fennáll, ideigles működési engedélyt (a létesítés első lépése) csak jogi személy

---

[202] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 13. [RHK. II. rész. 196/1993, 13 old.]

[203] „Üzleti jellegű magán kezdeményezés nem hozhat létre közintézményt, ahogyan egy adott térség befolyásos személyiségei sem."… „Nehezebb egy Parlament döntését befolyásolni, mint az oktatási miniszterre nyomást gyakorolni – ezért szükséges a törvény általi létrehozás." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 14. [RHK. II. rész. 196/1993, 14 old.]

[204] „Az értékelési kritériumok teljesítéséhez (az anyagi alap megteremtéséhez, könyvtár felállításához, laboratórium felszereléséhez, az oktatók képzéséhez, továbbképzéséhez) - a magánegyetemek rektorainak visszajelezései alapján - több időre van az intézményeknek szükségük", ezért nem lehetséges, hogy a létrehozás megelőzze az akkreditáció folyamatát. „A törvény csak igazolhatóan létező dolgokat szentesíthet." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 15. [RHK. II. rész. 200/1993, 15 old.]

[205] „Ez esetben egyetlen intézmény sem kérelmezné az akkreditációt, változatlanul fennmaradna a rendellenes állapot, és a törvény értelmét veszítené." In. M.Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 15. [RHK. II. rész. 200/1993, 15 old.]

[206] „A két világháború közötti időszakban a Parlament hagyta jóvá a portás személyét is. ...A miniszterek, akik ilyen vagy olyan színeket képviselnek, jönnek-mennek, de a Parlament lefedi az összes szín skáláját."… „Azért van szükség a parlamenti jóváhagyásra, mert ezáltal a kormány és az oktatási miniszter személye mentesíthető az őket érő politikai nyomás alól." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 13. [RHK. II. rész. 196/1993, 13 old.]

kérelmezhet, viszont jogi személlyé csak törvény általi létesítést (ideiglenes működési engedélyt és akkreditációt) követően válhat egy intézmény.[207]

A vita hátterében, mint láthattuk több tényező keveredett: egyrészt annak eldöntése, hogy az egyetemek létrehozása felett a kormányzat vagy a Parlament döntsön, másrészt az egyes felek a felsőoktatási intézmények létrehozásának megkönnyítését, vagy éppen a folyamat megnehezítését tartották szem előtt, azáltal, hogy az akkreditációt vagy a létesítést részesítették elsőbbségben. E két tényező érdekes módon szövődött össze, hiszen éppen az ellenzék javasolta, hogy kormányzati döntés függvénye legyen az egyetemalapítás, amit csak azzal magyarázhatunk, hogy a gondolatmenet hátterében a folyamat meggyorsítása és a kormányzat befolyásolásának különböző lehetőségei (kulisszák mögötti alkuk, megegyezések, zsarolások) lebegtek az ellenzék szeme előtt vagy egy esetleges hatalomváltás. Az ellenzék döntését az aktuális politikai struktúra és annak öt éve tartó stabilitása is indokolhatta, e struktúrában ugyanis a kormánypárti képviselők az előző ciklushoz képest kisebb, de még mindig jelentős mértékben uralták az országgyűlést ahhoz, hogy hibátlanul működhessen a „szavazógép". Feltételezni lehet, hogy az ellenzék a folyamat meggyorsítása érdekében döntött a parlamenti ellenőrzés kiiktatása mellett, ha már úgyis mindenképpen a kormányzati érdek érvényesül.

A Parlament alsó kamrája megszavazta az első szakaszt, ami változatlan maradt az 1999-es módosítás során is.

Az Akkreditációs Bizottság összetétele

A törvény értelmében „a felsőoktatási intézmények akadémiai értékelése és akkreditálása érdekében létrejön az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság, valamint az ennek alárendelt szakonkénti vagy tudományterületenkénti értékelési Szakbizottságok" (A.T.4.1.). E szakasz az 1999-es módosítás következtében kiegészült: az Akkreditációs Bizottság a Parlament felügyelete alatt áll.

Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság Tagjainak, az AT értelmében „szakmai kompetenciájukról, erkölcsi feddhetetlenségükről és pártatlanságukról ismert személyiségek"-nek[208] kell lenniük (A.T.4.5.).

A szervezet 19-21 tagból áll, kiket a Parlament nevez ki a kormány javaslatára (A.T.4.2.).

[207] „Ahhoz, hogy egy intézmény kérelmezhesse az ideiglenes működési engedélyt, jogi személynek kell lennie. Viszont jogi személyként (alapítványként, korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságkény) nem tudja bejegyezni magát, mert kérését elutasítják, arra hivatkozva, hogy felsőoktatási intézmény létesítése csak törvény által lehetséges." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 20. [RHK. II. rész. 196/1993, 20 old.]

[208] Ld. Az Országos Akadémiai és Értékelési és Akkreditációs Bizottság bemutatását itt: ww.ceenetwork.hu/r_romania.html.

Az országgyűlésben egyik alapvető fontosságú vita az Akkreditációs Bizottság összetétele és annak parlamenti vagy kormány általi felügyelete körül bontakozott ki.

Az OM által készített törvénytervezetben az Akkreditációs Bizottságot az oktatási miniszter javaslatára a kormány nevezte ki. A Szenátus még ebben a formában hagyta jóvá a szakaszt, a képviselőházban azonban Nagy-Románia Párti (PRM) képviselők[209] a korrupciós lehetőségekre hivatkozva az Akkreditációs Bizottság parlamenti felügyeletét javasolták, a javaslatot támogatták az RMDSZ képviselői is. A Parasztpárt javasolta,[210] hogy az Akkreditációs Bizottság a Parlament Oktatási Bizottságainak felügyelete alatt álljon, és tevékenységéről évente beszámoljon a Parlamentnek.

A miniszternek nem sikerült meggyőzően érvelnie az eredeti törvénytervezet mellett, ezért a képviselőház javaslata került elfogadásra, melynek értelmében a tagokat a kormány javaslatára a Parlament nevezi ki.

Az országgyűlési vita egyik érdekessége volt, hogy a miniszter az adott szakasz megszavazását követően is, hosszú ideig megmaradt abban a tudatban, hogy az Akkreditációs Bizottság az OM alárendeltjeként fog működni.[211] Nehezen lehetett meggyőzni arról, hogy egy intézménynek melynek feladata a felsőoktatás szakmai felügyelete, nem szükségszerűen kell az OM keretei között létezzen, attól független is lehet.

Amint azt az akkreditáció folyamatában látni fogjuk, ez a függetlenség csak viszonylagos, mindaddig, amíg az akkreditációs kérelmek az oktatási miniszter szűrőjén keresztül jutnak el az Akkreditációs Bizottsághoz, valamint amíg „Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság tagjait a kormány javaslatára a Parlament nevezi ki" (A.T.4.2.). Az 1999-es törvénymódosítás értelmében az „Akkreditációs Bizottság tagjainak névsorát a felsőoktatási intézmények szenátusainak javaslatára az oktatási miniszter állítja össze" (A.T.4.3). Ezt a listát továbbítja a kormánynak, az pedig a jóváhagyást követően a Parlamentnek.

Az Akkreditációs Bizottság kiválasztása és felügyelete esetében mindkét fél, az ellenzék és a kormánypárt is saját érdekeit képviselte. A kormánypárt és holdudvara, elkötelezetten érvelt amellett, hogy az Akkreditációs Bizottság tagjait az oktatási miniszter, azaz a kormány válassza, és az Akkreditációs Bizottság a kormány felügyelete alatt álljon. Ezzel szemben az ellenzék a bizottsági tagok parlamenti kiválasztása és felügyelete mellett érvelt. A konszenzus a fenti eredményt hozta, „a Bizottság tagjait a kormány javaslatára a Parlament nevezi ki (A.T.4.2). Az 1999-es módosítással a felsőoktatási intézmények szenátusai is helyet kaptak a folyamatban,

[209] M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 31. [RHK. II. rész. 200/1993, 31 old.]
[210] M.Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p. 29. [RHK. II. rész. 193/1993, 29. Old].

lehetőségük nyílt tagokat jelölni a bizottságba, kérdés azonban, hogy javaslataikat a miniszter milyen mértékben veszi számításba (valószínűleg csak amennyiben megegyezik saját elképzelésével).

Az Akkreditációs Bizottság Parlament általi felügyelete – a PUNR véleménye szerint „*csak a Bizottság működését nehezíti”*.[212]

Az Akkreditációs Bizottság tagjainak listáját közzéteszik, a közzétételt követő 15 napon belül lehetőség van fellebbezések benyújtására az OM-hez, aki a fellebbezéseket felülvizsgálva véglegesíti a listát és továbbítja a kormányhoz (A.T.4.3.).

Azokat a jelölteket, akik ellen a publikálást követő két héten belül, alapos indokkal alátámasztott ellenvetés merül fel, az oktatási miniszter törli a listáról. Ezután a miniszter elküldi a listát a kabinetnek, mely helyben hagyja azt, mielőtt továbbítaná a Parlamentnek. Miután a lista eljutott a Parlament alsó- és felsőházának oktatási szakbizottságaihoz, a két kamara közös ülésén kerül megvitatásra. Minden Országos Akadémiai Akkreditációs és Értékelési Bizottsági tag egyenként kerül megszavazásra.

A Bizottság éppen aktuális összetétele a gyakorlatban a politikai pártok közötti - a Parlament oktatási bizottságában történő - egyezkedés eredménye. A parlamenti pártok képviselői az oktatási bizottságban saját súlyuknak megfelelően javasolnak tagokat a Parlamentnek az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottságba. E tagok általában akadémikusok, akik nem tagjai egyetlen politikai pártnak sem, de köztudottan közel állnak valamelyikhez. A Bizottság minden tagja nagy múlttal rendelkező[213] állami egyetemen tanító professzor (Reisz, 2003). Így az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság nagymértékben a politikai változások befolyása alatt álló intézmény, mely leginkább kormányérdekeket szolgál.

A vita során az ellenzékiek próbáltak egyfajta esélyegyenlőséget biztosítani a magán és állami felsőoktatási intézmények között, bevonva a magánegyetemek képviselőit (PNL),[214] valamint az egyetemi szenátusokat a döntéshozatalba (PNȚCD).[215] A parasztpárt szerint a szenátusok részvétele a folyamatban elengedhetetlen az egyetemi autonómia biztosításához.[216]A

---

[211] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 16. [RHK. II. rész. 196/1993, 16 old].

[212]M.Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p.34. [RHK. II. rész. 200/1993, 34 old.]

[213]Hagyományos egyetemi városok Kolozsvár, Bukarest, Iászváros, Brassó, Szeben állami egyetemei tartoznak ide.

[214]„A pártatlanság érdekében a konkurens táborok, azaz az állami és magánegyetemek képviselői vegyenek arányosan részt az Akkreditációs Bizottságban.” In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 7. [RHK. II. rész. 196/1993, 7 old].

[215]„Az Akkreditációs Bizottság 2/3-át az akkreditált felsőoktatási intézmények szenátusai 1/3-át az oktatási miniszter javasolja. A javasolt személyek listáját a Parlament oktatási bizottsága a meghallgatását követően terjeszti a Parlament elé.”In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 31. [RHK. II. rész. 200/1993, 31 old.]

[216]„Amennyiben a szenátusoknak nincs beleszólásuk az őket értékelő Bizottság összetételébe, úgy a törvény sérti az egyetemi autonómiát.”In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 11. [RHK. II. rész. 224/1993, 11 old.]

kormánypárt elvetette mindkét javaslatot, az objektivitás kritériumára hivatkozva, melynek megkérdőjelezése csak a magánegyetemeket képviselő személyekkel szemben merült fel.[217]

A törvény értelmében az összeállt Bizottság, a tagok közül megválasztja a Bizottság elnökét, alelnökét és titkárát, az oktatási miniszter javaslatai alapján (A.T.4.6.).

Az RMDSZ javasolta, hogy a Bizottság maga döntsön vezetőiről.[218]

Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság a saját maga által kidolgozott és a kormányhatározat által jóváhagyott szabályzat alapján működik (A.T.4.10.).

A PNȚCD/PER szövetsége javasolta a szabályzat parlamenti felülvizsgálatát,[219] de a kormánypárt elvetette a javaslatot és leszavazták.

Az Akkreditációs Bizottság és annak szakbizottságai, az AT értelmében önálló (az OM-tól független) állami költségvetéssel rendelkeznek (A.T.13.1.). Az Akkreditácós Bizottság bevételeit növelik az ideiglenes működési engedélyt vagy akkreditációt kérelmező intézmények is – erről részletesebben az akkreditációs kritériumokról szóló fejezetben lesz szó.

Az Akkreditációs Bizottság tagjainak egyharmada négyévente cserélődik (A.T.4.4.). A Bizottság 7-9 tagból álló értékelési Szakbizottságokat állíthat fel, a szakirányú egyetemi karok professzorainak tanácsa által jelölt szakértőkből (A.T.4.6. – 4.7.). Az 1999-es módosítás következtében a szakbizottságok tagjait az akkreditált felsőoktatási intézmények tanácsai által javasolt specialisták közül választják ki. Az Akkreditációs Szakbizottságok így a meglévő intézmények korporatív szervezetévé, a fennálló politikai erők leképződésévé váltak.

E szakbizottságok révén érvényesül a „peer review", amennyiben az egyes új tanulmányi programok vagy szakirányok által készített önértékelési jelentéseket a szakterületen működő más kollégák vizsgálják felül. Amennyiben az adott Szakbizottságon belül nincs elegendő szakértő, ideiglenes jelleggel közreműködő külső (hazai és külföldi) szakértők felkérésére is lehetősége van a Bizottságnak. A fentebb említett Akkreditációs Bizottságnak egy 700 személyből álló külső szakértői lista áll rendelkezésére, melyből szabadon válogathat.

---

[217] „A magánegyetemek képviselőivel megszűnik a Bizottság objektivitása – csak az állami egyetemekről nyugdíjazott jelenleg magánegyetemen oktató személyeket tartják alkalmasnak az Akkreditációs Bizottság tagsági szerepének betöltésére."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 33. [RHK. II. rész. 200/1993, 33 old.]

[218] „Az Akkreditációs Bizottság képes saját vezetőinek megválasztására anélkül, hogy az oktatási minisztertől hasznos utasításokat kapjon – főként, ha tekintettel vagyunk arra, hogy az Akkreditációs Bizottság tagjait is az oktatási miniszter szelektáltaM.Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p. 34. [RHK. II. rész. 200/1993, 34. Old].

[219] M.Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p 29. [RHK. II. rész. 193/1993, 29 old.]

A törvény értelmében a kormány az AT publikálását követő 60 napon belül javaslatot tesz a Parlamentnek az Akkreditációs Bizottság felállítására (A.T.33.1.). Ennek megfelelően az Akkreditációs Bizottság 1994-ben jött létre, tényleges szerepét azonban csak a TT megszületését követően kezdte betölteni. A törvény előírja, hogy az Akkreditációs Bizottság 30 napon belül felállítja a szakbizottságokat és meghatározza tagjait, valamint elkészíti működési szabályzatát (A.T.33.2.).

Mint láthattuk, az akkreditációs folyamat egyik legfontosabb szereplője, a törvény által hatalommal felruházott Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság. Első azon közvetítő szerepet betöltő szervezetek között, melyek az 1994–ben kezdődő – a Világbank és a román kormány által támogatott – reformprogram keretében kezdtek létrejönni azzal a céllal, hogy közvetítsenek az egyes felsőoktatási intézmények és az OM között.

A nemzetközi szakirodalom a közvetítő szervezeteknek többféle osztályozási lehetőségét adja. Egy ezek közül a köztes szervezeteket elnevezésük szerint különbözteti meg. Ily módon az angolszász szakirodalom „buffer" és „intermediary" szervezetekről beszél (Neave, 1992). A „buffer" szervezetek, amint azt nevük is sugalmazza, a felsőoktatási intézmények rendszerét védik a kormányzati beavatkozással szemben, biztosítva így a lehető legteljesebb autonómiát. Az „intermediary" szervezetek a kormányzat és a felsőoktatás közé szorult szervezetek, melyek ez utóbbi érdekét közvetítik a felsőoktatási intézmények felé, egyfajta csatornát biztosítva az állami kontroll megvalósítása számára. A kérdés tehát a következő: e köztes szervezetek az állami apparátus legalsó fokát, vagy az egyetemi hierarchia legfelső fokát képezik-e?

A fenti elméletek fényében azt láthatjuk, hogy az Akkreditációs Bizottság mindkét típusú köztes szervezet jegyeit magán viseli. „Buffer" szervezetre utaló jelek, hogy a Parlament felügyelete alá tartozik, az OM-tól független költségvetéssel rendelkezik, tagjait az egyetemi szenátusok javasolják, és maga dolgozza ki működési szabályzatát. „Intermediary" szervezet, amennyiben tagjai a törvény értelmében csak állami egyetemeken oktató professzorok lehetnek, az egyetemi szenátusok jelöltjeit az oktatási miniszter szelektálja, a jelöltek listáját a kormány terjeszti jóváhagyásra a Parlament elé, a Bizottság vezetőit az oktatási miniszter javaslatára választják és működési szabályzatát kormányhatározat hagyja jóvá. Mindezen tényezők mérlegelése során azt mondhatjuk, hogy a román Akkreditációs Bizottság az „intermediary" szervezetekhez áll közelebb, az állami apparátus legalsó fokát képezve. Bár e szervezet létrehozásával a kormányzat deklarált szándéka egy a kormányzattól független bizottság létrehozása volt, melyet legitimként elfogad mind az akadémiai szféra, mind a kormányzat, mint külső szakértői testületet – a gyakorlat azt mutatja, hogy e szándékkal ellentétben az állami kontrollnak egy újabb testülete jött létre.

Az akkreditáció folyamata

Az akkreditáció két lépcsős folyamat eredménye, melynek szakaszai:

- Az ideiglenes működési engedély kibocsátása, mely felhatalmazza a felsőoktatási intézményeket a felsőoktatásba belépést biztosító felvételi vizsgának és magának az oktatásnak megszervezésére (A.T.3.1.a.), de nem jogosultak államvizsga szervezésére és az OM által elismert oklevél kibocsátására.

- Az akkreditálás, mely jogot biztosít záróvizsga (abszolváló vizsga, államvizsga) szervezésére és az OM által elismert egyetemi oklevél kibocsátására (A.T.3.1.b.).

Az akkreditációs tehát az ideiglenes működési engedélyezés folyamatával kezdődik. Az ideiglenes működési engedélyhez három alapvető dologra van szüksége a felsőoktatási intézménynek: elkészíteni az önértékelési (1999-es módosítás értelmében szakonkénti) jelentést a törvénybe foglalt kritériumok alapján és a kérvénnyel, valamint az engedélyezés díjának befizetését igazoló dokumentummal együtt benyújtani azt az OM-hez.

A dokumentációs csomagot, a jelentés *törvényességét ellenőrző eljárás után* a minisztérium továbbítja az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottsághoz (A.T.5.1.a.). Az 1999-es módosítás lehetővé tette, hogy a minisztérium már ebben a korai szakaszban beavatkozhasson a folyamatba, visszautasítva a kérelmet annak törvénytelensége miatt – így visszalépésként értékelhető ez az előírás, ami az eljárás decentralizációját illeti. Az önértékelési jelentés a következő oldalon található 1 számú ábrán látható utat járja be (a zöld vonalak az 1999-es módosításokat tükrözik).

A parlamenti vita arról szólt, hogy szükséges-e az OM ebbe a láncolatba, amennyiben a szerepe a dokumentumok egyszerű továbbítására korlátozódik. A vita két párt között körvonalazódott, az ellenzéki Parasztpárt és a kormány „holdudvarát" képező Nemzeti Egységpárt között. A PNȚCD szerint az OM részvétele a folyamatban csak lassítaná az ügyintézést.[220]A PUNR szerint elengedhetetlen, hogy a miniszter átlássa a felsőoktatásban zajló folyamatokat, esetleg kiszűrje az alkalmatlan pályázókat.[221] Eltekintve e javaslat antidemokratikus jellegétől – sok mindent sugall a mentalitások és bürokratikus rendszer továbbéléséről. Az érvelés tipikus motívuma a kormánypárti, vagy a közvetlen holdudvarhoz tartozó pártok képviselőinek diskurzusának, célja az állami ellenőrzés fenntartása, esetleg fokozása. Az érvelés Bîrzea modelljében (1996) a

[220]„Szükségtelen az akkreditációs kérést a minisztériumhoz benyújtani, mikor annak semmi más funkciója nincs, mint továbbítani azt az Akkreditációs Bizottsághoz. A folyamat felgyorsítása érdekében ki lehetne iktatni ezt a fázist és a kéréseket az önértékeléssel együtt az Akkreditációs Bizottsághoz beküldeni."… „az OM a helyszínen vizsgálja meg, hogy mennyire motivált az akkreditációs kérés, kiszűrve azokat, akik az alapvető minimális feltételeket sem teljesítik, megtakarítva ezáltal az Akkreditációs Bizottság munkáját." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 38-39. [RHK. II. rész. 200/1993, 38-39 old.]

reform-ellenes retorikák sorába illeszkedik. Bár az 1993-as törvénybe nem sikerült ezt a lépést megvalósítani, mint látni fogjuk, az 1999-es módosítás során ebbe az irányba történt elmozdulás.

Az AT értelmében azon felsőoktatási intézmények, melyek 1989 december 22.-e után jöttek létre, kötelesek a törvény megjelenését követő 6 hónapon belül benyújtani ideiglenes működési engedély kérelmüket (A.T.28.).Az ideiglenes működési engedélyezés, azaz a jelentések és a javaslatok, az önértékelési jelentés útját járják be, fordított irányban (lásd az előző oldalon a 2 számú ábrát). A zöld vonalak az 1999-es módosítás újdonságait jelölik.

Az Akadémiai Bizottság Szakbizottsága az önértékelési jelentés és a törvénybe foglalt általános kritériumoknak megfelelő standardok teljesülésének ellenőrzése után kiállítja a saját jelentését (A.T.5.1.b.). Az 1999-es módosítás következtében az önértékelési jelentések vizsgálatát követően sor kerül a felsőoktatási intézmények helyszíni vizsgálatára is, melynek tapasztalatai a jelentés részét képezik. A helyszíni vizsgálat során a szakbizottsági tagok meglátogatják az egyes intézményeket, megfigyelik a tanítás folyamatát, elbeszélgetnek a hallgatókkal és az oktatókkal. Az intézményekkel történő közvetlen kontaktus általában 2-3 napos, de speciális körülmények között lehet 5 napnál több is. A helyszíni látogatást követően, annak vezetője ténymegállapításokat tartalmazó jelentést ír, melyet elküld az illető felsőoktatási intézmény vezetőjének és az Akkreditációs Bizottságnak is. A felsőoktatási intézmény vezetőjének láttamoznia kell a jelentést, és - amennyiben jónak látja - megfogalmazhatja ellenvetéseit is.

Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság, az önértékelési jelentés és a Szakbizottságok jelentései alapján megírja a saját jelentését (A.T.5.1.c.). E jelentés az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság teljes plénuma előtt kerül megvitatásra és elfogadásra. Az Akkreditációs Bizottság jelentése tartalmazza, hogy a felsőoktatási intézmény milyen mértékben felel meg a törvény által előírt kritériumoknak, hogy a Bizottság javasolja-e annak ideiglenes működési engedélyezését, vagy sem (A.T.5.1.c.). A Bizottság vissza is küldheti a jelentést a Szakbizottsághoz, kiegészítő információkat kérve. Amennyiben a Bizottság elfogadja a jelentést, véleményezésre küldi az oktatási miniszterhez. A miniszter elfogadhatja, vagy visszaküldheti további felülvizsgálatot kérve az Akkreditációs Bizottsághoz. Az Akkreditációs Bizottság és annak Szakértőbizottságai által készített jelentések publikusak (A.T.5.1.c.).

Az Akkreditációs Bizottság jelentését, valamint az oktatási miniszter javaslatát az értékelést kérelmező intézmény tudomására hozzák (A.T.18.). Az 1999-es módosítás értelmében az Akkreditációs Bizottság elküldi az általa készített jelentést úgy az OM-nek, mint a kérelmező

[221]"A kérések a miniszterhez fussanak be, hogy annak rátekintése legyen a felsőoktatás helyzetére."Uo. mint előző.

felsőoktatási intézménynek (A.T.5.c). Hasonlóan az OM is elküldi javaslatát az Akkreditációs Bizottságnak és a kérelmező felsőoktatási intézménynek is (A.T.18.).

A jelentések végső célja, hogy az Akkreditációs Bizottság és az intézmények közötti megállapodás tárgyát képezzék. A felsőoktatási intézmények fellebbezhetnek az Akkreditációs Bizottság döntése ellen az oktatási miniszternél, a kormánynál, vagy a bíróságon. Ez esetben újabb értékelési folyamat indulhat, új „peer review" csapattal.

Ez a megállapodásos elem a francia felsőoktatás szerződéses modelljére hasonlít, ahol a felsőoktatási intézmények az állammal kötött négy éves szerződések értelmében működnek. A szerződéskötés lényegében egy alkufolyamat, melynek keretében konfrontálódnak az intézményi tervek a nemzeti prioritásokkal. A szerződés által a francia OM megelőlegezi a bizalmat az egyes felsőoktatási intézmények számára, ami bizonyos mértékű autonómiát biztosít számukra (Mandel, 2002). Ez a megállapodásos eljárás a román felsőoktatás rendszerében újdonságnak számít. Gyakorlatban történő alkalmazhatósága megkérdőjelezhető amennyiben hiányoznak a szerződéses politika alkalmazásához szükséges alapvető elemek: legalább megközelítően egyenlő erővel rendelkező tárgyaló felek, kölcsönös bizalom, partneri kapcsolat, a demokratikus eljárások (érdekérvényesítési mechanizmusok) hagyománya. A felsőoktatás továbbra is legnagyobb mértékben az állami támogatástól függő – ilyen értelemben kiszolgáltatott, az Akkreditációs Bizottsággal szemben alárendelt. A megállapodás azért is kérdéses, mert a felsőoktatási intézmények nincsenek direkt kommunikációs kapcsolatban az Akkreditációs Bizottsággal, a Szakbizottságon (helyszíni vizsgálat), vagy az OM-on keresztül (fellebbezések) kommunikálnak.

A kormány az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság jelentése, valamint az oktatási miniszter javaslata alapján dönt az ideiglenes működési engedély megítéléséről (A.T.5.1.d.). Az 1999-es módosítás alapján, az OM az Akkreditációs Bizottság jelentése és az oktatási miniszter javaslata alapján kidolgozza a kormányrendeletet, mellyel az ideiglenes működési engedélyt a kormány jóváhagyja. Az 1999-es módosítással három előírással bővült a szabályozás, kettő előírja, hogy szétválás vagy egyesülés révén született felsőoktatási intézmények létrehozása az egyetemi szenátus javaslatára, az értékelési és akkreditációs folyamat lezajlását követően törvény által lehetséges (A.T.5.2-3.). A harmadik kimodja, hogy a szétválás vagy összeolvadás következtében létrejött felsőoktatási intézménynek legalább egy akkreditált, román oktatási nyelvű karral kell rendelkeznie (A.T.5.4.), azaz ily módon szab gátat a tisztán kisebbségi vagy idegen nyelvű felsőoktatási intézmények létrejöttének, gondolva itt a Babeş-Bolyai Egyetemről esetleg kiválni szándékozó magyar szakokra.

A törvény előírja, hogy az akkreditációt kötelezően meg kell szerezni az első évfolyam abszolválását követő két év után (A.T.3.2.). Viszont a törvény értelmében az akkreditáció folyamata az első évfolyam abszolválását követő két év elteltével kezdődik (A.T.6.). A logikai ellentmondást az AT 1999-ben történő módosítása oldotta fel (144-es számú Törvénnyel): az akkreditációs kérelmet az ideiglenes működési engedély megszerzése után a harmadik évfolyam abszolválást követő két éven belül kell benyújtani (A.T.6.2.). A módosításig eltelt hat év alatt minden bizonnyal kiderült, hogy sem az egyes felsőoktatási intézmények, sem az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Országos Bizottság nem tudták tartani az eredeti két éves határidőt.

Az Akkreditációs Bizottság a Szakbizottságokkal közösen elkészíti az értékelési jelentést, mely alapján a kormány *kidolgozza* a felsőoktatási intézmény által kérelmezett kar, szakirány vagy kollégium létrehozásának törvénytervezetét (A.T.6.). Az 1999-es módosítás értelmében a kormány *kezdeményezi* a felsőoktatási intézmény által kérelmezett kar, szakirány vagy kollégium létrehozásának törvénytervezetét (A.T.6.3.). Az Akkreditációs Bizottság figyelembe veheti a szakmai egyesületek véleményét is, mely egyesületek szerepe nagyon eltérő, szakmáktól függően. Az akkreditálás folyamata a fentiek alapján a következő oldalon található 3 számú ábrába foglalható össze.

Egy kormánypárti képviselő túlzottan engedékenynek tartotta az AT által megszabott határidőket, az oktatási szolgáltatás „vevőinek" esetleges megkárosítására alapozva.[222] Hasonlóan a magánegyetemek hallgatói által vállalt kockázatra irányították a figyelmet a liberálisok továbbra is az akkreditást megelőző létrehozás mellett érvelve,[223] és az akkreditációs folyamat felgyorsítását kérte az Ökológiai Párt (PER)[224] is. A kormánypárt[225] hangsúlyozta, hogy az akkreditáció a törvény életbe lépését követő legkésőbb három éven belül bekövetkezik.

A törvény előírja, hogy amennyiben az akkreditációs jelentés negatív a felsőoktatási intézmény minden kara, szakiránya, és kollégiuma esetében a kormány visszavonja az illető intézmény működési engedélyét (A.T.7.) Az 1999-es módosítás értelmében az első évfolyamtól kezdődően beszűntetik az intézményt (A.T.7.1.). Amennyiben az értékelési jelentés egyetlen kar vagy szakirány esetében negatív, úgy az illető kar vagy szakirány szűnik meg az első évfolyammal kezdődően (A.T.7.2.).

---

[222] „Az AT értelmében egy felsőoktatási intézmény 7 évig működhet ellenőrzés nélkül, ez idő alatt ugyanis a felsőoktatási intézményt létesítő üzletember kellőképpen meggazdagodhat ahhoz, hogy kilépjen, a hallgatók pedig pórul járnak - ami végső soron a nemzetgazdaság kára lesz." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 19. [RHK. II. rész. 196/1993, 19 old.]

[223] „A magán felsőoktatás pénzügyi és szakmai kockázatot jelent a hallgató és családja számára ezért a felsőoktatási intézmény létrehozásának meg kellene előznie az akkreditálást." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 19. [RHK. II. rész. 196/1993, 19 old.]

[224] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 20. [RHK. II. rész. 196/1993, 20 old]

[225] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 20. [RHK. II. rész. 196/1993, 20 old]

A felsőoktatási intézmények karait, szakirányait és kollégiumait az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság ötévenként akadémiai értékelésnek veti alá. Negatív értékelési jelentés esetén az Akkreditációs Bizottság figyelmezteti az intézményt, és egy év múlva újabb értékelési eljárás indul, melynek negatív eredménye esetén az oktatási miniszter rendeletben beszünteti az első évbe történő beiskolázást az adott karon, szakon vagy kollégiumban (A.T.9.).

Az 1999 módosítás során azon akkreditált szakirányok, melyek esetében egy beiskolázási ciklus lezajlása alatt nem kerül benyújtásra az önértékelési jelentés, jelen törvény értelmében megszűntetési eljárás alá kerülnek. Az OM köteles az önértékelési jelentés leadási határidejének lejárta előtt fél évvel figyelmeztetni az intézményt (A.T.9.2.). Az akkreditálást követő öt évben az újonnan akkreditált felsőoktatási intézmények kötelesek alávetni magukat az Akkreditációs Bizottság, esetenként évenkénti értékelésének, melynek során ellenőrzik az akkreditálási kritériumok teljesítését (A.T.9.3.). Az ötévenkénti értékelés negatív eredménye esetén az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Országos Bizottság felfüggesztheti, vagy megszűntetheti az intézmény akkreditációját.

Az 1989. december 22-e előtt létrehozott felsőoktatási intézmények akkreditált intézményeknek számítanak, melyek csak az időszakos, az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Országos Bizottság ötévenkénti akadémiai értékelésének kell alávetniük magukat (A.T.12.), mely az akkreditáció egyfajta megújítását jelenti. Ezáltal a törvény elismerte a pártállami időkben létrehozott felsőoktatási intézmények akadémiai rangját.

E ciklus parlamenti vitái során egyedülálló módon vita bontakozott ki a szenátusban a kormányzó felek: a PUNR és a kormánypárt között a tekintetben, hogy szükséges-e az 1989 előtt létező intézmények ötévenkénti értékelése. A vitában az ellenzéki PNȚCD a kormányt támogatta érvelésével. A PUNR az állami egyetemek státuszának megkérdőjelezését látta e cikkely hátterében, szűklátókörűnek, tipikusan kommunista rendelkezésnek és az akadémiai szellemtől eltávolodottnak nyilvánította, mely véleménye szerint nem szolgálja a román oktatás presztízsét.[226] A kormánypárt ezzel szemben az intézkedést a minőség és az elismertség megőrzése érdekében tett lépésnek értékelte,[227] ahogyan a PNTCD is arról biztosította a

[226] „Az előírás révén tovább folytatódik a második világháború előtti oktatásnak 45 évig tartó, különböző eszközökkel történő szétrombolása.“ In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 222/1993, p 22. [RHK. II. rész. 222/1993, 22 old.]

[227] „Nincs semmi kommunista az állami intézmények ötévenként történő értékelésében, mivel ezáltal az intézmények és azok hallgatói általános elismertségre tesznek szert.” In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 222/1993, p 24. [RHK. II. rész. 222/1993, 24 old.]

többieket, hogy az állam a civil társadalom része, így nem kell tartani a túlzott beavatkozásától.[228]

A három párt megfogalmazása három különböző érvelést tartalmaz, a parasztpártiak az államnak a demokratikus elvekre alapuló jogállami megközelítéséből indultak ki, mely idealisztikus esetben az állam a civil társadalom összetevője, egyfajta „éjjeliőr" állam. A kormánypárt, a minőség és presztízs oldaláról közelítette meg a kérdést, a külső elismeréssel indokolva az ismétlődő ellenőrzés szükségességét. Az érvelésben külföldi példák is felmerültek. A PUNR szintén presztízskérdésre vezette vissza a kormánypárttal ellentétes szándékú érvelését – az állandó felügyelet paradox módon az oktatás minőségének romlását idézi elő.

Az ötévenként ismétlődő értékelés problémája előtérbe hozta a felsőoktatás minőségének kérdését így sor került annak a nem kevés politikai színezettel rendelkező kérdésnek a megvitatására is, hogy mikor kezdődött a felsőoktatás minőségének romlása: 1990 előtt, vagy csak azt követően?

E vitában két tábor körvonalazódott. A pártállami oktatás minősége mellett elkötelezettek csoportja, – kormánypártiak (FDSN), nacionalisták egy csoportja (PRM), a baloldali PSM[229] és FSN[230] – mely az oktatás minőségi romlását a totalitárius rendszer összeomlását követő időszakra, 1989 decembere utánra tette. A másik – PNȚCD, PNL, PUNR képviselők által alkotott – csoport véleménye szerint a felsőoktatás (és általában az oktatás) minőségi romlása már a pártállami időkben elkezdődött, a második világháború előtti oktatási rendszer fokozatos szétbomlasztásával. Úgy tűnik, hogy ez az a konszenzusos pont, – a két világháború közötti időszak idealizálása – ami a nagy történelmi múlttal rendelkező pártokat (PNL, PNȚCD) a nacionalista pártokkal közös nevezőre hozta. Az RMDSZ kimaradtak ebből a vitából, bár valószínűsíthetően azon pártok véleményével értett egyet, akik a felsőoktatás színvonalának csökkenését a pártállami rendszer időszakára vezették vissza.

Az AT előírja, hogy a megszűntetett állami egyetemek hallgatói folytathatják tanulmányaikat bármely más akkreditált felsőoktatási intézmény azonos vagy megfelelő szakán, az adott felsőoktatási intézmény beleegyezésével, betartva annak szenátusa által megállapított szabályokat (A.T.11.1.). A megszűntetett magánegyetemek hallgatói más azonos típusú akkreditált magánegyetem keretében folytathatják tanulmányaikat, az adott felsőoktatási intézmény beleegyezésével, betartva annak szenátusa által megállapított szabályokat (A.T.11.2.).

[228]„Túlzott az ismétlődő értékelések során az állam túlkapásaitól tartani, mert a Parlament által létrehozott jogállam nem a civil társadalmat elnyomó állam, hanem annak egyik összetevője kell legyen." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 3. [RHK. II. rész. 224/1993, 3 old.]

Két ellenkező álláspont körvonalazódott e szakasz kapcsán is, mely által két ellenzéki párt, a PNL és az RMDSZ konfrontálódott a kormánypárttal és a „holdudvar"-hoz tartozó Agrárpárttal (PDAR). A liberálisok e szakasz eltörlését javasolták,[231] azon elgondolás alapján, hogy nincs szükség annak előírására, hogy hol folytathatják a megszűntetett egyetemek diákjai a tanulmányukat, hiszen a fogadó intézmények szenátusai dönthetnek arról, hogy milyen feltételek teljesítése mellett fogadják be ezeket a hallgatókat. Az RMDSZ ezen túlmenően a magánegyetemek hallgatóival szemben megnyilvánuló diszkriminációra figyelmeztetett[232] és javasolta, hogy a magánegyetemek legjobb hallgatói állami egyetemeken is folytathassák tanulmányaikat,[233] vagy legalább abban az esetben, ha egy magánegyetemet az anyagi feltételek nem teljesítése miatt szüntetnek meg, a legjobb diákok tanulhassanak tovább állami egyetemeken.[234] Az ellenzékiek a szakasz eltörlését vagy alapvető változtatását javasolták, a kormánypárt azonban mindkettőt elvetette, az oktatási bizottság az egyetemek érdekeire hivatkozva utasította el a javaslatokat.[235]

A bizottság az Alkotmányra hivatkozva elutasította azt a javaslatot is, hogy a megszűntetett magánegyetemek diákjai tandíj ellenében folytassák tanulmányaikat az állami oktatásban.[236]

Cinikus a fenti érvelés, mivel éppen ez a kormány hozta a 14/1993-as számú rendeletet, melynek értelmében az 1993/1994-es tanévtől kezdődően tandíjas helyek létesíthetőek az állami felsőoktatási intézményekben azon hallgatók számára, akik elérték a ponthatárt, de nem fértek bele a kormányhatározat által megállapított keretszámba. Vajon a kormány, amikor a 14.-es rendeletet hozta nem volt tudatában annak Alkotmányellenes voltáról és hol van a „független" Alkotmánybíróság szerepe e kérdésben?

A PDAR a magánegyetemeket létrehozó személyekre hárította a társadalmi felelősséget,[237] e hárítás részben a közéleti felháborodás következménye is volt, ugyanis az AT vitáinak sajtóvisszhangja általános társadalmi elégedetlenséget szült.

---

[229] M.Of. Partea II.-a. Nr. 222/1993, p. 23. [RHK. II. rész. 222/1993, 23 old].

[230] M.Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 2. [RHK. II. rész. 222/1993, 2 old.]

[231] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 3. [RHK. II. rész. 205/1993, 3 old.]

[232] „Az AT e szakasza diszkriminatív a magánegyetemek diákjaival szemben, mert nem teszi lehetővé számukra, hogy választhassanak: az állami vagy magán felsőoktatási intézmény kertében szeretnék-e tanulmányaikat folytatni." M. Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p 29. [RHK. II. rész. 193/1993, 29 old.]

[233] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 3. [RHK. II. rész. 205/1993, 3 old.]

[234] M.Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 9. [RHK. II. rész. 224/1993, 9 old.]

[235] „Az állami egyetemek túlzsúfoltak hallgatókkal, elég próbatétel lesz számukra a megszűnt állami karok diákjait átvenni, nem képesek befogadni a megszűnt magánegyetemek diákjait is."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 3. [RHK. II. rész. 205/1993, 3 old.]

[236] "Alkotmányellenes az állami oktatás keretében tandíj ellenében oktatni."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 3. [RHK. II. rész. 205/1993, 3 old.]

Az 1999-es módosítás végül törölte a megszűntetett felsőoktatási intézmények hallgatóra vonatkozó részt, az egyetemek törvény által történő megszűntetéséről szóló szakaszt (A.T.10.) pedig kiegészítette azzal, hogy az adott felsőoktatási intézmény megszűntető hivatalos iratnak a törvény feltételei között rendezni kell a hallgatók és az anyagi alap további helyzetét (A.T.10.3.).

Az akkreditáció kritériumai és standardjai

Az AT egy egész fejezete foglalkozik a kötelező minimális követelményekkel, melyek a felsőoktatási intézmények szervezésének és működésének specifikus területeire vonatkoznak, mint amilyen az oktatói összetétel, a tartalom, az anyagi alap, a kutatói és pénzügyi tevékenységek. Ezek a kritériumok meglehetősen igényesek, a környező országok (pl. Szlovákia, Magyarország) akkreditációs rendszereihez képest, talán egyedül Ukrajnát kivéve.

A törvénytervezet parlamenti tárgyalása során hosszas vita folyt a mérhető, objektív standardok és kritériumok felállításának szükségességéről, mely kritériumok mentén az egyes felsőoktatási intézmények értékelhetőek. E vita a nyugat-európai országok alapvető problémája is, ott azonban a vita kevésbé átpolitizált, inkább szakmaibb jellegű.

A standardok megállapítását a magánegyetemek érdekszférájához tartozók úgy értelmezték, mint az újonnan létrehozott intézmények (főként magánegyetemek) által elérhetetlen követelmények felállítását.

A más kérdésekben elfoglalt álláspontjukkal (melyek a decentralizációt szorgalmaztak) ellentétes módon a képviselőházban a liberálisoktól hangzott el a javaslat, hogy az akkreditációs kritériumokat az OM határozza meg.[238] A liberálisok rugalmas keretet szándékoztak biztosítani e kritériumok változtatásának, hogy azokat szabadon igazítani lehessen a változó elvárásokhoz. Ezzel a javaslattal azonban az amúgy is túlközpontosított irányítást erősítették volna. A javaslat természetesen az oktatási miniszter támogatására talált, aki a standardok változtatása és saját pozíciójának erősítése érdekében érvelt.[239] A javaslat mellett a miniszter még a leszavazást követően is érvelni próbált, befolyása következtében a házszabályt megsértve újabb szavazásra bocsátották az indítványt – a parasztpárti képviselők kifejezett tiltakozása ellenére is – de az a második szavazás során[240] sem kapott elegendő támogatást.

---

[237] „Ha az ATnek áldozatai lesznek, azért nem a Parlament hibáztatható, hanem az illető egyetemek létrehozói és a létrehozást engedélyezők." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 3. [RHK. II. rész. 205/1993, 3 old.]

[238] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 16. [RHK. II. rész. 196/1993, 16 old.]

[239] „Nehéz pontosan kitűzni ezeket a standardokat, az akkreditálásban nagyobb tapasztalattal rendelkező országokban is vita tárgyát képezik, ezért fenn kell hagyni annak lehetőségét, hogy a miniszter új értékelési standardokat javasolhasson." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 18. [RHK. II. rész. 196/1993, 18 old.]

[240] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 19. [RHK. II. rész. 196/1993, 19 old.]

Az AT külön kritériumokat fogalmaz meg az akkreditációs eljárás minden szakaszára vonatkozóan: kritériumokat az ideiglenes működési engedély eléréséhez, az akkreditáláshoz, sőt, a törvény általi létesítést követő két évre vonatkozóan is.

Az ideiglenes működési engedély megszerzéséhez a folyamodó felsőoktatási intézménynek igazolnia kell, hogy:

- minden kar, szakirány, vagy kollégium esetében az oktatók 70%-nak a felsőoktatásban teljes állásban alkalmazott, kiknek legalább 30%-a professzori, vagy docensi[241] státussal rendelkezik (A.T.20.3.). Az 1999-es módosítás során ez utóbbi 30%-ról 20%-ra csökkent;

- rendelkezik az oktatásnak megfelelő bérelt, vagy saját tulajdonú helységekkel, bérelt vagy saját laboratóriumokkal, a beiskolázási évet követő újabb évre biztosított felszereltséggel, könyvtárral, benne olvasóteremmel és saját tulajdonú a tanított tantárgyak tartalmának és szintjének megfelelő oktatási tananyagokkal és könyvekkel (A.T.25.2.);

- saját oktatói és kutatói tudományos kutatásokat folytatnak, melyek publikációk, szerződések, szakértői tanácsadások, vagy más módon hasznosultak (A.T. 26.);

- befizette az Akkreditációs Bizottságnak az eljárási díjat.

A román felsőoktatás rendszerében öt oktatói fokozat van. A legalacsonyabb az előkészítői[242] státus, melyet 1990-ben vezettek be, ezzel szinte egyenértékű az asszisztensi[243] fokozat. Az előkészítők és az asszisztensek nem rendelkeznek Ph.D.-val, laboratóriumot vezetnek, szemináriumokat és gyakorlati órákat tartanak. Mindkét funkció időhöz kötött, például előkészítő csak frissen végzett egyetemi hallgató lehet 3 éves időtartamig. A harmadik rang – az egyetemi adjunktusi[244] – 4 éves időtartamú azok számára, akik nem rendelkeznek Ph.D.-val és korlátlan idejű a Ph.D.-val rendelkezők számára. Ez a legalsó rang, mely előadások tartására jogosít. E három fokozat megítélése és a pozíciók betöltése az egyes intézmények hatáskörébe tartozik. A két felsőbb szintet a docensi[245] és a professzori[246] fokozatok képezik, melyek akkreditálását az Akadémiai Címek Országos Bizottsága[247] adja, mely Bizottság az OM részét képezi. E két felső funkció birtokosai pályázhatnak a felsőoktatási intézmények vezetői pozícióira, az egyetemi charták előírásainak értelmében (Reisz, 2002). A nyugdíjas kort elért

[241] Românul conferenţiar universitar.
[242] Preparator universitar.
[243] Asistent universitar.
[244] Lector/şef de lucrări.
[245] Conferenţiar universitar.
[246] Profesor universitar.
[247] Comisia Naţională de Acordare a Titlurilor...

professzorok bizonyos feltételek mellett (erről részletesebben később) továbbra is állásban maradhatnak, mint konzulens egyetemi professzorok.[248]

Az akkreditálás megszerzéséhez az akkreditálásért folyamodó felsőoktatási intézménynek igazolnia kell, hogy:

- az oktatók 50%-a minden kar, szakirány, vagy kollégium esetében az adott felsőoktatási intézményben teljes állásban alkalmazott, legalább 30%-uk professzori, vagy docensi fokozattal rendelkezik (A.T.20.4.). Az 1999-es módosítás során ez utóbbi 30%-ról 20%-ra csökkent;

- az illető felsőoktatási intézmény vezetése (rektor, prorektor, dékán, tudományos titkár), valamint az egyes karok vezetői az illető felsőoktatási intézményben teljes állásban alkalmazott, professzori, vagy docensi fokozattal rendelkező személyek (A.T.20.5.);

- az első három évfolyam végzős hallgatói közül minden egyes évfolyam hallgatóinak 51%-nak sikeres abszolváló vizsgát kell tett egy az Akkreditációs Bizottság által kijelölt akkreditált felsőoktatási intézményben (A.T.24.4.). Az 1999-es módosítás ezt az arányt a három évfolyam összes hallgatója 51%-ára változtatta, azaz az egyes évfolyamok minimum 40%-ára;

- az ideiglenes működés ideje alatt a bevétel 25%-át az anyagi alap fejlesztésére fordította (A.T.25.3.);

- saját oktatói és kutatói tudományos kutatásokat folytatnak, melyek publikációk, szerződések, szakértői tanácsadás, vagy más módon hasznosultak (A.T. 26.);

- az egyes tantárgyak vezető tanárainak kidolgozott jegyzetekkel és egyéb munkaanyagokkal rendelkeznek (A.T.23.1.), a felsőoktatási intézmény vezetősége pedig ezen anyagokat megfelelő számban sokszorosította és a diákok rendelkezésére bocsátotta (A.T.23.2.);

- befizette az Akkreditációs Bizottságnak az eljárási díjat.

A törvény általi létrehozást követő két év elteltével, az intézménynek igazolnia kell, hogy az oktatásra használt helységek 50%-a a felsőoktatási intézmény tulajdona és az azt megelőző időszak bevételeinek 25%-át az anyagi alap fejlesztésére fordította (A.T.25.4.).

A későbbi információk pontosították, hogy e feltételek teljesítése az egyes tanulmányi programokra vonatkozik, ami még inkább szigorított a helyzeten (Reisz, 2003).

[248] Profesor universitar consultant.

Általános elv szerint a parlamenti vita során az ellenzéki képviselők két dologra törekedtek, hogy enyhítsék a meglehetősen szigorú előírásokat, csökkentve a standardok mértékét vagy meghosszabbítva az előírt teljesítési határidőket. A kormánypártiak és a négy párt a törvénytervezet status quojának fenntartása mellett szállt síkra, de amint az látni fogjuk voltak kivételek is.

A parlamenti vita során a PSM és az RMDSZ is javasolta az akkreditációs kritériumok enyhítését.[249] Az RMDSZ az oktatókra vonatkozó teljes bekezdés eltörlését is javasolta.[250]Az oktatók 70% illetve 50%-ának teljes állásban történő alkalmazása azért érintette súlyosan az intézményeket, mert az AT életbe lépéséig (1993-ig) a magánegyetemeken csak mintegy az oktatók 5-10%- a volt teljes állásban alkalmazott, a többiek az állami egyetemeken teljes állásban, a magánegyetemeken részmunkaidőben foglalkoztatott oktatók voltak (Nicolescu, 2002).

Az RMDSZ kísérletet tett hosszabb teljesítési határidők beiktatására, valamint az anyagi alapra vonatkozó százalékok csökkentésére is.[251] Az anyagi feltételek megállapítása során felhívta a figyelmet arra az ellentmondásra, mely az oktatás ingyenességét szavatoló Alkotmány előírása és a felsőoktatási intézmények anyagi alapjának biztosítása között fennáll.[252]A kormánypártiak nem láttak logikai szakadást az anyagi alap biztosítása és az oktatás ingyenességének elve között.[253] Mindamellett a tudományos tevékenység mellett érveltek, melynek megkövetelése –véleményük szerint – fellendítheti a tudományos kutatást, és valamilyen ismeretlen módon hozzájárulhat a „rendhez" is.[254] A rend, mint társadalmi érték, az oktatási miniszternek és az államtitkárnak, valamint a kormánypárti képviselőknek is visszatérő hivatkozási pontjuk volt – az állami beavatkozások igazolásául szolgált a felsőoktatás piaci jellegű vagy az autonómiát erősítő folyamataival szemben.

---

[249]Az oktatók 50%-ban történő alkalmazásának 25%-ra illetve 20%-ra történő csökkentését, valamint, hogy a követelmény csak az akkreditációt követő egy év elteltével váljon kötelező érvényűvé. In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 4. [RHK. II. rész. 205/1993, 4 old.]

[250] Uo.

[251]„Az anyagi alap biztosítására vonatkozó előírások a törvény általi létrehozást követő 2 év után lépjen életbe. Tekintettel az ingatlanok nagyon magas áraira javasolták hogy az intézménynek ekkor is csak a használt helységek 30%-át kelljen birtokolnia"(a tervezet 50%-a helyett). In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 7. [RHK. II. rész. 205/1993, 7 old.]

[252]„Amennyiben a törvény a felsőoktatás nonprofit jellegét hangsúlyozza akkor, hogyan lehetséges, hogy a későbbiekben bevételről és a bevételnek az anyagi alapba történő befektetését kérik rajta számon."…"Amennyiben ilyen szigorú pénzügyi-gazdasági követelményeket állítanak az egyes felsőoktatási intézmények elé, azok kénytelenek lesznek a terhek egy részét a hallgatókra hárítani, mely által az oktatás ingyenességének előírása sérül." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 222/1993, p 19-20. [RHK. II. rész. 222/1993, 19-20 old.]

[253]„Aki felsőoktatási intézményt szeretne létesíteni, annak nem csak a minimális követelményeket kell biztosítani, hanem annál sokkal többet. In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 7. [RHK. II. rész. 205/1993, 7 old.]

[254]„A magán felsőoktatásban oktatók nem kutatnak, de még azokban az állami intézményekben sem tudnak kutatási tevékenységet felmutatni, ahol az alapalkalmazásuk történt. Amennyiben úgy az állami, mint a magán felsőoktatásban nem lesz általános követelmény a kutatás –soha „nem sikerül rendet rakni."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 7. [RHK. II. rész. 205/1993, 7 old.]

Felháborodást keltett a szenátus kormánypárti szenátorai között azon előírás is, melynek értelmében a nem akkreditált felsőoktatási intézmények diákjai akkreditált felsőoktatási intézmények bizottsága előtt kell záróvizsgázniuk és a szakdolgozatot megvédeniük. E bizottságokban nem vehetnek részt az illető diákot tanító oktatók, még a témavezető vagy az illető intézmény vezetője sem.[255]A szenátus oktatási bizottsága elutasította azt a javaslatot, hogy az illető egyetem oktatói is képviselve legyenek e záróvizsga - bizottságokban. A PUNR rámutatott az előírás értelmezésében rejlő lehetőségekre, értelmezésük szerint a témavezető kizárása nem szerepel explicit módon az előírásban, így ő részt vehet a bizottságban.[256]

Az országgyűlési vitán ellenvetések merültek fel a hallgatókra vonatkozó előírás tekintetében is. Egy FSN képviselő[257] javasolta az 51%-os abszolválási kritérium eltörlését, egy másik, szintén FSN képviselő azt kifogásolta, hogy három év átlagát veszik figyelembe.[258] A kormánypárt hangsúlyozta, hogy az intézmények teljesíteni tudják az előírást, ha csak azokat a hallgatókat engedik az utolsó évig, akik érdemesek rá, ezáltal a cikkely elitista értelmezését adta.[259]

A vita során egy független képviselő javasolta,[260] hogy a törvény a publikálást követő 30 napot követően lépjen életbe. A javaslatot a PNȚCD képviselők is támogatták,[261] azzal az indokkal, hogy a Hivatalos Közlöny a kis településekre, falvakba több hetes késéssel jut el. Az indoklás kicsit sántított, ugyanis falvakban vagy kis településeken, ritka kivételektől eltekintve, nincsenek felsőoktatási intézmények, de a kormánypárt nem ezt a logikai malőrt fordította ellenük. Szükségtelen az életbe lépés szabályozása, hangsúlyozták,[262] mert az Alkotmány értelmében minden törvény a közzététellel egy időben lép hatályba. Ugyanakkor meggyanúsították az ellenzékieket, hogy a halogatásnak az a célja, a képviselők így nyerjenek időt (ha már másképpen nem sikerült) a magán felsőoktatási intézmények számára.[263]

A fenti előírások mellett az akkreditációval járó költség lehett a magán felsőoktatási intézmények akkreditálásának másik akadálya. A törvény előírja, hogy az akkreditációs folyamat

---

[255]„Az egyes professzoroknak a más professzorok általi megmérettetését – az egyes intézmények más intézmények ellen történő harcának és a leggroteszkebb felsőoktatási diktatúra." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p. 16. [RHK. II. rész. 224/1993, 16 old.]

[256] „…Mivel ez egy általános törvény – meglehet, hogy a témavezető részvételét elfogadják. Mi nem csinálnánk nagy ügyet ebből a szempontból." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 16. [RHK. II. rész. 224/1993, 16 old.]

[257] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p. 5. [RHK. II. rész. 205/1993, 5. Old].

[258]„Tekintettel az egyes évfolyamok közötti teljesítménykülönbségekre, mi történik abban az esetben, ha egy évfolyam hallgatóinak 80%-a abszolválja sikeresen a záróvizsgát, egy másik évfolyam diákjainak pedig kevesebb, mint 50% -a – ebben az esetben tekintettel az 51 %-os előírásra, megszűntetik az intézményt?" In.M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 16. [RHK. II. rész. 224/1993, 16 old.]

[259]„Vége a buktatás egykori kommunista tilalmának, így csak azokat a hallgatókat engedje az intézmény az utolsó évig, akik képesek abszolváló vizsgát tenni."Uo. mint a fenti.

[260] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p. 13. [RHK. II. rész. 205/1993, 13. Old].

[261] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p. 14. [RHK. II. rész. 205/1993, 14. Old].

[262] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p. 13. [RHK. II. rész. 205/1993, 13. Old].

[263] M.Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p. 14. [RHK. II. rész. 205/1993, 14 old].

minden szakaszában (ideiglenes engedély és akkreditáció) minden szakirány esetében egy állami egyetemen maximális időt letanított professzor 10 havi bruttó fizetésének megfelelő összeget kell befizetni az Akkreditációs Bizottságnak (A.T.13.2.). Az 1999-es módosítás következtében a periodikus akadémiai értékelés során az Akkreditációs Bizottságnak befizetendő összeg egy állami egyetemen maximális időtartamot letanított professzor 3 havi bruttó fizetésének megfelelő összeg (A.T.13.3.). Az egyetem utáni posztgraduális képzések akadémiai értékelésére (master, MA) egy állami egyetemen maximális időt letanított professzor 1 havi bruttó fizetésének megfelelő összeget kell befizetni az Akkreditációs Bizottságnak (A.T.13.4). Az akkreditációs költség befizetését igazolni kell a kérelem benyújtásakor.

A FSN értelmetlennek tartotta, hogy az állami felsőoktatási intézmények is Akkreditálási díjat fizessenek, véleménye szerint ez csak egy újabb bürokratikus lépés.[264] A kormánypárt az Alkotmányra és az esélyegyenlőséget biztosítására alapozva érvelt a cikkely megtartása mellett.[265]

Külső szemlélő számára abszurdnak tűnhet az esélyegyenlőség ilyetén értelmezése, hiszen nyilvánvaló, hogy nem beszélhetünk az esélyek közötti egyenlőségről abban az esetben, mikor a befizetendő összeget az állami intézmény a költségvetésből kapja és oda juttatja vissza, míg a magán felsőoktatási intézménynek saját erőfeszítésből kell előteremtenie azt.

Az előírások között szerepel még, hogy az AT-nek a Hivatalos Közlönyben történő megjelenését követő 6 hónapon belül minden 1990 után létrejött intézménynek kötelező módon be kell nyújtania az akkreditációs kérelmet (A.T.28.).

Az AT meghatározza, hogy csak azon felsőoktatási intézmények használhatják az „egyetem" nevet, melyek ideiglenes működési engedéllyel, vagy akkreditációval rendelkeznek (A.T.31).

A román felsőoktatás gyakorlatában azt láthattuk, hogy bár a magánegyetemek létezését az AT megszületéséig az állam nem ismerte el, ezen egyetemek oktatói között 1992-ben számos közéleti személyiséget találhattunk: egy minisztert, három miniszterhelyettes államtitkárt, a Román Tudományos Akadémia elnökét és alelnökét, szenátorokat, képviselőket (Reisz, 1992). Ugyanakkor némely egyetemi alapítványok mögött nyilvánvaló politikai és pénzügyi

[264] „Mindkettő állami költségvetési intézmény, így az állam nem tesz mást, mint kiveszi egyik zsebéből és beteszi a másikba." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 12. [RHK. II. rész. 224/1993, 12 old.]

[265] „Az Alkotmányban szereplő esélyegyenlőség biztosításának érdekében van szükség ezen intézkedésre." Uo.

háttérkapcsolatok álltak (Sadlak, 1994) Erre a jelenségre mutatott rá a Parasztpárt szenátora, aki a magánegyetemek és az egykori kommunista vezetők közötti viszonyt bírálta.[266]

Az AT vitájának sajátosságai

Az AT parlamenti vitájának érdekességét egyedi hangulata adja, mely Iliescu szavaival élve egyfajta „sajátos demokrácia" leképződése, útban hagyomány és modernitás, kelet és nyugat között. A parlamenti vitákból úgy tűnik, hogy a romániai gyakorlatban a parlamentarizmus inkább az álláspontok megjelenítésére, legitimálására és ütköztetésére szolgál, semmint az események befolyásolására. A parlamenti jogrend és a jogtechnikai formák a mindenkori korránynak alárendeltek.

A vita egyik kiemelkedő pontjául szolgált az az eljárás, ahogyan a Parlament alsóházában az egyik kormánypárti képviselő javaslatára (81 mellette, 61 ellene szavazattal, 14 tartózkodással) megszavazásra került azon szakasz, melynek értelmében „Romániában nem engedélyezhető, vagy akkreditálható magán jellegű orvosi felsőoktatási intézmény."[267] A javaslat elhangzását követően egy kormánypárti képviselő azzal indokolta a kezdeményezést,[268] hogy egész Európában nem létezik egyetlen magán jellegű orvosi egyetem sem. A javaslat ellen egyedül a Parasztpártiak tiltakoztak – hangsúlyozva, hogy a létező 50 magán jellegű orvosi kar között vannak olyanok, melyek az állami orvosi képzésnél magasabb színvonalat képviselnek és anyagilag jobban ellátottak.[269] Hasonlóan PNȚCD szenátor volt az egyetlen, aki a teológiai karok létesítésének fontossága mellett kiállt, modern oktatáspolitikai érvet használva, a minőségbiztosítás szükségességére hivatkozva.[270] Az oktatási bizottság kormánypárti elnöke érvelésében próbálta meggyőzni a feleket, hogy az orvosi karok létrehozásának a kérdésében az Akkreditációs Bizottság is nagy valószínűséggel nemleges válaszokat ad majd, így nem szükséges külön törvénycikkekben kizárni azokat.[271]

A későbbi (2003-tól funkciót betöltő) oktatási miniszter, aki az 1992-1996-os ciklus alatt még a jobboldali PAC-t képviselte, de azóta „átcsúszott" a baloldaliak (PDSR) közé – az Alkotmányra,

---

[266] „Sok magánegyetemet az 1989 decemberében állami egyetemekről elűzött professzorok alakítottak, vagy a megszűnt Ştefan Gheorghiu (kommunista káderképző főiskola – a szerző) oktatói." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 2. [RHK. II. rész. 224/1993, 2 old.]

[267] M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 25. [RHK. II. rész. 200/1993, 25 old.]

[268] M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 19. [RHK. II. rész. 200/1993, 19 old.]

[269] „Míg az állami egyetemen egy hulla boncolásában húsz diák vesz részt, addig a magánegyetemen négy."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 18. [RHK. II. rész. 200/1993, 18 old.]

[270] „A teológiai karok a professzorok minőségének legszigorúbb és legtisztább kontrollját valósítják meg és emelik az egyetemek szellemi színvonalát."In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 2. [RHK. II. rész. 224/1993, 2 old.]

[271] "Hagyni kell, hogy a magán orvosi karokra a NEM-et az Akkreditációs Bizottság mondja majd ki, miután alaposan megvizsgálta a helyzetet – még akkor is, ha tekintettel a balkáni kapcsolatok rendszerére, nem lehet senki teljesen biztos a felől, hogy az Akkreditációs Bizottság objektív módon dönt majd, és nemet mond ezekre." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 26. [RHK. II. rész. 200/1993, 26 old.]

annak diszkriminációt tiltó előírására hivatkozva tiltakozott az orvosi egyetemek kizárása ellen.[272]

A szavazás körülményeihez hozzátartozik az a mód is, ahogyan a gyűlést vezető PRM képviselő a javaslatot az érdemi hozzászólások kivárása nélkül, hirtelen szavazásra bocsátotta. Bár a képviselőház szabályzatával ellentétes módon, de a román Parlament történéseiben nem egyedülálló jelenségként a szavazást követően újratárgyalták a szakaszt és a képviselőház oktatási bizottsági elnökének, a PAC képviselőjének valamint az OM államtitkárának[273] közbelépésére a második szavazás során 73 mellette, 110 ellene történt szavazattal és 18 tartózkodással leszavazták az orvosi magánegyetemek eltörlését célzó javaslatot.

A román parlamenti viták egy másik érdekessége, hogy gyakran Caragiale abszurd elbeszéléseihez méltóan, egy adott ponton túl szerepet cserél kormány és ellenzék, egymás érveit hangoztatva. Így például az OM államtitkára került abba a helyzetbe, hogy a magánegyetemek mellett kellett érvelnie, ahhoz hogy megakadályozza kollégája indítványának elfogadását, az orvosi magánegyetemek kizárását az akkreditációs folyamatból.[274] A viták felpezsdüléséhez vezetett az is, hogy a kormánypárt és a PUNR többször javasolta büntető jellegű szankciók beiktatását, mely az ellenzék felháborodását vonta maga után. Egyik ilyen javaslat arra irányult, hogy megtiltsa olyan magánkezdeményezésből történő tárgyak oktatását, melyek veszélyeztethetik az életet, a békét vagy a nemzetbiztonságot.[275] Ami a későbbiekben a kisebbségek nyelvé történő felsőoktatás korlátozásának eszköze lehetett volna. Egy másik ilyen javaslat arra vonatkozott, hogy börtönnel büntessék, ha valaki nem a törvénynek megfelelő módon folytat oktatást.[276] Az oktatási bizottság elnöke szerint[277] e büntető előírások azért maradtak ki a Büntető Törvénykönyvből, mert mindeddig az oktatás területe nem volt kellőképpen szabályozva.

Egy független képviselő hangsúlyozta, hogy nem lehet egy polgári törvénybe büntetőjogi előírásokat foglalni. Parasztpártiak e büntető jellegű előírások nevetségességét és jogi

---

[272] „Az Alkotmány nem tesz megkülönböztetést az oktatás egyes típusai vagy szakirányai között, ezért nem lehetséges az orvosi képzés törvényi diszkriminációja. Amennyiben a képviselők nem bíznak az általuk hozott törvények erejében, akkor nincs is szükség törvényre és maradjon egyedül az állami oktatás." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 28. [RHK. II. rész. 200/1993, 28 old.]

[273] „Egyenlő esélyeket kell biztosítani minden szakra vonatkozóan… az AT célja elsősorban az Akkreditációs Bizottság felállítása, mely a továbbiakban dönt ezen intézmények sorsáról." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 29. [RHK. II. rész. 200/1993, 29 old.]

[274] „A törvény vitája során nem a magánoktatás létező állapotából kell kiindulni – hanem tekintettel kell lenni a jövőben létrejövő egyetemekre is – lehetőséget adni ezeknek, hogy a létezőknél magasabb színvonalat képviseljenek." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p 17. [RHK. II. rész. 200/1993, 17 old.]

[275] M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 9. [RHK. II. rész. 205/1993, 9 old.]

[276] M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 11. [RHK. II. rész. 205/1993, 11 old.]

[277] Uo. mint a fenti.

összeférhetetlenségét emelték ki.[278] A PAC közbelépésére,[279] végül, általánosabb megfogalmazásban került elfogadásra ez a javaslat "A törvény előírásaitól eltérő körülmények között folytatott oktatási tevékenység büntetést vonhat maga után" (A.T.34.1.).

Az AT parlamenti vitája során több rendben szó esett az AT céljáról, olyan értelemben, hogy az a magánegyetemek megfékezése, vagy a felsőoktatás egészének rendezése céljából jött létre. Az oktatási miniszter, valamint néhány kormánypárti, oktatási bizottsági képviselő hangsúlyozta, hogy a törvény nem a magán felsőoktatás visszaszorítása érdekében jött létre, de az más Nyugat-Európai országokban kevésbé kiterjedt, azaz mégis szükséges annak korlátozása.[280] Egy PDA szenátor úgy gondolta,[281] hogy az akkreditálás törvénye lényegében a magán felsőoktatás akkreditálásáról szól. A PUNR szerint azért próbálták az egyes képviselők a törvény megszavazását hátráltatni, vagy olyan mértékben módosítani azt, hogy működésképtelenné váljon, mert a felsőoktatásban „egy nagy zsák pénzről és érdekekről van szó."[282]

Az AT következményei

Az AT, bár 1993-ban került elfogadásra, de csak a 84/1995-ös TT megszületése után, 1996-tól lépett gyakorlatba (OECD, 2000). 1996-ban a Bizottság 68, az ideiglenes működési vagy akkreditálási kérelmet benyújtó intézmény közül 40-et engedélyezett. 2003-ig 86 darab ideiglenes működési engedélyt és akkreditációt hagyott jóvá. A 2002/2003-as tanévben az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Nemzeti Bizottság 11 intézményt akkreditált, 31 intézménynek ideiglenes működési engedélyt adott és 31 felsőoktatási intézmény akkreditációját utasította vissza, visszavonva ideiglenes működési engedélyüket is. Az akkreditálás folyamatában így vált az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság a magán felsőoktatást döntően befolyásoló tényezővé.

Az Akkreditációs Bizottságnak elméletileg csak konzultatív szerepe van az akkreditáció folyamatában, amennyiben a végső döntést a kormányzat, vagy a Parlament hozza. Gyakorlatilag azonban a Bizottság szerepe meghatározó, mert az oktatási miniszter és a kormány mindig jóváhagyja a Bizottság véleményét. Az Akkreditációs Bizottság és annak szakbizottságai a Parlament két oktatási bizottságának ellenőrzése alatt működik, a szenátus oktatási bizottságának évente jelentést kell készítenie és elnökének, a miniszterekhez hasonlóan válaszolnia kell a két kamarában felmerülő, őt illető kérdésekre.

---

[278] M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 11. [RHK. II. rész. 205/1993, 11 old.]

[279] M. Of. Partea II.-a. Nr. 205/1993, p 11. [RHK. II. rész. 205/1993, 11 old.]

[280] „A magánszektor Nyugat - Európa országaiban sem kiterjedt, így Németországban egyetlen magánegyetem működik, az állami egyetemek alternatívájaként, nem azok másolataként, ahogyan Romániában." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 193/1993, p 28. [RHK. II. rész. 193/1993, 28 old.]

[281] M.Of. Partea II.-a. Nr. 222/1993, p. 23. [RHK. II. rész. 222/1993, 23. Old].

[282] M.Of. Partea II.-a. Nr. 200/1993, p. 34. [RHK. II. rész. 200/1993, 34. Old].

A román felsőoktatás esetében is beigazolódott az a nemzetközi tapasztalat, hogy az akkreditációs szervezetek nem az akkreditációs politikák okai, hanem annak eredői (Kozma, 2002), amennyiben az akkreditációs szervezet a felsőoktatás-politika eredményeképpen jött létre. Az akkreditációs politika rejtőzködő politika, amely retorikai és bürokratikus köntösben jelenik meg (Kozma, 2002). A kormányzat értékel, de ezt az értékelést az Akkreditációs Bizottságon keresztül teszi, mely maga is a szakbizottságokat használja fedezékül. A számon kérhetőség és a felelősség így áthárítható a szakbizottságokra, amelyekhez a felsőoktatási intézmények nem fordulhatnak közvetlenül fellebbezésükkel. Ez a rejtőzködő játék ugyanakkor szabad mozgásteret biztosít az Akkreditációs Bizottság számára, hogy növelje mozgásterületét a felsőoktatás és kormányzat között (Kozma, 2002). Minél áttételesebb az akkreditációs szervezet kapcsolata az akkreditációt alakító politikai központhoz, annál szabadabb a mozgástere. És minél inkább e politika kivitelezője és alkalmazója, annál szűkebb a mozgástere és kisebb az önálló politikát alakító képessége (Kozma, 2002). A megállapítás a francia felsőoktatás akkreditációjához kapcsolódik, de fokozottan igaz a francia mintát követő, hasonlóképpen centralizált román felsőoktatási akkreditációs szervezet esetében is, ahol a bonyolult akkreditálási rendszer szövevényének hátterében egy kijárásos, kliensrendszerű párhuzamos struktúrát sejthetünk, mely a tradicionális társadalmak sajátossága és mely az erők egyensúlyán alapul.

Az AT hiányosságainak egy részét már a vita során szóvá tették a képviselők és szenátorok, de voltak olyanok is, melyekre a későbbiekben derítettek fényt a szakértők, esetleg az alkalmazás során világosodott meg a probléma.

Az egyik ilyen hiányosság a határidőket illetően merült fel. Parasztpártiak hívták fel a figyelmet, arra, hogy az AT csak az akkreditációt kérelmező fél számára fogalmaz meg határidőket (pl. az A.T.3.2.), viszont nem ír elő határidőt az OM, az Akkreditációs Bizottság Szakbizottságai, vagy maga a Bizottság számára.[283] A kérdésre visszatért az RMDSZ is,[284] felismerve a veszélyt, hogy szakmai vagy politikai okból kifolyólag, egy-egy akkreditációs kérelem, vagy jelentés beláthatatlan időkig ülhet az OM, az Akkreditációs Bizottság, vagy akár az egyes szakbizottságok asztalán – elbírálatlanul (ahogyan ez az Erdélyi Magyar Tudományegyetem esetében is történt).

A másik hiányosságot azon előírás okozta, melynek értelmében a megszűntetett magánegyetemek hallgatói a szakiránynak megfelelő akkreditált magánegyetem keretében folytathatják tanulmányaikat (A.T.11.2.). Szintén PNȚCD szenátor hívta fel a figyelmet a

[283] M.Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p. 12. [RHK. II. rész. 196/1993, 12. Old].

[284] „Mikor kap választ az intézmény az ideiglenes működési engedélye, vagy az akkreditációjának kérelmére?" In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 18. [RHK. II. rész. 224/1993, 18 old.]

megszüntetendő magánegyetemek diákjainak rendezetlen helyzetére, melyet a törvénytervezet nem szabályozott kellőképpen.[285]

A magánegyetemek ernyőszervezete, a Magánegyetemek Konföderációja egy beadványt fogalmazott meg, melyben erős tiltakozásának adott hangot, hangsúlyozva az AT előírásainak kényszerítő voltát, ugyanakkor egy átfogó oktatási törvény szükségessége mellett érveltek, mely legális keretet biztosítana, többek között, a magán oktatási intézményeknek is (Sadlak, 1994).

Az AT megszavazása során a PUNR, a törvény fontosságára hivatkozva[286] név szerinti szavazást kért.[287] A kormánypárt is elégedett volt ezzel a törvénnyel, Mihai Golu, az előző oktatási miniszter szerint,[288] ugyanis Románia foglalkozott először a magán felsőoktatás kérdésével. A kormánypárt a titkos szavazás mellett szólalt fel.[289]

A szavazást megelőzően az ellenzéki pártok némelyike állást foglalt a törvény megszavazása ellen. Az RMDSZ a magánegyetemekkel szembeni diszkriminációra és a törvény túlzottan centralista jellegére hivatkozva, az ellene történő szavazásra hívta fel a képviselőket.[290] A liberálisok szociáldemokráciával leplezett technokráciáról beszéltek és a törvény megszavazása ellen foglaltak állást, annak bürokráciát és ideiglenességet fokozó jellege, valamint az állami egyetem monopolhelyzetének erősítése miatt.[291]

Az AT 220 mellette és 80 ellene történt szavazattal került elfogadásra (37 képviselő hiányzott), ami mutatja, hogy a FDSN szavazógépezete hatékonyan működött. Mellette szavazott a FDSN, a PUNR, a PRM, a PDA, a PSM, a nem magyar kisebbségek képviselői és némely független képviselők. Ellene szavazott a PNȚCD és PER, az RMDSZ, a PAC, a PL'93, a PSDR képviselői és némely független képviselő.[292]

---

[285] „Mi lesz azon megszűnt magánegyetemek hallgatóival, melyek esetében nem létezik megfelelő szakirányú akkreditált másik magánegyetem?" In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 224/1993, p 8. [RHK. II. rész. 224/1993, 8 old.]

[286] "Optimális törvény, mert általa az akkreditációs folyamatban részt vesz a törvény a minimális értékelési kritériumok kidolgozásával, részt vesznek a Szakbizottságok, részt vesz a miniszter és az Akkreditációs Bizottság is." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 196/1993, p 17. [RHK. II. rész. 196/1993, 17 old.]

[287] M. Of. Partea II.-a. Nr. 207/1993, p 5. [RHK. II. rész. 207/1993, 5 old.]

[288] Lásd a vele készített interjút: IOBK – 05 – 2003. 03. 13, 3 oldal.

[289] „Annak érdekében, hogy egyetlen politikai színezetű szavazat se legyen." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 207/1993, p 5. [RHK. II. rész. 207/1993, 5 old.]

[290] „Mivel az diszkriminatív a magán felsőoktatással szemben, lehetetlenné teszi annak működését, meghosszabbítja és elmélyíti a centralizált irányítást." In. M. Of. Partea II.-a. Nr. 207/1993, p 6. [RHK. II. rész. 207/1993, 6 old.]

[291] „Elmélyíti az ideiglenességet és a krízishelyzetet a felsőoktatásban; egy újabb bürokratikus rendszert hoz létre, mely a korrupció és szubjektivitás hatásainak kitett, ugyanakkor monopolhelyzetet teremt a felsőoktatásban. A monopolhelyzet és a tandíjak következtében pedig a felsőoktatás egyre inkább csak szűk társadalmi rétegek számára válik elérhetővé. Ezzel magyarázzák azt a jelenséget, hogy sok magánegyetem vezetője elzárkózott az Akkreditációs Törvénnyel kapcsolatos vélemény-nyilvánítástól." Uo., mint előző.

[292] A név szerinti szavazást lásd itt M. Of. Partea II.-a. Nr. 207/1993, p. 7-10. [RHK. II. rész. 207/1993, 7-10 old.]

Tekintettel a két kamara által megszavazott AT változat közötti különbségekre, egyeztető bizottság döntött a kérdéses pontokról. A Szenátus egyeztető bizottsága:[293] két kormánypárti, egy FSN, egy PUNR, egy PRM és egy Parasztpárti, valamint egy PAC szenátorból állt. Amennyiben a képviselőházi mellette és ellene szavazatok pártjellegéből indulunk ki, akkor nyilvánvaló, hogy e szenátorok közül 5 a képviselőházban megszavazott AT változat mellett 2 ellene szavazott volna és valószínűsíthetően ennek megfelelően foglaltak állást a kérdéses pontok esetében az egyeztető bizottságban is. Az egyeztető bizottság által elkészített törvénytervezetet 86 mellette, 4 ellene és 3 tartózkodással szavazta meg a szenátus, 181 mellette, 30 ellene és 8 tartózkodással szavazta meg a képviselőház.

A 2000-ben külföldön kirobbanó diplomahamisítási botrány azt mutatja, hogy az Akkreditációs Bizottságnak ez idő alatt nem sikerült minden intézményt értékelnie, az AT-t teljes mértékben alkalmaznia. Andrei Marga miniszter (1998-2000) és Ion Mihăilescu, az Akkreditációs Bizottság elnöke vizsgálatot indított e botrány következtében – kiderítendő a hamis diplomák származásának helyét.

3.2.1.2 A TT vitája[294](1994-1995)

Amint azt láthattuk 1990-től az AT megszületéséig az OM, ha nem is jogilag, de tényszerűen autonómiát biztosított a felsőoktatási intézmények számára, így számos fontos reformlépés meghozatala az intézmények szintjén történt, köztük a tantervi reform, az expanzió, a tanulmányi programok reformja, bekapcsolódás a nemzetközi folyamatokba (Reisz, 1997). Ez az autonómia azonban csökkent a TT megszületésével, mellyel gyakorlati alkalmazásra került az AT, valamint újabb szigorú szabályozások léptek életbe.

A TT hosszas halogatás után került a képviselőház napirendjére 1994 nyarán (június 1.-én), ugyanazon kormányzat alatt, mely alatt az AT is született. Ugyanez év szeptemberében, párhuzamosan, az RMDSZ is benyújtotta a szenátusba a 492 380 állampolgár aláírásával (melyek az ország 15 megyéjéből származtak)[295] támogatott törvénytervezetét a kisebbségi nyelven történő oktatásról.

A TT számos politikai vitát okozott, olyan megkülönböztetett figyelemben részesült a politikusok részéről, mint az állami cégek privatizációs törvénye, vagy az állambiztonsági

[293] Összetételét lásd itt M. Of. Partea II.-a. Nr. 214/1993, p. 6. [RHK. II. rész. 214/1993, 6 old.]

[294] Román és magyar nyelvű változatait lásd a mellékletben.

[295] A nép által kedeményezett törvénytervezet benyújtásához az Alkotnmány 73 szakasza értelmében 250 000 aláírásra van szükség az ország mintegy 13 megyéjéből. Az RMDSZ jóval felülteljesítette ezt az előírást. Egyesek véleménye szerint (Andreescu, 2001) a két hét alatt lezajlott aláírásgyűjtési akció az RMDSZ erődemostrációja volt, hiszen a törvénytervezet benyújtásához nem lett volna szüksége aláírásokra, ezt azon nacionalista pártok (főként a PUNR) Parlamentben többször is elhangzott érvelése ellen tette, melyek azt állították, hogy az RMDSZ nem képviseli választói, a romániai magyarság érdekeit.

törvény (Bîrzea, 1996). Az oktatási kérdések közéleti túlpolitizálása tovább fokozódott e törvény vitája kapcsán.

Bár a deklarációk és a politikai pártok programjai szintjén általános volt a konszenzus a tekintetben, hogy Romániában az oktatás nemzeti prioritás,[296] számos oktatási törvénytervezet és indítvány készült, azonban egyre halasztódott ezek parlamenti megvitatásának napirendre tűzése, míg aztán a kormány felgyorsított eljárásban át nem "préselte" a Parlamenten az 1994-es nyári ülésszak alatt az OM által készített törvénytervezetet.

E törvénytervezetet a parlamenti viták felvezetőjében a kormány úgy próbálta "eladni", mint a román törvényhozás történetében az első egyedülállóan demokratikus, nyitott törvényt. Példaértékűként prezentálta a nyugati országok kormányzatai előtt is – meglehetősen nagy sikerrel. Az oktatási miniszter elragadtatásában még azt a kijelentést is megkockáztatta,[297] hogy azok a volt kommunista országok, melyek rögtön az 1989-es fordulat után új oktatási törvényt készítettek az esetek többségében tévedtek, mert a politikai, gazdasági és társadalmi fejlődés olyan gyors volt, hogy az eltelt idő alatt több rendben változtatniuk kellett azt. De nemcsak a szomszédos országok, hanem Románia is több rendben változtatta az oktatási törvényt, előbb 1997-ben egy sürgősségi kormányrendelettel, majd 1999.-ben törvényben, jelenleg pedig folyamatban vannak a közoktatást és felsőoktatást külön-külön szabályozó törvények munkálatai.

A TT képviselőházi vitáit vizsgálva azt láthattuk, hogy a leghosszabb viták az egyetemi autonómia, a felsőfokú magánintézmények és a kisebbségi oktatás kérdései körül folytak. A továbbiakban az egyetemi autonómia, a magán felsőoktatási intézmények, és a magyar kisebbség egyetemigénye körül zajló vitákat elemzem részletesebben.

Autonómia

Az autonómiát illetően, bár a törvény megfogalmazta, hogy „Az egyetemi autonómia az egyetemi közösség joga ahhoz, hogy bármely ideológiai, politikai, vagy vallási beavatkozás nélkül vezesse önmagát, gyakorolja akadémiai szabadságait, illetékességek és kötelezettségek együttesét vállalja magára a felsőoktatás országos fejlesztési stratégiája törvénnyel megállapított lehetőségeivel és irányultságával összhangban[298]" (T.T.89.1.);[299] valamint, hogy „Az egyetemi

[296] Az oktatás nemzeti prioritás megfogalmazása bekerült a TT-be is – In. M.Of. Nr. 105. I. cím, 2. Szakasz.

[297] M.Of. Partea II.-a. Nr. 122/1994. p 3. [RHK, II. Rész, 112/1994, 3 old.]

[298] „Az egyetemi autonómia az egyetemi közösség joga ahhoz, hogy bármely ideológiai, politikai, vagy vallási beavatkozás nélkül vezesse önmagát, gyakorolja akadémiai szabadságait, illetékességek és kötelezettségek együttesét vállalja magára a felsőoktatás országos fejlesztési stratégiája törvénnyel megállapított opcióival és orientációival összhangban" A fordítás hivatalos szövege több szempontból kifogásolható, de főként a fogalomhasználat pontatlansága miatt, ezért ahol szükségesnek éreztem, változtattam rajta, és a hivatalos magyar fordítást lábjegyzetként idéztem.

autonómia kiterjed az intézmény vezetésére szervezeti felépítésére és működésére, az oktatói és tudományos kutatótevékenységre, az adminisztrálás és a finanszírozás területeire[300]"(T.T.92.2.).[301] Bár a törvény leggyakrabban használt kitétele a „jelen törvény feltételei között", mely az engedékenyebbnek, demokratikusnak tűnő előírásokat követi, a törvény más pontjai viszont határt szabnak az engedékenységnek (Weber, 1995). A törvény a különböző pontjaiban számos olyan előírást tartalmazott és a későbbi változtatások ellenére még napjainkban is tartalmaz, mely korlátozza a felsőoktatási intézmények autonómiáját.

Felsőoktatási intézmények irányítása

A törvény több előírása meghatározza a felsőoktatás irányításának módozatait, feltételeit. Például a cikkely, mely kimondja, hogy az oktatási miniszter alapos indok alapján felfüggesztheti tisztségéből valamely akkreditált állami vagy magán felsőoktatási intézmény rektorát (T.T.93.3.).[302] Az előírás által a felsőoktatási intézmények szenátusainak joga korlátozódott, mivel a törvény megvonta tőlük a rektor személyének megválasztási jogát, és azt a minisztérium hatásközébe vitte át, ezáltal az autonómia gyakorlását korlátozva. A szakasz ugyanakkor egy azon előírások közül, mely kiterjeszti az állami hatáskört a magán felsőoktatási intézményekre. Vitája során két egymással szembenálló nézőpont körvonalazódott: az egyik képviselő a felsőoktatási intézmények belügyeibe történő közvetlen beavatkozásként értelmezte az előírást. E nézetet képviselte az RMDSZ is, mely attól tartott, hogy az előírás révén a kormányváltások közvetlenül éreztetnék hatásukat a felsőoktatási intézmények életében, mivel a miniszter akár politikai indíttatásból is felfüggeszthetné a rektort. Javasolta, hogy a rektor személyének felfüggesztése csak a szenátus kezdeményezésére történhessen.[303] A PRM is azon nézetet képviselte, hogy „nem lehet egy rektort felfüggeszteni állásából azoknak a megkérdezése nélkül, akik őt megválasztották,"[304] a felsőoktatási intézmények rektorát ugyanis a törvény értelmében az egyetemi szenátus választja és a miniszter rendeleti úton hagyja jóvá. A liberálisok a probléma megoldására javasolták, hogy alapos indokkal a miniszter felfüggeszthesse állásából a rektort, de teljes felmentéséhez szükség legyen a szenátus egyetértésére is. A PUNR a miniszterrel együtt a szakasz mellett érvelt, az eddigi gyakorlatra hivatkozva, valamint arra, hogy amennyiben a miniszter tévedett volna, a szenátus a következő választáson újra megválaszthatja az előzőleg felfüggesztett rektort. Ismerve azonban a fennálló

[299] Ld.RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím, 7 rész, 89 szakasz (1) bekezdés.

[300] "Az egyetemi autonómia kiterjed az intézmény vezetésére szervezeti felépítésére és működésére, a didaktikai és tudományos kutatási tevékenység, az adminisztrálás és a finanszírozás területeire."

[301] Ld.RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím, 7 rész, 92 szakasz (2) bekezdés.

[302] Ld. RHK., I. rész, a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím. IX fejezet. 7 r ész, 93 szakasz (3) bekezdés.

[303] Ld. M. Of. Partea a II.-a. Nr. 134/1994. p 9. [RHK, II rész, 134/1994, 9 old.]

[304] Ld. M. Of. Partea a II.-a. Nr. 134/1994. p 10. [RHK, II rész, 134/1994, 10 old.]

hierarchikus viszonyokat, kétséges, hogy bármely szenátus meg merte volna ezt tenni, szembeszállva ily módon a miniszteri akarattal. A szakasz elfogadását a szavazás technikai manipulálásával is elősegítették a kormánypártiak, ugyanis a szavazás előtt többször elhangzott parasztpárti és RMDSZ-es képviselőktől, hogy hiányzik a szükséges minimális létszám, a kvórum, azonban a létszám ellenőrzését csak valamely frakció vezetője kérhette. A teremben ekkor csak a PDSR frakcióvezetője tartózkodott, aki nem kért létszámellenőrzést, így a többségben levő PDSR-s és PUNR-s képviselők elfogadták a szakaszt.

A felsőoktatás irányítását szabályozta közvetett módon az a szakasz, mely előírta, hogy az állami felsőoktatási intézmények felvételi keretszámait minden évben kormányhatározatban rögzítik az OM által készített prognózistanulmányok és az egyetemek szenátusainak javaslata alapján (T.T.169.1.).[305] Az előírás az egyetemek önrendelkezési jogát sértette. Az ellenzékiek (liberálisok, szociáldemokraták és a polgári összefogás pártja) úgy vélték, hogy e döntésnek az egyetemek hatáskörébe kell tartoznia, mert munkaerő-piaci kapcsolataik révén valóság- közelibb prognózisra képesek (PSDR véleménye), ugyanakkor az intézmények saját befogadó kapacitásukat is figyelembe tudják venni e döntés során (PAC véleménye). A kormánypárt eredetileg „a szenátusokkal történő konzultáció során" megfogalmazást javasolta, érthető módon, hiszen egy konzultáció során tett javaslatokat nem köteles a minisztérium figyelembe venni. Még a szavazás során elfogadott „javaslat" szó használata is problematikus, ugyanis általa olyan pontatlan és bizonytalan megfogalmazás jön létre, amely a központi hatalom játékterét növeli, az egyetemek szenátusával szemben. Eredetileg a törvénytervezet minden felsőoktatási intézményt magába foglalt, a vita során az ellenzékieknek sikerült leszűkíteniük ezt az előírást az állami felsőoktatásra, így a magán felsőoktatási intézmények maguk határozzák meg a beiskolázási keretszámaikat – anyagi, tárgyi és oktatói feltételeik függvényében.

A keretszámok körüli parlamenti vita megkerülhetetlenül egy másik problémát érintett, hogy milyen mértékben pozitív vagy negatív a hallgatók számának robbanásszerű növekedése, a felsőoktatás expanziója, illetve, hogy ebbe a folyamatba milyen mértékben kell az államnak beleavatkozia. Kormánypártiak és ellenzékiek között megoszlottak a vélemények a tekintetben, hogy milyen mértékben bővíthető a felsőoktatás, illetve a bővítés milyen mértékben terheli az intézményi kereteket. Az ellenzékiek azon a véleményen voltak, hogy az állami költségvetési támogatások növelése és az intézményi feltételek megtermése nélkül nem lehet tovább bővíteni a felsőoktatásban részt vevő hallgatók számát. A kormánypártiak érvelésük középpontjába a nyugat-európai felsőoktatási rendszerekhez történő felzárkózást helyezték, melyhez elengedhetetlen a felsőoktatásba belépők számának növelése. A kormánypártiak azonban a

[305] Ld. România Hivatalos Közlönye. I. rész. A Monitorul Oficial al României kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. VI. cím, 169. Szakasz (1) bekezdés.

felsőoktatás expanzióját a totalitárius állam ötéves terveinek teljesítéséhez hasonlóan képzelték el. Céljuk, hogy a nyugat-európai országok statisztikáihoz hasonló adatokat mutassanak fel, nem számolva a rendelkezésre álló anyagi, infrastrukturális, oktatói potenciál meglevő mértékével. Figyelmen kívül hagyva, hogy bár sikerülhet azonos számokat elérni, de a számok mögötti tartalomban meglehetősen mély szakadék lesz, ami a felsőoktatás minőségét, a kikerülő hallgatók felkészültségét, munkaerőpiacon történő elhelyezkedési esélyeit illeti. A kormánypárt szándéka nyilvánvaló, hiszen az új állami felsőoktatási intézményekkel a hozzá ellenségesen viszonyuló hagyományos egyetemek pozícióját szerette volna ellensúlyozni.

A TT finanszírozásra vonatkozó szigorú előírásai is a felsőoktatási intézmények autonómiáját befolyásolták, mert az állami költségvetéstől tették függővé az egyes intézmények működését, amennyiben központilag határozták meg az egyes intézetek támogatását, központilag osztották el a kutatásra szánt alapokat.

Finanszírozás

A felsőoktatás egyik elsődleges fontosságú kérdése annak finanszírozása, általa szabályozható legjelentősebb mértékben a rendszer. 1989-ig a felsőoktatás teljes mértékben a központi költségvetésből működött és teljes mértékben a központi irányítás határozta meg, annak legapróbb részletéig. 1989 után lehetőségek nyíltak különböző külső források bevonására, e források önálló felhasználása azonban illegálisnak számított. A felsőoktatási intézmények kötelesek voltak e támogatásokat az OM pénztárába utalni, mely újraosztotta azt. Az újraosztás azt jelentette, hogy az önálló bevételt szerző intézmény ritkán látott viszont valamit is az adott támogatásból, az eltűnt a minisztérium olvasztótégelyében. Ezen eljárás ismeretében az egyes intézmények fekete pénztárat működtettek, melybe a különböző forrásokból származó összegek befolytak és melyből, természetesen illegális módon a felsőoktatási intézmények kielégíthették különböző szükségleteiket.

Az oktatási rendszer mindvégig az egyik leginkább alulfinanszírozott állami ágazatnak számított, és a helyzet csak súlyosbodott az 1989-es társadalmi változások után. Nem különösebben meglepő ennek fényében, hogy nagy vitát váltott ki a finanszírozás mértének törvénybe foglalása, azaz a TT-nek azon szakasz, mely előírja hogy „az állami oktatás az állami költségvetésből finanszírozandó a bruttó nemzeti termék legalább 4%-a erejéig (T.T.93.3.).” A liberálisok véleménye szerint a 4% körüli vita volt a TT egyik „forró pontja”. Két táborra oszlott a Parlament, „az optimistákra”, sőt „a túlzottan is merészekre,[306]” – közéjük tartoztak a demokraták, a liberálisok és a képviselőház teljes oktatási bizottsága[307] – a másik pólust a pénzügyminiszter és a kormánytagok alkották. A liberálisok a Bruttó Nemzeti Termék 8%-át

[306] Lásd a liberális képviselővel készített interjút. IOBK-04/2003. 03. 11.

[307] Az oktatási bizottsági tagok köztudottan többségükben oktatói multtal rendelkező professzorok vagy pedagógusok.

szerették volna törvénybe foglalni, végül sikernek könyvelték el a 4%-ot is. Érvelésükben azon országok törvényhozási gyakorlatára hivatkoztak, melyek Romániával hasonló történelmi, gazdasági helyzetben voltak és mely országoknak sikerült nagyobb összeget elkülöníteniük az oktatásra. Nem a nyugat-európai országokat hozták fel mintának, melyek ennek többszörösét fordítják oktatásra, hanem olyan térségbeli országokat, mint Albániát, Lengyelországot, Magyarországot.

A 4% elérését pozitívumként értékelte[308] a kormánypárt előző minisztere Mihai Golu is, aki a pénzügyi minisztert hibáztatja azért, hogy a későbbiekben a 4%-ba a központi költségvetésen kívül más összegeket is belefoglalt, pl. az egyes intézmények saját bevételeit is.

Demokrata képviselői vélemény szerint „sajnálatos módon az évek és a különböző mandátumok (három, sőt négy is) során, nem sikerült tiszteletben tartani ezt a 4%-ot sem".[309] A liberálisok hagyományosnak nevezték[310] azt a csatározást, amely minden évben megismétlődik a Parlamentben az éves költségvetési törvénytervezet tárgyalása során és annak eldöntésére irányul, hogy hogyan értelmezzék, mit is jelent ez a 4%?

A felsőoktatási intézmények pénzügyi autonómiájára volt kihatással - mivel az egyetemek által önállóan megszerezhető források fölött rendelkezett - a szakasz, mely kimondta, hogy az állami felsőfokú intézményekbe jelentkező külföldi diákok tandíjának mértékét évente kormányhatározat állapítja meg (T.T.61.1-2.).[311] E tandíjak után a felsőoktatási intézmények adót fizettek az államnak, és az OM-mal kötött megállapodás függvényében bizonyos százalékát kötelesek voltak a minisztériumnak utalni, mely későbbi redisztribúció során kiosztotta azt a felsőoktatási intézmények között. Csakhogy a visszaérkezett összegek mértéke legtöbb esetben aránytalan volt a befizetett összeg mértékével – a minisztérium saját áttekinthetetlen prioritásai alapján osztotta újra a pénzeket. A felsőoktatás reformjának egy következő fordulatában, amint azt a következő fejezetben látni fogjuk, változott ez az előírás. A magán felsőoktatási intézmények főként a hallgatói tandíjakból tartották fenn magukat – rájuk a fenti szabályozás nem volt érvényes.

A törvény kimondta, hogy „az akkreditált magán felsőoktatási intézmények állami támogatásban is részesülhetnek, a törvény feltételei között"(T.T.103.4.),[312] a gyakorlatban azonban mindeddig

[308] IOBK-05/2003. 03. 13., 6 oldal.
[309] Lásd a demokrata képviselővel készített interjút. IOBK-01/2003. 03. 12., 2 oldal.
[310] Lásd a liberális képviselővel készített interjút. IOBK-04/2003. 03. 11.
[311] Ld. RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím, IX. fejezet, 1 rész, 61szakasz (1), (2) bekezdések.
[312] Ld. RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím, XI. fejezet, 7 rész, 103 szakasz (4) bekezdés.

erre egyetlen példa sem akadt. A romániai magyar kisebbség reményei szerint az Erdélyi Magyar Tudományegyetem lehetne az első példa a sorban, akkreditálását követően.

Tartalom-szabályozás

1989 előtt a tartalmi szabályozás teljes mértékben az OM hatásközébe tartozott. A változások után, hatályos törvény hiányában a nagyobb egyetemek önálló tantervek kidolgozásába kezdtek. A TT eszközül szolgált a minisztériumnak, hogy az e területen is megingott hatalmát visszaszerezze, ugyanis a törvény előírta, hogy a felsőoktatási intézmények tanterveit az egyetemek karai dolgozzák ki, a szenátusok hagyják jóvá, de az OM véleményezi azokat, hogy megfeleljenek a nemzeti standardoknak.[313] Az előírás megfelel más nyugat-európai országok gyakorlatának, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy ott a köztes („intermediate", vagy „buffer") szervezetek véleményezik az intézményi terveket, majd e véleményezés során a minisztérium hagyja jóvá azokat. A vita során az ellenzékiek a minisztérium szakmai kompetenciáját kérdőjelezték meg az intézményi tantervek felülbírálásában.

Magán felsőoktatás kérdése

A TT megszületése előtt már életbe lépett az AT és összeállt az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság is, azonban a TT megszületésére vártak az AT alkalmazásával. A kormányzatnak kettős célja volt a tanügyi törvénnyel: egyrészt, hogy megerősítse az AT-be foglalt előírásokat, másrészt, hogy újabb megszorításokat fogalmazzon meg, melyeket esetleg az AT-be nem sikerült beiktatnia.

A magán felsőoktatásról a törvény kimondja, hogy az a 88/1993-as AT szerint működik, jelen törvény előírásainak betartásával.

A TT az akkreditálás megszerzéséhez újabb feltételt fogalmaz meg, a felsőoktatási intézménynek az akkreditálás érdekében bizonyítania kell, hogy az ideiglenes működés időszakában, a bevételeinek legalább 25%-át a saját anyagi alapjainak fejlesztésére fordította (T.T.115.2.).[314]

A TT parlamenti és társadalmi vitája során a magánegyetemek jogait védelmezők egyik érve abból indult ki, hogy a magánoktatás a felsőoktatásnak olyan keretét képezi, mely alternatívája az állami egyetemek korrupt és átpolitizált rendszerének. (Sadlak, 1994). Másik érv az állami egyetemek (szervezetének, felépítésének, tanulmányi struktúrának, konzervatív oktatóinak) rugalmatlanságát hangsúlyozta, miáltal képtelen megfelelni a gyorsan változó társadalmi követelményeknek és a piacgazdaság új kihívásainak. Kevesebb nyilvánosságot kapott az érv,

[313] Ld. RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím 7 rész, 89 szakasz, (1) bekezdés.

[314] Ld. RHK., a M. Of. kivonatos fordítása. VII. évfolyam 105. Szám. 1995. II. cím 11 rész, 115 szakasz, (2) bekezdés.

mely az állami felsőoktatásban elszegényedett oktatók gazdasági helyzetének jobbítási lehetőségét látja a magánegyetemekben, valamint annak lehetőségét, hogy a szakmai vagy politikai okokból hagyományos akadémiai karrier befutására képtelen, de tehetséges oktatók is megtalálják számításaikat.

A TT parlamenti vitája során a PNL nehezményezte, a magán felsőoktatással szemben a törvény előírásaiban megnyilvánuló fenntartást.[315] Az RMDSZ felszólalásaiban is az a szándék tükröződött, hogy minél inkább kivonják a magánegyetemeket az állami felügyelet alól. Ez történt az 59 szakasz esetében is, ahol az RMDSZ javasolta, hogy a magán felsőoktatásba a felvételi kritériumokat az intézmények maguk határozzák meg, ugyanis egységes felvételi kritériumok esetén nincs különbség az állami és magán felsőoktatási intézmények között. Ugyanakkor támogatták a két felsőoktatási intézmény-típus közötti átjárhatóságot, amennyiben azok azonos feltételek mentén szerveződnek.[316]

A magánegyetemek ellen érvelők leginkább az ott zajló oktatás minőségét bírálták. Véleményük szerint ezen intézmények nagy része legjobb esetben felsőfokú továbbképző kollégiumnak megfelelő színvonalat képvisel (Sadlak, 1994). Érvelésük nem is alaptalan, ha tekintetbe vesszük, hogy a magán felsőoktatási intézmények oktatóinak mintegy 85-90%-át az állami egyetemek oktatói alkották, ezáltal az állami egyetemek szervezete, tanterve, és oktatási módszerei leképződtek a magán felsőoktatási intézményekre, nem hagyva lehetőséget kezdeményezésekre, újításokra és minőségibb oktatás megvalósítására (Nicolescu, 2002). Hallgatóit ugyanakkor az állami egyetemekről kiesett diákok alkották (és alkotják ma is), melyek így alacsonyabb tudásszintet képviselnek.

A kormánypárt (PDSR) azonban nem a minőségi kérdésekre alapozta a magán felsőoktatás ellen irányuló szakaszok támogatását, hanem azt az elvet hangsúlyozta, hogy a román felsőoktatásnak azonos alapelvek mentén kell szerveződnie, és a diákoknak azonos jogokkal kell rendelkezniük, ami nem egységes rendszert, hanem egységes alapkritériumokat jelent a magán és állami felsőoktatás számára.[317]

Romániában a magán felsőoktatás fejlődése a fejlett világtól eltérően alakult. A fejlett országokban a magán felsőoktatás az elitek képzését végzi, egyfajta többletet kínálva az állami oktatáshoz képest, nagyobb intézményi beruházásokra támaszkodva, úgy az anyagi, mint a humánerőforrás tekintetében. Ezen elit intézmények célja az elitek reprodukciója, magas

[315] „A törvény úgy kezeli a magán felsőoktatást, mint egy kórt (rákos daganatot) amelyet ki kell irtani." In. M Of. Partea II-a. Nr. 122/1994. p 7. [RHK. II rész. 122/1994 szám, 7 old.]
[316] In. M. Of. Partea II-a. Nr. 130/1994. p 33. [RHK., II rész. 130/1994 szám, 33 old.]
[317] In. Monitorul Oficial al României. Partea II-a. Nr. 130/1994. 33. oldal. [Románia Hivatalos Közlönye. II rész. 130/1994 szám, 33 oldal]

szakmai képzettséget nyújtva (Miroiu, 1998). A romániai magán felsőoktatás egy része ezzel szemben, mint vállalkozás jött létre (korlátolt felelősségű társaságokként), mely profitot termel a befektetők számára. Hallgatóinak többsége a várakozásoknak ellentmondva, kis jövedelmű családokból származnak (Nicolescu, 2002). A magán felsőoktatás célkitűzése az, hogy minél több hallgatót vegyen fel, minél nagyobb tandíjakkal, minél kisebb befektetéssel. A magánegyetemekre sok esetben felvételi nélkül kerülnek be a diákok, előfordult, hogy a felvételit már az érettségit megelőzően megszervezték, ezáltal a felsőoktatásba történő bejutás független az érettségi abszolválásától.

Mint láthattuk, több szakértő (Miroiu, 1998; Mihâilescu, 1998; Horobet&Chiriţoiu, 1999) is egyetért a tekintetben, hogy a magán felsőoktatás, ebben a formájában, nem alternatívája az állami felsőoktatásnak. Legalábbis az ország aktuális gazdasági feltételei között nem az, ugyanis egyetlen pozitívuma, hogy a közpénzekre irányuló nyomás egy részét átviszi a háztartási költségvetésekre (Miroiu, 1998).

A képviselőházi vita során az autonómiát és a magánegyetemet érintő kérdésekben egyértelműen meg lehetett különböztetni két álláspontot, a vezető kormánypárt (PDSR) és az őt támogató partnerekét (PUNR, PRM) az ellenzékiektől. Azonban némely az autonómiát közvetlenül, vagy közvetve befolyásoló kérdés esetében, a Nagy-Románia Pártiak az ellenzékekkel közös platformot képviseltek (például annak érdekében, hogy a törvény kimondja az egyetemek területének sértetlenségét). A PDSR[318] minden, az autonómiát érintő kérdésben az OM vagy a kormány befolyását próbálta erősíteni. Ebben a törekvésében segítette a PUNR, főként az oktatási miniszter személyén keresztül. A PDSR a képviselőház oktatási bizottságának elnöke személyében érvényesítette akaratát.

A felsőoktatási intézmények expanziójával valamint a magánegyetemekkel kapcsolatos attitűdöket az egyes politikai pártok gyakran választási eszközként, politikai céllal használták. Főként a PDSR kormány, mely a vele szemben hagyományosan ellenséges tradicionális egyetemek alternatívájaként támogatta az új állami intézmények létrehozását. A helyi elit választói szavazatainak megnyerése érdekében – új egyetemek létrehozásáért lobbiztak személyek, főként olyan városok esetében, ahol addig nem működött felsőoktatási intézmény. A felsőoktatási intézmények akkreditációja, a keretszámok meghatározása, mind a politikai klientúra jutalmazására használt eszközök voltak – azon pártok számára melyek befolyással rendelkeztek e döntések felett (Miroiu,[319]1998).

[318] Az Iliescu által vezetett Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja, aktuális nevén Szociáldemokrata Párt (PSD).

[319] Adrian Miroiu – Oktatási Államtitkári funkciót töltött be Marga minisztersége alatt (1998-2000 között), jelenleg a bukaresti politikatudományi állami egyetem rektora.

Az ellenzékiek (PNL, PD, PSDR, PNȚCD, PAC és az RMDSZ képviselői) a TT parlamenti vitája során megpróbáltak egy tágabban értelmezett autonómia koncepciót alkalmazni és a magánoktatást minél inkább kivonni az állam felügyelete alól – kevés sikerrel. A PAC hangsúlyozta, hogy a törvény cikkelyei ellentmondanak annak deklarált céljával: az autonómia biztosításával.[320]

Mint láthattuk az egyetemi autonómia definíciója e törvény által, utólag valósult meg. Azonban mindenkor nagy eltérés mutatkozott a deklarált és a gyakorolt autonómia között, amennyiben ez utóbbi mindenkor szélesebb körű volt, mint a törvénybe foglalt. Nagy különbségek voltak ugyanakkor az egyes felsőoktatási intézmények szintjén is az autonómia alkalmazása tekintetében: a hagyományos, nagy egyetemek bátrabbaknak bizonyultak e tekintetben, valószínűleg politikai hátterük is jobban kedvezett egy tágabban értelmezett autonómia gyakorlásának, mint az újonnan létrejött gyakorlati tapasztalatokkal alig rendelkező kisebb egyetemek.

A törvény elfogadására 1995 nyarán került sor. A törvény ellen szavazott az RMDSZ és a PNL is. Ez utóbbi részben azért, mert minden erőfeszítésük ellenére nem sikerült a Parlamenttel elfogadtatniuk az oktatásra szánt GDP 8%-os mértékét (csak 4%-ot), az oktatás szervezésének és irányításának decentralizációját, a magánoktatás kérdéseit. Elutasításuk indoklásában megemlítették a kisebbségek oktatásával foglalkozó fejezetet is, mint amely alapelveikkel ütközik. A PSDR hangsúlyozta, hogy a törvény a centralizmus újabb jegye, az oktatásra fordított GDP pedig aránytalanul kevés, de ugyanakkor képviselői szabad választására bízta a döntést. Így a törvvény 206 mellette, 39 ellene (melyből 25 RMDSZ) és 14 tartózkodó szavazattal elfogadásra került. Az RMDSZ alkotmányossági óvást nyújtott be mindkét kamaránál, azonban az Alkotmánybíróság elutasította a fellebbezést, alkotmányosnak ítélve a TT-t.

3.2.2 A köztes szervezetek hatása a felsőoktatás-politika alakulására

Tekintettel arra, hogy a köztes szervezetek általában „intermediary" típusú szervezetek, melyek kormányzati érdekeket közvetítenek az egyes felsőoktatási intézmények felé, e szervezetek felsőoktatáspolitikára gyakorolt hatását a kormánypolitika részeként elemzem.

Az AT által létrehozott Akkreditációs Bizottság mellett a kormány és az OM létrehozott más tanácsadó szervezeteket is, mint amilyenek a Felsőoktatásfinanszírozás Országos Bizottsága,[321] a

[320] „Bár e törvénnyel az egyetemi autonómia legitimizálása a cél, azonban a különböző törvényi előírásokon keresztül az egyetemi autonómia olyan mértékű korlátozása megy végbe, hogy végül nem marad más, csak maga az üres, tartalom nélküli fogalom." In. M. Of. Partea II-a. Nr. 134/1994. p 7. [RHK., II rész. 134/1994,7 old.]

[321] CNFIS – Consiliul Național pentru Finanțatea Învățământului Superior.

Felsőoktatási Tudományos Kutatás Országos Tanácsa,[322] az Egyetemi Címeket, Diplomákat és Bizonyítványokat Elismerő Országos Bizottság,[323] a Rektorok Országos Tanácsa,[324] stb. Az 1995-ös TT még nem szabályozta e szervezetek összetételét és működését. Az 1997-es sürgősségi kormányrendelet, majd az 1999-es TT értelmében e szervezetek összetételét és működési szabályzatát az OM rendelete szabályozta, kivéve a Rektorok Országos Tanácsát, mely 1999 óta saját alapszabályzata alapján alakul meg és működik.[325]

Az Egyetemi Címeket, Diplomákat és Bizonyítványokat Elismerő Országos Bizottság tagjai rendszerint az egyetemi szenátusok által jelölt egyetemi tanárok, országosan és nemzetközi szinten elismert személyiségek. Az Elismerő Bizottságnak a doktorátust szervező intézmények jóváhagyásában, a doktorátust vezető egyetemi oktatók kijelölésében, a tudományos cím odaítélésében volt fontos szerepe.

A Felsőoktatásfinanszírozási Országos Tanácsnak és a Felsőoktatási Tudományos Kutatás Országos Tanácsának az állami felsőoktatási támogatási kritériumok kialakításában és az elosztás véleményezésében volt fontos szerepe. Mindkét konzultatív szervezet saját testülettel rendelkezett és az OM költségvetéséből finanszírozódott. Az állami költségvetésből elkülönített alap szolgált a tudományos kutatás támogatására. E kutatásfinanszírozási alapokat az OM utalja ki az egyes intézményeknek az Országos Felsőoktatási Tudományos Kutatás Tanács javaslatára. Ez utóbbi véleményezi a felsőoktatási intézmények által készített kutatási terveket, melyek e vélemény alapján részesülnek állami támogatásban. Kutatásfinanszírozási alapok elnyeréséért minden akkreditált (állami és magán) felsőoktatási intézmény versenghet. A kutatásfinanszírozás szintén a francia szerződéses minta alapján történik, melyben a felsőoktatási intézmények az állammal kötött szerződés alapján folytatják kutatói tevékenységüket. Az állam (ill. a Tudományos Kutatási Tanács) a beérkezett pályázat alapján megelőlegezi a bizalmat, és csak utólag ellenőrzi a szerződésben vállaltak teljesítését, a folyamat az értékelés modern felfogását tükrözi, melynek értelmében az a előzetes értékelést az utólagos váltja fel. A Román Tudományos Akadémia ezen a rendszeren kívül álló, önálló költségvetéssel rendelkező intézmény.

E tanácsadó szervezetek szerepe elméletileg a közvetítés az egyes felsőoktatási intézmények és az OM között. Gyakorlatilag, azonban ezek a minisztérium által létrehozott intézmények, annak akaratát közvetítik a felsőoktatási intézmények felé, ilyen értelemben Westerheijden[326] modellje

[322] CNCSIS – Consiliul Național al Cercetării Ştiințifice din Învățământul Superior.
[323] CNATDCU - Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare.
[324] CNR - Consiliul Național al Rectorilor.
[325] România Hivatalos Közlönye, I. rész, 2000, 140 szakasz (4) bekezdés
[326] A modellről magyar nyelven Neszt Judit és Szabó Péter Csaba írt a Felsőoktatás európai akkreditációja, OKI - Kutatás Közben, 2003-ban.

szerint az „intermediary" szervezetekhez sorolhatók. Az OM, valamint e közvetítő szervezetek tervezési folyamatait nagy mértékű átláthatatlanság jellemzi. Némely szervezeteknek az eljárási folyamata hivatalosan titkosított (pl. az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottságé) (Reisz, 1997), ami méginkább növeli a felsőoktatás működésének átláthatatlanságát.

3.2.3 Az RMDSZ felsőoktatás-politikája

Mint előbb már említettük, 1993-ban kezdődött az oktatás nagyméretű átpolitizálása a közéletben. Hogy ez így alakult, abban jelentős szerepe volt a romániai magyarok érdekképviseletének, az RMDSZ-nek is, mely megalakulása óta (számos nyilatkozatban, társadalmi megmozdulás formájában) folyamatosan követelte az önálló állami magyar egyetem újraindítását. Annak ellenére, hogy az RMDSZ ekkor már az 1992-ben megalakult ellenzéki DK része volt, ezek a pártok a kormánypártokhoz hasonlóan gyanakvással és ellenségesen viszonyultak az RMDSZ-hez, együttműködés csak nagyon szórványos esetekben jött létre közöttük.

Az RMDSZ 1993-as programjának újdonsága, hogy az önálló egyetem létesítésének követelése mellett megfogalmazta azt az elvárást is, hogy „az oktatáspolitika szervezési és működési elve az önkormányzat, a demokrácia és a sokszínűség legyen".[327] Ez a megfogalmazás már túlmutat az előző megközelítéseken két szempontból is, amennyiben a demokratikus értékek fontosságát is hangsúlyozza, mintegy konszenzusos pontot keresve a többségi érdekekkel.

1993 májusában a Bolyai Társaság[328] elnöke levélben fordult a Bolyai Egyetem ügyében az államelnökhöz. Az elnöki szóvivő válaszában azon indokkal utasította el a magyar egyetem újraindítását, hogy véleménye szerint szeparatizmus lenne, és tovább fokozná a nemzetiségek közötti feszültséget (RMDSZ, 1989-1999).

1994 októberében az RMDSZ a Parlament szenátusa elé terjesztette a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás törvénytervezetét, melynek támogatásához 492 380 aláírást gyűjtött egy hónap alatt, jóval többet, mint amennyit az Alkotmány egy törvénykezdeményezés megvitatásának esetére előír (250 000). A törvénytervezet tételesen tartalmazta a kisebbségi oktatással kapcsolatos összes követelést: a minden szintre és iskolatípusra kiterjedő anyanyelvű iskolahálózatot, a felekezeti és magánoktatás állami támogatását, anyanyelven történő felvételizést, záróvizsgázást, szakdolgozat és disszertációvédés lehetőségét, a tanszemélyzet anyanyelven történő továbbképzését, a külföldi (többségükben magyarországi) oklevelek elismertetését, a kisebbség arányos képviseletét az oktatás-irányításban, a megszűntetett

[327] RMDSZ program 1993.

[328] A Társaság 1991 február 23.-án alakult a Bolyai Egyetem újraindításának érdekében.

egyetemek újraindítását, szükség esetén más magyar állami felsőoktatási intézmények létrehozását.

A majd 500 000 aláírással támogatott tervezet azonban nem került megvitatásra, annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányosnak ítélte a kezdeményezést. 1995 júniusában az RMDSZ szenátusi csoportja nyilatkozatban tiltakozott a nemzeti kisebbségek oktatására vonatkozó törvénytervezeti kezdeményezés figyelmen kívül hagyása ellen, ezt ugyanis a szenátus az Alkotmányban előírt kilenc hónap elteltével sem tűzte napirendre. A történtek ragyogó példája annak, hogy egy politikai ügy eljelentéktelenítését nem támadásokkal, hanem módszeres elhallgatással lehet a legsikeresebben elérni.

Mind a kormányzó pártok (a vörös négyes), mind az ellenzékiek (PD, PNL, PNȚCD) elzárkóztak az RMDSZ javaslatok, követelések elől, szegregációs törekvésnek nyilvánítva azokat. Iliescu az RMDSZ törvénytervezetét politikai programnak minősítette. A TT előkészítése során figyelmen kívül hagyták az RMDSZ által a nemzeti kisebbségek nyelvén történő oktatás törvénytervezetét, minden más, az RMDSZ által beterjesztett javaslattal együtt. Ez történt a képviselőház oktatási szakbizottsági vitája, valamint szenátusi szakbizottsági vitája során is, a képviselőház plénumában lezajlott vitákról nem is beszélve. A közhangulatot, a sajtó hangnemét és a politikai diskurzust ebben az időszakban nagymértékű magyar és idegenellenes retorika jellemezte. Az RMDSZ javaslatokat abban az esetben is egységesen elutasították a román képviselők, mikor azok mögött nem volt felfedezhető semmilyen kisebbségi érdek, ha a javaslat csupán az oktatás modernizációját, demokratizálását szolgálta volna. Asztalos Ferenc, az RMDSZ képviselője, a képviselőház oktatási bizottsági alelnöke szerint „a kollégák érdemben csak a 13. fejezettel, a nemzetiségi oktatás korlátozását tartalmazó hírhedt törvényszakasszal foglalkoztak, a többit felületesen átfutották."[329] Így történhetett meg, hogy olyan TT született, mely a többség számára is elfogadhatatlan volt, és melyet a későbbiek során változtatni kellett, az egyetemisták megmozdulásai, az emberjogi valamint a szakmai szervezetek tiltakozása nyomán.

Bírálták a törvényt kerettörvény jellege miatt, mert előírásai általánosságokra korlátozódnak és több esetben ellentmondanak egymásnak. Bírálták megfogalmazásainak többértelműsége, bizonytalansága miatt, a feltételes mód gyakori használatáért. Bírálták az egyetemi autonómiát korlátozó előírásai miatt, centralista jellege, a kisebbségek és emberi jogok megsértése miatt is.

[329] In. Zsehránszky István: Törvényfoltozások garanciaidőben. In. Szövetség, 1995. November. 16. oldal.

Az RMDSZ Oktatási Memóriumában[330] a TT-t bírálta többek között, mert előírta a román nyelvű felvételi és záróvizsgát, hogy a legpiacképesebb szakok felsőfokú oktatása (orvosi, műszaki, mezőgazdasági, jogi, közgazdasági és katonai) kizárólag csak román nyelven történjen, míg a kisebbségek nyelvén csak tanár és művészképzésre ad lehetőséget, az egyházaknak pedig csak a szolgálathoz szükséges felekezeti felkészítésére jogot. Az RMDSZ sérelmezte azt is, hogy a törvény már megszerzett jogokat sért, amennyiben a felvételi előírások (124 szakasz) az aktuális állapothoz képest is visszalépést jelentenek.

Ennek a parlamenti időszaknak az újdonsága, hogy az utcai megmozdulásokról és tiltakozó akciókról a hangsúly 1993-tól kezdődően átkerült a parlamenti érdekérvényesítésre. A romániai magyar kisebbség érdekképviselete a két oktatási törvényben problémái legális orvoslási lehetőségét látta, így a tiltakozó akciók a TT parlamenti elfogadásáig szüneteltek. 1995 őszén indultak csak újra, miután az RMDSZ szembesült azzal, hogy követelései nem kerültek be a törvény szövegébe.

Az RMDSZ az 1995. június 28.-án elfogadott TT-t a „kulturális genocídium" legsúlyosabb bizonyítékának nevezte. Több módon próbált fellépni ellene, társadalmi tiltakozó akciókat szervezett, beadványokat küldött a különböző nemzetközi fórumokhoz (Európa Tanácshoz, Európai Népcsoportok Föderális Uniójához, Európai Demokrata Unióhoz, Helsinki Bizottsághoz), létrehozott egy Tanügyi Válságkezelő Bizottságot az akciók összehangolása érdekében. 1995. szeptember 2-án monumentális gyertyás tüntetést szervezett Székelyudvarhelyen, az egyik hagyományos iskolavárosban, ezt követően pedig útjára indította a kerékpáros karaván. Az „Ifjúsági Karaván az Anyanyelvű oktatásért" célja, hogy Strasbourgba eljuttassa a figyelmen kívül hagyott, majdnem ötszázezer aláírással támogatott oktatási törvénytervezetet. Bár az RMDSZ kezdeményezések, a Parlamentben benyújtott módosító indítványok hangsúlyozták, a Strasbourgba eljuttatott panaszcsomag azonban nem tartalmazta a TT ellen felmerült összes vádat, mint amilyen annak központosító, a minőségi versenyt kiiktató, a diákok szociális helyzetére érzéketlen, vagy autonómiát korlátozó jellege, ami hozzájárult az RMDSZ-el szemben támasztott azon kifogás megalapozásához, hogy csak sajátosan kisebbségi érdekeket képvisel.

Az RMDSZ 1995 októberében a képviselőházban kezdeményezte a TT egyes szakaszainak módosítását, mely az alapkövetelések mellett az egyetemi autonómiára vonatkozó kitételeket is tartalmazott. Novemberben több száz intézmény, iskola, vállalat japán sztrájkkal tiltakozott a TT ellen. Decemberben Kézdivásárhelyen gyertyával és könyvvel tüntettek a jogsértő TT ellen. Az RMDSZ tiltakozások mellett egyéni tiltakozó akciókra is sor került, ezek egyike Katona Ádám

[330] A Memórium a tiltakozás eszközéül szolgált, amennyiben tartalmazta az RMDSZ által a tanügyi törvénnyel szemben

42 napig tartó éhségsztrájkja volt. A romániai magyar országos diákszövetség bekapcsolódott a többségi egyetemisták által kezdeményezett tüntetésekbe, akik főként a törvény őket érintő szociális jellegű előírásai ellen tiltakoztak 1995 őszén.

A magyarok képviselői mindvégig remélték, hogy lehetséges a kisebbségi oktatási helyzet javítása e törvény által, ezért már a status quo fenntartása is kudarcnak minősült. Az RMDSZ soha nem képzelte volna, hogy a kormánypárt (PDSR) ilyen messzire merészkedik a kéréseik elutasításában. Az RMDSZ és a civil szervezetek megmozdulásai, más politikai erők támogatásának hiányában mindazonáltal kevés, de nem elhanyagolható eredményre vezettek. Ezek egyike, hogy az oktatási miniszter 1995 őszén és 1996-ban sem ültette teljes mértékben gyakorlatba a TT előírásait (pl. a 124. szakaszt), amennyiben lehetővé tette, hogy az egyetemi felvételin a diákok azon a nyelven vizsgázhassanak, amelyen tanulták az illető tárgyakat. Ez az intézkedés nagymértékben hozzájárult a feszültség csökkentéséhez. Andreescu (2001) a TT vitája során kialakult krízishelyzetet az 1990-1991-es eseményekhez hasonlítja és véleménye szerint egyedül az akkori oktatási miniszternek köszönhető, hogy sikerült túljutni rajta. A tiltakozási megmozdulások 1995 végéig tartottak, 1996-ban egészen a választásokig semmi rendkívüli megmozdulására nem került sor.

A hat éves ellenzéki időszakban egyetlen nagyobb változás figyelhető meg az RMDSZ oktatáspolitikájában, ami 1995-ben következett be. Az 1993-as RMDSZ Dokumentumokban a magyar kisebbség, mint autonóm közösség jelenik meg, az oktatáspolitika az anyanyelven történő tanulás jogából indul ki és hangsúlyozza a sokszínűség és demokrácia értékeit az oktatásban. Az 1994-es Dokumentumokban a célkitűzés az önrendelkezés elvére épülő kisebbségi oktatás megvalósítása. Az 1995-ös RMDSZ Dokumentumokban az autonómia, önrendelkezés, sokszínűség és demokrácia értékei mellett egy tágabb, a többség számára is értelmezhető célkitűzés: „az oktatási rendszer *autonómiája és korszerűsítése*" is megjelenik. Az RMDSZ politikájában egyre nagyobb hangsúly kap a többséggel közös értékek hangsúlyozása, mint amilyen az oktatás demokratizálása és modernizálása, egyúttal előkészítve a következő parlamenti ciklus közös kormányzásához szükséges konszenzust az oktatási kérdésekben. Az új oktatáspolitikai célkitűzést sokféleképpen értelmezhetjük. A hangsúlyváltás egyik oka azon felismerés lehet, hogy a kisebbségi oktatási érdekérvényesítés, ha arra egy mód kínálkozik, csak a többségi érdekekkel összhangban lehetséges. E felismerés akár a TT vitája során tapasztalt össztársadalmi ellenállás tanulsága is lehet. Az RMDSZ oktatáspolitika nagy kudarca ebben az időszakban, hogy nem sikerült megvalósítania az önálló államilag finanszírozott magyar egyetem – a Bolyai egyetem újraindítását, hogy nem sikerült a TT-be iktatni az önálló magyar egyetemalapítás jogát.

---

megfogalmazott fenntartások összességét.

3.2.3.1 A törvények utóélete, társadalmi – politikai fogadtatása

Az AT megszületésének kisebb visszhangja volt, ezzel szemben a TT megjelenését követően egymásnak homlokegyenest ellentmondó vélemények láttak napvilágot: a törvényt ellenzők „kulturális genocídiumról”[331] beszéltek, a támogatók pedig „Európa legdemokratikusabb törvényé”-nek nevezték azt. Mi sem bizonyítja jobban a törvény problematikusságát, mint a viták elhúzódása, ugyanis a törvény képviselőház szakbizottsági vitája valamikor még 1993 őszén kezdődött (ha figyelmen kívül hagyjuk az 1991 végi törvénykezdeményezést), elfogadására pedig 1995. június 28.-án került sor.

Emberjogi szakértők (Renate Weber, 1995) bírálták a törvényt, mert az szentesíti az állam mindenek feletti uralmát és jelenlétét, illetve az OM hatalmát, továbbá azon a paternalista feltevésen alapul, hogy a többségiek tudják, mire van szüksége a kisebbségnek. Az „állami oktatás” fogalomhasználata az oktatás irányításában és ellenőrzésében az állami hatalom erejét hangsúlyozza, szemben a más országokban használatos „közoktatással” ami a közösséghez hozza közelebb az oktatást, hangsúlyozva, hogy közpénzekből finanszírozott, ezért a közösségnek joga van beleszólni, illetve dönteni a felmerülő kérdésekben. Az Alkotmánybíróság összehívása (a vallásos oktatásra vonatkozó előírás miatt) és az általa kért vélemények rávilágítottak a törvény szakaszainak értelmezési lehetőségére is. A három különböző, az ügyben illetékes hatóság (szenátus, kormány, Alkotmánybíróság) interpretációja ugyanis teljes mértékben eltért egymástól, – a vallás oktatása kötelező; nem a vallás oktatása, hanem csak az egyes semleges vallási elméleti alapelemek oktatása kötelező; a vallástanulás nem kötelező, mert a választás azt jelenti, hogy magát a vallás-tanulást is vissza lehet utasítani – bár mindhárom az előírás Alkotmányosságát támogatta. Weber (1995) véleménye szerint, ha nem alakult volna ki ilyen nagy politikai nyomás a TT kisebbségi oktatást szabályozó fejezete kapcsán, a 9-es számú szakaszt, mely az elemi oktatás szintjén kötelezővé teszi a vallásoktatást, Alkotmányellenesnek nyilvánította volna az Alkotmánybíróság, visszaküldve további tárgyalásra a Parlamentnek. A politikai nyomás révén viszont csak igazolódott, hogy az Alkotmánybíróság nem csak jogi intézmény, hanem politikai is, mely megengedhetetlen mértékben függ a politikai konjunktúrától (Weber, 1995).

Egyes szakértők elismerik a TT azon pozitívumait, hogy a magánegyetemek működésének biztosítása által (habár azok addig is működtek) bevezetett az állami monopólium korlátozását célzó intézkedéseket, valamint, hogy megállapítja a Bruttó Nemzeti Termék (GDP) oktatásra fordított hányadát (4%) és deklarálja az egyetemi autonómiát (Reisz, 1997). Mások hangsúlyozzák, hogy előírásai olyan mértékben ellentmondásosak, hogy nem támogatják a reformot (Korka, 2000).

Az RMDSZ[332] az emberjogi aktivistákkal (pl. Weber, 1995) vállvetve hangsúlyozta, hogy az 1995-ös törvény visszalépést jelent a pártállami időkben született 1978-as törvényhez képest, mert tiltja az anyanyelvű szakképzést, az anyanyelvű felsőoktatási felvételit, az anyanyelvű felsőoktatást (a pedagógiai és művészeti szakok kivételével), holott az 1978-as törvény nem korlátozta törvény által, ezeket (a gyakorlattól eltekintve). Tekintettel arra, hogy az RMDSZ által megfogalmazott javaslatokat elvettette mind a képviselőház oktatási bizottsága, mind a plenáris ülés, így az RMDSZ[333] saját oktatási törvénytervezetet dolgozott ki, melyet 500 000 aláírással támogatva benyújtott a Parlamentbe. A tervezet azonban nem került megvitatásra, annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányosnak ítélte azt.[334]

A Pro Europa Liga és a Helsinki Bizottság is tiltakozott a törvény ellen, mindkettő saját stílusában, a Liga harcosabban, a Bizottság inkább elemző módon viszonyulva a kérdéshez. A Helsinki Bizottság tagjai (Andreescu, Weber) a vallási oktatás kötelezővé tétele és a kisebbségi oktatás korlátozása következtében az emberi jogokat sértőnek titulálták a TT-t, ahogyan annak visszásságaira figyelmeztetett az Európa Tanács is 1995. július 13.-i határozatában, melyben elítélte a törvény diszkriminatív jellegét és az egyre fokozódó nacionalizmust. Az EBESZ kisebbségi főbiztosa Max van der Stoel kifejtette, hogy a TT visszalépést jelent az aktuális helyzethez képest. Az EDU (Európai Demokrata Unió) Állandó Bizottsága nyilatkozatban tiltakozott a törvény megszorító intézkedései ellen, amit eljuttatott az Európa Tanács főtitkárságához is. A törvényt bírálták a felsőoktatási intézmények rektorai, dékánjai,[335] valamint oktatáspolitikai szakértők is.[336]

A törvényt támogatók és ellenzők reakciója az Európa Parlament bírálatára tanulságos, ahogyan a törvényhez és a vitatott kérdésekhez történő viszonyulásuk is. A Romániában élő 16 nemzeti kisebbség képviselőit tömörítő Nemzetiségi Kisebbségi Tanács felhívásában bírálta ugyan a TT egyes kitételeit,[337] de a kisebbségek képviselői külön-kölön egymástól nagyon eltérően nyilatkoztak. A romániai németek demokrata fóruma tiltakozott a törvény kisebbségi előírásai ellen, mert azok a kisebbségi oktatás felszámolásához vezetnek.[338] A csehek és szlovákok demokrata uniójának csak a szenátus által elfogadott változattal szemben voltak kifogásai, a képviselőház törvénytervezetét támogatták.[339] A romák pártja jónak minősítette a törvényt,

---

[331] RMDSZ SZKT felhívása 1995 június 30-július 1 (RMDSZ, 1989-1999).

[332] In. Az RMDSZ elnöki hivatalának közleménye, 1995 július 20, valamint In. Cronica română, anul III. nr. 776. Aug. 5-6, 1995. [Román krónika, III év, 776 szám, 1995 aug. 5-6]

[333] További részleteket az RMDSZ oktatáspolitikáját bemutató fejezet tartalmaz.

[334] További részleteket a következő, az RMDSZ felsőoktatáspolitikáját tárgyaló fejezet tartalmaz.

[335] Köztük Andrei Marga, a Babeş-Bolyai Tudomámyegyetem akkori rektora, aki 1998-tól oktatási miniszter.

[336] Mihai Korka, Cezar Bîrzea, Adrian Miroiu, Ion Mihăilescu és mások.

[337] In. Drepturile Omului, 1995 apr-mai-iunie.

[338] Uo. 92 o.

[339] Nase Snahy – Revista Cultural – socială a slovacilor şi cehilor din România. Nr. 6, anul VI, 1995.

kifejtve, hogy a roma kisebbségnek nem áll lehetőségében élni a törvény által biztosított jogokkal sem, így abszurd volna követeléseket támasztani.[340] Az olasz közösség képviselője is széleskörűnek és jónak tartotta a törvényt, az Európa Parlament bírálatát pedig tévesnek minősítette, és vádolta azon képviselőket, akik az Alkotmánybírósághoz fordultak a törvény szabályosságának megvizsgálása érdekében.[341] A német és az olasz kisebbség közötti átmenetet képezi az örmény szövetség véleménye, amennyiben elismeri azt, hogy a felvételire vonatkozó előírás visszalépést jelent a Ceauşescu rendszerhez képest, de ugyanakkor kifejti, hogy a román oktatás problémái nem itt (értsd a kisebbségi kérdésben) keresendőek, és az Európa Parlament bírálata téves információkon nyugszik.[342] A lipovai oroszok is egyértelműen a kisebbségeket előnyben részesítőnek minősítették a törvényt, ugyanakkor elítélték az RMDSZ-t, mert az azt az illúziót kelti, hogy az összes kisebbség nevében tiltakozik.[343]

Iliescu elnök fenntartások nélkül írta alá a törvényt, szerinte az az európai normákon felül biztosítja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyes jogát az anyanyelvű oktatáshoz, a vitatott pontok lényegtelenek, az RMDSZ szeparatista célokat követ. A román kormány tájékoztatási főosztálya is e szemléletet tükrözi, amennyiben a TT Európa egyik legdemokratikusabb törvénye címmel jelentetett meg a törvényt magyarázó dokumentumot, melyben hangsúlyozta, hogy a törvény ellen csak az RMDSZ tiltakozott. A PDSR véleménye szerint az Európa Tanács bírálatát a hátsó ajtón hozták be, azaz arról nem kapott hivatalosan értesítést sem a Parlament, sem a strasbourgi román küldöttség, sem a külügyminisztérium.[344]

Nemcsak a kormánypárt, de a Demokrata Konvenció (továbbiakban DK)[345] is azt a nézetet osztotta, hogy „a törvény megszavazásával egyidőben belső és külső extremista körök mindent megtesznek az etnikai-nemzeti feszültség művi fokozására". „Az említett törvény (tanügyi) előírásai megfelelnek az európai követelményeknek, ami a kisebbségek oktatáshoz történő hozzáférésének jogát illeti" – mondta közleményében Constantinescu,[346] ugyanakkor figyelmeztette az RMDSZ-t, hogy az ország nemzetközi elszigetelésére tett kísérlete (mármint a tiltakozó akciói révén) a magyar kisebbség országon belül történő elszigeteléséhez vezethet. Hasonlóan a Parasztpárt elnöke szerint ez a törvény mindent (értsd: minden jogot) biztosít, ami nemzetközi szinten létezik, beleértve a kisebbségieket is.

[340] In. Drepturile Omului, 1995 apr-mai-iunie. 90 o.
[341] In. Drepturile Omului, 1995 apr-mai-iunie. 91 o.
[342] Uo.
[343] In. Azi, 5 aug. 1995, nr. 949.
[344] In. Cronica Română, anul III., nr. 768, 27 iulie 1995.
[345] Convenția Democratică Română – CDR.
[346] In. Cronica Română, anul III., 22-23 iunie 1995.

A liberálisok nézete szerint összességében ez egy jó törvény (bár a képviselőházban még megszavazása ellen foglaltak állást) és „ez a „forró" fejezet ugyanakkor nagylelkű is, mert nemcsak tiszteletben tartja az összes nemzetközi jogi okmányt, de meg is haladja azokat. A romániai kisebbségek jogai messze felülmúlják a legdemokratikusabb országok hasonló jogait."[347] A képviselő szerint az RMDSZ által gyakorolt nyomás indokolatlan, feltételezi, hogy az RMDSZ deklarált céljai mögött más (nem politikai) indokok rejlenek a háttérben, és viselkedését nem a TT indokolja. Úgy tűnik, hogy a nacionalistáknak sikerült olyan mértékben hangoztatni azon nézetüket, hogy az RMDSZ nem képviseli a romániai magyarok érdekeit, hogy az az ellenzék zsigereinek is részévé vált: a liberális képviselő kifejtette, hogy véleménye szerint a magyarságnak nem érdeke az RMDSZ ultraradikális magatartását követni. Az RMDSZ hátterében külföldi köröket feltételezett – ami ugyancsak a nacionalisták propagandájának szerves része – mert képtelennek tartotta a magyar lobbyt az Európa Parlament ilyen mértékű befolyásolására. Érdekes a liberálisok e pálfordulása – ami a parlamenti beszédek és a sajtónak adott nyilatkozatok között meghúzódó szakadékra mutat rá – mert amíg a liberálisok a képviselőházban a TT ellen foglaltak állást, bírálva, mert több szempontból (pl. annak kisebbségi fejezete) sem felel meg alapelveiknek, addig a sajtónak adott nyilatkozatban ezzel teljesen ellentétes értelemben nyilatkoztak.

Az oktatási miniszter (PUNR) szerint[348] a törvény kellő nyitást biztosít a modernizálás és reform irányába, annak előírásai összhangban vannak az ország európai integrációs stratégiájával. „A törvény nem más, mint a tradíciók és a modernitás szintézise." A PUNR elnöke Iliescuhoz intézett levélben kérte, hogy rendelje el a kisebbségi oktatásra vonatkozó fejezet alkotmánybírósági felülvizsgálatát, mert az az oktatás etnikai-nemzeti alapon történő szegregációjához, a román gyerekek vegyes tannyelvű iskolából történő kizárásához, a románok elmagyarosításának folytatásához vezet Hargita, Kovászna és Maros megyékben, korlátozza a kisebbségek azon jogát, hogy román nyelven tanulhassanak, valamint a román nyelvnek idegen nyelvi státust ad.[349] E felhívás eredményeképpen – ha a PUNR ténylegesen Alkotmánybírósági eljárást indított volna, ami hatalmában állt és nem csak e manipulatív figyelemfelkeltő gesztusra korlátozódott volna - az az ellentmondásos helyzet állt volna elő, hogy az RMDSZ és a PUNR egymásnak teljesen ellentmondó okokból kiindulva indítványozta volna a kisebbségi fejezet Alkotmányosságának felülvizsgálatát.

A TT megjelenését követően diáksztrájkok kezdődtek, így a júniusban lezárt törvényt szeptemberben módosítani kellett, azonban csak a diákok szociális helyzetére vonatkozó

[347] In. Curierul Național, anul VI., nr. 1350, 15 aug. 1995.
[348] In. Cronica Română, anul III. nr. 753., 10 iulie 1995.
[349] In. Cronica Română, anul III., nr. 752, 8-9 iulie 1995.

előírásokon változtattak, de nem vették figyelembe más társadalmi és szakmai szervezetek tiltakozásait.

A TT 1997-es és 1999-es módosításáról és annak vitáiról a következő részben lesz szó.

3.2.4 A korszak felsőoktatás-politikájának jellemzői

Az 1992-1996-os időszak áthatóbb eredményekhez vezetett az oktatási rendszer átszervezésében és modernizálásában, mint az előző 1990-1992–es időszak.[350]

Az OM (OM, 1996) közleménye értelmében az 1992-1996-os időszak felsőoktatási eredményei a következők voltak: (a) a rövid időtartamú felsőoktatási ciklus bevezetése, a hosszabb időtartamú mellett, a lehetőséggel, hogy a hosszabb ciklus elvégzése után elmélyítő jellegű tanulmányokat lehessen folytatni "postgraduate studies" formájában; (b) lehetőség egyetemi diplomával egy másik egyetemi szak elvégzésére, felvételi vizsga nélkül; (c) tanárképzésre szakosodott tanszékek létrehozása az egyes egyetemeken belül, a tanárjelöltek pedagógiai, pszichológiai és módszertani képzésére; (d) az egyetem utáni "postgraduate" tanulmányok átszervezése a nemzetközi formáknak megfelelően; (e) a kutatási szerződések finanszírozása az Országos Felsőoktatási Tudományos Kutatás Tanácsának értékelése alapján; (f) a tudományos kutatásból, fejlesztésből, tanácsadásból, értékelésből és más programokból származó jövedelmek hasznosítása a kutatói bázis fejlesztésére, vagy a kutatásban részt vevő személyek jutalmazására (a program vezetőjének és az egyetem dékánjának jóváhagyásával); (g) az egyetemi autonómia törvénybe iktatása, mint az egyetemi közösségek azon joga, hogy irányítsák önmagukat, gyakorolják akadémiai szabadságukat bármilyen politikai, ideológiai, vagy vallási megszorítás nélkül, felhatalmazva a jogok és kötelezettségek egész sorával, a felsőoktatás fejlesztésének és irányának nemzeti prioritása függvényében; (h) az egyetemi közösség fogalmának meghatározása, melyet az oktatásba, kutatásba és fejlesztésbe bevont személyek, valamint a felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatók alkotnak. Az egyetemi tér fogalmának meghatározása, melyet mindenféle és fajta, az egyes felsőoktatási intézmények által használt épületek, területek, egyetemi campusok és szállók alkotnak, tekintet nélkül a törvényi keretre, mely a használatra feljogosítja; (i) kérésre anyanyelven oktató-tanuló csoportok és szakosztályok szervezése az állami felsőoktatás keretében, azon személyek számára, akik tanári, vagy kulturális-művészeti tevékenységet fognak folytatni; (j) az oktatók felsőoktatási intézményekben történő megőrzése, elvándorlásuk, a szakma elhagyásának megakadályozása, más külső faktorokkal történő együttműködés révén.

[350] IOBK – 01 – 2003. 03. 12, 8 oldal.

Mihai Golu szerint ennek az időszaknak a hozama a felsőoktatási tantervek modernizálása, összehangolása más fejlett európai országok tanterveivel.[351] Hasonlóan fontosak voltak a következő intézkedések (Reisz, 1996): (a) a fizetéses felsőoktatási hallgatói helyek engedélyezése az állami felsőoktatás keretében (mely kezdetben sikertelen volt), habár a minisztérium a felekkel történő egyeztetés nélkül hozta ezt az intézkedést; (b) díjak előírása különböző egyetemi szolgáltatások ellenértékeként (felvételi vizsgadíj, vizsgák, vagy félévek ismétlési díja, stb. (részben járt csak sikerrel); (c) a felsőoktatási intézmények akkreditációs folyamatának beindítása. Ez utóbbi két lépés az akkreditációs és a TT következménye volt.

A román oktatáspolitika elemzésével foglalkozó, Bîrzea modellje szerint ez az időszak az újrastrukturálás mellett az ellenreform időszaka is. Az egykori pártapparátus - mely 1990 után új színekben, új retorikával jelentkezett - ellenezte a reformtörekvéseket, az 1989 előtti oktatási rendszert minőségileg jobbnak tartotta, véleményük szerint az 1990-1995 közötti anarchikus időszak vezetett annak minőségi romlásához. E politikusok az átmeneti időszak reformjait kusza reformoknak titulálják, melyek társadalmi bizonytalanságot, erőszakot és az életminőség romlását vonják maguk után. Mint a parlamenti diskurzusokból is láthattuk, a válasz-reformosok kedvelt témái a következők voltak (Bîrzea, 1996): (a) a stabilitás iránti szükséglet (a zajló reformok csak rontanak a pedagógusok helyzetén); (b) nemzeti büszkeség (a Világbank projektek a harmadik világ projektjeihez hasonlók, Romániának nincs szüksége technikai segítségre, mivelhogy egy iparosodott ország saját képességekkel és szakértőkkel); (c) a külföldiekkel szembeni gyanakvás (a nyugat felé történő nyitás nem hozott látható előnyöket, csak gazdasági krízist és megszorításokat), (d) a hazai reformok kompromittálása (a reformerek nem rendelkeznek az oktatási rendszer egykori szakértőihez fogható szakértelemmel, csupán kalandorok egy csoportja, akiket lenyűgöztek a nyugati modellek, melyek azonban nem alkalmazhatóak Románia speciális helyzetében); (e) az oktatáskutatás és fejlesztés hiteltelenítése: a bányászok jelszava, „mi dolgozunk, nem gondolkozunk” tükrözi az új különbséget a szakértők és a gyakorlók között, előbbiek terméketlen extravagáns és költséges tevékenységet folytatnak, míg az igazi munkát a pedagógusok tömegei végzik).

Nemcsak az egykori politikai osztály gondolta azt, hogy nincs szükség az oktatás reformjára, a közvélemény egy részének is meggyőződése volt, hogy az oktatás az 1989 utáni társadalom egyik leghatékonyabb szektora, mivel képes elitet termelni (olimpiákon, versenyeken kitűnő eredményt elért diákok) és szakembereket biztosítani. Ezért általánosan elterjedt az a vélemény, hogy elégséges egy új TT-t alkotni, és a pénzügyi fenntartáshoz szükséges lépéseket megtenni.

[351] Lásd a vele készített interjút: IOBK – 05 – 2003. 03. 13. 2. oldal.

A kormánypárt és a „vörös négyes" tagjai (PDSR, PUNR), amint láthattuk az ellenreformosok fő csoportját alkották, az állami beavatkozás szükségessége és az esélyegyenlőség biztosítása (PSM) mellett érvelve. Mindazonáltal arra törekedtek (a PUNR hathatós támogatásával), hogy az új felsőoktatási intézmények létrejöttéről a Parlament döntsön, de az Akkreditációs Bizottság a kormány felügyelete alatt álljon (az 1990-1991-es időszak tanulságait leszűrve, amikor Roman kabinetjének fölénye miatt Iliescunak csak a törvényhozás fölött volt hatalma, de ott sem elég ahhoz, hogy Roman kormányát demokratikus eszközökkel megdöntse). Érvelésükben demagóg és populista elemek keveredtek egymással, akár ugyanazon érveket használva ellentétes célok elérésére: a kormány politikai nyomás alól történő mentesítését, a kormányzat felsőoktatásra történő rálátásának szükségességét, a Parlament politikai sokszínűségét hangsúlyozták. A PUNR az akkreditáció folyamatában is ragaszkodott a kormányzat, mint ellenőrző állomás beiktatására. A kormánypárt a PUNR támogatásával megpróbált büntetőjogi szankciókat is megfogalmazni a törvény betartásának elmulasztása esetére, hogy a „rend" maradéktalanul biztosítva legyen. Kísérletet tettek a magánjellegű orvosi képzés törvény által betiltására is.

A kormánypárt előző minisztere, Mihai Golu véleménye szerint[352] a PDSR-nek sikerült e törvény által megvalósítani a párt alapvető oktatáspolitikai elképzeléseit. Ugyanis a fenntartások ellenére, melyek azt hangsúlyozták, hogy nem érettek még meg a körülmények arra - sikerült meghatározni az egyetemi autonómiát e törvény által, és ezáltal funkcionális autonómiát biztosítani a felsőoktatási intézmények számára. Véleménye szerint ennek köszönhető a felsőoktatási intézmények 1995-ös átszervezése az egyetemi autonómia elvei szerint.

A PUNR-s oktatási miniszter, azzal indokolta[353] a TT konzervatív jellegét, hogy: (a) nem szabad feláldozni az aktuális diákgenerációt – ez önmagában szociáldemokrata érvelésmód, mely egy társadalmi csoport érdekeire hivatkozva igazolja magát; (b) fenn kell tartani az oktatási rendszer egyensúlyát és működését - ellenreformosokra[354] jellemző érv; (c) hosszútávú, konstans oktatáspolitikát kell folytatni – azaz nem sokk-terápiát alkalmazni. Mint a későbbiekben látni fogjuk, ez a 2000-es választások után újra hatalomra kerülő PDSR kormány (új nevén PSD)[355] jelszava is. A nacionalista pártok és a legnagyobb múlttal rendelkező két párt (PNL és PNȚCD) alapvető ideológiája, hogy a román oktatás hagyományaira kell alapozni.

A PRM, a politikai „vörös négyes" tagjaként és a kormány mellett elkötelezett párként a parlamenti viták során többször is az ellenzékiek álláspontját képviselte a magán felsőoktatási intézményeket és a felsőoktatási intézmények autonómiáját illető kérdésekben, a magánoktatás

[352] Lásd a vele készített interjút: IOBK – 05/2003. 03. 13., 2 oldal.
[353] M.Of. Partea II.-a. Nr.122/1994. p.3. [RHK., II rész. 122/1994., 3.old.]
[354] Cezar Bîrzea oktatáskutató ellenreformosoknak nevezi az egykori pártapparatátus tagjait, akik különböző okokra hivatkozva próbálták a reformot hátráltatni. Az egyik ilyen érv a stabilitás.
[355] Partidul Social Democrat (PSD) – Szociáldemokrata Párt.

és az autonómia szükségessége mellett érvelve. Ezt tette például az Akkreditációs Bizottság felügyelete esetében, ahol a parlamenti felügyelet mellett érvelt, valamint az egyetemek területi sértetlenségének támogatásában, és a rektor miniszter által történő felfüggesztése ügyében. A PRM felsőoktatás-politikájának ambivalenciája a direktokráciák jellemzőivel magyarázható. A direktokrácia – a gazdaságirányítás és a közhivatalnoki réteg szocializmusból örökölt összefonódása – lényegéhez tartozik az alapvető gazdasági érdekeinek ambivalenciája: védelmeznie kell az etatista struktúrákat, mert csak innen irányíthat át jelentős anyagi erőforrásokat a magántulajdoni szférába, amelyben érdekeltségekkel rendelkezik, ugyanakkor a privatizációt is támogatnia kell egy bizonyos mértékig, mert csak így biztosítja a rendszer fennmaradásához szükséges jövedelemszinteket (Cornea, 1994).

Az ellenzéki pártok, közöttük a PNȚCD és PER szövetsége az állami monopólium eltörlése, viszont bizonyos mértékű ellenőrzés (kérdés, hogy kinek az ellenőrzése) fenntartása mellett érveltek, támogatva azon indítványt, hogy felsőoktatási intézmény törvény nélkül is létesülhessen (kormányzati engedéllyel). A liberálisok az állami beavatkozást a piac működésének szabályaira cserélték volna, támogatva minden oktatási alternatíva lehetőségét, ugyanakkor az akkreditálási standardok megállapítását a kormányzat (OM) kezébe helyezték volna. Küzdöttek azért, hogy a TT az oktatásra szánt GDP mértékét 8%-ban határozza meg, de végül a 4%-ot is sikernek könyvelték el. A PAC az egyetemek létrehozásának kérdését az Országos Értékelési és Akkreditációs Tanács, azaz a kormányzat kezébe helyezte volna. A PNL és PNȚCD a döntéshozás szélesítését célozta a magánegyetemek képviselőinek és a felsőoktatási intézmények szenátusainak bevonásával olyan fontos országos testületekbe, mint amilyen az Akkreditációs Tanács – ebben az időszakban kevés sikerrel. A PNȚCD szükségtelennek tartotta az akkreditáció folyamatában a kormányzat beiktatását, mint egy fölösleges ellenőrzési pontot. Az RMDSZ az Akkreditációs Tanácson belüli státuszokat szerette volna a miniszter döntésétől függetleníteni, amennyiben a tagokat már nem sikerült, ugyanakkor a megszűnt magánegyetemek diákjainak szeretett volna lehetőséget biztosítani arra, hogy akár állami felsőoktatás keretében is folytathassák tanulmányaikat, és az akkreditációs kritériumok enyhítésére törekedett – azaz leginkább többségi szempontból is fontos célok érdekében szállt síkra.

A TT-nek pozitívumai mellett, számos hiányossága is volt, mert mindamellett, hogy deklarálta az autonómiát, hiányoztak az autonómia gyakorlásának eszközei, nem létezett konkrét rendelkezés, mely meghatározta volna, hogy mely intézmények élhetnek ezzel az autonómiával és milyen formában. Az autonómiát korlátozta, hogy a tanterveket továbbra is a minisztérium határozta meg, az állami egyetemek nem rendelkeztek szabadon a közpénzek felett, továbbra is az állam felügyelte a kutatási és fenntartási pénzeket.

E két törvény azonban relatív stabil keretet hozott létre a működéshez. A korszak másik jelentős mozzanata, hogy ekkor (1994-ben) indult a Világbank, a Phare és a román kormány által támogatott felsőoktatási reform, a nemzetközi szervezetek szakembereinek szakmai hozzájárulása és felügyelete mellett.

3.3. Az 1996-2000 közötti időszak felsőoktatás-politikája

3.3.1. A felsőoktatás kihívásai és azokra adott válaszok

A TT 1995-ben történő gyakorlatba lépésével egyidőben, a felsőoktatás reformja lelassult, leálltak a szerény tantervi reformok, jelentéktelen maradt a nemzetközi kapcsolatok kiépítése, elbizonytalanodtak az intézményi szintű változások. Megszűnt a felsőoktatási intézmények részéről érkező, változásokat sürgető nyomás, konszolidálódtak az új szerkezetek, a létrehozott struktúrák, akadémiai oligarchiák melyek következetesen meggátolták a további mély változásokat. (Miroiu, 1998).

A román felsőoktatás reformja, 1998-ig reális, bár passzív reform volt – leginkább egy helyzethez történő megfeleltetésként, utólagos törvényesítésként jellemezhető, amennyiben a törvényhozás utólag legalizálta a felsőoktatásban bekövetkezett változásokat az 1995-ös törvény és különböző miniszteri- és kormányrendeletek, határozatok révén.

Marga, aki 1998-ba került a PNŢCD embereként az OM élére, miniszterségét az oktatási rendszer átfogó felmérésével és elemzésével kezdte, mely felmérésbe bevonta a Neveléstudományi Intézet[356] szakértőit és a felsőoktatási kérdésekben járatos hazai és külföldi szakembereket is. Marga ezáltal a felsőoktatás következő problémáit azonosította: (a) információátadásra törekszik az új információk létrehozása helyett, (b) a hallgatókat memorizálásra és az információk reprodukálására ösztönzi, mintsem azok alkalmazására, (c) a tantárgyak éles elkülönülésén alapszik, így az interdiszciplinaritás csupán retorikai elem marad, (d) kollektivista – nem támogatja az egyéni képzési lehetőségeket, (e) egalitárius – az egyénileg elért eredmények csak jelképes elismerésben részesülnek, (f) helyi standard eredményeket – vagy esetleg nemzetieket – használ, holott a tudás napjainkban globális jellegű, (g) az általános képzést támogatja, miközben máshol már a posztgraduális képzésre került a hangsúly, (h) elterjedt a fejlődésnek, mint egyszerű mennyiségi expanziónak a képzete (nagyobb tömegű információ, több osztály, több vizsga), mikor korunkban az enciklopédikus ideál már meghaladott, (i) a rendszer nagymértékben kitett a korrupciós nyomásoknak, ami a fokozatokat, a versenyt, az állásajánlatokat, vizsgáztatást illeti –máshol már az átláthatóság és a partnerségi kapcsolatok lényegesek (Marga, 1998).

Marga a felsőoktatás problémáinak megoldására szakértői segítségével átfogó stratégiát dolgozott ki és annak gyakorlatba ültetésére törekedett. Sikereit és kudarcait azonban nagymértékben meghatározta a fennálló politikai erők megoszlása és azok irányultsága.

[356] Román nevén Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei (ISE).

A felsőoktatás kihívásaira a politikai pártok mindegyike megfogalmazott valamilyen megoldási alternatívát. Ezek a korszak választási és politikai pártprogramjaiban tükröződtek. A programokat tanulmányozva megállapítható, hogy e programok az előző két választási időszakhoz képest jobban kidolgozottak, a gazdasági, politikai kérdések mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az oktatással kapcsolatos kérdések, melyek általában a társadalompolitika részeként, egyes pártoknál önálló fejezetként körvonalazódtak. Az alábbiakban a baloldali beállítottságú szövetség (USD) és két párt (egy jobboldali és egy baloldali) pártprogramjait elemezzük.

A Szociáldemokrata Unió[357] (továbbiakban USD) választási programjának középpontjában a rövid távú felsőoktatási képzés létrehozása, új, a piacgazdaság elvárásainak megfelelő szakok kialakítása, az egyetemi autonómia megszilárdítása, a kreditrendszer bevezetése, a magánszektor bevonása a finanszírozásba, a román okleveleknek a nemzetközi oklevelek szintjéhez történő igazítása, decentralizáció, nemzetközi programokban történő részvétel támogatása szerepeltek prioritásokként.[358] Ezek a célkitűzések azonban csak a felsorolás szintjén körvonalazódtak, de nem fogalmazódtak egy koherens oktatáspolitikai elképzelésbe.

Az USD programjához hasonlóan a PD programjai sem tükrözték egy koherens oktatáspolitika létét. Az 1999-ben megjelent három különböző politikai dokumentum[359] közül egy tartalmaz az oktatással kapcsolatos nézeteket.[360] A demokraták ebben a politikai füzetben bírálták az oktatási rendszert, az egyenlő hozzáférés biztosításának hiányosságai miatt, hangsúlyozták, az egyenlőtlenségeket városiak és vidékiek, szegény és tehetősebb családból származó fiatalok között. Bírálták az oktatási rendszert az elmaradt modernizáció miatt, a tanulói elvárások figyelmen kívül hagyása miatt, mert továbbra is elitek képzésére, és kimagasló teljesítmények elérésére koncentrál, nem a tanulók többségének oktatására. Hangsúlyozták, hogy a szegényes költségvetés mellett is megvalósítható, stabil, közérthető, azonnali célok kitűzésére van szükség, de nem konkretizálták ezek mibenlétét. A demokrata programok esélyegyenlőség-elven alapuló oktatáspolitikát körvonalaztak, melynek jelszava "oktatást mindenkinek",[361] melyben elvétve megjelennek fogyasztói értékek (tanulók elvárásai) is.

---

[357] Uniunea Social-Democrată – PSU. Baloldali pártok tömörülése, beleértve a PD-t és PSDR-t is.

[358] Lásd: Mai întâi, pentru oameni! Să asigurăm dezvoltarea ţării şi dreptatea socială. Manifestul electoral al Uniunii Social Democrate. 6 sept. 1996. Bucureşti. p.17. [Először az embereknek! Biztosítsuk az ország fejlődését és a társadalmi igazságot. A Szociáldemokrata Unió választási programja. 1996 szept. 6, Bukarest. 17. oldal]

[359] Lásd a 3 dokumentumot az irodalomjegyzékben a Politikai Pártprogramok alatt.

[360] Petre Roman (PD): Viziune politică asupra startegiei de dezvoltare a României în întâmpinarea secolului XXI. Pentru o bună guvernare a ţării - calea social-democrată-. Caiet politic, 1999. p.70. [Petre Roman (Demokrata Párt): Politikai elképzelés Románia stratégiai fejlesztéséről a XXI. Század elején. Az ország jó kormányzata érdekében – a Szociáldemokrata út. Politikai füzet, 1999. 70.oldal.]

[361] "education for all"

A PNŢCD programjában[362] kifejezetten támogatta a felsőoktatási intézmények autonómiáját, ami értelmezésükben bármiféle külső nyomástól mentességet, de teljes körű felelősségvállalást jelent. A magánoktatást az állami oktatás kiegészítőjeként vagy alternatívájaként tételezték, de feltételül szabják a magánoktatásra is érvényes minőségbiztosítást és a nemzeti standardok teljesítését. A parasztpárti oktatáspolitikai elképzelés szerint az oktatás reformjának meg kell előznie az általános társadalmi reformokat, mert csak minőségi oktatással biztosítható a fejlődéshez szükséges humán erőforrás. A PNŢCD koncepciójában a minőség elsődleges oktatáspolitikai szerephez jut, e politikát a "minőséget mindenkinek"[363] jelszóval lehet leginkább jellemezni.

A DK programjában,[364] a szövetségben részt vevő két legerősebb párt, a PNŢCD és a PNL elképzeléseinek ötvözete körvonalazódott. Felfogásuk szerint az oktatáspolitikai célok között az oktatási folyamat minőségének és hatékonyságának az újraértelmezése a cél, hogy az megfeleljen az átmenet, az európai integráció és egy nyitott, dinamikus és demokratikus társadalom követelményeinek. A minőség és nyitottság, a minőségelvű és liberális (átlátható, elszámoltatható) oktatáspolitikának egyfajta egyedi ötvözete.

A PNL erre az időszakra jellemző oktatáspolitikai nézetei négy dokumentumban[365] tárgyiasultak, melyek tartalma közel megegyező. Az 1998-as pártprogramból a következő oktatási célok körvonalazódtak: (a) a román oktatási rendszer törvényi kereteinek kompatibilizálása az európai rendszerekkel, megőrizve a román iskola hagyományait; (b) az oktatásra szánt költségvetési támogatás 6%-ra történő emelése és a rendszernek más külső forrásokból történő támogatása; (c) a magánoktatás minden szinten történő működése törvényi feltételeinek megteremtése; (d) a magánoktatás állami támogatásának megalapozása, 5-10 éves, államilag támogatott minimális kamatú visszatérítendő hitelekkel (miután akkreditálttá vált az adott intézmény); (e) az állami oktatás versenyképességének megújítása; (f) az állami támogatás eredményfüggővé tétele, „tradicionális" oktatási intézmények kijelölése, e kitűnő eredményeket felmutató egységek oktatóinak 30%-os fizetésemeléssel történő jutalmazása, motiválása.

A felsőoktatásra vonatkozó oktatáspolitikai célkitűzések a következők voltak: a felsőoktatás minőségének növelése az egyetemi autonómián keresztül, az egyetemi felvételi vizsga eltörlése, hallgatóknak nyújtott állami kölcsönök bevezetése, a kutatásra szánt állami támogatás fokozatos növelése, a különálló kutatóintézetek felsőoktatásba történő integrálása.

---

[362] In. Sinteza programului politic. Bucureşti, 1996. [A politikai program szintézise. Bukarest, 1996.]

[363] "quality for all"

[364] Modelul renaşterii României prin educaţie. Proiectul programului CDR în domeniul învăţământului. Sinteză, 1996. [Románia újjászületésének modellje az oktatáson keresztül. A Demokrata Konvenció programjának tervezete. Szintézis, 1996.]

[365] Lásd a 3 dokumentumot az irodalomjegyzékben a Politikai Pártprogramok alatt.

Az 1999-es dokumentumok újdonsága több új célkitűzés körvonalazódása: állami egyetemeknek alapítványokká történő átszervezése, az egyetem utáni oktatás kibővülése, piacképes távoktatási rendszer kifejlesztése és az oktatási jegyek bevezetése (utalványok, „vouchére" rendszer) az egyetem előtti oktatásba. Az amerikai oktatás alsóbb szintjein már használják a rendszert, melyet egy angol-amerikai közgazdász, Milton Friedman dolgozott ki és bár még a felsőoktatásban sehol nem alkalmazták, több ország kacérkodott már az ötlettel (AEÁ, Hollandia, Kína, Ausztrália, Dánia, Skócia, Új Zéland és utóbb Magyarország). A Friedman által bevezetett koncepció a közép-kelet-európai régióban viszonylag új oktatáspolitikai megközelítésnek számít, mely a finanszírozási rendszer átszervezésén keresztül egy piacképesebb, fogyasztóközpontú, minőségi oktatás megvalósítását célozza. Egyenlő elbánásban részesíti az állami és magán intézményeket, melyek egyaránt versengenek a hallgatókért. Az elképzelés lényege, hogy az állam nem az egyes oktatási intézményeket finanszírozza, hanem oktatási jegyeket ad a szülőknek, akik azt az általuk választott intézményben hasznosíthatják. A szülő és a hallgató így szabadon választhat a különböző oktatási intézmények között, saját elvárásainak függvényében. Az intézmények többnyire a hallgatók oktatási jegyeiből tartják fenn magukat – így kénytelenek mindinkább javítani az oktatási kínálatot, egyre minőségibb oktatást biztosítva. Az elképzelés értelmében a pedagógusokat meghatározott időre alkalmazzák, kizárva olyan értékelési kritériumokat, mint a szolgálati idő hossza. Ezáltal piaci alapokra helyeződik az oktatás, mely a fogyasztó szuverenitásán (szülő, hallgató) és a szolgáltatók (oktatási intézmények) közötti konkurencián alapul.

Az oktatási jegyek bevezetésével több ország is próbálkozott, az oktatás különböző szintjein érvényesítve valamilyen formában ezt a politikát. A rendszer azonban mindenhol meglehetősen nagy ellenállásba ütközött, főként a pedagógus társadalom részéről. A román liberálisok az egyetem előtti oktatásban fokozatos 3-5 év alatt történő bevezetését javasolják, idővel egyre növelve ezen oktatási jegyek értékét, míg az kiteszi a költségvetés egészét.

A „vouchére" rendszer mellett a liberálisok az 1999.-es programjaikban hangsúlyozták, hogy a központi adminisztrációról át kell térni a helyi szintű igazgatásra, és bátorítani kell a hallgatókat a műszaki jellegű képzések választására, mert csak ezek révén lehetséges a külföldi technológiák átvétele és új hazai technológiák kidolgozása.

A három párt (liberális-, paraszt- és demokrata párt) és a két szövetség (szociáldemokrata és demokrata konvenció) politikai programjait tanulmányozva egyértelművé válik, hogy a liberális párt rendelkezett ez idő alatt a legkoherensebb, leginkább kidolgozott, konkrét célokat megfogalmazó, a kurrens nemzetközi szakirodalomból táplálkozó oktatáspolitikával. Ezt a feltételezést megerősíti a liberális képviselővel készített interjú is, amelyben megerősítést nyert a párt utalványos rendszer iránt érzett elkötelezettsége.

Mint a fentiekben láthattuk, a politikai pártok programjainak többsége (az RMDSZ-t és a PNL-ét kivéve) és a kormányprogramok, ahogyan közvetlenül az 1989-et követő időszakban, úgy a későbbiek során sem tartalmaztak az oktatáshoz fűződő specifikus célokat. A politika így nem kedvezett az oktatás reformjának, az oktatásra három tényezőn keresztül fejtette ki hatását: (a) az irányítás hiányában, (b) az oktatáson kívüli politikai célok eléréséhez eszközként használva az oktatást, (c) a választási célok elérése érdekében manipulálva az oktatásban érdekelteket (Miroiu, 1998).

Egyes szakértői vélemények szerint (Miroiu, 1998) politikai irányultság nélkül az oktatás elrugaszkodik a realitástól. Ahelyett, hogy a változás a társadalmi elvárások függvényében történjen (a politikai rendszeren keresztül), az oktatási rendszer a szolgáltatók érdekeinek függvényében változik. Így történt ez a román oktatási rendszer esetében is, ahol egészen 1998-ig a felsőoktatási reform az oktatók és hallgatók érdekei közötti kompromisszum következményeként jött létre, tiszteletben tartva a központi adminisztráció érdekeit. (Miroiu, 1998). Ezt a korszakot (1996-1997) román oktatáspolitikusok a konszolidáció időszakának nevezik, mely időszakot 1998-2000 között a reform újraindulásának időszaka követett (Bîrzea, 2002).

3.3.2. A konszolidáció időszaka (1996-1997)

A konszolidáció időszaka, egyrészt az 1995-ös TT gyakorlatba lépésével és az általa létrehozott új struktúrák térnyerésével, további változásokkal szemben megmutatkozó ellenállásával következett be. Másrészt a politikai események egyenes következménye volt, az 1996-os választásokat követően ugyanis az új kormánykoalíciót nagymértékben lefoglalta a gazdasági és politikai helyzet stabilizálása, a koalíción belüli ellentétek feloldása, így erőfeszítéseit e problémák megoldására koncentrálta.

Az új koalíción belül számos ellentét körvonalazódott, főként a PNȚCD és a PNL, valamint a PD között, így a koalíció több kormányválságon ment keresztül. Az ellentéteket csak súlyosbította a kisebbségi jellegű párt, az RMDSZ jelenléte. A koalíció működésére a parlamenti frakciók pártfegyelmének bizonytalansága volt jellemző (pl. a PD több koalíciós törvénytervezetet leszavazott), ezért a kormányzat több igen lényeges reformintézkedést (pl. decentralizáció) sürgősségi kormányrendelet formájában vezetett be, melyeket a Parlament rendszerint egy-másfél év múlva csak jelentős változtatásokkal fogadott el (Sipos, 2002).

Ez volt a sorsa némiképpen az 1995-ös TT-nek is, melyet 1997-ben az új kormány sürgősségi kormányrendelet[366] formájában módosított. A román törvényhozási gyakorlatban a sürgősségi

[366] A sürgősségi kormányrendelet román és magyar nyelvű szövegét lásd a mellékletben.

kormányrendeletek azonnali hatállyal életbe lépnek – a Parlament a későbbiekben újratárgyalja és véglegesíti, vagy hatályon kívül helyezi azokat.

A konszolidáció időszakának fontos hozama volt:

- A TT sürgősségi kormányrendelet formájában történő módosítása (melyek parlamenti vitájára csak későbbiekben a reform újraindulásának időszakában került sor) és

- Az 128/1997 számú a Statútum (a tanügyben foglalkoztatott személyekre vonatkozó törvény)[367] létrejötte.

A kormányzat felsőoktatáspolitikáját leginkább az általa hozott törvények és rendeletek tükrözik. A 36-os sürgősségi kormányrendelet módosításait és a hozzá kapcsolódó vitákat az előző fejezetben a TT vitája során már elemeztük, így alábbiakban a Statútum elemzésére kerül sor.

3.2.4.1 A Statútum

A Statútum neve a hivatalos romániai magyar fordításban: Törvény a tanügyi személyzetre vonatkozóan, vagy a Tanügyi Személyzet Statútuma. Azonban ezen elnevezések félreérthetők, mert a személyzet szó azt sugallja, hogy a törvény a tanügyben foglalkoztatott adminisztratív és takarító személyzetre vonatkozik, holott ez a törvény a tanügyben pedagógusi szerepet betöltő személyeket érinti, az oktatás különböző szintjein, legyen az óvodai, elemi, általános, középfokú vagy felsőfokú oktatás, kiterjed az óvónőkre, nevelőkre, tanítókra, tanárokra, oktatókra. Ezért a továbbiakban ezt a törvényt a rövidség kedvéért egyszerűen Statútumnak nevezem.

A Statútum szerepe, hogy az 1969-ben hozott 6-os számú, hasonló funkcióval rendelkező törvényt helyettesítse, meghatározva a pedagógusok jogait és kötelezettségeit. Célja, hogy visszaadja a pedagógusoknak a társadalomban tradicionálisan betöltött szerepét és megbecsültségét. Egyaránt vonatkozik az állami és magánoktatás pedagógusaira.

A törvénytervezet különlegessége, hogy nem az OM kezdeményezésére jött létre, hanem a Parlament alsó házának oktatási bizottsága kezdeményezte, a miniszterek közreműködésével. A másik érdekessége, hogy előkészítésében két (egymást követő) miniszter vett részt, mivel a Statútum első törvénytervezete 1992-ben, az előző kormányzati ciklusban készült. A Statútum első parlamenti vitájára 1996-ban, a választásokat megelőzően került sor, de csak a választásokat követően, 1997-ben történt annak véglegesítése és megszavazása. Az 1996-os tervezet előkészítésében még a PUNR támogatásával székbe jutott miniszter Liviu Maior vett részt, az 1997-es tervezet a parasztpárti Virgil Petrescu oktatási miniszter közreműködésével történt. A

[367] Statutul personalului didactic. Ld. M.Of. Partea I. Nr. 158/1997. [RHK., Első rész. 158/1997.]

törvénytervezet kidolgozásában, a minisztérium szakértői, kutatói mellett részt vettek[368] a tanfelügyelőségek[369] vezetői, iskolaigazgatók, pedagógusok, a szakszervezetek képviselői is. Az 1997-es törvénytervezet oly mértékben módosult az idők során, hogy a végső változat az 1992-es tervezetnek csak mintegy 10%-át tartalmazza.

Az oktatási miniszter, Virgil Petrescu, 1996 decemberében került székbe, Ciorbea miniszterelnöksége alatt és egy évig töltötte be ezt a funkciót – így a Statútum elfogadtatása a legfontosabb eredményének számít. 1997 decemberében – közoktatási szakszervezeti konfliktusok, valamint az érettségi tematikák év elejére ígért közzétételének késése miatt kirobbant diáksztrájk miatt – adta be lemondását.

1996-os parlamenti vitákon a Statútummal kapcsolatos általános hozzászólásokra került sor és a 147-ből az első 47 szakaszának megvitatására. A törvénytervezet iránt ekkor, tekintettel a választások közeledtére, és a képviselők országjárási tevékenységének fokozódására, meglehetősen kevés érdeklődés mutatkozott. Az általános hozzászólásokon a szokásos dolgok történtek, a kormánypárti képviselők (ekkor még PDSR), valamint a holdudvaruk (pl. PUNR, PRM) a törvénytervezet pozitívumait domborították[370] ki, míg az ellenzék, a törvény fontosságának hangsúlyozása mellett, annak gyengeségeit emelte ki. A pozitívumok között az oktatás új, modern nézőpontja, az egyes pedagógus állások betöltésére meghirdetett verseny, a különböző pénzügyi motiváló tényezők beiktatása, a hátrányos helyzetben oktatók támogatása szerepelt.

A PNȚCD hangsúlyozta, hogy az oktatást függetleníteni kell a politika ciklikusságának negatív hatásaitól és a pártérdekektől.[371] Egy másik ellenzéki, demokrata megközelítés[372] az oktatásban hozott döntési és értékelési folyamatok decentralizációját javasolta. Az RMDSZ a decentralizáció és az intézményi autonómia mellett a szociális aspektusokra is hangsúlyt fektetett,[373] a tanárok helyzetének javítását, társadalmi szerepük, munkájuk megfelelő anyagi és pénzügyi értékelését tartva szem előtt. Bírálták az intézmények igazgatói és igazgatóhelyettesi jogkörének beszűkítését, a vezetők kinevezési folyamatának túlszabályozottságát, főként, ami a kisebbségi nyelven oktató intézményeket illeti. Hangsúlyozták azon jogi rendellenességet, hogy

[368] In. M.Of. Partea II. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 20 iunie 1996. p 3. [RHK. II rész, Képviselőház gyűlése, 1996 jún. 20., 3. old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[369] Megyei szintű tanügyigazgatási szervezet, az OM közvetlen alárendeltje.

[370] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 20 iunie 1996, p 3. [Képviselőház gyűlése, 1996 jún. 20, 3 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[371] „Meg kell szüntetni azt a nézetet, hogy mivel az oktatás nem termelő szektor, ezért másodrendű fontosságú, ugyanakkor ki kell vonni az oktatást a konjunkturális politikai érdekek, a pártérdek vonzásköréből. A hangsúlyt inkább az oktatási folyamat igényességének növelésére kell fektetni."In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 25 iunie 1996., p 2-3. [Képviselőház gyűlése, 1996 jún. 25., 2-3. old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[372] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 25 iunie 1996, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1996 jún. 25, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[373] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 25 iunie 1996, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1996 jún. 25, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

a Statútum gyakran utal az OM által a jövőben létrehozni tervezett szabályozásokra, végrehajtási rendeletekre.

Az RMDSZ ezáltal azon kiskapuk létét ellenezte, mely lehetőségeket nyitva hagyva a kormány az elkövetkezőkben – a további szabályozásokon és végrehajtási rendeleteken keresztül – újabb megszorításokat iktathat be, a Statútum gyakorlatba ültetése során, ahogyan az számos más törvény végrehajtási utasításával már megtörtént.

Az első 47 szakasz az általános előírásokat, a különböző állások és funkciók (főként vezetői), valamint fokozatok megszerzésére, betöltésére, a pedagógusok továbbképzésére vonatkozó előírásokat tartalmazta.

Az 1997-es vita onnan folytatódott, ahol az 1996-ban abbamaradt, a 48-as szakasztól, elfogadva az addig megszavazott szakaszokat és tovább tárgyalva, az új miniszter és új oktatási bizottság által módosított tervezetet.

A felsőoktatást érintő érdemi viták a tudományos kutatás, az adócsökkentés, a nyugdíjazás és a különböző szociális juttatások kérdései körül körvonalazódtak.

Az egyik legnagyobb vita a tudományos kutatás kötelezővé tételéből és ezzel szoros összefüggésben a kutatói szférából oktatói pozíciókra pályázókra vonatkozó feltételek meghatározásából indult. A vita ugyanannak a TT vitája során is észlelt dichotómiának a következménye, melynek történeti gyökerei a felsőoktatásban történő oktatás és kutatás pártállami időkre visszanyúló elkülönítésén alapul. A francia és szovjet mintára felépülő rendszerben ugyanis a kutatás az egyetemeken kívülre szorult, kutatóintézetekben folyt és alsóbbrendű szerepet töltött be (talán egyetlen terület, az Elena Ceauşescu által kitűntetett figyelembe részesített ipari kémia kivételével). A szigorúan elméleti jellegű oktatásnak nem volt kapcsolata sem a gyakorlattal, sem a kutatással. A kutatók az oktatóknál alacsonyabb státusszal rendelkeztek, általában azért lettek kutatók, mert "nem volt rendben a doszárjuk", azaz a párt szempontjából "foltos" múlttal rendelkeztek. A két rendszer között nem létezett átjárás. Az oktatók nem lehettek kutatók, ennek alacsonyabb presztízse miatt valószínűleg nem is óhajtottak azok lenni, viszont a kutatók, bármennyire is szerettek volna, nem lehettek oktatók, zárva voltak az oda vezető utak. Ez a történelmi szétválasztás tükröződik vissza az alábbi két vitában.

Az elsőben két nézőpont körvonalazódott, azoké, akik kötelező érvénnyel szerették volna törvénybe foglalni a tudományos kutatást: "az 53. paragrafusban előírt felsőoktatási intézmények oktatói a szakterületüknek megfelelő tudományos kutatói, technológiai fejlesztési, tervezési és

művészeti alkotási tevékenységet is kifejtenek".[374] A másik nézőpont képviselői feltételes módban javasolták a kutatás megfogalmazását: a "kifejthetnek" szót alkalmazva. A kérdés vitája során körvonalazódott, hogy nincs egységes kormánypárti, sem ellenzéki nézőpont.

A kutatás ellen leginkább a PD, PNȚCD, független valamint PDSR képviselők szólaltak fel. A PD érvelésének középpontjában három feltevés állt: egyrészt, hogy a kutatás nincs megfizetve és kellőképpen szabályozva, másrészt, hogy a kutatáshoz adottságok szükségesek, ezért nem gyakorolhatja bárki, harmadrészt, hogy az előrelépéshez (a Ph.D. fokozathoz, nagydoktorihoz) amúgy is szükséges a kutatás.[375] A PDSR nézete szerint, a kutatás kötelező volta csak annak imitálását vonja maga után, ahogyan az a múltban (lásd. Ceauşescu feleségének előírásai) történt, amikor a kutatást "nem szabályozott, nem fizetett kommunista munka[376]"-nak nevezték. A személyes adottságra és a felsőoktatási intézmények aktuális működési gyakorlatára helyezte a hangsúlyt az egyik kormánypárti (PNȚCD) képviselő is, állítva, hogy "utópia a tudományos kutatás megkövetelése".[377] Egy független képviselő szerint[378] a kutatásra nem léteznek kidolgozott normák, ezért nem lehet kötelező érvénnyel törvénybe foglalni.

A kutatás mellett a minőség biztosításának szükségességével és más külföldi egyetemek példájával érveltek a kormánypárti (PNȚCD) és az ellenzéki szélsőségesen nacionalista pártok: a PRM[379] és a PUNR. A PUNR-s képviselő szerint[380] hibás az oktatás és kutatás eddigi gyakorlata, azaz a kettő szétválasztása. Az ellenzéki PDSR-s képviselő hangsúlyozta,[381] hogy a tudomány továbbadásához elengedhetetlen az ahhoz történő hozzájárulás. A parasztpárti oktatási miniszter szerint[382] a tudományos kutatás a felsőoktatás minőségét biztosítja.

A két tábor érvelésének egyetlen közös vonása a felsőoktatásban oktatók érdekeinek előtérbe helyezése, mely populista demagógiaként is értelmezhető. Mindkét tábor, a kutatást ellenzők és a

---

[374] Az 54. §. 1. hivatalos (hibás) magyar fordításban:Az 53. § említett oktatói személyzet ugyanakkor kutatási valamint, tervezési, fejlesztési és kulturális tevékenységet is kifejthet a szakterületnek megfelelően.

[375]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 55. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 55 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[376]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 61. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 61 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[377]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 59. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 59 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[378]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 58. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 58 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[379]"A kutatás az, ami megkülönbözteti az egyetemi oktatást az egyetem előtti oktatás formáitól, ezért az nem kötelez, hanem megtisztel.." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 56. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 56 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[380] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 63. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 63 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[381] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997. p. 62. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21. 62. oldal.] In. www.cdep.ro/pls/steno/

[382]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 57. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 57 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

mellette felszólalók is, az oktatók érdekeinek képviseletét hangsúlyozták. A szakasz végül a tervezetben szereplő formában került elfogadásra, előírva a kutatási tevékenység végzésnek kötelezettségét. A későbbiekben azonban újra kiújult ez a vita azon szakasz tárgyalása során, amely megfogalmazta, hogy azon felsőoktatásban foglalkoztatott oktatók, melyek nem végeznek kutatói tevékenységet, kötelesek heti 4 órával többet oktatni (Statútum, 80.2.). Ez a szakasz logikailag ellentmond a kutatás kötelező érvényű előírásának, vagy legalábbis kivételt engedélyez.

A másik vita annak eldöntésére irányult, hogy a felsőoktatási tapasztalattal nem rendelkező személyek (értsd: az egyetemi szférán kívülről jövő kutatók) esetében melyek legyenek a kiválasztási kritériumok, amennyiben egyetemi professzori, docensi, vagy adjunktusi (azaz oktatói) pozíciókra pályáznak. Pontosabban: szükséges-e, hogy az "outsider" jelentkező nyilvánosság előtt tartott előadással, vagy gyakorlati vizsgával igazolja kompetenciáját. A PDSR képviselők[383] a fenti PNȚCD érvelést átvéve, (akik azzal érveltek, hogy a kutatáshoz adottságokra van szükség), az oktatásra alkalmazták azt, állítva, hogy az oktatáshoz speciális kompetenciák szükségesek, melyekkel a kutatói terület képviselői nem biztos, hogy rendelkeznek. A PD és a PNL is ezt a nézőpontot támogatta. A liberálisok érvelésében[384] a fogyasztóközponti oktatáspolitika elemei fedezhetők fel, amennyiben arra hivatkoztak, hogy a hallhatóknak jogukban áll eldönteni, hogy egy illető személy alkalmas-e az oktatásukra, meghallgatva és véleményezve annak nyilvános szereplését. Ez a nézet némely független képviselő tetszését is elnyerte.

A PDSR képviselői nem képviseltek egységes nézőpontot, némelyek[385] szerint fölösleges a nyilvánosság előtt tartott előadás, hiszen egyetlen előadásra bárki fel tud készülni (utaltak itt az egyetem előtti oktatás nyílt óráinak gyakorlatára, ahol előre megtanítják a gyerekeknek a bemutató óra anyagát, így azok kivételes teljesítményeket mutatnak fel), viszont ez még nem jelenti azt, hogy az illető a későbbiekben folyamatosan tudja a bemutatott színvonalat tartani.

A PNȚCD annak érdekében érvelt,[386] hogy a kívülről jövők ugyanolyan feltételekkel versenyezhessenek e pozíciókra, mint a felsőoktatásban tapasztalatot szerzettek. Kiemelték,[387] hogy azon szakasz esetében, melyben a kutatás kötelezővé tétele állt a vita központjában, a

[383]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 69. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 69 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[384]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 77. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 77 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/

[385] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 77. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 77 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/

[386] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 69. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 69 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

képviselőház arra a következtetésre jutott, hogy az oktatás és a kutatás szerves egységet képez, így indokolatlan annak megkérdőjelezése, hogy egy tudományos kutató jó oktató-e. Voltak azonban olyan parasztpárti képviselők, akik a nyilvános szereplésen történő megmérettetés mellett kötelezték el magukat.[388] A szakasz végül az egyetem berkein kívülről jöttek nyilvános szereplésének előírásával rögzült a Statútumban.

E viták érdekessége volt, hogy míg egyes kommunista hagyományokkal rendelkező pártok (gondolok itt a PD és PDSR némely képviselőire) megőrizték azon tradicionális berögződést, hogy a kutatás alsóbbrendű, addig a szintén kripto-kommunista PRM és a PUNR meglehetősen haladó nézeteket vallott e tekintetben. A parasztpárt képviselői ugyanakkor (egyetlen kivételtől eltekintve) konzekvensen (függetlenül attól, hogy éppen kormányon vagy ellenzékben voltak-e)[389] a kutatás támogatása mellett kötelezték el magukat, hangsúlyozva annak oktatással való egyenértékűségét. Érdekes a nagyfokú bizonytalanság és konszenzushiány is a kutatás – oktatás kettőssége tekintetben, ami az egyes pártokon belüli egységes nézetek hiányában mutatkozott meg. Feltehetően az ország európai uniós csatlakozásának közeledte, és a különböző kutatásra elkülönített EU-s források hozzáférhetősége segít majd a kutatás egy pragmatikusabb megközelítésének kialakulásában, a kutatás támogatását illető pozitívabb magatartás megerősítésében.

Az egyes politikai pártoknak a szociálpolitikája körvonalazódott azon vitában, melyben az egyetemi oktatók nyugdíjazásának kérdése került a középpontba. A vita annak eldöntésére irányult, hogy hány éves korban történjen a nyugdíjazás, milyen feltételek teljesítése mellett maradhassanak a nyugdíjkorhatárt elért oktatók továbbra is aktívak a felsőoktatásban, illetve hogyan változzon a nyugdíjkorhatár elérése után funkciójuk és a hozzá rendelt feladatok.

A szakaszt a képviselőház oktatási bizottsága a következő formában bocsátotta vitára: "a nyugdíjazott egyetemi professzorok konzulens egyetemi oktatóként folytathatják tevékenységüket az adott felsőoktatási intézményben az illető tanszék javaslatára, az egyetemi szenátus jóváhagyásával."[390]

Két dimenzió mentén alakult a diskurzus: az egyik a nyugdíjazási korhatárt érintette, a másik a nyugdíjazási korhatárt elért oktatók egyetemi tevékenységének szabályozására vonatkozott. A

---

[387] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 70. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 70 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[388] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 77. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 77 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[389] Lásd a TT vitáját az előző fejezetben.

[390] Statútum. 63. § 1 szakasza. Hivatalos magyar fordításban: A nyugdíjazott egytemei tanárok folytathatják tevékenységüket az illető felsőoktatási intézmény keretében konzultáns egyetemi tanári minőségbe, a tanszék javaslata valamint az egyetemi szenátus jóváhagyása alapján.

vita egy dimenziójában a nemek különböző nyugdíjazási korhatárának megállapítása került középpontba. A PD javaslata[391] szerint a nők 65 évesen, a férfiak 70 évesen kerüljenek nyugdíjazásra. A nyugdíjkorhatár 60, illetve 65 évről történő meghosszabbítása 65 illetve 70 évre – egyes PNȚCD vélemények szerint a fiatal oktatók előrelépési lehetőségeit korlátozza, ezért javasolták,[392] hogy csak a Román Tudományos Akadémia tagjaira vonatkozzon az előírás.

A PDSR-s oktatási államtitkár azon felsőoktatási intézményeket hozta fel ellenpéldaként, ahol az állások fele betöltetlen. A PDSR másik képviselője szükségtelennek tartotta,[393] hogy a Statútum szabályozza a nyugdíjazás kérdését, mikor erre a nyugdíjazási törvény hivatott. A képviselő nem volt tisztában azzal, hogy a társadalmi változásokat követő hét év alatt sem sikerült létrehozni egy a nyugdíjazást szabályozó törvényt. Erre a viták során a PUNR hívta fel a figyelmet,[394] hangsúlyozva, hogy nem az érvényben levő beidegződött folyamatokra alapozva kell új törvényeket hozni.

A felsőoktatás minisztériumának igazgatója a nemi diszkrimináció megszüntetését javasolta, [395] illetve mindkét nem esetében egységesen a 70 éves nyugdíjazási határt. A PNL is egyetértett abban, hogy az oktatási bizottság által a törvénytervezetbe javasolt általános 70 éves nyugdíjazási korhatár megfelel a demokratikus követelményeknek. A vitát követően elfogadták a bizottság megfogalmazását és az egységes 70 éves nyugdíjazási korhatárt.

A vita másik dimenziója azon egyetemen belüli döntéshozó szervek meghatározása, melyek a nyugdíjkorhatárt elért oktatók további működésének kérdésében „ítéletet" hoznak. A kormánykoalícióban levő Demokraták kinyilvánították[396] annak szükségességét, hogy a nyugdíjkorhatárt elért oktatók további sorsát a „fiatal farkasok", mint az új generáció tagjai felülvizsgálják, ugyanakkor elégségesnek tartották a szenátus döntését e kérdésben.

A koalícióban szintén részt vevő másik párt képviselői, a liberálisok javasolták,[397] hogy a tanszék és az egyetemi szenátus mellett egy harmadik tényező, a kari tanács is részt vegyen ebben a döntésben. A szintén kormányon levő RMDSZ is a kari tanácsnak, azaz a hallgatóknak a

[391] In. Şedința Camerei Deputaților, 23 ianuarie 1997, p 36. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 23, 36 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[392] In. Şedința Camerei Deputaților, 23 ianuarie 1997, p 35. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 23, 35 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[393] In. Şedința Camerei Deputaților, 23 ianuarie 1997, p 36. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 23, 36 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[394] In. Şedința Camerei Deputaților, 23 ianuarie 1997, p 37. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 23, 37 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[395] In. Şedința Camerei Deputaților, 23 ianuarie 1997, p 36. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 23, 36 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[396] In. Şedința Camerei Deputaților, 21 ianuarie 1997, p 84. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 84 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[397] Uo.

döntésben történő részvétele mellett érvelt.[398] E két párt a hallgatók játékterének növelésére törekedett és a döntéshozás megalapozására a résztevők rétegének kiszélesítésével. Amint azt a politikai programokból is láthattuk ez a két párt állt a legközelebb egy fogyasztóközpontú oktatáspolitikához.

Az RMDSZ javasolta a konzulens professzorok további felsőoktatási tevékenységének két évente történő felülbírálását. Ha belegondolunk ez az eljárás meglehetősen megalázónak és embertelennek tűnik, kínpadra vonni kétévente az előrehaladott korban levő, nagy tudással rendelkező professzorokat, annak megállapítására, hogy milyen mértékben képesek tanácsadói funkciójukat betölteni. Az ötletet, azonban támogatta a parasztpárti oktatási miniszter is,[399] minőségbiztosítási érvekre hivatkozva, hangsúlyozva, hogy a kérdés mélyen emberi és az emberek szociális védelmét is érinti. Érdekes módon egyedül az ellenzékben levő, szélsőségesen jobboldali, nemzeti kisebbségeket kirekesztő politikájáról hírhedt PRM képviselője, az oktatási bizottság elnöke tett bizonyságot[400] emberséges magatartásról, tanmesével alátámasztva az idősek társadalomban betöltött szerepének fontosságát a tudás átörökítésében. Megkérdőjelezte,[401] hogy a nyugdíjkorhatár elérésével („gillotine”-jával) egyidőben megszűnnének az illető professzorok ismeretei és készségei is, képességük annak továbbadására. A PRM érvelésének hátterében a nacionalista pártokra jellemző tradicionalizmus feltételezhető.

A legnagyobb kormánypárt (PNȚCD)[402] a hallgatóknak, azaz a kari tanácsok bevonásának és a nyugdíjazási korhatár rögzítésének szükségességét a családi dinasztiák felsőoktatásban történő elterjedésével indokolta. Véleményük szerint elengedhetetlen a szabályozás, ahogyan meghatározásra szorul a konzulens professzori pozíció és annak betöltési időtartama is. Nézetük szerint a szociális védelem nem lehet vonatkoztatási pont a törvény vitájában, a felsőoktatásban nyugdíjazottak szociális védelméről az egyelőre nem létező Szociális Védelem Törvényének kellene gondoskodnia.

A felmerült kérdések, további problémákat involváltak, így például a felsőoktatás oktatói hiányát, a nyugdíjasok szociális védelmének, társadalmi hasznosságának kérdését, a fiatalok érvényesüli lehetőségeit. Amint azt láthattuk ez a vita is igazolta, hogy a nézetbeli különbségek

[398] In. Şedința Camerei Deputaților, 21 ianuarie 1997, p 85. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 85 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[399] In. Şedința Camerei Deputaților, 21 ianuarie 1997, p 86. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 86 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[400] In. Şedința Camerei Deputaților, 21 ianuarie 1997, p 87. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 87 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[401] In. Şedința Camerei Deputaților, 21 ianuarie 1997, p 88. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 88 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.
[402] Uo.

nem olyan nagymértékben az egymással szemben álló kormánypártok és ellenzék között körvonalazódott, hanem a kormánykoalíció pártjai között, sőt az egyes pártokon belül is.

A vitában megjelent a korrupció egy formája is, ami a felsőoktatási intézményekben elterjedt, nomenklatúrák uralmára figyelmeztetett. A korrupció e formájára történő utalások visszatértek egy másik cikk vitája kapcsán is, mikor az üres, vagy valaki számára fenntartott[403] felsőoktatási helyek betöltésének feltételei kerültek megvitatásra. A PD hangsúlyozta a szabályozás bevezetésének szükségességét, utalva[404] arra, hogy a nagyobb tanszékek vezetői kisebb uralkodókká váltak azáltal, hogy szabadon dönthettek ezen állások betöltéséről, feudális, középkori hangulatot teremtve, vérségi, lojalitási alapokra helyezve a kiválasztást, háttérbe szorítva a kompetenciát. A PRM képviselője hangsúlyozta,[405] hogy az 1989 előtti szabályozás nem tette lehetővé családtagok működését egyazon intézmény keretében, azonban 1989 után e tekintetben is „elszabadult a pokol". A PRM köztudottan a pártállami időkből eredezteti gyökereit, így nem meglepő a nosztalgikus hangvétel, ahogyan paradox módon, a korrupcióellenessége sem, hiszen a korrupció elleni drasztikus fellépés szorgalmazása 1996-tól szerepel választási programjában. Az uram-bátyám kapcsolatrendszerek 1989 utáni felsőoktatáson belüli elterjedéséről a következő fejezetben, egy 2003-ban kirobbant botrány kapcsán részletesebben is szó lesz.

A minőség és értékelés állt annak a vitának a középpontjában, mely az oktatók tevékenységének értékeléséről és a tevékenység függvényében történő díjazásról szólt. A PDSR hangsúlyozta,[406] hogy a ki kit értékel kérdése mellett nem elhanyagolható a felmerülő szubjektivitási tényező sem ezen értékelés során, ezért javasolta a szakasz törlését. Az azonos párthoz tartozó, oktatási miniszteri államtitkár szerint[407] ezzel ellentétben szükséges az egyetemi karok évi minősítésétől függő bérezés a minőségi oktatás motiválása érdekében, ahogyan ezt a nézőpontot hangsúlyozta az oktatási miniszter is. A legnagyobb kormánypárt javaslatára végül a szakasz kiegészült azon előírással, hogy az oktatók a fizetésük egy részét a tudományos-oktatói tevékenységüknek „az évente megállapított értékelési kritériumok alapján" végzett éves értékelési jelentése alapján kapják.

---

[403] A román törvényhozási gyakorlat lehetővé teszi az egyes oktatói állások hosszabb vagy rövidebb időre történő fenntartását azok számára, akik például vezetői szerepet vállalnak (az oktatásban, a közigazgatásban, vagy politikai pályára váltanak, például képviselők lesznek) hogy a vezetői (vagy politikai) szerep megszűnte után visszatérhessenek saját eredeti állásukba. Amíg a vezetői (politikai) szerepet ellátja, addig állását helyettesítőkkel töltik be.

[404] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 21 ianuarie 1997, p 88. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 21, 88 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[405] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 23. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 23 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[406] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 25-26. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 25-26 oldalak] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[407] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 25, 27. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 25-27 oldalak.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

Vita alakult ki a doktori fokozat fizetési ellentételezése esetén is. Ugyanis az alsó- és középfokú oktatásban külön juttatásban részesültek a doktori fokozattal rendelkező pedagógusok. A felsőoktatásban azonban az egyetemi docensi és egyetemi professzori állások betöltésének előfeltétele a doktori fokozat, míg az előkészítői és tanársegédi állások betöltéséhez nem szükséges. A vita itt annak eldöntésére irányult, hogy a doktori fokozat megszerzése járjon-e külön juttatással, és ez az oktatók mely kategóriája esetében történjen.

A parasztpárti miniszter hangsúlyozta,[408] hogy nemcsak az oktatás területén vannak doktori fokozattal rendelkezők, ezért csak azon felsőoktatási állások betöltői számára javasolta a juttatást, akik esetében nem kötelező a doktori fokozat, de mégis megszerezték azt. Érvként használt egy másik szakaszt is, mely előírja, hogy az oktatásban 10 éve folyamatosan dolgozók 15%-os fizetésemelésben részesülnek, ezért az idősebbeknek, azaz a docenseknek és doktoroknak nem szükséges a fokozatra is külön juttatást adni. A parasztpárt egy képviselője szembeszállva a miniszterrel hangsúlyozta,[409] hogy az oktatásban alkalmazottak társadalmi helyzetét nem a különböző szorzók alkalmazása és a juttatások toldozgatása – foldozgatása utján kell rendezni, hanem egy az állami fizetéseket szabályozó törvényre van szükség. De ha erre nincsen mód, akkor a doktorjelölteket kell támogatni, különböző ösztöndíjak, könyvtámogatások révén.

A PDSR képviselői felvetették[410] a kérdést, hogy mi történik azt követően, miután e doktori fokozattal rendelkező tanársegédek előrelépnek a felsőoktatási hierarchiában és docensekké, professzorokká válnak: megvonják tőlük a juttatást és esetleg kevesebb, vagy ugyanannyi fizetéssel rendelkeznek a docensek, mint egy tanársegéd? Ezért a társadalmi demokrácia párt javasolta, hogy minden doktorival rendelkezőre vonatkozzon a juttatás, mivel a doktori fokozat megszerzése nemcsak intellektuális, de anyagi megterhelést is jelent. A javaslatot támogatta a PD, az ellenzéki PUNR és a PRM is. A PRM képviselője a két világháború egyik neves személyiségét Nicolae Iorgát hozta például,[411] miszerint Iorga annak idején nem a miniszteri, hanem az egyetemi professzori fizetését választotta (lévén, hogy a kettő kizárta egymást), mert az magasabb volt. Érvelésében pontos matematikai számításokra alapozva bizonyította, hogy az ország doktori fokozattal rendelkezőinek juttatása nem jelentene túlzott megterhelést az állami pénztár számára. A doktori fokozat jutalmazása így került a törvénybe.

---

[408] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 34- 35. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 34-35. oldalak.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[409] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 38. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 38 oldal.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[410] uo.

[411] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p.39. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 39 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

A viták egyik a TT vitáihoz hasonló érdekessége volt az oktatási bizottság azon javaslata, hogy lehallgató készülékek, technikai berendezések segítségével az egyetemi vezetőség belehallgathasson az egyes előadásokba. A PUNR egyik képviselője javasolta,[412] hogy a lehallgatáshoz előbb kérjék a lehallgatni kívánt oktató beleegyezését, egy másik PUNR-s képviselő szerint,[413] viszont szükségtelen a belegyezés, mert akkor kirakati órának lehetnek csak tanúi. Meglepő módon éppen a titkosszolgálatos háttérrel rendelkező demokrata párt képviselője tiltakozott, de csak a PUNR-s javaslat ellen, hogy az oktató tudta nélkül rögzítsék az előadást.[414]A PD egy másik szakaszra utalt, mely előírja, hogy az oktatókat ne zavarja tevékenysége kifejtésében semmilyen iskolai vagy közhatalom. Azt gondolhatnánk, hogy a szakasz teljes megszüntetését javasolta, azonban javaslata csak arra irányul, hogy a vezetőknek a tevékenység megkezdése előtt kelljen szándékukat közölniük, beleegyezést kérniük. A szakasz abban a formában került elfogadásra, amely az oktató beleegyezését kéri a rögzítéshez.

A viták felpezsdüléséhez vezetett az előírás, mely társadalmi és közéleti részvételre kötelezi a pedagógusokat a (Statútum, 99.). RMDSZ-es képviselő javasolta a szakasz törlését, azzal indokolva, hogy jogi és morális normák keveredésének vagyunk tanúi, és míg a jogi normák kötelező érvényűek, és büntethetők, addig az erkölcsi normák az egyén szabad megítélésének függvényei és nincs büntetésük.[415]

A PD-n belül megoszlottak a vélemények. Néhány képviselő az RMDSZ-el hasonlóan a szakasz eltörlését, vagy feltételes módban történő megfogalmazását javasolta[416] ("részt vehet"). Érdekes módon a kommunista gyökerekkel rendelkező párt, a PD egyik képviselője[417] nevezte kommunistának ezt az előírást, felelevenítve a pártállami idők hasonló gyakorlatát, mikor a pedagógusoknak kötelező volt részt venni a különböző kulturális, társadalmi, politikai tevékenységeken, így volt eset, mikor vasárnaponként a pedagógusok voltak a város szemétszedői, kukásai. Más demokraták a szakasz mellett érveltek, annak szükségességét

[412] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p. 48. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 48 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[413] Uo.

[414] „A PUNR-sek olyan visszhangokat kongatnak, melyeket jó lenne már egyszer elfelejteni: lehallgatás, sokszorosítás, rögzítés, kémkedés és hasonlók." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p. 49. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 49 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[415] „Nem lehet kötelező érvényűvé tenni a részvételt, főként nem a polgárok erkölcsére és saját érdekükre hivatkozva, csak javasolni lehet, viszont a jogi norma e típusa (a javaslati norma) a pártállami rendszer sajátossága – szubjektív megítélésnek biztosít teret." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p. 52. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 52 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[416] Uo.

[417] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p. 54. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 54. old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

hangsúlyozva,[418] hogy a pedagógusoknak a közösség érdekeinek szolgálatában kell állniuk. A szakasz eredeti formáját támogatta[419] a PDSR is.

A legnagyobb kormánypárt (PNŢCD) képviselői a szakasz eltörlését javasolták,[420] Kantot idézve: "úgy viselkedj, mintha tőled függne a közösséged jövője" és arra hivatkozva, hogy az erkölcsnek belülről kell fakadnia, törvénnyel nem kikényszeríthető. Egy képviselő a Ceauşescu idők törvényhozási gyakorlatát elevenítette[421] fel, ahol a törvények kétharmada javaslati normából állt, mely szubjektív jogalkalmazást tett lehetővé. Virgil Petrescu, a pártból származó miniszter ezzel szemben az előírás megtartása mellett érvelt.[422] A PRM is a szakasz megőrzésére törekedett, hangsúlyozva a pedagógusok társadalomban betöltött nélkülözhetetlen szerepét.[423] A PRM ezen érvelése tökéletes összhangban volt a párt programjával, propagandájával, melynek értelmében "a falvak a román nemzet bölcsői és a falvak civilizációja viseli magán a legmélyebb nemzeti karaktert"(Cotidianul, 2002).

Független képviselők nevetségesnek és haszontalannak nevezték[424] az előírást, véleményük szerint ezek a jelentés nélküli szakaszok fölöslegesek. A szakaszt végül feltételes módban fogadták el, melynek értelmében a törvény ösztönzi a pedagógusok részvételét a társadalmi- és közéletben.

Különösnek hatott azon előírás is, melynek értelmében a pedagógusok kötelesek egymást tisztelni és támogatni a szakmai kötelezettségek végrehajtásában (Statútum, 100 szakasz) és melynek értelmében egy pedagógus szakmai kompetenciájára vonatkozó kritikai megjegyzések csak a jelenlétében tehetőek. A PD szerint[425] eddig senkinek sem sikerült betiltania a pletykát.

Hasonló viták bontakoztak a juttatások kérdéseiben is, azon előírás kapcsán, hogy egy adott település helyi önkormányzata, a felsőoktatás esetében pedig maga a felsőoktatási intézmény megtérítheti a pedagógusok utazási költségét, az egyes oktatási intézmények támogathatják a

---

[418] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p. 53. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 53. oldal.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[419] Uo.

[420] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 53. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 53 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[421] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997. p 56. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 56 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[422] „Meg kell szüntetni az iskolák elszigeteltségét, partneri kapcsolatokat kell kiépíteni az iskola és a közösség között, az iskola és a társadalom között." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 56. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 56 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[423] „Egykor a román falvakban a pap, a tanító és az orvos a szellemi vezetők szerepét töltötte be, és e szakasz egyfajta jel számukra, hogy vissza kell szerezniük és ezt a szerepet kell újra betölteniük a román társadalomban." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 53. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 53 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[424] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 58. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 58 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

tudományos rendezvényeken történő részvételt, megtérítve azok utazási költségeit, ennek ellenében azonban a résztvevőnek igazolnia kell a rendezvény hozadékát saját munkájukban.

Végeredményben azt mondhatjuk, hogy e törvény megalkotása a miniszter törvényalkotási motivációján túlmenően hozzájárult a pedagógusok státusának megszilárdulásához, és ezáltal a rendszer nagymértékű konszolidációjához.

Az egykor oktatási miniszteri funkciót betöltő Mihai Golu (PDSR) visszatekintésében úgy értékeli,[426] hogy Petrescunak is túl kevés ideje volt ahhoz, hogy elmélyüljön az oktatás problémáiban, ezért véleménye szerint semmi lényegeset nem hozott létre, sőt csak versenyhelyzetet teremtett a szindikátusok (érdekvédelmi szervezetek) és a miniszter között. Azonban Petrescunak sikerült egy dolgot elérnie, ami bizonyos értelemben rekordnak számít egy miniszteri pályafutásban, átvinni a Parlamenten a Statútumot 4 hónap alatt.

A reformok első hulláma (1994-1996), mint láthattuk, elbukott, mert az egyetemek a szolgáltató érdekeire alapoztak és nem a fogyasztókéra, azaz a hallgatók és a piac szükségleteire. A tantárgyak, a földrajzi megoszlás, az egyetemi helyek száma, a finanszírozás mind a rendelkezésre álló oktatói állományból indult ki és nem a társadalom szükségleteiből (Miroiu, 1998, Horobet&Chiriţoiu, 1999).

3.3.3. A felsőoktatási reform újraindulása (1998-2000)

A reformfolyamat elakadása radikális változtatást követelt, mely 1998-ban kezdődött és az új oktatási miniszter, Andrei Marga személyéhez kötődött. Marga, miniszteri kinevezése előtt a Babeş-Bolyai Tudományegyetem dékánja volt, ezáltal közelről, a gyakorlatból ismerte a felsőoktatás problémáit. Reformjának célja már nem a pártállami időkből örökölt rendszer megváltoztatása, hanem az átmeneti időszak alatt létrejött és megállapodott struktúrák változtatása. Marga szerint azért volt szükséges a felsőoktatás újabb reformja, mert az aktuális rendszer magán viselte a tizennyolcadik század romanticizmusát, a tizenkilencedik pozitivizmusát, Kelet-Európa szocializmusát és az 1989 utáni időszak szervezetlen változtatási erőfeszítéseinek nyomát (Marga, 1998).

Marga szerint az egyetemeknek felül kell emelkedniük a hagyományos konfliktusokon, mint amilyenek, az egyetemi autonómia az etatizmussal szemben, az egyetemek közötti verseny a túl-szabályozottsággal szemben, a differenciált finanszírozás az egalitarizmussal szemben, a nyitottság az akadémiai protekcionizmussal szemben (Marga, 2001).

---

[425] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 22 ianuarie 1997, p 62. [Képviselőház gyűlése, 1997 jan. 22, 62 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[426] Lásd a vele készített interjút.

Miroiu mindezek mellett 1998-as munkájában azt hangsúlyozta, hogy az állami egyetemek nincsenek felkészülve a magánegyetemekkel történő konkurenciára. A magánegyetemek rá voltak kényszerítve, hogy a hallgatói tandíjak mellett más finanszírozási forrásokat is keressenek, így jobban alkalmazkodtak a piaci elvárásokhoz. A verseny 1998-ig korlátozva volt, azáltal, hogy a magánegyetemek csak ideiglenes működési engedélyt kaptak, 1998-ban történt az első magán felsőoktatási intézmények akkreditálása, melyek így a román akadémiai közösség teljes jogú tagjává váltak. Miroiu a problémát abban látta, hogy nincs szabályozva, hogy az akkreditált magán felsőoktatási intézményeknek joguk van-e közpénzekhez, küldhetnek-e képviselőket a különböző országos tanácsokba, végezhetnek-e posztuniverzitáris képzést, kínálhatnak-e esti, vagy levelező képzési formákat, részt vehetnek-e nemzetközi együttműködési programokban? A Miroiu által felvetett kérdések közül az 1999-es TT néhányat megválaszolt, amennyiben előírja, hogy minden akkreditált felsőoktatási intézmény igényt tarthat, pályázhat közpénzekre, kutatási pénzekre, valamint minden akkreditált intézmény részt vehet a nemzetközi csereprogramokban. A többi kérdés azonban napjainkig megválaszolatlan maradt.

Az 1998-2000 közötti időszak legfontosabb oktatáspolitikai dokumentumai Margatól származnak. Ilyenek a Reform of Education Now (1997), A Look into the Future of Romanian Education (1998), What Does the Academic Year 1998-1999 Bring that Is New? (1998), Some Challenges of Educational Reform (1998), Education in Transition (2000), Anii reformei 1997-2000 (2000), valamint ez idő alatt megjelent számos rendelete, a kormány által kiadott rendeletek és sürgősségi kormányrendeletek. E dokumentumokból kitűnik, hogy Marga egy mindent átfogó, koherens és szisztematikus reformot szeretett volna véghezvinni, melynek során: (a) a magán felsőoktatás az állami felsőoktatás elfogadott alternatíváját képezi, (b) nő a felsőoktatásban részt vevők száma, (c) nemzetközi kompatibilitásúvá válik a rendszer, (d) problémamegoldásra alapul az oktatás, (e) az egyetemek keretében újraindul a kutatás, (f) autonómmá válnak az intézmények a tanterv és az oktatók megválasztásában, (g) bevezetésre kerül egy modern, az intézményi értékelést előtérbe helyező értékelési rendszer, (h) az akadémiai előmenetel kizárólag a szakmai eredményeken alapul, (i) megerősödik a kapcsolat az intézmények és a helyi társadalom között.

A kitűzött célokból Marganak sok mindent sikerült megvalósítania. Kétségtelenül tovább nőtt a felsőoktatásban részt vevők száma mely az 1996/97-es tanévben 354 488 volt (állami és magán felsőoktatásban összesen), 1999/2000-re 452 621 lett. 1998-ban az egyetemi felvételik teljes mértékben az egyetemek hatáskörébe kerültek. Ugyancsak 1998-ban, mintegy az 1992-es miniszteri rendelet legalizálásaként és az 1993-as kormányrendelet megerősítéseként, kormányrendelettel[427] bevezették az állami egyetemeken a tandíjas oktatást. Ezzel a rendelettel

[427] Decizia nr. 54 – 1998/1999. Ministerul Educației Naționale.

az OM sértette az Alkotmány azon paragrafusát, mely kimondja, hogy Romániában „az állami oktatás a törvény értelmében ingyenes".[428] A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy tekintettel a felsőoktatás iránti kielégítetlen igény mértékére, a rendelet illegális jellege széleskörű társadalmi toleranciának örvendett és örvend mind a mai napig. A rendelet újdonsága az 1992-eshez képest abban áll, hogy az egyetemeknek 1998-tól jogukban áll meghatározni a tandíjas helyek számát és az éves tandíj mértékét, az anyagi és humán kapacitások, valamint a program költségének függvényében.

Marga további eredménye, hogy 1998-ban sor került a kihelyezett egyetemi tagozatok (franchising) létrehozásának engedélyezésére, szabályozására is. 1998-ban áttérés történt az egyetemek globális finanszírozására, ami a pénzügyi autonómia növekedését jelentette, ugyanakkor támogatták az egyetemek az európai gyakorlatokhoz hasonló több forrásból történő finanszírozását. Az egyetemek ezáltal önállóan rendelkezhetnek a saját forrásból, valamint pályázati úton, vagy szponzorizálás útján szerzett források felett. Szétválasztásra került az akadémiai és az adminisztratív vezetés – ez a folyamat azonban nem volt zökkenőmentes. Az adminisztratív vezetéssel járó feladatokat ugyanis mindaddig a szenátus által választott prorektor látta el. Az új adminisztratív vezetést csak úgy fogadták el az egyetemek, ha a prorektor is megtartja adminisztratív funkcióit. Azaz úgy fogadták el a változást, hogy ne változzon semmi - mintegy a román oktatási rendszer tradícióit tükrözve (Miroiu, 1998).

1999-ben került sor először a román egyetemek nemzetközi értékelésére. Marga sikere a fentiek mellett, hogy 1998-ban aláírta a Sorbonnei Nyilatkozatot, 1999-ben a Bolognai Szerződést. E felsőoktatási egyezmények az európai piacgazdaság versenyképességének fejlesztését,[429] a közép-kelet-európai térség felsőoktatási stabilitásának megvalósítását[430] tűzték ki célul a tudományos kutatás és technológia fejlesztése, a felsőoktatáson belüli diák és tanár mobilitás, a felsőoktatási rendszerek kompatibilitásának megvalósítása által.

A nyilatkozatok aláírását követően az európai és nemzetközi minőségi és mennyiségi standardok elérése a román felsőoktatás-politika részévé váltak. Ennek következtében 2000-ben bevezetésre került a Diploma-Melléklet, valamint megalakult a Külföldi Tanulmányi Ösztöndíjak Országos Irodája és Diplomák Elismerésének és Egyenértékesítésének Országos Központja.

2000-ben Marga meghirdette az egyetemek összehangolásának projektjét, melynek célja, a szétaprózódott egyetemek összevonásával működőképesebb és költséghatékonyabb intézetek

[428] Ld. Románia Alkotmánya, 32 szakasz, 4 bekezdés.
[429] Bakonyi Károly, 2001, 2 old.
[430] Bologna declaration, 1999, 1 old.

létrehozása. Ugyanebben az évben miniszteri rendeletet[431] adott ki az Egyetemek Törvényének megalkotása céljából, azonban erre már nem kerülhetett sor a 2000-es választások során bekövetkezett kormányváltás miatt. Nem utolsósorban ez időszak alatt született a két legfontosabb oktatással kapcsolatos törvény, az akkreditációs és a TT módosítása is.

3.3.3.1. A TT módosítása

Szinte egymást követően, időben részben egymást átfedve zajlott a két törvény módosításának megvitatása a Parlamentben. Előbb a TT módosítása kezdődött, majd közben indult az AT módosítása is.

A TT vitájára az 1997-ben kiadott 37-es számú sürgősségi kormányrendelet következtében került sor, mintegy másfél évre annak megszületését követően. A kormányrendeletet az ellenzék alkotmányellenesek tartotta,[432] és felfüggesztésére tett kísérletet, arra hivatkozva, hogy az Alkotmány értelmében az organikus (szerves) törvények módosítása csak törvény által lehetséges. Márpedig a TT az organikus törvények körébe tartozik. A 37-es kormányrendelet a koalíció kormányzási nehézségeit tükrözi, annak belátását, hogy a kormányzaton belüli széthúzás és az egymástól élesen eltérő érdekek következtében a parlamenti többség ellenére sem biztos, hogy a koalíciós kormány keresztül tudja vinni akaratát. Ezért számos fontos intézkedést sürgősségi kormányrendeletek formájában hajtottak végre, remélve, hogy e rendeletek parlamenti vitájáig sikerül "megdolgozni" a kormányzó partnereket. A kormányzat belátta azt is, hogy a TT-t csak annak kormányrendeleti módosításával tehetik a koalíciós partnerek (főként az RMDSZ) követeléseinek, elvárásainak megfelelővé. Ugyanis a koalíción belül feszülő ellentétek, a belső szembenállások (mint amilyen a PNȚCD – PNL) és a belső ellenzék (sok esetben a PD) következtében a kormányzat nem lehetett biztos abban, amennyiben a TT a törvények szokásos útját járja be, hogy a kívánt formában át sikerül vinni a Parlamenten. Amint azt az alábbiakban látni fogjuk, ez a feltevés megalapozottnak bizonyult, ugyanis meglehetősen ádáz harcok követték végig a vitát, mely nemcsak a tartalomra, hanem az eljárásokra, a szavazás módjára is kiterjedt.

Az Alkotmány értelmében a sürgősségi kormányrendeletek sürgősségi eljárásban kerülnek megvitatásra a Parlamentben. A sürgősségi eljárásra vonatkozólag külön előírásokat tartalmaz az Alkotmány (lásd 114 szakasz) és a képviselőház házszabálya. Ilyen például, hogy az ülés elején megszavazzák az egy beszélőre jutó időt és a teljes vita időtartamát, nincsenek felvezető beszédek a törvény indítványozói (legtöbb esetben az egyes miniszterek) részéről, nincsenek

[431] Ordin nr. 4154/2000 privind elaborarea proiectului Legii universităților. [Az egyetemek Törvényének kidolgozására vonatkozó 4154/2000-es számú Rendelet].

vezérszónoklatok, melyben minden párt egy-egy felszólalója megfogalmazza az adott törvénnyel kapcsolatos méltatásokat és ellenvetéseket, hanem a felszólalási idők meghatározását követően egyenesen az egyes szakaszok megvitatására térnek. Sürgősségi eljárás során nem lehetséges az egyes szakaszokat, vagy az adott törvényt visszaküldeni a képviselőház szakbizottságába (jelen esetben az oktatási bizottságba) annak felülvizsgálata, vagy további munkálatok céljából.

Érdekes módon a képviselőház oktatási bizottságának vezetését e négy éves ciklus alatt a kormánykoalíció az ellenzéki PRM párt egy képviselőjére bízta, az egyik alelnöki tisztséget ellenzéki, PUNR képviselő, a másik alelnöki tisztséget egy kormánykoalíciós RMDSZ-es képviselő látta el. A titkári tisztségeket egy PDSR-s és egy PNȚCD képviselő töltötte be. Az oktatási bizottság vezetésének összetétele ismeretében azt mondhatjuk, hogy ez a bizottság meglehetősen ellenzékinek bizonyult, ahol a szereposztásban a kormánypártiak csak bábfiguraként, amolyan kirakati emberként vettek részt. Hogy a koalíció e bizottság vezetését ily módon határozta meg, hogy a kormányzó koalíciós pártok közül az RMDSZ-t leszámítva egyik koalíciós párt sem tartott igényt ezen kimagasló funkciók betöltésére – inkább az ellenzéki nacionalista pártoknak játszották át azt – azt a hallgatólagos együttműködést bizonyítja mely a "demokratikus" és "nacionalista" erők között mindig is fennállt, ha a kizárólagosan értelmezett nemzeti érdek, azaz a romániai magyar kisebbség elleni összefogás ezt megkívánta. Ez a cinkosság, hallgatólagos "összekacsintás", nemzeti konszenzus, a demokratikus és kommunista hagyománnyal rendelkező pártok között, végigkísérte az elmúlt tizenhárom év belpolitikai megnyilvánulásait. Ezért nem meglepő, hogy az 1997-es sürgősségi kormányrendelet parlamenti vitáját előkészíteni hivatott oktatási bizottság nagymértékben felülírta, illetve átírta a kisebbségek számára "túl engedékenynek" ítélt 36-os sürgősségi kormányrendeletet, a Jelentésben visszalépve a TT megszorító jellegű előírásainak irányába.

Az 1998 év végi vita az RMDSZ tiltakozásával kezdődött – a képviselőház oktatási bizottságában e törvény megvitatása (mely több mint 8 hónapig tartott) és megszavazása során elkövetett szabálytalanságok ellen. Az RMDSZ a hiányosságokra és a rendszabály megsértésére hivatkozva, az oktatási bizottság által készített Jelentésnek az oktatási bizottságához történő visszaküldését és annak további átdolgozását követelte. Az RMDSZ szabálytalannak ítélte az oktatási bizottság jelentését. (a) Egyrészt, mert egy, a szavazás pillanatában nem létező Jelentést szavaztak meg az oktatási bizottság tagjai, anélkül szavaztak, hogy előbb elolvashatták volna a Jelentést, és hogy megtörtént volna a szöveg összefésülése.[433] (b) Másrészt, mert a szavazás pillanatában, a vita időbeni elhúzódása miatt, az oktatási bizottság tagjai nem emlékeztek már az

---

[432] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998. p. 2. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 2 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[433] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 1. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

egyes szakaszokra, melyeket 8 hónappal azelőtt jóváhagytak.[434] (c) Harmadrészt, mert az oktatási bizottság (PRM-s) elnöke a Jelentés megszavazását követően különböző kiegészítéseket iktatott be,[435] valamint, mert a jelentés a 37-es számú sürgősségi kormányrendelethez képest több új módosítást tartalmazott.[436] (d) Negyedrészt mert nem került minden beérkező javaslat megvitatásra az oktatási bizottságban,[437] ezért a Jelentés nem tartalmaz minden javaslatot.[438]Az RMDSZ azon félelmének adott hangot, hogy a sürgősségi vita során, miután lejár a hozzászólásra előírt idő, csak a Jelentésben regisztrált javaslatok kerülnek megszavazásra, így azon javaslatok, melyek kimaradtak a Jelentésből, kimaradnak a szavazásból is. Az oktatási bizottságban két eljárás létezett: „a nem hivatalosan bejegyzett javaslatokat futtában megvitatták és megszavazták, a hivatalosan bejegyzett javaslatok gyakran figyelmen kívül maradtak."[439]

A PNȚCD támogatta az RMDSZ javaslatát, a Jelentés visszaküldését. (a) Egyrészt, mert tekintettel arra, hogy a Jelentés nem volt véglegesítve az oktatási bizottság 7 tagja nem szavazott. (b) Másrészt Jelentést csak jóval a végső szavazást követően véglegesítették. (c) Harmadrészt, amennyiben az oktatási bizottság szokásai szerint jártak volna el, a Jelentésnek legalább 15 pontja más formát kapott volna,[440] valamint, mert számos javaslat kimaradt az elkészített jelentésből.[441]

A PNȚCD-n belüli egyetértés hiányára mutat, hogy egy képviselőjük hangsúlyozta, hogy a sürgősségi eljárásra vonatkozó házszabályok közül hiányzik a bizottsághoz történő visszaküldés lehetősége.[442]

A sürgősségi eljárás, illetve a Jelentésnek az oktatási bizottsághoz történő visszaküldése körül hosszas vita alakult ki. A kormányban részt vevő, de gyakran a belső ellenzék szerepét játszó PD ezúttal is ellenzéki jelleggel[443] a Jelentés azonnali vitára bocsátását és megszavazását követelte. Az egyes szakaszok visszaküldését további megvitatásra az oktatási bizottsághoz csak abban az

---

[434] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[435] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[436] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 1. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[437] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[438] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 7. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 7 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[439] Uo.

[440] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[441] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[442] Uo.

esetben tartotta indokoltnak, ha egy adott képviselő nem találja javaslatát a felsoroltak között. A demokraták ezzel a törvényhozási technikák sajátos, nem a nyugat-európai alkotmányos normáknak megfelelő értelmezését adták.

Az ellenzék egyértelműen ellenezte a visszaküldés gondolatát. Különböző pszichológiai stratégiákat alkalmazott az elutasításra, mely egy viszonylag széles skálán mozgott a bűnbakkereséstől, hárítástól kezdve a fenyegetettség érzésének fenntartásáig, színezve ezt az ellenzéki retorika nélkülözhetetlen populista elemeivel. Az oktatási bizottság PDSR-s titkára (a 2000/2003-as időszak oktatási minisztere) az oktatási bizottság vitáinak elhúzódását[444] azzal indokolta, hogy az OM számos az oktatási reform érdekeit szolgáló módosító javaslatot juttatott el a bizottsághoz, mely többletmunkát jelentett annak – kitűnő példa a hárításra. Párttársa[445]a Parlament működésképtelenségére figyelmeztette a kormányt, arra, hogy négy hét alatt egyetlen törvény sem került elfogadásra – példa a támadásra, veszélyeztetettség érzés fenntartására. Véleményük szerint[446] az oktatási bizottság a szabályzatnak megfelelően járt el, mikor megszavazta a jelentést. Hangsúlyozták, hogy a kormánypártok az RMDSZ cinkosai az 1995-ös oktatási törvény megváltoztatásában,[447] mert függetlenül a politikai alkuktól, megengedhetetlen ilyen súlyos esetekben sürgősségi kormányrendelet használata, az a társadalmi szabályok felbomlásához vezet – ez kitűnő példája a bűnbakkereséssel egybekötött támadásra. Azzal vádolták az RMDSZ-t,[448] hogy célja a módosító törvény megszavazásának elodázása, hogy a sürgősségi kormányrendelet minél hosszabb ideig érvényben maradjon – ami példája a feltételezésen alapuló vádaskodásnak. Hangsúlyozták, hogy amióta a koalíció kormányoz, semmi sem működik, sem a Parlament, sem a kormányzás, sem más dolgok ebben az országban[449] - azaz inog a szék, példa a fenyegetettség fenntartására. A PUNR a vita megkezdése mellett szólalt fel,[450] hangsúlyozva az oktatási bizottság szabálytisztelő magatartását.

Az eljárást illető vita megrekedt ennél a pontnál és személyeskedésekbe torkollott. Mikor az elnöklő liberális képviselő a Jelentés oktatási bizottsághoz történő visszaküldésének

---

[443] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[444]In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 3. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 3 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[445] Uo.

[446] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 6. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[447] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[448] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 7. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 7 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[449] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 14. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 14 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[450] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

megszavazását javasolta – azon szabályozásbeli űrre hivatkozva, hogy bár a házszabály sürgősségi eljárás esetében nem írja elő, de nem is zárja ki azt - az ellenzéki PDSR-sek a Parlamentből történő kivonulással fenyegetőztek, sakkban tartva ezzel az addigra igencsak megingott tekintélyű kormánykoalíciót.

A PD által kért szünetet követően, a liberális házelnök visszakozásának lehettünk tanúi, megállapította,[451] hogy a Jelentés oktatási bizottsághoz történő visszaküldése nem felel meg az előírásoknak, ezért nem bocsáthatja azt szavazásra, ezzel szemben elkezdődik az oktatási bizottság által készített módosító Jelentés vitája. Egyértelművé vált, hogy a kivonulással történő PDSR-s fenyegetés, valamint a PD által kezdeményezett szünet történései sikerre vitték az ellenzék akaratát, a koalíciós pártok olyan nagymértékben tartottak az ellenzék kivonulása okozta presztízsveszteségtől, és ennek nyomán kialakuló koalíciós „image"-válságtól, hogy inkább megfutamodtak. Ezáltal az RMDSZ-nek és a PNȚCD elkötelezett képviselőinek nem sikerült elérniük, a Jelentés átdolgozását.

Az RMDSZ, így kénytelen volt újabb tiltakozó akcióba kezdeni. A szakaszonkénti viták megkezdése előtt felolvasta[452] az oktatási bizottság 15 tagja által aláírt kezdeményezést, melyben kérték a jelentés visszaküldését. Az aláírók legtöbben PNȚCD, majd ezt követően RMDSZ és más kisebbségek, valamint a PSDR és a PNL képviselői voltak. Hiányoztak az aláírók közül a kormánykoalícióban részt vevő PD-sek. Az indítvány elhangzását követően elölről kezdődtek az eljárásról szóló viták, ezzel párhuzamosan pedig az ellenzéki pártok szidalmazni és gúnyolni kezdték az aláíró személyeket. Az egyik ellenzéki bekiabálás érzékletesen szemlélteti a Parlamentben e vita során uralkodó közhangulatot: „az aláírók mikor románosították nevüket?"[453]– tette fel a kérdést egy képviselő, implicit módon utalva arra, hogy a kormánykoalícióban részt vevő pártok tagjai az RMDSZ érdekeit szolgálják és így „árulók"-nak minősülnek. Az egyes koalíciós pártokat ért általános vádak mellett a személyek támadásának is tanúi lehettünk. A Marga előtt miniszteri tisztséget betöltő parasztpárti képviselőt (Virgil Petrescut), azzal vádolták,[454] hogy a reformok késleltetése és így a Parlamentben kibontakozó parázs vita az ő személyes közreműködésének köszönhető, amennyiben az ő miniszteri ideje alatt született a 36-os sürgősségi kormányrendelet.

---

[451] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 3 noiembrie 1998, p 15. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 3, 15 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[452] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998. p 4. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[453] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998. p. 5. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[454] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998. p. 6. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

A parasztpárti házelnök hosszas huzavona után – miközben parlamenti válsághelyzet volt kialakulóban – végül elutasította az újabb RMDSZ-es indítványt is. Így sor került az egy felszólalóra eső és a Jelentés megvitatására összességében szánt idő meghatározására, melynek fontosságát azon előírás is hangsúlyozza, hogy a sürgősségi vita során, miután lejárt a hozzászólásra előírt idő, csak a Jelentésben nyilvántartott javaslatok kerülhetnek megszavazásra. Az oktatási bizottság 3 percet javasolt[455] egy felszólalásra és összességében 16 órát a teljes vitára. Ezzel szemben az RMDSZ 3 percet és összességében 30 órát javasolt.[456] Leszavazták a bizottság által javasolt időt, ezért annak PUNR-s alelnöke új időket javasolt:[457] 3 percet és összességében 24 órát. Ez az időbehatárolás került végül elfogadásra, amit az ellenzék újabb győzelmeként is értékelhetünk.

Mindezen előzmények után került sor, végül a jelentés szakaszonként történő vitájára. A jelentés legtöbb pontját a képviselők automatikusan megszavazták, kivéve azokat, melyek a nemzeti kisebbségekre vonatkoztak. Csak e kisebbségek jogait érintő, valamint az ehhez részben kötődő egyházi oktatást szabályozó szakaszok körül dúltak érdembeli viták, így például a közoktatásban a román nyelv elsajátítását előíró szakasz, valamint a románok történelemének és földrajzának a kisebbségek számára román nyelven történő tanítását és kötelező képességvizsgát[458] előíró szakasz körül. A többi kevés érdeklődésre tartott számot, ami abból is kitűnt, hogy ezek vitája során alig voltak jelen a képviselők a Parlamentben, nehezen lehetett fenntartani a szavazáshoz szükséges minimális létszámot, a kvórumot. A legnagyobb, számunkra is leginkább érdeklődésre számot tevő vita a 123 és a 184 szakaszok körül bontakozott ki.

A 123 szakasz a kisebbségek azon jogát fogalmazta meg, hogy önálló, államilag támogatott felsőoktatási intézményt alapítsanak, a 184-as szakasz pedig a multikulturalitás fogalmának meghatározását tartalmazta.

A TT 1995-ös eredeti változatában a 123 szakasz az alábbi formában szerepelt: „Az állami felsőoktatásban, kérésre anyanyelven tanuló csoportok és tagozatok létrehozása lehetséges az oktatási és kulturális-művészeti tevékenységek végzéséhez szükséges munkaerő-utánpótlás képzésére, a jelen törvény feltételei között”(T.T.123.).[459]

A sürgősségi kormányrendelet kibővítette a szakaszt és újabb paragrafusokkal látta el: „(1) Az állami felsőoktatásban, kérésre, csoportok, tagozatok, kollégiumok, karok és tanintézetek

[455] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998, p 9. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[456] Uo.

[457] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 5 noiembrie 1998, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 5, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[458] Az általános oktatást, azaz a 8. osztályt lezáró vizsga, melynek abszolválása feltétele a gimnáziumi továbbtanulásnak.

létrehozása lehetséges, melyekben a tanítás anyanyelven folyik, a jelen törvény feltételei között. Ez esetben biztosítani fogják a szakterminológia román nyelvű elsajátítását. (2) A multikulturális szerkezetű és tevékenységű felsőoktatási intézmények támogatást kapnak a harmonikus etnikumok közötti együttélés és az országos, valamint az európai szintű integráció előmozdítása érdekében. (3) A román szakemberek nemzeti kisebbségek nyelvén történő felkészítése, kérésre, támogatásban részesül."(OUG. Nr. 36. 123. 1-2-3.)[460]

Az RMDSZ a 123 szakasz vitájának kezdetekor, mint számos más szakasz estében is, kezdeményezte annak átdolgozásra történő visszaküldését. Hangsúlyozta,[461] hogy a sürgősségi kormányrendelet mögött meglehetősen nagy társadalmi konszenzus alakult ki, amennyiben a 36-os sürgősségi kormányrendelet 123 szakaszát támogatták a román emberjogi (a Helsinki bizottság) és más civil szervezetek is.

Az oktatási bizottság PRM-s elnöke a bizottság által megszavazott változat modernitását, nyitottságát és megengedő jellegű megfogalmazását emelte ki[462] az 1995-ös TT-hez viszonyítva azt. Véleménye szerint a bizottság változata lehetővé teszi, hogy a felsőoktatásban nem csak a pedagógiai és kulturális-művészeti szakok, hanem más ágazatok, szakirányok esetében is lehetségessé váljon az anyanyelven történő oktatás (T.T. előírásai). Cinikusan megjegyezte,[463] hogy az általuk előterjesztett szakasz minden lehetséges jogot biztosít, messze az európai standardok felett. Véleménye szerint az RMDSZ az oktatás elkülönítését szeretné elérni, mely nem szerepel egyetlen nemzetközi ajánlásban sem.[464]

A PRM és a mindenkori román kormányok azon szándékának kinyilatkoztatása a fenti mondat, hogy a tömbmagyarság vidékein kisebbségben élő románokat védeni kell – ezért ezeken a vidékeken román nyelven oktató osztályokat létesítettek egyetlen román gyerek számára is, a román anyanyelvű tanárok 30%-al nagyobb fizetést kaptak, elszigeteltségi és veszélyességi pótlékként. Ezen intézkedések még a Ceauşescu időből öröklött mechanizmusok, melyeknek gyökerei a két világháború közötti román kulturális offenzívára vezethetők vissza. A tömbmagyar vidékekre ekkor az elrománosítás szándékával román nemzetiségű lakosokat telepítettek be, és mindent megtettek, hogy a városiasodottabb, képzettebb „idegeneket" és azok

---

[459] A hivatalos fordítás általam kissé módosított formában.

[460] Általam módosított hivatalos fordítás.

[461] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p. 57. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 57 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[462] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p. 58. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 58 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[463] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p. 62. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 62 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[464] „Ez a szeparálás éppen azon gyerekek jogfosztásához vezet, akiket védeni kell. Az ország összes gyermekének jövőjéről kell dönteni, melyeket nem zárhatunk nyelvi gettókba." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998, p 58. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 58 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

nyelvét kiszorítsák a jól fizető vezetői, adminisztratív állásokból.[465] Az elrománosítási szándék 1990 után is folyamatosan a román kormányzatok politikájának részét képezte, habár rejtettebb formát öltött. Napjainkban az állam az általa finanszírozott ortodox egyházon keresztül terjeszkedik, földvásárlásokkal, ingatlanvásárlással a tömbben magyarok, katolikusok, vagy reformátusok által lakott vidékeken, melyekre ortodox templomokat építenek, és ortodox híveket telepítenek. Az egyház – állam - nemzet összefonódása az ortodoxia koncepciójából következik, mely több mint egyszerű tan, törvény és a nyilvánosság kontrollja is egyben, mely az államhoz történő kritikátlan viszonyulást feltételez (ezzel arányosan, az állam részéről méltányos támogatást vár el).

A fenyegetések elemei is fel-felbukkantak a PRM-s elnök diskurzusában, aki beszédében figyelmeztette[466] az RMDSZ-t, hogy amennyiben nem fogadják el a bizottság javaslatát, lehetséges, hogy nem a bizottság javaslatát és nem is a sürgősségi rendelet előírását, hanem a TT 123-as szakaszát fogadja el a Parlament. A másik nacionalista párt, a PUNR a veszélyeztetettség érzésére apellálva, valamint választói érdekekre hivatkozva (demagóg, populista módon) érvelt.[467] A PRM nézeteit képviselte a PDSR is, képviselői a nemzeti kisebbségi alapon történő elkülönülés ellen szólottak, állítva, hogy az Európában létrejött kisebbségi egyetemek történelmileg meghatározottak, implicite tagadva, hogy a romániai magyarság történelme feljogosítaná a közösséget hasonlóra.[468]

Az ellenzéki képviselő ezzel magas labdát adott az RMDSZ-nek. Az azonban más stratégiát választott, kihasználatlanul hagyva a kínálkozó lehetőséget, mely, valószínűleg, a történelem sérelmes aspektusokat tartalmazó tényeit (a kolozsvári Bolyai Egyetem megszűntetését) előtérbe helyezve, nyílt konfrontációhoz vezetett volna. A történelmi háttér, a magyarok által sérelmezett múlt, a Kolozsváron 1959-ig létezett állami magyar egyetem példája mindvégig kimaradt az RMDSZ érveléséből, mely a múltba fordulás helyett inkább egy jövőre kivetített perspektíván keresztül, a Románia által is aláírt nemzetközi jogi dokumentumokra támaszkodva próbált érdekei mellett érvelni. Az RMDSZ egyedül vette fel a harcot az ellenzéki támadásokkal szemben, a kormánypártiak mintegy e csatározás hallgatólagos szemlélőinek bizonyultak csupán.

---

[465] A kulturális offenzíváról részletesebben lásd Irina Livezeanu könyvét.

[466] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998, p 58. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 58 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[467] „Az RMDSZ szándéka a román nyelv ellen, a román kultúra ellen és összességében Románia ellen irányul. A tanügyben alkalmazottak, az egyetemi oktatók, az egyetemek rektorai, az egyetemisták maguk, azaz a választók ellenzik a párhuzamos kisebbségi struktúrák létrehozását." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p 60. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 60 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[468] „Sehol Európában nem támogatják az etnikai elkülönülésen alapuló oktatást, nincs egyetlen etnikai alapokon szerveződő egyetem sem, ahol pedig ilyen van, ott az a történelem következménye." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p 59. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 59 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

Az ellenzéki PDSR képviselője, aki később miniszterelnökké lépett elő, javasolta,[469] hogy a szakasz szavazása golyókkal történő titkos szavazás legyen, azzal indokolva, hogy így lerövidülhet a sürgősségi kormányrendelet véglegesítése. Ezt a javaslatot annak tudatában tette, hogy a koalíciós pártokat színleg kötötte az RMDSZ-el történő megállapodás, mely a koalícióból történő kilépés lehetőségével zsarolta ki a partnerek egyetértését e kérdés tekintetében. Titkos szavazás esetén a koalíciós képviselők közül sokan a nemzeti konszenzus értelmében cselekedve az oktatási bizottság javaslata mellett szavaztak volna, főként a demokraták, de liberálisok és kereszténydemokraták is. A titkos szavazás lehetőséget biztosított volna az RMDSZ kijátszására, az összefogásra, cinkos összekacsintásra a demokraták és nacionalisták között, soha nem derült volna fény soha arra, hogy a koalíciós partnerek közül kinek tulajdonítható a szószegés. A PDSR egy a parasztpártiak által kért rövid szünetet követően, mely szünetnek a kérdésben valószínűleg alapvető jelentősége volt, meggondolta magát és az általános gyakorlatnak megfelelő kézfelemeléssel történő nyílt szavazást javasolt.[470]

A szünetek fontossága nem elhanyagolható a román Parlament működésének vizsgálata során. A szünetkéréseknek általában valamilyen implicit szerepük volt, a tapasztalatok azt mutatták, hogy a szünetet kérő pártok az esetek többségében valami hátsó, módosító szándékkal kezdeményezték azt. Ezen szünetek egyik funkciója, egy adott párton belüli stratégia-egyeztetés, esetleg nézeteltéréseket tisztázása, közös nézőpont kialakítása. Másik funkciója különböző, általában alapvető irányultságukban megegyező (kormánypárti-kormánypárti, ellenzéki-ellenzéki), ritkábban egymással szembenálló (kormánypárti-ellenzéki) pártok közötti szövetségek létrehozása, alkuk megkötése, vagy más pártbeli képviselők meggyőzése. Harmadik funkciója a pártok vezetőinek (kormánypártiak és ellenzékiek, néha együtt) szintjén történő egyeztetés. A szünetek alatti lépcsőházi történésekre (kulissza-megbeszélésekre) gyakran csak a szünet után közvetlenül bekövetkező pálfordulásokból következtethetünk, ahogyan a fenti esetben is feltételezhetjük, hogy a stratégiaváltás valamilyen külső hatásra következett be. Ezen szünetek fontossága a román parlamentarizmusban egyedülálló, amennyiben a színfalak mögötti tárgyalásoknak és megegyezéseknek elsődleges hatásuk van a későbbi folyamatok alakulására, ténylegesen a törvényhozási gyakorlatra.

Az RMDSZ a 123 szakasz vitája során visszatérően a szakasz oktatási bizottsághoz történő visszaküldését követelte, azaz a visszaküldés szavazásra bocsátását. A PDSR korábban bevált stratégiáját követve ezúttal a PUNR fenyegette kivonulásával a házelnököt, abban az esetben, ha

[469] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p 61. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 61 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[470] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p 63. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 63 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

nem bocsátja szavazásra magát a szakaszt.[471] Ily módon újabb patthelyzet állt elő, melyen a házelnök az ellenzék zsarolásának engedve, a szakasz szavazásra bocsátásával próbált továbblépni. Ezután hosszú ügyrendi küzdelem következett.[472]

---

[471] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 noiembrie 1998. p 65. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 10, 65 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[472]A 123 szakaszt először az oktatási bizottság által javasolt formában bocsátották szavazásra, azonban 114 mellette, 99 ellene és 19 tartózkodó szavazat következtében a bizottság javaslatát nem fogadta el a Parlament. A szavazás ily módon történő kimeneteléért az ellenzéki pártok vádaskodó hadjáratba kezdtek: okolták a PD képviselőket,[472] a PRM és a PUNR dupla szavazással is megvádolta őket, a PDSR pedig a házelnököt vádolta[472]azért, hogy előbb nem bocsátotta szavazásra a szavazási eljárás módját (titkos vagy nyílt szavazás). Úgy tűnt, hogy a vita botrányba fullad. A kialakult hangzavarban a házelnök azon képviselők megnevezését kérte[472] az ellenzéktől, akik kétszer szavaztak, vagy név szerint történő szavazás - ismétlést javasolt. A név szerinti szavazást támogatta a PRM is. A számlálást végző független titkár azon a véleményen volt,[472] hogy a teremben 240 képviselőt számolt, azaz többet, mint ahányan szavaztak, ezért nem szükséges újra szavazásra bocsátani a szakaszt, mert nem történt kétszeres szavazás, ugyanakkor figyelmeztette[472] a házelnököt, hogy az újraszavazás veszélyes precedenst teremt a képviselőház működésében. Mint láthattuk, ezt az esetet megelőzően is volt már a szavazás megismétlésére példa (az AT 1993-as vitája során, az akkreditációs standardok megállapításának hatásköre esetében, mikor a miniszter elégedetlensége következtében újraszavazták a szakaszt). A PNL is azon a véleményen volt,[472] hogy nem lehet a szavazást minden olyan esetben megismételni, amikor a kormányzati vagy ellenzéki pártoknak nem megfelelő egy-egy szavazás kimenetele, ezért a szavazás véglegesként történő elfogadását és az ülés bezárását javasolták. Az RMDSZ is méltatlankodását fejezte ki[472] arra hivatkozva, hogy az oktatási bizottsági viták során nem engedték meg számukra a 123 szakaszra történő visszatérést, és most ugyanazok a személyek, melyek ezt lehetetlenné tették, a 123 szakasz szavazásának megismétlését követelték a képviselőház plénumában. Kis idő elteltével a PRM javasolta[472] a golyókkal történő titkos szavazási eljárást, mely javaslatot támogatta a PDSR is. A házelnök, tekintettel arra, hogy a vita elburjánzásával kifutottak az előírt időből, előbb a program meghosszabítását bocsátotta szavazásra. 113 –an szavaztak mellette, 101-en ellene, de a tartózkodók számát nem sikerült rögzíteni. A PRM elnöke azon véleményének adott hangot,[472] hogy e szavazás esetében is 231 szavazat gyűlt össze, míg a teremben csak 223 képviselő volt jelen, így követelte, hogy a szavazatok megbízhatósága érdekében a házelnök előbb a szavazási eljárást bocsássa szavazásra, ellenkező esetben azzal fenyegetett, hogy az ellenzék nem vesz részt az elkövetkező hetek parlamenti munkálatain. A golyókkal történő titkos szavazás indítványához társult[472] a PUNR is. Ezzel a vita újabb fordulóponthoz jutott. Az RMDSZ tiltakozott[472] a szavazás megismétlése ellen, hangsúlyozva, hogy amennyiben csak a golyókkal történő szavazást tekinti az ellenzék legitimnek, úgy az 1996 óta eltelt két év összes kézfelemeléssel történt szavazása érvénytelennek minősíthető, ezért javasolták[472] a munkálatok folytatását a 123 szakasz kapcsán benyújtott, de az oktatási bizottság által visszadobott javaslatok megvitatásával. A PRM azonban arra hívta fel a figyelmet,[472] hogy amennyiben elesett a bizottság javaslata, úgy a kormányrendelet 123 szakaszát kell szavazásra bocsátani, amennyiben azonban nem kerül elfogadásra, akkor automatikusan az 1995-ös TT 123-as szakasza marad érvényben. Ezen figyelmezetetés mellett azt a visszatérő burkolt fenyegetést is megfogalmazta, hogy az oktatási bizottság javaslata e szakasz esetében bizonyos jogokat tartalmaz, mely jogok, ha a képviselők nem figyelnek, elveszhetnek. A PDSR pálfordulásaira, melynek képviselője (a későbbi Năstase miniszterelnök) előbb golyókkal történő szavazást kért, majd ugyanazon indokot kifordítva nyílt szavazást, hogy aztán újólag visszatérjen a golyókkal történő szavazásra, a liberálisok figyelmeztettek.[472]Ezt követően a PRM újra a név szerinti szavazás javaslatával élt, de ez már sok volt a legnagyobb kormánypártnak, a PNŢCD együttesen elhagyta a termet. Az RMDSZ felszólította[472] a házelnököt, hogy igazolja, mely szakasz alapján semmisítette meg a 123 szakasz szavazását. A házelnök válaszában a kibontakozó botrányra, és a munkaprogram meghosszabítására utalt, de pontos választ nem adott. Az ülés ezen a ponton zárult.

A sürgősségi kormányrendelet tárgyalásának folytatására egy hét múlva került sor. Ekkor a parasztpárti házelnök felvezető beszédében azzal indokolta a 123 szakasz újraszavazásának szükségességét, hogy az ellenzék megvétózta az első szavazást, mivel a szavazás pillanatában, sok idegen, nem képviselő személy tartózkodott a teremben. A PUNR, a PDSR, a PRM és a ApR nevében javasolta a golyókkal történő titkos szavazást a szavazás eljárásának, de a szavazás eljárásáról történő szavazás eljárásának is, indoklásuk szerint "annak érdekében, hogy mindenki saját lekiismeretét követve, pártutasítás nélkül szavazzon". [472] A PNŢCD nyílt szavazást javasolt a szavazás eljárásának szavazására.[472] A házelnök nyílt szavazással bocsátotta voksolásra a szavazás szavazásának mikéntjét, azaz a PUNR-s javaslatot, a golyós titkos szavazásos eljárását, mely 112 mellette, 157 ellene és 5 tartózkodó szavazatot kapott, azaz nem került elfogadásra. A képviselők 157 mellette, 114 ellene és 4 tartózkodással a nyílt szavazással történő voksolás mellett döntöttek. Így végül nyílt szavazással szavaztak a 123. Szakasz szavazásának eljárásáról, mely esetben a PUNR a golyós titkos szavazást, a PRM nyílt névleges szavazást, a PNŢCD kézfelemeléses nyílt szavazást javasolt. 118 mellette, 158 ellene és 1 tartózkodással elutasították a PUNR javaslatát. A PNŢCD javaslata 160 mellette, 118 ellene és 2 tartózkodással került elfogadásra, azaz a képviselők a nyílt kézfelemeléses szavazás mellett döntöttek.

A PUNR tanácskozási szünetet kért a nyílt szavazást támogató döntést követően. A szünet ezúttal is döntő fontosságúnak bizonyult, mert rögtön a szünetet követően, a PDSR azon meggyőződésének adott hangot,[473] hogy a gyűlést megelőzően Parlamenten kívüli megegyezés történt a koalíciós pártok között, ezért nem vesznek részt marionett bábúkként a Parlament további munkálataiban. A felszólalást a PRM nyilatkozata követte, mely szintén kivonulásáról biztosította a Parlamentet, ugyanazon Parlamenten kívüli megegyezésre, valamint az egyetemi szenátusok, az egyetemi hallgatók kérésére, a közvéleményre, az Európa Tanács egyes vezetőinek véleményére hivatkozva, akik nem értenek egyet a 123 szakasz tartalmával. A PUNR parlamenti szükségállapotról beszélt,[474] majd a PRM-hoz hasonlóan a választók, az egyetemi oktatók, a rektorok, a diákok vezetőinek érdekeire hivatkozva kinyilvánította, hogy nem vesznek részt a Parlament további munkálataiban. A három ellenzéki párthoz társult[475] a függetlenek csoportja is, így a teljes ellenzék kivonult. Az összehangolt ellenzéki kivonulás minden valószínűség szerint a PUNR által kezdeményezet szünet alatt született megállapodás következménye volt.

A PD a kivonulást megelőzően hangsúlyozta,[476] hogy nem fogja elfogadni sem a képviselőház oktatási bizottságának javaslatát, sem a sürgősségi kormányrendelet megoldásához közel álló javaslatot, sem a szenátus javaslatát, mert csak egy multikulturális struktúrában megvalósuló kisebbségi felsőoktatást tart elképzelhetőnek. Az ellenzék kivonulását követően a kormánypárti képviselők nyílt szavazásra bocsátották a 123 szakaszt az oktatási bizottság által készített formában. Ez a javaslat 2 mellette, 81 ellene és 90 tartózkodással elutasításra került. Ezt követően szavazásra kerültek az oktatási bizottság által visszautasított javaslatok, így a PUNR, valamint az RMDSZ javaslata is, azonban egyik sem került elfogadásra. A PDSR képviselők által előterjesztett törlési javaslat került végül megszavazásra, 34 ellene szavazat és 19 tartózkodás mellett, minek következtében a képviselőház törölte a 123 szakasz első bekezdését. A házelnök szavazásra bocsátotta a sürgősségi kormányrendelet szövegére vonatkozó javasoltot, azonban érezhetően csak az RMDSZ szavazott erre, ami kevésnek bizonyult. A 123 szakasz második, az állandó bizottság által javasolt bekezdését egyhangulag elfogadta a képviselőház az alábbi formában: "Elismerésre kerül a nemzeti kisebbségek azon joga, hogy a törvény

[473] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[474] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998, p 9. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[475] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[476] Uo, mint a fenti.

értelmében saját, önálló magán felsőoktatási intézményeket hozzon létre és fenntartsa azokat."[477] A 123 szakasz 3 bekezdését hatálytalanították.

Amint azt láthattuk ez a vita nem nélkülözte a kritikus pontokat, fordulatokat, a pártok minden eszközt bevetettek – legyen az törvény-, vagy akár alkotmányellenes – céljaik elérése érdekében. Azt mondhatjuk, hogy a csatározás kimenetele kétes maradt, amennyiben sem a kormánykoalíciónak, sem az ellenzéknek nem sikerült teljes mértékben megvalósítani szándékát. Bizonyos mértékben konszenzus valósult meg, amennyiben mindenki részeredményeket könyvelhetett el: az RMDSZ-nek sikerült elérnie, hogy a magán felsőoktatás keretében létesíthessen felsőoktatási intézményeket, a kormánykoalíciónak sikerült az RMDSZ kilépését megakadályoznia, az ellenzéki pártoknak sikerült meggátolniuk, hogy államilag támogatott kisebbségi felsőoktatási intézmények születhessenek. Azonban a fennálló feszültségek továbbra sem mérséklődtek, amint azt a 184-es szakasz vitája is mutatja.

A 184-es szakasz, mely a multikulturalitás definíciójára vonatkozik, a végső és átmeneti rendelkezések fejezetben kapott helyet. Az RMDSZ e szakasz törlését javasolta,[478] tekintettel arra, hogy e szakasz a 123-as szakaszhoz kapcsolódik, melynek jelentős része eltörlésre került, ezért véleményük szerint ez a szakasz is érvényét vesztette. Az RMDSZ hangsúlyozta, hogy miután az oktatási bizottság PRM-s elnöke lezárta a 36-os sürgősségi kormányrendelet vitáját, mintegy személyes javaslatként bocsátotta szavazásra ezt a javaslatot az oktatási bizottságban – így került az nem teljesen legálisan elfogadásra. Kiemelték,[479] hogy amennyiben elfogadásra kerül ez a definíció, az érvénytelenítené a német-magyar egyetem létrehozásáról szóló kormányrendeletet. A PD szükségesnek tartotta[480] a multikulturális egyetem definíciójának törvénybe iktatását, azzal a szándékkal, hogy ezzel minden további e téma körül kibontakozó vita lezáruljon. Ebben a kérdésben a PNL is a bizottság javaslatát támogatta és a képviselőház túlnyomó többséggel, 221 mellette, 27 ellene szavazattal (ebből valószínűleg 25 RMDSZ-es) és 8 tartózkodással megszavazta a szakaszt.

A TT végső szavazására tekintettel a jelenlevő képviselők elégtelen számára (az Alkotmány értelmében egy organikus törvény jóváhagyásához minimum 172 mellette szavazatra van szükség) egy héttel későbbi ülésen került sor, amikor 188 mellette és 2 ellene szavazattal a képviselőház elfogadta a törvényt.

---

[477] Saját fordítása a román hivatalos szövegnek.

[478] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998. p 51. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 51 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[479] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998. p 52. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 52 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[480] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 17 noiembrie 1998. p 52. [Képviselőház gyűlése, 1998 nov. 17, 52 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

Tekintettel arra, hogy a képviselőházban és a szenátusban elfogadott szövegek között eltérések mutatkoztak, mindkét kamara kijelölte és jóváhagyta az egyeztető tanácsba részt vevő személyeket. A képviselőházi vitában az egyeztető tanácsban részt vevő képviselők kijelölésében is problémák adódtak, ugyanis a javasolt listán két PNȚCD, egy PD, egy PNL, egy RMDSZ-es, egy más kisebbségi és egy PDSR-s képviselő szerepelt. A PRM és főként annak oktatási bizottsági vezetője nehezményezte,[481] hogy teljes mértékben hiányzik ebből a tanácsból az ellenzék és azon személyek, melyek az oktatási reformot felvázolták (gondolva itt elsősorban saját személyére). Feltételezte, hogy az egyeztető tanács összetétele a 123 cikkellyel áll összefüggésben és követelte, hogy az egyeztető tanács felépítése tükrözze a képviselőház politikai összetételét, ahogyan a Szenátus által kijelölt egyeztető tagok megoszlása tükrözi azt, azaz 4 kormánypárti és 3 ellenzéki képviselőből álljon, melyből egy PRM képviselő legyen. A PRM párt kirohanása csak részben volt indokolt, amennyiben a 7 tagú tanácsban 2 ellenzéki képviselő szerepelt, egy kisebbségi és egy PSDR. A PDSR is a 123 cikkellyel hozta kapcsolatba[482] az egyeztető tanács összetételét, miközben nehezményezte, hogy míg e 7 tagú egyeztető tanácsban 2 kisebbségi vesz részt (egy RMDSZ-es és egy másik), addig a 3 ellenzéki párt csak 2 képviselőt küldhet. A PUNR arra hivatkozott,[483] hogy az 1996-ban kezdődő kormányzati időszak legelején a Parlament Állandó Tanácsa megállapodott abban, hogy az egyeztető bizottságok összetétele 4: 3-as lesz, a koalíció többségével. Hivatkoztak[484] az ellenzéki és a kormánypárti vezetők között megindult tárgyalásokra is, mely a 123 szakasz vitája során előállt parlamenti válság (melynek során az ellenzék kivonult a Parlamentből) feloldására jött létre. E hivatkozás hátterében az a burkolt fenyegetés rejlett, hogy az egyeztető bizottság nem megfelelő összetétele esetén megtorpanhatnak a tárgyalások, és a parlamenti válsághelyzet elmélyülhet. A burkolt fenyegetés mellett az ellenzék újra kivonulással zsarolta a koalíciót. A PD és a PDSR is a 4:3-as összetétel mellett szólalt fel.[485]

A PNL szabályos, az előírásoknak megfelelő eljárásnak nevezte[486] az egyeztető tanács összeállítását, amennyiben az egyeztető tanács összetétele egyenes következménye annak, hogy a nagyobb ellenzéki pártok nem voltak hajlandók személyeket jelölni a Parlament összetételének megfelelően számukra kijelölt két ellenzéki pozícióra, sem a PDSR, sem a PRM, sem a PUNR

[481] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998, p 1. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[482] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[483] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998, p 2. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 2 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[484] Uo.

[485] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[486] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

nem jelölt, csak a PSDR és a nem magyar kisebbségek állítottak jelölteket. A vita a továbbiakban nem nélkülözte a személyeskedést, az ellenzéki képviselők közönséges megnyilvánulásait, beszólásait. A PRM egy képviselője[487] diktatúrának nevezte a koalíciós vezetést. Az RMDSZ azon parlamenti előzményekre hívta fel a figyelmet,[488] amelyek estében ugyanezen koalíciós időszak alatt 5:2-es felépítéssel működött az egyeztető tanács.

A vita elfajulását megakadályozandó a házelnök szünetet rendelt el, majd azt követően, az ellenzéki nyomásának ezúttal is engedve, szavazásra bocsátotta a 4:3-as összetételt. 79 mellette szavazattal (melyből 16 kormánypárti, 63 ellenzéki szavazat), 59 ellene szavazattal, 33 tartózkodással a Parlament elutasította[489] a 4:3-as összetételt. Így mégis az ellenzék érdekérvényesítési kudarcának lehettünk tanúi. A házelnök szerette volna szavazásra bocsátani a PRM azon indítványát, hogy egy helyet kapjon az egyeztető tanácsban, azonban kiderült, hogy a kormánypárt és az ellenzék más-más elképzeléssel rendelkezett arról, hogy kinek a létszámából kerüljön levonásra ez a PRM-s hely, a kormánypárti vagy ellenzéki létszámból, természetesen a másik rovására. A PNȚCD azon a véleményen volt,[490] hogy a PRM az ellenzéki két hely közül kaphatja az egyik helyet, a PRM, pedig a 2 ellenzéki helyen kívül egy harmadikat követelt magának, azaz a kormánypárti helyek csökkentésére törekedett. Indoklásában a PRM-s oktatási bizottsági elnök azon 6 hónapi munkára hivatkozott,[491] melynek keretében az oktatási bizottság létrehozta a törvényjavaslatot, ugyanakkor vádolta a szenátust, hogy olyan embereket jelölt az egyeztető tanácsba, akik nem ismerik az oktatás problémáit, így aggodalmát fejezte ki az iránt, hogy a törvény a reform szellemében kerül elfogadásra. A szóforgatásban jeles PRM itt is bűvészmutatványt mutatott be, amennyiben a vita kezdetén még pozitív példaként hozta fel a szenátust, mely az egyeztető tanácsba 4:3–as összetételben javasolt szenátorokat, itt pedig már ostorozza azt.

A PDSR is támogatta[492] a PRM elképzeléseit, a 4:3-as összetétel előzményeire hivatkozva elzárkózott a további szavazástól és kijelentette, hogy ilyen feltételek mellett pártja nem küld képviselőt az egyeztető tanácsba. A PD a 4:3-as egyeztető tanács érdekében kompromisszumra szólította[493] fel a koalíciót hangsúlyozva, hogy a politika a kompromisszumkötés művészete,

---

[487] Uo.

[488] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998. p. 6. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[489] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998. p. 9. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[490] Uo.

[491] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998. p 10. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[492] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998. p 11. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 11 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[493] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 10 decembrie 1998. p 13. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 13 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/

mely megmozdulását a nacionalista pártok pozitívan fogadták. A PNL szerint[494] demokratának lenni egyet jelent a képviselőház akaratának tiszteletben tartásával, (utalva itt a 4:3-as összetétel leszavazásának elfogadására) – ugyanakkor a tehetséges képviselő jellemzője annak meggyőzőereje, ami a létszámbeli kérdést felülírja. Hangsúlyozták, hogy amennyiben jónak tartja, a PD átadhatja a képviselői helyét a PRM-nek, azonban ez utóbbi visszautasította a lehetőséget és a PD is hangsúlyozta, hogy nem adhatja át a helyét. A PUNR javasolta, hogy a PNȚCD adja át egy helyét a PRM-nek. Újabb, a PDSR által kért szünetet követően, mivel nem gyűlt össze a kvórumnak megfelelő képviselő, felfüggesztették az ülést. A következő ülésen végül mégis 4: 3-as összetételben, két PNTCD, egy RMDSZ, egy PD, valamint egy PDSR, egy PRM, egy PUNR képviselővel szavazták meg az egyeztető tanácsot. A pártok vezetőinek egyeztetőtanácsán a koalíció valószínűsíthetően az újabb parlamenti válság elkerülése érdekében volt kénytelen ismételten engedményt tenni.

Az egyeztető tanács által készített jelentés parlamenti vitájára fél évre az egyeztető tanács megalkotását követően került sor. Az ellenzék (golyókkal történő) titkos szavazást javasolt,[495] amennyiben azt a képviselőház elveti, akkor név szerinti nyílt szavazást. Ez a két egymással ellentétes javaslat az ellenzék azon stratégiáját tükrözi, hogy ha már végképp nem sikerül titkos szavazást elérni és ezáltal többséget szerezni, akkor legalább az az erkölcsi hasznuk legyen, hogy a név szerinti szavazás révén személyükben kompromittálják a koalíciós partnereket, rájuk sütve a „magyarbarát" jelzőt, árulónak minősítve őket. 103 mellette, 181 ellene szavazattal, 1 tartózkodással a képviselők elutasították a titkos szavazást. A leszavazást követően a PRM a nemzeti öntudatra apellálva,[496] a képviselőket ostorozva[497] buzdította őket a név szerint történő szavazásra. A képviselők azonban 179 mellette, 107 ellene szavazattal és 2 tartózkodással a kézfelemeléses nyílt szavazás mellett döntöttek. Az egyeztető tanács által készített jelentés címét, ezáltal nagymértékben magát a jelentést 178 mellette, 110 ellene és 2 tartózkodással szavazták meg. Úgy tűnik, hogy az egyeztető tanácsban az ellenzéknek nem sikerült meghiusítania a kormánypárt akaratát a 123 és a 184 szakasz kapcsán. Ez a törvény végleges szövegéből és a törvény megszavazását követő nyilatkozatokból derül ki.

A PDSR ragaszkodott ahhoz, hogy a jegyzőkönyvben kerüljön kihangsúlyozásra mely pártok szavazták meg a cikkelyt.[498] A PRM történelminek nevezte ezt a szavazást.[499] Hangsúlyozták,

---

[494] In. Şedința Camerei Deputaților, 10 decembrie 1998. p 12. [Képviselőház gyűlése, 1998 dec. 10, 12 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[495] In. Şedința Camerei Deputaților, 16 iunie 1999. p 1. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[496] „Ha a baszarábiai románok így szavaztak volna, már nem tudnának románul!" Uo.

[497] "Eladjátok az országot! In. Şedința Camerei Deputaților, 16 iunie 1999. p 1. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[498] „Ezt a törvényt, mely Romániában kizárja a multikulturalizmusból a román nyelvet és kultúrát, kizárólagosan a PNȚCD, a PNL, a PD és az RMDSZ képviselői szavazták meg. A PDSR ellene szavazott, úgy gondolva, hogy teljes mértékben rendellenes, hogy megengedjék Romániában az oktatás szegregációját (elkülönülését), ezzel szabad utat nyitva az egységes román állam

hogy fellebbezést juttatnak el az Alkotmánybírósághoz, mert a törvény sérti az Alkotmány 6. és 16. szakaszát, amennyiben diszkriminálja a többséget a kisebbséghez képest.

A PUNR úgy gondolta, hogy az 1995-ös TT teljes mértékben megoldotta az oktatás problémáit, és a 36-os sürgősségi kormányrendelet csak felforgatta azt, ezért fekete napnak nevezték ezt a napot, amikor véleményük szerint Románia federalizálása kezdődött el.[500] A PRM-hez hasonlóan ígéretet tettek arra, hogy az Alkotmánybírósághoz fordulva megtámadják a törvényt.

A PD hangsúlyozta, hogy az ellenzék úgy szavazott, mintha a federáció ellen és nem is a TT ellen szavazott volna és kiemelte, hogy a törvény elfogadása önmagában nem jelenti egyetlen (értsd kisebbségi nyelvű) egyetem létrehozását sem.[501] A demokraták azzal vádolták a törvényt ellenző képviselőket, hogy semmit sem értettek meg abból, ami körülöttük zajlik.

A függetlenek azon értetlenségüknek adtak hangot,[502] hogy az RMDSZ miért szeretne megszállottan magyar nyelvű egyetemet létrehozni, mikor véleményük szerint ezzel a csak rosszat tesznek a kisebbségnek, mely így nem sajátítja el az állam hivatalos nyelvét. A koalíciót egész Erdély elárulásával vádolták, mely a hitelesség utolsó szikráját is elvesztette az erdélyi állampolgárok szemében. "Koalíció urai, a tűzzel játszotok!"-hangzott a nem éppen burkolt fenyegetés az ellenzéki össztűz záróakkordjaként.

A kormánypárti PNL a toleranciát, a keresztény elveket, a liberális értékeket, az egymás mellett élést hangsúlyozta[503] és elítélte a demagóg történelmi párhuzamok felállítását. A PNȚCD demokratikus, rugalmas törvényről beszélt[504] és a multikulturális egyetemek mellett érvelt, melyekben a román nyelv is fontos szerepet kap.

---

elleni támadások előtt. Úgy gondoljuk, hogy az aktuális kormányzat, az RMDSZ zsarolása következtében szavazta meg ezt a törvényt és ezzel olyan tévedést követett el, melyet a közvélemény és a választók ennek megfelelően fognak megtorolni." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999. p 3. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 3 oldal] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[499] „Az első alkalom európai szinten, mikor egy törvény által lehetőséget biztosítanak egyik vagy másik kisebbségnek felsőoktatási intézmény létrehozására és fenntartására,… ezzel hozzájárulva ahhoz, hogy egyik vagy másik kisebbség nyelve az állam második hivatalos nyelvévé váljon." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999. p 4. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[500] „Az RMDSZ urai mától a törvény által felhatalmazottak, hogy egyedül oldják meg problémáikat, anélkül, hogy a román állam közbe tudna lépni." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[501] „Ebben a Parlamentben ezen a napon nem történt egyetlen egyetem létrehozásának megszavazása sem, a törvény nem tesz mást, mint lehetővé teszi, hogy egy másik Parlament, ha úgy kívánja, elfogadjon egy multikulturális egyetemet, ahonnan azonban semmiképpen sem hiányozhat a román nyelv." In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno/.

[502] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 6. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[503] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 7. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 7 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[504] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 9. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

Érdekesnek bizonyult egy független képviselő felszólalása,[505] ki a PSDR-ből kilépve vált függetlenné, és aki azon sajnálkozásának adott hangot, hogy a közvélemény és a képviselők figyelme csak két, a nemzeti kisebbségek oktatására vonatkozó szakaszra terjedt ki, holott ez a törvény elsősorban az oktatási reform megalapozását tűzte ki célul. Hangsúlyozta, hogy senki sem adhat hazafiasságból leckét azon pártoknak, melyek a Nagy-Románia megalkotásában elsőrendű szerepet töltöttek be (gondolva itt a történelmi pártokra, elsősorban a PNL-re, másodsorban a PNȚCD-re. Ahogyan azt Livezeanutól tudjuk a Liberális Pártnak és az általa oktatási miniszteri funkcióba helyezett Angelescunak (lásd 1923-as Angelescu féle TT-t) elsődleges szerepük volt a két világháború közötti kulturális offenzíva végrehajtásában, az "idegenek" kiszorításában.) Dühének adott hangot, hogy a képviselők nem ismerték fel, hogy ez a törvény az ország egyensúlyát, a román nemzet érdekeit szolgálja.

Az RMDSZ arról beszélt,[506] hogy a törvény pozitív hatásai rövid időn belül mutatkoznak majd, a nemzetközi fórumok és a sajtó bizonyára pozitívan értékelik majd e törvény megszületését. Elítélte azokat, akik az állami nyelv veszélyeztetettségéről beszélnek, művinek minősítve e félelmeket és populistának, a választók manipulációjára irányulónak a mögötte rejtőzködő szándékot.

Az egyeztető bizottság jelentésének szakaszonként történő megvitatása és elfogadása során két lényeges ponton körvonalazódtak nézeteltérések. Ezek egyike a visszatérő motívumként szereplő 184 szakasz, a másik a doktori képzés.

A PDSR hangsúlyozta,[507] hogy jelentős eltérés mutatkozik a 184 szakasz képviselőházban elfogadott változata és az egyeztető bizottság által a jelentésben szereplő szakasz között. A különböző felsőoktatásban érintettek ellenérzésére alapozta elutasításának indoklását, elsőként a Rektorok Országos Tanácsát említve, mely azon a véleményen volt, hogy ez a megfogalmazás ellentétben áll a TT szellemével, sérül az egyetemi autonómia, majd az egyetemi oktatók és a hallgatókat említésre, akik szintén ellenérzéssel fogadták a javaslatot, végül a Szenátusra hivatkoztak, mely a vita során törlésre javasolta ezt a szakaszt.

Egy liberálisból függetlenné vált képviselő hangsúlyozta,[508] hogy egy definíció, mármint a multikulturalitás definíciója és a semmi, azaz az értelmezés hiánya között kell dönteni. A képviselő felvázolta mindkét választási lehetőség előnyeit valamint hátrányait, és kiemelte, hogy

[505] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[506] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 16 iunie 1999, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 16, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[507] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999. p 16. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 16 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[508] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999. p 17. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 17 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

ha lemondanak a definícióról, akkor a későbbiekben esetleg a minisztérium kell döntenie ez ügyben és ez lesz meghatározó a továbbiakban.

A PD a szakasz oktatási bizottságokhoz történő visszaküldését javasolta,[509] vagy azt, hogy egyfajta gentlemen's agreement-ként szavazzák le az egyeztető tanács javaslatát és térjenek vissza a két kamara kiindulóponti szövegeihez. Az indítványt azonban nem támogatták. Az RMDSZ azon véleményének adott hangot,[510] hogy nincs feltétlenül szükség egy ilyen értelmező definícióra. Ezen óhaja teljesült, midőn a képviselők 266 szavazattal a szakasz törlése mellett döntöttek.

A doktori képzésről szóló viták esetében a TT vitája során (doktori képzés ügyében) nagy visszhangot kapott összecsapás ismétlődött. A vita előterében azon két kérdés eldöntése állt, hogy mely intézmények és mely személyek jogosultak doktori képzés szervezésére illetve vezetésére, csak az egyetemek, vagy a tudományos akadémia, esetleg más kutatóintézetek is, illetve csak az egyetemek megfelelő tudományos fokozattal rendelkező oktatói, vagy a fokozattal rendelkező kutatók is.

A PNȚCD az Akadémiák jogosultságának megőrzése mellett érvelt,[511] a történelmileg kialakult gyakorlatra hivatkozva, mivelhogy az Akadémiák hagyományosan doktori képzést is folytattak. A doktori vezetők körének kiterjesztése érdekében léptek fel, mely magában foglalja az I.-es fokozatú kutatókat[512] is.

A PRM ez esetben is, mint az 1994-es vita során több esetben, hangsúlyozta,[513] hogy a TT célja a decentralizálás, ennek értelmében javasolta, hogy a doktori tanácsok a szenátusok hatáskörébe kerüljenek, kivonva őket a közvetlen minisztériumi ellenőrzés alól.

A PDSR szintén az Akadémiai kutatóintézetek védelmében érvelt,[514] azon logikai következtetésre alapozva, hogy a doktori védés lényegében egy tudományos munkának a védése, mely eredeti tudományos eredményeket tartalmaz, ezért nem hozható egy szintre egy szaklíceumi dolgozattal. A PDSR ugyanakkor elítélte a probléma hátterében feltételezett rivalitást az OM és a Tudományos Akadémia között. Véleményük szerint az Akadémia gyakran magasabb színvonalú tudományos teljesítményeket mutat fel, mint három egyetemi kar egy helyen. Utalás történt azon problémára is, hogy az ország egyes "átmeneti" karai nem felelnek

[509] Uo.

[510] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999. p 18. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 18 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[511] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[512] A kutatóknak a pedagógusokhoz hasonlóan két tudományos fokozat megszerzésére volt lehetőségük, az alacsomyabb rendű II-es fokozatra és a magasabb rangú I.-es kutatói fokozatra, mely hagyományosan doktori képzés vezetésére is feljogosította az illető személyt.

[513] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

meg tudományosság szempontjából a minimális szintnek sem. Kiemelték,[515] hogy a Címeket Elismerő Tanács ritkábban ülésezik, mint egy egyetemi szenátus, ami újabb akadályt gördítene a tudományos fokozat megszerzése elé. Ráadásul csak akkreditált felsőoktatási intézmények végezhetnek doktori képzést, így meg lehet előlegezni a bizalmat ezek szenátusainak. Hangsúlyozták a felszereltségben és technikai eszközökkel történő ellátottságban megmutatkozó különbségeket, melyek egy akadémiai kutatóintézet és egy egyetemi kar között fennállnak, és melyek igazolják ez utóbbiak bevonását a doktori képzések rendszerébe.

A leginkább korlátozónak mindkét kérdésben az OM bizonyult, amennyiben csak azon személyeket fogadta[516] el doktorandusz vezetőnek, akik didaktikai tapasztalatokkal is rendelkeznek, és mely személyeket az Egyetemi Címeket, Okleveleket és Igazolványokat Elismerő Országos Tanács jóváhagy. Ami a kutatóintézetek jogait illeti, az oktatási miniszter a TT-re és a nemzetközi gyakorlatra hivatkozva azon az álláspontón volt, hogy a Tudományos Akadémiához tartozó Akadémiai Intézetek nem végezhetnek doktori képzést, mert ahhoz felsőoktatási intézményekké kellene válniuk.

A minisztérium véleményét osztotta a Demokrata Párt, hangsúlyozva,[517] hogy mindig is a felsőoktatási intézmények ítélték oda a doktori címeket, viszont ez nem zárja ki, hogy az illető doktorandusz ne dolgozhasson kutatóként kutatóintézetben. Véleményük szerint a kutatóintézetben megszerzett doktori fokozat a világon egyedülálló jelenség lenne, mely sehol máshol nem létezik. Javasolták, hogy a nyitás szellemében a törvény szövegébe kerüljön megfogalmazásra, hogy a doktori tanácsban külföldi szakemberek is részt vehetnek.

A két eltérő vélemény közötti álláspontot képviselte a PUNR, amennyiben egyetértett azzal, hogy kutatók is vezethessenek doktorátust, de csak felsőoktatási intézmények keretében.

E kérdésben, melyben elmosódtak az éles ellentétek kormány és ellenzék között, amennyiben a legnagyobb kormánypárt az ellenzéki PRM és PDSR-vel azonos álláspontot képviselt, míg a minisztérium véleménye a kormánypárti PD-vel egyezett, a szavazás során a képviselők végül az akadémiai intézeteknek a doktori képzésből történő kirekesztése mellett döntöttek.

A vita kísértetiesen emlékeztetett az 1994-esre, ahol a képviselők azon vitatkoztak, hogy ki érdemes a felsőoktatásban oktatói állás betöltésére, tudományos tevékenységet folytatására: az oktatók, vagy a kutatók? Az oktatók és kutatók pártállami időkre visszavezethető éles elkülönítése rejlik a fenti viták hátterében is, amennyiben az OM szándéka a továbbiakban is

---

[514] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 9. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[515] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[516] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 6. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno
[517] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 1 iulie 1999, p 12. [Képviselőház gyűlése, 1999 júl. 1, 12 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno

tradicionális, célja, hogy az oktatást a kutatásnál felsőbbrendűként határozza meg, privilegizálva az egyetemeket a doktori képzés által. A pártállami időkben ugyanis csak a kutatásban helyezkedhetett el az, aki nem vállalt kellő szerepet a pártállam építésében.

Végeredményben azt mondhatjuk, hogy az 1999-es TT,[518] illetve Marga időszaka a felsőoktatási intézmények autonómiáját szolgáló szakaszokban és intézkedésekben hozott pozitív változást, melyek révén a felsőoktatási intézmények lényegesen autonómabbá váltak, felelősé váltak saját politikájuk megválasztásáért és szabadabban dönthettek a források megszerzéséről és felhasználásáról. A felsőoktatás finanszírozásának változása volt a leglényegesebb változás, mely főként az OM-el kötött szerződések (intézményi szerződés és kiegészítő szerződés) keretében valósult meg. Az intézményi szerződés tartalmazta az alapfinanszírozásra és kiegészítő finanszírozásra vonatkozó megállapodásokat. Az alapfinanszírozás a hallgatók szociális és tanulmányi ösztöndíját, valamint a beruházási objektumok finanszírozására szánt alapot jelentette és az oktatási folyamat zavartalan működését hivatott biztosítani. A kiegészítő szerződés az egyetemi tudományos kutatásra, a főjavításokra, az ellátmányozásokra és egyéb beruházási kiadások fedezésére, valamint elszállásolási és étkezési szubvenciók nyújtására vonatkozott. A törvény értelmében az állami felsőoktatási intézmények finanszírozási kritériumait az Országos Felsőoktatásfinanszírozási Tanács és a Felsőoktatási Tudományos Kutatási Országos Tanács javaslatára az OM hagyta jóvá. Ezen szervezetek tettek javaslatot az egyes felsőoktatási intézmények számára kiutalandó alapokra is. A törvény értelmében a felsőoktatási intézmények egyéb, saját jövedelemmel, szubvenciókkal, adománnyal, szponzorizálás összegekkel is rendelkezhettek, melyeket saját céljaikra használhatnak. Az sem elhanyagolható változás, hogy az év végén maradványt nem kellett visszautalniuk az állami költségvetésbe, átvihették a következő évre. Bár e finanszírozási rendszer átláthatóbbá tette a közpénzek minisztériumi elosztását, az egyes intézményeknek megítélt támogatás mértékében továbbra is nagy szerepet játszottak a szubjektív tényezők.

Annak ellenére, hogy Marga-t a német felsőoktatási rendszer csodálójaként és e minta követőjeként[519] ismerhettük meg, az 1999-es TT és más minisztériumi intézkedések által a finanszírozás területére bevezetett megállapodásos rendszer a francia felsőoktatás szerződéses modelljére hasonlít. Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy míg a francia rendszerben a szerződéses folyamat kiterjed a felsőoktatás egészére (oktatásra, kutatásra, vezetésre, adminisztrálásra, finanszírozásra, akkreditálásra, diákéletre), a román felsőoktatásban csak a finanszírozásra vonatkozik.

[518] Román és magyar nyelvű változatát lásd a mellékletben.
[519] IOBK-– 01 – 2003. 03. 12, 4 oldal.

3.3.3.2. Az AT módosításának vitája

Az AT vitája a TT lezárása előtt kezdődött, ezért egy időben párhuzamosan foglalkoztak a képviselők a két oktatási törvénnyel. Kétségtelen, hogy a TT körüli elszánt viták kihatottak az AT vitájára is, azonban e törvény körüli viták jóval mérsékeltebben jelentkeztek.

Az AT módosítása a szenátorok egy csoportjának (a demokratáknak) a kezdeményezésére indult, akik öt szakasz módosítását javasolták. Indítványukat megelőzően egy független képviselő is kezdeményezte egyes szakaszok módosítását, javaslatát azonban nem hagyta jóvá a Parlament.

Az alsó kamara oktatási bizottsága a bizottsági viták során végül nemcsak a módosításra javasolt szakaszokat, hanem az egész törvényt módosította. A PRM-s elnök szerint[520] erre azért volt szükség, mert az AT létrejötte óta eltelt 6 év alatt olyan tapasztalatok gyűltek össze, melyeket bele kellett foglalni a törvénybe. Az oktatási bizottság elnöke azzal próbálta a bizottság által készített AT-t módosító jelentését legitimálni, hogy hangsúlyozta,[521] az állami egyetemek Rektorainak Országos Tanácsa, a még nem akkreditált egyetemek Konföderációja, az Országos Akkreditációs Tanács és az oktatási miniszter államtitkárainak, fő tanácsadóinak hozzájárulását e jelentés elkészítéséhez.

Az AT vitája során alapvetően öt problémakör körvonalazódott: az egyik ezek közül az Akkreditációs Tanács funkciójának meghatározásához kötődött, a másik az Akkreditációs Tanácsban történő részvétel és a felsőoktatási intézmények vezető szerepeinek összeférhetetlenségéről szólt, a harmadik az állami és magánegyetemekkel szemben alkalmazott megkülönböztetett (negatív) bánásmódhoz (ill. megfogalmazásokhoz) kapcsolódott, a negyedik az egyetemalapítás kérdéskörét, az ötödik az akkreditálási folyamatot és a kötelező standardokat érintette.

A vita során a törvénymódosítást kezdeményező PD szenátorok nehezményezték[522] az Országos Akkreditációs Tanács felelősségeinek komplex (azaz túlságosan is kibővített) meghatározását, amennyiben a törvény a Tanács hatáskörébe utalja a felsőoktatás minőségének biztosítását is, ezáltal korlátlan hatalommal felruházva azt. Hangsúlyozták, hogy ez a feladat mindaddig az OM felsőoktatással foglalkozó főosztályának feladatkörébe tartozott. Azzal vádolják az Akkreditációs Tanácsot, hogy a törvény értelmében 1 éve ki kellett volna cserélnie tagjainak egyharmadát de ezt nem tette meg (a törvény előírja, hogy négyévente cserélni kell a tagok harmadát, mivel ténylegesen 1994-ben jött létre a Tanács, 1998-ban kellett volna a tagok cseréjét

[520] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999. p 1. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[521] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999. p 3. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 3 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[522] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999, p 6. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

megvalósítania). A PD e felszólalással egyértelműen az Akkreditációs Tanács (CNEAA) pozíciójának megingatására törekedett.

A PRM véleménye szerint,[523] mindaddig, míg a minisztérium a minőség belső ellenőrzését végzi, a CNEAA a külső ellenőrzésért felelős. A bizottság elnöke szerint a világban mindinkább a külső értékelés térnyerése figyelhető meg a belső, a helyzetet konzerváló értékelések helyett. Érdekes lenne megvizsgálni a CNEAA tanácstagok pártbeli megoszlását (már amennyire lehetséges annak objektív megállapítása), mert valószínűleg e megoszlás egyenetlensége áll a PD– PRM összetűzésének hátterében. Úgy tűnik, hogy csak a PD képviselői szorultak ki a CNEAA-ból, mert a képviselőház többi pártja elfogadta a PRM-s megközelítést, amennyiben a bizottság által javasolt formában szavazták meg a szakaszt.

A PD javasolta[524] a különböző felsőoktatási vezetői pozíciók és a CNEAA-ban történő részvétel közötti összeférhetetlenség törvénybe foglalását, hogy ne sérüljön a CNEAA döntéseinek objektivitása a felsőoktatási intézmények közötti versenyhelyzet következtében. Véleményük szerint[525] a hat év gyakorlata igazolta, hogy az állami intézmények vezetői ellenszegültek minden egyes magánegyetem akkreditálásának. A demokraták illojális konkurenciának nevezték az így kialakult gyakorlatot.

A PRM ezúttal az ellenfél (PD) elhiteltelenítésének stratégiáját helyezte előtérbe,[526] megvádolva a demokrata képviselőt, hogy személyes érdek vezérelte indítványát, mivel több magánegyetemen is oktat. Csak a személyes támadást követően került sor az érvek kifejtésére. A PRM azzal indokolta a rektorok, dékánok és más egyetemi vezetők részvételének szükségességét a CNEAA-ban, hogy az oktatók teljesítménye mellett az értékelni kell az intézményt is, melyre csak megfelelő tapasztalattal rendelkező (értsd vezetői funkciót betöltő) személyek képesek. Nem tartották indokoltnak az összeférhetetlenségi indítványt, tekintve, hogy közel száz ideiglenes működési engedély került kibocsátásra. Ez utóbbi érv ingatag lábakon áll, mert teljes mértékben pontatlan a megfogalmazás, nem egyértelmű, hogy e működési engedélyeket állami vagy magán intézmények esetleg csak egyes szakok, vagy szakirányok, karok kapták-e, továbbá hogy hány év alatt bocsátottak ki ennyi engedélyt. A PNȚCD szerint,[527] mivel a CNEAA tagjait

[523] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999, p 7. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 7 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[524] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999, p 9. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[525] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 iunie 1999, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[526] Uo.
[527] Uo.

a Parlament választja, ez az előírás elsősorban számára jelentene korlátozást. A PNȚCD így a PRM véleményét támogatta,[528] ahogyan a függetlenek[529] is.

A demokratákat egyedül a PDSR támogatta, azzal a javaslattal,[530] hogy amennyiben szükséges, hogy felsőoktatási intézmény vezetésében tapasztalatot szerzett személyek is a CNEAA Tanács tagjai legyenek, úgy az egykor funkciót betöltött személyek a legalkalmasabbak erre. Az összeférhetetlenséget megállapító előírás végül kimaradt a törvény szövegéből.

A PD szenátorai nehezményezték[531] a magánegyetemekkel szemben megnyilvánuló elhallgatást az oktatási bizottság jelentésének szövegében, amennyiben a törvény szövege mindenhol kerüli a magánegyetemek megnevezését, helyette csupán akkreditált felsőoktatási intézményekről beszél. Ezzel szemben a szenátusban elfogadott szöveg minden indokolt esetben, megemlítette a magánegyetemeket is. A PDSR véleménye szerint[532] az akkreditált felsőoktatási intézmények elnevezés magába fogalja az akkreditált magán felsőoktatási intézményeket is. Mint ebből a példából is kitűnik, a román törvényhozási gyakorlat átfogó kategóriák és általános megfogalmazások iránti hangsúlyozott elkötelezettséget jelent, ami az alkalmazás esetlegességét, az egymástól gyökeresen eltérő értelmezés lehetőségét alapozza meg. Ez esetben is a képviselőház oktatási bizottságának megfogalmazását fogadták el.

A negyedik problémakör az RMDSZ indítványa[533] során került a vita középpontjába, miután többször visszatérően[534] javasolta, hogy az egyetemlétrehozás két módozata mellett: osztódás és egyesítés megfogalmazásra kerüljön egy harmadik mód is: az egyszerű létrehozás, amikoris egy intézmény a kormány javaslatára, az akkreditációs eljárást követve jön létre (mely eljárást az OM felügyelné). A javaslat a PRM egyértelmű elutasításba ütközött,[535] szerintük nem lehetséges új intézmény létrehozása a CNEAA nélkül, ugyanakkor azon „sejtésének" adott hangot,[536] hogy az RMDSZ egy „övön aluli ütésre" készül. A PDSR az új felsőoktatási intézmény létrehozásának

[528] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 11. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 11 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[529] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 12. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 12 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[530] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 11. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 11 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[531] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 8. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 8 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[532] Uo.
[533] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 12. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 12 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[534] In. Şedința Camerei Deputaților, 15 iunie 1999, p 1, 3. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 1, 3. oldalak.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[535] In. Şedința Camerei Deputaților, 14 iunie 1999, p 13. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 14, 13 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.
[536] In. Şedința Camerei Deputaților, 15 iunie 1999, p 4. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

törvénytervezetére hivatkozva[537] utasította el az indítványt, mely törvénytervezetet a szenátushoz már benyújtották a képviselők (kormánypártiak és ellenzékiek közösen). A kezdeményező demokrata szenátornak nem volt ellenvetése a javaslat ellen. A PDSR arról beszélt, hogy egyszerre két módosítási kezdeményezés történt az AT esetében, egy, amely a kormánytól jött, és egy a demokrata szenátorok csoportjától, ezért szükség van a minisztérium véleményére is ez ügyben. A PD szerint,[538] azonban a kormány részéről nem érkezett semmilyen kezdeményezés. A PD közbelépés hatására elutasították az RMDSZ-es indítványt anélkül, hogy a minisztérium véleménye elhangzott volna.

Újabb viták az akkreditációs folyamat és a megfogalmazott standardok körül körvonalazódtak. A PD szenátora ellenezte,[539] hogy egyes akkreditált intézmények ellenőrzésére csak ötévente kerül sor (az 1989 előtt is létező intézményekről van szó), míg más intézmények ellenőrzésére évente, ezáltal akkreditált és még inkább akkreditált intézmények jönnek létre, miközben az évenkénti ellenőrzések visszaélésekhez vezethetnek. A PUNR véleménye szerint[540] csak a folyamatos ellenőrzéssel kényszeríthetők az intézmények az akkreditációban előírt standardok betartására. Így a szakasz változatlan formában maradt.

A standardok enyhítését követelte a demokrata szenátor, mikor felvetette,[541] hogy a szenátusban elfogadott változat engedékenyebb volt, amennyiben lehetővé tette, hogy a teljes állásban foglalkoztatott oktatók 10-30%-a legyen egyetemi professzor vagy docens, míg a képviselőház oktatási bizottsági változata 30%-ot tett kötelezővé. PD-s vélemény szerint ezzel arra kötelezik a magánegyetemeket, hogy az állami egyetemekről hódítsanak el oktatókat, mivel képtelenek kitermelni a megfelelő oktatók tömegét ilyen rövid idő alatt a saját oktatóikból. Indítványát, hogy a szenátus változatát fogadja el a képviselőház, elutasították.

Hasonlóan járt második, a standardokat érintő indítványa is. A szenátus változatában az abszolváló vizsgára jelentkező hallgatók 40%-a kellett sikeres vizsgát tegyen az ideiglenes működési engedély és az akkreditálás közötti időszakban, míg a képviselőházi változatban 51%-nak. A demokraták véleménye szerint[542] a képviselőház oktatási bizottsága az Akkreditációs Tanács hatására szigorította meg ezt az előírást. A demokraták túlzottan igényesnek tartották az

---

[537] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 3. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 3. oldal.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[538] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 5. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 5 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[539] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 10. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[540] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 11. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 11 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[541] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 14. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 14 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[542] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 16. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 16 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

eredeti előírásokat is, nemhogy az új szigorításokat, azt állítva, hogy ezek nem szolgálják az oktatás érdekeit. Érvként egy gazdasági párhuzamot vontak, felelevenítve, hogy a pénzügyi szigorítások sem vezettek az állami bevételek növekedéséhez, így az oktatási követelmények szigorítása sem vezet majd eredményre, sőt.

Úgy tűnt, hogy a demokrata szenátor egyedül vívta ez idő alatt szélmalomharcát a képviselőház ellen, nem akadt ugyanis felszólaló, aki érveit alátámasztotta, vagy akár ellenük szegült volna – a képviselőház minden megjegyzést kerülve leszavazta indítványait.

A harmadik indítvány az ideiglenes működési engedéllyel rendelkező felsőoktatási intézményekre vonatkozott. A szenátus által elfogadott szöveg ugyanis "évente ismétlődő" ellenőrzéseket tartalmazott, ezzel szemben a képviselőház szövege "évente ahányszor szükséges" ellenőrzésről beszél. A demokrata képviselő véleménye szerint[543] ez az előírás olyan helyzetet teremthet, hogy egy adott intézmény állandó nyomás alá kerül a folyamatos ellenőrzések révén, mely akadályozza tevékenysége normális kifejtésében. Ugyanakkor terhet ró az ellenőrző intézményre (CNEAA) is, mely valószínűleg az éves látogatásokat is nehéz tudja majd teljesíteni. A képviselőház oktatási bizottsági elnöke (PRM) azzal magyarázta, hogy nem szállnak vitába a demokrata szenátorral, hogy a törvényt már négy hónapon keresztül vitatták a bizottságban, így nincs szükség annak további tárgyalására. Mégis kifejtette,[544] hogy az ellenőrzés az ideiglenes működés időszakában egyfajta segítség az adott intézménynek a problémák felismerésében és kiküszöbölésében. Véleménye szerint senkinek nem áll szándékában egy formálódó intézményt megszüntetni. Ha a kijelentést ironikusnak feltételezzük, akkor azon szándékot vélhetjük a kijelentés hátterében felfedezni, hogy a PRM célja a már meglévő intézmények ellehetetlenítése, az éppen formálódókat egyelőre nem bántják. Egyfajta paternalista felfogást is tükrözött, amennyiben az állami felügyelet szerepe egyfajta jóindulatú, segítőkész apáskodás. Ily módon a szenátor ezen indítványa is elutasításban részesült.

A negyedik standardokkal kapcsolatos módosítási javaslat az intézmények saját forrásainak előteremtésére vonatkozott, amennyiben a törvénytervezet képviselőházi változata előírja, hogy az intézmények költségeik egyharmadát önmaguk kénytelenek kitermelni. A PD-s szenátor véleménye szerint[545] egy intézmény csak akkor képes erre, ha pénzügyi tevékenységet folytat, ehhez azonban kénytelen kilépni a nonprofit intézmények köréből, amit azonban a törvény nem tesz lehetővé, így egy abszurdumhoz jutunk.

---

[543] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 17. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 17. old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[544] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 18. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 18. old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[545] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 19. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 19 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

A PD-s képviselő utolsó javaslata[546] a büntető jellegű törvényszakaszok törlésére vonatkozott, amennyiben a különböző szabályszegéseket a büntető törvénykönyv szabályozza. A rendpárti[547] PRM szerint,[548] azonban még mindig működnek az 1990 után létrehozott egyetemi butikok, melyek továbbra is elveszik a diákok pénzét és elkeserítik a szülőket, ezért szükségesnek tartja a szankciók törvénybe foglalását.

Összegzésként kissé szarkasztikusan elmondhatjuk, hogy bár a demokrata szenátor indítványai közül egy sem talált elfogadásra, mégis kezdeményezése által nagymértékben hozzájárult az AT aktualizálásához, amennyiben a képviselőház oktatási bizottsága teljes mértékben átdolgozta azt és keresztülvitte a TT vitájába már belefáradt képviselőházon.

A szenátusban és képviselőházban elfogadott AT szövegei közötti eltérések tisztázása érdekében egyeztető tanácsot kellett alakítani. A TT módosításának előzményéből tanulva a képviselőház egyeztető tanácsába ezúttal 4:3-as összetételt javasolt a kormány, melyet az ellenzék is elfogadott, így a tanács összetétele a következő volt:[549] két PNȚCD, egy RMDSZ-es, egy PD, egy PUNR, egy PDSR és egy nem magyar nemzeti kisebbségi képviselő. Az egyeztető bizottság által készített javaslat ellen csak az RMDSZ élt kifogásokkal, amennyiben ez a tanács kiegészítette az egyesítés vagy szétválás esetén létrejövő új karokra vonatkozó előírást egy új megszorítással, hogy az önálló kar létrejöttének feltétele, hogy az újonnan létrejövő intézménynek legyen egy akkreditált román nyelvű kara. A módosítást a PRM és a PDSR támogatta.[550] Az RMDSZ hiába hivatkozott arra, hogy az ehhez a cikkhez általa benyújtott módosító javaslatot azzal utasították vissza, hogy a szenátusnál van a felsőoktatási intézmények létrejöttét szabályozó törvény, mely majd részleteiben szabályozza a kérdést – ellenkezése elutasításra talált és a képviselőház elfogadta az egyeztető tanács javaslatait. Itt is a kettős bíráskodásnak és következetlenségnek lehettünk tanúi, amennyiben az ellenzékiek (PRM) módosíthatták a törvény adott szakaszát, míg a kormánypárt nem.

A későbbiek során 1999 augusztusában a PRM és a PDSR kezdeményezte[551] az AT 5. szakaszának módosítását sürgősségi eljárás keretében, azaz kiegészítését azon előírással, hogy a

---

[546] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 21. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 21 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[547] Rendpárti jellegét leginkább politikai pártprogjamjai tükrözik, melyekben a korrupció és bűnözés elleni szigorú fellépést, a rend visszaállítását ígéri választóinak.

[548] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 22. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 22 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[549] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 28 iunie 1999, p 2-3. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 28, 2-3 oldalak.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[550] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 15 iunie 1999, p 22. [Képviselőház gyűlése, 1999 jún. 15, 22 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[551] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 24 august 1999, p 6-7. [Képviselőház gyűlése, 1999 aug. 24, 6-7 oldalak.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

multikulturális intézmények kötelezően rendelkezzenek egy román nyelvű karral, azonban a képviselőház nem fogadta el a törvénymódosítási indítványt. Paradox módon, mégis 1999 szeptemberében sürgősségi eljárás keretében megvitatásra került[552] az 5. szakasz kiegészítése, figyelmen kívül hagyva, azaz pozitívra módosítva a képviselőház augusztusi elutasító döntését. A sürgősségi eljárásban ismétlődtek a fennebb már bemutatott stratégiák: az RMDSZ képviselőit nem hívták meg a képviselőház oktatási bizottságába mely a módosítást tárgyalta, a módosítás nem szerepelt az oktatási bizottság aznapi napirendjén, nem tartották be a bizottság összehívására vonatkozó előírást (az összehívás 24 órával az ülést megelőzően kell megtörténjen) – ezért az RMDSZ követelte[553] a jelentés visszaküldését az oktatási bizottsághoz.

A PRM szerint minden a szabályok teljes tiszteletben tartása mellett történt. Ezen a véleményen volt a PDSR[554] is, amely az eljárásokkal történő visszaéléssel vádolta az RMDSZ-t. Hangsúlyozták, hogy a román nyelv megőrzése a tétje ennek a módosításnak. A tandemhez társult a PUNR is, kijelentve,[555] hogy veszélybe került a román nyelv oktatásban betöltött státusa. A veszélyeztetettség érzésének fenntartása, irányuljon az a román nyelv, a nemzet, vagy az ország ellen, a nacionalistáknak és a román politikai élet szinte minden szereplője által sikeresen alkalmazott, jól ismert demagógia, melynek gyökerei talán a két világháború közötti időszakra nyúlnak vissza, s melyet sikeresen használtak a pártállam idejében is. Ezúttal is konszenzust teremtett: a Parlament elutasította a visszaküldési indítványt. A vita olyan felbolydulást okozott, hogy az AT címének megszavazása sem sikerült. A demokraták annak tulajdonították ezt, hogy akik már egyszer elutasították a törvény módosítását egy hónappal azelőtt, azok természetesen elutasították most is, azért nem szavazták meg a címet. A PDSR újabb vádakkal állt elő, azzal gyanúsítva az RMDSZ-t,[556] hogy az általa kért szünet alatt befolyásolni igyekezett a parasztpárti képviselők véleményét, a kormányzó pártokat pedig románellenes viselkedéssel vádolta. A PUNR is zsarolással vádolta[557] az RMDSZ-t. Az eddig is meglehetősen ambivalensen viselkedő PD szegült szembe az ellenzékkel,[558] nem azért, mert egyetértett volna az RMDSZ-el, hanem mert nem értett egyet az ellenzék azon szándékával,

[552] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 1. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 1 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[553] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 2. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 2 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[554] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 4. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 4 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno

[555] In. Şedinţa Camerei Dep.utaţilor, 14 septembrie 1999. p 6. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 6 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[556] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 9. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 9 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[557] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 10. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 10 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[558] In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 13. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 13 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

hogy az AT módosításán keresztül lényegében a TT azon előírásait változtassák, melyeket nem sikerült a TT vitája során. Szavazáskor a módosító indítványt képező egyetlen szakaszt is leszavazták.

A szavazást követően az ellenzék össztűz alá vette az RMDSZ-t. A PRM azzal vádolta őket, hogy az RMDSZ a románok felsőoktatási intézményekből történő kiszorítására és kisebbségi területi autonómiára törekszik.[559] A PUNR a koalíciót vádolta azzal, hogy az RMDSZ kormányoz az országban. A végső szavazás előtt a PDSR szünetet kért, de ezúttal a szünet sem használt, mivel nem került elfogadásra az 5. szakaszt módosító indítvány. A koalíció és főként az RMDSZ ellenzék felett aratott győzelmeként a TT azon szakasza maradt érvényben mely előírja, hogy a multikulturális egyetemek oktatási nyelvét az illető egyetemet létrehozó törvény szabályozza majd.

Mint láthattuk a módosító törvények vitája során ebben a ciklusban nagy hangsúlyt kapott a kisebbségek felsőoktatásának kérdése. Az RMDSZ stratégiája a jövőre irányult. Hogy jobban megérthessük ezt a konfliktuskerülő stratégiát, érdemes kitérnünk az RMDSZ oktatáspolitikájára.

3.3.4. Az RMDSZ koalíciós felsőoktatás-politikája

A koalíciós időszak oktatáspolitikájában amint azt láthattuk meghatározó szerepe volt az RMDSZ-nek, mely a hatéves ellenzéki időszak sikertelenségei után a kormány részeként szerette volna megvalósítani programját és azon belül az államilag támogatott magyar egyetem létrehozását.

Az RMDSZ belső ellenzéke a koalícióba történő belépést követően folyamatosan a koalíciós szerződést kérte számon az RMDSZ-en. Arról azonban, hogy létezett-e a koalíció megkötéséről írott szerződés, vagy bármilyen más hivatalos dokumentum csak találgatások vannak. [560] Valószínű, hogy létezett, de az valamilyen okból, esetleg a felek közti megállapodás következtében, nem nyilvános. Erre utal a Vasile kormány programja is, az „Intézkedések a nemzeti kisebbségek nyelvén folyó oktatás terén” című alfejezet végén a következő utalás található: „a koalíciós partnerek által aláírt jegyzőkönyvnek és megegyezéseknek

[559] „RMDSZ-es kollégáinkat nem az anyanyelven történő tanulás érdekli, hanem hogy egyetlen román se tegye be a lábát egy ilyen intézménybe… elfogadhatatlan, hogy mi elfogadjuk mindenki jelenlétét, minden szakon a román egyetemeken és nekünk ne legyen belépésünk… felelősségem teljes tudatában kijelentem, hogy nem érdekli őket az anyanyelvű oktatás, hanem etnikai alapon szerveződő területi autonómiára törekszenek!” In. Şedinţa Camerei Deputaţilor, 14 septembrie 1999. p 11. [Képviselőház gyűlése, 1999 szept. 15, 11 old.] In. www.cdep.ro/pls/steno.

[560] Borbély Imre és Borbély Attila Zsolt szerint “írásos koalíciós szerződés létére semmi sem utal”, lásd I.m., Tóró T. Tibor szerint sem ismert, hogy “köttetett-e paktum”, Markó Béla e kérdésre folyamatosan kitérő válaszokat adott. I.m., Balázs Sándor szerint “koalíciós szerződést lehetett volna kötni…, de ez nem történt meg…vagy ha igen, nem hozták nyilvánosságra.” In.:Balázs Sándor, 1998.

megfelelően".[561] Az RMDSZ elnöke, Markó Béla szerint a koalíciós felek közötti egyezséget a kormányprogram tükrözi: „az egyezség maga a kormányprogram".[562]

Azonban az 1996-2000-es időszakban több kormányprogramról van szó, ugyanis a Ciorbea kormányt az 1998-as kormányválság következtében a Vasile kormány váltotta. A Ciorbea kormány programja a partnerségi politika részeként két oktatási javaslatot tartalmazott: az anyanyelvű műszaki és szakoktatást korlátozó szabályozások törlését (beleértve az egyetemi szintű műszaki és szakoktatást is), valamint azon jog visszaállítását, hogy az egyetemi felvételi azon a nyelven történhessen, amilyen nyelven a diák a középiskoláját végezte.[563]

A Vasile kormány két éves programjában az előzőhöz hasonló célkitűzéseket fogalmaz meg, többek között: (a) a 36/1997-es sürgősségi kormányrendeletet jóváhagyó törvény támogatását, (b) az állami felsőfokú oktatás intézményes kereteinek bővítését multikulturális egyetemek, valamint – az igényeknek megfelelően – önálló, a nemzeti kisebbségek nyelvén működő intézmények révén.[564]

A programok látszólagos engedékenységét nem tükrözte vissza a gyakorlat. Az RMDSZ-nek az ígéretes kormányprogramok ellenére sem sikerült elérnie egy államilag finanszírozott magyar nyelvű egyetem létrehozását. A sürgősségi kormányrendelet törvényi véglegesítésének elodázása a koalíciós partnerek részéről, valamint az önálló állami magyar egyetem létrehozásának kérdése az RMDSZ koalícióból történő kilépését kockáztatta,[565] mely a koalíció felbomlását eredményezhette volna. A megoldás a Babeş-Bolyai Tudományegyetem sürgősségi kormányrendelet általi multikulturális egyetemmé minősítésével, valamint a Petőfi-Schiller multikulturális egyetem alapításáról történő 687-es kormányhatározattal született meg. A konszenzusos megoldást az RMDSZ is elfogadta és letett a koalícióból történő kilépésről. Politikai akarat hiányában a Petőfi-Schiller Egyetem a további években sem jött létre, 1999 júliusában a Legfelsőbb Bíróság a kormányt elmarasztalva megsemmisítette a bukaresti Táblabíróság korábbi kedvező ítéletét a kétnyelvű egyetem ügyében.

Az RMDSZ mindazonáltal sikeresnek minősítette a kormányzati részvételt, átfogóan valamint az oktatás tekintetében is: „fontos előrehaladást tett lehetővé a magyar nyelvű oktatás bővítésében és minőségének javításában".[566] Pozitívumként említik a decentralizáció mértékének növekedését, a civil szervezetek és helyi önkormányzatok szerepének növekedését az

[561] A Vasile-kormány programja 1998-2000-re. Részletek. 3. Oldal.
[562] In.:Balázs Sándor, 1998.
[563] A Ciorbea-kormány programja. Részletek, 2 oldal.
[564] A Ciorbea-kormány programja. In. Magyar Kisebbség, 1998/2.
[565] A válságról, az egyetemalakítás körüli huzavonáról Reisz Róbert ír részletesebben „A magyar egyetem kérdése Romániában. 1998 nyarának történései"című cikkében. In. Etnopolitika, Teleki László Alapítvány, 2003.
[566] In. Mérlegen. 1996-2000. RMDSZ kiadvány. 10 old.

iskolafenntartásban. Megvalósításként szerepel az OM-ben létrejött kisebbségi államtitkárság és a magyar tannyelvű oktatásért felelős főigazgatóság, a megszerzett egy államtitkári, egy államtitkári tanácsosi, két szakfelügyelői tisztség. További eredmény a magyar csoportok, szakok és karok beindítása a különböző egyetemeken, a magyar tanító- és óvóképző főiskolák indulása.

Az RMDSZ koalíciós részvételét illetően megoszlottak a vélemények: a szerzők egy része pozitívként,[567] mások negatívként[568] értékelték, s vannak, akik részeredményekről,[569] vagy pozitív és negatív eredmények együtteséről[570] beszéltek.

Ebben az időszakban az RMDSZ oktatáspolitikájában egyfajta folytonosság figyelhető meg, amennyiben az 1997-es és az 1999-es RMDSZ programok oktatási részei azonosak az 1995–ös programmal. Ugyanakkor más RMDSZ dokumentumok, (pl. az RMDSZ kormánykoalíciós Cselekvési Prioritásai, 1997) a kormány általános elvi jellegű oktatáspolitikai célkitűzéseivel történő azonosulást tükrözik, amennyiben az oktatási rendszer decentralizációját és reformjának folytatását, az oktatás szerkezetének a szakember-szükséglethez történő igazítását tűzik ki célul. Úgy tűnik, hogy nem maradt hatás nélkül, hogy az RMDSZ belső ellenzéke folyamatosan számon kérte a vezetésen a koalíciós szerződést, mert amint azt látni fogjuk, a következő parlamenti ciklusban az RMDSZ és PSD közötti megállapodásokról részletes szerződések kötettek, és ezeket a széles nyilvánosság is megismerhette.

3.3.5. A korszak felsőoktatás-politikai jellemzése

Az OECD bizottság 1998 végén készített, 2000-ben megjelent jelentése, valamint más szakértők (Miroiu, Bîrzea, Mihăilescu, Reisz) is elismerik, hogy Marga az 1998-2000 közötti időszakban nagymértékben hozzájárult a reformfolyamatok felgyorsulásához az oktatás minden területén. Mint láthattuk, ő volt az 1989-es események után az egyetlen miniszter, aki elismertségnek örvendett, mind az oktatáspolitikai szakemberek, mind egyetemi és politikusi körökben. Komoly és kompetens miniszternek tartották. Egy PD-s képviselő szerint „voltak jó lépései az oktatás átszervezése tekintetében, amennyiben támogatta az oktatás decentralizációját, az egyetemi autonómiát és annak törvénybe foglalását… az ő ideje alatt sikerült javítani a TT-en is”.[571] Marganak sikerült a legjobb reform-elemeket megvalósítania, bevezetnie ezeket a törvénybe és a

[567] Pl. Andreescu, 2001.
[568] Borbély Imre-Borbély Zsolt Attila, 1998; Dan Pavel.
[569] Toró T. Tibor, Im.
[570] Bakk Miklós-Horváth Andor-Salat Levente, 1999.
[571] IOBK-– 01 – 2003. 03.12. Interjú, 4 oldal.

gyakorlatba is. [572] Marga saját eredményességének tulajdonítja, hogy 2000-ben Románia lezárta az Európai Uniós csatlakozás oktatási fejezetét.[573]

Mihai Golu, aki 1990-1992 között a PDSR színeiben töltötte be az oktatási miniszteri funkciót, a vele történt beszélgetés során elismerte, hogy „Marga széles látókörrel, tiszta elképzeléssel érkezett a minisztérium élére és sikerült jó értelemben módosítania a TT-t, valamint végrehajtania néhány, a rendszer modernizálását célzó programot, mint amilyen például az informatikai ellátás biztosítása, hozzájárult az oktatási rendszer liberalizálásához és demokratizálásához, az intézmények nagyobb szabadságához és autonómiájához."[574]

E változások, a megnövekedett autonómia következtében, ami lényegében a szabályozás hozzáigazítását jelentette a létező gyakorlathoz, az egyes felsőoktatási intézmények jellege nagymértékben az intézmények belső döntéshozó struktúrájától és a saját chartájukban lefektetett szabályaitól vált függővé. A román intézmények így a Clark féle modell 2 sémájának valamelyikébe illeszkednek: autoritérek, ha egy erős rektor vezeti őket, vagy oligarchikusak, ha az egyetemi szenátus (Reisz, 1997). Az egyetemi autonómia megerősödése egyik veszélyének tartja Miroiu is a vezetés kisajátítását a rektor és néhány együttműködője által, melynek révén kezükbe kerülne a személyzeti politika, a pénzek elosztása és a külföldi kapcsolatok is. Miroiu annak lehetőségére is felhívta a figyelmet, hogy amennyiben az egyetemek vezetésének javaslatára nevezik ki a konzultatív szervezetek tagjait, egyfajta országos egyetemi oligarchia jöhet létre, mely kezében tartja a legfontosabb döntéshozatali pozíciókat az egyetemek vezetésében és a tanácsadó, véleményező szervezetekben egyaránt. Ezért véleménye szerint a minisztériumnak felül kellene vizsgálnia az egyetemi Chartákat és biztosítania a szélesebb és arányosabb képviseletet valamint az időszakos rotációt. Ez érvényes a tanácsadó testületekre is (Miroiu, 1998).

A korszakkal kapcsolatos fenntartások továbbá a korrupció, a politikai klientúrák továbbélését említik, ami többek között a tankönyvek szerkesztésében („a minisztériumi államtitkárok,

[572] Lásd a PD képviselővel készített interjút. IOBK-01- 2003. 03. 12, 7 oldal.
[573] Ld. Bilanțul unui mandat [Egy mandátum mérlege] (1997-2000).
[574] Lásd a vele készített interjút. In. IOBK – 05 – 2003. 03.13. 6 oldal

osztályvezetők egyidejűleg 5-6 tankönyv szerkesztői is voltak”[575]), kiadásában („az nyerte meg a licitációt, akinek meg kellett nyernie”[576]) nyilvánult meg.

[575] In. IOBK-01- 2003. 03. 12, 2 oldal.

[576] Uo.

3.4. A 2000-2003 közötti időszak felsőoktatás-politikája

3.4.1. A felsőoktatás kihívásai és a politikai pártok válaszai azokra

Ezúttal egy lezáratlan kormányzati ciklus oktatási kihívásairól, problémáiról beszélünk, ugyanis a következő választások 2004 novemberében várhatóak, így az elemzés leginkább e ciklus 3 évére korlátozódik.

Elsődleges kérdésként felmerül, hogy a 2000-ben megválasztott kormánynak szándékában áll-e folytatni a Marga által 1998-ban kezdeményezett reformokat.

A második kihívást az oktatás minőségének javítása jelenti. Egy 2000-ben végzett empirikus kutatás (Nicolescu, 2000) arról számol be, hogy a román felsőoktatás továbbra sem felel meg a gazdasági szereplők elvárásainak, nem versenyképes és gyakorlatorientált. A felsőoktatás nem látja el végzettjeit az alkalmazásukhoz szükséges képességekkel, mint amilyenek: a kommunikációs készségek, csoportmunka készsége, flexibilitás, alkalmazkodókészség, tervező és szintetizáló készség, problémamegoldás, konfliktusmenedzselés, elméleti tudás gyakorlati alkalmazása. A probléma hátterében több ok áll: a tanterv és a tanórák tartalma, az oktatás módszertana, a szervezeti kultúra, valamint az egyetemek és a gazdasági szereplők közötti kapcsolat hiánya.

Harmadik kihívásként a tömegesedő felsőoktatás és a szűkös gazdasági források közötti konfliktus körvonalazódik. Nem elhanyagolható a felsőoktatás rendszerét átható korrupció mértéke sem, mely a tradicionális kliens-alapú társadalmi felépítés következménye.

Tekintettel a politikai pártok együttműködési képességére valamint azon érdekére, hogy a pillanatnyi álláspontot rögzítsék, ez az egyetlen időszak, ahol sikerült az öt legfontosabb politikai párt programját maradéktalanul összegyűjteni. Így a jobb és bal oldali pártprogramok mellett elemezhetjük a két szélsőséges párt oktatáspolitikai nézeteit is.

A PRM 2002-es programja,[577] azon túlmenően, hogy hangsúlyozza az oktatásnak a fontosságát a nemzet jövője szempontjából, valamint olyan alapelveket, mint a becsület és munka szellemében történő képzés, nemzeti szellemben történő nevelés, nem foglalkozik a felsőoktatással és egyetlen konkrét oktatáspolitikai célkitűzést sem tartalmaz, inkább egyfajta a román nemzeti érzelmekre ható emocionális (érzelmi) diskurzusként értelmezhető. A PRM gazdasági programja is csak a tudományos kutatásról és technológiai fejlesztésről, valamint a tudomány és technológia kapcsolatáról szólt és az 1990 óta hatalmon levő kormányokat bírálta.

[577] Lásd a párt programjának pontos nevét az irodalomjegyzék politikai pártprogramok címszavánál a PRM (1) alatt. 28 oldal.

A jelentős erdélyi szavazótáborral rendelkező másik nacionalista párt, a PUNR programjában[578] egyetlen bekezdés szól az oktatásról, annak reformjáról a humanista elvek, nemzeti hagyomány, a román nyelv és történelem alapos elsajátításának értelmében. A fentiek alapján megállapítható, hogy a társadalmi változások óta eltelt tíz év alatt nem sikerült a szélsőséges pártoknak kézzelfogható oktatáspolitikai koncepciót létrehozniuk.

A PD 2000-es, 2001-es programjainak[579] oktatással kapcsolatos célkitűzése nagymértékben megegyezik az előző időszak elképzeléseivel, azzal a különbséggel, hogy két tényező felerősödése érzékelhető: az oktatás alulfinanszírozásának megszüntetése és az állam szerepének fokozottabb hangsúlyozása. Azt láthatjuk, hogy a demokrata párt oktatáspolitikája egyre inkább a centralizált oktatáspolitika irányába mozdul, amennyiben hangsúlyozza, hogy az államnak kell közpénzekből megszerveznie és biztosítania a különböző oktatási hálózatok működését. A PD deklaráltan a minőségi állami, ingyenes oktatás híve, de ugyanakkor hangsúlyozta, hogy bátorítani kell a családokat, hogy oktatásra takarítsák meg pénzüket és oktatásba fektessék azt. Ily módon a demokraták az oktatás ingyenességének hangsúlyozása mellett szükségesnek tartják az állami oktatás egyéni (családi) támogatását is. A magán oktatási intézmények – a demokrata elképzelésben – az állami intézmények mellett léteznek azok számára, akik rendelkeznek az ehhez szükséges anyagi erőforrással, de nyitva kell, hogy álljanak a szegényebb háttérrel rendelkezők számára is. A programok nem tartalmaztak konkrét felsőoktatás-politikai elképzeléseket. Az időszak politikai dokumentumaiból eltűnt a magánoktatás állami finanszírozásának lehetősége, mely még közvetlenül a változásokat követően az 1990 – 1992-es időszakban hangsúlyozottan jelen volt, ezáltal a PD egyértelműen az állami oktatás mellett foglalt állást.

A PNȚCD 2001-es programjában[580] az előző időszaktól eltérően a tudományos kutatás reformjára és a kutatásnak az egyetemek keretébe történő betagolódására, az egyetemeknek a külső gazdasági, adminisztratív, kulturális környezetükkel történő kapcsolatok kialakítására, valamint a decentralizációra helyezte a hangsúlyt. Újdonságként szerepelt a programban, hogy belföldi és külföldi hitelek felvételére ösztönzik az akkreditált felsőoktatási intézményeket és szorgalmazzák hallgatói állami hitelrendszer kiépítését.

Az előző, 1996-2000–es időszakhoz hasonlóan megállapítható, hogy a Liberális Párt az, amely a leginkább hangsúlyt fektet politikai programjában az oktatási kérdésekre és ezen belül a felsőoktatásra. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a liberálisok által létrehozott Román

[578] Lásd a PUNR programját, 11 oldal.
[579] In. PD (4-8 programokat).
[580] Program politic, 2001. [Politikai program, 2001.

Egyesület a Szabadságért és Fejlődéséért szervezetnek[581] az oktatási szolgáltatások reformjáról szóló önálló kiadványa,[582] mely az oktatási utalványok („vouchére") rendszerével foglalkozik, alaposan bemutatva az eddigi külföldi próbálkozásokat és javaslatokat kidolgozva annak romániai alkalmazására az egyetem előtti oktatásban. A kiadvány önálló fejezete foglalkozik a felsőoktatással. Az előző politikai programok üzenetét megerősítve hangsúlyozták, hogy meg kell szilárdítani, és tovább kell fejleszteni a magán felsőoktatási rendszer szabadságát és függetlenségét, meg kell erősíteni a felsőoktatási intézmények autonómiáját.[583] Javasolták tandíj bevezetését az állami felsőoktatásba is, állami diákhitelek nyújtása mellett. Véleményük szerint azáltal, hogy az egyetemek finanszírozása a diáklétszám alapján az állami költségvetésből történik, az oktatók és hallgatók között egyfajta kölcsönös "én nem kérek sokat tőled, te se várj el sokat tőlem" hallgatólagos megállapodás jött létre, ami a minőség romlásához vezetett. Az ingyenességre vezetik vissza a diákok részéről a tanulás iránt megnyilvánuló érdektelenséget is. A liberálisok a fentiek alapján a magán felsőoktatás támogatói és a versenyen alapuló minőségi oktatás hívei.

A minőség az, ami közös pontot jelent a demokrata nézetekkel, bár a liberálisok minőségkoncepciója szélesebb, amennyiben nem csak az állami oktatásra vonatkozik. A magán felsőoktatás támogatásában a liberálisok a romániai magyar kisebbség érdekvédelmi szervezetével, az RMDSZ-el alkotnak közös nézőpontot. Az RMDSZ oktatáspolitikájáról részletesebben a későbbiekben lesz majd szó.

3.4.2. A kormány felsőoktatás-politikája

A kormánypárt a 2000-es választásokat követően Elizabeta Andronescu-t helyezte az OM élére. Sem a kormány, sem a miniszterasszony nem nyilatkozott a felsőoktatási reformok tekintetében, a konkrét cselekedetek azonban sok mindent sugalltak. Andronescu rögtön beiktatását követően felfüggesztett néhány – Marga által hozott – intézkedést, mellyel kivívta magának az egyetemi szféra ellenszenvét. A miniszterasszony nemcsak, hogy lelassította és megállította a Marga által felgyorsított reformfolyamatot, de lépéseivel vissza is fordította azt. Egyes elemzők szerint a centralizmushoz visszatérő politikát részesített előnyben, szándékosan csökkentve az egyetemi autonómiát (Cătălin Baba, Adrian Gorun, Ciprian Tanul, 2002).

[581] ARDL – Asociaţia Română pentru Libertate şi Dezvoltare [Román Egyesület a Szabadságért és Fejlődésért].

[582] In. Reforma liberală a serviciilor de educaţie în România. ARDL, 2001. [Az oktatási szolgáltatások liberális reformja Romániában. ARDL, 2001.]

[583] In. PNL (6): Doctrină şi programe. 2000. [Doktrína és programok. 2000.]

Bár a nyilatkozatok és a dokumentumok szintjén[584] a miniszterasszony is elkötelezettnek mutatkozott a román felsőoktatás reformjának folytatása és a felsőoktatás európai integrációja mellett, a 2000 óta általa hozott intézkedések nem voltak összhangban a nyilatkozataival.

Andronescu politikáját bírálták nemcsak az elemzők, hanem politikai ellenfelei is. Így az 1996-1997 között az oktatási miniszteri funkciót betöltő, parasztpárti Virgil Petrescu is, aki a 2001-es évet a román oktatás szempontjából kudarcnak, a reform lefojtásának, és az előző kormányzat alatt elindított újraépítési folyamat lelassításának ítélte.[585] A parasztpártiak véleménye szerint 2001-ben nem kerültek beiktatásra az eltervezett jogi intézkedések, melyek az oktatás minőségének irányítását, az élethosszig tartó tanulás szabályozását érintették volna. A TT és az AT megsértésével is vádolták a miniszterasszonyt, mert kezdeményezésére a Năstase kabinet a 32/2001-es sürgősségi kormányrendeletben[586] módosította a TT azon szakaszát, mely előírja, hogy az oktatás a költségvetésből a Hazai Bruttó Össztermék (GDP) 4%-nak megfelelő támogatásban részesül évente. A sürgősségi kormányrendelet a 4%-ba beleszámított mindenféle más (nem közvetlen költségvetési) forrásból származó bevételt, így a helyi önkormányzat estleges támogatását, valamint az önállóan megszerzett bevételeket, saját forrásokat is. Ezáltal a kormány legalizálta az oktatás alulfinanszírozását. A PNŢCD bírálta a kormányt az ál-decentralizálásért is, mivel a 2001-es költségvetési törvénnyel átirányozta a tanügyi személyzet fizetésének terhét a helyi önkormányzatokhoz. De vádolták a kormányt azért is, mert néhány magán felsőoktatási intézmény törvénytervezetének parlamenti megvitatását kikerülve kiadott 8 darab magánegyetem akkreditálására vonatkozó sürgősségi kormányrendeletet, melyeket csak meglehetősen nagy időbeli eltolódással publikálták a Hivatalos Közlönyben. Meg kell jegyeznünk, hogy ezt követően a képviselők háza 6 magán felsőoktatási intézmény akkreditálását hagyta jóvá, figyelmen kívül hagyva a sürgősségi kormányrendeletet. A PNŢCD azért is bírálta az oktatási minisztert, mert a 2001-ben hozott intézkedései nem illeszkedtek egy koherens oktatáspolitikába, így szétszórtak, marginálisak maradtak.[587]

A PNŢCD 2002-ben a kormány fehér könyve alapján kérte számon a beteljesületlen ígéreteket a Parlament előtt bemutatott kétéves mérleget bírálva.[588] Bírálatában hangsúlyozta, hogy túlméretezett és területileg kiegyensúlyozatlan a felsőoktatási rendszer, elégtelen

[584] Lásd: Stategia învăţământului superior românesc pe perioada 2002-2010. 1 oldal.

[585] In. 2001 – un an ratat pentru România. Documentele mesei rotunde. Volumul 3. Bucureşti, 2002. p. 26-31. [Egy elhibázott év Románia számára. A kerekasztal dokumentumai. 3. Kötet, 2002. 26-31 old.]

[586] OUG nr. 32/2001pentru reglementarea unor probleme financiare. Monitorul Oficial (M. Of) Nr. 110/2001. [32/2001 –es számú sürgősségi kormányrendelet némely pénzügyi probléma szabályozását illetően. In. România Hivatalos Közlönye (RHK). 110/2001 szám.]

[587] In. 2001 – un an ratat pentru România. Documentele mesei rotunde. Volumul 3. Bucureşti, 2002. p 26-31. [Egy elhibázott év Románia számára. A kerekasztal dokumentumai. 3. Kötet, 2002. 26-31 old.]

[588] Învăţământul românesc în anul 2002. Departamentul educaţiei. 2003. [A román oktatási rendszer 2002-ben. Oktatási osztály. 2003.]

felszereltséggel, melyben továbbra is az oktatás "klasszikus" módja dominál. Továbbá a szakirányok nincsenek összhangban és ezért nem felelnek meg a piac követelményeinek. A PNȚCD egyben felszólította a szakértőket, a nagy hírnevű felsőoktatási intézmények vezetőit, a minisztérium vezetőit, és a parlamenti képviselőket, hogy ne hagyják jóvá az OM által készített felsőoktatási törvénytervezetet, mert az az egyetemi autonómiát érintő előírásokat tartalmaz.

A bírálat legfigyelemreméltóbb része a kormány 174-es számú 2001-ben hozott de 2002-ben közzétett sürgősségi kormányrendeletének[589] taglalása. A kormányrendelet ugyanis előírja, hogy (a) a magán felsőoktatási intézmények kötelesek az éves bevételük 10%-nak megfelelő összeget adóként az állami költségvetésbe utalni; (b) Az állami felsőoktatási intézmények, melyek az OM által előírt keretszámon felül iskoláztak be hallgatókat, kötelesek a bevételük 40%-nak megfelelő összeget adóként befizetni az államkasszába; (c) Azok a magán felsőoktatási intézmények, melyek az Országos Értékelési és Akkreditációs Bizottság által javasolt és az OM által engedélyezett keretszámon felül iskoláztak be hallgatókat, kötelesek a bevételük 40%-nak megfelelő összeget adóként befizetni az államkasszába; (d) A fenti összegeket különböző befektetésekre, fenntartási költségekre, az egyetemi szálláshelyek javítási költségeinek fedezésére fordítják – azaz, csakis az állami felsőoktatásra. Az összegek befizetésének késedelme esetén késedelmi díjat számítanak fel. A parasztpártiak felháborítónak tartották ezt a "modern sáprendszert".[590]

A PNȚCD a megfogalmazott bírálatok mellett bizonyos megvalósításokat is méltányol, mint például az egyetemi szakok számának 580-ról 260-ra történő csökkentését és így egy általános felsőfokú képzés biztosítását, 18 magánegyetem akkreditálását, a Világbank által támogatott felsőoktatás- és kutatásfejlesztési program befejezését. A sikerek azonban eltörpülnek a bírálatok mellett. A PD politikusa szerint[591] ez a kormány nem tett mást, csak mindent alaposan összezavart.

3.4.2.1. A felsőoktatási törvénytervezet

2002-ban az OM elkészített egy közoktatási és egy felsőoktatási törvénytervezetet. Az év első negyedében a felsőoktatási tervezet 8. változatának társadalmi vitája folyt, ezt követően várható a tervezet megvitatása a Parlamentben.

[589] OUG nr. 174/2001 privind unele măsuri pentru înbogățirea finanțării învățământului superior. Monitorul Oficial (M. Of) Nr. 831/2001. [174/2001 –es számú sürgősségi kormányrendelet a felsőoktatás finanszírozásának gazdagítására hozott némely intézkedéseket illetően. In. RHK. 831/2001 szám.]

[590] Lásd a parasztpárti képviselővel készített interjút.

[591] In. IOBK – 01 – 2003. 03. 12, 3 oldal.

A törvénytervezetet bírálták az egyetemi szakszervezetek, az egyetemek vezetői, a politikusok, így az nem jutott el a képviselőház oktatási bizottságához.[592] A felsőoktatási törvénytervezet 8. változatát elfogadhatatlannak ítélte a Rektorok Országos Tanácsa, mert véleményük szerint még az eddig érvényben levő szabályozásokhoz (AT, TT) képest is nagyobb mértékben korlátozza a felsőoktatási intézmények autonómiáját, és nagyobb hatáskörrel ruházza fel az OM-et.

Az állami befolyás mértékét erősíti a rendelkezés (5 szakasz, 8§), mely előírja az egyetemek hierarchizálását, egy kormányhatározatban megállapított metodológia alapján, valamint az előírás (83 szakasz), melynek értelmében az államnak biztosítania kell az országos (fordíthatnánk nemzetire is) felsőoktatás egységét. A törvény meghatározza a Parlament (84 szakasz), a kormány (85 szakasz) és az OM hatáskörét (86 a-p §, 87 szakasz 1-5 a-d §), természetesen ez utóbbi a legterjedelmesebb. Hogy csak néhányat említsünk: továbbra is az OM felelős a felsőoktatás globális stratégiájának megtervezéséért, megalapozásáért és gyakorlatba ültetéséért (10 szakasz, 1§). A minisztérium határozza meg az állami egyetemek vezetőinek számát, az általa megállapított struktúrára vonatkozó egységes normák alapján (22 szakasz, 4§). A minisztérium határozza meg a felsőoktatási beiskolázás keretszámait és azok szakonkénti megoszlását (86 szakasz, 1§g). Az állami egyetemeken a menedzseri pozíciók betöltésére a verseny a minisztérium, valamint a szenátus által kidolgozott metodológia alapján történik (22 szakasz, 5 b §). Az OM biztosítja a köz és magánegyetemek menedzsmentjének homogenizációját (22 szakasz, 5§c). A minisztérium rendeletben hagyja jóvá az egyetemi szenátusok által választott rektort és az egyetemi kollégiumok (rövid időtartamú egyetemi képzés) igazgatóját, joga van 30 napra felfüggeszteni egy felsőoktatási intézmény rektorát (87 szakasz, 5§b).

A törvénytervezetnek kétségtelenül vannak a világbanki instrukcióknak és a bolognai folyamatnak, valamint külföldi felsőoktatási modelleknek megfelelő előírásai is, például amely kimondja a felsőoktatási intézmények oktatási, tudományos, adminisztratív és pénzügyi autonómiáját (7 szakasz). A fogalomhasználatban is történt elmozdulás, amennyiben állami egyetemek helyett néhol (pl. 22 szakasz, 4§) a közegyetemek[593] ("universitate publică") megfogalmazást használja. Pozitívumként értékelhető a francia mintát követő szerződéses folyamat kiterjesztése az egész felsőoktatási finanszírozásra (52 szakasz), míg eddig csak a felsőoktatási kutatások finanszírozására vonatkozott. A szerződést a felsőoktatási intézmény az állammal egy éves időtartamra köti. Tekintettel arra, hogy nincs pontosítva, hogy mely felsőoktatási intézményekre érvényes, így elméletileg magába foglalja a magán felsőoktatási

[592] Lád. IOBK – 01 – 2003. 03. 12, 5 oldal.

[593] Értsd: közpénzből fenntartott egyetemek.

intézmények finanszírozásának lehetőségét is, ami előrelépést jelentene az eddigi szabályozások szempontjából.

Pozitívum az akadémiai és az adminisztratív vezetés szétválasztására tett kísérlet, azonban ez utóbbi módjával nem mindenki ért egyet. A kolozsvári Babeş-Bolyai egyetem prorektora[594] bírálatában kijelentette, hogy a felsőoktatási törvény azáltal, hogy előírja az egyetemek Adminisztratív Tanácsának összetételét (28 szakasz, 1§), melynek egy kisebb részét a választott egyetemi oktatók, nagyobb részét az egyes adminisztratív funkciókba kinevezett tisztviselők alkotják - egy választási és egy centralista rendszer kompromisszumát próbálja megvalósítani, ahol az államnak lenne elsődleges szerepe.[595]

A 2003-as törvénytervezet kimondta (42 szakasz, 1-6 §, valamint 44 szakasz), hogy a felsőoktatás tulajdonát képezi az OM jelenlegi, és később visszaszerzendő tulajdonai, valamint, hogy a minisztérium jóváhagyhatja bizonyos tulajdonok átvitelét más felsőoktatási intézményekhez. Az előírás első része fellelhető volt a TT-ben is, az újdonságot a második rész képezi. Ez a szakasz azért problematikus, mert nem tisztázza, hogy mi a felsőoktatási intézmények tulajdona, így a minisztérium tulajdonát képezik a felsőoktatási intézmények által korábban vásárolt tulajdonok is, melyeket eltulajdoníthat, átszervezhet. A kolozsvári prorektor véleménye szerint ez az előírás önmagában egy újabb államosítás (Agachi, 2002). Ez a szakasz sérti az egyetemek tulajdonának autonóm módon történő adminisztrálását.

A felsőoktatási törvény előírja (61-62 szakaszok), hogy milyen mértékű fizetésben részesülhetnek az egyetemi oktatók, képzettségük, fokozataik, betöltött funkciójuk, az oktatásban eltöltött idő függvényében (Agachi, 2002). A szakasz akadályozza az egyetemek közötti verseny kialakulásának lehetőségét, így közvetlen kihatással van az oktatás minőségére is. Meghatározza (217 szakasz), hogy az egyetemi oktatók, közszereplésükben tekintettel kell legyenek az intézet „image"-ére, megnyilvánulásuk nem érintheti az oktatási vagy a kutatói tevékenységet és nem zavarhatja a közvéleményt. Ez az előírás a felsőoktatási intézmények oktatóinak szólásszabadságát korlátozza.

Kisebbségek anyanyelvű oktatásának jogát sérti az előírás (6 szakasz, 1.§), mely kimondja, hogy a felsőoktatás román nyelven történik, bár egy következő mondatában engedményeket tesz: jelen törvény feltételei között történhet etnikai-nemzeti közösségek nyelvén, vagy más nemzetközi használatban levő nyelven is. A későbbiekben megállapítja, hogy az oktatás szervezése és tartalma nem szerveződhet kizárólagos, diszkriminatív ideológiai, politikai, vallásos vagy

[594] Şerban Agachi, mellesleg, a Marga által az Egyetemek Törvényének előkészítésére kijelölt csapat tagja volt.
[595] In. Şerban Agachi, Monitorul de Cluj, 2002.10.15, 1 old.

etnikai-nemzeti alapon (10 szakasz, 2§), mellyel mintegy kizárja a kisebbségi nyelven történő felsőoktatást.

Az OM a román felsőoktatás 2002-2010-es időszakra vonatkozó stratégiájában hangsúlyozta, mintegy a Marga időszakára utalva, hogy a minisztérium nem engedhet meg magának egy egyik napról a másikra történő felületes, önmagában szép reformot, melynek borzalmas következményei lennének az oktatási rendszer egészére nézve (Strategia, 2002).

Úgy tűnik, hogy az új oktatási miniszter nem rendelkezett az őt kinevező PSD kormány elégséges támogatásával, oktatáspolitikai elképzelései nem kaptak elég nyilvánosságot, így átláthatatlannak és összefüggéstelennek tűntek a külső szemlélők számára.

Az OM tudatában volt a gyakorlathoz közelibb felsőoktatási rendszer szükségletének és a 2000-es választásokat megelőző programjában a curriculum naprakésszé tételével szándékozott a helyzeten javítani. Azonban tekintettel arra, hogy nem létezett egy elgondolt forgatókönyv, a szándék papíron maradt. A választások után beiktatott miniszterasszony még formálisan sem foglalkozott a problémával.

Az európai uniós csatlakozási tárgyalások során Brüsszel két dolgot követelt Romániától átfogó gazdasági és adminisztratív reformokat és a korrupció visszaszorítását. Mivel a gazdasági reform nagyon lassan és vontatottan bontakozott ki, a korrupció pedig teljesen átszőtte a politikai közéletet a legkisebb önkormányzatoktól a minisztériumokig, Năstase miniszterelnök a kormány átalakításával próbált jó pontokat szerezni Brüsszelben (HVG, 2003. 07. 02). 2003 márciusában került sor a kormánycsökkentés kivitelezésére, mely a román hagyományokat követte: három leváltott miniszteren kívül a többi elmozdított kormánytag más minisztériumokba betagozódva vagy tárca nélküli miniszterként maradt székben. A lineáris felépítésű kormányból így egy terebélyes bokorhoz hasonlító struktúra jött létre. A 24 minisztériumból 15 lett, de kétséges, hogy az összevonásoknak bármilyen költséghatékonysági vonzata lett volna. A három leváltott miniszter közül kettő, az egészségügyi és az oktatási köztudottan kudarcos pályát futott be. Egyes vélemények szerint Andronescu oktatási miniszternek azért kellett távoznia, mert rendre vihart kavart azzal, hogy 2000 óta évente módosította az érettségi és a képességvizsga rendszerét, továbbá a szülők és tanárok ellenállása ellenére be akarta vezetni a hatéves gyerekek kötelező iskolakezdését (HVG, 2003. 07. 02). A miniszterasszony elleni felzúdulást szította az új felsőoktatási törvénytervezet is, mely az ellentáborba tömörítette az egyetemi szféra képviselőit is. Az OM-et az ifjúsági és sport minisztériummal egyesítették és vezetésére 2003 márciusában Alexandru Athanasiut helyezték. Athanasiu egykor a jobboldali PAC színeiben politizált, és az oktatási bizottság tagja volt. 1992-1996 között a Munkaügyi Minisztérium élén állt, lassan aztán

átcsúszott a baloldali politikai palettára. Athanasiu székfoglalója óta csak a helyzet stagnálásának voltunk tanúi.

3.4.3. A köztes szervezetek és „stakeholderek" felsőoktatás-politikája

2001-ben az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Országos Tanács fontos lépést tett a magán felsőoktatás irányítása tekintetében. Visszavonta azon intézmények működési engedélyét, melyeket nem akkreditált. Ezen intézmények kénytelenek felszámolni a tevékenységüket, hallgatóik folytathatják tanulmányaikat más akkreditált vagy működési engedéllyel rendelkező felsőoktatási intézményekben, paradox módon, a megszűntetett intézményben elvégzett tanulmányaikat az új intézmény teljes értékűként ismeri el.

2003 nyarán hatalmas port kavart a román felsőoktatásban az egykor a jászvárosi (Iaşi) állami Alexandru Ioan Cuza egyetemen dolgozó kettős (fizika és internet-technológia) doktori fokozattal rendelkező docensnek az államelnökhöz (Iliescuhoz) intézett nyílt levele, melyet az oktatási miniszterhez intézett levél és több más levél is követett. A szerző – aki 1996-tól kisebb megszakításokkal, 1999-től pedig huzamosabban Japánban tartózkodik – a leveleket elküldte az érintett felsőoktatási intézmény (egykori saját intézménye) vezetőségének is. A levél, mely a jászvárosi állami egyetemek nepotizmusára mutat rá, adatokkal és nevekkel alátámasztva kijelentéseit, hatalmas, személyeskedésektől sem mentes vitát váltott ki. A levél szerzője ezek teljes anyagát közzétette az interneten "A román felsőoktatás nepotizmusának aktái" címen,[596] ugyanakkor a levelek és az arra adott válaszok egy része megjelent a helyi és országos lapokban is. Az elnökhöz intézett levélben a nagoyai egyetemen foglalkoztatott román kutató rámutatott arra, hogy a román felsőoktatás az uram-bátyám elvén alapul, mely családi jellegű csoportosulások kezébe összpontosítja a hatalmat, ezáltal hiányzik belőle a kompetencián alapuló verseny szelleme. A mellékletben számos példán keresztül mutatja be, a családi viszonyok uralmát, olyan egyetemi karok példáin, ahol az egyes egyetemi tanszékek alkalmazottai közvetlen rokoni kapcsolatban vannak a tanszékvezetővel: annak férje, felesége, fia, lánya, esetleg unokája, keresztgyermeke. A levelek szerzője arra figyelmeztet, hogy e családi klánok kizárnak mindenki más kívülállót a perifériákra, kisajátítva az egyetemeket, ami a felsőoktatás minőségének gyors romlásához vezet (kevés publikációhoz, a kutatási pénzek korrupt elosztásához, gyenge színvonalú oktatáshoz). Hangsúlyozta, hogy tiltakozásra, vagy bármely e rendszer ellen induló akcióra e klánok kiterjedt kapcsolatai révén, csak kívülről van lehetőség. Levelében bemutatja – lehetővé téve az ezt igazoló honlapok megtekintését – hogy míg más országok (pl. Anglia, Franciaország, AEÁ egyes országai) rendelkezései tiltják legalább

[596] Dosarul nepotismului din Invatamantul Superior Romanesc. Az anyag itt olvasható: www.nepotism.org, románul és részben angolul is. Leolvasás ideje: 2004-05-18.

az elsőrendű rokonok alkalmazását, illetve szabályozzák annak lehetőségeit, addig Romániában 1989 után semmi sem tiltja azt. A kutató levele az ország elnökétől (Iliescutól) az oktatási miniszterhez (Andronescu), majd az érintett egyetem rektorához és annak szenátusa elé jutott. Válasz csak az egyetem részéről érkezett. A válaszok személyes indokból elkövetett támadással, az éppen időszerű egyetemi választások kampányfogásának tartották a kutató levelét. A levél szerzője válaszolt ezekre a levelekre és pontokba szedve a bennük elhangzott személyes vádakra. A román kutató levelét széleskörű figyelem kísérete, a honlap keretében tiltakozó aláírásgyűjtés és a témával foglalkozó levelezőlista indult. A nepotizmus honlap érdekessége, hogy az tartalmazza a Cotidianul napilapban megjelent cikket, melyben az Újhullám Egyetemista Egyesület elnöke, a hozzáértés hiánya és 34 tanfelügyelő[597] leváltása mellett nepotizmussal vádolja a miniszterasszonyt, mert két unokahúgát nevezte ki kabinetfőnöknek és miniszteri asszisztensnek. A levél szerzője az oktatási miniszterasszonyhoz írott levelével (melyben emlékezteti őt a fenti cikkre) egyidőben a nepotizmus aktáit elküldte az ország elnökségének, a kormány ellenőrzési hivatalának, a román Parlament oktatási bizottságának, a Román Akadémiának és a sajtónak is.

A román kutató akciója végül az Alexandru Ioan Cuza egyetem belső szabályzatának megváltoztatásához vezetett, beiktatva a nepotizmus tiltására vonatkozó részleteket. Ily módon ez a kezdeményezés legalábbis részben sikeresnek minősíthető.

3.4.4. Az RMDSZ felsőoktatás-politikája

A PSD felkérte az RMDSZ-t a parlamenti támogatásra, és erről az együttműködésről évente parlamenti megállapodást írtak alá a két párt vezetői, mely tartalmazza a felek jogait és kötelezettségeit. A megállapodást minden évben újratárgyalták és felújították. A 2002-ben és 2003-ban aláírt egyezmények konkrét feladatokat is tartalmaztak és a 2003-as egyezmény a feladatokhoz kapcsolódó határidőket is megfogalmazott, a 2004-es egyezmény azonban visszalépést jelent e tekintetben, mert meglehetősen általános, határidők nélküli megfogalmazásokat tartalmaz.

A 2000-es év választóvonalat jelentett a magyar felsőoktatás alakulásában, tekintettel arra, hogy a Magyar Kormány támogatásával, az RMDSZ politikusai által a TT-be foglalt 2 paragrafus alapján és az erdélyi magyar felekezetek vezetőinek összefogásával létrejöhetett az első önálló magyar magánegyetem, Erdélyi Magyar Tudományegyetem néven. Ez az egyetem kizárólag alapítványi, egyházi és a magyar állam támogatása révén jött létre és működik azóta is.

[597] Területi (megyei) oktatásigazgatási egységek vezetői, összesen 41 van.

A 2001-es egyezmény óvatosan fogalmaz oktatási kérdésekben „a multikulturális fejlődés a következő célok megvalósításával tartható fenn:… magyar nyelvű oktatási vonal finanszírozásához szükséges szervezési és szakmai keret létrehozása a Babeş- Bolyai Egyetemen" valamint „2001-ben bővíteni fogják a magyar nyelvű oktatási hálózatot, illetve további felsőoktatási intézményekbe vezetik be a magyar nyelvű oktatást *az igényeknek megfelelően*".[598]A megfogalmazás a TT-hez hasonlóan bizonytalan és kiszámíthatatlan feltételekhez kötött, mint amilyenek az "igények".

A 2001-es protokollum oktatásra vonatkozó előírásai csak részlegesen valósultak meg, amennyiben nem történt jelentős előrelépés a magyar nyelvű oktatási vonal létrehozása ügyében. Előrelépést jelentett viszont, hogy még az egyezmény megkötése előtt, a 2000/2001 tanévtől kezdődően a jogi karon 25 fős, a közgazdaságtudományi karon pedig három szakirányon, egyenként 25 fős magyar tannyelvű csoportok indultak, amelyeken, ha „objektív okokból kifolyólag"[599] részlegesen is, de magyarul tanulhattak a hallgatók.

A 2002-es egyezmény[600] valamivel konkrétabb elemeket tartalmaz, legalábbis a kolozsvári egyetem ügyében:" magyar nyelvű karok és tanszékek létrehozása a „Babeş- Bolyai" Egyetemen, *a TT keretei között*". Azonban minden egyes pont esetében ott szerepelnek a TT-ből ismert pontatlan, feltételhez kötő, az alkalmazás alól felmentési lehetőséget nyújtó megfogalmazások, melyeket dőlt betűkkel kiemeltem: „*megvizsgálják* a magyar nyelvű tagozat létrehozásának *lehetőségét* a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen", „*tanulmányozzák* a magyar nyelvű csoportok létrehozásának *lehetőségét*, *a törvényes előírásoknak megfelelően*, a kolozsvári Zeneakadémián és Agrártudományi Egyetemen, valamint a marosvásárhelyi Műegyetemen".

Az erdélyi egyetemek rektorai az egyetem autonómiájának megsértésekét értékelték az RMDSZ - PSD protokollum felsőoktatásra vonatkozó fejezeteit. Elutasították a protokollum előírásait, azzal az indokkal, hogy az új karok felállítása túl nagy megterhelést jelentene az egyetemek számára. A kolozsvári Agrártudományi Intézet rektorának nyilatkozata szerint, „a magyar szak elindítására nincs lehetőség",[601] a Gheorghe Dima Zeneakadémia szenátusa szerint „a magyar szak létrehozására nincs igény a diákok részéről."[602] Az ügyről a többi egyetem vezetősége is hasonlóan vélekedett, ezzel indokolta a kormány, hogy nem tud előrelépést elérni e tekintetben.

[598] RMDSZ Sajtóiroda, 2001.
[599] Idézet a Tudományegyetem honlapjáról: http://www.ubbcluj.ro/maghiara/linia-maghiara.html. Leolvasás ideje: 2004-05-18.
[600] In.: RMDSZ honlapja: http://tulip.rmdsz.ro/rmdsz/magyar/emod/PSD_RMDSZ.htm.
[601] In. A rektorok nem akarnak újabb magyar szakokat létrehozni. 2002.02.08. http://belpol.transindex.ro/?hir=687. leolvasás ideje: 2004-05-17.
[602] Uo.

Előrelépések két magyar líceum (Áprily, Bolyai) esetében történtek, de ez már nem tartozik szorosan a tárgyalt témánkhoz.

A 2003-as egyezmény az előző évhez képest néhány újdonságot tartalmazott. A többi előírás változatlansága mellett, az egyik ilyen újdonság, *„a törvény előírásainak megfelelően”* az egyes létező szakok egyesítésével két magyar nyelvű kar (humántudomány és természet-reáltudomány) létrehozása a „Babeş- Bolyai” Egyetemen, természetesen *„megőrizve annak multikulturális jellegét”*. A kolozsvári Zeneakadémia és az Agrártudományi Egyetem esetében semmi sem változott, továbbra is csak *tanulmányozzák* a magyar csoportok létrehozásának lehetőségét *a törvényes előírásoknak megfelelően*. Támogatják a román és magyar OM-ek közötti együttműködési megállapodás aláírását. A másik újdonság, három konkrét feladat mellé rendelt határidőben van. Ezek egyike: „beiskolázási arányszámokat állapítanak meg a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Főiskolán, beleértve az egészségügyi kollégiumot is. Határidő 2003. április 30.” Hangsúlyozni kell, hogy e protokollum egyik legjelentősebb eleme, hogy a kormánypárt minden törvénytervezet és kormányrendelet, határozat esetén kikéri az RMDSZ véleményét.

A 2003-as protokollum bírálói azt rótták fel az RMDSZ-nek, hogy számos tétel a 2002-es protokollumban is szerepelt, valamint, hogy az egyezmény nagyobb mértékben szolgálja a kormánypárt célkitűzéseit, mint a romániai magyarság érdekeit. Az RMDSZ-nek nem sikerült megvalósítania a két magyar nyelvű kar felállítását a Babeş - Bolyai Egyetemen, annak ellenére, hogy az OM támogatta ezt a tervet, mert az egyetem szenátusa egyrészt az autonómiája korlátozásaként értelmezte a protokollum előírásait, másrészt a multikulturális státuszának visszaadásától,[603] valamint a magyar karok finanszírozásához nyújtott támogatástól tette függővé azt. A minisztérium több átiratot is küldött ez ügyben az egyetem vezetőségének, az egyikben a magyar karok működtetéséből adódó többletköltség fedezetét ígérve, azonban az egyetem vezetése az átiratokat elégtelennek tartotta, véleményük szerint az anyagi fedezet tartós biztosításához legalább egy miniszteri rendeletre lenne szükség, amely a jelenlegi miniszter mandátumának lejárta után sem veszít érvényéből. A protokollum megvalósítása a 2002-es protokolluméhoz hasonlóan líceum (Áprily, Hám) ügyében történt előrelépés.

A 2004-es egyezményben[604] az önálló magyar tannyelvű karok létesítése a Babeş – Bolyai Egyetemen az előző év protokollumában is szereplő, de meg nem valósult célkitűzés. A romániai magyar kisebbség érdekképviselete abban reménykedett az egyetemen 2004 március elején

[603] A tudományegyetem vezetősége, főként Marga szorgalmazására, több rendben is tárgyalásokat folytatott az OMmal a tekintetben, hogy az egyetemet minősítsék multikulturális egyetemmé. Az ideológiai okok mellett pragmatikus indokok állhatnak a háttérben, amennyiben multikulturális egyetemként új pályázati lehetőségek nyílnának meg.

[604] In. www.rmdsz.ro/script/docs/protocol2004_hu.htm. Leolvasás ideje: 2004-05-12.

esedékes választások előtt, hogy az újonnan megválasztott vezetés viszonyulása a kérdéshez a Marga féle vezetőség hozzáállásánál kedvezőbb lesz. Azonban a március 1-én tartott választásokon újra a Nemzeti Liberális Párthoz (PNL) közel álló Marga által képviselt csoport győzedelmeskedett, mivel egyetemi berkekben nyílt titok,[605] hogy az új rektor is ehhez a körhöz tartozik. Marga az amerikai mintára létrehozott akadémiai tanács elnöke lett, azaz befolyása továbbra is jelentős maradt, így az intézmény vezetésében nem lehet jelentős változásokra számítani. A választások eredményeképpen az egyetem alelnöki tisztségét Szamosközi István pszichológia professzor tölti be és két magyar rektorhelyettest választottak: Nagy László fizikust és Salat Levente politológust. A romániai magyar közvéleményben nagy port kavart az egyetemi választásokat követően Salat azon kijelentése, hogy az RMDSZ és a kormánypárt közötti egyezség értelmében létrehozandó magyar karok ötletét nem tudja támogatni, mivel az a szakértők feje fölött jött létre, ugyanakkor pedig hatástanulmány elkészítését szorgalmazta.

A 2004-es egyezmény újdonsága, hogy biztosítja a kisebbségi szakemberek részvételét a tanügyi reformmal és az iskolahálózat átszervezésével kapcsolatos jogszabályok kidolgozásában.

Az RMDSZ kifejezett szándéka szerint, tehát továbbra sem mond le az önálló állami magyar tudományegyetem létrehozásáról, 2000-es választási programjában hangsúlyozta, hogy addig is, amíg ezt sikerül megvalósítani, a már a meglévő állami és magán keretek között működő magyar felsőoktatási hálózat fejlesztése a cél, a komplementaritás elvéhez ragaszkodva. Markó Béla, az RMDSZ elnöke szerint „közvetlenül a 2004-es választások utáni időszakban meg kell kezdeni az oktatási törvény felülvizsgálatát és módosítását”,[606] ami azért is egyre időszerűbb, mert az alaptörvény módosítása nyomán alkotmányos joggá vált a felekezeti oktatás lehetősége, melynek működését az oktatási törvénynek szabályoznia kell.

Az RMDSZ belső ellenzéke megkérdőjelezte a külső parlamenti támogatással elért eredményeket, Asztalos Ferenc, az RMDSZ oktatási bizottsági képviselőjének véleménye[607]szerint azonban ez időszak alatt sokkal többet sikerült az oktatás területén kivívni, mint a kormánykoalíció tagjaként.

3.4.5. A korszak felsőoktatás-politikai jellemzése

Mint láthattuk meglehetősen negatív bírálatokat kapott Andronescu miniszterasszony felsőoktatás-politikája, úgy az egyetemi oligarchia, mint a diákok egyesületei és a politikusok

[605] Ld. Választások a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. http://www.erdely.com/magyaregyetem.php?id=3923. Leolvasás ideje: 2004-05-12.

[606] Idézet Markó Béla 2004.02.27-én Csíkszeredában tartott oktatáspolitikai konferencián elhangzott előadása. In. http://www.erdely.com/magyaregyetem.php?id=3878. Leolvasás ideje: 2004-05-18.

[607] Asztalos Ferenccel készített interjú, 2003. március 6. kézirat, MTA Kisebbségkutató Intézet könyvtára.

részéről is. Még Mihai Golu, az 1990-1992-es időszak egyik PDSR-s oktatási minisztere, ezáltal Andronescu párttársa is – annak ellenére, hogy elismerte,[608] történtek előrelépések a modernizálás és tökéletesítés terén – úgy nyilatkozott, hogy az utóbbi időben egyre inkább érzékelhető a minőség romlása, ami megmutatkozik a felsőoktatási tanulmányok záróvizsgáján, de ami érzékelhető a mindennapokban is. Véleménye szerint a bürokrácia is inkább elharapódzott, semmint csökkent volna. Ezért az oktatási rendszer szervezésében nagyobb önállóságra lenne szükség és a döntéshozatalban nagyobb felelősségvállalásra helyi és intézményi szinten. Hangsúlyozta, hogy egyfajta átláthatatlanság érzékelhető a pénzügyi szervezetekben és a pénzügyi alapok adminisztrálásában, ezek továbbra is centralizáltak, azzal a különbséggel, hogy most nem a minisztériumok szintjén, hanem helyi szinteken.

Pozitívumként értékeli (Mihai Golu),[609] hogy a minisztérium szintjén és az alárendelt kutatóegységeiben érzékelhető egyfajta próbálkozás arra, hogy a tanterveket megfeleltessék az Európai Unió követelményének, ahogyan a TT megváltoztatását is úgy készítik elő, hogy az nagyobb mértékben igazodjon más európai országok törvényeihez.

A PD véleménye[610] szerint ez a kormány nem tett mást, minthogy összezavarta a TT-ben tisztán és precízen megállapított előírásokat. A miniszter asszony pedig mindenkit elkeserített, mert "arra sem volt képes, hogy alkalmazza a TT előírásait, nemhogy újdonságokkal álljon elő".[611] A miniszterelnökhöz, Năstasehoz hasonlóan ő is bombákat helyezett el a sajtóban, aztán meg várta a reakciókat."[612] Míg a miniszterek többsége megpróbált különböző nyugat-európai oktatási modelleket követni, azok egyes elemeit a román oktatási rendszer sajátosságaihoz igazítani, addig a miniszterasszony intézkedéseiből nem körvonalazódott egyetlen ország modelljéhez történő igazodás sem.

A korszak fejleménye ez időszak alatt, az akadémiai oligarchia transzparensebb fellépése mellett (a Rektorok Tanácsának tiltakozása a felsőoktatási törvény ellen), az oktatásban érintettek hangsúlyosabb részvétele a felsőoktatás-politika alakításában egy sajátos (a nepotizmus elleni) tiltakozó akció révén. Nem elhanyagolható körülmény, hogy e tiltakozó akció kezdeményezője egy olyan román kutató volt, aki több évet töltött külföldön, így kiszakadva a román társadalmi

[608] In. IOBK – 05 - 2003. 03. 13, 5 oldal.
[609] IOBK-– 01 – 2003. 03. 12, 4 oldal.
[610] Uo.
[611] IOBK-– 01 – 2003. 03.12, 4 oldal.
[612] Uo.

valóságból, feltárva a fejlettebb országok gyakorlatát, megismerkedve más demokráciák működésével, szélesebb rálátással (fejlett technikai eszközöket alkalmazva) közeledhetett a problémához.

4. A román felsőoktatás-politika változásai - összefoglalás

A felsőoktatás-politikai viták alapvetően két témakör köré csoportosultak. Az egyik a magyar kisebbség államilag támogatott felsőoktatási intézményalapítására tett kísérlete körül zajlott, mely végigkísérte az elmúlt tizenhárom év vitáit. A másik az akadémiai oligarchia és a nemzeti bürokrácia között a felsőoktatás vezetéséért folytatott küzdelemre összpontosult. Érdekes módon úgy az akadémiai oligarchia, mint az államapparátus azonos klán típusú elven alapul, az egyik az OM-en keresztül látja az érdekérvényesítés lehetőségét, a másik úgy gondolja, hogy elég erős az akadémiai oligarchián belül ahhoz, hogy ennek kezébe helyezve az irányítást (egyetemi autonómia biztosítása révén) befolyásolni tudja azt.

A román parlamentarizmus alapvető jellemzője, hogy a történeti hagyományok nagyobb hatással vannak annak működésére, mint a formális jogi normák. A társadalom, a többi közép-kelet-európai országhoz hasonlóan egykor a saját képére formálta a kommunizmust, ahogyan a maga képére alakítja a parlamenti demokráciát is. E sajátos kép feltárásában alapvető forrásnak bizonyultak a parlamenti naplók. Tanulmányozásuk módszertani hozadéka a mélyebb elemzés lehetősége. Amennyiben az ország jogszabályait, intézményeit és fogalmait vizsgáljuk, azok a nyugat-európai rendszerekhez hasonló képet mutatnak, amennyiben e jogszabályok nagymértékben a nyugat-európai minták adaptációi, viszont, amint a folyamatot nézzük, feltárul előttünk a román oktatás-csinálás („policy-making") sajátossága, mely többpártrendszerben is elsősorban a klánrendszerhez igazodik. A nemzetközi szakirodalomból ismert modellek, melyek az egyes országok felsőoktatáspolitikáját leírják, a felszíni hasonlóságok feltárására tökéletesek, de homályba hagyják a folyamatok mögött zajló konfliktusokat. A parlamenti viták rávilágítanak arra, hogy milyen körökben születnek a lényegi döntések, kik az oktatáspolitika fő aktorai, hogyan jöttek létre és miként léptek be a rendszerbe. A román oktatáspolitikai szakértők nyugat-európai képzettséggel, fogalomhasználattal rendelkeznek (pl. Bîrzea, Vlăsceanu), elemzéseik így nagymértékben nyugat-európai elemzések mintájára készülnek, néhány kivételtől eltekintve, akik a román realitások mentén próbálták leírni a rendszert (Reisz, Miroiu). A nyugati oktatáspolitikai fogalomhasználatban kevésbé járatos parlamenti képviselők megfogalmazásaiban a realitáshoz közelibb képet fedezhetünk fel. A viták módja, hangulata és folyamata ugyanakkor szélesebb rálátást is biztosít a román demokrácia és parlamentarizmus működésére (annak hiányosságaira), feltárja a társadalmi kontroll lehetőségeit és határait. A román parlamenti naplók képezik így az egyetlen autentikus forrást, mely lehetővé teszi a rendszerváltás folyamán kiépülő többszereplős rendszer létrejöttének és dinamikájának vizsgálatát. A parlamenti vitákban rejlő lehetőségek indokolják e módszer alkalmazásának kiterjesztését más „új" demokráciák (Bulgária, Moldávia, Ukrajna, Szlovákia) felsőoktatás-politikai vizsgálatára a továbbiakban.

A tizenhárom év felsőoktatás-politikáját nem lehet sem homogénnek, sem koherensnek nevezni. A reform folyamatát a nekilendülés és visszatorpanás szakaszainak váltakozása jellemezte. Visszatekintve, az elmúlt évek felsőoktatás-politikája nagyon ingadozónak tűnik. Fő jellemzője a felsőoktatási intézmények egyetemi autonómia elképzelései és a minisztérium reformelképzelései közötti csatározás. A reform mindvégig hatalmas társadalmi feszültség mellett zajlott, melyben az OM és akadémiai vezetés, minisztérium és egyetemi hallgatók, minisztérium és egyetemi oktatók közötti érdekellentétek és viszályok körvonalazódtak. A miniszterek számára az jelentette a legnagyobb kihívást, hogy megreformálják az autonóm felsőoktatási intézmények rendszerét. Már az első kormányváltás előtt, 1992-ben az akkori miniszter (Golu Mihai) azt tapasztalta, hogy a felsőoktatási intézmények ellenállnak a változásnak. Ugyanakkor nemcsak a felsőoktatási intézményeken belül, az akadémiai oligarchia tagjai között, hanem a politikai élet vezetői és az értelmiségi elit körében is hiányzott a konszenzus az oktatás reformját illetően. Ezzel magyarázható, hogy a felsőoktatás reformjának koherens időszakai átfedik egymást olyan periódusokkal, mikor az intézményi autonómia korlátozódott. A tizenhárom év alatt számos reformterv született, azonban ezek egyikét sem sikerült teljesen véghezvinni – főként a politikai változások következtében, ahogyan egyetlen törvény sem marad elég ideig érvényben, ahhoz, hogy hatásait elemezni lehessen.

A felsőoktatás-politika alakulására leképződött a politikai rendszer instabilitása, a gyors kormányváltások hatása, valamint az egyes kormányokon belüli hatalmi harcok, így az oktatási miniszter pozíciója tűnt az egyik leglabilisabb kormányzati funkciónak (ebbe a székbe a négy kormányzati ciklus alatt nyolc miniszter, csak az első két éves ciklus alatt három követte egymást és mindvégig egyetlen miniszter, Liviu Maior maradt egy teljes négy éves kormányzati ciklus idejéig pozícióban). A bizonytalanság, az improvizáció és az ideiglenesség – így a román oktatási reformok fő jellemzője. Az egymást követő miniszterek megpróbálták ellenőrizni a rendszert és többé, vagy kevésbé végrehajtani személyes ideológiai és reformelképzeléseiket, lévén, hogy az őket felhatalmazó kormányok nem rendelkeztek ilyennel, így a miniszterek még csak nem is a kormány elképzelései mentén irányítottak, hanem személyes indíttatásukat követve. Nem létezett egy koherens, átfogó kormányzati oktatáspolitika, így még abban az esetben is, ha az egymást követő miniszterek közös célokat hangoztattak, ezek értelmezési módja a gyakorlatban nagyon eltérőnek bizonyult. Az egységes oktatáspolitika hiánya megmutatkozott a külföldi modellek adaptációjában is, Románia mindig is olyan európai oktatási modellt követett, amilyet az adott pillanatban hatalmon levő oktatási miniszter gondolkodása, érzelmei, hozzáértése és tudása meghatároztak. Így 1990-1996 között, sőt egészen 1998-ig francia modell dominált. 1998-2000 között német behatások voltak észlelhetők, 2000 után pedig igazából egyetlen modell sem érvényesült. A képviselők német és japán modellek tanulságának

fontosságát hangsúlyozták, azonban ennek érezhetően nem volt hatása a későbbi oktatáspolitika alakulására.

A parlamenti viták tanulmányozása során körvonalazódott, hogy a román parlamentarizmus lényege inkább az álláspontok megjelenítése, ellenőrzése, legitimálása és ütköztetése, mint az események befolyásolása. Amint arra is fény derült, hogy a parlamenti jogrend és a jogtechnikai formák nem a demokrácia biztosítékai, hanem a mindenkori kormány eszközei. Egy kezdeti zűrzavaros időszaktól eltekintve, amikor a törvényhozási hatalom hamarabb felállt, mint a kormány, azt követően egészen napjainkig a kormányzat törvényhozás feletti uralmáról beszélhetünk, mely uralom hol elnyomóbb, hol szubtilisebb formát öltött.

A kormányzásból kimaradt politikai pártok a törvényhozáson keresztül próbálták érvényesíteni felsőoktatási koncepcióikat, amennyiben volt nekik. Ugyanis a politikai pártok többségének napjainkig nincs kidolgozott oktatáspolitikája, sem a szó szoros értelmében vett oktatáspolitikai szakértői. Bár minden párt rendelkezik egy vagy két (felsőoktatási és közoktatási) tanáccsal vagy bizottsággal, - ezek az oktatási rendszer különböző szintjein oktató pedagógusokból, vagy egyetemi oktatókból állnak - őket tekintik az egyes pártok szakértőiknek, véleményükre alapozzák tevékenységüket.[613]

A parlamenti viták során körvonalazódott az egyes politikai pártok sajátos felsőoktatás-politikai arculata (amelyet más dokumentumok nem tartalmaztak). A pártok némelyike oktatáspolitikai értékek mentén határozta meg az oktatáshoz történő viszonyulását, más pártok oktatáspolitikája ideológiai vagy politikai jellegű normák, megint másoké a konfliktusok mentén körvonalazódott. A deklarált oktatáspolitikai értékválasztás azonban nem mindig egyezik a későbbi tényleges cselekvési aktusok értékválasztásával.

Leginkább a liberálisok és az RMDSZ rendelkeztek átlátható felsőoktatás-politikával. A PNL az oktatás nagyobb mértékű költségvetési támogatását, a bürokrácia csökkentését, szociáldemokrata jellegű érveléssel az esélyegyenlőség (a gyerekeknek iskolázásának a szülők bérétől történő függetlenítésének) biztosítását, a politikai pártok között az oktatási rendszer fejlesztésére vonatkozó konszenzus kialakítását tartották elsődlegesnek, érzékelve a nagyfokú bizonytalanságot és állandó fluktuációt mely kihat a rendszerre. A viták során mindvégig a magánoktatás fontossága mellett érveltek, melyet az állami oktatás pozitív alternatívájaként értelmeztek. Hangsúlyt helyeztek, ugyanakkor, az oktatás gazdasági problémáira, a pedagógusok gazdasági-társadalmi helyzetének tarthatatlanságára. Fenntartották azon a Demokrata Párttal egyező elképzelésüket, hogy az oktatási rendszernek stabilitásra van szüksége azon

[613] Nagy valószínűséggel (a kialakult tradicíók mellett) e szakértői csoportok társadalmi összetétele magyarázza a román oktatási rendszer „szolgáltató" központúságát.

meggyőződéssel együtt, hogy „igazi forradalomra van szükség az oktatásban”.[614] A liberális és a demokrata képviselőkkel készített interjúkból kiderült, hogy elméletileg a fogyasztó-központú oktatási rendszer hívei. Elítélték az éppen aktuális rendszert, mely továbbra is szolgáltató-központú maradt,[615] mely a tanárok, professzorok érdekeit tartatja elsősorban szem előtt és a bürokrácia fenntartását szolgálja.[616] A liberális képviselő szerint az oktatási rendszer bürokráciája az egyik legerősebb, legkiterjedtebb és legvisszamaradottabb bürokrácia.[617]

Az RMDSZ oktatáspolitikájának az elmúlt tizenhárom év alatt egyaránt voltak stabil, kiegyensúlyozott elemei és változásai is. Stabilitás leginkább a kitűzött célokban, változás főként nézőpontok kiszélesedésében érhető tetten. Az 1990-es kiindulóponthoz képest egyre nagyobb az odafigyelés nemcsak a kisebbségi szempontból pozitív külföldi gyakorlatra, de a többségi román érdekekre is. Nemcsak az RMDSZ, hanem a többi politikai párt részéről is elmozdulás figyelhető meg egy nyíltan konfrontatív oktatáspolitikai irányultság felől egy legalább látszólag konszenzuskereső politizálás felé. A fenti változás mellett az RMDSZ oktatáspolitikája nagymértékű állandóságot is mutat, ami a célkitűzéseket és a célok megvalósítására irányuló eszközöket illeti. A kidolgozott jövőkép, új célkitűzések és megvalósítási módozatok hiánya hosszú távon a kisebbség versenyképességének csökkenéséhez vezethet. A magyar kisebbség mindvégig kimaradt az oktatási reform tervezésének és előkészítésének folyamatából, illetve csak részlegesen (a magyar nyelvű tankönyvek kidolgozásában) vett részt benne, ami nagymértékben megnehezítette e reform célkitűzéseinek megértését, a velük történő azonosulást, a lehetőségekről (pl. különböző pályázatokról) történő tájékozódást és azok kiaknázási lehetőségét. Annak ellenére, hogy az RMDSZ már 1996-os programjában megfogalmazta egy saját oktatáskutató csoport felállítását, mely részt vállalna a reformfolyamat kisebbségi vonatkozásainak előkészítésében, a kisebbségi érdekek és problémák szakmai megjelenítésében, a megoldási módozatok kidolgozásában, a szándéknyilatkozatokon kívül e tekintetben nem történt lényeges előrelépés.

Az RMDSZ oktatási követeléseit a politikai pártok, még az egykori koalíciós partnerek is túlzottnak tartották és tartják mind a mai napig. Az RMDSZ nézetei csak némely független liberális értelmiségi körökben (Pro Europa Liga, Helsinki Bizottság) találtak megértésre. A román politikai pártok szerint az RMDSZ nem a választók érdekeit képviseli, hanem saját politikai ötletei megvalósítását erőlteti.[618] Az RMDSZ-nek sikerült politikai programjának több pontját gyakorlatba ültetni (pl. anyanyelven tartott felvételi vizsga, magyar csoportok létrehozása

[614] IOBK – 04 – 2003.03.11, 1 oldal.
[615] IOBK-– 01 – 2003. 03.12, 2 oldal.
[616] IOBK-– 04 – 2003. 03.11, 3 oldal.
[617] Uo.
[618] In. IOBK-– 01 – 2003. 03.12, 9 oldal.

a többségi állami egyetemek keretében), az egyik legkritikusabb pont viszont – az önálló, államilag támogatott magyar egyetem létrehozása – továbbra is beteljesítetlen maradt. E téren viszonylag kevés előrelépés történt.

Az ígéretes de felsőoktatási szempontból kis mértékben megvalósult egyezmények mellett, az RMDSZ politikusok bizakodásán túl az aktuális oktatáspolitikai folyamatok aggasztók, amennyiben az állami ellenőrzés ismételt kiterjesztése sejthető a háttérben (rendelkezés az autonóm felsőoktatási intézmények tulajdona, tanterve, vezetőinek kinevezése felett[619]).

A parasztpárt felsőoktatás-politikájára leginkább képviselői megnyilvánulásából lehet következtetni, melyekből egyértelművé válik e történelmi párt összefonódása az akadémiai oligarchiával. Ennek megfelelően a párt támogatta az egyetemi autonómia kibővítését a szenátusok hatáskörének növelésével, a Román Akadémia szerepének fenntartását és (egyetlen kivételtől eltekintve) konzekvensen (függetlenül attól, hogy éppen kormányban vagy ellenzékben voltak-e) a felsőoktatási kutatások oktatással megegyező értékét.

A FSN – PDSR – PSD párt felsőoktatás-politikája a nemzeti állami bürokrácia fenntartására irányult. E politika, többi társadalompolitikájához hasonlóan, kétarcú, kifelé, nyugat irányában történő kommunikációban deklaráltan a felsőoktatási rendszer reformját és modernizációját támogatta, míg befele, a cselekvések szintjén célja a status quo fenntartása, egy erősen centralizált rendszer megőrzése.

A PD felsőoktatás-politikája kevésbé átlátható. Deklaráltan a minőséget és hatékonyságot részesítette előnyben, ezzel összhangban az országgyűlési viták során a PD képviselőinek érvelésében az oktatási rendszer anyagi és pénzügy alapjának biztosítása kapott prioritást, viszont e párt képviselői ellenezték a reformokat, állítva, hogy az oktatási rendszernek mindenekelőtt stabilitásra van szüksége.

A PRM több szempontból is különbözott a másik szélsőséges párttól, a PUNR-től. Míg a PUNR Erdélyben, Kolozsváron jött létre, alapvetően erdélyi szavazótáborral rendelkezik, és a magyarok ellen irányuló nacionalizmusa egykori valós félelmek irracionális továbbélésén alapul, addig a PRM Bukarestben jött létre, szavazói eredetileg az Erdélyen kívüli térségekből származtak, extrémizmusa a magyarok, cigányok, zsidók és más idegenek ellen irányul. A PRM nacionalizmusa (mely a zsidók elhanyagolható mértéke, valamint a cigányok csekély társadalmi jelentőségének következtében egyre inkább a magyarokra irányul) ugyanakkor teljes mértékben politikai indíttatású, cinikus és funkcionalista, politikai eszköz jellegű nacionalizmus, mely egyszerűen a szavazatok megszerzését célozza. A PUNR a 2000-es választások során kiesett a

[619] Lásd a készülő felsőoktatási törvénytervezet 8. változatát.

parlamentből, szavazói a PRM táborhoz csatlakoztak. A PUNR – szétesése előtt – a PSD felsőoktatás-politikájának nacionalista változatát képviselte.

A PRM meglehetősen ambivalens képet mutatott, amennyiben támogatta a magán felsőoktatást és az egyetemi autonómiát, de ugyanakkor az állam felügyeleti szerepének elsőrendűségét, az oktatás kutatással szembeni elsőbbségét hangsúlyozta. A PRM felsőoktatás-politikájának ambivalenciáját aktív tagjainak összetétele indokolja, melyet a volt titkosszolgálat[620] és egykori vezető tisztséget betöltő kommunisták alkották, akik átmentették pozícióikat úgy a közhivatalokba, mint a gazdasági elitbe (állami vállalatok privatizációja során). E két réteg összefonódásából (melynek során létrejött a direktokrácia)[621] következik alapvető gazdasági érdekeik ambivalenciája: védelmezniük kell az etatista struktúrákat, mert csak innen irányíthatnak át jelentős anyagi erőforrásokat a magántulajdoni szférába, amelyben érdekeltségekkel rendelkeznek, ugyanakkor a privatizációt is támogatniuk kell egy bizonyos mértékig, mert csak így biztosíthatják a rendszer fennmaradásához szükséges jövedelemszinteket (Bakk, 2002).

Szükséges megjegyezni, hogy politikai pártok közötti érdekérvényesítés egyik legfontosabb színtere a képviselőház oktatási bizottsága. Egyes vélemények szerint[622] az oktatási bizottságban elsődlegesek a szakmai kérdések és a konszenzusra törekvés, tekintettel arra, hogy e bizottság tagjainak többsége az oktatásban (főként felsőoktatásban) foglalkoztatott. Más vélemények (melyek a parlamenti viták során körvonalazódtak) e bizottság vezetőinek diktatórikus, sokszor antidemokratikus fellépését és a Parlament két kamarájának döntéshozására gyakorolt befolyásának rendkívüli mértékét hangsúlyozták. Tény, hogy a képviselőház oktatási bizottsági elnökének (mely tisztséget 1996-ig PSDR-s képviselő, 1996-tól egészen 2003-ig PRM-s tölti be) hatása a parlamenti viták kimenetelére és így az oktatáspolitika alakulására, rendkívüli volt.

A politikai pártok felsőoktatás-politikai célkitűzésének egyetlen közös pontja, hogy minden politikai párt programja hangsúlyozta az oktatás fontosságát és nemzeti prioritását, az elméletet azonban nem követte a gyakorlat. „A gyakorlattal mindig rosszabbul állunk[623]"- ahogy az egyik politikus fogalmazott, utalva arra, hogy bár a törvények megfelelnek a demokratikus értékeknek, a nyugat-európai elvárásoknak, de azok gyakorlatban történő alkalmazása esetleges. Ez tükröződik az oktatásra szánt állami költségvetés éves mértékén is, amely 1994-1995-ig, a környező országoktól és a saját törvényben előírt minimális összegtől (4%) is elmaradva, a

[620] Securitate.
[621] Andrei Cornea kifejezése (1994).
[622] Lásd a PDSR egykori oktatási miniszterével, Golu Mihai-al készített interjút.
[623] In. IOBK-– 01 – 2003. 03.12. Interjú, 8. Old

bruttó nemzeti termék 2%-a körül volt, és ebből a felsőoktatásra alig fél százalék jutott, mely messze elmarad a környező országok felsőoktatásra szánt GDP-jétől.

A felsőoktatás-politikában a reformfolyamat révén létrejött közvetítő szervezetek is egyre nagyobb szerepet kaptak, így a Parlament alá rendelt Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság, mely az akkreditációs folyamat meghatározó tényezőjévé nőtte ki magát. Az Országos Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Bizottság szerepe a magán felsőoktatás irányításában egyedülálló. 2003-ig 86 ideiglenes működési engedélyt és akkreditációt hagyott jóvá. A 2002/2003-as tanévben az Akadémiai Értékelési és Akkreditációs Nemzeti Bizottság 11 intézményt akkreditált, 31 intézménynek ideiglenes működési engedélyt adott és 31 felsőoktatási intézmény akkreditációját utasította vissza, visszavonva ideiglenes működési engedélyüket is. Az akkreditációs folyamat szövevénye mögött – ahol nehezen követhető nyomon, hogy végül is kié az utolsó szó – egy kijárásos rendszer körvonalazódik, mely alapjában véve különbözik a politikai diktatúrától, mert a hatalom nem egy kézbe összpontosul, hanem a különféle erők egyensúlyán alapszik. E kijárásos rendszer a tradicionális társadalmak sajátossága, melynek gyökerei a román társadalomban valahol a két világháború előtti korszakban keresendő és mely a kommunizmus alatt is változatlanul fennmaradt.

Más köztes szervezeteknek, melyek általános szabály szerint, az Akkreditációs Bizottsághoz hasonlóan a kormányzat által létrehozott, annak intézkedéseit gyakorlatba ültető, „intermediary" típusú szervezetek, mint az Egyetemek Tudományos Kutatásának Országos Bizotsága és a Felsőoktatási Finanszírozási Bizottsága, mely a finanszírozási kérdésekben tanácsadó, kisebb a felsőoktatás-politikát befolyásoló szerepük. Az előbbi szerepe a tudományos kutatásokra szánt pénzügyi alapok szétosztása, pályázati rendszer alapján. Az utóbbi a felsőoktatás finanszírozását menedzseli, fejkvótás rendszer alapján. Minden köztes szervezet behatárolt hatalommal rendelkezik, lévén, hogy az oktatáspolitikai döntéseket az OM Felsőoktatási Főosztálya hozza.

1996-ig az oktatáspolitika fontos tényezője volt a Felsőoktatási és Kutatási Tanácsadó Csoport, melyet a kormány kezdeményezésére jött létre és átfogó, koherens reformtervet dolgozott ki 1993-ban, melyet a kormányzat elfogadott és részben integrált az 1994-es TT tervezetében. A csoport által készített 1996-os „Irányvonalak a Felsőoktatás Reformjához Romániában" dokumentumot alapvető oktatáspolitikai irányadóként fogadta el a következő oktatási miniszter 1996-ban.

A felsőoktatási intézmények befolyása a központi (minisztériumi) döntéshozatalra főként az Rektorok Országos Tanácsa, valamint interperszonális kapcsolatok révén érvényesül. Az oktatáspolitikák intézményi szinten történő alkalmazását az egyetemi oligarchiák ellenőrzik és befolyásolják. Az akadémiai oligarchia, a szakmai testületekben történő részvétel által

formálisan és – kiterjedt személyi kapcsolatai révén – informálisan is próbálja az oktatáspolitikai folyamatokat befolyásolni úgy országos, mint intézményi szinten. A román felsőoktatási intézmények vezetése napjainkban két modell alapján írhatók le: autoritérek, amennyiben egy erőskezű rektor irányít illetve oligarchikusak, amennyiben az egyetemi szenátus irányít. A szocialista időszakban bekövetkezett felsőoktatási expanzió majd recesszió következtében a román felsőoktatás rendszerében „generációs lyuk" keletkezett: az oktatók között kevés a 30-50 év körüli személy. Tekintettel arra, hogy e középkorosztálynak kevés súlya van és a különböző döntéshozó szervekben történő részvétel akadémiai pozícióhoz kötött, így minden politikai jellegű valamint mindennapi döntéshozás egy szűk gerontokratikus körben történik. Az állami autoritás hatalma a pártállami rendszer bukása után közvetlenül az akadémiai oligarchiába irányult át. Ez változott az utóbbi pár évben, ahogyan az akadémikusok egy része nyugdíjba vonult, bár az oligarchiába lépés továbbra is informális hálózaton keresztül történik és nagymértékben függ az akadémiai pozíciótól, az életkortól, a szakmai és politikai szféra elismerésétől. Minden intézményi és országos szintű pozíció betöltője ezen akadémiai oligarchia tagjai közül kerül ki, így a meglévő köztes és akadémiai jellegű intézmények nem másak, mint korporatív testületek, melyek a politikai erők leképződései. Minden reformfolyamat ellenére az oktatással kapcsolatos politikai döntések meghozatala napjainkban is informális színtéren, a formális döntéshozatali mechanizmusok kiiktatásával történik. A helyi hatalmaknak (önkormányzatok, megyei prefektusok, polgármesteri hivatalok, tanfelügyelőségek) viszonylag kevés befolyásuk van a felsőoktatásra.

Az egyetemisták szervezeteinek is fontos szerepe volt – akkor is, ha csak egy meghatározott időszakban – amikor utcai megmozdulások és sztrájkok révén éreztették hatásukat. 1990 elején a reformlépések egy része az egyetemista szervezetek nyomásának hatására következett be. Az egyetemista sztrájkok hatása megmutatkozott az 1994-es TT szeptemberi módosításában is. Az egyetemisták Bîrzea modelljének értelmében az ellenreformosok közé sorolhatók, az egykori politikai osztályhoz hasonlóan, amennyiben ellenezték az egyes vizsgaismétlésekért, évismétlésért, halasztásért, vagy bármilyen más tevékenység fejében történő díjak bevezetését, megakadályozva, hogy az egyetemek saját pénzügyi forráshoz juthathassanak, mellyel kiegészíthették volna a központi költségvetési támogatást.

A magánegyetemeket a Magánegyetemek Konföderációja ernyőszervezet fogta össze, és próbálta érdekvédelmüket ellátni. Ennek a szervezetnek azonban nincs döntéshozó képessége, ezáltal befolyása a rendszerre minimális.

A piacnak, mint a Clark féle modell harmadik szereplőjének valószínűsíthetően a másik két szereplőhöz mérten is jelentős a felsőoktatásra gyakorolt befolyása. A politikai diskurzusokban a

piaci szereplők az akadémiai és kormányzati szereplőkhöz képest sokkal inkább rejtve maradtak. Hangjukat többnyire csak a magán egyetemekre vonatkozó szabályozás kapcsán hallatták, akkor is nehezen beazonosítható álcában. Ez egyrészt a szerepek átfedésével magyarázható, mert a magánegyetemek létrehozói (vezetői, érdekeltjei) gyakran az állami egyetemek oktatói közül kerültek ki, így ők egyaránt képviselték az akadémiai és piaci érdekeket. Másrészt mivel a parlamenti diskurzusokban a „fennkölt" akadémiai jellegű érvek mind a mai napig legitimebbnek számítanak, mint a piszkos gazdasági érdekre történő hivatkozás. A magánegyetem kérdésen túlmenően a piac szereplői csak rejtett mechanizmusokon (pl. szavazásokon, nem nyilvános háttérmegbeszéléseken) keresztül érvényesítették akaratukat, véleményüket. A piac befolyása a felsőoktatásra főként a magán felsőoktatáson keresztül érvényesült. Az első felsőoktatási intézmények, melyek nyitottak a gazdasági szereplők és a civil szféra irányába, a nagy műszaki egyetemek voltak. Ezek az egyetemek az 1989-es változások után a diáklétszám rohamos csökkenése következtében a többi állami egyetemhez képest is hátrányosabb gazdasági helyzetbe kerültek. Ahhoz, hogy a diáklétszám további drasztikus csökkenését megakadályozzák, megpróbáltak javítani hallgatóik elhelyezkedési esélyein, állásbörzéket szervezve, meghívva a diákok és a lehetséges munkáltatók képviselőit a szenátusba. Ösztöndíjas programok kidolgozására is sor került. Ezen kezdeményezések később más egyetemekre is átragadtak. A legtöbb közös vállalkozás a felsőoktatási intézmények innovatív perifériáján történt, mely viszonylag független struktúrával és önálló gazdaságpolitikával rendelkezett. A piac szerepének teljes feltárására egy a jelenleginél sokkal leleményesebb kutatás keretében kerülhet majd sor.

A felsőoktatás-politikát a fentieken túlmenően két civil szervezet befolyásolta hathatósan, a Pro Europa Liga és a Helsinki emberjogi Bizottság, melyek a romániai magyar kisebbség egyetemalakítási kérdésében valamint a kisebbségi törvény kérdésében segítették szakmai véleményükkel a szemben álló felek valamelyikét. Ugyanakkor moderátori szerepet vállaltak a nagy társadalmi feszültséget okozó politikai események (pl. RMDSZ kormánykoalícióból történő kilépése) megakadályozása érdekében.

Feltételezhetően az oktatásban érintettek ("stakeholderek") – felbátorodva egy egyedülálló kezdeményezés sikerén (a nepotizmus elleni tiltakozó akcióra gondolok, mely rövid idő alatt széles támogatottságot szerzett) – remélhetőleg egyre inkább aktívakká válnak a felsőoktatás-politika alakításában. Ehhez azonban – ahogy a példa is mutatja – szükség van a nyugati demokráciák világában történő megmártózásra, ezért nem elhanyagolhatóak a már rendelkezésre álló és a várható európai uniós csatlakozás révén megnyíló lehetőségek, oktatók és diákok cseréje (Erasmus, Tempus, Phare), külföldön végzett diákok hazacsalogatása, integrációjuk elősegítése (lásd CEP programjai), a különböző nemzetközi szervezetek révén biztosított lehetőségek.

E soktényezős felsőoktatás-politika színterét, tehát, alapvetően az akadémiai oligarchia és az állami bürokrácia dinamizmusa valamint a háttérben munkálódó piaci hiénák, akiknek a hatása azonban csak sejthető. Az eltelt idő rövidnek és a körülmények kedvezőtlennek (tradíció hiánya) bizonyultak más, a folyamatba belépő szereplők (piac, köztes szervezetek, „stakeholderek") megerősödéséhez.

5. Summary

The aim of my research – supported by the conflictual Anglo-Saxon education policy theories – is to study the changes of Romanian higher education policy based on the law, politics, history and sociology sciences. My starting point is the assumption that it is possible to understand and explain the Romanian higher education with the classical pluralist theories. The assumption is based on the fact, that the Romanian higher education system (as other Western-European education systems) gradually became a multi-player square, where the pressure groups, stakeholders, social and political coalitions one after other came into reality and begin to assume their supposed or real tasks. The pluralist theories use the quality (being conflicts or consensus) and dynamics of the relations between the different actors to explain the causalities of the changes.

The objective of the analysis is to examine to what extent is appropriate in the case of a state like Romania to base a higher education policy research on the study of the parliamentary debates? In what circumstances is possible to use the method in the case of other Central and Eastern European countries? Which higher education topics became in the centre of public parliamentary debates in the last thirteen years, and why even those? How the balance between the state bureaucracy, academic oligarchy and the market's hyena[624] to control the higher education system has changed? How the changes in the internal and external social, political events and changes influenced the higher education policy? Which were the basic higher education policy models adopted or followed by the Romanian governments? Which were the explicit or implicit higher education policy targets of the different governments, political parties, social and pressure groups (teacher-, student unions, academic organization) stakeholders? Which group could implement their policy targets, and why? On which fundamental values relied the higher education policy of the governments, and different political parties? To what extent the representatives of political parties used political, sociological, economic or educational arguments? If they used educational policy arguments, which dimension was highlighted: equity – fairness, quality – affectivity, freedom, or other traditional values like moral or faith). What type of strategies, rhetorical elements and legitimising mechanisms were used in different governmental periods?

In my work I study the changes of higher education policy between 1990 and 2003, using the discourse analysis of the parliamentary debates, the analysis of political programs and interviews made with representatives of political parties.

[624] It is an expression suggested by Tamás Kozma. He says, that if we would like to be fair play, we need to use a connotative expression in the case of market (hyena), as we do in the other two cases (oligarchy, bureaucracy), and I considered this argument acceptable.

The starting point of my research is the supposition that the higher education system is managed by the policy clashing of the different actors and the consensus rose behind, and the best way to observe the process is following the parliamentary debates. I presume, that although Romania has weak democratic traditions, because of the high participation rates (in 1990 - 86%, 1992 - 76%), the elections could be considered legitimate. In the bi- cameral parliament created after the 1989 change every social groups could be present and could represent their interest (no matter if that is a proportionate, or unequal representation). However, like the political declarations, the parliamentary debates are also aiming the wide public, but in contrast with them are less manipulative. In this way the parliamentary diaries are the most authentic source not only of the education policy but also for political, sociological analysis. I suppose that the composition of the governments - in minority or coalition – influences fundamentally the relation between higher education institution and state, the relation between higher education and the market.

The historical and evolutionist type of approximation makes possible to understand why one educational policy resolution gets priority and not the other. The chronological aspect of the analysis could be explained by the fact, that the Romanian educational reform is a two way process. From one part, the government had always the intention to take in its hand the initiatives, and the education system only reacted to the waves started or regulated by the center. From other part the delay of the educational reforms give birth to the institutional innovations and it was needed that the government to react to those. That is why the dynamics of the higher education policy is determined by the dialog of these two actors. The chronological approach could be also justified by the fact that the actors of the Romanian higher education system came into being gradually, with the pluralisation of the system. I suppose that by analyzing the dynamics of the changes we can find relevant explanatory elements of the Romanian higher education formulation process.

My study is based on the analysis of the Parliamentary debates, on the analysis of interviews I had with representatives of political parties members of the Education Committee in the House of Representatives. As secondary resources I studied the political parties election programs and political documents, and the experts analysis on the higher education and political aspects.

Between 1990 and 2003 several higher education related disputes took part in the parliament. I examined debates about the annual state budget allocation for education, discussions on the education bills, the parliamentary interpellations as well as the education ministers and their secretary's answers to those interpellations. I focused mainly on the discussions of the accreditation and education bills. In those parliamentary sessions where there was no discussion

about an education-related bill, or an amendment to those bills, I analyzed the discussions of the annual state budget distribution with regard to the higher education.

I used the discourse[625] analysis method, with the ambition to present the impact of the different factors at the same time. I considered the following factors: the institutional position of the actors, their relation with the economical and professional stakeholders, their different ideological determination, their various political social patterns and experiences, their different level of participation in the decision-making and their different level of implication. I based my study mostly on the analysis of the Deputy's Chamber discussion using the senate's parliamentary diaries only in exceptional, indicated cases.

Beside the analysis of parliamentary debates the second most important sources were the interviews made with the representatives of political parties and members in the Deputy's Chamber of the Education Committee. Although it was very difficult to enter in contact with the political parties representatives, I succeeded to make interviews with the representatives of the five most important political parties. I also used in my work the available political parties (election and coalition) programs, government programs and documents. To verify and support my results, I used materials and studies published by the experts in the higher education policy issues.

The main characteristic of the Romanian parliamentarism is that the historical traditions had a more important role in their functioning than the formal legal norms in itself. The society - like most societies in the Central and Eastern Europe – reshaped the communism to fit with the tradition and specific of the state, as reshaped the parliamentary democracy too. In the interpretation of the specific functioning the analysis of the parliamentary debates proved to be the most suitable tools. By studying the parliamentary discussions this allows to reveal entirely the facts, which lay hidden in the dynamics of the changes. The parliamentary debates reveals in which circle were the most important decisions born, who are the main actors of the Romanian higher education policy, how they were born and how did they become part of the system. The parliamentary deputies are less familiar with the specific Anglo-Saxon higher education concepts, than the experts, who are more familiar with the Western-European concepts used in the description of a country's higher education systems and policies. That is why the parliamentary chambers deputies offer a more realistic approach to problems of the higher education. The method and process of the parliamentary discussions in the meantime offer a good insight into the functioning of the Romanian democracy and the working or shortcomings of the parliamentary system, reveals the possibilities and barriers of the social control. The study

of the parliamentary diaries makes possible to analyze the birth, construction and dynamics of a pluralistic system which came into being parallel with the change of the whole political-social-economical system. The underlying possibilities in the study of parliamentary discussions offer a reason to apply this method in the future in the higher education policy research of the "new" democracies, like Bulgaria, Moldavia, Ukraine, and Slovakia.

The higher education policy debates were founded around two major issues, one concerning the reestablishment of a state-funded Hungarian higher education university. This problem was initiated and constantly kept on the agenda of the Parliament, by the Democratic Alliance of Hungarians in Romania[626], the political party representing the political and cultural interests of the Hungarian minority living in Romania. The other consisted in the competition between the academic oligarchy and state bureaucracy regarding the management and control of the higher education system. This second issue appeared implicitly hidden in the debates on the role of private higher education as opposed to state-owned (funded) higher education, in the conceptualization (definition) of the right weight of time spent at university by teaching and/or research, in the status of the Romanian Academy in the academic sphere. The Peasant[627], Liberal[628] and Great Romania[629] parties played a significant (principal) role in the thematization of these subjects. Interestingly the functioning of the state bureaucracy and the academic oligarchy is based on the same clan type of organization model. The first one considers to fulfil its goals through the Education Ministry, the second one considers itself enough strong within the management of higher education institutions to suppose that putting the control in its hands (by strengthen the university autonomy) it could influence the decision making process. The last thirteen years can be considered like a clash between the higher education institutions autonomy ideas and the reform projects envisaged by the Ministry of Education. For the ministers, who changed their ministerial chair frequently, the highest challenge consisted to reform the system of autonomous higher education institutions, which objected to change.

The market - as the third actor in the Clark's model - it has its own to the same extent important tasks like the other two actors already mentioned, but remained much more hidden than the state bureaucracy and academic oligarchy during the parliamentary discourses. Market actors could be heard mostly in the case of the legalization of private higher education institutions. This phenomenon can be interpreted by the overlapping social roles. Most of the times the founders of

---

[625] The discourse concept has a french-english origine, and could mean presentation, speech, communication, but sometimes also text.

[626] Democratic Alliance of Hungarians in Romania - DAHR – Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége – Uniunea Democratică a Maghiarilor în România.

[627] National Cristian and Democrat Peasant Party – PNȚCD – Partidul Național Țărănesc Creştin şi Democrat.

[628] National Liberal Party – PNL – Partidul Național Liberal

[629] Greater Romania Party – PRM – Partidul România Mare.

private higher education institutions were professors of state funded higher education institutions, and as members in the Deputy Chamber equally promoted academic and market interests. From other point of view we can suppose that in parliamentary discourses the academic type of arguing is considered much more legitimate than the dirty economic interest related reasons. That is why beyond the private university issue, the market actors revealed their wish and opinion across hidden mechanisms (by voting, secret background agreements). For analyzing in-depth the market's impacts on the Romanian higher education we need a much more inventive method, than the present (actual) one.

It is not possible to consider coherent or homogeneous the higher education policy of the last thirteen years, because the internal affairs, the social and economical changes and the foreign policy equally influenced it. The reform was a stop-go process, where the increase steps were followed by decrease phases. The reform process was influenced by external factors, like the adopting by neighboring, ex-soviet countries new education bills (Ukraine in 1991, Russia 1992, Hungary 1993), the recommendations of foreign aids and projects (World Bank, Phare), the commitment by signing different educational (1998 Sorbonne, 1999 Bologna), minority and human rights agreements. Internal motivation was given by the 1989 social, political, economical changes, some government crisis, the malfunction, and inertia of the education system, the uncontrolled expansion of the private higher education. A high level of uncertainty, improvisation and temporariness marked the government's higher education policy. The higher education policy was uncertain once because the maintaining of the education minister function proved to be the biggest challenge (during four government periods 9 ministers changed position, in the first two years three). The higher education policy was characterized by improvisation secondly because between the different groups of elites (management of higher education institutions, the members of academic oligarchy, the political elite, and intellectuality) lack the consensus regarding the reform of education. During those thirteen years several reform projects were born, but neither of them could reach the purpose, mostly due to the political changes, as neither of the laws operated enough time that would have allowed to measure their effects.

The absence of a standardized educational policy was reflected in the way foreign educational policy patterns were adopted. Romania always followed the model, proposed by the actual educational minister as dictated by his/her thought, sentiments and knowledge. That is why between 1990-1996, moreover until 1998, a French educational pattern dominated. The German influences could be detected between 1998-2000 as unique impact of the minister Marga. After 2000 neither of foreign educational models prevailed. During the parliamentary debates, FSN senators emphasized the lesson of the West German and Japan after-world war models, which

contributed to the economic recovery of these countries as a consequence of investments in education, but the senator's initiatives had no effect on the further evolution of the educational policy.

The analysis of parliamentary debates revealed that the essence of the Romanian parliamentarism is rather the editing, controlling, legitimating and clashing of the different point of views, than the impact on the events. It brought to the light, that the parliamentary law and order and the forms of law technique are not a guarantee for democracy, but devices of the prevailing government. Apart from a very beginning, confused period, when the legislative power was earlier installed than the government, we can observe the dominance of executive power above the legislative one, which power is at times oppressive, other times subtle.

The parties omitted from the government tried to implement their education policy concepts, if they had, through the legislation. The critical aspect in the previous sentence refers to the fact, that most parties do not have until today a well-elaborated education policy, as they neither have education policy experts in the right sense of the word. Although most parties have one or two (pre-university and university levels) education policy councils, and they lay down their education policy decisions on their advice, those councils are made up by teachers working at different school-levels, and not independent expert on such matters.[630]

By studying the parliamentary debates we can identify the higher education policy concepts of the different political parties, in a way that no other document can show us. Some parties defined their relation to education policy along education policy values, other parties education policy can be reconstructed across ideological and political norms, and other parties defined their educational policy through conflicting stances. The declared education policy concept not always coincided with the former actions value election, because other powers and influences co-acted in the action.

The Liberal Party and the DAHR had the most visible and transparent higher education policy concept. The Liberal Party gradually realized what it takes to develop liberal policies that are in ideological compliance with its concepts, although it has still a long way to go. According to the classical liberal concept the Liberal Party would be expected to emphasize individualism, egalitarism, free-market and private property, and according to the post-liberal doctrine it should support the peaceful living together of different ethnic and national minorities and their culture. Instead of formulating a real liberal image the Liberal Party focused on political games and

[630] This could explain beside other facts, the "provider-centered" aspect of the Romanian education system, which seeks to fulfill the providers interest rather than the consumer's one. If we consider the education as a service, the main task for the providers would be to correspond the customers needs.

backstage movements, proving to be hostile to the question of establishing of the state-owned Hungarian language university. The Liberal Parties parliamentary initiatives mostly were social-democratic type. They supported the highest percent expenditure on education from the GDP (8%), the decrease of state-bureaucracy in education, assurance of equal opportunities for all (liberate the children schooling from the parent's earnings), the liquidation of educational obstacles, like solving the teachers difficult economical situation. The Liberal Party fostered the elaboration of a political consensus between all political parties regarding the development of education system. In the row of those certainly left wing type of arguments it lined the issue of private higher education too, which the Liberal Party conceived at all levels of education as a positive alternative to the state owned education. Paradoxically, the Liberal Party (together with the Democratic Party[631]) supported the concept, that the education system needs stability and hold the conviction, that "in the education system there is a need for a real revolution".[632] The interviews made with the representatives of Democratic and Liberal Parties revealed that theoretically both parties are customer-oriented. More over, the Liberal Party is supportive of the very modern "vouchére" system ideology regarding the education financing.[633]The Liberals criticized the actual system because remained provider-oriented, gave preference to the interest of teachers instead of children. From liberal point of view, the education systems bureaucracy is one of the most strong, extensive and backward bureaucracies of the state apparatus.

The DAHR education policy recived most attention both from the Romanian and Hungarian public opinion and media. In the last thirteen years the party representing the Hungarian minority's interest in Romania had both balanced, stabile and changing higher education policy elements. We can observe stability in the tasks, while changes occur in the widening of the education policy point of views. Comparing to the 1990 start point, we can remark today that the DAHR pays more attention not only to the positive minority-concerned foreign practices but to the Romanian majority education needs as well. In the course of time the DAHR introduced more and more education policy slogans in their political program, which corresponds to the modern social values, like the democratization of education and the decentralization of the management of education, support of the university autonomy, and private higher education, the minimalization of the state intervention. We can also observe in the caseof DAHR education politics, and other parties education policy as well, a switch from a directly confrontative approach to a much more consensual political style.

---

[631] Democratic Party – PD – Partidul Democrat.

[632] Interview with the representat of Democratic Party – IOBK – 04 – 2003..03.11, 1p.

[633] It consists in a state ticket system, which ensures egual opportunities, and free election for the childrens, meanwhile stimulates competition between the education institutions.

The DAHR education policy shows a substantial stability regarding the objectives and the tools applied to reach those objectives. Lack of vision in the long run could lead to the loss of competitiveness of the Hungarian minority in the Romanian social context. The Hungarian minority remained omitted from the education reform-conceptualization and preparation process, or took part only partially (in the elaboration of Hungarian language textbooks), which caused difficulties in understanding and identification with the reform objectives, caused difficulties in orientation and exploitation regarding the different new opportunities (new applications, scholarships, modern teacher training alternatives, etc…). Although the DAHR already in his 1996 political program formulated the need for the establishment of a Hungarian educational policy research group, until today there are no steps made forward in this question. As we can understand from the different DAHR documents the task of this research group would be that based on the needs of minorities to elaborate and optimize the minority related aspects of the education reform, the professional representation of the minorities interests and problems, participation in the problem-solving, the professional preparation of the decision making and consultation-services.

The different political parties, including the coalition partners of DAHR consider that the DAHR's educational claims are excessive. The DAHR could gather some support for its educational policy objective from some independent liberal intellectual circles (eg. Pro Europa Ligue and the Romanian Helsinki Committee). From the political parties point of view, the DAHR instead of representing the interest of its constituency, forces the realization of its own political ideas. The DAHR was not able to implement several elements of its political program like the Hungarian language entrance examination to all higher education institutions and the setting up of Hungarian language learning groups within the framework of Romanian universities. The most critical point of the unresolved questions remained the re-establishment of the autonomous, state funded Hungarian language university. In this respect little progress was made. In the public debates the DAHR supported its educational claims based on the international minority and human right standards guaranteed by the international agreements signed by Romania, on the western-European countries positive example in minority-treatment (Swedish education in Finland, the German's educational status in Sud-Tirol), on the different paragraphs of the Romanian Constitution, on the 1.5 millions Hungarian taxpayers and their equal right to the native language education, the need to preserve the Hungarian minority's culture and language in which the education has a key role, and the existence of a former Hungarian language university, closed down by the communist regime in 1959. The DAHR used modern, Western-European type of political codes, avoiding to reveal those historical events, like the Trianon trauma, and not replying to the provocative, chauvinist type of provocation coming from the extremist or left-wing ex-communist parties.

We can understand the Peasant Party's educational policy from the declarations and manifestations in the parliament made by party representatives. The parliamentary discourses reveal the strong interconnections of historical parties with the academic oligarchy. Accordingly, this party supported the widening of academic autonomy with the increasing power of the universities senate in the decision making process. Fostered the maintenance of the Romanian Academy's role in the actual power-sharing system and consistently (whether in government or not) emphasized the role of the research in the higher education institutions, as a constructive component of the academic life (together with the teaching of course).

The FSN-PDSR-PSD[634] party's higher education policy aimed at the preservation of state bureaucracy and centralization. This public policy, as other social policies of the parrty is a Jan-face policy. Meanwhile they communicated to the outside world (to Western-Europe) that they are committed to the modernization, decentralization of the education system, supporting the university autonomy idea, supporting the increase of the education expenditures, in practice they maintained the state controlled, centralized education system in which the "order" is maintained by sanction, and by strengthening the bureaucracy and maintaining the education expenditures at a low level of the GDP. The FSN-PDSR-PSD consistently received assistance from PUNR[635] in the realization of the above objectives. As the FSN-PDSR-PSD was the main ruling party in most of the thirteen years (9 years) basically determined and controlled (or restricted) the contents of the parliamentary discourses, its subject and content, its place and timing and the persons allowed to speak in these matters. In order to pass its (not so democratic) legislative initiatives - beside the help of the PUNR and PRM parties, the party used several discursive strategies, from the search of scapegoat to threatening, from the delay in putting issues on the agenda to distraction of the attention, from the indulge in personalities across to extortion to the public intimidation, from demagogy to populism. The last two political tools aren't exclusively own by the party, those are characteristics of the Romanian day-to-day political life.

The Democratic Party's (PD) higher education policy seems to be the most invisible. Expressively they gave priority to quality and efficiency as education policy principles. Accordingly, the assurance of financial and material background of the education was in the focus of PD discourse during the parliamentary debates. The party's representatives objected the reform of education, saying that above all, the education system needs stability.

---

[634] National Salvation Front, Party of Social Democracy of Romania, Social-Democrat Party - FSN – PDSR – PSD – Frontul Salvării Naționale, Partidul Democrației Sociale din România, Partidul Social-Democrat. Between 1990-1991 it ruled under the name National Salvation Front, 1991-1992 National Democratic Salvation Front (FDSN), 1992-2000 Party of Social Democracy, between 2000-2004 Social-Democrat Party.

[635] Party of National Unity - PUNR – Partidul Unității Naționale Române.

The Great-Romanian Party (PRM) showed an ambiguous picture regarding the higher education policy, as supported the legalization of private higher education, but fostered the state intervention, and emphasized the priority of teaching against the scientific research in the academic day to day life. The political ambivalence of the PRM derives from the different background of its party representatives composed by ex-members of the secret services and former communist leaders, who preserved their status and position both in the public offices and in the economic elite (by privatization of state-companies). This could explain the ambiguity and the mediator role between the two antagonistic camps regarding the university establishment regulation and autonomy questions.

It is indispensable to mention here, that Deputy Chamber Education Council proved to be one of the most important spaces for political parties to assert their interest. There were opinions,[636] according to which, the professional questions and the search for a consensus were of primary interest in the Education Council, because most of its members were teachers from different levels of (mostly higher) education system. Other opinions, shaped in the parliamentary discourses, emphasized the dictatorial, antidemocratic style of the Education Council's president, and the exceptional influence of the latter on the decision making of both chambers (deputy and senate). We can conclude, that the presidents of this Council undoubtedly had a unique role in shaping the higher education policy. This position was occupied by a FSN-PDSR-PSD member until 1996, and by the representative of the Greater Romania party between 1996-2003. Although governments have changed, extremist party's representative maintained this influential function.

The single common point in the political parties objective was the emphasis on the unique role of education as a national priority in the development of the Romanian society, but the theory wasn't justified in practice. Although the state's laws are in compliance with the democratic norms and international standards, their implementation remained occasional. This practice is reflected in the measure of annual education expenditures, which until nowadays remained far from the 4% of the GDP guaranteed by the education law. The budget for education was around 2% of the GDP, from which the amount dedicated for the higher education was half percent, much more behind it compared to the higher education expenditures of the neighboring countries.

In the Romanian higher education policy the newly constituted organizations - which came into being with the reform - begun to get a growing role. The National Evaluation and Accreditation Academic Council (NEAAC), subordinated to the Parliament became the most important

[636] See the interview made with the representing and former education minister of the FSN-PDSR-PSD.

element of the higher education institution's accreditation process. The NEAAC's role in the decision making of private higher education is unique, totally 86 higher education institutions recived their provisional functioning or accreditation status until 2003. In the academic year 2002/2003 the NEAAC accredited 11 higher education institutes and rejected the accreditation of 31 higher education institutes, withdrawing their provisional functioning permissions too. Behind the accreditation mechanism – where we can hardly identify who takes the final decision – we can suspect a clientele-based system, which is basically different from an dictatorial system, because the power is not constrained in one hand, but it is based on the equilibrium of different forces. This clientele system is the feature of traditional societies which the communism not only reshaped, but conserved it and we need go back to the period between the two word wars of Romania if we want to get to their social roots.

Other intermediary-type of bodies - which similarly to the NEAAC came into being by governmental initiatives – like the Universities Scientific Research Council and the Higher Education Finance Council had a minor influence on the higher education policy formation. The first had a role in the distribution of the state funds dedicated to scientific researches, based on an application system, the latter which is an advisory body in financing questions, is responsible for the financing of higher education based on a normative structure. These intermediary bodies had limited power, because the Higher Education Department of the Ministry of Education maintained the authority to decide on the most important strategic educational policy matters.

Until 1996 the Consultative Group for Higher Education and Research, set up to the government initiative, played an important role in the Romanian higher education policy, elaborating a comprehensive and coherent reform plan in 1993, accepted and partly implemented by the government in the 1994 Education Bill. The incoming education minister as an authoritative educational policy tool accepted the paper „Policy for the reform of higher education" made by this group in 1996.

The higher education institutions influenced the central (ministerial) decision making mostly through the National Council of University Rectors, and interpersonal relations. The academic oligarchy controls and influences the implementation of educational policies at institutional level. The academic oligarchy intends to influence - across interpersonal relationships and by taking part in different decision/making, intermediary bodies - the education policy making process at both levels, institutionally and nationwide. The Romanian higher education institution leadership could be described following two models: an authoritarian model, in which a powerful rector had all the power, and by an oligarchic model, according to which the university senate has a key role in the management. The higher education expansion followed by recession in the socialist period caused a generation gap among higher education teachers as there are less

teachers aged between 30-50. Taking into consideration that this middle aged generation has an insignificant role, and that the participation in the different decision-making bodies is linked to academic position, we could conclude that all the decision are taken by a tight gerontocratic circle. After the fall of the stateparty, the power of state authority shifted directly to the academic oligarchy. This changed in the last couple years because part of academics retired, but the way to enter in the academic oligarchy remained the same, across informal networks and it is seemingly depending from age and academic position, and from the level of political and professional recognition. Any institutional and nationwide position-holder person is part of this academic oligarchy, thus the existing intermediary and academic bodies are simple corporative bodies, copies of the political powers. Nowadays in spite of all reform processes, still the education related political decisions are taken in an informal way, excluding the formal decision-taking mechanisms. The local powers (local governments, mayors offices) have a minimal influence on the alteration of higher education policy.

Students organizations had an important role – although limited in time –when organized street demonstrations and strikes. In the early 1990s the first reform steps were taken to the pressure of the student organizations. The student strikes had an effect in the subsequent modification of the 1994 Education Law in September same law that was passed by the Parliament in June. Students' organizations rejected the introduction of a fee to be paid in case of exam-failure, year-repetition and other services. The student organizations claims caused income shortfalls for the universities, impeding them to realize own income in addition to the state budget subsidy.

The Private Universities Confederation is the representing body of the private higher education institutions, which intends to represents their interests. However, this confederation has no decision-making power, thus its impact to the system is minimal.

The market influence prevails across the private higher education. The large technical universities were the first higher education institutes open to the economic and civil agents initiatives. After the changes in 1989 in technical universities the sudden decrease of students number caused a much more disadvantageous economical situation than in other state funded universities. They tried to survive, attract or maintain their students by providing new services, by improving their student's employment opportunities, organizing job fairs, inviting representatives of students and possible employees in the university senate, elaborating new scholarship programs. Other universities adopted these initiatives too. The most common enterprise with the market's agents happened at the innovative periphery of the higher education institutions, which had a relatively independent structure and independent economic policy.

In addition to the above two civil organizations played a key role in the resolution of higher education policy questions, the Pro Europa Ligue and the Romanian Helsinki Committee, who helped with their independent professional advises in the debates on the reestablishment of the state owned Hungarian language university and in the promotion of a law concerning the minorities rights in Romania. At the same time they played a mediator role in surmounting political events, which caused great social and political tensions (eg. the threat of the DAHR withdraw from the coalition in 1998).

Probably other stake-holders, encouraged by the success of an unique initiative – I refer to the action taken against nepotism at one Romanian university which received a wide publicity – will shape higher education policy. In the success of the above-mentioned case the adoption of western democratic tools played a significant role. To strengthen the stake-holders participation and influence of the education policy it would be important to consider and explore new opportunities that arise with the accession to the European community, like teachers and students mobility programs (Phare, Erasmus, Tempus), projects that support the reintegration of those students graduated abroad (see the CEP projects), the opportunities opened by international organizations.

As a consequence of this analyses we can see, that the table of the multi-actor higher education policy is shaped by the academic oligarchy, state bureaucracy and the market's hyena, acting in background, whose effect one can only suspect. The time proved to be too short, and the circumstances proved to be too unfavorable (lack of tradition) that other actors (stake-holders, civil and/or buffer bodies) could not become stronger and enter into action.

6. Rövidítések jegyzéke

ADICU - Agenţia de Dezvoltare a Învăţământului şi Cercerării Universitare (Egyetemi Oktatás és Kutatás Fejlesztési Ügynöksége).

ApR - Alianţa pentru România (Szövetség Romániáért).

AT – Akkreditációs Törvény.

AUR - Alianţa Unităţii Române (Román Egység Szövetsége).

CDR - Convenţia Democratică din România (Romániai Demokrata Konvenció).

CMN - Consiliul pentru Minorităţile Naţionale (Nemzeti Kisebbségek Tanácsa).

CNATDCU - Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (Egyetemi Címek, Oklevelek és Okmányok Jóváhagyásának Országos Tanácsa).

CNCSIS - Consiliul Naţional al Cercetării Ştinţiifice din Învăţământul Superior (Felsőoktatási Tudományos Kutatások Országos Tanácsa).

CNFIS - Consiliul Naţional de Finanţare a Învăţământului Superior (Felsőoktatás Finanszírozásának Országos Tanácsa).

CNR - Consiliul Naţional al Rectorilor (Rektorok Országos Tanácsa).

CNS - Consiliul Naţional al Studenţilor (Hallgatók Országos Tanácsa).

FDSN - Frontul Democratic al Salvării Naţionale (Demokrata Nemzeti Megmentési Front).

FSN - Frontul Salvării Naţionale (Nemzeti Megmentési Front).

ISE – Insitutul de Ştiinţe ale Educaţiei (Neveléstudományi Intézet).

MER - Mişcarea Ecologistă Română (Román Ökológiai Mozgalom).

OM – Oktatási Minisztérium.

PAC - Partidul Alianţei Civice (Polgári Szövetség Párt).

PD - Partidul Democrat (Demokrata Párt).

PDAR - Partidul Democrat Agrar Român (Román Demokrata Agrárpárt).

PDSR - Partidul Democraţiei Sociale din România (Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja).

PNL – Partidul Naţional Liberal (Nemzeti Liberális Párt).

PNŢCD - Partidul Naţional Ţărănesc Creştin şi Democrat (Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt).

PRM - Partidul România Mare (Nagy-Románia Párt).

PSD - Partiul Social-Democrat Român (Román Szociáldemokrata Párt).

PSM - Partidul Socialist al Muncii (Szocialista Munka Pártja).

PSU – Uniunea Social- Democrată (Szociáldemokrata Unió).

PUNR - Partidul Unității Naționale (Nemzeti Egység Párt).

PUR - Partidul Umanist Român (Román Humanista Párt).

RMDSZ – Romániai Magyar Demokrata Szövetség.

TT – Tanügyi Törvény.

UDMR - Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (Romániai Magyar Demokrata Szövetség).

UFD – Uniunea Forțelor de Dreapta (Jobboldali Erők Szövetsége).

7. Irodalomjegyzék

7.4. Források - Politikai pártprogramok, pártanyagok

- CDR: Modelul renaşterii României prin educaţie. Proiectul programului CDR în domeniul învăţământului. Sinteză, 1996. [Románia újjászületésének modellje az oktatáson keresztül. A Demokrata Konvenció programjának tervezete. Szintézis, 1996.]

- FSN: Un loc pentru fiecare, o ţară pentru toţi. Programul Frontul Salvării Naţionale. Viitorul-Azi. 1992.[Egy hely mindenkinek, egy ország mindenkinek. A Nemzeti Megmentési Front Programja. A jövő ma. 1992.]

- Megállapodás a PSD és az RMDSZ együttműködésére a 2001, 2002, 2003, 2004-es esztendőkre.

- PD (1): Aproape de oameni. – Realităţi, dialog, soluţii . Iulie – August, 1999. [Demokrata Párt: Közel az emberekhez. – Valóság, dialógus, megoldások. 1999. július-augusztus.]

- PD (8): România puternică, România social-democrată. Program politic. 2001. [Erős Románia, szociáldemokrata Románia. Politikai program. 2001.]

- Petre Roman (PD - 2): Viziune politică asupra startegiei de dezvoltare a României în întâmpinarea secolului XXI. Pentru o bună guvernare a ţării - calea social-democrată. Caiet politic, 1999. [Petre Roman (Demokrata Párt): Politikai elképzelés Románia stratégiai fejlesztéséről a XXI. Század elején. Az ország jó kormányzata érdekében – a szociáldemokrata út. Politikai füzet, 1999.]

- Petre Roman (PD – 4): Încredere în România. Manifestul electoral pentru alegerile prezidenţiale – octombrie 2000. [Romániába vetett bizalom. Választási program az elnöki választásokra. 2000.]

- Petre Roman (PD – 6): Strategie pentru orientarea politică a partidului democrat în perioada 2001-2004. Bucureşti, 2001. [A demokrata párt politikai irányításának stratégiája a 2001-2004-es időszakra. 2001.]

- Petre Roman (PD – 7): Viziune politică asupra strategiei de dezvoltare a României în întâmpinarea secolului XXI. Pentru o bună guvernare a ţării – calea social-democratică. Caiet politic. 2001. [Politikai nézet Romániai gazdasági stratégiájáról a XXI. század küszöbén. Politikai füzet. 2001.]

- PNL (1): Programul PNL, 1998. [Liberális Párt Programja, 1998]

- PNL (2): Promotor al capitalismului românesc. Manifestul economic liberal, 1999. [Nemzeti Liberális Párt: a román kapitalizmus megvalósítója. Liberális gazdasági program, 1999]

• PNL (4): Soluția liberală singura cale către bunăstare. Sinteză. 1999. [Nemzeti Liberális Párt: A liberális megoldás, egyetlen út a jóléthez. Szintézis. 1999]

• PNL (5): Reforma liberală a serviciilor de educație în România. ARDL, 2001. [Az oktatási szolgáltatások liberális reformja Romániában. ARDL, 2001.]

• PNL (6): Doctrină şi programe. 2000. [Doktrína és programok. 2000.]

• PNȚCD (1): Sinteza programului politic. Bucureşti, 1996. [A politikai program szintézise. Bukarest, 1996.]

• PNȚCD (3): Program politic, 2001. [Politikai program, 2001.]

• PNȚCD (4): 2001 – un an ratat pentru România. Documentele mesei rotunde. Volumul 3. Bucureşti, 2002. [Egy elhibázott év Románia számára. A kerekasztal dokumentumai. 3. Kötet, 2002.]

• PRM (1): Doctrina națională a Partidului România Mare. 2002. [A Nagy-Románia Párt nemzeti doktrínája. 2002]

• PRM (2): Programul de eradicare a corupției şi a crimei organizate. Partidul România Mare, 2002. [A korrupció és szervezett bűnözés eltörlésének programja. Nagy-Románia Párt, 2002.]

• PRM (3): Programul economic al Partidului România Mare. 2002. [A Nagy-Románia Párt gazdasági programja, 2002.]

• PRM (4): Programul pentru Agricultură, Silivicultură, Industria Alimentară, Ape, Mediu şi Dezvoltare Rurală. 2002. [A mezőgazdaság, állattenyésztés, élelmiszeripar, víz, környezet és vidékfejlesztés programja. 2002.]

• PUNR: "Credință, dreptate şi putere pentru națiunea română." Programul politic, 2002. [Román Nemzeti Egységpárt: "Hit, igazság és erő a román nemzetért". Politikai program, 2002.]

• RMDSZ 1989-1999.

• RMDSZ Dokumentumok 1, Kolozsvár, 1993.

• RMDSZ Dokumentumok 2, Kolozsvár, 1994.

• RMDSZ Dokumentumok 3, Kolozsvár 1994.

• RMDSZ Dokumentumok 4, Kolozsvár, 1995.

• RMDSZ Dokumentumok 5, Kolozsvár, 1997.

- RMDSZ Dokumentumok 6, Kolozsvár, 1999.
- RMDSZ Kongresszus. A szövetségi elnök beszámolója. Szatmárnémeti, 2003. január 31.- február 2.
- RMDSZ Kongresszus. Programmódosító javaslatok. Szatmárnémeti, 2003. január 31.- február 2.
- RMDSZ Kongresszustól Kongresszusig. Beszámolók. Szatmárnémeti, 2003. január 31.- február 2.
- RMDSZ Kormánykoalíciós cselekvési prioritásai. Csíkszereda, 1999 máj. 15-16.
- RMDSZ Programja, Csíkszereda, 1999 máj. 15-16.
- RMDSZ Programja, Marosvásárhely, 1997 okt. 3-4.
- RMDSZ V. Kongresszusán elfogadott határozatok és állásfoglalások. Marosvásárhely, 1997 okt. 3-4.
- RMDSZ választási programja, 1996.
- RMDSZ: A romániai magyar felsőoktatási hálózat telepítési tervezete. Kolozsvár, 1998.
- RMDSZ: A szövetségi elnök beszámolója. 6. Kongresszus, Csíkszereda, 1999. május 15-16.
- RMDSZ: Helyzetkép a romániai magyar oktatás jelenéről. Kolozsvár, 2002.
- RMDSZ: Kongresszusi beszámolók. 6. Kongresszus, Csíkszereda, 1999. május 15-16.
- RMDSZ: Mérlegen. Az RMDSZ a koalícióban 1996-2000.
- RMDSZ: Milyen magyarságot akarunk? Milyen Erdélyt akarunk? Milyen Romániát akarunk? Választási program 2000.
- RMDSZ: parlamenti és elnökválasztások 2000.
- Theodor Stolojan (PNL -3): Mandatul preşedintelui. “Drumul este mai scurt când etapele sunt clare”. 1999. [Theodor Stolojan (Nemzeti Lieberális Párt): Az elnök mandátuma. “Az út rövidebb, mikor átláthatóak a szakaszok”. 1999.]
- Traian Băsescu (PD - 5): România puternică, România social-democrată. Moţiune. Bucureşti, 2001. [Erős Románia, szociáldemokrata Románia. Indítvány. 2001.]
- USD: Mai întâi, pentru oameni! Să asigurăm dezvoltarea ţării şi dreptatea socială. Manifestul electoral al Uniunii Social Democrate. 6 sept. 1996. Bucureşti. [Először az embereknek! Biztosítsuk az ország fejlődését és a társadalmi igazságot. A Szociáldemokrata Únió választási programja. 1996 szept. 6, Bukarest.]

• Virgil Petrescu (PNȚCD - 2): Un an ministru al educației naționale. 1996-1997. [A nemzeti oktatás minisztere egy évig. Kézirat.]

• Virgil Petrescu (PNȚCD - 5): Învățământul românesc în anul 2002. Departamentul educației. 2003. [A román oktatási rendszer 2002-ben. Oktatási osztály. 2003.]

•PD (3): Partidul Democrat pentru reformă, protecție socială, priorități în industrie şi comerț, transporturi şi infrastructură, o bună guvernare pentru țară. 1999. [Demokrata Párt: A Demokrata Párt a reform, a szociális védelem, ipari és kereskedelmi prioritások, szállítás és infrastruktúra, az ország jó kormányzata érdekében. 1999]

7.5. Felhasznált irodalom

Amaral, Alberto & Magalhaes, António: On Markets, Autonomy and Regulation. The Janus Head Revisited. 2001. Higher Education Policy, March 2001, Vol. 14, No. 1. 7-20 p.

Andreescu, Gabriel: Ruleta. Români şi maghiari, 1990-2000. Jurnal Tematic. Polirom, 2001, p. 5, 7, 14, 20, 24-27, 36-38, 43, 66, 94- 95, 107, 115, 120, 126, 132-133, 140, 150-153, 189-194 [Rulett. Románok és magyarok, 1990-2000. Tematikus napló. Polirom, 2001. 5, 7, 14, 20, 24-27, 36-38, 43, 66, 94- 95, 107, 115, 120, 126, 132-133, 140, 150-153, 189-194 old.]

Andreescu, Gabriel: Valorile integrării europene şi identitatea națională. In. Identitate națională şi integrare europeană. Institutul de studii liberale, Bucureşti, 2002, 193-205 p. [Az európai integráció értékei és a nemzeti identitás. In. Nemzeti identitás és európai integráció. Liberális tanulmányok intézete. 193-205 old.]

Archer, Margaret S.: Az oktatási rendszerek expanziója. Iskolamester 4, Oktatáskutató Intézet, Budapest, 1988. 3-28 o.

Baba, Cătălin - Gorun, Adrian – Tanul, Ciprian (ed.): Anii reformei (1997-2000) în reglementări. Unesco, 2002, 12, 380-388 p. [A reform évei a szabályozásokban (1997-2000), Unesco, 2002, 12, 380-388 old.]

Baba, Cătălin: Romanian Public Policy in the Higher Education System. Overview and Legal framework. 2001. In.: www.polito.ubbcluj.ro/EAST/EAST4/baba.html. Leolvasás ideje: 2003. 05.24.

Baica, Magda - Bîrzea, Cézar - Boca, Irina - Jigău, Mihaela – Modrescu, Alexandru: Sistem de indicatori ai învățământului Românesc în perspectiva integrării Europene. Editura Trei, 1999, 7-90 p. [A román oktatás indikátorainak rendszere az Európai integráció perspektívájából. Trei kiadó, 1999, 7-90 old.]

Bakk, Miklós: A román Alkotmány módosítása – a szerves fejlődés határpontján. In. Regio, 2003/4, 91-105 o.

Bakk, Miklós: Átmenetek és elitek. Értelmezések az RMDSZ-ről. In. Etnopolitika. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003, 297-305 o.

Bakk, Miklós: Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. In. Pro Minoritate, 1996 Ősz. In.: www.prominoritate.hu, Leolvasás ideje: 2003-04-30.

Bakk, Miklós: Lassú valóság. Cikkek és tanulmányok egy le nem zárult évtizedről. Ambrózia, Kézdivásárhely, 2002, 7-199 old.

Bakk, Miklós: parlamenti és államfőválasztás 2000-ben. In. Romániai Magyar Évkönyv, 2001. 2-10 old.

Balázs Sándor: A Bolyai egyetem… lett, hogy ne legyen. In. Magyar Kisebbség. 1997/3. In. www.hhrf.org/magyarkisebbseg/. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Barbu, Daniel: Creştin-democraţia în politica română. Un caz al incompabilităţii? In. Sfera politicii. 1996. No. 43. [A kereszténydemokrácia a román politikában. Egy összeférhetetlenség esete? In. A politika szférája. 1996. 43 szám.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Bîrzea, Cézar - Sandi, Ana-Maria - Ivan, Gabriel – Brîncoveanu, Romulus: Reforma învăţământului din România: condiţii şi perspective. Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei, Bucureşti, 1993. 113-256 p. [Az oktatás reformja Romániában: feltételek és persektívák. Oktatási Tudományok Intézete, Bukarest. 113-256 old.]

Bîrzea, Cézar: Education policy in Education for Democratic Citizenship and the Management of Diversity Policy in South East Europe. Stocktaking Research Project. Country Report: Romania. 2002, 49-128 p.

Bîrzea, Cézar: Educational Policies of the Countries in Transition. Strasbourg, Concil of Europe Press, 1994, 7-180 p.

Bîrzea, Cézar: Educational Reform and Power Struggles in Romania. In. European Journal of Education, Vol. 31, No. 1, 1996, 93-109 p.

Bjarnason, S.: Buffer Organizations in Higher Education: Illustrative Examples in the Commonwealth. Association of Commonwealth Universities, London, 1998, 83-86, 156-175p.

Bourdieu, Pierre: Homo academicus. Paris, Les Éditions du Minuit, 1984, 105-112, 246-253 p.

Brăncoveanu, Romulus: Reforma învăţământului: acces si echitate, prezentare din mers. In: Sfera politicii. Nr. 75, 1999. [Az oktatás reformja: hozzáférés és egyenlőség, folyamat közben történő bemutatás. In. A politika szférája. 75 szám, 1999.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Cerych, Ladislav: Educational Reforms in Central and Eastern Europe. European Journal of Education. Vol. 30. No. 4. 1995, 5-14 p.

Cerych, Ladislav: Generall Report on the Sympozium "Educational Reforms in Central and Eastern Europe: Process and Outcomes". In. M. E. Sharpe: Central and Eastern Europe. European Education, 1999, Vol. 31. No. 2, 47-69 p.

Chiribucă, Dan&Magyari, Tivadar: The Impact of Minority Participation in Romanian Governement. In. A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe. Robotin, Monica and Salat, Levente (ed), LGI Books, 2003. 73-99 p.

Chiribucă, Dan: Evaluation of the policy impact of minority participation in governance in Romania. 2001. In. http://www.nispa.sk/news/chiribuca.rtf. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Clark, Burton R. and Neave, Guy R.: Encyclopedia of Higher Education. Vol. 2-3. Pergamon Press, 1992.

Clark, Burton. R.: The Higher Education System. Academic Organization In Cross-National Perspective, University of California Press. 1983, 87-96, 145-149, 211-227 p.

Cornea, Andrei: Comunişti – constructori ai capitalismului. 22. 1994. 7. [Kommunisták – a kapitalizmus építői. 22. 1994. 7. 63-84 p]

Crişan, Alexandru (coord.): Reformă la firul ierbii. Programul Educaţia 2000+ sau lecţiile unui proces de schimbare. Colecţia Educaţia 2000+. Humanitas Educaţional, 2003, 197-208 p. [Reform a gyökereknél. Oktatás 2000+ Program, vagy egy változási folyamat tanulságai. Oktatás 2000+ sorozat. Humanitas Educaţional Kiadó, 2003, 197-208 p.]

Csigó, Péter – Kovács Éva: Európai integráció vagy/és kisebbségpolitika? – A román-magyar alapszerződés sajtóvitája. In. Diskurzusok a vándorlásról, Budapest, 2000, 252 – 277 o.

Csigó, Péter: A gazdasági stabilizációs diskurzus – a konszolidáció diskurzusa. In. Szociológiai Szemle, 1998/3, 121-151 o.

Dancsi, Katalin: Kelet – Nyugat fogságában: Közép-Európa helye szövegek térképén. In. Replika, 43-44, 2001. június, 139-155 o.

Dill, David D. & Sporn, Barbara: Emerging Patterns of Social Demand and University Reform: Through a Glass Darkly. Pergamon, 1995, 231-247 p.

Eisemon, Thomas Owen - Mihăilescu, Ioan - Vlăsceanu, Lazăr - Zamfir, Cătălin - Sheehan, John – Davis, Charles H.: Higher Education Reform in Romania. In. M. E. Sharpe: Central and Eastern Europe. European Education, 1999, Vol. 31. No. 2, 165-180 p.

El-Kawas, Elaine: Research, policy and practice: Assesing their actual and potencial lincages. In. Ulrich Teichler and Jan Sadlak: Higher Education Research and its Relationship to Policy and Practice. Pergamon Press, 1999, 198-209.

Extremismul politic şi discriminare socială. O zonă confuză. In. Cotidianul. 1 Noiembrie 2002. [Politikai extrémizmus és társadalmi diszkrimináció. Homályos terület. In. Cotidianul napilap. 2002. november 1.] In. www.cotidianul.ro. Leolvasás ideje: 2003-03-22.

Fati, Sabina: CDR – o alianţă depăşită. In. Sfera politicii. Nr. 79, 2000 (a). Început de campanie. [DK – egy meghaladott konvenció? A politika szférája. 79 szám, 2000 (a). A kampány kezdete.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Fati, Sabina: Modele prezidenţiale în România. In. Sfera politicii. 2000 (b). Nr. 86. Preşedenţia. [Elnöki modellek Romániában. In. A politika szférája. 2000 (b). 86 szám. Elnökség.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Foucault, Michel: A diskurzus rendje, In. Holmi, 1991 július, 868- 889 o.

Garrido, J. L. Garcia: Spain. In. The encyclopedia of Higher Education. Burton R. Clark&Guy R. Neave (ed). Pergamon Press, 1992, 341-350 p.

Georgescu, Dakmara: The reform of education. A Change in the Change of Mentality. Ministry of National Education, 1999, 21- 67p.

Goedegebuure, Leo - Kaiser, Frans - Maasen, Peter - de Weert, Egbert: Higher Education Policy in International Perspective: An Overview. In: Higher Education Policy. An International Comparative Perspective. Ed. Goedegebuure, Leo et all. Pergamon Press, 1994, 241-253 p.

Grecu, Răzvan: Cît de responsabili sînt Parlamentarii noştri? In.: Sfera politicii. Nr. 89, 2001(a). Parlamentul. [Mennyire felelősek a mi parlamenti képviselőink? In. A politika szférája. 89 szám, 2001.(a). Parlament.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Grecu, Răzvan: Dominanţa Cabinetului în sistemul politic românesc. In.: Sfera politicii. Nr. 86, 2000 dec. [A Kabinet dominanciája a román politikai rendszerben. In. A politika szférája. 86/2000. december szám] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Grecu, Răzvan: Problema consolidării democratice în România. In.: Sfera politicii. Nr. 90, 2001.(b). Noua guvernare. [A demokratikus konszolidáció problémája Romániában. In. A politika szférája. 90 szám, 2001.(b). Új kormányzat.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Gyurgyák, János: Politikai ideológiák. In. Mi a politika? Osiris kiadó, Budapest, 1996, 176-189 old.

Haddad, Wadi D.: Education policy-planning process: an applied framework. UNESCO International Institute for Educational Planning. Paris, 1995, 212-234.

Horobet, Alexandra & Chiritoiu, Bogdan: Euro-Shape and Local Content: The Bottom Line on Romanian Higher Education Reform. Civic education Project, 1999, 3-48 p.

Hrubos, Ildikó: Új paradigma keresése az ezredfordulón. In. Educatio, 2000 Tavasz. 9 évfolyam, 1 szám. 13-27 old.

Huiu, Iulia: Noii lideri şi schimbarea politicii româneşti. In. Sfera politicii. Nr. 89, 2001. [Új vezetők és a román politika változása. In. A politika szférája. 2001. 89 szám.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Irházi, János: Fazonigazítás. Kormányátalakítás Romániában. In. HVG. 2003. 07. 02. In. www.hvg.hu/archivum. Leolvasás ideje: 2003. 10. 21.

Ivan, Gabriel - Bădescu, Mircea - Blendea, Paul - Brâncoveanu, Romulus - Diaconescu, Florin - Iosifescu, Şerban - Georgescu, Dacmara - Gliga, Lucia Marietta - Naroşi, Ioan - Petrescu, Roxana - Pop, Viorica – Şerban, Madlen: Romania. In. Decentralizing Education in Transition Societies. Case Studies from Central and Eastern Europe. Word Bank Institute, 2001. 3-147 p.

Kántor, Zoltán – Bárdi Nándor: Az RMDSZ és a kormánykoalíció (1996-2000). In. Romániai Magyar Évkönyv, 2001. 25-48 o.

Karpov, Vyacheslav&Liskovskaya, Elena: Reforms and Mutaions in Russian Schooling: Implications for Theory of Educational Transitions. 45th Annual Conference of Comparative and International Educational Society, Washington DC, 2001 March, 3-21 p.

Kerr, Stephen T.: Demographic change and the Fate of Russia's Schools. 45th Annual Conference of Comparative and International Educational Society, Washington DC, 2001 March, 22-41 p.

Kettley, Carmen: Ethnicity, Language and Transition Politics in Romania: The Hungarian Minority in Context. In.: Nation Building, Ethnicity and Language Politics in Transition Countries. Farimah Daftary and Francois Grin (ed). 2003. 243-267 p.

Kogan, Cave M.: Output and Performance Mesurements in Governement – The State of Art. London, Jessica Kinsley Publishers. 1990, 258-271 p.

Korka, Mihai: Strategy and Action in the Education Reform in Romania. Paideia, Bucharest, 2000, 27-83 p.

Kósa, András: Románia: Új kormánnyal az új évezredben? In. Pro Minoritate, 2001/Nyár. 207-224 o.

Kovács, Éva: „Itt a piros, hol a piros" Kizáró eljárások a magyar igazságtételi vitában 1990-1992. In. Politikatudományi Szemle, 1995/3, 75-88 o.

Kozma, Tamás – Rébay Magdolna. Kutatás Közben. Oktatáskutató Intézet, 2002. 70 – 80 old.

Kozma, Tamás & Radácsi, Imre: Should We Became More International or More Regional? Aspects of Minority Higher Education in Europe. Higher Education in Europe. Vol. XXV. No. 1. 2000, 37-48 p.

Kozma, Tamás: A Professzorok Háza. In. Educatio, 1993 Ősz. 2 évfolyam, 3 szám. 433 – 443 old.

Kozma, Tamás: Akkreditációs politikák. In. Felsőoktatási akkreditáció Európában. Szerk. Kozma Tamás – Rébay Magdolna, No. 242. 2003. 70-86 old.

Kozma, Tamás: Expanzió. In. Educatio, 1998 Tavasz. 7 évfolyam, 1 szám, 5-19 old.

Kozma, Tamás: Nemzetközi trendek. In. Educatio, 1994. 1 szám, 16-24 old.

Kozma, Tamás: Oktatáspolitikai tájoló. In. Educatio 1991/1, 3-12 old.

Kuipers, J. E.: A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) által a román Parlamentbe benyújtott, a nemzeti kisebbségekre és a nemzetiségi oktatásra vonatkozó két törvénytervezet értékelése. In. Magyar Kisebbség, 1997/1. www.hhrf.org/magyarkisebbseg/. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Lăzescu, Alexandru: Pisaj după bătălie. In. Sfera politicii. 2001. Nr. 87-88. Alegeri 2000.[Tájkép csata után. In. A politika szférája. 2001. 87-88 szám. Választások 2000.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Livezeanu, Irina: Cultural politics in Greater Romania. Regionalism, nation building and thnic struggle, 1918-193O. Cornell University Press, Ithaca and London, 1995, 125 – 139, 153-176 p.

Maasen, P. and Van Vught, Frans A.: An Intriguing Janus Head: The two faces of the new governement strategy toward higher education in the Netherlands. In. European Journal of Education, 1988. 23, ½, 65-77.

Maassen, Peter A. M.: Quality in European Higher Education: recent trends and their historical roots. European Journal of Education. Vol. 32. No. 2. June 1997, 38-51 p.

Mandel, Kinga: A felsőoktatás akkreditációja Franciaországban. In. Magyar Tudomány, 2004/1, Budapest. 81-92 o.

Mandel, Kinga: A felsőoktatás akkreditációja Franciaországban. Magyar Felsőoktatás 2003/7. Budapest, 2003, 37-43 o.

Mandel, Kinga: A felsőoktatás akkreditációja Franciaországban. Magyar Felsőoktatás 2003/8. Budapest, 2003, 30-33 o.

Mandel, Kinga: A parlamenti naplók elemzése mint a felsőoktatás-kutatás egy lehetséges módszere. Kisebbségkutatás. 13. évf. 2004. 3. szám. 467-476 o.

Mandel, Kinga: A román felsőoktatás-politika és az EU csatlakozás, MTA Kisebbségkutató Intézet évkönyve, 2004, Budapest, 187-204 o.

Mandel, Kinga: A romániai felsőoktatás az 1994-es parlamenti viták tükrében. Etnopolitika. A közösségi, magán- és nemzetközi érdekek viszonyrendszere Közép-Európában. Teleki László Alapítvány, 2003, Budapest. 251-273 o.

Mandel, Kinga: Akkreditációs rendszerek. A francia rendszer. Felsőoktatási akkreditáció Európában. Szerk. Kozma, Tamás – Rébay, Magdolna. Kutatás Közben. Oktatáskutató Intézet, 2002. 27 – 38 o.

Mandel, Kinga: Az RMDSZ oktatáspolitikája 1990-2003 között. Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában. Kisebbségek Kelet-Közép-Európában X. Szerk. Blénesi Éva, Mandel Kinga. Gondolat-MTA Etnikai- Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2004, 85-108 o.

Mandel, Kinga: Centralizálási és decentralizálási törekvések a román oktatáspolitikában, Kultúra és Öntevékenység, Debrecen, 2001, 56-73 o.

Mandel, Kinga: Iskolázottsági egyenlőtlenségek Székelyföldön. Educatio, Budapest, 2001/2, p 397-402.

Mandel, Kinga: Minőségkoncepciók az oktatásban. REGIO, 2004/2, 3-15 o.

Mandel, Kinga: Változó oktatási minőségfogalom az erdélyi magyar középiskolák igazgatóinak értelmezésében. REGIO, 2004/2, 57-79 o.

Marga, Andrei: Anii reformei 1997-2000. Editura Fundației de Studii Europene, Cluj, 2000. [A reform évei 1997-2000. Európai Tanulmányok Alapítvány Kiadója, Kolozsvár, 2000, 5-131 p.]

Marga, Andrei: Bilanțul unui mandat (1997-2000). Ministerul Educației Naționale, Bucureşti, 2000, 3-8 p. [Egy mandátum mérlege. Nemzeti Nevelésügyi Minisztérium, Bukarest, 2000, 3-8 old.]

Marga, Andrei: Education in Transition. Paideia, 2000, 2-134 p.

Marga, Andrei: Guidelines for the Reform of Education in Romania. Ministry of education, Bucharest, 1998, 23-67 p.

Marga, Andrei: L'Intéraction Universitaire en Europe Centrale et du Sud-Est. In. Enseignement supérieur en Europe. Vol. XXVI, No. 2, 2001, 1-23.

McGaw, Barry: Quality and equity in education. Central issues in the restructuring of the education. In. Restructuring and quality, issues for tomorrow's schools. Ed. By Tony Townsend. 1997, 287-291 p.

Mihăilescu, Ioan - Vlăsceanu, Lazăr – Zamfir, Cătălin: Higher education reform in Romania: a study. Bucarest, Ministry of Education, Consultative Group for Higher Education and Research, 1994, 1-237p.

Mihăilescu, Ioan: Sisteme de învățământ superior în Europa Centrală şi de Est, Editura Alternative, Agenția Națională Socrates, 1997, 10, 14-15, 24-28, 33-36, 43-44, 53-56, 63-64, 75-79, 83-85, 91-98, 102 p. [Felsőoktatási rendszerek Közép-Kelet-Európában. Alternative kiadó, Nemzeti Szokrátesz Ügynökség, 1997, 10, 14-15, 24-28, 33-36, 43-44, 53-56, 63-64, 75-79, 83-85, 91-98, 102.]

Ministère de l'éducation, Institut des sciences de l'éducation: La réforme de l'éducation en Roumnaie: conditions et perspectives. Bucarest, 1993, 1-145 p.

Ministry of Education: Carte blanche of the reform of education in Romania. Bucharest, 1995, 3-157p.

Ministry of Education: The New Dimensions of the Educational System. Reorientation of the Educational Demand. In. www.guv.ro. 1996. Leolvasás ideje: 2003.05.23.

Miroiu, Adrian (coord.): Învăţământul Românesc azi. Studiu de diagnoză. Polirom, 1998. 4-27, 39-45, 131-153, 178-192 p.[A román oktatás ma. Helyzetfelmérés. Polirom, 1998, 4-27, 39-45, 131-153, 178-192 old.]

Miroiu, Adrian (ed): Reforma sectorului public în România. Editura Trei, Bucureşti, 2000, 25-100 p. [A közszféra reformja Romániában. Trei Kiadó, Bukarest, 2000, 25-100 old.]

Miroiu, Mihaela: Societatea retro. Editura Trei, 1999, 163-186 p. [Visszamaradott társadalom. Trei Kiadó, 1999, 163-186 old.]

Mitnick, B.M.: The Political economy of Regulation: Creating, Designing and Removing Regulatory Reforms, New York, Columbia University Press, 1980, 62-73 p.

Mitter, Wolfgang: A Decade of Transformation: Educational Policies in Central and Eastearn Europe. In. International Review of Education, Vol. 49. Nos. 1-2. March 2003. Comparative Education: Continuing Traditions, New Challenges, and New Paradigms, 93-108 p.

Modrescu, Alexandru (coord.): Sistemul Educaţional din România. Editura Trei, Bucureşti, 1999, 19-24, 158-160, 199 p. [Az oktatási rendszer Romániában. Trei Kiadó, Bukarest, 1999, 19-24, 158-160, 199.]

Modrescu, Alexandru (coord.): Sistemul Educaţional din România. Editura Trei, Bucureşti, 2001, 25-33, 171-173. [Az oktatási rendszer Romániában. Trei Kiadó, Bukarest, 2001, 25-33, 171-173.]

National Report: Governement and Higher Education Institutions. www.leeds.ac.uk/educol/ncihe. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Neacşu, Ioan: Higher Education in Romania. The imperatives of reform – new paradigms, new options, new strategies. In. Erich Leitner (ed.): Educational Research and Higher Education Reform in Eastern and Central Europe. Peter Land Edition, 1998, 231-253 p.

Neave, Guy & Van Vught, Frans A. (ed): Prometheus Bound. The Changing Relationship Between Governement and Higher Education in Western Europe. Pergamon Press, 1991, 28-37, 137-145p.

Neave, Guy: On Bodies Vile and Bodies Beautiful: The Role of Buffer Institutions Between Universities and State. Higher Education Policy 1992. No. 5, 3: 10-13.

Neave, Guy: The Stirring of the Prince and the Silence of the Lambs: The Changing Assumptions Beneath Higher Education Policy, Reform, and Society. In. Emerging Patterns of Social Demand and University Reform: Through a Glass Darkly. IAU Press, Paris, 1995, 154-172.

Nicolescu, Luminiţa: Higher education in Romania – how to satisfy its beneficiaries. Policy paper. 2001 (a). In. www.policy.hu/nicolescu/policy_paper_2000.htm. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Nicolescu, Luminița: Higher Education in Romania. Evolution and Views from the Business Community. 2001 (d). www.policy.hu/nicolescu/article_3.htm. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Nicolescu, Luminița: Private Higher Education in Romania: Succes or Failure? 2001 (e). www.policy.hu/nicolescu/final_report_2000.htm. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Nicolescu, Luminița: Reforming Higher Education in Romania. 2001 (c). www.policy.hu/nicolescu/article_2.htm. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Nicolescu, Luminița: Reforming Higher Education in Romania. In. European Journal of Education, Vol. 37, No.1, 2002, 45-64 p.

Nicolescu, Luminița: The evolution of the educational systems in Central and Eastern Europe. Comparative analysis. 2001 (b). www.policy.hu/nicolescu/article_1.htm. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Novak, Cornelia - Jigău, Mihaela - Brăncoveanu, Romulus - Iosifescu, Şerban – Bădescu, Mircea: Cartea albă a reformei învățământului, 1998, 1-149. [A reform fehér könyve, 1998. 1-149]

OECD: Rewiews of National Policies for Education, Romania. Paris, 2000, 3-248 p.

OECD: Thematic Review of National Policies for Education: Romania. Stability Pact for South Eastern Europe. 2001, 9-105 p.

Oprescu, Dan: Cîteva cuvinte despre minoritățile naționale din România. Politicile publice între 1990-2001. In. Identitate națională şi integrare europeană. Institutul de studii liberale, Bucureşti, 2002, 143-157 p. [Néhány szó a romániai nemzeti kisebbségekről. Köz-politikák 1990-2001 között. In. Nemzeti identitás és európai integráció. Liberális tanulmányok intézete. 143-157 old.]

Părvulescu, Cristian: Guvernare sau alternanță. In. Sfera politicii. 2000. Nr. 79. [Kormányzat vagy váltakozás. In. A politika szférája. 2000. 79 szám.] In. www.sfera.50megs.com. Leolvasás ideje 2004-04-30.

Pasti, Vladimir: România în Tranziție. Căderea în viitor. Nemira, 1995. 93-119, 155-228 p. [Románia az átmenetben. Jövőbe zuhanás. Nemira kiadó, 1995. 93-119, 155-228 old.]

Pavel, Dan : De ce nu s-a predat coaliția? In. Sfera politicii. 2000 (a). Nr. 78. [Miért nem adta fel magát a koalíció? In. A politika szférája. 2000 (a). 78 szám.]. In. www.sfera.50megs.com. Leolvasás ideje 2004-04-30.

Pavel, Dan: Cu două picioare pe pământ. In. Ziua, 2003.05.28. [Két lábbal a földön. In. Ziua. 2003. 05. 28.] In. www.ziua.ro. Leolvasás ideje: 2003.06.12.

Pavel, Dan: PDSR în opoziție (I-II). Studiu asupra funcționării puterii în societatea postcomunistă. In. Sfera politicii. 2000 (b). Nr. 81, 82. [A PDSR ellenzékben (I-II). A hatalom működésének

tanulmányozása a posztkommunista társadalomban. In. A politika szférája. 2000 (b). 81, 82 számok.] In. www.sfera.50megs.ro. Leolvasás ideje: 2004-04-30.

Polyzoi, Eleoussa&Cerná, Marie: A Dynamic Model of Forces Affecting tha Implementation of Educational Change in the Czech Republic. Comparative Education Rewiev 2001, 45 (1): 64-84.

Reforma pe fițuică. Educația – serviciu de bază. In. Cotidianul, 12 sept. 2002. [Reform piszkozaton. Az oktatás – alapszolgáltatás. In. Cotidianul napilap, 2002 szept. 12.] In. www.cotidinalul.ro. Leolvasás ideje, 2003-07-21.

Reisz, Robert D.: Academic Ideologies of Emigration in Romania. In. Journal of Applied Psychology, vol.4. no. 2/2000, 28-36 p.

Reisz, Robert D.: Development of the Student/Staff Ratio in Romanian Higher education. In Research at Central and East European Universities. Conference Proceedings. Jagellonian University Press, 1997, 174-192 p.

Reisz, Robert D.: Romania. Country report on Higher Education Policy. In. Education for the transition. Civic Education Project, 1997, 254-271 p.

Reisz, Robert D.: România. Magánfelsőoktatás és privatizáció. In. Educatio, 1992/2, 155-167 old.

Róbert, Reisz D.: A magyar egyetem kérdése Romániában. 1998 nyarának történései. In. Etnopolitika. A közösségi, magán- és nemzetközi érdekek viszonyrendszere Közép-Európában. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003, 275-297.

Sadlak, Jan: The Emergence of a Diversified System: the state/private predicament in transforming higher education in Romania. In. European Journal of Education, Vol. 29, No. 1, 1994, 226-234 p.

Salmi, Jamil&Verspoor, Adriaan M. (ed): Revitalizing Higher Education. Pergamon, 1994, 115-133 p.

Sandschneider, Eberhard: Stability and Transformation of Political Systems. State and Perspectives of Transformation Research in Political Science. Oplanden: Leske and Budrich, 1995, 80-93 p.

Sipos, Géza: A Romániai Pártok. In.: www.transindex.ro, 2002.

Stănculescu, Mircea: Anatomia unui faliment. In. Sfera politicii, 2001. Nr. 87-88. [Egy csőd autonómiája. In. A politika szférája. 2001. 87-88 szám.] www.sfera.50megs.ro. Letöltlés ideje: 2004-04-30.

Strategia învățămîntului superior românesc pe perioada 2002-2010. Ministerul Educației. [A román felsőfokú oktatás stratégiája a 2002-2010 közötti időszakra. OM, 1-21 old.]

Szabó, Márton: Diskurzuselemzés és politikatudomány. In Politikatudományi Szemle, 2003/3, 41-58 o.

Szabó, Márton: Lehetséges-e diszkurzív politológia? In Politikatudományi Szemle, 1997/4, 103-117 o.

Szabó, Márton: Vázlat a politika diszkurzív értelmezéséről. In Politikatudományi Szemle, 1996/4, 103-132 o.

Szász, Zoltán Alpár: Recent Developments in Romanian Political Life. In. A New Balance: Democracy and Minorities in Post-Communist Europe. Robotin, Monica and Salat, Levente (ed), LGI Books, 2003. 99- 113 p.

Szilágyi, N. Sándor: Az 1992. szeptember 27.-i választások néhány tanúsága. In. Magyar Kisebbség. II. évf. 1996. 1-2. (3-4.) szám. 83-125 old.

Teichler, Ulrich: Changing Patterns of the Higher Education System. The Experience of Three Decades. Higher Education Policy Series 5. Jessica Kinsley, 1988, 129-141 p.

Teichler, Ulrich: Current Agendas and Priorities in Higher Education Policy Research: An International View. National Conference in the Future if Higher Education Policy and Research, Canberra, 1998. In. http://www.suc.unam.mx/teichler/teichler.htm. Leolvasás ideje: 2004. April 30.

The present time in the education of national minorities in Romania. Achivements in 2001-2002 school year and perspectives. Ministry of public information, Department for interethnic relations. 2002, 40-63 p.

Tismăneanu, Vladimir –Tudoran, Dorin: A Bukarest- szindróma. In. Magyar Kisebbség. II. évf. 1996. 1-2. (3-4.) szám. 135-150 old.

Tomiak, Janusz: The Russian Federation in Transition. In David Coulby, Robert Cowen and Crispin Jones (eds): Education in Times of Transformation. Word Yearbook of Education 2000 (145-158). London, Kogan, 180-201 p.

Trow, Martin: Problems in the Transition from Elite to Mass Higher Education. Policies for Higher Education. Paris, OECD, 1974, 32-43 p.

Trow, Martin: The analysis of status. In. Clark R. Burton (ed): Perspectives on Higher Education. University of California Press, 1984, 132-164.

USAID/Romania: Democracy and Governance. Assessment of Romania. 2001, 3-321 p.

Van Vught: Combaning planning and the market: an analysis of the Governement strategy towards higher education in Netherlands. In. Higher Education Policy, 1997. No. 10. ¾. 211-224 p.

Varga, Attila: A romániai Alkotmánymódosítás politikai, jogelméleti és törvényhozási háttere. In. Regio, 2003/4. 105-120 old.

Veress, Emőd: A román Parlament szerkezete. In. Magyar Kisebbség, Nemzetpolitikai szemle, VI. évf. 2000. 1. (19.) szám, Kolozsvár, 289-299 old.

Vlăsceanu, Lazăr. Dilema, 1996. No. 204, 6-18 p.

Weber, Renate: Legea Învăţământului: între contestare şi supra-apreciere. In. Drepturile Omului. Aprilie-Mai-Iunie, 1995. 16-28 p. [Az oktatási törvény: fellebezés és túlértékelés között. In. Drepturile Omului. Április-Május-Június, 1995. 16-28 o.]

World Bank: Romania. Reform of Higher Education and Research Project. 1996. 1-231 p.

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Multidiszciplináris Doktori Iskola
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

A román felsőoktatás-politika változásai 1990-2003 között

Mellékletek doktori (Ph.D) értekezéshez

Témavezető:
Nagy Péter Tibor
MTA tudományok doktori kandidátusa

Készítette:
Mandel Kinga
doktorjelölt

Debrecen
2005

Tartalomjegyzék

1	Interjúk a politikai pártok képviselőivel	3
1.1	Interjú az RMDSZ képviselőjével, a képviselőház oktatási bizottságának alelnökével (1992-)	3
1.2	Interjú a Nemzeti Liberális Párt (PNL) képviselőjével, az oktatási bizottság egykori és jelenlegi tagjával	18
1.3	Interjú a Demokrata Párt (PD) egykori oktatási bizottsági tagjával	27
1.4	Interjú a Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt (PNȚCD) egykori oktatási miniszterével, a képviselőház oktatási bizottsági tagjával	37
1.5	Interjú a Társadalmi Demokrácia Párt (PDSR) egykori oktatási miniszterével és oktatási bizottsági tagjával	53
1.6	Interjú az RMDSZ egykori oktatási bizottsági tagjával	60
2	Törvények, határozatok, rendeletek	65
2.1	54/1990 számú Határozat – Törvény néhány szabad kezdeményezésen alapuló gazdasági tevékenység szervezésére és lebonyolítására. Megjelent Románia Hivatalos Közlönyének 20-as számában 1990. február 6-án.	66
2.2	201/1990 számú Határozat az 54/1990-es számú Határozat – Törvény normáinak gyakorlatba ültetéséről.	66
2.3	31/1990 számú Törvény a kereskedelmi társaságokról.	66
2.4	21/1924 számú Törvény a jogi személyekről (egyesületek és alapítványok).	66
2.5	17/1992 számú Rendelet, az 1992/1993-as tanévben az állami felsőoktatási intézményekbe történő tandíjfizetés bevezetéséről.	66
2.6	88/1993 számú Törvény a felsőfokú oktatási intézmények akkreditálásáról és az oklevelek elismeréséről.	66
2.7	144/1999 számú Törvény a 88/1993 számú Törvény módosításáról és kiegészítéséről.	66
2.8	84/1995 számú Tanügyi Törvény.	66
2.9	36/1997 számú Sürgősségi Kormányrendelet mely módosítja és kiegészíti a 84/1995 számú Tanügyi Törvényt.	66
2.10	151/1999 számú Törvény a 36/1997 számú Sürgősségi Kormányrendelet elfogadásáról, mely a 84/1995 számú Tanügyi Törvényt módosítja és kiegészíti.	66
2.11	128/1997 számú Törvény a tanügyi személyzetre vonatkozóan (Statútum)	66

1 Interjúk a politikai pártok képviselőivel

1.1 Interjú az RMDSZ képviselőjével, a képviselőház oktatási bizottságának alelnökével (1992-)

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-13

Helyszín: Bukarest, Képviselőház.

Az interjú nyelve: magyar.

Kódszáma: IOBK – 03 – 2003.03.13

- Melyek voltak az RMDSZ oktatáspolitikájának célkitűzései megalakulásakor és ez hogyan változott napjainkig?

- Ami az RMDSZ oktatáspolitikáját illeti, az az első pillanattól kezdve eléggé egyértelmű és világos volt, ugyanis hogyha nagyon-nagyon röviden akarná megfogalmazni az ember, akkor azt mondaná, hogy az oktatáspolitikánk lényege az volt, hogy anyanyelvű iskolarendszert biztosítani a gyerekeinknek az óvodától az egyetemig. Tehát anyanyelven az óvodától az egyetemig. Most ahhoz, hogy e nemes cél megvalósuljon, a legfontosabb dolog az, hogy ezeket a jogokat, valamilyen jogszabályokba kodifikáljuk. Ennek pedig a helye az oktatási törvénybe volt és már 1992-es eseményektől számolom, amikortól az oktatási bizottság alelnöke vagyok, tehát akkor már világossá vált az, hogy a remények túlzottak voltak, mert 1995-ig, amíg az oktatási törvénytervezet vitáját elfogadták, tehát 3 éves hihetetlen beszélgetés és ugyanakkor számunkra nyilvánvalóan teljesen meddő viták, az illúziók leszámolását jelentették számunkra. Tehát az 1995-ben elfogadott törvény betűje, szellemisége, úgy gondolom, rosszabb volt, mint a Ceausescu korszakban született legutolsó 1976-os oktatási törvény, mert az legalább a törvénybe szavatolt jogokat, hogy a gyakorlatban megfeledkeztek róla a különböző miniszteri rendeletekkel, kormányhatározatokkal, tanfelügyelői önkénnyel ezeknek a törvényes előírásoknak nem tudtunk érvényt szerezni, az egy dolog, de ami a tulajdonképpeni törvényt illeti, az jóval jobb volt mint a ’95-ös törvény. Ennek a törvénynek az első fejezete, ami az alapelveket fogalmazza meg, az úgy fogalmazott, hogy Romániában az oktatás nyelve a román és világnyelvek, tehát egyszerűen nem… hiányzott a kisebbségek nyelve. Ez a paragrafus előírta azt, hogy a román nyelvnek az állam hivatalos nyelvének a tanítása és az elsajátítása kötelező Románia minden állampolgára számára, nem tudom, hogy mennyire kell ezeket értelmeznem…Tehát mennyire abszurd dolog az, hogy egy tantárgyat, mint a román nyelv és irodalom, az nem ugyanolyan szinten és nem ugyanolyan minőségében kezelik, mint a matematikát, fizikát, kémiát, vagy bármilyen más tantárgyat, hanem egyszerűen úgy képzelték el, hogy a kisebbségnek a nemzetállamhoz való lojalitása konkrét és kötelező bizonyítéka kell legyen az, hogy ő elsajátítja az állam nyelvét, na most

már erről az egy mondatról hetekig folyt a vita. Értelmetlen, mert akkor mért nem írjuk elő azt is, hogy a történelmet is nem tanítani kell, hanem el kell sajátítani. De milyen szinten kell elsajátítani? Átmenőre, közepesre vagy pedig jelesre? Több mint valószínű, hogy elvárják majd a kisebbségektől, hogy a román nyelvet jelesre tudja, és hogyha a tanügyi törvényben benne marad ez a mondat, akkor ezt meglovagolva a köztisztviselők törvényében akkor majd az alkalmazás egyik kritériuma az lesz, hogy megállapítják, hogy milyen szinten sajátította el az állam nyelvét. És akkor a 22-es csapdáját máris kialakították számunkra, és valóban megteremtődik az a lehetőség, hogy nem csak az oktatásban marginalizálódunk, hanem az élet minden területén az ország szélére dobhatják őket. Mert ez a törvény kimondta azt is, hogy Románia minden helységében román tannyelvű osztályokat nyitni kell. Nem azt mondta, hogy ha ott van igény rá, ha van kellő számú diák, aki román nemzetiségű, hanem azt mondta, hogy kötelező módon. Ez számunkra mit jelentett? Azt jelentette volna, hogy a román nemzetgazdaság és a román állam teherbírásával arányosan, fokozatosan építették volna ki a román tannyelvű, kezdetben elemi, utána pedig felsőbb fokú iskolai tagozataikat olyan községekben, ahol van egy két cigány és akiket meg lehet győzni, mert rendelkezésükre állnak az eszköz, eszköztár, amivel szegény szerencsétlen embereket el lehet bolondítani, és akkor speciális engedéllyel, ahogy a TT következő szakasza írja, egy ötös létszámmal speciális engedéllyel, a miniszter jóváhagyásával beindulhatnak ezek az osztályok. Ez azt jelentett volna, hogy visszatérünk a két világháború közötti állapotokhoz. Mert ennek a törvénynek a 8 paragrafusa, 3 bekezdése, én ebből idézek azt is előírta, hogy az iskolai dokumentumokat, azt csak román nyelven lehet elkészíteni, na most már így utólag visszagondolva nevetsz azon, amibe beleőszültél. Azért nyilván most is felelevenedik és az ember nevet rajta, de olyan problémák merültek fel, hogy rendben-rendben, de ki fogja majd minősíteni, hogy milyen hivatalos dokumentumok és mi nem tartozik annak a körébe? Mert a magyarbarát tanfelügyelő bármelyik percben azt mondhatja, hogy az ő szövegértelmezése értelmében nemcsak a tanárnak a munkaterve, hanem a tanárnak az óravázlata is, a gyerekről készített feljegyzései is, családlátogatási feljegyzései is, de mindenféle irománya az hivatalos dokumentum, amit annak érdekében ír, hogy az oktató-nevelő tevékenységet kifejtse. Ilyen értelében eljutunk egy olyan abszurd helyzetbe, hogy magyar tannyelvű iskolába magyar pedagógus, magyar szülőkkel, magyar gyerekekkel bizonyos helyzetekben, lásd szülőértekezlet, románul kommunikál, románul levelezik és románul írja meg a pszicho-pedagógiai jellemzését a gyereknek, elvégre az egy okmány, erre vonatkozóan. Ebben a törvényben az is benne volt, hogy a kisebbségeknek kérésre joguk van csoportokat, osztályokat, önálló iskolákhoz az oktatásnak minden formájában. Tehát ilyen volt, csak amikor én formáról beszélek, akkor arra gondolok, hogy nappali tagozat, távoktatás, látogatás nélküli, és így tovább. És semmiképpen sem lehetett meggyőzni őket abban, hogy rendben, legyen nekem jogom az oktatás minden típusában is részt venni. Tehát, hogy akarhatom azt, hogy például a pedagógiai líceumok működtetési jogától megfosszanak. Tehát, az már típus, a mezőgazdasági líceum Székelyudvarhelyen egy másik típus. Érdekes módon a szint benne volt, az oktatás minden formájában és minden szintjén. Aztán amikor az anyanyelvű oktatáshoz kapcsolódó konkrét jogok kodifikálásáról volt szó, akkor ezeket a paragrafusokat követően már megjelent …, mert a 95-ös törvény feltételei között szerepel, hogy a román nyelvet és irodalmat az oktatás minden szintjén a román diákok számára készített programok és tankönyvek alapján, tehát a velük azonos tankönyvek és tantervek alapján kell

tanítani. Ez azt jelenti, hogy az első osztályos kicsi gyerek és az ötödikes és kilencedikes, függetlenül attól, hogy milyen nyelvi környezetből jön, hogy a családban egy használható nyelvi készségre szert tett-e. Általában a székelyföldön nagyon sok gyermek az utcán sem hall román beszédet, sem baráti körben, ő a lehetetlennel konfrontálódott, eleve bukásra, sikertelenségre volt kárhoztatva, mert abból a tankönyvből ugyanannak a szintnek nem felel meg, mint a román anyanyelvű diák. Ez a, aztán hosszas vita után eljutottunk oda, hogy egye fene, akkor az 1-4 osztályban, ott legyenek sajátos programok és tankönyvek, az 5-től azonos. Ugyanez megismétlődött a románok történelme és Románia földrajzából is és végül az 1-4 osztályt leszámítva maradt. Az egyik talán legsúlyosabb előírása ennek a törvénytervezetnek az az volt, hogy a különböző szakképzést biztosító intézetekben, mint nálunk az inasiskolák, szakiskolák, szakközépiskolák, a szaktárgyakat csak román nyelven lehet tanítani. Na most már aki az itteni tanterveket ismerte, nagyon jól tudja, hogy ez szakközépiskolában, a diák középiskolában ahogy halad az érettségi felé, az általános műveltséget nyújtó tantárgyak és a szakképzést biztosító tantárgyak aránya átbillen a szakmai képzés felé. Tehát általában és függetlenül attól, hogy milyen szakmai képzést nyújtó iskola volt, általában már a 11. osztályban 50-60%-a a tanult tantárgyaknak román szak. Ez azt jelenti, hogy túl azon, hogy számára egy idegen nyelven az illető szakmában használatos fogalomrendszert, készségeket, képességeket kell magában kialakítani, elveszíti az anyanyelv egy nagyon fontos szegmentumát. Ezen aztán nem lehet változtatni, ami a felsőoktatást, ami az érettségit illeti, arról nem is beszélve, hogy amennyiben egy szaktárgy érettségi tárgy, abból a tárgyból a képzés nyelvén kell érettségizni. Tehát amennyiben valamilyen szakmai tárgy, szaktárgy érettségi tárgy volt, hogyha az előző paragrafus alapján arra kényszerítették, hogy románul tanulja, márpedig másképp nem tanulhatta, akkor érettségiznie is románul kell, de érettségi tárgy volt a történelem, a földrajz, amit mint már említettem románul kellett tanulni, tehát kialakult az a tragi-komkus állapot, hogy magyar iskolának minősített, magyar diákjai az érettségin a tantárgyak zöméből románul kellett vizsgáznia. Az egyetemi felvételi pedig egyértelmű, drasztikus, jól kitalált volt, hogy felvételizni csak románul, a hivatalos nyelven lehet. Ha ezek működtek volna, akkor világos dolog, hogy fentről lefele fogyott volna azoknak a száma, akiknek kellő bátorsága és akaratereje van, ennek ellenére, megpróbálkozni a magyar nyelvű oktatással. Ebben az időben az volt, hogy a rendszerből való kimenetel hátrányban van az érettségin az egyetemi felvételin, hátrányban vagy azáltal, hogy középiskolát magyarul végeztél, akkor az lefele ugyanúgy érvényes, mert a 8. osztályt végzett azt kérdezi, hogy akkor miért menjek én magyar középiskolába? Ha a végén lám-lám mi vár rám? Tehát a magyar nyelvű oktatás teljes felszámolásához vezetett volna, és nem hosszú távon, nem hosszú távon, viszonylag rövid időn belül. Mert ami egyetemi végzést illeti, azt mondotta, hogy joga van a kisebbségnek csoportok, részlegek működtetéséhez, de csak a tanár illetve művész szakemberképzés szintjén. Tehát elvileg csak a tanárokat lehetett volna valamely fakultás keretein belül képezni, matematika keretén belül lehetett voln a magyar csoport, 8-10 emberkével, de ne gondolj arra, hogy közgazdászként valaha is tanulhatsz magyarul. Na, és akkor tulajdonképpen ezt a törvényt a szó szoros értelmében az akkori kormánypárt, a volt PDSR, az akkori PUNR-vel és a többiekkel karöltve tulajdonképpen lenyomta a torkunkon. Aztán azokban az években valóban olyan nagy volt a magyarellenes hangulat, hogy a parlament szakbizottságaiban, ahol mégiscsak nem 500 ember dolgozott éveken át, hanem huszon-valamennyi, aki a szakbizottságban van. Ott is alig-alig

lehetett normális kapcsolatot kialakítani, és abban a pillanatban, amikor ez a normálisnak vélt, normálisnak remélt folyói beszélgetés után a kapcsolat azonnal szertefoszlott és azonnal az ellenséges légkör vette körül az embert, amikor visszatért a szakbizottságba és megkezdődött azoknak a paragrafusoknak a vitája, ami bennünket, kisebbségeket érintett. Ez az eljárás és ez a légkör egy olyan, számunkra láthatatlan, számukra látható burokba helyezett bennünket, hogy mindenféle megnyilvánulás mögött valami sanda, hát azt hitték, hogy minden megnyilvánulásunk, minden felszólalásunk az nem szakmai, hanem az valamilyen rejtett politikai célt követ. Ezért aztán nemcsak azokat a módosító javaslatainkat nem fogadták el, amik a magyar oktatásra, kisebbségi oktatásra vonatkoznak, hanem általában az oktatás egészére vonatkozó próbálkozásunk az úgy pergett le róluk, mint falról a borsó. Na most már felmerül a kérdés, persze utólag, hogyha nem vagyunk mi olyan huszárosan magyarok, igaz-e, akkor nem tudtunk volna elszámolni a lelkiismeretünkkel. Mert akkor mindig felmerült volna a kérdés, hogy igen, azért értünk el ilyen keveset, mert nem voltunk maximalisták. Most utólag világossá vált, hogy nem azért nem vagyunk maximalisták, mert a falaknak beszélünk, erről szó sincs. Most már világossá vált az, hogy a román politikai elit, a román parlament összetétele egytől egyig leképződése volt az akkori román társadalom magyarokról alkotott képének. És ugyanazt a hangulatot tükrözte, amilyen hangulatot tükrözött az akkori román sajtó, és amilyen viszonyulása volt az akkori románoknak a magyarokhoz. Gondoljuk el, hogy elszabadult a pokol, mi történt 91 májusában Marosvásárhelyen? Minden gyanús, egyvalami biztos volt, az hogy utána az akkori politikai elit sem az általános demokratizálódás vonatkozásában, sem a kisebbségi kérdés méltó kezelésében – nincs politikai akarat. Nem csak mert számunkra ilyen tiltó előírásokat tartalmazott, hanem tulajdonképpen a társadalom egészére vonatkozóan továbbra is egy etatista, centrikus, kézi vezérlésű rendszer volt. Tehát ahol az intézményi autonómiának, a pedagógus alkotó szabadságának semmiféle teret nem biztosítottak. Tehát ugyanolyan uniformizált intézményekként, ugyanolyan egyforma tanárként kellett volna mindenki élje az életét. Nos mi lett ennek az eredménye? Mindenki tudja, az, hogy Erdély-szerte az RMDSZ ügyvezető elnöksége és nyilván azok akik benne voltak a parlamenti csoportban elmentek a helyi szervezetekhez és megszerveztek egy ilyen általános tiltakozást. Aminek különböző formái voltak: lengtek fehér zászlók is, voltak gyertyás menetek is, voltak kőműves felvonulások is és a tiltakozó akcióknak a kicsúcsosodása az Székelyudvarhelyen volt, ugye, ami valóban, számomra… szomorú eseményt emlegetek ugyan, de mindenképpen a méretében, feszességében, a méltóságában, hát… nagyszerű volt. Az ország, Erdély minden részéből jöttek, tehát a Patkótól le a szállodáig, a Kossuthig és a Bethlen fele nem lehetett egy tűt ledobni, plakátok jelezték, hogy ki Kolozs megyéből van, ki Kovászna megyéből, ki honnan. Na de az érdekes mi? Az érdekes az, hogy ezeknek a tiltakozásoknak és azoknak a memóriumoknak, amik általában a kisebbségi állapotnak és ezen belül az oktatás állapotáról írtunk és küldtük az európai fórumoknak, ezeknek semmi, az égegyadta világon semmi eredményük nem volt. A változást ezt magunkon vettük észre, hogy egyre…

Az 1996-os választásokat követően miért is hozta meg az RMDSZ azt a politikai döntést, hogy az akkori kormánykoalícióba lépjen. Világossá vált, hogy itt Romániában ellenzéki státusban egyszerűen kettős ellenzékiség volt, mert egyfelől ellenzék voltál a mindenkori kormánnyal szemben, de a

kisebbségi létedből eredően, a programod alapján még az ellenzéken belül is ellenzékben voltál. Hát hogy lehetett volna egy Nagy-Románia és egy PUNR-s jelenlegi párttal együtt? Hát sehogy. Sőt még a kisebbségeken belül is egyedül voltak.

Így van. Na most a kisebbségeknek nagyon érdekes volt a viszonyulása, mert a többi kisebbségnek a helyzete a mai napig a következő: ők a mindenkori kormánypártnak a vazallusai, mert nekik nyilván létszámuktól, történelmi hagyományaiktól kiindulva, olyan szintű igényeik, mint a magyar közösségnek, nincsenek. Ezért megelégszenek azzal, hogy a hatalom árnyékában, a hatalomtól juttatott költségvetési pénzeken egy folyóiratot és egy székházat működtetnek és van egy emberük a parlamentben, aki köszöni szépen, jól van, emiatt úgy szavaz, ahogy kell és közben kihasználja, hogy a nagyobb kisebbségi testvér, a magyar közösség faltörő kosként harcol a demokráciáért és harcol ezen belül a kisebbségi jogokért és ennek aztán ő is a haszonélvezője. Amennyiben a közössége igényt tart rá. De ő faltörő kosként az RMDSZ-t megelőzve soha egy lépést nem kell tegyen. Ez olyan érdekes dolog.

- A német kisebbség is támogatta az RMDSZ-t?

- Sokszor volt, hogy nem. Na most már változott, de ez a változás is annak köszönhető, hogy az RMDSZ-nek együttműködési egyezménye van a mai párttal, tehát úgymond egy szekértábort alkotunk. Csak érdekes helyzet alakult ki. Ennek a koalíciónak a tagjai lettünk, világossá vált az, hogy saját választóink előtt a kormányban vállalt szerep, az egyfajta erodálást is jelent. Mert a kormányba lépés minden előzmény nélkül volt Romániában. A remények az egekig csaptak és világos volt előttünk, hogy hoppá, ennek illúzióvesztés lesz a vége, mert ami a nagy célok megvalósítását illeti, valóban illúzióvesztés volt számomra is, mert a 4 párt koalíciója hihetetlen csikorogva működött. Pontosabban egyszerűen nem működött. Az első időben, az első periódusban, amikor Ciorbea volt a miniszterelnök, akkor is sikerült két határozott lépést tenni, elfogadtak két sürgősségi kormányrendeletet. Az egyik a 36-os sürgősségi kormányrendelet volt, ami módosította volna az oktatási törvényt, a másik egy olyan sürgősségi kormányrendelet, ami módosította a közigazgatási törvényt. Na most a Román Alkotmány értelmében minden sürgősségi kormányrendelet a megjelenése pillanatától érvénybe lép és érezteti a hatását. De előbb-utóbb parlamenti vita tárgyát kell képezze. És nem biztos, hogy a parlamenti vita végeredménye…, vagy hát annyira megváltozik, hogy nem is lehet felfedezni az eredeti állapotát. Nos hát ebben a sürgősségi kormányrendeletben nekünk sikerült belevinni azokat a paragrafusokat, azokat a módosító javaslatokat sikerült elfogadtatni, amivel az előző 95-ben megszavazott, számunkra káros oktatási törvény minden számunkra elfogadhatatlan, tiltó előírásait feloldottuk. Tehát az a sok-sok hülyeség, hogy a román nyelv oktatása és elsajátítása kötelező, hogy a szaktárgyakat csak, csak… mindent, mindent.

- Ezt hogy sikerült az oktatási bizottságban elfogadtatni?

- Csak egy pillanat…Nem is annyira az oktatási bizottságnak volt nagy szerepe, hanem általában magának az RMDSZ-nek, az RMDSZ vezetőségének, hogy kidolgoztuk a mi elveink szerint azokat a módosító javaslatokat és azokat Ciorbea, az akkori miniszterelnök elfogadta. Megjelenése pillanatában

Romániában nagyon hisztis állapot állt elő, miért? Mi azt mondottuk és arra bátorítottuk a magyar pedagógus társadalmat és a magyar vezetőket, hogy ezt kezeljük működő törvényként, éljenek ennek a lehetőségével, vezessük be a magyar nyelvű oktatást oda, ahol nem volt, és így tovább és így tovább, indítsák el a főiskolai oktatást magyarul, de ezzel ellentétes folyamatot próbált elindítani, pontosabban ennek a folyamatnak a beindítását próbálták akadályozni a megyei tanfelügyelőségek vezetői, akik azzal próbálták megtorpedózni ezeket a magyar kezdeményezéseket, hogy hát rendben, most minek térjünk át a román történelem magyar nyelvű oktatására, amikor lehet, hogy 2 hónap múlva nem a sürgősségi kormányrendelet jelenlegi formáját fogadják el és akkor a végén se magyarul se románul nem tanulták meg a tantárgyat. Mindenképpen 97-ben került sorra ennek a sürgősségi kormányrendeletnek a vitája és a végső szavazásra, a román parlamenti procedúrát ismerve, hogy átmenjen az egyik ház szakbizottságán majd a másik házén és a plénumon, majd volt a két ház közötti egyeztetés. Őszintén mondom, hogy azokban a napokban részese voltam a legnagyobb ellenségességnek, se a parasztpártiak, se a liberálisok, se a demokraták a számunkra fontos cikkelyeket nem akarták elfogadni. Tudtuk azt, hogy hol vannak a bennünket érintő cikkelyek és akkor az azt a napot megelőző napon éjszakáig egymás gallérját rángatva vitáztunk, hogy akkor kérem, ebben egyezzünk meg, ez a számunkra elfogadható forma és akkor ne játsszátok meg azt, hogy miután mi megállapodtunk, 10 perc múlva másképpen szavaznak a képviselőitek. Mert erre ment ki a játék. Na most már a végeredményt mondom. A sürgősségi kormányrendelet által módosított, és jelentős mértékben változtatott TT számunkra elfogadható, a sürgősségi kormányrendelet segítségével javunkra módosított cikkelyei közül, tehát, rosszul fogalmazva, a zöme…

Kazettacsere…

- Hol nem sikerült áttörést elérni?

- Hát nem sikerült áttörést elérni a történelem és földrajz oktatásának a kérdéskörében, de érdekes dolog, ez egy szinte tragikomikus helyzet volt, mert amikor ehhez a…mert úgy képzelje el ezeket a vitákat, hogy a legnehezebb, legkényesebb kérdéseket, azokat toltuk magunk előtt, hogy nézzük meg előbb, hogy mi az amiben egy kis kompromisszumot lehetett kialakítani és aztán mindaz, amiben mindenki úgy érezte, hogy se ma, se tegnap, se holnap nem tudunk zöld ágra vergődni, azt raktuk félre. Ezért az utolsó témák egyike, amiről vitatkoztunk az a történelem és földrajz volt. És akkor a szó szoros értelmében vett politikai partnereink azzal érveltek, néha üvöltözve, hogy hát mit képzeltek, most mindent adjunk oda nektek? Hogy ti fel tudjátok mutatni saját választópolgáraitoknak győzelemként azt, hogy milyen ügyesek vagytok, de mi hogy számolunk el saját román választópolgáraink előtt, azzal, hogy végül is saját érdekeik…, mert ugye, hogy elértétek azt, hogy ne azt írja elő a törvény, hogy kötelező mindenhol román iskola, hanem azt, hogy ahol igény van? Úgy-e hogy elértétek azt, hogy töröltük azt, hogy a román nyelv elsajátítása kötelező, csak az maradt, hogy tanulása? Úgy-e, hogy elértétek azt, hogy a dokumentumok nyelvével kapcsolatban nagy előrelépés született? Úgy-e, hogy elértétek azt, hogy nemcsak az oktatás minden szintjén és formájában, hanem, ahol igény van ott az oktatás egyes típusaiban is jogotok van anyanyelvű intézményekre. Úgy-e, hogy elintéztétek és rávettetek bennünket, hogy beadjuk a derekunkat arra vonatkozóan, hogy a szaktárgyak

mindegyikét anyanyelven lehet tanítani – azzal a felelősségvállalással, hogy a szakterminológiát elsajátíttatjátok a gyermekeitekkel román nyelven is. Úgy-e, hogy kikényszerítettétek belőlünk, hogy engedjünk azt, hogy a felvételi nyelve az az oktatás nyelve, tehát ha mindent magyarul tanultok, akkor a felvételin is magyarul lehet…hát akkor engedjétek meg, hogy legalább a történelem és a földrajz, hogy abból ne engedjünk – és akkor jöttek a különböző nyelvi viták, ilyen habzó indoklásai ennek az érvnek és itt nem sikerült áttörést elérni. Pillanatnyilag is az van, hogy az 1-4 osztályok sajátos tantervvel és sajátos, a magyarok számára írt tankönyvvel, pontosabban magyar nyelven, a tartalmi része ugyanaz, de 5. osztálytól, tehát a 7 és 8-ban valamint a 11 és 12.-ben ahol Románia földrajzát és történelmét tanítják, románul és román nyelven kell tanulni ezeket a tárgyakat. A román nyelv oktatásával kapcsolatosan egy picikét tudtunk előre lépni, ugyanis a jelenlegi változatban az van, hogy az 1-4 osztályban külön tantervek, külön programok alapján tanítanak, külön tankönyvek alapján. Az 5-8 osztályban azonos tanterv de sajátos tankönyv, tehát a tankönyv nem kell azonosnak legyen a román nyelvű tanulók tankönyvével és a 9. Osztálytól csak a középiskolában azonos tanterv és azonos tankönyv. És ami a felsőoktatást illeti, ott se tudtuk érvényre vinni a 36-os sürgősségi kormányrendelet egyetemalakítási jogunkat. Az kimondja, hogy igen, jogom van nekem önálló állami magyar egyetemhez. Itt a jelenlegi törvényben, amit 1999-ben fogadtunk el, tulajdonképpen mi van? Hogy jogom van csoporthoz, jogom van részleghez, jogom van főiskolához van fakultáshoz és igénynek megfelelően úgynevezett multikulturális egyetemekhez, aminek az oktatási nyelvét az őt létrehozó törvény fogja megszabni. Nem tudom, hogy érti-e?

- *Értem, merthogy minden egyetemet törvénnyel lehet létrehozni.*

- És majd az a törvény kimondja, hogy magyar nyelven és szlovák, vagy nem tudom, hogy ez milyen nyelven működne. Tehát a jelen pillanatban ennek a létező törvénynek az alapján és a 2000-től működő kormánypárttal kötött parlamenti együttműködési protokollumok alapján sikerült évről-évre a magyar nyelv intézményes keretét bővíteni. Miért mondom, hogy sikerült bővíteni? Azért mert sikerült létrehozni olyan óvodai csoportokat, beindítani első osztályt olyan helységekben, ahol már évek óta, rég nem működött. Ez érvényes Bihar - Szatmár megyére is, érvényes Temes megyére is. Sikerült létrehozni egy pár önálló, önálló jogi személyiségként működő magyar nyelvű középiskolát, lásd az aradi Csíki Gergelyt, lásd Nagybányán a Németh László középiskolát és a 2002-2003-as tanév elején 2002 szeptember 16-án Máramarosszigeten beindult a Vörök Klára magyar nyelvű középiskola. A protokollum értelmében, most nem részletezem, hogy milyen feszültségekkel ugy-e, elindítani azt a folyamatot, aminek az eredményeként már ebben a tanévben a párt, a vásárhelyi Bolyai középiskolában nem hirdettek a román 9 osztály számára beiskolázási számokat. Tehát 3 év múlva nem lesz ott egyetlen román osztály, teljesen magyarrá válik. A protokollum értelmében, még a tegnapi miniszter-aszonnyal történő beszélgetés is annak a lehetőségét körvonalazza, hogy belátható időn belül Brassóban az Áprily Lajos színtiszta magyar középiskolává válik, tehát megszabadul a 6-os számú általános román iskolától, mint társbérlőtől, de ugyanaz a helyzet Hargita megyében Maroshévízen, ahol tulajdonképpen a miniszter-aszonnyal azt kellett elfogadtatni, hogy egy olyan időszakban amikor nem az új intézmények létrehozása a trend, hanem inkább az összevonás – mert most egy olyan folyamatnak voltunk a tanúi, hogy nagyon sok kis létszámmal és szakképzetlen

pedagógussal működő iskolát megszűntettek, iskolabuszt biztosítottak és akkor egyik helyről viszik a gyerekeket máshová. Egyetlenegy új román középiskolát nem hoztak létre 2 éve, és ennek a trendnek az ellentétjeként most elértük azt, hogy napok kérdése, hogy mikor realizálódik, hogy ott Maroshévízen a Kemény János általános iskola, ami beköltözik a világbanki pénzekkel épített új iskolába, oda lehozzák a román középiskola 4 magyar osztályát, 9, 10, 11, 12 és hát miniszteri rendelet értelmében nem Kemény János általános iskola, hanem Kemény János középiskola fog működni. Most már ez a protokollum tulajdonképpen a kerete annak is, hogy az egyházaink működtethetik Csíkszeredától Udvarhelyig, Udvarhelytől Vásárhelyig, Vásárhelytől Kolozsvárig, Kolozsvártól Szatmárig és Váradtól mittudomén meddig az unitárius, református és katolikus középiskoláikat. Miért mondom, hogy a protokollumnak az alapján, s a politikai egyezség alapján? Azért, mert a jelenlegi törvény az egyházak számára csak olyan középiskolák működtetését hagyja jóvá, ami a saját szakember- ellátottságát biztosit.

- *Csak saját egyháza számára képezhetnek…papokat*

- Na mostmár az ortodox egyháznak ez az előírás tökéletesen megfelel, mert nekik az úgynevezett szemináriumok ortodox szemináriumok, középiskolák, ahol kántorokat és falusi papokat képeznek. De a mi történelmi egyházainknak a történelmi hagyománya az mi? Hogy az egyház nem csak úgynevezett vallásos képzést biztosító iskolákat, osztályokat működtetett, hanem világi képzést is. A törvény ugyan nem mondja ki, tehát azt mondja, hogy csak… na de hogy ha…de akkor ebből nem lehetne iskolát csinálni. Miért? Mert egy osztálynál több gyereket nem tudnál sem a református osztályba sem a katolikus osztályba odavinni, mert azt mondja a szülő, hogy rendben, rendben, de mi lesz tovább a gyerekkel? Ha az nem informatikai profil, ha az nem humán jellegű, ha az nem kémia-biológia, mit-tudom-én micsoda, hogy a továbbtanulás szempontjából felkészítse tovább. Ezért mi megegyeztünk és ez minden év végén és tanévkezdést megelőző hónapokban folyamatos vita és egyezkedés tárgyát képezi, tehát kikényszerítettük a miniszter-asszonyból azt, hogy ezek az iskolák, túl azon az egy felekezeti-vallásos osztályon túl még beiskolázhassanak ha kedvük van akár humán, akár reál oktatást biztosító képzést, azt is egy osztályban. De ez törvényen kívül van, mai napig.

- *Miniszteri rendelet van róla?*

- Van egy, volt egy miniszteri rendelet amit 2000 - ben, amikor még a kormány tagjai voltunk, az utolsó periódusban írta alá Marga, aztán 2001-ben jött az új kormány és Andronescu miniszter-asszony a feje tetejére állított mindent és visszavonta Marga erre vonatkozó rendeletét és az ő új rendeletében tulajdonképpen a törvény szövegére hivatkozva kimodja, hogy csak ilyen jellegű osztályok lehetnek. Akkor kellett közbelépni, akkor kellett szinte a zsarolásig elmenve kényszeríteni a miniszter-asszonyt, hogy rendelkezése, igaz ugyan kikerült a tanfelügyelőségekre, de teremtse meg annak a lehetőségét, hogy kivételként a magyar történelmi egyházak iskoláit kivételesen kell kezelni, tehát meg kell adni nekik, hogy legyen továbbra is olyan profilú osztályuk, amilyen a 99/2000-es tanévben a Marga rendelet alapján már működött. Na mostmár azért mondom, hogy a zsarolásig, mert egy héten át folyt a cirkusz a nyár kellős közepén., hol az államtitkárral, hol a vezérigazgatóval, hol a

miniszterasszonnyal, hol a megyei főtanfelügyelővel vitatkoztam és ők a felelősséget hárították innen oda. Amikor felhívtam az államtitkárt azt mondja, hogy hát kérem ennek a kivitelezése a vezérigazgatóé, amikor a vezérigazgatóval tárgyaltam - és ez jellemző erre a bukaresti magatartásra – „én nem kaptam semmiféle parancsot az államtitkár elvtárstól" – felhívom, de hát én meg voltam győződve, hogy a miniszter-asszony leszólt, elvégre Ön a miniszter-asszonnyal kezdte ennek az ügynek az intézését. És akkor 2 napig folyamatos telefonálásba tellett, míg végre a miniszter-asszonyt elkaptam. És akkor elmondtam neki, hogy figyeljen ide, Ön oktatási kérdésként kezeli ezt a problémát, én politikai kérdésként kezelem, mert amennyiben Ön ezt a rendeletet véghezviteti a tanfelügyelőségekkel, akkor Ön az egész RMDSZ és kormánypárt ezutáni parlamenti politikai együttműködésének a lehetőségétől foszt meg bennünket, mert az én közösségem, az én egyházam képviselői ezt a rendelkezést úgy fogják megélni, nem mint egy magyarbarát, hanem mint egy magyarellenes tettet, ugyanis kivívott jogtól Ön megfosztja őket. És akkor magyarázza meg a miniszterelnök úrnak, hogy az Ön makacssága miatt a kormány, esetleg az Ön széke is bukni fog, mert hogy parlamenti támogatottságot ezután tőlünk nem kapnak, az biztos. Tehát ezek a dolgok ilyen szinten és ilyen formában zajlottak.

- Hogyan látja az egymás után következő oktatási minisztereket az RMDSZ prioritásai és a reform szempontjából?

- Értem a kérdést. Tehát egy nagyon érdekes dologról van szó. A Margát megelőző miniszterek, a Margat megelőző miniszter Liviu Maior volt, aki ugyancsak Kolozsváron rektor volt a történelem…azelőtt egy bukaresti pszichológus professzor volt, Golu Mihai volt. Virgil Petrescu Marga előtt, vele kezdtük a 1996-2000-es periódust a kormány tagjaként. Na mostmár, az első, a Petrescut megelőző miniszterek tulajdonképpen, lehet, hogy nem önhibájukból, hanem egyszerűen azért, mert a társadalom valós demokratizálási igénye minimális volt, azért mert valóban az oktatási rendszer megreformálása tulajdonképpen nagyon nehéz, időbe telik. Úgy nézett ki, hogy ha voltak is, egymásnak ellentétes intézkedéseken kívül semminek sem vagyunk a tanúi. Erre élő példa az, hogy a Maior idején hamarább jelentek meg az alternatív tankönyvek, mint az alternatív tantervek. Többet nem kell mondjak. Virgil Petrescu egy agilisebb ember volt, az interperszonális kapcsolataink, azáltal, hogy 4 évig tulajdonképpen ugyanannak a bizottságnak voltunk a tagjai, én az alelnöke, ő a titkára, nyilván, hogy millió kérdésben könnyebben lehet, lehetett közös nevezőre jutni vele. Viszont ő sem léphette át az árnyékát, mert első perctől érezhető volt az, hogy a koalíción belül igazán egyik párt részéről sincs nagy akarat arra, hogy a számunkra fontos, sajátos kisebbségi kérdéseket megoldjuk. Nem volt erre akarat. Na mostmár Marga volt az első, s jelenleg az utolsó olyan nagy kaliberű úgymond europer miniszter, aki végre elhatározta, utólag aztán lehet elemezni, hogy jól-e vagy rosszul döntött, de elhatározta azt, hogy nemcsak mímelni kell az oktatási rendszer megreformálását, hanem el kell indítani. És egy koherens, mindenki számára átlátható folyamatot vázolt fel és megvolt az a kommunikációs készsége is, hogy nem behajította a tóba a követ, az hullámokat vert és aztán senki sem tudta, hogy hogy lehet kihozni a követ. Ő egy intézkedés meghozatala előtt a szándékát úgy mediatizálta, hogy azt el is fogadták. Na mostmár a nagy oktatáspolitikai döntés, amit meg kellett hozni, az tulajdonképpen az volt, hogy az az egész oktatási rendszer reformja hogy nézzen ki?

Fokozatosan a rendszer egy-egy szegmentumát megreformálni, vagy venni a hatalmas nagy lendületet, nagy bátorságot és egy komprehenzív, a rendszer egészét átfogó változási folyamatot, változtatási folyamatot indítsunk be. Tehát párhuzamosan a curriculumok, tantervek, tankönyvek megváltoztatásával változtassuk a tanárképzést is, változtassuk az intézményi managemantet is és változtassuk a finanszírozást is. Na mostmár nehéz elképzelni, hogy a rendszer teherbírása elég erős lett volna ahhoz, hogy ennek a reformfolyamatnak a végére érjünk a 2000-es esztendő ezt megszakította, jelen pillanatban határozottan azt mondom, hogy 2 év alatt a PSD-vel, azzal a kormánnyal, amely 1996-ban, azzal a párttal amely 1996-ban a legnagyobb ellenségünk volt, több eredményt értünk el oktatás terén, mint akkor amikor kormányon voltunk, de az is biztos, hogy ami az oktatás szegmentumát illeti, a jelenlegi miniszter-asszony tulajdonképpen nem ennek a Marga által elkezdett reformfolyamatnak a kibontakoztatását segíti, hanem nap mint nap olyan intézkedéseket hoz, ami azt a gyanút kelti az emberben, hogy vagy személyesen képtelen átlátni, hogy melyek azok az intézkedések, amelyek a rendszer megreformálásához vezetnek, vagy pedig olyan csapat veszi körül, akik rossz tanácsadók. Ugyanis a Marga idején az oktatási, a 99-ben megváltoztatott oktatási törvény szövege alapján bizonyos középiskolák kiemelt státust kaptak, úgynevezett elit iskolák. Na mármost ezeknek az intézményeknek a döntéshozatalban jóval nagyobb volt a hatásköre. Csak egy példát mondok, ezeknek az intézményeknek joguk volt az üres katedrák meghirdetésénél és elfoglalásánál a saját értékrendjük alapján kiválasztani a szaktanárt. Csak egy példát mondjak. Ezt is egy rendelettel a miniszter-asszony törölte. Aztán most egy újabb nagy kérdőjel előtt állunk, ugyanis folyik most már hónapok óta a vita, hogy térjünk-e át a 7 éves iskolakezdés állapotából arra, hogy 6 évesen kezdődjön az iskoláztatás és ne a 8 osztály legyen a kötelező, mert a törvényben 9 van, hanem a tíz. Na mostmár ahhoz, hogy a következő tanévtől ez az elképzelés megvalósuljon, ahhoz a jelenlegi törvény nem biztosít lehetőséget, mert az oktatás szerkezetére vonatkozóan ez a mostani törvény azt mondja, van óvodai képzés és ott van kiscsoport, középcsoport, nagycsoport és iskola-előkészítő, akkor ez a szöveg már nem elég ahhoz, tehát itt változtatni kéne. A következő paragrafus azt mondja, az elemi oktatásra vonatkozóan, az 1-4-re, hogy az iskolakezdés kötelezettség 7 évvel kezdődik, szülők kérésére lehet 6 évesen is, de a szabály 7 év. Ezt is módosítani kellene, be kellene írni a törvénybe e szöveg helyett, hogy 6 éves és azt mondja, hogy 9. Osztállyal fejeződik be az általános, a kötelező oktatás és ezt a 9. Osztály után következik a képességvizsga. Hogyha a miniszter-asszony tízet akar, akkor ezen is változtatni kell. És most egy nagy dilemma előtt vagyunk. Az elképzelés az, és a minisztérium dolgozik, a jelenlegi oktatási törvény helyett kidolgozni egy külön közoktatási törvénytervezetet és egy egyetemi oktatási tervezetet. Elkészült most már mind a kettőnek, a 7., 9., nem tudom hányadik változata, a rektorok országos konferenciáján, ahol az egyetemek törvénytervezetét szedték ízekre, mi pedig Kolozsváron összeültünk a felsőoktatási tanács, ahová elvittem ennek a törvénytervezetnek a 7., 8. Változata volt, ott a felsőoktatásban dolgozó magyar szakembereink is megállapították azt, amit általában országos viszonylatban megállapítottak, hogy nagyon centralista, etatista. Kimondja, hogy elvileg biztosított az egyetemi autonómia, de amikor elérünk ahhoz a paragrafushoz, ahol a minisztérium hatáskörét szabályozza, akkor rájössz arra, hogy olyan hatalmas, annyi a jogosítványa a minisztériumnak, hogy szinte kiüríti az egyetemi autonómia fogalmát, hogy csak egy példát mondjak. A közoktatási törvénytervezettel kapcsolatosan egyenlőre még döntés nincs, a múlt héten a miniszter-

asszony és a bizottság vezetői, nyilván közöttük én is, tartottunk egy megbeszélést és két elképzelés körvonalazódik, de döntés még nincs: az egyik az, hogy ha mindenképpen azt akarja a minisztérium, hogy a következő tanévet ezzel a 2 új elképzeléssel indítsa, hogy 6 éves kortól 10. Osztályig, ne változtassuk meg, ne jöjjünk egy új közoktatási törvénnyel, hogy az idő kényszerében hevenyészett, rossz törvényt csináljunk, mert akkor az májusig, májusig abból törvény kellene, hogy legyen, hogy akkor a nyári szünidőben erre felkészülnénk, hogy a nyárt így kezdenénk. Hanem hagyjuk, a minisztérium dolgozik ezen a törvénytervezet véglegesítésén, átküldi hozzánk, és aztán nyugodtan majd vitatkozunk és férceljük jobbra-balra, de a jelenlegi törvénynek az oktatás szerkezetére vonatkozó paragrafusait azt módosítsuk. Tehát egyenlőre ez.

- Ez csak az RMDSZ javaslata, vagy több párté?

- Nem, nem ez a többi parlamenti pártoké is, ezen az álláspontón vannak, de még nem született döntés arról, hogy melyik úton fogunk haladni. Na mostmár hétfőn találkozunk a miniszter-asszonnyal és lesz egy megbeszélésünk, ugyanis nagyon érdekes dolgokról van itt szó. Ugyanis, abban a percben amikor hozzányúlsz ezekhez a kérdésekhez, akkor másképp viszonyul hozzá az aki elvileg közeledik és más hatást vált ki azokra, akiket érint. Mert ezek a változásokat nagyon sokan egzisztenciális kérdésként kezelik, tehát ha megszűnnek az óvodai iskola-előkészítő csoportok, akkor azzal az óvó-nénivel mi lesz? Ha egy tanintézetben, egy udvarhelyi óvodában eltűnik két óvodai csoport, akkor nemcsak a két óvónéni állása szűnik meg, hanem több mint valószínű, megszűnik még az irodán egy könyvelőnek, egy takarítónőnek is megszűnik az állása. Tehát a közegellenállás jóval nagyobb, mert itt egyéni érdekekkel konfrontálódik ez a probléma. A másik kérdés, amivel például udvarhelyi óvónők és tanítónők állítottak meg és érvként hozták fel, amire őszintenszólva nem is gondoltam, hogy ember-ember, képviselő úr, mi 6 órakor felkeltünk, hogy munkába menjünk, a városba elvittük, vagy magunk után vonszolva bevittük, de a dada átvette, levetkőztette, és vigyázott rá, hogy amíg kezdődik az óvoda, az óvó-nénivel a képzés, addig biztonságban voltak. Most mit csinálok vele? Fél 7-kor odaviszem az iskolába? És ül ottan egy nem tudom milyen osztályteremben 8 óráig amíg jön a tanítónéni? De 12-ig befejezi. Mi történik 12-től 4 óráig amíg befejeződik a munka? Mert minőségileg a 6 éves gyerek nem azonos a 7 évessel. Közöttük nem csak az a különbség, hogy a 7 éves 5 kilóval súlyosabb és 5 centivel magasabb. Jóval többről van szó, személyiségjegyeiben minőségileg más ember. Tehát ilyen problémákkal konfrontálódunk. Amit még el akarok mondani az az, hogy felkészülve és mintegy kivédve a bennünket érhető negatív folyamatokat, kidolgoztam egy anyagot. Nyilván, hogy ez élvezi a Markó úr beleegyezését is, és ezt az anyagot átadtam a miniszter-asszonnynak is és átadtam az oktatási bizottság azon PSD-s kollégájának, aki a PSD-sek közül úgymond a lider és aki a funkciójából eredően is valójában a legmagasabb tisztséget betölti, ő az oktatási bizottságnak a titkára. Na mostmár ez az anyag azt tartalmazza, hogy az eljövendő új közoktatási törvényt mi milyennek képzeljük. És 3, szerkezetileg 3 részre oszlik. Az elsőben arról van szó, hogy a jelenlegi törvénynek melyek azok a paragrafusai amelyek módosítás nélkül meg kell jelenjenek az újban is, tehát amelyeket nem lehet kétértelműen értelmezni, tehát az, hogy igenis jogom van önálló iskolához – ez legyen benne. De az is legyen benne, hogy a szülő az aki eldönti az oktatást, hogy a gyerekét milyen oktatási intézménybe adja. De az is maradjon benne, hogy a román nyelvnek

csak a tanulása a kötelező, de nem az elsajátítása. De az is legyen benne amiket felsoroltam. Második rész tartalmazza a jelenlegi törvény azon paragrafusait, amelyek számunkra nem jók, vagy csak részben jók. És itt vannak: a román nyelv oktatása, hogy első osztálytól a 8, 9, a 10. igenis külön tankönyvekből tanuljon, de ugyanezt tartalmazza a történelem tankönyvek oktatására vonatkozóan is, hogy magyar nyelven és van egy olyan rész, ami tulajdonképpen azt fogalmazza meg, ami hiányzik a jelenlegi törvényből, de számunkra fontos, az önálló állami magyar egyetemhez való jog, nem multikulturális, vagy nem tudom milyen, és a felekezeti oktatáshoz való jog. Ugyanis az oktatási törvény a román oktatás szerkezetét tekintve azt mondja, hogy állami és magán intézmények szerkezetéből áll. A megfogalmazásunk értelmében állami, magán és felekezeti oktatási intézményekből, de az oktatás minden szintjén. Tehát az egyháznak, ha az egyház óvodát akar, akkor óvodája legyen, ha egyetemet, teszek egy záró-jelt és majd beírjuk a megfelelő helyre, hogy ne felejtsük el, akkor igen, ahogy mondtam, legyen egyetem. Na most, ahogy mondtam, amikor a sürgősségi kormányrendeletnek a vitája folyt és a végső szavazáshoz közeledtünk és hónapokon át tologattuk magunk előtt, a kétes, veszélyes kérdést, az egyetemalapításhoz való jogot szabályozó paragrafust, világossá vált az a 24 óra 59 másodpercében, hogy nem fogják elfogadni azt a szöveget, hogy egyértelműen az legyen benne, hogy igenis jogom van csoporthoz, részleghez, főiskolához, fakultáshoz és önálló, kisebbségi nyelven működő egyetemhez, akkor azt mondtam, hogy akkor legalább a magánoktatás szférájában fogalmazzuk meg az ehhez való jogot. És így jelent meg a törvényben a 123 paragrafus 3 bekezdéseként, hogy a kisebbségnek a magánoktatás keretében joga van egyetemhez és ennél még fontosabb, a 9 paragrafus 4 bekezdésébe ugyanúgy begyömöszöltem, hogy a történelmi egyházaknak is joga van bármilyen szintű egyházi oktatási intézményt működtetni a magánoktatás szférájában. Ez az a mondat amit meglovagolhatott a Sapientia, amit segíthetett aztán a magyar kormány. Az aztán a mi tragikomikus állapotunk, hogy hosszú időn át az egyház és Orbán is, úgy akarták ezt megcsinálni, hogy még még semmi árnyéka ne vetődjön ennek a konstrukciónak arra, hogy az RMDSZ-nek is köze van ehhez. És ez így ment, ez érdekes, mindaddig, amíg rájöttek arra, hogy hát az Országos Akkreditálási, Értékelési Tanácshoz le vannak adva a szakok beindítására az önértékelési dossziék és meg se pirulázzák, nem történik semmi. És akkor kezdtek hívni, hogy hát Feri, te jó kapcsolatban vagy a miniszterrel, a te bizottságod az, aki a 21 tagú Országos Akkreditációs Tanácsot kinevezi, folyamatosan tárgyalsz ennek a tanácsnak a vezérkarával, hát kérlek. És én akkor azt kérdeztem, hogy: - tulajdonképpen milyen minőségben kérnek erre. Hát mint barátot. Hát kedves barátaim, figyeljetek ide, én azt tanácsolom nektek, hogy intézményesítsétek, nagyobb lesz a hatás. Hogyhogy? Hát hívja fel Tonk Sanyi Markót és mondja meg, hogy van egy ilyen igényetek, és utána hívjál engem újra vissza és mond meg, hogy beszéltél Markóval. És ez megtörtént egy este 9 és fél 10 között. És attól a perctől kezdve indult el jó irányba a dolog. Mert úgy ahogy itt tárgyalunk ketten, úgy tárgyaltam a miniszter-asszonnyal, úgy tárgyaltam Mihăilescu professzorral, úgy tárgyaltam a bizottsági tagommal, aki a ploieşti petrol şi gaze egyetem rektora és ebben a tanácsban van és úgy tárgyaltam a szenátus oktatási bizottságának az akkreditálási tanács tagjával, vele jó viszonyban vagyok – hogy megteremtettük azt a logisztikát, ami csak addig volt nehéz, amíg beindul a folyamat. És akkor hirtelen utána jóváhagytak 4 szakot Csíkszeredában, utána jóváhagytak 4-et vásárhelyen és utána következett a kolozsvári. Tehát ez egy nagyon furcsa dolog volt, hát most már utólag, a

becsületükre legyen mondva, hogyha nagy hangon nem is, de nyilvánosság előtt megfogalmazták a Sapientiat képviselő emberek azt, hogy valóban az RMDSZ politikai támogatása nélkül ebből nem lett volna semmi. De túl a politikai támogatottságon, az utolsó másodpercben kétségbeesésemben, rúgkapálózásom eredményeként bevitt mondat a jogi kerete, alapja ennek az egész folyamatnak. Amikor láttam, hogy minden úszik el, nem fogadják el, se a parasztpárti, Virgil Petrescu-t így fogtam, hogy hát ezt nem érted, hát akkor mit? Értsd meg nem tudjuk, nem tudjuk elfogadtatni a saját választóinkkal, hogy ekkora lépést tegyünk, merthogy…és akkor így született az ötlet, hogy hát akkor vigyük bele a magánoktatáshoz való jogot, mind a két helyre, a felekezetekhez is és a kisebbségekhez is.

- *Az RMDSZ oktatáspolitikájában támaszkodik-e valamilyen szakértők, szakértői csoportok véleményére?*

- Tehát tulajdonképpen mi folyamatosan támaszkodunk a szakma véleményére, ugyanis folyamatos, és én azt mondom, hogy legalábbis a saját személyes véleményemet tolmácsolva, a lehető legjobb viszonyban vagyunk, vagyok a romániai magyar pedagógusszövetség megyei vezetőivel és az országossal. Tehát nincs egy olyan közgyűlése, vagy nincs egy olyan elnökségi ülése az RMPSZ vezetőségnek, hogy oda ne hívjanak meg. Tehát ez a készülő, csak egy példát mondjak zárójelben, közoktatási törvény tervezet aminek én a VII. Változatát vittem és már rég a IX.-nél tart a Minisztérium, már rég az ősszel letárgyaltuk és egyeztettük, hogy mi az amit ők el tudnak fogadni, pontosabban mondva…Tekintettel arra, hogy huszonvalahány éve, tehát én magam is tanár vagyok. Tekintettel arra, hogy nemcsak, hogy én magam is tanár vagyok, hanem egy pedagógusdinasztiának egy tagja vagyok, a nagyapám, a szüleim, a húgom, a bátyám, a sógornőm, a gyerekei, az én gyerekeim, mindenki pedagógus, tehát nagyképűen hangzik, de azokban a kérdésekben, amelyek számunkra nyilvánvalóak, hogy tulajdonképpen különösen konzultációra nem is lenne szükség, a segítség abban van, hogy érezzük, hogy a szakma erkölcsi, politikai és mindenféle háttértámogatottságát. A másik dolog, az éveken át tartó vitában is nagyon-nagyon jó volt ez az együttműködés, miért? Mert a pedagógusszövetség, vagy mint magánemberként is, mi kollégák ragyogó érvrendszereket tudtak kidolgozni, akár a román nyelv oktatására vonatkozóan, akár a történelem és földrajzra vonatkozóan, akár a magyar egyetemre vonatkozóan, akár a felekezeti oktatásra vonatkozóan. Tehát úgy képzelje el, hogy ennek a törvénytervezetnek a parlamenti vitája annyira elő volt készítve, hogy a sok-sok cikkely, amiről én beszéltem magának, de ami bennünket érint, mindegyikre külön tanulmány volt kidolgozva. Tehát ennek a bizottsági vitája, a zárt ajtók mögötti politikai egyeztetés és a plénumbeli vita nem arról szólt, hogy ott kapásból Asztalos Ferencznek ki kell találnia valami érvet, amivel elhiteti, hogy igenis ez a jog bennünket megillet. Hanem pontosan a szakma háttértámogatása eredményeként ott voltak a kellő szaktanulmányok. Na mostmár ugyanígy konzultálunk a felsőoktatási tanáccsal. Tehát ez a felsőoktatási tanács az RMDSZ-szel együttműködő, az RMDSZ-nek egyfajta szakmai, konzultatív tanácsa, vagy testülete, ami azokból az egyetemi tanárokból tevődik össze, akik itt Romániában képviselik a romániai magyar felsőoktatást. Gondolok itt a Babeş-Bolyai tanáraira, gondolok itt a marosvásárhelyi orvosi és gyógyszerészeti tanáraira, mindenkire. A színművészeti rektora tagja ennek és velük is folyamatosan konzultálunk.

- România NATO csatlakozásának van-e valamilyen oktatáspolitikai vetülete, vagy legalábbis érződik-e valami?

- Ezt nem értem, hogy hogy gondolja maga, tehát, hogy engedékenyebbek-e, vagy…?

- Tehát az Európai Uniós normák bevezetése a kormányzat által mennyire látszik inkább, vagy kevésbé, hogy Románia csatlakozott a NATO-hoz és csatlakozni fog az EU-hoz?

- Tehát, figyelj ide, egyvalami biztos, a román kormányok, egymást váltó kormányok közül a jelenlegi kormány került abba a történelmileg kiváltságos helyzetbe, hogy részese lehet ezeknek a valóban történelmi léptékkel mérhető folyamatoknak, az, hogy az ország NATO tag lett, az hogy az európai csatlakozás előkészítője lehet, nyilvánvaló, hogy érezhető, ugyanis folyamatosan jönnek azok a törvénytervezetek, amelyek szükségesek a különböző fejezetek lezárásához az Európai csatlakozást illetően. Nyilvánvaló, hogy érezhető. A másik dolog pedig az, hogy a tegnap este mondtam magának, hogy 3 órakor kezdtünk, 4 órás megbeszélésünk volt a kormánypárt frakciójának a vezetőivel és azokkal a PSD-s kollégákkal, akik a 14 szakbizottság valamelyikében valamilyen tisztséget betölt, elnök, alelnök tisztséget töltenek be. És a megbeszélésnek az volt a lényege, hogy hogy tudjuk bizottsági szinten összehangolni a munkánkat, annak érdekében, hogy a kormány ne küldjön át egy olyan jogszabályt a parlamentnek, amit előzetesen nem néztünk át, amiben előzetesen nem konzultáltunk. És ezért érti meg annak a fontosságát, hogy 3 logikai részben feltüntettem, hogy mi az igényünk, mert annak az anyagnak az alapján holnap, holnapután, azután, nehogy valamilyen igazgató, vagy osztályvezető, aki dolgozik ezen a törvénytervezeten, figyelmen kívül hagyva a mi elképzeléseinket átküldi a kormányhoz, a kormányülésen ott már nem szakmai vita van, rábólintanak, ok, megvan az úk közoktatási törvény, amikor átkerül a bizottságba, akkor majd vigyorogva a nagyromániás elnök, aki különben egy nagyon-nagyon erős egyéniség, Anghel Stanciu és valóban egy párt nem tett annyi rosszat mint egyedül ez az ember amennyire képes volt. Akkor tulajdonképpen megint olyan magyarellenes hangulatot tudnának a média segítségével ellenünk kreálni, hogy azt mondják, hogy igen, ezt az álláspontot, a kormány álláspontját támogatjuk. És nem alapkul ki az a helyzet, hogy oda kimegy egy RMDSZ képviselő, rúg-kapál és végül, mikor meg kell szólaljon a kormány képviselője, azt mondja, hogy bocsánat, mi ezzel nem értünk egyet, a szakbizottság sem ért egyet, leszavazzák ott és leszavazzák a plénumban is. Ilyen értelemben érződik az, hogy Románia helyzete változott. Most, látja, a tegnapi megbeszélésen, érdekes, hogy a kormánynak az alelnöke, aki egyúttal a frakció elnöke is, Viorel Rebenciuc és a másik nagy tekintélyű alelnöke a kormánypártnak, Ion Solcanu szenátor, félremagyarázhatatlanul és egyértelműen elismerte azt, hogy az RMDSZ-nek hihetelenül nagy szerepe van abban, hogy Románia pillanatnyilag ott van, ahol van, mert ahhoz, hogy NATO tag legyen, ahhoz, hogy az európai illeszkedés folyamatában ott tartson, ahol tart, ahhoz egy belpolitikai stabilitásra volt szükség és ahhoz kormányzásra, stabil kormányzásra volt szükség. És ezt a belpolitikai stabilitást tulajdonképpen azáltal tudták bizosítani, hogy volt egy szavahihető, megbízható és szakmai kompetenciával rendelkező partner. Persze ilyenkor mindig felmerülo a kérdés, hogy vajon mi nem tudtunk volna-e többet elérni, hogyha mi olyan nagy szerepet játszottunk ebben a folyamatban – akkor megint visszatérünk arra a dilemmára amivel én kezdtem a beszélgetést.

- Ez már lényegében egy más kérdés. Ha 2004-től valahogy úgy történnének az események, hogy oktatási miniszteri funkcióba kerülne, akkor melyek lennének azok a lépések, amelyeket nagyon szükségesnek tartana megtenni?

- Nézze…mindig azt szoktam mondani, hogy maradjunk a józan remény és az illúziómentes hit világában. Józan remény és illúziómentes hit. A jelenlegi román társadalom demokratizálódási szintjét ismerve, a románságnak hozzánk való viszonyát ismeve, és most ezek nagyon durva dolgok, a mindenkori román kormányok folyamatos nemzetstratégiáját ismerve és amikor azt mondom, hogy folyamatos nemzetstatégia, akkor arra gondolok, hogy akár burkoltan, akár durvábban, de mindenképpen ezt az országot meg akarják felelteni előbb-utóbb annak az elvárásnak, amit megfogalmaznak az alkotmány első paragrafusában, hogy ez nemzetállam. Mert hogyha azt akarják, hogy nemzetállam legyen, akkor a kisebbségektől meg kell szabadulni. A kisebbségektől 2 féleképpen lehet megszbadulni, vagy úgy, hogy asszimilálom, olyan folyamatokat indítok el, melyek vagyúgy, hogy mint a belső vérzésben szenvedő, látványos haláltusa nélkül kimúlik, vagy úgy ellehetetlenítem, hogy itthagyja a szülőföldjét. Ha ez egy cél, márpedig én vallom, hogy ez ki nem mondott, az egymást követő, 18-tól erre, ez egy cél, akkor gondolhatja, hogy az oktatás az egy nemzetstatégiai cél számukra. Ők egyelőre soha nem fognak belemenni abba, hogy a bennünket, a részarányunkat megillető tisztségek kiválasztásánál valaha is egy oktatási bizottság elnöki tisztségére szert tegyen. Ennek egy élő bizonyítéka az 1996-os 2000-es időszak és a jelenlegi parlamenti ciklus is. Miért? Mert bennünket megérdemelt, tehát bennünket megilletett az algoritmus értelmében 1 elnöki tisztség, 3 alelnöki talán és valami 4 titkári tisztség. Hol kaptuk meg az elnökit? Egy olyan bizottságban, amelynek vajmi köze van a sajátos kisebbségi kérdésekhez, nem az emberjogiba, nem a jogiba, nem a kisebbségibe, nem az oktatásiba, nem a művelődésibe, megkaptuk az ipariba és szolgáltatási bizottságba. De melyik volt az a bizottság, a koalíció idején is, ahol semelyik, egyik partnerünk se, se a parasztpárti, se a liberális, se a demokrata nem küzdött ezért a tisztségért? Pontosan az oktatási bizottsági. Kinek engedték át? A Nagy-Romániának. Miért engedték át a Nagy-Romániának? Hogy kezüket mossák, hogy hát nem mi, a Nagy-Romániás elnök, ő ront el mindent. Tehát a csúnya munkát elvégeztették vele, vele a hátunk mögött összekaccsintva. Jött most a PSD, láss csodát, a PSD sem akarta most ennek a bizottságnak az elnöki tisztségét megszerezni, márpedig igazán megszerezhette volna. Nem tartotta prioritásnak, nem engedte át nekünk, de ugyanaz a Nagy-Románia párti továbbra is elnök, továbbra is. Amikor 1997-ben beindult ennek a 36-os sürgősségi kormányrendeletnek a vitája, úgy-e, hogy engedte a Parasztpárt, hogy a felszínre jöjjön Pruteanu szenátor, az ismeretsége által, mert volt neki minden este egy tévéműsora, a „doar o vorbă să-ți mai spun” és abban nagyon szimpatikus volt, az egész ország ismerte. És ez az ember egy olyan hisztériás közhangulatot teremtett országszerte, hogy akkor a parasztpártiak azt mondták, hogy hát nézd meg, hogy lehet még ilyet – és így tovább. Hát ezek ilyen hátunk mögötti összekacsintások eredményeként született, beindult folyamatok voltak, úgyhogy én nem kell azon törjem a fejem, hogy az elkövetkezendő években vajon hogy leszek Romániában magyar oktatási miniszter. Lehettem volna államtitkár 1996-2000 között, mikor Kötő Józsefet bízták meg a feladattal, viszont a román törvények értelmében akkor le kellett volna mondani a parlamenti mandátumról. És én a döntésemet egy olyan érv alapján hoztam meg, ami

a következőképpen hangzik: államtitkárnak bármilyen jó vagy, tulajdonképpen a mozgásteredet a törvény szabja meg, úgyhogy amíg ilyen rossz a törvény, és 1996-ban még az 1995-ben elfogadott törvény volt, ami gúzsba köt, úgyhogy akkor azt mondtam, hogy teljesen mindegy, hogy kit hívnak, ki tölti be ezt a tisztséget, mert lényegében gúzsba van kötve. Ezért csináljuk azt, hogy továbbra is hasznosítsam azt a tapasztalatot, amit a bizottsági munkában, parlamenti ittléttel megszereztem és itt próbáljak eredményt elérni, próbáljuk közösen megváltoztatni a törvényt. És akkor a folyamat elkezdődött.

- Érdekes volt számomra, hogy elmondta, hogy a bizottságon belül a funkciók hogyan alakultak, mint ahogy érdekes az is, hogy Ön 1992-től mindvégig itt volt alelnöki pozícióban, míg más pártoknak az oktatási bizottsági tagjai is változtak, nehogy azok funkciója.

- Így van, na most már ennek van egy magyarázata. A 1992-1996-os időszakban a frakcióban több volt, sokkal több tanár volt, sokan voltunk. Most már akkor szavazással, tulajdonképpen Benci barátomat szíven is ütötte, hogy ő már 1990-ben ott volt, jöttem én 1992-ben és akkor titkos szavazással a frakció engem jelölt az alelnöki tisztségre. Neki rosszul is esett, de annál nagyvonalúbb volt, hogy ne lépjen ezen át…Aztán most például, tehát ez volt 1992-ben, akkor az addigi munka eredményeképp, szinte egy olyan természetes következménye volt annak, hogy a frakció bizalmat szavazott továbbra is 1996-tól 2000-ig. Most 2000-ben megjelent ugy-e Kolozsvárról Vekov Károly és akkor ő kifejtette, hogy neki, őt a választói azzal a megbízással küldik ide, hogy igenis vállaljon egy tisztséget, márpedig ő pályázik erre a tisztségre. És akkor létrejött az a helyzet, hogy titkos szavazással kellett eldönteni, hogy ki legyen az alelnök. A frakció zöme továbbra is bizalmat szavazott és ez lett belőle, de az a veszély, mondom, nem fenyeget, nemcsak engem, magyar képviselőt, hogy mi az oktatási bizottság elnöki tisztségét megkapjuk.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

- Nagyon szívesen.

1.2 Interjú a Nemzeti Liberális Párt (PNL) képviselőjével, az oktatási bizottság egykori és jelenlegi tagjával

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-11

Helyszín: Bukarest, Képviselőház.

Az interjú nyelve: román.

Kódszáma: IOBK – 04 – 2003.03.11

- Dumneavoastră ați luat parte din Comisia pt. Învățământ din camera deputaților în timpul dicutării Legii Învățământului?

- Am fost ministru pe un alt domeniu, care deşi a avut nişte tangenţe, oricum a fost altul şi aici marele şi multele probleme țin şi de administrația din sectorul, din sistemul acesta complicat, tot ceea ce s-a întîmplat. Sistemul acesta complicat, probabil cel mai complicat sistem din societatea, din cîte ştiu eu.

- Care sînt prioritățile educative ale partidului PNL? Cum s-au alterat acestea după 1990, ce schimbări s-au petrecut? Ce s-a întîmplat în timpul dezbaterii legii învățământului? Dacă ați reuşit să includeți prioritățile PNL în această lege? – Acesta ar fi cadrul…

- Eu am să încerc să sintetizez cumva, să concentrez această temă care este destul de vastă. Problema sistemului de educație din România, sistemul de învățământ strict este una dintre cele mai grele, cele mai importante de după 1990. S-a discutat foarte multe, au fost domenii în care au apărut foarte multe legi, norme, hotărîri de guvern, şmd, un sistem în care au apărut foarte multe schimbări şi în domeniul administrativ şi primul lucru pe care l-aş spune, este, că nu întîmplător în programul fiecarei partid în fiecare campanie electorală educația a fost declarată prioritate națională şi cel puțin la nivelul declarativ, la nivelul textelor electorale s-a acordat o mare importanță. Din punctul de vedere al Liberalilor, acuma de după 1990, istoric, formațiunea Liberală – pentru noi a fost un proces în care, ca şi în alt domeniu de activitate am considerat necesar o adevărată revoluție. Sub aspectul compatibilizării sistemului de educație cu ceea ce înseamnă un stat de drept, o societate capitalistă, mă rog, mai puțin industrială după 1990. Probabil, că totuşi cel mai important, cel mai semnificativ moment rămîne elaborarea Legii Învățământului, care a făcut obiectul de dicuții timp de 2-3 ani în comisii în perioada de 1992-1995, 1996 şi în care de fapt au încercat să se regăsească toate aceste preocupări pentru schimbarea întregului sistem de la să zicem statutul cadrului didactic pînă la autonomia universitară. Deci foarte multe lucruri noi, care au trebuit să fie aşezate la nivel de lege. Toate aceste lucruri s-au petrecut paralel cu o tensiune de natură socială, care a existat între fiecare dintre guverne, pînă în ziua de azi şi ceea ce înseamnă componentele sociale, adică sutele de mii de oameni, care lucrează direct în învățământ. Dialogul între toate guvernele şi sindicatele de învățământ au fost mereu foarte fierbinte şi pînă la urmă trebuie spus, că dacă ar fi să facem un bilanț al acestor 13 ani în realizări şi nerealizări, pierderi şi cîştiguri, probabil că partea neagră din bilanț ar putea să înceapă cu faptul că statutul social-material al celor care lucrează în sistemul de educație a rămas foarte fragil, ca să nu spunem derizoriu. Aş putea spune, că cadrele didactice în general, de la învățători şi pînă la profesori universitari cu cel mai înalt grad pot fi socotite pînă în prezent victime ale tranziției. Lucrurile acestea se cunosc, fiecare guvern în programa de guvern îşi asumă de fiecare dată intenții frumoase privitoare la acest lucru, dar deocamdată, repet, cadrele didactice au rămas între cenuşăresele salarizării bugetare. Pe de altă parte tot la lucruri mai puțin fericite eu aş trece şi sucessiunea extraordinară de modificări în sistemul de organizare al sistemului de învățământ propriu-zis. Că eu nu mai țin minte, nu ştiu cine ține minte de cîte ori s-a schimbat de pildă structura anului şcolar. De cîte ori toate modificările privitoare la curiculum, la sistemul de manuale s-au succedat, ori un asemenea sistem are nevoie de stabilitate, e un sistem care se construieşte pe termen lung şi din

acest punct de vedere eu am agreat ideea vechiculat la un moment dat că politicile educaționale ar putea face, sau măcar ar putea să încerce să facă obiectul unei discuții şi obiectul unei înțelegeri, consens între toate partidele politice, la fel, cum să spunem de pildă în politica externă, sau în politica de apărare au putut s-o facă. Au fost foarte multe discuții în istorie, foarte bogată, sînt pînă la urmă teme foarte mari, şi din nefericire duc la o legătură foarte strînsă cu situația economică a României. Adică la urma urmei la capătul a 13 ani mai constatăm că în aceşti 13 ani foarte mulți tineri români au putut, ceea ce nu era posibil înainte de 1989 să studieze să beneficieze de burse în occident la cele mai prestigioase universități. Dar în acelaşi timp, şi lucrul ăsta este foarte grav, nu avem cum să evităm constatarea, că un lucru foarte dramatic se produce, şi anume, că mulți tineri, mulți copii nu mai pot urma cursuri şcolare după anumit nivel din considerente de natură materială. Ori acest lucru este un lucru foarte grav, nu este deloc un apanaj al social-democrației, sau al stîngii să vorbească despre acest lucru. Eu vorbesc ca liberal tocmai pentru că o societate nu poate avea pretenția egalității şi solidarității atîta vreme cît nu egzistă de fapt în realitate egalitate de şanse în educație. Nici un stat cu adevărat democratic, şi care îşi doreşte şansa prosperității nu-şi permite să nu ofere posibilitatea oricărui copil dotat să se realizeze în acest domeniu. Adică aici suntem şi discuțiile se poate purta pe foarte multe criterii. În primul rînd a existat o discuție şi există şi în momentul de față privitoare la ceea ce statul, bugetul de stat poate să facă prin gestiunea sistemului de învățămînt. Îmi amintesc că atunci cînd s-a discutat Legea învățămîntului, unele din punctele cele mai fierbinți a fost acela privitor la menționarea în lege a unui procent minim din PIB care să fie din produsul intern brut, să fie alocat anual educației. Atunci a existat, atunci s-a născut să zicem aşa, cele două tabere. În primul rînd cei care, în frunte cu Ministrul de Finanțe din epocă, domnul Florin Georgescu, cei care se aflau la Guvernare şi cei care s-au impus atît cît au putut ideea de a specifica în Lege un anumit procent. Cu alte cuvinte s-au adus toate argumentele posibile, pentru ca învățămîntul să nu rămînă fără un minimum garantat din PIB, dîndui-se desigur, cît se poate. La polul celălalt am fost să spunem optimişti, caracterizaşi chiar exagerați, care am cerut o cifră foarte de adevărat, am cerut 8%, mă aduc aminte foarte bine.

- *Cine au mai fost?*

- Am fost mai mulți, țin minte că noi, care eram într-o altă formațiune în vremea respectivă, Partidul Liberal 93, care desigur după aceea s-a reunificat. Am ținut 8% o cifră foarte mare. Este dublu la ceea ce există în lege şi la ceea ce am văzut că sub toate guverne a constituit o mare problemă, oricum în fiecare an. Bătălia pentru respectarea acestui 4%, bătălia pentru interpretarea a ceea ce înseamnă 4% este deja tradițională şi putem chiar să surîdem, dacă ne amintim că am vorbit de 8%. Numai că eu pot să spun şi acum ceea ce am spus şi atunci, 8% nu era o fantasmă. Era o cifră pe care noi am propus-o, inspirați din ceea ce exista în legislația unor state comparabile ca situație istorică, ca economie cu România. Nu despre Germania, nu discutam despre alte state, discutam despre Albania, despre Ungaria, Polonia, despre alte țări, aflate orecum în acelaşi situație, context ca şi noi.

- *Care au fost care au susținut fixarea?*

- La 4% sigur, pînă la urmă s-a impus majoritatea care guverna atunci. Vreau să spun că totuşi impunerea a lui 4% în lege a fost aproape un succes pentru noi, pentru că a fost o o soluție de compromis între cele două poziții pe care vi l-am descris. Ea nu a fost acceptată cu uşurință şi oricum cu o bucurie de Ministerul Finanțelor de atunci şi cred că Ministerul Finanțelor, indiferent de cine a fost condus nu s-a bucurat deloc pentru acest 4% şi repet, pînă la urmă a fost o soluție de compromis şi un oarecare succes totuşi pentru cei care doreau totuşi să garanteze ceva, un minimum cît de cît necesar învățămîntului, pt. că pînă în 1994-1995, pînă ce a intrat Legea în vigoare, oricum procentele din PIB alocate erau tot aici, la 2 şi ceva. Aşa că sub aspectul acesta să spun, un pas înainte s-a făcut. Numai că acum revenind la ceea ce noi liberalii vedem ca ştiu şi eu coordonate strategige în chestiunea asta a educației, cred că problema finanțării învățămîntului, chiar dacă primordială, nu se reduce la ceea ce statul poate să facă. Fiind vorba de 4% de 2 sau de 8, într-un PIB, mă rog, destul de redus şi într-un context în care toate domeniile sînt într-o mare suferință, e limpede, că finanțarea publică a învățămîntului va fi, va lăsa mereu loc şi pentru mai mult. Şi atunci am fost întotdeauna convinşi, rămînem convinşi de importanța găsirii unor surse, să spunem în general extrabugetare. Şi acuma ajungem la o altă temă foarte mare, care stărnut dezbateri foarte mari, a generat chiar realități foarte diverse, şi anume, învățămîntul particular. Învățămîntul particular e o idee foarte generoasă, foarte normală, foarte îmbrățişată de toți în principiu. S-a petrecut, însă un lucru tragi-comic, să spunem aşa, şi din păcate învățămîntul acesta privat a evaluat româneşte. Un părere de rău, dacă spunem acesta, într-un mod extraordinar de amestecat. Şi avem astăzi instituții unde …nem hallatszik…avem instituții de învățămînt particular cît se poate de respectabil, după părerea mea, dacă avem în vedere şi condițiile, în care ei au trebuit să se dezvolte şi avem caricaturi în învățămînt, care din păcate contribuie mult şi negativ la imaginea acestui domeniu în general. Ca să mă refer la învățămîntul superior, povestea a fost completată şi de politica ăsta de, în ideea, că România avea un număr de studenți pe cap de lociutori mult mai mic decît țările europene sau în alte părți, s-a procedat la o înființare nesăbuită de universități peste tot şi în orice condiții. S-a ajuns să avem universități acolo unde n-a existat niciodată şi unde este evident că nu sînt reunite condițiile pentru că într-adevăr învățămîntul universitar să aibă conținutul, consistență pe care o reclamă o asemenea. Să vorbim foarte pe şlau, au existat universități înființate în capitală, sau alte oraşe de județ în premieră pentru că un deputat, un senator, sau un grup de politiceni de acolo au avut această ambiție de a fi editori de universități şi după aceea au devenit profesori universitari la aceea universitate. A urmat cumva înființarea de universități, de forme de învățămînt superior a urmat cumva forma oraşelor martiri de după revoluție. Nici nu ştiu, dacă în România avem mai multe localități, mai multe oraşe martiri decît oraşe nemartiri. Ceea ce, repet ar fi comic, dacă n-ar fi trist sub anumite aspecte. Deasemenea am vorbit mai mult sau mai puțin apăsat, dar am vechiculat şi se vechiculă în continuare o temă pe care noi am trebui cu toți să meditäm mai mult, şi anume aceea deplasării, care nu s-a produs încă, centrului de greutate în mentalități în sistemul educativ asupra căreia este beneficiar acestui sistem şi anume al elevului, respectiv studentului. Încă nu avem, în aprecierea mea şi a noastră un învățămînt, care să fie gîndit, conceput şi care să funcționeze pentru beneficiari, ci mai degrabă pentru, după părerea mea funcționează pentru menținerea birocrației învățămîntului. Pentru că există aşa ceva ca birocrația învățămîntului, ba chiar unele dintre cele mai puternice, cele mai numeroase, cele mai retrogade, ca să

folosesec un astfel de termen. O spun cu o oarecare mîhnire, pentru că din această clasă provin şi eu şi o cunosc, asum toată solidaritatea chiar cu oamenii respective, dar nu cred că pot fi omise. Este vorbă despre educație, despre o anumită despre deplasarea deciziei către aceea beneficiar, care să-şi poate alege ce face şi cum foloseşte şi unde foloseşte în legim de piață fiecare student, sau elev, sau beneficiar aceea cotă de buget, sau alocație, care statul îi acordă. Sîntem foarte conştienți de dificultățile organizării unui asemenea de sistem, de faptul că el nu în toate locurile a putut fi pus în practică cu succes, dar cred că tema merită să medităm asupra ei, pentru că foarte multe ieşiri din regimul birocratic, chiar clientelar de consumarea unor bani publici rămîn, aceste probleme rămîn. Nu e vorba doar, că bani pt. învățămînt sînt la mod absolut puțini, este vorba şi despre mondul în care se cheltuiesc, de modul în care se risipesc, şi de modul în care ele ajung să fie folosiți pentru cele mai importante, sau pentru cele mai urgente nevoi. Este o dicuție întreagă, dacă vreți, la nivel simbolic, cei-i mai bine, nimeni nu vede cu ochii răi şi salută informatizarea învățămîntului, salută achiziționarea într-un număr foarte mare de computere, dar e de discutat dacă o şcoală care este într-o stare să se dărîme peste copii, computerul este ceea mai mare urgență. Noi avem asemenea situații, din păcate şi asupra lucrurilor acestea e de discutat, nu mai fie să spun că de foarte multe ori nenorocirile încep după ce banii de la buget au fost alocați şi nu se limitează la faptul că ei sînt actualmente foarte puțini.

- Cum vedeți, în aceşti 13 ani, care strategii sau modele s-au urmat?

- Nu se poate nega faptul, că multe elemente acreditate în sistemele europene au fost preluate, sau s-a încercat preluarea lor şi introducerea, implicarea lor în România. Pot spune cu siguranță de pildă, fără a face vreo conotație electorală, sau politică, pot spune pentru că am fost în acel guvern, că a fost un minister, Andrei Marga, care era un om, era un ministru, cu totul şi cu totul devotat ideii de educație europeană. El însuşi cunoscător bun al sistemelor de Uniunea Europeană, dar şi cel American cu dorința şi convingerea că ele pot fi repede şi eficace aşezate şi în România. Numai, că, după părerea mea, e o părere strict personală, şi repet, nici măcar al unui expert, în ciuda elementelor care au fost introduse, şi unele dintre ele cu eficacitate, nu s-a reuşit în aceşti 13 ani o stategie coherentă care să urmărească un set de obiective şi la care dincolo de schimbarea de guvernamente de schimbarea de miniştri, de schimbările de personal din minister, să se, pe care să se înainteze pas cu pas. S-a bătut pasul de multe ori, s-a pierdut mult timp cu anularea unor măsuri de dinainte, deşi ele făceau parte dintr-o stategie. E o succesiune de stategii ratate să spunem aşa, şi asta cred că ar trebui să dea de gîndit, pentru că repet, domeniul acesta este un domeniu cu adevărat startegic, ar trebui în fond, noi, partidele politice să înțelegem şi să luăm în serios seea ce scriem în propriile noastre programe.

- Partidul Liberal în realizarea principiilor sale educative cu cine a putut colabora în Comisia pt. Învățămînt, în parlament?

- Să ştiți, că în general din 1992 pînă acum comisia, diversele componențe ale ei, comisia pt. învățămînt a avut o anumită omogenitate, de multe ori s-a comportat ca un partid, ca un partid al educației. Sigur, fiind vorba de oameni, care proveneau din sistem, cei mai mulți, care cunoşteau

nevoile sistemului, care au avut gînduri bune pentru sistemul respectiv. Anumite lucruri au reunit consensul indiferent de apartenenţă la un partid sau la altul. Numai că tot la fel de adevărat este, că această comisie de învăţămînt a pierdut, în decursul acestei perioade, nu vorbesc de actuala, a pierdut mai multe bătălii, a pierdut mai toate bătăliile bugetare în faţa majorităţii plenului, unde partidele ca atare, peste profesorii din partidele respective şi-au spus cuvîntul. Şi concluzia mea e că nu e suficientă, repet, ca comisia de învăţămînt să vină în faţa plenului să spună, într-adevăr în unanimitate treaba asta în sensul: că într-adevăr e nevoie de un buget normal, e nevoie cutare şi cutare, e nevoie ca dincolo de solidaritatea acesta profesională la nivelul cel mai înalt al conducerii partidelor să se regăsească mai multă preocupare şi mai multă convingere că într-adevăr educaţia, sistemul educativ are mize chiar dacă nu imediate, dar extrem de importante pentru o societate, o ţară. Deocamadată cred că lucrul acesta n-a fost destul de mult înţeles, deşi în paranteză să fie spus, între personajele cele mai înalte ale statului Român, în decursul timpului, de la Petre Roman, pînă Emil Constantinescu şi de la Adrian Năstase pînă la cine doriţi dumneavoastră, diverşi conducători de partide, Valeriu Stoica şi aşmd s-au regăsit mulţi profesori. Profesori universitari, sigur care n-au avut în principal ocupaţia acesta, dar oameni care, cu nici un fel de îndoială nu pot fi bănuiţi că nu înţeleg din propria lor formare, din propria lor experienţă importanţa sistemului de educaţie.

- *Partidul Liberal în formarea politicii sale educative, dacă se bazează pe un anumit grup de experţi?*

- Noi avem, da, noi avem o comisie la nivelul, un fel de departament, o comisie de specialitate, cum avem pentru diverse domenii, avem pt. învăţămînt, o comisie care întruneşte oameni cu experienţă în acest domeniu, oameni care au şi experienţa efectivă a activităţii din învăţămînt, de la nivelul de profesori universitari şi pînă la nivelul de gimnaziu, şi cei care au avut şi experienţa administrativă, fost secretar de stat în minister, deci cei care au cunoscut şi sub acest aspect şi aş spune, că în cadrul, reorganiyările pe care noi le intenţionăm şi facem în anul din urmă cu precădere, rolul acestei comisii este destul de important. Ea lucrează la actualizarea programului cît mai complet, un program liberal pentru sistemul de educaţie din România şi cred este un domeniu în care într-adevăr acest aspect, acesastă parte technică are foarte multe de spus, cu condiţia, că după aceea politicienii propriu-zis să aplice tratamentul, diagnosticul şi reţeta specialiştilor.

- *Cum credeţi, dacă Legea Învăţămîntului care este în vigoare acum, dacă satistface nevoile în privinţa educaţiei al Partidului?*

- După părerea noastră se puteau face mai multe, există, sunt multe viziuni diferite aici. Noi sîntem în general adepţii unei dereglementări şi debirocratizări cît se poate mai profunde. Noi dorim să existe legi cît mai puţine şi cît mai concentrate, dar care să fie respectate. După părerea noastră tot hăţişul de, nu numai pe prevederile legii, dar numărul enorm de ordine de ministru, de hotărîri de guvern, de ordine de aplicare, norme de aplicare a legii, norme de aplicare a paragrafului din nu ştiu care ordin, au creat, după părerea mea şi confuzie, şi pînă la urmă nu sînt de bună ogur. Deci noi am dori o simplificare a multor factori din lege şi în orice caz o adaptare, o aşezare a sistemului de educaţie cu picioarele pe pămînt în sensul compatibilizării cu o societate în evoluţie, către o societate de piaţă,

liber. Nu înseamnă că avem o viziune îngustă în sensul perceperii educației doar din perspectiva economică, însă unele din marile probleme ale reaşezării învățământului românesc este acela că el trebuie să răspundă nevoii care tinerii care sunt trecuți prin acest proces, ca la capătul procesului să fie apți pt. a desfăşura o activitate eficace în societate. Noi vedem cu multe durere cum foarte multe tineri, absolvenți de facultăți, sau alte forme de învățământsunt paralel cu societatea. Şomajul în rîndul absolvenților, să spunem facultății de drept, şi aici mă refer la dreptul de stat, nu la enormul de număr de facultăți particulare – şomajul este foarte mare şi într-adevăr, deşi ideea de şomaj există într-o piață liberă, aici e semnul unei inadaptări, inadecvări, în ceea ce înseamnă realitatea economică, realitatea pieții, realitatea socială şi realitatea sistemului educativ. Nimeni nu-şi doreşte să învețe carte doar de dragul de a învăța carte şi dacă punem acest lucru în legătură cu alte, foarte multe semnale nefericite pe care în anumite zone societatea le dă, vom vedea că şi motivația pt. educație este destul de redusă din păcate între foarte multe dintre copii români.

- Cum credeți, motivația din parlament în legătură cu chestii educative, dacă e destul de mare sau mică?

- Nu, cred că sunt încă mici, după părerea mea, repet nici unul dintre partide, nici măcar al nostru nu a dat viață în prestația sa politică de pînă acum lucrurilor pe care a scris în programul său, şi anume, că educația e prioritate națională, că în procesul educativ se află viitoril națiunii, sau societății respective, şi cred că mereu am avut cu toții sentimentul că sînt lucruri care mai pot aştepta, că nu moare nimeni. De fapt moare, numai că nu moare ca în sistemul de sănătate, care are alte probleme şi alt dramatism, nu moare fizic, nu moare imediat, nu moare din păcat din multe puncte de vedere şi sînt la fel de ireparabile, ca cei care se văd. Cred că în sensul acesta o discuție urgentă între toate partidele politice care contează ar fi necesară, dar o discuție nu de dragul discuției aşa cum s-a făcut şi se fac atîtea, ci una care să pornească de la convingerea ultimă că într-adevăr aici trebuie făcut repede şi bine ceva.

- Dacă ar fi să alegeți dintre 4 priorități ale politicii educative, să zicem: accesul pt. toți la educație, calitate şi eficacitate, libertate şi tradiții naționale, sînt toate foarte importante, dar cum le-ați pune la rînd?

- Fac precizarea că nu sînt un expert, e o întrebare care să-i puneți cuiva pe care-l pregătiți ministrul educației, ceea ce nu e cazul şi nu vreau decît să vă dau un răspuns ca simplu cetățean sau dacă doriți ca simplu parlamentar. Din punctul meu de vedere, repet, mai puțin sau mai mult toate acestea sînt importante, au legături între ele, dar pentru mine, şi nu cred că sînt mai puțin liberal dacă spun acesta, lucrul cel mai important ar fi egalitatea şanselor în educație. Sigur că asta nu are cum să aibă rost fără calitate şi eficacitate. Nu vrea nimeni să aibă acces la ceea ce nu este util, sau n-are calitate. Dar ceea ce spuneați, tradițiile naționale, culturale, de altă natură sînt şi se pot face numai în interiorul acestui sistem de educație, şi cineva trebuie să fie acolo să beneficieze de ele. Libertatea, mai puțin libertatea de a participa, de a fi parte integrantă a acestui sistem, există. Singura mare problemă, şi din ce în ce mai acută, repet, statistic este aceea, că din ce în ce mai mulți copii, care nu sînt ei în măsură să concepe acest lucru depind de veniturile părinților, mă rog…şi mulți alți factori, nu au acces la

educație, şi acesta este un lucru de neiertat, e un lucru de care nici unul dintre noi, sau dintre cei care decid într-un moment sau altul la nivelul guvernamental şi la nivelul politic al societății n-ar trebui să doarmă liniştit.

- Dacă le urmărim în succesiune pe miniştri al educației, cum credeți, care dintre ei a contribuit cel mai mult la rezolvarea acestor probleme, la reforma învățământului de fapt după 1990?

- Eu nu am, repet, ceea ce spun eu e o simplă părere, nu e o sentință, nu e o evaluare, nu sînt calificat să fac, cred că este mai calificat, sau mai îndreptățit s-o facă orice om, care lucrează în sistemul de învățământ. Eu din 1992 nu mai lucrez în sistemul de învățământ, deci în calitate parlamentar nu mai frecventez aceste probleme ca membru al comisiei. Nu e totuna. Cred că fiecare dintre miniştri a încercat să-şi facă lucruri bune, şi probabil că a şi reuşit. Pe timpul fiecăruia s-au petrecut şi lucruri puțin plăcute, sau lucruri care, sau cu care sistemul n-a încetat să se confrunte şi căruia miniştri respectivi cu statul lor, cu toată structura acesta de conducere a învățământului din România n-au putut să le facă față. Cred însă, că dacă e vorba de reformism în sensul cel mai adînc, cel mai convins, cred că cel care a avut convingerea cea mai mare, intenția cea mai mare şi care a şi introdus foarte multe elemente de reformă, a fost Andrei Marga. Spun acest lucru, pt. că, repet, am fost colegi de guvern, pentru că de partid n-am fost şi pt. că am fost martorul acestor eforturi nu întotdeauna cununată de succes, dar acestor eforturi, şi sînt gata să depun mărturie pt. bunele intenții, cel puțin ale Andrei Marga în această perioadă.

- Cum credeți, că sistemul actual al învățământului dacă corespunde valorilor democratice deci: vizibilitate, tranparență, contabilitate corectă?

- Aici ajungem la ceea ce spuneam ceva mai înainte, că sistemul administrativ, deci componenta administrativă al sistemului este un sistem din cele mai greoaie şi birocratice şi în sensul acesta, fără să fi făcut o analiză foarte concretă pe termen lung, sentimentul meu dacă vreți constatări, aşa, empirice, pe care le semnalează oamenii, este că încă sîntem departe de ceea ce ar trebui să fie. Încă există aproape aspecte feudale în învățământul românesc, şi mă refer aici la raportul între să spunem cadre didactice şi hierarchia insectoratelor generale şi hiererchia ministerială şi aşa mai departe. Cred că există şi fenomenul de corupție, după cum au fost semnalate, cred că există din păcate încă foarte multă politizare, nu a conținutului învățământului propriu-zis, ci a raporturilor sindicatelor din învățământ şi ceea ce înseamnă conducerea şcolii. Numirea şi schimbarea, în sfîrşit a inspectorilor şcolari, a directorilor de şcoli pe criterii de apartenență la un partid sau altul, care vine sau pleacă de la guvernare, nu mi se pare nefastă.

- În acest doi ani de după 2000, care au fost întîmplările majore Dacă se continuă reforma în ritmul ei de dinainte?

- Nu, nu, reforma nu continuă, eu am avut şi încă mai am sentimentul, că doamna ministru Ecaterina Andronescu pe care o cunosc încă dinainte de a fi domnia sa ministru, din acelaşi comisie, am crezut şi cred că nu este lipsită de bune intenții. Numai că din păcate primul meu sentiment este, că în acest

guvern, guvernul Năstase, ministrul educației, că e Doamna Andronescu, sau fie altcineva, nu este un ministru de primordine, ca să spun aşa. Ceea ce reflectă în fond lucrurile pe care am spus înainte. Făcînd o comparație cu guvernele anterioare din 1996-2000, aş putea să spun, că lucrurile au involuat, rolul ministrului educației în guvernele trecute a fost mult mai importantă. În jurul bugetului învățămîntului, sau în jurul problemelor de învățămînt …kazettacsere…în acel moment în care primul ministru Radu Vasile, ministrul Finanțelor Decebal Traian Remeş, ministrul Transporturilor Traian Băsescu, să dau numai trei nume de miniştri grei, tari, erau pe o parte a baricadei şi ministerul Învățămîntului pe cealaltă şi era o luptă foarte echilibrată, şi care pînă la urmă, cel puțin în momentul unor crize sociale, vă amintiți grevele mari din învățămînt şmd., pînă la urmă au dat cîştig de cauză Ministrului Învățămîntului. Acuma nu am sentimentul că e la fel, am sentimentul că, doamna Ministru mai încearcă să mai facă, mă rog, ce se poate, sub anumit nivel. La nivelul marilor decizii ele sînt luate de alții, şi în orice caz cred că este de rău ogură, am mai spus, faptul, că anumite elemente de reformă, care nu aveau culoare politică, erau pur şi simplu, în modul în care fostul ministru al învățămîntului a înțeles să meargă pe nişte căi europene, să spunem aşa, admis de toată lumea la vremea respectivă, chiar de doamna ministră, membră atunci din opoziție, dar membră a comisie de învățămînt, au fost oprite, întoarse, luate de la capăt, de asemenea s-a pierdut foarte mult timp cu eliminarea cadrelor din funcții de conducere şi numirea altora, şi cu lucruri, care pînă la urmă ne fac să batem pasul pe loc. Deasemeni, eu cred, deşi mai puțin vizibilă, mai puțin pregnantă, ca în sistemul de sănătate de pildă, cred că există o criză, care se accentuează, a sistemului, în mai multe componente ale sale. Şi cel puțin deocamdată cu tot respectul, şi trebuie chiar, simpatia, eforturilor domnilor miniştri, pentru că nu e vorba aici de domnia sa în primul rînd, n-aş da notă de trecere dacă ar fi în situația respectivă politicii educației conduse în aceşti ani. Repet sînt nişte considerații ale unui om, care nu este expert, care nu a analizat şi n-a monitorizat foarte atent sistemul, sînt pur şi simplu impresii ale unui parlamentar, sigur, preocupat de aceste chestii.

- Intrarea României în NATO şi perspectiva de aderare a României în UE a schimbat, sau a trecut cumva în sistemul de învățămînt, în politicile educative ale guvernului, ale partidelor? Dacă se simte vreo mişcare în acest sens?

- Eu cred, că deocamdată nu, dar e de sperat, că se va întîmpla acest lucru. Dar legat de asta aş face o paranteză şi as spune, că dacă de mai multă vreme şi mai apăsat în ultima perioadă speranțele a foarte multor dintre noi a început să se formuleze în felul următor: dacă noi n-am fost în stare să facem cutare-cutare-cutare lucru, las că intrînd acuma, fiind băgați de fapt în NATO şi UE, pînă la urmă vor avea grijă ei, adică NATO şi UE, nemaifiind indiferent ce se întîmplă într-o parte a lor, într-o componentă a lor, vor avea grijă să ne pună ei pe maşina pe care trebuie. Deci poate fi adevărat pînă la un punct, că sigur, odată intrați, într-o astfel de, într-un astfel de spațiu, şi într-o lume în care totuşi, respectarea unor reguli este absolut necesară, sigur, că anumite lucruri vor putea fi corectate indirect şi de dinafară. Dar a ne lăsa în ideea, că pînă la urmă ce n-am fost noi în stare să facem, vor veni şi vor face americanii şi europenii peste capul nostru deşi prin intermediul nostru, cred că nu este o idee nici corectă şi nici foarte benefică.

- Mulţumesc mult pentru interviul acordat.

1.3 Interjú a Demokrata Párt (PD) egykori oktatási bizottsági tagjával

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-12

Helyszín: Bukarest, Demokrata Párt székháza.

Az interjú nyelve: román.

Kódszáma: IOBK – 01 – 2003.03.12

- Care care au fost şi care sînt proritățile Partidului Democrat în privința politicilor educative, dacă s-a schimbat, cum s-a schimbat perspectiva?

- În Legea Învățământului 151/1999 în articolul 2 este prevăzut, ca învățământul în România este prioritate națională. Este un articol cuprinzător, generos, pe care l-am susținut cu tărie şi care a fost acceptat în plenul camerei. Eu am participat la acesastă dezbatere care a avut loc între 1992-2000, în acest mandat nu mai sînt şi îndeplinesc o funcție de conducere în Biroul Permanent Național. Sînt profesor de matematică cu experiență suficientă, chiar si legislativă şi cu experiență occidentală. Timp de cinci ani am lucrat în Maroc ca profesor cooperant, prilej de a cunoaşte bine legislația franceză, pentru că cea maroqueză a fost copiată de pe cea a francezilor.

Pornind de la acest articol numărul doi, care prevede, că învățământul este a prioritate națională, Partidul Democrat şi-a propus nişte idei absolut îndrăznețe cu privire la reforma învățământului. Această reformă în opinia noastră constă în primul rînd în asigurarea bazei materiale şi financiare ale învățământului pentru că de eici pornesc toate de fapt, drep pentru care cu foarte mare greutăți, depăşind chiar nişte limite legislative, am reuşit, mi se pare că este singura lege din țara noastră în acest moment în care am postulat clar şi precis, că pentru învățământ din buget trebuie să se aloce annual cel puțin 4 % din PIB (Produs Intern Brut). A trecut foarte greu acest articol, pt. Că realmente nu prea are ce căuta acolo, dar membrii Comisiei de Învățământ au forțat plenul să accepte acest lucru şi în final a fost acceptat. Din păcate de a lungul anilor şi de a lungul mandatelor trei, sau ba chiar patru, acest patru la sută din PIB, cel puțin patru la sută din BIP nu prea a fost respectat. Nerespectînduse, sigur că a rămas şi continuă să rămînă foarte coborîtă, salariile cadrelor didactice sînt foarte mici şi asta înseamnă că cadrele didactice nu sînt tentate, nu sînt interesate să stea în învățământ şi de aici rezultă o altă nenorocire în sensul că multe şcoli, în special cele rurale sînt ocupate într-o bună parte de cadre didactice necalificate, sau cu studii superioare dar neadecvate, nepedagogice, deci nepregătite pentru a lucra în învătămînt. Deci asta e una dintre nenorociri. Altă nenorocire este că stăm foarte rău cu baza materială a şcolilor şi în acest timp, în special în mediul rural, foarte puține s-au făcut. Aproape peste tot n-au mai fost cumpărate cărți pentru reînnoirea bibliotecilor şcolare, care este

o nenorocire pentru o unitate şcolară, iar celelalte sînt foarte învechite. Ele au existat şi există, le mai păstrează directorii cu forţe proprii, cu greutăţi foarte mari. Aproape toate laboratoare sînt învechite şi nu corespund din punct de vedere technic, din privirea dotărilor, şi alte elemente. Starea şcolilor este deasemenea necorăspunzătoare. Sînt judeţe în care în jur de 70, 80, 90% chiar, şcolile funcţionează fără să aibă avizul sanitar de funcţionare ceea ce spune foarte mult din moment ce cei învinuiţi să dea un asemenea aviz nu îl dau e limpede că acolo lucrurile stau rău din punct de vedere sanitar. Terminînd cu baza materiale trecem la alte aspecte de reformă, deci acesta e A1. Bine, şi reforma în sine, restul elementelor de reformă pe care o să vă prezint aşa în cîteva fraze, sigur că tot de baza financiară depind. Din capul locului se constata că învăţămîntul nostru e un învătămînt de calitate, cu ea s-au obţinut rezultate foarte bune în timpul formaţiei de pînă 1990. Am avut întotdeauna olipicii de înaltă ţinută, cu rezultate foarte bune la matematică, la fizică, la chimie, dar nu asta era important şi nu asta e important. Pentru aceste vîrfuri se lucra intens şi se lucra voluntar de fapt, era şi este încă o tradiţie a şcolii româneşti de a lucra intens cu vîrfurile claselor sau a şcolilor în vederea concursurilor şcolare. Dar nu asta determina tot, pentru că cu restul nu stăteau foarte bine şi trebuia foarte curînd umblat cu ceea ce noi îl numim curriculum, mai trebuie umblat la planele analitice, la discipline care erau şi sînt încărcate. Trebuie umblat la calitatea manualelor şcolare şi s-au făcut puţine lucruri în acest sens. La programele analitice aproape deloc nu s-a umblat pînă la această dată. Noi am avut, Partidul Democrat a avut aceste elemente mereu prinse în programa de guvărnămînt, din păcate PD în toate aceste mandate nu a avut un ministru al învăţămîntului. Au avut şi alţii. Poate că dacă aveam şi aveam un ministru care să încerce cu adevărat o reformă şi să fie mai curajos, mai îndrăzneţ, decît au fost alţii, poate reuşeam. În privinţa manualelor s-a încercat o metodă, metoda acesta a manualelor alternative, dar din păcate ea a respectat şi pe urma urmei a ajuns cu ea în devizoriu pentru că s-a orientat şi a respectat clinetelismul politic şi la acele licitaţii care se fac şi care s-au făcut, a cîştigat de fapt licitaţia cine trebuia. Mai întîi concursul de manuale, iarăşi au cîştigat cei ce trebuiau. Îmi aduc aminte în legislatura precedentă, secretar de stat şi director al Ministerului Învăţămîntului din Romînia erau autori a cinci-şase manuale. De a dreptul exagerat. Să nu zice nimeni că un secretar de stat nu poate fi un foarte bun profesor, sau un director general de minister nu poate contribui la editarea unui manual, dar dacă îşi pune semnătura pe toate manualele de toate clasele de jos pînă în sus sau de sus pînă în jos, asta deja nu mai este concurs bazat pe compeneţă. Şi de aceea manualele au rămas şi au ajuns foarte stufoase pînă în 1990, după 1990 la primele manuale ieşite pe urma unor concursuri, după cum vă povestem, nu s-au ameliorat deloc, poate mai grav unele manuale au ajuns chiar de dincolo. Mă duc aminte de istoria pentru clasele mici şi istoria României, istoria românilor în româneşte. În istoria românilor ajunsese puşi, puse prezentatoare de ştiri de la televiziunea PRO TV, mă aduc aminte de Andreea Lisca, şi altul care tot prezentator sau realizator era. Adică deja jenant pentru că istoria unui popor e istoria unui popor şi ea trebuie respectată cu seriozitate şi poporul român are o vechime suficientă încăt putea face o sinteză, de fapt pentru că manualele precedente de istorie erau atît de stufoase. Deci se putea face o sinteză şi o alegere elegantă şi suficientă pentru formarea patriotică a copiilor în general. Deci asta cu manualele şi programele am spus-o. Mai mult decît atît, în ce priveşte încărcătura zilnică a copilului, nici aici nu s-au făcut progrese, copii în România la ora asta începînd de la clasa a V.-a, cam de la 11, 12 ani, cam aceasta e vîrsta, au 6 şi 7 ore pe zi de program la

clasă. Dacă ne gîndim la cît timp îi trebuiesc unui copil să-şi pregătească lecţiile pentru a doua zi, ajungem la o concuzie dezarmantă cu privire la bugetul de timp al unui copil. Deci nici aici n-au ştiut oamenii ministerii şi cei de la învăţămînt să gîndească şi să fie curajoşi şi să facă învăţămîntul pentru elevi şi nu pentru profesori. Eu cred această ultimă expresie a mea pe care o repet: învăţămîntul e făcut pentru cadre de profesori. Din păcate noi am pierdut din vedere acest deziderat pe care eu o consider foarte important. Şi acum totul e făcut pentru profesori, nu cumva profesorii să piardă din ceea ce e a lor. Singurele elemente de reformă pe care le-a încercat, înbunătăţire actuala guvernare este acela că promisese, nu şi-a ţinut de cuvînt decît în parte, aveau şi în programul electoral PSD o aveau şi în programul de guvernare, comasarea şcolilor cu elevi foarte puţini şi crearea posibilităţii de a transporta elevii la o şcoală, astfel să avem o şcoală cu clase nu cu 5-6 elevi, ci clase, conform legii de 15-20 pînă 30 de elevi în funcţie de vîrsta şcolară. Nu s-a realizat acest lucru decît în parte în forte puţine locuri în numai 9-10%, astefel încît şi acum avem în mediul rural, numai în mediul rural, pentru că cu oraşele stăm altfel, în mediul rural sînt copii chiar de clasa întîia care fac şi unu şi doi kilometrii pe jos şi doi kilometrii înapoi la terminarea claselor, lucruri destul de neplăcute pentru viaţa şi sănătatea unui copil care îşi pierde foarte mult timp, riscă în materie de sănătetea lui, şi care din bugetul ăsta de timp cu care şi aşa stă rău, mai îngrăunează şi din cauza timpului pierdut în drum şi prin ploaie şi prin ger. Altceva guvernarea aceasta prezentă n-a reuşit să facă, doar să încarce orice lucru. Legea Învăţămîntului stipulează clar şi precis că învăţămîntul în România obligatorie este de 9 clase. Ei bine, n-au avut curajul să generalizeze clasa a 9.-a, să devine clasă obligatorie. De abia acum sînt nişte semnale date prin presă, de modul în care încearcă să generalizeze clasa a 9.-a. În mod normal în acesta în România n-ar mai trebuit să existe examen de capacitate, deci era un an fără promoţie în gimnaziu şi în anul următor după clasa a 9.-a se dădea examen de capacitate, aşa cum este prevăzut în lege la limba şi literatura română, la matematică, la istorie, gografie, iar pentru minorităţi în limba maternă. Ei bine, nu se realizează acest lucru. Au început tot feluri de bîjbîjeri, cu clasa de 0, astfel se poate raporta la Uniunea Europeană la acele capitole de negocieri se poate raporta că avem 9 clase, mă rog, clasa 0, care ar fi trebuit, şi trebuia impus această clasă 0, ca clasă pregătitoare, aşa cum este în Europa, francezii au de forate mulţi ani, francezii au deja de 30 de ani, după cunoştinţa mea, clasa pregătitoare. Şi cu experienţă s-a dovedit că este benefică şi bine gîndită această clasă pregătitoare. Eu ştiu bine şi programa analitică a unei clase pregătitoare, însăşi fiica mea a însuşit clasa pregătitoare la o şcoală franceză, ştiu bine, ca părinte cerinţele, dar o ştiu şi din alt punct de vedere, ca om de şcoală. Am urmărit legislaţia şcolară din Franţa, şi Belgia şi Luxemburg şi am fost şi la faţa locului să vizitez şcoli. Bun, cam aşa stăm, stăm destul de rău în materie de învăţămînt, foarte rău stăm şi am tot sperat că lucrurile se vor îndrepta. În această perioadă Partidul Democrat editează, şi e bine din punctul Dumneavoastră de vedere să vedeţi acest material – regret că nu am la mine- pentru că eu sînt autorul. Partidul Democrat editează o carte neagră a guvernării PSD. În această carte neagră se ia fiecare domeniu de activitate şi se prezintă aproape identic – conceptual bineînţeles, cu angajamentele electorale ale PSD – un alt punct, angajamentele PSD în programul de guvernare, apoi ce simt românii şi ce constată românii cu privire la cele două tipuri de angajamente, cu privire la învătămînt, care este opinia Partidului Democrat în acest sens, ce propuneri are PD, desigur, în acest sens în dezvoltarea şi structurarea învăţămîntului. Repet, că regret că materialul acesta nu l-am adus, materialul acesta va fi

util, dar sper că mai staţi şi în zilele acestea o să mai treceţi pe aici să obţineţi un asemenea exemplar, care o să vă prezinte cu foarte mare claritate – eu am propus partidului să facă acest lucru.

- *Ce model european urmează România în privinţa politicii educative?*

- În privinţa politicii educative România a încercat modele europene după gîndirea şi sentimentele şi priceperile şi cunoştinţele ministrului din momentul respectiv. În prima fază am avut parte de miniştri care erau francofili, Gheorghe Ştefan, care din păcate a stat puţin la minister, dar l-am simţit că era dornic să facă ceva deosebit în privinţa restructurţrii. După aceea au venit germanofili. Între francofili mă refer chiar şi la Maior, care este senator acuma şi care am înţeles că pleacă ca ambasador în Canada, şi care a încercat unele elemente de reformă, după părerea mea după modelul francez. După asta am avut parte de ministrul Marga, al PNŢCD-ului, care eu cred şi consider că nu greşesc, este germanofil. A încercat un fel de restructurare. De fapt Marga a avut ca ministru cîţiva paşi buni în ce priveşte restructurarea, dar n-a mers pînă la capăt.

- *La ce vă referiţi?*

- Marga de pildă a susţinut foarte tare descentralizarea învăţămîntului, autonomia universitară, care acum va fi încălcată flagrant, dar în primul rînd descentralizarea. Marga a vrut ca unităţile şcolare să fie, să fie date în grija oamenilor dintr-o localitate. Am admirat idea lui şi susţinerile lui cu multă tărie şi cu mult interes decentralizările învăţămîntului, de a realiza cu adevărat autonomia universitară, şi de a prinde cu adevărat în legea Învăţămîntului. De fapt chiar sub Marga, ministeriatul lui Marga s-a înbunătăţit Legea Învăţămîntului, pentru că ea a fost editată în 1993, sau în 1995 şi înbunătăţită în 1999. Era 84/1995, şi apoi 151/1999.

- *După Marga?*

- După Marga am avut parte de Doamna Andronescu, în care eu am avut speranţe, deşi îmi este adversar politic, am avut-o ca şi colegă, chiar în dreapta mea stătea în Comisa pentru Învătămînt, m-ia fost colegă şi în liceu, venin amîndoi din acelaşi liceu din Turnu-Severin şi am avut încredere în dumneaei, şi din păcate, colega mea m-a dezamăgit. Din îndată m-a dezamăgit total, pentru că în aceşti doi ani nu a avut efectiv curaj nici măcar să respecte Legea Învăţămîntului de la Marga venită, dar să mai vină cu noutăţi. A condus prin defecte, prin idei date mai întîi bombe a la Năstase în presă şi după aia să vadă cum perputează şi cum reacţionează opinia publică cu privire la idei. V-am spus cu clasa 0, apoi a renunţat, acum e o mare divergenţă cu părinţii cu privire la şcolarizarea la 6 ani, care după opinia mea – am şi avut o conferinţă de presă pe această temă – opinia mea este exagerată, adică părintele au dreptate că opusese, ba chiar în unele judeţe inspectorii generali la această dată au ordin să şcolarizeze toată lumea, mai puţin cei care îi zice medicul că nu corespund fizic, psihic, locomotor, sau nu ştiu cum. Or Legea Învăţămîntului este generoasă şi cuprinzătoare şi foarte clară în acest sens. Dintotdeauna, dar dintotdeauna în învăţămîntul românesc pe care îl cunosc de ani foarte mulţi, am fost ani mulţi director de şcoală, am fost inspector şcolar înainte de a fi parlamentar, şi în învăţămîntul românesc absolut întotdeauna au fost admişi copii de 6 ani, dacă părinţii şi-au dorit acest lucru. Sigur

că părinții conştienți şi-au examinat copii, I-au verificat la nişte profesori, chiar dacă n-au avut mari specialişti în domeniul psichopedagogiei, dar oricum s-au documentat, s-au informat şi au cunoscut copiii, şi au cerut şcolarizarea la 6 ani şi niciodată n-a fost respins această şcolarizare la 6 ani. Doamna Andronescu vrea să facă obligatorie şi să dea şi amenzi. Eu mi-am permis să fac şi o comparație, este la noi învățământul, studiul, serviciul militar obligatoriu. Am comparat înrolarea copiilor în clasa întîi cu încorăporarea tinerilor de 20 de ani în armată. Mi-am permis această comparație pe care a subliniat-o şi presa locală, mă refer la presa locală din județul de unde vin eu,, Vîlcea.

- *Doamna Andronescu ce model european urmează?*

- Cred că nici un model, cred că nu ştie de nici un model, doar de acum – nu rîde – realmente, nu sînt răutăcios față de doamna Andronescu, pentru că v-am şi precizat, dincontră, eu sînt înțelegător şi mi-e foarte greu sentimental să o acuz, pentru că îmi e totuşi colegă, am avut acelaşi profesori, mai tînără cu cîteva ani, am stat în aceleaşi săli şi laboratoare ale aceluiaş liceu, mi-a fost colegă în comisia de învățămînt la parlament în legislatura precedentă – îmi e destul de greu să o critic, dar îmi pare rău, nu văd nici un model pe care să o urmeze. De acum cred, ştiu că se lucrează la ceea ce s-a dorit mai demult şi dumneaei s-ar putea să facă un succes pînă la urmă. Îi doresc, pentru că doresc succes învățământului de fapt, şi doresc şi adversarului politic, că n-am încotro, se doreşte de foarte mult timp, după nişte modele europene să avem separate legile învățământului pentru învățământul preuniversitar şi pentru învățământul universitar. În România, precum bine ştiți există o lege pentru ambele sisteme, sau etape de învățământ. Ei bine, dumneaei lucrează de mult timp şi chiar scosese un project pe care l-au prins cîțiva, a constatat că e foarte criticat, au criticat sindicatele, l-am criticat noi – cei care am aflat de el, personal eu n-am reuşit să-l prind şi chiar mă bucur că n-am văzut pentru că aş fi avut foarte multe de criticat. Şi a renunțat la el, a retras foarte repede – nici măcar la comisa de învățămînt, cu care eu sînt în legătură permanentă, n-a ajuns, nici măcar la comisa de învățămînt a camerei deputațiilor nu există. I-au retras repede ăştia de acolo, sau nu l-au dat deloc, nu mai ştiu şi urmează foarte curînd să apară un asemenea project. Poate că după acel project, este vorba de projectul legii învățământului preuniversitar, poate că după văzul acelui project aş putea şi eu să răspund la întrebarea dumneavoastră: ce sistem european are de gînd să aprobe.

- Cum credeți dumneavoastră, ce sistem ar veni bine României, care e mai aproape de tradiția sistemului românesc*?*

- Mai aproape de tradiția învățământului românesc pentru că întotdeauna învățământul românesc a fost asemănător celui francez, deci dintotdeauna, de la primele reforme ale învățământului românesc istoria învățământului românesc reyultă acest lucru, cu pregnanță şi cred că pe această tradiție, poate şi greşesc, dar cred că, poate că şi greşesc pentru că sunt vorbitor curent de limbă franceză şi poate sentimental greşesc. Dar eu susțin şi aş susține cu tărie şi cu argumente, sigur că da, ca prin tradiția învățământul românesc aspiră la învățământul francez, ca model de lucru. Am încercat în parlament cînd s-a votat legea învățământului, statutul cadrelor didcatice, multe elemente pe care eu am susținut ca fiind importante. Am vrut chiar să institui bacalaureatul francez, pe care eu am admirat. Este un

bacalaureat elegant, ținînd cont de aptitudinile elevilor, de clasele pe care le urmau, umaniste, ştiinţifice, un bacalaureat elegant, cu bacalaureat de limbă separat cu un an înainte de absolvire. N-am reuşit din păcate, am reuşit ceva asemănător, ce n-am reuşit iarăşi în legea învăţămîntului şi am susţinut cu tărie, non existenţa probelor orale, să fie numai probe scrise, sînt cele mai serioase, sînt mai sigure, deci am vrut cu desăvîrşire eliminarea probelor orale, adică mi se dă dreptate acum, pentru că începînd de anul acesta am şi găsit un element de laudă a doamnei Andronescu – credeam că nu găsesc – uite că am găsit. Am înţeles că de anul acesta are de gînd, în noua lege să instituie la probele orale prinse în legea învăţămîntului, probele orale de bacalaureat, să nu se mai dea note, să se dea calificative, nu calificative, să se dea admis sau respins. Ceea ce e un lucru într-adevrăr, la probele orale este admis sau respins. Într-o probă de limbă orală e de acceptat, dar să dăm admis sau respins, sau în educaţia fizică, obiect de bacalaureat, ceea ce n-am agreat ca atare – dar mă rog, trec peste asta – deasemenea se dădea o notă şi acolo toţi elevii alergau sau nu alegrau conform baremului, primeau zece, pentru că profesorii de sport sînt mai generoşi. Nu e o treabă cinstită faţă de copilul acela, chiar dacă un copil se bucură că ia zece, nu e cinstit faţă de el, adică nu-l educăm în mod serios dîndu-i zece fără să merite, cînd el ştie că la alergarea de 100 de metri colegul lui a făcut 12 secunde şi el a făcut 18 secunde, sau 20 de secunde şi iau amîndoi zece. Asta nu mai este educaţia unui copil, chiar dacă, repet, copilul acela se bucură.

Ce am reuşit personal să impun – mi se pare că aţi avut o asemenea întrebare – ce am reuşit personal să impun în comisia de învăţămînt şi în plenul camerei deputaţilor, faţă de veghea legislatură, cea comunistă, am reuşit reducerea numărului de ani între gradele didactice, la noi trebuiau trei ani de stagiatură, eu sînt cel care am impus şi am convins şi comisia şi plenul, îmi aparţine în exclusivitate acest lucru, doi ani de stagiatură. Eu am considerat că este suficient pentru un cadru didactic să stea doi ani în stagiatură. De fapt modelul am luat de la un alt domeniu şi anume din domeniul juridic, avocaţii şi judecătorii dintotdeauna din România au avut după modelul, cred că tot francez, au avut doi ani, totdeauna de stagiatură. Inginerii în România aveau 1 an de stagiatură, profesorii după ce aveau salarii foarte mici, aveau 3 ani de stagiatură, ca să stea cît mai mult cu salarii cît mai mici. Probabil am pornit în susţinerea mea şi avînd în minte ideea salariilor mici şi a dificultăţii de a parcurge nişte trepte şi a obţine nişte salarii cît de cît mai mari. Eu am opus acest lucru. Un alt element susţinut de mine şi reuşit de mine- o altă reuşită a mea personală se referă la mişcarea cadrelor didactice. Mă duc aminte că nici Maior şi nici Marga, aceşti ministri clujeni nu erau foarte de acord cu mişcarea cadrelor didactice, cu posibilitatea ca în cadrul aceluiaşi localităţi, un om, cînd se iveşte un post mai aproape de domiciliul lui, să poate ocupa prin acest sistem de transferare, avînd desigur calitate de titular. Am susţinut asta pentru că cînd se dădea concurs şi cînd se dă concurs de intrare în învăţămînt într-o localitate, nu se concurează pe posturi de la şcoala numărul, sau de la liceul numărul, se concureză pe un post de matematică, să zicem o catedră din Bucureşti. Că atunci este firesc, ca în momentul cînd apare – omul ia concursul chiar la marginea Bucureştiului, sau nu ştiu unde, chiar în centrul Bucureştiului, dar el stă la marginea Bucureştiului. Atunci mi s-a părut firesc să-i creem omului ăsta posibilitatea să nu piardă chiar atît de mult timp, cadrului didactic cu deplasarea de la locuinţa lui la şcoală. Şi am obţinut acest lucru. Pe care doamna Andronescu, din păcate, cam vrea să-l desfiinţeze,

din cîte am auzit. Cred că nu îl deranjează timpul consumat pentru asemenea mişcări ale cadrelor didactice, şi e păcat. Ce am mai obținut prin experiența mea de profesor, de director, de inspector şcolar, am constatat în aproape fiecare unitate şcolară mare, există oameni, care spre sfîrşitul carierei nu mai sînt atît de potenți, nu pot ține clasele, nu mai sînt foarte eficienți, şi mi s-a părut normal – deasemenea sînt oameni, care după vîrsta de pensionare sînt încă foarte puternici, foarte riguroşi, foarte valoroşi şi am considerat normal, şi am şi reuşit în lege, ca drept – şi a trecut în statut acest lucru – ca drept a cadrelor didactice să se pensioneze cu trei ani mai devreme de vîrsta de pensionare, dacă e cazul, sau cu trei ani mai tîrziu, iarăşi, dacă e cazul şi dacă colectivul de profesori constată, că acel coleg poate rămîne pe catedră. Deci aceştia sînt nişte elemente pe care am reuşit personal.

- Deci ați luat parte activ în elaborarea legii învățămîntului şi cea a personalului didactic?

- Chiar la elaborarea legii am fost singurul deputat, care a lucrat alături de specialiştii ministerului la elaborarea proiectului legii.

- Care specialişti? De la ISE?

- Chiar de la ISE mă duc aminte, am lucrat cu inspectori de la minister, oameni de la ISE, cercetători psichopedagogi, şi eu am fost singurul parlamentar şi preşedintele comisiei, de fapt doi oameni, preşedintele şi cu mine, a găsit de cuviință ministrul de atunci şi ministrul următor şi m-au invitat să lucrez efectiv, nu ca parlamentar, ci ca specialist în domeniu. Şi am lucrat cu plăcere, iar apoi în comisie. Ce nu mi-a ieşit în proiect, am încercat în comisie.

- Cum vedeți, care grupuri au putut să îndeplinească țelurile mai bine prin această lege?

- Cred că Marga, cred că ministrul Marga a reuşit cele mai bune elemente de reformă. Da, acesta este convingerea mea. Marga este un ministru care a reuşit într-adevăr să impună elemente de reformă în lege, în legislație, şi chiar şi în aplicarea. Deci a fost un ministru serios, un ministru competent, eu nu l-am agreeat sentimental pentru că el este germenofil şi eu sînt francofil, deci sentimental nu a funcționat, dar am avut o bună înțelegere cu el, înțelegere profesională şi m-am bucurat unul de respectul celuilalt.

- În susținerea principiilor PD cu cine ați putut colabora în comisie şi în parlament, cu ce grupuri, partide, sindicate ?

- În general, în comisie era o atmosferă de lucru şi cam 90% din activități…telefon… spuneam că în comisie a fost o atmosferă de lucru, atmosferă serioasă şi ne plăcea să credem, şi chiar reuşisem în această atmosferă fără să ținem tare cont de culoarea politică. Deci era, eram toți profesori, ne străduiam să rămînem tot asta, aşa că îmi amintesc cu plăcere de atmosfera de lucru, de înțelegere, deci n-am putea să zic că m-am înțeles mai bine cu deputații dintr-un partid sau altul, în general ne-am înțeles bine.

În parlament, în timpul guvernării noastre între 1996-2000 sigur că ne-am înțeles mai bine cu partenerii de coaliția de guvernare, sigur că da. Dar în frecvente cazuri în plen, dovadă că ne-au reuşit nişte articole, chiar cu sprijinul opoziției guvernului, şi însăşi fiind eu în opoziție în periodada 1992-1996 am avut proiecte şi amendamente care mi-am reuşit fiind în opoziție, chiar cu parlamentari de la guvernare. Îmi aduc aminte cînd a fost vorba de bugetul învățămîntului, nu mai şti ce an în perioada 1992-1996, ca șt-mi iasă un amendament pentru municipiul Craiova, de care sînt legat, a trebuit să mă aliez cu nişte deputați care erau la guvernare atunci, ori cu doi, unul din opoziție şi unul de la PSD, ca să putem trece şi să obținem bani pentru nişte construcții care erau neterminate şi deja începute şi în faza de finalizare şi nu reuşisem să obținem fondurile necesare pentru finalizarea lor.

- *De cînd are PD-ul o politică educativă?*

- Dintotdeauna.Şi FSN-ul a avut. Şi FSN-ul, din păcate în aceea perioadă 1990-1992, perioada acela scurt, a fost un mandat, o legislatură nu foarte coherentă, cel puțin în materie de învățămînt, nu am fost foarte coherenți, nu am fost foarte egzacți, am avut un ministru, care în domeniul psicho-pedagogic, chiar de domnul Golu Mihai îmi amintesc cu plăcere ca om şi e şi el din zona mea geografică, dar a fost un om foarte blînd şi nu foarte impunător. A fost şi o periadă de buzbuială, de căutări, nu e corect zis bujbuială, în româneşte nu sună foarte corect, de căutări aş zice. De abia după 1992, mandatele 1992-1996 au ajuns la nişte sublinieri mai pregnante, mai serioase în materia de restructurare a învățămîntului, de modernizare a lui.

- *Dacă ar trebui să aşegeți din 4 valori fundamentale ale politicii educative, egalitate de şanse, calitate-eficacitate, libertate, valori tradiționale, percum religia?*

- Valorile tradiționale le respect, mă tem că le aleg pe toate patru.

- *Dacă ar fi că trebuie să alegeți?*

- Să le pun în ordine? Calitate şi eficiență, pentru că este determinantă şi poate cuprinde şi pe celelalte, dacă stăm bine să ne gîndim.

- *Politica educativă a PD-ului are ceva în comun cu politicile educative ale celorlalte partide?*

- Sigur că da.

- *Care sînt consesiile?*

- Aproape toate, adică în materia de învățămînt dacă citim programa de guvernare şi de campanie a PSD-ului sună aşa de frumos şi al PNȚCD-ului, şi al liberalilor şi al tuturor, toate programele acestea politice, sau de campanie electorală sînt foarte generoşi, deci puține elemente găseşti acolo de criticat, sau de neacceptat, mai degrabă găseşti că sînt prea generoase adică prea curajoase ca să le poți critica, dar în legătură cu realitățile şi cu posibilitățile efectiv de punerea lor în practică. Dar de criticat, tot sînt

programe politice, de fapt acest lucru se întîmplă în toată lumea, în programele politice, în programele de guvernare tot promit de toate şi frumos că le poți accepta.

- Cum credeți în ce măsură se realizează valorile democratice în învățământul Românesc: vizibilitatea, contabilitate, transparența…?

- Avem. Teoretic ele sînt realizate, teoretic da. În practică stăm mai rău, întotdeauna stăm cu practica mai rău. Cred că nu numai noi, toată lumea stă rău cu practica. Legea învățământului, legile actuale ale învățământului sînt generoase, sînt remarcabile, eu am avut întîlniri cu parlamentari din alte țări europene, cărora le-am dus întotdeauna cadouri deplasații cînd am avut, le-am prezentat în traducerea respectivă a legii, în general am avut tradusă în franceză şi în engleză, dar cred că şi în germană, nu sînt prea sigur. Dar au fost apreciate de confrați parlamentari din alte țări, deci ele sînt destul de generoase, ptcat este că nu se pun în practică, nu se aplică aşa cum a fost prepusă şi aşa cum a fost votată. Sigur că orice lege e perfectibilă şi trebuie să fie perfecționată din timp în timp, dar păcatul nostru românesc este acela că nu le punem în practică.

- Cu vizibilatatea şi contabilitatea sistemului cum staţi?

- Ca şi alte domenii de activitate, ca şi societatea, chiar fără să vrem uneori, evoluăm. Evoluția este certă. Evoluția a fost chiar şi pe vremea comuniştilor, găsim elemente destule de evoluție a învățământului în timp. Cu încetineala de vigoare şi cu dogmele de atunci. Deci oricum vom evolua, important e să evoluăm cît mai repede de putință. Acesta este dorința unui om politic şi a unui om legat de şcoală. Din nefericire în aceşti doi ani am avut stagnări în aceşti doi ani de guvernare PSD, am avut încetiniri, am avut chiar frîne puse de unii guvernanți, de pildă la nivel general de guvern, n-au înțeles niciodată guvernanții români, oricare au fost ei, şi ai mei şi ai lor, deci oricare au fost guvernanții români, n-au înțeles modelele de pildă japonez, cel german chiar, care au investit după al II.-lea război mondial foarte mult după ştiința mea, au investit enorm de mult în educație şi învățămînt. Acesta este investiție pe termen lung, cu rezultate pe termen lung şi rezultate valoroase. Şi dacă iau numai Japonia şi Germania este suficient să le dau ca exemple de state, de guverne, de națiuni care au ştiut exact să investească unde trebuie, în învățămînt. În felul acesta şi-au asigurat forța umană care a determinat evoluarea. Nu poți să investeşti în industrie fără să investeşti în specialişti, nu poți să investeşti în economie fără să ai specialişti, deci e firesc să investeşti în primul rînd în crearea de specialişti. Şi asta ce înseamnă? Să investeşti în învățămînt. Din păcate guvernanții noştrii, toți din 1990, pînă la această dată, inclusiv colegii de guvernare nu au înțeles că trebuie făcute eforturi mai serioase pentru a învesti în învățămînt. Se iau măsuri de moment, ce facem la anul.

- Dacă PD-ul se bazează în elaborarea politicii educative pe analize, opinii ale experților?

- Sigur, avem specialişti în acest domeni, avem oameni în comisa de învățămînt, profesori, cadre universitare cu experiență, cadre din învățămîntul preuniversitar cu experiență.

- Sînt şi instituții în spatele partidului?

- Nu, partidul are o comisie de învățămînt chiar şi pe nivelul județean, este un departament de educație în cadrul partidului, al cărui preşedinte este vicepreşedinte al Biroului Permanent Național, care are şi un secretar. Apoi aceşti oameni dirijează şi realizează nişte comisii pe domenii, pe învățămîntul primar, preşcolar să zicem, gimnazial, profesional, deci există aceste comisii care lucrează permanent, care monitorzizează activitatea pe domenii şi pe bucățele în învățămînt şi care vin cu studii, cu concluzii pe care le acceptă prin vot unanim biroul permanent național, fie biroul județen, pe județe şi care se reflectă în luare de poziții, în conferințe de presă, în relația cu sindicatele din învățămînt.

- Dacă din 2004 ați fi ministerul educației, care ar fi primele măsuri luate de dumneavoastră?

- N-am nici o şansă, dar acceptînd ipoteza dumneavoastră. N-am nici o şansă pentru că la noi tradiția este să fii cadru universitar ca să conduci un ministeriu cu atît mai mult dacă rămînem împreună cu învățămîntul preuniversitar şi universitar, deci n-am nici o şansă. Dar dacă aş fi, aş avea în vedere în primul rînd reforma curriculară, în primzul rînd asigurarea bazei materiale şi finanțarea corectă şi decentă al învățămîntului şi reforma curriculară, plan de învățămînt, care se referă la discipline şi la ore pe discipline, deci planul de învățămînt, programele analitice şi manualele şcolare. Şi dacă am asigurat baza materială şi financiară sunt sigur că voi avea cadre suficiente şi pergătite, dacă rezolv cele trei elemente curriculare sînt sigur că elevii pot să au însăşi învățători foarte buni de calitate şi au elemente de bază încăt să fie asigurate educația, să fie formați pe viață.

- Care este opinia Dumneavoastră personală despre politica educativă a UDMR-ului şi despre cerințele lor educative?

- Pe udemeriştii le invidiez, pentru că ştiu ce vor, sînt uniți şi foarte disciplinați. Dar în urma urmei parcă acum par mai puțin uniți. Cerințele lor par uneori puțin cam exagerate, forțate, nu cred că părinții copiilor maghiar vor acest lucru. Părinții şi copii de etnie maghiară nu şi-ar dori acestea, să aibe ora în plus şi o oră în plus la examen. Pot să vă dau şi alte exemple. Deci mi se pare mie că forțează şi urmează mai mult idei politice, decît cerințele alegătorilor.

- Ceilalți parlamentari cum văd aceste cereri ale UDMR-ului?

- Cei care analizează cu simt de răspundere trebuie să-i respecte ca parteneri sau ca adversari. Sînt foarte ordonați, şi foarte uniți. Păcat că în ultimul timp această unire, ordonați rămîn maghiarii, aşa zic eu, păcat că în ultimul timp se pare că nu mai sînt tot atît de uniți. Ei nu sînt un partid, ei sînt altceva.

- Aceste cerințe sînt în corelație cu scopurile PD?

- Sigur, am avut de multe ori elemente comune şi ne-am înțeles în demersurile unora sau altora, mai puțin ne-au convins cînd a fost vorba de realizarea uneori forțată a învățămîntului în exclusivitate, cu limba de predare în limba maghiară. Eu cred că acest lucru a fost cam forțată, acesta e convingerea mea.

Celelalte obiective am acceptat şi le acceptăm, mai puţin pe acesta, partea acesta pentru că, şi nu spun, eu nu sînt naţionalist. N-am fost şi nici nu am cum să fiu, în zona în care trăiesc eu are puţini naţionalişti. Eu cred că de dragul unor deziderate politice al lor ei sînt potrivnici nevoilor tinerilor în perspectivă. Este mult mai bine şi se realizează mult mai uşor lucrul acesta, este mult mai bine ca un tînăr de etnie maghiară să ştie foarte bine şi româna şi maghiara şi le admir cu toată dragostea. Pe cînd ţinînd în clasele mici în clasele cu predare în exclusivitate în limba maghiară şi predare puţinică, o oră sau două pe săptămînă în limba română îl obligă pe acel copil să-şi caute de lucru numai într-o zonă anumită geografică. Şi e păcat că acel copil n-are curaj să abordeze suficient cunoştinţele, pentru că el avînd… şi se cunosc chiar parlamentarii maghiari, parlamentarii maghiar cei ce au urmat şcoli în limba română vorbesc perfect limba română şi cursiv, fluent şi cu uşurinţă şi vorbesc şi maghiara deasemenea. Cei care au făcut studii în clasele mici, chiar şi liceale în limba maghiară în mod exclusiv, se descurcă foarte rău în reuniunile parlamentului. Şi sînt exemple, pot să şi enumerez, dar nu e cazul.

- *Mulţumesc mult pentru interviul acordat.*

- Cu plăcere.

1.4 Interjú a Nemzeti Kereszténydemokrata Parasztpárt (PNŢCD) egykori oktatási miniszterével, a képviselőház oktatási bizottsági tagjával

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-14

Helyszín: Bukarest, Parasztpárt székháza.

Az interjú nyelve: román.

Kódszáma: IOBK – 02 – 2003.03.14

- După ce a apărut Legea 84/1995, a fost lăudată de multe lume, după cîteva luni a trebuit să se intervine pentru o modificare pentru a asigura, în general o serie de doleanţe ale studenţilor din toamna 1995. Deci o lege lăudată, o lege organică a fost modificată la solicitarea foarte intensă a studenţilor. Erau cîteva prevederi care nu erau în conformitate cu gîndirea lor de atunci şi cu care cei care eram în opoziţie, eram de acord. Legea a fost modificată în noiembrie 1995, iar publicată în ianuarie 1996. După aceea în 1997, povestesc evoluţia acestei legi, în 1997 s-a dat o ordonanţă numărul 36 din 1997 care pe lîngă prevederi foarte interesante în domeniul învăţămîntului în limba minorităţilor naţionale – ţinînd seama că UDMR-ul era la guvernare împreună cu noi – s-a reuşit să se introducă şi o serie de prevederi noi, foarte importante pentru evoluţia din 1995 pînă în 1997 în învăţămîntul românesc. Această ordonanţă a fost preluată de parlament, ca orice ordonanţă şi rezultatul a fost o modificare de substanţă de data asta a Legii Învăţămîntului din 1996 în anul 1999. Şi a apărut la începutul anului

2000. Această lege între timp la anumite articole a fost deasemenea modificată, dar numai pe articole mai mult sau mai puțin semnificative. În momentul de față, actala conducere a Ministerului Educației şi a Cercetării, noua nume al Ministerului Educației Naționale din vreme ce s-a schimbat Ministerul are următoarele intenții: vrea să facă o lege a învățământului superior, o lege a învățământului preuniversitar, alte cîteva legi specifice şi la urmă să pună un covăr, o lege de ansamblu care să lege acest pachet. Din păcate nu s-a mers cu pachetul direct în totalitate care în momentul în care s-ar aplica, ar înlocui această lege, ci deocamdată se merge pe bucăți. Din punctul nostru de vedere, al PNȚCD şi al domeniului de educație de care mă ocup şi răspund în cadrul partidului – mi se pare o greşeală să luăm iarăsi pe bucățele pentru că, de fapt acest proiect de lege cuprinde prevederi din alte legi existente, din legea învățământului, din legea acreditării, din legea acreditării învățământului superior, aşa, din alte hotărări de guvern, deci s-a preluat o serie de elemente şi s-a constituit un proiect, care practic este disjunct de celelalte domenii. Deci se doreşte pe deoparte şi noi dorim, o înbunătățire a învățământului superior, deci o evoluție a acestuia pentru a fi compatibilizat cu sistemul european şi nu numai cu cel european, trecem la globalizarea, care vrem, nu vrem se va produce. Ce susținem noi, ca partid, dar este scoasă din sistemul general al sistemului şi celelalte legi nu ştiu în ce măsură sînt corelate cu astea. Deci ar trebui o gîndire în ansamblu, un covăr, cam ce vrem pentru acest sistem în reforma sa, după aceea legile specifice, legile de fiecare parte, dar probabil că actuala guvernare şi cei care coordonează sistemul educațional din România, doresc să îşi treacă o serie de realizări din punct de vedere legislativ. Mă rog, înțeleg lucrul acesta, dar nu cred că este benefic pentru sistemul de ansamblu. Acum, în afară de această lege a învățământului, cu care în cel puțin 80, 90 la sută sîntem de acord, sigur, o serie de prevederi trebuie modificate, ceea ce nu ştiu dacă se va face, există şi alte reglementări legislative. Spuneam mai devreme legea 88 privind acreditarea învățământului superior. Ştiți că după 1990 au apărut o serie de instituții de învățămînt superior, sub forma unor SRL-uri, adică sub forma unor societăți cu răspundere limitată, care, sigur, că unele dintre ele puteau fi considerate acceptabile, altele nu. Dar o reglementare lipsea. Şi atunci în 1993 şi cu contribuția noastră a apărut o lege, numărul 88, care introducea o reglementare pentru ceea ce deja exista, dar nu era recunoscută. Ordine s-a făcut în mare măsură în sistemul de învățămînt particular care este o componentă a sistemului național al învățămîntului şi în momentul de față se simte nevoia – şi lucrul acesta a fost realizat deja – de modificarea legii 88, ținînd seama că şi alte unități ar dori să fie înființate. Nu au fost să zicem înființate întrun cadru ilegal, deci aceea lege din 1993 încerca să rezolve un cadru anterior practic ilegal pentru învățămîntul superior, adică acelea care nu corespondeau normalității, să fie eliminate, şi să nu dea bani viitorii studenți degeaba, că nu-şi producea efecte, mă rog, nu asigura calitate. Iar pe de altă parte, cei care asigurau acest lucru, să li se dea mai întîi autorizația de funcționare, autorizația provizoriu de funcționare, după care prin lege, se va vota în parlament prin lege – ele devin acreditate, adică înființate. În momentul de față există 18 universități particulare înființate prin lege, aşa. Există 48 de universități de stat civile şi cîteva universități de stat militare. În total 56 universități de stat şi 18 de universități particulare acreditate. Peste aceste 18 sînt mult mai multe, care sînt cu unele facultăți autorizate provizorii, adică au dreptul să şcolarizeze studenți, dar nu au dreptul să ofere diploma de licență sau diploma de absolvire a facultății respective, sau a învățământului de scurtă durată. Diferența dintre autorizația provizorie şi

acreditare este tocmai această acordare, finalizarea printr-un examen la universitatea respectivă în cadrul acreditării, în cazul universităţiilor care sînt acreditate şi la o altă universitate acreditată, de regulă de stat pentru cele care au autorizaţie provizoriu. Deci acest alegislativ. Acum, din punctul de vedere al nostru…

Eu am mai făcut un material pe care vă dau la dispoziţie, vreo trei pagini, nu ştiu pentru ce ocazie am făcut, dar am făcut, un an al ministrului educaţiei Naţionale, deci un fel de raport de activitate să spunem aşa. Foarte pe scurt, pe cererea partidului de fapt, foarte pe scurt cu nişte date foarte concrete, uneori chiar foarte concrete. Eu am mai intrat azi dimineaţă în el să nu mai fie chiar atît de concrete, pentru că ţi-l ofeream, adică o serie de elemente personale care trebuia să pun la dispoziţia partidului, am eliminat pentru că sunt, cum am spuneam interne. Deci ăştia ţi-l dau.

Eu am luat acest Ministeriu îmi aduc aminte pe 12 decembrie 1996 într-o jumate de oră. Am stat de vorbă cu fostul Ministru Liviu Maior, pe care îl cunoşteam de ani de zile pentru că în acel timp fusesem în cadrul parlamentului României, consilier al grupului parlamentar PNŢCD şi relaţiile erau relaţii normale în cadrul unor comisii în cadrul unor relaţii cu Ministerul şi am şi lucrurile mai bune şi lucruri mai puţin bune în cadrul Ministerului. Deci nu eram venit din alt tărîm, ci cunoşteam în detalii ce se întîmplă în ministeriu şi în sistemul educaţional. De moment ce am fost numit ministru, sigur că, mă rog, după propunere, sigur că am trecut prin votul comisiilor de specialitate. Pot să spun cu oarecare mîndrie că în comisia mea de specialitate, comisia pentru învăţămînt, tineret şi sport a camerei deputaţiilor şi la care au venit şi cei din senat, comisia de la senat, scorul la vot a fost unanim. Deci n-am avut nici o reţinere, nici un vot contra, nici o abţinere, a fost un unanimitate, am fost votat de toată comisia pentru a îndeplini calitatea de Ministru al Învăţămîntului în aceea perioadă. După a lună de zile am schimbat titulatura în Ministerul Educaţiei Naţionale. Este o formă, titulatură, care era după opinia mea mai apropiată de conţinutul sistemului, conţinutul învăţămîntului, nu se referea exclusiv la învăţămînt, pentru că educaţia, după părerea mea este o componentă mai mare decît strict învăţămîntul normal de care vorbeam mai devreme. Include şi cea ce ţin foarte mult, long life education, adică învăţămîntul permanent, învăţămîntul care cuprinde o viaţă întreagă, pînă cînd mai este pe acest pămînt. Păi ăsta e raportul de activitate pe care spuneam cu realizările, dar şi cu o serie de disfuncţii. E rar ca cineva să spună unde a greşit, eu îmi asum această răspundere şi se ştie care au fost ideile mai bune şi care nu au fost atît de bine la momentul acela. Aici aveţi programul de 6 luni imediat pentru că aveam obligaţie ca să facem ceva scurt, nu numai proiecte, programe ce se văd după 50, 100 de ani ci să vedem ceea ce facem pe termen scurt. Pentru că e adevărat, că eram într-o criză, de fapt şapte. Institutul de ştiinţe ale educaţiei, un institut serios, a analizat încă de 1991-1992 şi a scos o serie de materiale şi a identificat 7 crize majore ale sistemului de învăţămînt. N-are rost să intru acum în pledorie, dar le-am însuşit, le-am recunoscut şi evident că trebuie să luăm o serie de măsuri. Primele măsuri, evident au fost o serie de măsuri punctuale, lucruri care au început să fie făcute încă din 1990, a elimina socialismul ştiinţific, marxismul – desiguri o serie de lucruri care erau punctuale. Încetul cu încetul am mers apoi pe modernizare şi restructurare şi practic eu am considerat că se cheamă renaşterea sistemului naţional de învăţămînt în condiţie în care ţinînd seama de tradiţie, obligatoriu pentru un partid care porneşte de la ideea de tradiţie naţională, aşa, dar ţinînd seama şi de

compatibilizarea cu sistemele diverse dar coherente în învățământul din țările unionii europene şi nu numai. Sigur există diferențe mari între sisteme, dar tendința este acelaşi. De altfel în 1999 România a semnat rezoluția de la Bologna, de fapt declarația şi legislatura, o declarație care se lasă cu o serie de recomandări şi în momentul de față, cel puțin pentru sistemul de învățământ superior o serie de prevederi al acestui declarații sînt analizate şi credem că ei vor fi şi transpuse şi în viață, în realitate. Unele sînt destul de dramatice pentru sistem, de exemplu, eu sînt profesor în domeniul al ingineriei, inginer constructor. Hidrotechnică exactă şi construcții. Şi noi am avut un sistem care producea un inginer technic, hidrotechnician să zicem în cinci ani şi jumătate în anii 1970, 1980. După care s-a redus la 5 ani şi în momentul de față prin această declarație de la Bologna se tinde şi se merge pe trepte. Prima treaptă, echivalentul bacchelor din statele unite de 4 ani, de la Bologna scrie 3 liniuță 4 ani în care dă titlul de inginer. Apoi o treaptă de un an şi jumătate doi ani, mă rog Bologna spune 1 an – 2 ani în care devii master în domeniul respectiv. Şi în a treia treaptă de 3, 4 ani PhD doctoratul. Sigur că acest lucru este extrem de interesant şi uşor de aplicat pentru aceeia, în domeniul umanelor, limbi străine, limba română, geografie, istorie, partea care produce profesori de şcoală. Nu-i atît de uşor care au deja 4 ani şi devine în acest 4 ani profesor, nu atît de uşor pentru sunt deja cu drept de semnătură în domeniul technic, care de regulă o avem cu 5 ani de zile şi produce ingineri cu o anumită calificație. Şi sigur, sînt locuri în care pot aduce înbunătățiri, dar nu asta discutăm acuma. Reducerea aceia la 4 ani, iar treapta a II-a de masterat, care nu va fi pentru 100 la 100 ci pentru o proporție mare, oricum inferioară la sută la sută o să producă unele disfuncții în cadrul universităților propriu zise şi în primul rînd asupra cadrelor didactice, care sunt în clipa de față normate. Ei bine, ca aceste norme să nu existe, sau să existe sub altă formă, pentru că în lege de exemplu sînt trecute, că un profesor de universitate să aibă atîta şi atîta ore, preparatorul, asistentul la fel. Poate acest lucru ar trebui puțin flexibilizat ca să dea drumul universităților la nişte norme dacă există cuvîntul acesta, distincte în funție de rolul cadrului didactic pentru specializarea respectivă, sau pentru facultatea respectivă. Un exemplu, deşi îmi place extrem de mult sportul, profesorul de sport, care poate să conducă doctorate, dar la academia de sport. La mine, la universitatea technică el este echivalentul unui profesor de liceu. Nu face altceva decît un profesor de liceu, deci poate acolo un lector universitar ar fi suficientă, pentru orice caz acesta ar fi locul lui în cadrul universității. La fel un profesor de limbă străină. Poate să conducă doctorat dacă este la universitate şi este în specializarea şi produce asemenea profesori de limbă străină. La mine nu produce un profesor de limbă străină, produce un inginer, care trebuie să se descurce într-o limbă străină. Deci ceea ce îi cer eu într-o universitate technică nu este acelaşi lucru cea se cere într-o universitate de profil. Iată de ce susțin acest lucru. Acest lucru trebuie gîndit şi apoi universitatea poate să spună într-adevăr, creez o serie de poziții care pot fi ocupate, şi să facă o deosebire între poziția într-un stat de funcțiune şi titlul universitar care poate să fie mai mare. Nu văd nici o jenă pentru ca un profesor universitar să spunem de limbă străină sau de sport, sau altceva, chiar şi de matematică să ocupe o funcție de lector. Pentru că eu am nevoie în universitate nu de funcția de profesor care m-a căzut, ci de o funcție de lector, care oferă o serie de pregătire, o serie de programe de pregătire pentru inginerul meu. Deci iată trebuie să vedem puțin mai larg asemenea prevederi legale din momentul de față, care aduc o serie de restricții.

- *Care sînt prioritățile partidului în privința legii învățămîntului*?

- Superior?

- *Nu, şi celălalt.*

- Pentru că deocamdată legea învățămîntului în ansamblu n-aş putea. Aş fi vrut să existe un covăr, o lege globală, care să o discutăm o lună, două, jumătate de ani pe toate palierele, inclusiv restructurarea sistemului educațional de la grădiniță pînă în învățămîntul postuniversitar. Nu s-a dorit acest lucru, sau oricum nu asta e tendința, după cum observăm a ministerului de resort. Ceea ce a dat acum a fost acest proiect de lege al învățămîntului superior. Este în facere, un proiect de lege ecvivalent pentru învățămîntul preuniversitar şi astea sînt informațiile actuale. Se putea lucra şi în alte domenii, dar deocamdată astea două. Eu am o variantă, varianta numită varianta 6 acum vreo cîteva luni. Citind-o, sigur, - cu excepția unor termeni globali, generali, frumoşi, care ar duce la racordarea, la compatibilizarea învățămîntului nostru superior cu învățămîntul european şi nu numai cu el, - unele prevederi sînt inacceptabile, şi aduc atingere directă autonomiei universitare. Din acest punct de vedere e rău-rău. Nu vorbim numai politic, vorbim acum şi educațional, adică direct pe specialitate. O prevedere care sigur că dă durere de cap ar fi că acel consiliu administrativ al universității să fie numit prin hotărîre, prin ordin al ministrului. Se punea problema ca rectorul nu să fie numai validat după ce este ales de exemplu de cadrii universitari, şi recunoscut de ministru – să fie numit de ministru! Şi alte în special în domeniul financiar care noi făcusem un alt lucru în privința acesta. Introdusesem, un lucru foarte interesant, ca veniturile extrabugetare ale universității să fie cheltuite aşa cum decide senatul şi conducerea universității respective. Şi să poate fii păstrate aceste venituri extrabugetare, din cercetare din studiile făcute cu taxe, stb, să fie păstrate, să poate fi păstrate în bancuri comerciale, purtătoare de dobîndă. Ministerul finanțelor publice a elaborat şi guvernul pînă la urmă a dat o ordonanță după care s-a votat şi o lege a finanțelor publice după care acest lucru nu mai e posibil. Veniturile bugetare şi extrabugetare ale universităților se păstrează în trezorerie, cu dobînda aceea mică care acoperă doar rata de inflație. Iată un exemplu.

- *Aceste venituri extrabugetare la urma urmei poate folosi universitatea pentru țeluri proprii?*

- Deocamdată, după cum v-am spus acest lucru e numai un proiect de lege, deci nu e funcțional. Rămîne ceea ce noi propusesem în timp şi funcționa, deci deocamdată e pe stilul vechi, deci pe stilul după părerea noastră corectă. În ceea ce priveşte finanțarea. Pot să vă zic şi despre alte prevederi, dar n-are rost să vorbesc, pentru că acum de la varianta şase s-a ajuns la varianta x, numită varianta 9 pa care o am şi eu şi care urmează a fi dezbătută, înainte a devine proiect de lege guvernamental şi să ajungă în parlament. Deci totuşi Ministerul educației şi Cercetării încearcă o dezbatere anterioară producerii proiectului propus x, care după aceea să fie trecut prin parlament. Deci din punctul acesta de vedere e corect. S-a ajuns la această variantă 9, mă rog, probabil că şi eu şi alte persoane…, vor fi totuşi o serie de prevederi în corelare cu punctele nostru de vedere, dar deocamdată este la acest stadiu de evaluare, acest stadiu de discuții. Este bine că nu s-a produs o ordonanță de urgență. Doamna Andronescu putea să facă o ordonanță de urgență pe tema acesta care după aceea să fie, care îşi face

efectele după ce este publicată în monitorul oficial, dar după aceea să fie modificată în cadrul dezbaterilor parlamentare şi a votului în cadrul parlamentului. Deci tactica ministerului este corectă din acest punct de vedere. Drumul, după părerea mea n-ar fi trebuit să fie ăsta, pentru ceea ce am spus mai devreme, deci nu mă ocup cu problemele specifice înainte să văd ce fac cu sistemul. Deci să lăsăm deocamdată deoparte acest proiect de lege a învăţământului superior, care probabil va avea o evoluţie pe termen scurt, dar cu contribuţia, poate şi a noastră. Aş dori însă să spun altceva, în momentul de faţă în lume învăţământul obligatoriu este corelat cu anumite prevederi vizînd piaţa forţei de muncă, a drepturilor umane şi în Europa cel puţin există două state care au învăţământul obligatoriu de 8 clase, total, România şi Italia. Alte cîteva au acest învăţământ 9 ani. În legea învăţământului asta e prevăzut deja cu 9 ani. Nu s-a realizat deocamdată acest lucru pentru că nu îl schimbi numai cu cei care intră în clasa a V.-a, după ce termină învăţământul primar, trebuie să-l schimbi gimnaziul, să faci din 4 ani 5 ani, iar liceul de 3 sau 4 ani în cazul în care oferă şi o specialitate. Deocamdată acest lucru nu s-a făcut, adică această prevedere legală din 1999 nu există acuma. În acest moment Ministerul vine cu o altă idee, învăţământul nu de 9 ani obligatoriu, ci de 10 ani. Deasemenea cîteva ţări din Europa au învăţământul obligatoriu de 10 ani, bine, cîteva de 11 şi foarte puţine de 12. Numai că structura acestui învăţământ nu e încadrată corect în sistem. Deocamdată, ceea ce ţi-am spus, anul ăsta în 2003 examenul de capacitate la sfîrşitul bacalaureatului va fi dat după clasa a 8.-a. Dar învăţământul obligatoriu va fi de 10 ani. Al 9.-lea şi al 10-lea an se va desfăşura pentru cei care au finalizat învăţământul de opt ani obligatoriu în locuri diferite, adică unii liceu, unii şcoli profesionale, unii în şcolile de ucenici, dar în principal în şcolile numite licee la noi şi şcolile profesionale. Proporţia 65%, 35%. 65% la licee şi ceilalţi la profesionale. Cu alte cuvinte nu s-a gîndit că acei 10 ani să aibă un program şcolar comun, coherent, măcar în proporţie de 70, 75 la sută. Şi atunci cum e învăţământ obligatoriu care să ofere o pregătire globală, generală pentru cei care fac 10 ani de educaţie. Deci deocamdată acest lucru este o bilă neagră. Adică a face clasa a 9 şi zece în liceu normal, 11 şi 12 în liceu profesional cu materii diferite fără să schimbi programa şcolară, să gîndeşti în ansamblu, este o greşeală. Susţin că tendinţa într-adevăr mondială este ca învăţământul obligatoriu să depăşească 8 ani, de 9 ani, de 10 ani. Este o chestie normală şi este o tendinţă globală, nu e o noutate absolută. Însă modul în care acestă idee se realizează practic, deocamdată este depistă. S-ar putea – ţinînd seama de posibilităţile de decizie şi înţelepciunea factorilor de decizie, fie că se cheamă administraţie centrală de resort, fie ea în parlament, să conducă la o schimbare. Deocamdată nu e. O altă problemă care a apărut, clasa I.-a să fie nu de la 7 ani, ci de mai puţin, de la 6 ani. Legea în momentul de faţă prevede ceva: obligativitatea este că copilul care are 7 ani şi împlineşte pînă la 31 decembrie a anului respectiv, să intre în clasa I., obligatoriu. Deci poate să aibe maximum 7 ani şi 3 luni, iar pe de altă parte, cei care au împlinit 6 ani pînă la 15 septembrie, sau la data în care începe şcoala, e variabil, să aibe 6 ani. Pentru aceea însă este obligatoriu ca să facă un control medical dacă este capabil de a începe şcoala şi are o dezvoltare normală şi pozitivă pentru a putea să începe şcoala – e prevăzută de lege. Idea care a fost lansată de minister pentru toamnă, ca obligatoriu este pentru cei care împlinesc 6 ani pînă în septembrie, sub ameninţarea unei amenzi penale pentru părinţi să îi înscrie în clasa I-a. Deci nu sîntem împotriva începerii şcoalei la 6 ani, categoric, şi alte şcoli, şi alte sisteme încep şcoala la 6 ani, chiar şi mai devreme. Deci nu asta e problema. Problema este modul cum rezolvi lucrul acesta, cum pregăteşti

sistemul să-şi preia. În momentul de faţă dacă luăm cele două cohorte de 6 ani şi de 7 ani, fac peste 320 000 de copiii şi sistemul nu este capabil să-i preia, n-ai suficienţi învăţători calificaţi să-I preia două cohorte odată. Vei transforma atunci o serie de educatori de la grădiniţă, îi trimiţi nepregătiţi la clasa I.-a. Anul viitor o să ai o cohortă de circa 100 000. Pentru că rata, natalitatea la noi este destul de mică şi rata chiar este negativă între decese şi naşteri. Deci nu o ducem bine din punct de vedere statistic. Şi anul viitor o să avem 100 şi ceva de mii. Şi atunci anul viitor îl dai afară pe acei care ai luat acuma şi o să ai o cohortă, jumătate ce ai avut acuma. Cum e pregătit sistemul? Nicicum. Noi ne-am gîndit atunci în nouăzeci şi ceva cînd a apărut legea învăţămîntului, ca să existe ultima grupă de la grădiniţă, grupa pregătitoare pentru şcoală. Se punea problema ca să devine obligatorie. M-am opus categoric ca să devine obligatorie. Pentru că ar fi însemnat că un copil, care întîmplător n-a urmat această grupă şi a făcut 7 ani şi se duce la şcoală, car enu-l primeşte că n-a făcut grupa pregătitoare şi îl trimite de la 7 la 8 ani la grupa pregătitoare. Ceea ce e inutil. Şi atunci am pus în lege, ceea ce e normal, că se va generaliza pregătirea copilului în această grupă pregătitoare pentru şcoală. Lucru corect. Şi într-adevăr s-a generalizat. N-aş putea spune statistic acum cîţi copii urmează grupa pregătitoare, dar majoritatea. Şi atunci aceea grupă pregătitoare nu le dădea acasă la ora 12. Şi stăteau pînă la ora 4-5 şi după masă pînă ce părinţii îşi luau copii. În momentul în care aceştia pregătiţi sau nu pregătiţi în grupa de pregătitoare la şcoală îi trimiţi la şcoală la 6 ani, la ora 12 va avea cheia la gît şi asta e, cu asta pe stradă. Deci aici iar intervine o pregătire a sistemului ca să poţi să reţii toţi copii aceştia de 6 ani să reţii la şcoală să facă pregătirea, o oră, două, să-şi facă pregătirea în continuare într-un cadru organizat, într-un cadru supravegheat de învăţători, sau chiar de educatori, mă rog pentru orele de după, orele de pregătire personală după şcoala propriu-zisă. Deci acest lucru nu e făcut, nu e pregătit. Deci în sistemul nu va putea să intre cu toate forţele şi pregătire necesară, să primescă două cohorte în acelaşi timp în toamna lui 2003, în toamna anului acesta. Aş fi văzut să fie făcut etapizat, adică gradual, într-adevăr, copii, conform legii, care au un anumit grad de dezvoltare, sînt pregătiţi pentru a intra în şcoală, să o facă. Dar nu sută la sută din cei care a împlinit 6 ani pînă la 15 septembrie, ci anumite proporţii, la dorinţa părinţilor şi sub control medical strict. Pentru aceştia obligator e însă să rămînă la şcoală şi după masă. Sistemul iar nu peste tot poate prelua acest lucru. Pentru că dimineaţa e învăţămîntul primar, iar după amiaza în aceleaşi bănci ar fi gimnaziul 5-8, sau mă rog, 5-9, sau cît o mai fi. Atunci, ori un copil de 6 ani să stea în acelaşi bancă cu un copil din clasa a 8-a este o chestiune, este o problemă. Şi atunci băncile trebuie să fie reglate. Deci iarăşi o serie de lucruri. Pur şi simplu unde ţii copilul de dimineaţă ca să-l ţii acolo şi după-amiază? Iarăşi apar probleme de capacitatea şcolii de a rezolva acest lucru. Lucrurile nu sînt simple, deci nu trebuie să spunem că e o greşeală că ar începe şcoala la 6 ani, dar spunem că este o greşeală să înceapă la 6 ani fără pregătire, fără pregătirea sistemului de a prelua acest lucru. Trebuie preluat gradual. Sistemul de învăţămînt este un sistem extrem de conservator, nu se pot face inovaţii de azi pe mîine ca apoi să zici că nu e bine şi revii. Deci fiecare schimbare de guvern, fiecare schimbare să însemne o schimbare în sistem şi în gîndire. Nici asta nu e posibil, pentru că trebuie să existe o anumită continuitate. Cel puţin din cîte am înţeles şi din cîte am putut noi în minister şi cine au urmat din 2000, acest lucru s-a dorit, adică o reformă, o reformă continuă, o reformă pe întregul domeniu, cu anumite priorităţi, zic eu, dar care să fi o continuare şi nu o invalidare abruptă, a ceea ce s-a făcut pînă atunci.

- În ce constă aceste priorităţi la care vă refereaţi?

- Eu pot să laud acum Ministerul Educaţiei Naţionale pentru prioritatea lor pentru anul acesta. Vedeţi eu gîndesc pozitiv în general şi gîndesc şi acum. SEI înseamnă Sistem Educaţional Informatic – este un proiect care nu a plecat de la 0, vă şi spun în curînd de ce, dar care este o dorinţă a România de a aduce informatizarea în şcoală. Ce spuneam mai devreme cu societetea informaţiei şi societatea cunoaşterii ar reprezenta o etapă interesantă şi corectă în sistemul de învăţămînt. Deocamdată realizările sînt minore, dar nimic nu se poate face de azi pe mîine. Din ce ştiu eu este că din 1250 de licee, aproximativ s-au introdus asemenea sisteme educaţionale cu harduri şi softuri şi calculatoare, imprimante, acces la internet în 120 de instituţii. Nu sînt toate licee, sînt 113 de licee şi 7 centre de pregătire, deci 120. Adică 10 la sută, mai puţin de 10 la sută la licee. Dar nu pregătim copii doar în licee, mai sînt vreo 250 000 de şcoli. Deci programul este de durată. Am făcut o socoteală mai încolo în 1997 şi am constatat că programul a costat circa 340 milioane de dolari. Programul ministerului pentru etapa acesta, pentru 4 ani ar fi de 52, 36 milioane de dolari. Eu cred că puţin. Este corect cel ce au gîndit pentru achiziţionarea calculatoarelor propriu-zise. Nu să le cumpere, pentru că ele moral se uzează într-un an, un an jumate, doi ani. Şi atunci după un an, un an şi jumătate schimbi, mai dai o diferenţă, le schimbi pentru una mai bună. Plus că s-au intervenit o serie de firme s-au intervenit pentru a face nişte discuri educaţionale. Dar repet, calculatorul şi sistemul acesta technologic-informatic este o sculă, este un mijloc de învăţămînt. Nu înlocuieşte profesorul, nu înlocuieşte educatorul, nu înlocuieşte învăţătorul. A crede că poţi să faci exclusiv învăţămînt pe calculatoare, e o greşeală. Sigur în Australia, în anumite foarte rare localităţi, acolo există foarte dezvoltat sistemul de învăţămînt la distanţă în care pe calculator persoana respectivă stă acasă, accesează, primeşte, trimite. Dar ca sistem el nu este aplicabil în tolalitate în România, unde sînt slavă domnului localităţi foarte concentrate, rar sînt localităţi dispersate, unde ştiu şi eu, ferma respectivă să fie izolată să nu fie un vecin la sute de kilometri. Sînt şi la noi învăţămînturi la distanţă, dar învăţămîntul la distanţă ar fi mai ales pentru domeniul învăţămîntului continuu – long life education. Deşi universităţile acuma fac o convulsie cu învăţămîntul la distanţă şi învăţămîntul cu frecvenţă redusă, şi încers o şcolarizare cît mai mare pentru amîndouă. Ar mai trebui făcută ordine în concepţie, pentru că diferenţele nu sînt mari, pentru că pînă la urmă învăţămîntul la distanţă tot înseamnă o felie de suporturi pe hîrtie sau pe port magnetic şi omul învaţă mai mult acasă şi din cînd în cînd vine ca să discute, să consulte, să dea examene scrise, probe. În învăţămîntul cu predarea redusă cam tot acolo sîntem, cu deosebirea că nu primeşte mai nimic numai dacă le cumpără cursurile, sau le ia de la bibliotecă – deci diferenţa e mai mult în funcţia de materiale de regulă. Bun, i-am lăudat.

Prioritate la noi a fost în primul rînd reabilitarea unor şcoli care puteau să cadă la un cutremur de peste gradul întîi. Eu sînt constructor şi bineînţeles primul lucru pentru un elev la care mă gîndesc este să aibă un acoperiş, o clădire sigură, în care după aceea pot să produci ceea ce doreşti. Sigur că m-a ocupat extrem de mult de modernizarea învăţămîntului, pentru că am dezvoltat foarte tare atunci ceea ce se cheamă ROEDUNET, este reţeaua învăţămîntului superior de şapte mari providers în marile centre universitare la care s-au raportat în trecut şi inspectoratele şcolare şi o treime de licee. Deci pregătirea de a fii moderne a fost pregătită şi în anii 1997, chiar şi înainte, pentru că erau clase şi

înainte, normal, cu calculatoare, cu laboratoare informatice şi acest lucru funcţiona. Dar în proiect ca atare de informatizare de 340 de milioane nu l-am gîndit şi nu l-am realizat. Atunci este meritul acestora. Nu au plecat de la 0, dar este ideea corectă. Ceea ce mai interesant după mine a fost şi acesta în domeniul prioritar al nostru a fost acest program pentru reabilitarea şcolilor. Au fost analizate vreo 10 mii de clădiri şcolare din care s-au reţinut vreo o mie patru sute care erau într-o situaţie jalnică, fără fundaţie, cu acoperişul defect, n-are rost să intru în detaliu. Împreună cu Banca Mondială am făcut un proiect de program de împrumut de la începutul anului 1997. Şi s-a spus aşa: ai cinci minute să descurci cu reprezentantul Băncii Mondiale să susţii proiectul. Dacă-l convingi proiectul rezistă, dacă nu, proiectul va fi dat în altă parte, sau în orice caz nu va intra în prioritate guvernului Ciorbea din acest domeniu. N-am nevoie de 5 minute- i-am răspuns. Şi am discutat cu reprezentantul BM un minut şi jumătate, l-am convins, I-am pus ceva în faţă, l-am arătat două poze şi mi-a zis: e OK e pregătită. De ce e pregătită? Pentru că am beneficiat de 350 de mii de dolari, un grant japonez pentru a vedea cum se poate face reabilitatea acestor şcoli în două variante: în varianta în extrem de foarte multe judeţe foarte negativ din punctul de vedere al infrastructurii şcolare, foarte multe şcoli, foarte multe clădiri într-o stare jalnică şi un judeţ în care acest lucru este invers pentru că are foarte puţine şcoli, dar mişcările seismice nu impuneau un număr foarte mare de şcoli de reabiltare atunci. Acest proiect a fost propus în ultima parte a ministeriatului anterior. Din motive pe care nu le ştiu nu a fost lansată. Cînd am auzit de acest lucru, care a fost un cadou japonez I-am întrebat de ce nu facem? Pentru că e greu. De ce e greu? Pentru că trebuie să facem nu mai ştiu ce. Şi cine ne împiedică să luăm banii şi să facem treaba acesta. Păi trebuie să constituim o echipă. – Foarte bine, mîine o constituim. Derularea nu a fost făcută prin minister, ci derularea pe baza proiectului făcută de minister a fost făcută de Banca Mondială, care superviza să nu se cheltuie rapoda (pentru altceva) aceşti bani. Pentru mine era perfect. Adică că pe mine nu mă interesează cheltuiala în rapoda a banii, ci mă interesează să pregătesc bine programul de rabilitare a şcoliilor, ceea ce s-a făcut. Şi în minutul acela jumătate, cum spuneam mai devreme, cu staff am proiectul făcut, finalizat pentru că am beneficiat de…A nu ştiam. Poate acum ştiţi. De acord, de acord. Şi în iunie 1997 s-a semnat programul propriu-zis cu Banca Monisală în valoare de 70 de milioane de dolari. Prea puţin. Şi atunci s-a mai intervenit la fondul de dezvoltare socială, BACE se cheamă acuma, a Uniunii Europene, au dat şi ei vreo 13.8 milioane de dolari şi restul pînă la 120, 130 de milioane de dolari statul Român. Deci proiectul de reabilitare a fost de 130 de milioane de dolari. Un proiect bun. Proiect care s-a început în 1997, cînd s-am semnat, în 1998 cînd a devenit efectiv, şi el ţine pînă în 2003, pînă astăzi. Se pare că există o prelungire, discuţii actuale cu Banca Mondială să continuăm acest program, deci reabilitare doi şi în anii următori, ceea ce ar fi foarte bine. Ce se întîmplă cu acest program? 1200 de şcoli vor fi reabilitate în mai multe variante, dîrîmaţi, făcută una nou, nedărămaţi, făcută alături una nou, şi cea veche preluată de administraţia locală, de primărie şi folosită pentru cultură sau alte scopuri. A treia posibilitate este extinderea clădirii, deci mărirea capacităţii şcoli pentru a putea preda pentru mai mulţi copii, şi a patra, desfiinţarea şcolii propriu-zise, adică demolarea clădirii şi copii să fie dirijaţi la o altă şcoală, reabilitată sau într-o stare normală de funcţionare. Deci pe mai multe variante. Clasificarea şcolilor care urmează în acel program, program care are multe etape, a fost făcută pe calculator, deci aici n-a intervenit Vasile, Costică, mai ştiu cine, că mai întăi şcoala mea, şi apoi şcoala lui, întîi şcoala ţărăniştilor şi apoi şcoala ştiu eu cui, al PD-ului,

sau al pedeseriştilor, sau altora. Nu, a fost categoric făcută pe calculator pe baza unor criterii cu Banca Mondială asistată, a fost o chestie extrem de technic făcută şi mi-a convenit pentru că era o chestie foarte corectă. Primele şcoli au fost făcute, pentru că ţineţi minte am spus mai devreme, că acel grant japonez a fost pentru judeţul Vaslui şi pentru judeţul Tulcea, primele şcoli reabilitate în sensul de refacerea sistemului de rezistenţă, acoperişul şi zona utilităţilor sanitare, aşa, a fost făcută în şcoli din judeţul Vaslui. 4 au fost făcute imediat în 1998, în 1999 am participat la 13-14 asemenea inaugurări de şcoli, care s-au făcut. Sigur, am fost la inaugurări în special în judeţul Vaslui, am mai fost invitat, mai puţin frecvent şi la alte inaugurărări de şcoli. Inclusiv în judeţul Hargita. Probabil că ştiţi că un liceu care l-am preluat, Marin Preda. Cunoaşteţi Odorheiu Secuiescul? Este un liceu pe deal care a fost început în vremea Ministeriatului domnului Liviu Maior. Cînd am ajuns eu acolo era într-o situaţie de rezistenţă. Ce faceţi voi acolo? Nu mai avem bani. N-a avut nici o legătură cu programa de reabilitate a şcolilor, pur şi simplu era în zona de investiţii a învăţămîntului propriu zis. Şi am reusit, cu o firmă, o firmă, un excepţional maghiar, foarte corect. Sigur relaţiile mai dificile au fost cu administraţia locală, ei bine, a avut probleme cu administraţia locală şi UDMR-ul. Din diverse motive. Inclusiv o clădire care se cheamă…

- *Cum se cheamă şcoala?*

- Cum se cheamă şcoala? Nu ştiţi cum se cheamă şcoala?

- *Nu pentru că sînt mai multe şcoli pe deal, şi cea sanitară şi cea pedagogică…*

- Românească una singură. Marin Preda. Şi alături o sală de sport. Sala de sport aproape gata a fost deja făcută, doar podina n-a fost făcută şi nu a fost cum să fie făcută. Şi atuncea la şcoala acea, inspectoratul (elszólás), un anumit liceu din judeţul Vaslui a făcut cadou un microbus, ca să poată să se ducă copii la şcoală din zone apropiate în care nu puteam să facem învăţămînt de exemplu în limba română, pentru că erau foarte puţini copii. Sînt vreo 18 comune, şcoli cu limba de predare maghiară cu clase, cu copii care vor să înveţe româneşte, într-o ţară care normal se cheamă România. Obligaţia era că cu 10 inspectoratul şcolar trebuie să rezolve, sub 10, sau chiar mai puţin de 10 numai cu aprobarea Ministerului. Sub 10 erau 18 de asemenea clase cu predarea în limbă română. Mă duc aminte de una la Bicsad. La Bixad o grădiniţă, o şcoală primară la stînga cum cobori dealul, şi acolo la grădiniţă era o puştoică care a vrut să înveţe româneşte, tată maghiar, mamă româncă, sau invers, n-are importanţă, dar a vrut să înveţe româneşte. Cine îl împiedică? N-aveau clasa primară în română. Sigur că copii învăţau româna în cadrul învăţămîntului pe limba minorităţilor, şti că se predă limba şi literatura română, dar nu se predeau alte materii în limba română. S-a făcut atunci o clasă română prntru acea copilă. Nu mai ştiu ce s-a întîmplat de atunci, că nu cunosc situaţia, îmi pare rău, dar nu mai ştiu ce s-a mai întîmplat, am mai trecut de nu ştiu cîte de ori de Bicsad, dar nici nu ştiu cum îl cheamă pe fetiţa, dar mă rog, dar a fost o chestie. A fost o chestie, mai puţin o excepţie. Bun, deci proiectul funcţionează, proiectul merge bine cu acelaşi echipă cu care am avut-o şi eu, nu au dat nimeni afară, pentru că erau profesionişti şi lucrau bine, n-a fost domeniu politic, era domeniul învăţămîntului şi proiectul funcţionează bine. Şi proiectul chiar va fi pînă în 2003. Asta a fost o prioritate. Ceea ce mai

interesant a fost ca investiţiile să crească. Pentru că ani de zile învăţământul românesc n-a beneficiat de investiţii, în afară de proiectul ăsta. Acest proiect este important, dar este limitat la o mie şi ceva de şcoli. Ori sînt 25 de şcoli, sînt 49 de universităţi de stat, şi toţi cer bani, şi cer bani şi investiţii. În investiţii intră şi dotări, deci partea de dotări, întreţineri, trebuie să ţinem seama şi de aspectul ăsta. Atunci am avut puţin noroc, trebuie să recunosc. La republicarea în august 1997 am beneficiat de o rectificare postbugetară de 95 de miliarde de lei pe vremea aceea. Şi aceea era enorm. Rectificare postbugetară, ceea ce a decis parlamentul era rectificat în plus sau în minus. La învăţământ, din motive care ţin şi de perseverenţa ministrului, s-a obţinut o sumă importantă. Din asta republicată şi ce aveam în buget numai în anul 1997, au fost 35 de miliarde, ceea ce e o sumă, şi multe universităţi au profitat de acest lucru. Credeţi că este necesar să intrăm în detalii? Un alt lucru care m-a interesat şi acesta a fost în prima lună a ministeriatului, de urgenţă a fost statutul personalului didactic. Acest statut trecuse prin comisia pentru învăţământ a camerei deputaţiilor, dar nu ajunsese în plen. Şi atuncea conducerea parlamentului, camerei deputaţiilor m-a întrebat: poţi în 3, 4 zile de sesiune extraordinară în ianuarie 1996 să treci statutul? Trebuie să recunosc, am avut aşa un aer de nebunie şi am zis: pot. Pe o asemenea lege nu o treci în 3-4 zile, o treci în cîteva săptămîni bune, dacă nu şi luni prin parlament că nu e o singură lege. Nu-nu că legea e numai legea asta, că facem o sesiune extraordinară pentru tine, pentru legea ăsta. Bine, bine. Şi sesiunea extraordinară din iaunarie a fost luni, marţi, miercuri. Luni aproape nimeni nu a venit în parlament, în camera deputaţiilor, după masă a expus partea de principii, de motive şmd. A ajuns în comisie, dar n-a fost încă votată în parlament. Era greu, extrem de dificil Parlamentari noi, era tocmai după alegeri din 1996 şi era practic prima sesiune. Sigur că oamenii au citit proiectul, dar era mare şi la ce se susţinea erau o serie de amendamente, observaţii ale unor parlamentari, inclusiv, sau mai ales din grupul meu parlamentar. Sigur că intervenţiile mele, aşa: este foarte bine ceea ce spuneţi dumneavoastră, dar ceea ce spuneţi ar fi cu două pagini mai încolo. Mă rog nu mă blocaţi în acest proiect de lege, pentru că vreau să ţin pledoria în această sesiune extraordinară. Am avut o discuţie în cadrul grupului şi am spus colegiilor mei să nu mai au nici un fel de observaţii, de propuneri în cadrul dezbaterilor pe articole, aşa, orice altă propunere care nu se găseşte în lege, a mi se da şi se duce la vot la senat, pentru că după aceea, proiectul ajungea oricum la senat. Ţinînd seama că orice lege este produsul în serie a două camere. Lucru care au înţeles repede şi se pare că, au ajuns la urechile domniilor şi ale altor grupuri parlamentare, drept pentru care ea n-a fost terminată joi la prînz, ci joi la dimineaţă. Adică practic miercuri a fost o zi foarte rapidă, foarte ritmică şi pe la dimineaţă la 9 la 10 s-a terminat. A fost într-adevăr o excepţie pentru o lege oragnică, foarte importantă, foarte grea, aşa, care a trecut bine în camera deputaţiilor. După chestia asta s-a dus la senat. La senat, mai întîi la comisie, într-o două luni de zile a trecut de comisie cu o serie de observaţii, inclusiv ale colegilor de la camera deputaţiilor, care mi-au dat, şi care erau normale. Şi după ce a trecut la senat a fost după aceea medierea între cele două camere, astfel încît după august legea a fost promogată de preşedintele României. Dar această lege însemna pentru cadrele didactice o creştere substanţială a salarizării printre altele, o serie de sporuri importante, ce să vă mai spun, dacă vreţi intrăm în detalii. Şi o creştere care se ducea între 10, 15 la sută cel mai puţin la 80 la sută. Asta însemna nişte sume importante care nu aveam prinsă în buget. Cum s-a reuşit în acele 3 săptămîni ca legea să fie aplicată este o problemă de care cu mare dificultate aş vrea să mă aduc aminte. O dată,

sigur a fost rectificarea pozitivă, deci era vorba de primul trimestru, septembrie-octombrie-noiembrie-decembrie, 4 luni, în care reoprisem bugetul, însemna o creştere de 1200, 1300 de miliarde, numai prin salarizare, nu investiții, reparații, şi alte chestii. Povestea era numai cu salarizarea, era vorba de persoanele didactice pe care le avem aici în societate acesta, o problemă foarte interesantă şi foarte în avantajul atunci a educației care aveau o salarizare prost de tot, 10-15 procente asupra rata nivelului economiei, cele bugetare, adică tare slab era. Atunci am introdus pentru prima oară 15 la sută pentru cei care sînt doctori, lucru care a fost preluat apoi în sistemul juridic, la poliție, toți au preluat de la noi, care ne aparține. 15 la sută a fost la mine la secția de sport pentru cei care au luat doctoratul. Pentru dirigenție, care au avut 5% din salariu, s-a mărit la 10 la sută, şi dirigenția a fost trecută şi pentru învățători, care în viața lor n-au avut ca dirigenție bani suplimentari. Spor de izolare de la 50 pînă la 80 la sută, care din păcate nu s-a aplicat şmd, o serie de prevederi, care însemnau peste un miliard de lei atunci. Deci, mă rog, rectificare nu acoperit în total această sumă. Numai că eu am avut o anumită informație despre bani necheltuiți la inspectoratele şcolare, deşi nu toți, dar multe dintre ele aveau şi cunoşteam. Şi atunci erau difereitrele rezereve la inspectoratele şcolare. Ei şi am luat o măsură foarte interesantă la începutul lui septembrie, că toate inspectoratele şcolare se vor încadra şi vor da bani cadrelor didactice în cadrul prevederilor statuale. Din rezervele pe care le aveți. N-avem rezerve. N-aveți rezerve, asta e, atunci nu le vom da, dar le voi spune că n-ați vrut voi. Ştiam că există o serie de rezerve, ştiam şi au existat aceste rezerve de 1040 de miliarde, o sumă care, mă rog, cei care conduceau zona geografică, zona financiară, ştiau, dar nu aveau palpeabil. Şi am zis, pur şi simplu, aplicați statutul. După o săptămînă, cei care n-au şi n-au şi n-au, vor să primească transferuri, şi am făcut şi treaba asta. Dar am reuşit în mare măsură, cel puțin la 80 la sută să aplicăm statutul. Ceea ce nu s-a aplicat din septembrie a fost sporul de izolare, care ar fi trebuit ca în hotărîre de guvern în funcție de propuneri, comunele care se află la o distanță mai mare, să primească acest lucru. Dar s-a întărziat acest lucru, pentru că organizatoric ar fi trebuit să se rezolve şi acest lucru. Deci acestea au fost prioritățile partidului, prima, trecerea statutului, reabilitare şcolirol, iar în toamnă, o prioritate care a fost neaşteptată pentru toți, care era importantă, o ordonanță de guvern, ordonanța numărul 10 din 1997, prin care s-a atribuit îmbrăcăminte, încălțăminte, rechizite, materii indispensabile, pentru mai mulți de jumătate dintre copii, în special copii săraci, într-o modalitoate foarte simplă, nu ca acuma, că trebuie să ai o mulțime de acte, ca să primeşti două caiete. A fost o sumă foarte importantă, a fost de total de 605 de milione de dolari. A fost în colaborare cu Banca Mondială, deci banii n-au fost asigurați de BM, dar BM a făcut o presiune asupra cui trebuia, mai ales de Ministerul Finanțelor fiind vorba ca să asigure finanțarea pentru aplicarea ordonanței 10. Şi într-adevăr au primit atunci, nu numai copii din şcoala primară, dar şi din generală, profesională, şi studenții. Studenții primeau 100 de mii de lei, care însemnau bani mulți atunci, acum 6 ani. Deci iată am făcut această ordonanță pentru copii săraci, elevii săraci şi studenții săraci. De atunci n-a mai existat acest lucru. Sigur am vorbit cu partea oficială, dînsa spune că acoperirea de 50 la sută a transportului studenților a fost făcută, creşterea burselor a fost făcută, cea ce nu se primeşte după notă ci este un bonus al studentului. Şi banii respectivi ale studentului, care era 90 de mii la student pe lună, înmulțit cu studenți făceau suma, care le împîrțau universităților, şi universitățile făceu criteriile pentru acordarea burselor. Atunci sumele erau nu 120 de mii, ci înmulțit cu trei cu patru, cu cinci, în funcție de sumele pe care le aveau

universitățile şi în funcție de cîți studenți ar fi benecfice de aceste burse. Bursele erau de studii, sociale, ei… multe categorii de burse. Deci cu studenții am avut relații bune,foarte bune, un lucru foarte interesant într-o perioadă dificilă. Mai ales că am organizat în vară tabere de cultură studențească în zone miniere, artistice, de sculptură, pictură, teatru. Atît la Hunedoara cît şi la Petroşani. Mai ales am reuşit la Hunedoara. În aceste oraşe miniere, unde tinerii n-au de unde să facă rost de cultură. La Hunedoara organizatorul era un personaj foarte enegric, în 1997-1998 care a înțeles şi oricum nu a blocat, şi atunci a devenit din ce în ce mai dificil. Lucrurile de acasă, lucrurile. Era un lucru interesant ca într-o zonă minieră, cu grad de civilizație, cultură relativ scăzută să aduci studenții de arte plastice, să facă ceva, să facă artă de cultură pentru tineret din zonă, care nu a văzut aşa ceva în viața lor. Am înțeles lucrul acesta şi am şi făcut. Acuma sigur lucrurile acestea rituale pot fi spuse, pînă… pot să vă spun că în 1997 România a devenit, a dobîndit statutul de partener egal în programul Leonardo da Vinci şi proiectul Socrates, ceea ce de pildă Polonia n-a reuşit, că n-avea pregătire, faza pregătitoare în mod corect, mă rog, n-a reuşit. A devenit în urmă cu un an. Ungaria da, noi da.

- *Dacă ar fi să alegeți dintre 4 principii ale politicii educative: calitate şi eficacitate, libertate, valori tradiționale şi şcoală pentu toți…*

- După cum ați enumerat, aceste principii toți, toți sînt compatibile.

- *Ştiu, dar dacă ar fi să alegeți una dintre cele patru?*

- Aici nu este, întrebarea este greşit pusă, pentru că ar însemna să aleg una dintre principii şi să dau pe celelalte la o parte, păi nu e normal, faptul că am fost Ministerul Învățămîntului, al Educației mă duce la al patrulea „long life education" care este extrem de importantă, să înveți de a lungul vieții. Învățămînt formal, învățămînt informal, categoric, deci ca prioritate. Pe de altă parte poți să aplici acest principiu cînd cade acoperişul peste copil? Deci ai nevoie de o serie de lucruri care de la început făcute, de reabilitare a şcolilor, de cît de cît un cadru, o infrastructură şcolară rezolvat. Deci aici lucrurile sînt extrem de importante, sînt nişte priorități, cum este bine, ba mai puțin, pentru avem pt. învățămînt 4%, ba mai puțin. Ne-am chinuit ca să ajungem la patru, acolo este, ne-am chinuit să ajungem la 4 cu locale, cu externe, cu nu ştiu cu ce. Acuma este şi mai puțin de 4 dar toată lumea spune că e 4. Mă rog, pt. că atunci cînd sînt banii bugetului local, poți să spui cît vrei, că după aceea vezi, dacă se realizează, sau nu. Ca la un proiect de buget oricînd se poate pune 4%, sau cîte poți. Cel mai simplu a făcut ministerul educației acum, cînd a eliminat ideea de 4% din bugetul de stat, a zis 4%, da, dar nu tot din bugetul de stat, ci şi din bugetele locale. Şi noi am făcut 4% din bugetul de stat la care se adaugă bugetele locale, extrabugetele şmd… Deci aicea ca să nu mai fie acuzat ministerul că nu mai are bani, pentru acoperirea cheltuielilor, n-a eliminat procentul de 4%, dar în el a băgat şi bugetele locale, care oricum pot fi impuse şi de realizat mai puțin. Deci din ce spuneați ar fi a patra. Cum le-ați enumerat? Ca să fie pt. toți mai clar?

- *Calitate şi eficacitate, a doua a fost libertatea…*

- Adică în ce sens?

- Libertatea de gîndire, de exprimare, deci această libertate e paradigma liberarilor, a treia a fost valorile tradiționale şi a patra a fost accesul la educație pt. toți, egalitatea de şanse pt. toți.

- Egalitate de şanse nu există, şi nu poate exista poate niciodată. Eu am altă idee, nu şanse egale, ci situații comparabile. În momentul în care sub 5% din populație, care poată să ajungă la învățămînt superior în România, atunci de ce şanse egale putem vorbi? Comparabile, da, şanse egale nu. Ca principiu? Să asigur şanse egale, da, este foarte democratic, într-adevăr. Dacă sîntem realişti, şanse egale nici acolo. Adică o şcoală din țară, cu profesori necalificați, şi avem zeci de mi de aşa ceva, 72 de mii de necalificați, cum credeți, că zece mi de profesori şi învățători necalificați pot asigura egalitatea de şanse? Nici poveste. Cum reuşeşti să califici pe aceea, este tot reabilitarea satelor, care nu înseamnă numai agricultură, industrie agroalimentară, şmd, dar înseamnă şi cultură, şi învățămînt, însemană şi infrastructură, înseamnă şi aprovizie cu apă, cu gaz, şmd, aia e alt proiect, pe care o avem, al reabilitării satelor, renaşterea satelor româneşti, program atît de important e pentru partidul țărănesc, creştin-democrat, dar țărănesc. Deci o reabilitare pentru 4 % din populația României, care creşte la țară. Nu neapărat se ocupă de agricultură, dar creşte la țară. Deci sanşe egale putem să afirmăm oricînd. Tendința acesta este, dar măcar am avea şanse comparabile, adică să poți, unor copii, care au potențial de performanță şcolară, să poți să-l susții pînă cînd termină facultatea. Punctual pot să vă spun că am oferint în 1997 un lucru foarte interesant, democratic. Cei care au intrat la liceu, pe vremea aceea a trebuit să treacă un examen, cu note peste 9 de la țară cu venituri modeste, copii săraci, să poate primi o bursă de 10 ori mai mare decît elevilor, timp de 4 ani. Dacă au menținut performanța. Sigur că au menținut. Dacă au putut, fără mediator, fără mentor peste 9 la admitere, sigur că au putut. Era vorba de cîteva sute bune de copii, care trecuse cu 9.97, 9.98 atunci. După care s-au dat, au făcut cursurile. O bursă normală era 25 000 atunci, două pachete de țigări, şi ele au avut 250 000. Ceea ce e o sumă foarte modestă acum, dar atunci a însemnat mult. Acum e 33 000 dolarul, atunci era mult mai puțin. Acum revin.

Toate sînt importante şi libertatea de gîndire, şi liberul acces la învățămînt, calitatea şi eficacitatea, cum să nu, e o finalitate a învățămîntului, iar accesul pt. toți este, cum să vă spun, foarte important, foarte important, dar este o componentă mai prioritară al democrației, astfel o componentă mai importantă al liberalismului. Creştin-democrația este o a treia cale între social-democrația şi liberalismul. În condiții de economie de piață, socială, nu e socialdemocrată e o concepție de .. încurajarea claselor de mijloc, deci între, deci aicea eu vreu să vă spun, în proporții diferite, dar toate.

- Care ar căpăta a proporție mai mare?

- Deci, ca locul, ar fi să pun unu pentru calitate şi eficacitate,… de valorile tradiționale trebuie să ținem seama, nu ca conservatorii, pentru că pt. ei tradiția este fetiş, pentru noi tradiția este o rădăcină, dacă rămînem tradiționalişti, nu mai avem ce căuta…, deci tradiția, pe care o respect, ar fi al patrulea, iar între cele două…trei doi şi doi trei, adică sînt forte aproape, accesul şi libertatea.

- Ați mai spus una, care ar fi acela, care valori ați mai pune?

- În afară de cele 4 care repet, nu sînt principii, nici obiective, ci sunt nişte cuvinte potrivite.

...

- Avem obiectivele care sînt trecute aici (egy 1996-os dokumentum, melyet átadott) la nivelul lui 1996 pentru că este sinteza proiectului din programa, pe domeniul învățămîntului, la care, sigur, am contribuit şi eu. Obiectivele ar fi pe deoparte, care este finalitatea învățămîntului, structurarea unui profil uman complex, capabil de adaptare la dinamica tranziției către o societate democratică, bazată pe economie de piață cu complexitatea ei socială. Sigur, în momentul de față economia este, creştin-democrația este o economie de piață, economie socială de piață şi ecologică. Deci acest moment ecologic se regăseşte în doctrina creştin-democrată pt. că, mă rog, sigur e unul din concepte ecologice din anii 50, ea a fost preluată cu unele bune rezultate şi de creştin-democrație. Deci asta pedeoparte. Pe de altă parte al doilea punct, definirea calității şi eficacitatea…democratizarea, la care țin foarte mult, democratizarea sistemului de învățămînt în plan vertical înseamnă ameliorarea şi deci decentralizarea decizițională, corelată cu creşterea competenței. Deci să dai decizii, răspunderi de sus în jos, în măsura în care poate să le preia şi nu fac greşelii în sistem. Deci descentralizarea este clar, un principiu legat de subsidiaritate, care este un principu de bază al social-democrației, aşa şi în plan orizontal, optimizarea opțiunilor educaționale, copilul să ştie să aleagă pe orizontala, pe palierul ăsta, nu mă duc aici, pot să mă duc aici, aici şi aici. Deci şi în plan vertical şi orizontal, şi redimensionarea rolului social al educației prin redefinirea poziției instituției şcolare în cadrul comunității locale. Eu sînt foarte mult pentru ca în general comunitățile locale să preia şcoala. Deocamdată şcoala a fost preluată din punctul de vedere al întreținerii, aia din 1995 deja, din punctul de vedere al investiților, pe vremea domnului Marga, cu anumite dificultăți, pt. că bugetele locale nu acoperă salariile, numai fac posibil investițiile. În privința salariyării personalului didactic iar au sărit peste cal pentru că nu din bugetele locale se plătesc salariile, ci tot pe transfer de la bugetul de stat, prin bugetele locale, capitol separat pt. salarizare… Problema ca o comunitate locală să reuşească să plătească integral cadrele didactice, sănătatea şi altele, deocamdată pt. noi este un punct de vedere interesant, dar nu-i actual. Nu-i actual doar pt. că există această incapacitate bugetelor locale de a acoperi aceste expedituri. Şi pe urmă ce se întîmplă, tot un transfer de la bugetul de stat. În momentul în care bugetul de stat nu este în zone de venituri ajunse direct la bugetul ăsta, ci rămîn la bugetele locale, ei, altă poveste. Deocamdată în coş comun se arunc diferitele venituri, de agricultură, de export –import şi altele din taxă, impozit, din care se consideră bugetul general al țării, după care se transferă la consiile județene, după care prin transfer ajunge la bugetele locale. Am zis, că atîta timp cît banii nu sînt proveniți la consiliile locale, să nu ne apucăm să dăm salarizarea profesorilor direct la aceste bugete locale, că sînt consilii locale care n-au şi tot prin transfer vor realiza. Na bun, şi atunci se pare că ministerul are această intenție, să nu mai pleacă spre bugetele locale o sumă specială pentru salarizarea cadrelor, ci să treacă direct la şcoli prin centrele bugetare.

Deocamdată pe acesta vi-l dau cu cele patru obiective şi apoi aceste principii educaționale, foarte pe scurt pt. că acesta a fost un material mult mai amplă şi dacă mult îți dau atunci nu mai citeşti, şi atunci, foarte pe scurt, repet, este un proiect, din care ce s-a realizat şi ce urmează să se realizeze.

Eram şi la Tg-Mureş, ştiţi care era primul liceu care şi-a pus firma Minsiterul Educaţiei Naţionale? Peste a doua zi? Farkas-Bolyai. Am fost acolo şi aveau cuvintele care se potriveau. Aveau numele de Minister anterior Ministerului Învăţământului, şi era un minister şi am zis, puteţi face ministerul educaţiei din literele acestea, rămîn nişte litere şi eventual… nici o problemă, într-o zi putem să facem, domnul director, şi atunci era un liceu mixt. Numai cu ideile astea ca să separă, nu se separă, e o problemă, putem discuta orice treaba asta, eu atunci am fost pentru a nu se separa pentru că nu e nimic anormal ca un copil român să se ducă la şcoală cu un copil ungur şi invers, care e problema? E adevărat, am înfiinţat un liceu maghiar la Baia-Mare. Dar cum am înfiinţat? Într-o şcoală, un grup şcolar care nu prea avea căutare. Aicea plecaţi voi, secţia română şi în clădirea cealaltă, secţia maghiară şi celelalte clădiri le folosiţi împreună, pentru că faceţi parte din acelaşi comunitate. Adică ei să stea într-o comunitate împreună, pentru că cît timp erau împreună nu se certau, păi se doreau la un moment dat, şi astea sînt idei venite…separare totală. Nu e bună separarea. Separarea totală înseamnă o greşeală din punctul de vedere al Ministerului Învăţământului. O ţară care este o ţară, România, cu 80 şi ceva la sută de români, 6 la sută maghiari, poate mai mult sau mai puţin, depinde cine spune, depinde cine cum se declară naţionalitatea şi pentru cine declară, aşa, cu mult mai mulţi ţigani, romi, care se declară sau nu se declară, ba români, ba maghiari, cum s-a declarat în Transilvania, maghiar care era român şi mai mulţi. Ei, o integrare mi se pare normală pt. că a bune bețe şi a face o separare e o greşeală…cu posibilitatea de a cunoaşte şi limba şi obiceiurile celorlalţi, şi invers. Cum să-l oblig să înveţe un copil din Hargita româneşte? Nu, nu-l oblig, dar evident că trebuie să ştie româneşte. Nu de performanţă, dar ca să se descurce. Grănicerii americani la frontiera cu mexic sînt obligaţi să ştie limba spaniolă. Acuma, că documentele scrise în tribunale, să fie scrise în altă limbă decît cea română, e o altă poveste.

...

În timpul meu de minister al educaţiei am avut trei secretari de stat, unul de învăţământ superior de la PD, de învăţământ preuniversitar care adera la PNŢCD şi aveam minorităţi de la UDMR. Pt. că eram o coaliţie de partide, după cum ştiţi, o coaliţie, pt. că CDR-ul însemna nu numai PNŢCD, dar şi alte partide mai mici, PER şi altele, USD, care era PD şi PSDR şi a treia componentă era UDMR-ul care nu însemna partid, în vremea aceea nu se declara partid, ci o asociaţie. Cu excepţia reprezentantului PNŢCD, cu celelalte m-am descurcat bine. Excepţia este trecută în raportul meu pt. că un anumit fair-play exagerat al meu, am impus ca secretar general o persoană, care nu a fost în regulă, provenind din zona sindicatelor. Măr rog, ăsta a fost.

- *Mulţumesc mult pentru interviul acordat.*

- Cu foarte multă plăcere.

1.5 Interjú a Társadalmi Demokrácia Párt (PDSR) egykori oktatási miniszterével és oktatási bizottsági tagjával

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-13

Helyszín: Bukarest, Demokrata Párt székháza.

Az interjú nyelve: román.

Kódszáma: IOBK – 05 – 2003.03.13

- *Aţi fost pînă în 1992 şi în Comisia de învăţămînt?*

- Da, am fost în comisie şi am fost şi preşedintele acestuia.

- *V-aş întreba mai demult, pt. că pe mine mă interesează istoric, aţi fost reprezentantul partidului PDSR, care a fost şi care sînt prioritățile partidului în privinţa politicii educative al PDSR-ului şi cum s-a schimbat acest lucru ?*

- Păi, eu cum să zic, eu pot să vă spun cum a fost atuncea, că acum eu nu mai sînt, pt. că m-am lăsat de politică, şi nu mai…

- *De cînd?*

- Din 1996. Da, m-am lăsat în 1996.

- *Atunci pînă în 1996.*

- Da, deci prima, ca să spun aşa, sarcină, care revenea domeniul învăţămîntului, imediat după 1990 era acea de a elabora o nouă lege, fundamentală în structurarea sistemului de învăţămînt. Şi principalul obiectiv al reformei învăţămîntului, care s-a realizat, aşa pînă la apariţia legii, a fost dezideologizarea procesului de învăţămînt, deci şi aşesarea lui deci pe baze obiective, ştinţifice, fără a ţine cont de principii de partid sau de ideologie de o anumită culoare. Ca urmare a fost purificată, să zicem aşa, curricula de disciplinele cu conţinut politic, ideologie marcta, ideologie marxistă, şmd şi disciplinele socio-umane au trebuit să fie ca tip revenite şi restructurate deasemenea pe baze şi pe criterii de obiectivitate. Deci asta a fost să punem o primă scimbare, esenţială în structura şi conţinutul sistemului de învăţămînt, care a dus la înlăturarea tiparelor, doamnelor şi consetelor şi a permamentei obligaţie pe care o avea cadrul didactic, ca la orice lecţie, fie ea la şcoala primară, fie la liceu, să se facă actualizări de ordin politic prin încorporarea prevederilor documentelor de partid. A doua structurare s-a referit la redimensionarea diferitelor discipline în cadrul planurilor de învăţămînt şi la aşezarea reţelei al sistemului de unităţi şcolare şi universitare. Această reaşezare, regîndire s-a făcut deci între anii 1992-1994, 1995 şi paralel cu aceste scimbări care s-au făcut din mers, reorganizarea reţelei şcolare, s-a

elaborat şi legea fundamentală, legea generală a învăţământului. Eu cînd eram ministru am finisat acestă lege, am discutat-o în Guvern şi obiectivele principale al acestei legi erau de a asigura o formare să spunem plenară a personalităţii tinerilor de generaţii în sistemul de învăţămînt prin activizarea celor mai perene valori ale culturii naţionale şi universitare şi asigurarea unui culturi generale solide, care să asigure capacitatea absolvenţilor de a acţiona, de a gîndi independent şi de a se descurca cît mai bine în complexitatea vieţii sociale contemporane. În cadrul acestei legi a fost trasată noua configuraţie a sistemului de învăţămînt cu tipurile de şcoli şi ciclurile care trebuie să fie parcurse, reţea, care există şi funcţionează la momentul actual. Deci şcoala primară cu cele patru clase, ciclul gimnazial pînă în clasa a VIII.-a şi ciclul liceal cu clasa IX pînă în clasa XII-lea, la nivelul liceelor stabilindu-se diversificarea pe profile, licee teoretice, în cadrul lor cu posibilităţi de obţiune pentru diferite ramuri ale ştiinţei, licee socio-umane, licee cu profil technic şi licee vocaţionale, cum ar fi şi liceul pedagogic, sau şcolile normale, liceele de artă plastică, muzică, şmd.. Deasemenea s-a stabilit, să spunem cadrul metodologic general al elaborării noilor programe şi noilor manuale şcolari. În legea respectivă s-a introdus pt. prima dată ideaa manualelor alternative şi condiţiile în care să fie elaborate şi să fie, să se integreze acestea. În cadrul achitării legii învăţământulu i s-a făcut o schimbare în durata generală a învăţământului obligatoriu pe care o consider o dare înapoi şi un regres faţă de etapa anterioară. Eu personal am susţinut menţinerea în continuare a învăţământului obligatoriu de zece clase, din păcate nu am avut nici susţinerea, nici măcar din partea cadrelor didactice, ceea ce ne-a trezit, să spunem aşa, o stare de uimire pur şi simplu, pt. că din partea altor domenii ne puteam aştepta la aşa ceva, din partea cadrelor didactice nu mă aşteptam la aşa ceva, ca să susţină necesitatea reducerii duratei obligatoriu a învăţământului de la zece, la opt ani. Că acesta a fost o dare înapoi dovedeşte actualitatea prezentă, cînd din nou se discută obiectivul prelungirii duratei învăţământului obligatoriu la nouă ani.

- *Partidul a reuşit să treacă acesta în lege?*

- Deci aici eu aduc reproşuri şi partidului care nu a susţinut această idee a menţinerii duretei de învăţământ obligatoriu, doar cîţiva colegi au fost de partea mea, restul nu. Atunci, cînd s-a aprobat legea în parlament … eram în comisia de învăţământ, şi ministrul de atunci, domnul Liviu Maior, curios, a susţinut cu învărşunare, reducerea acestei durate la 8 ani.

- *Cum vedeţi, alte priorităţi ale partidului au putut ieşi în această lege?*

- Celelalte da, au fost incluse, o prevedere importantă care s-a inclus în această lege, care s-a referit la autonomia universitară, am dat pentru prima dată o definiţie a acestui autonomii şi ea a stat la baza, cum se spune autonomizării funcţionale a instituţiilor de învăţământ superior. Aici au fost anumite reţineri, anumite rezerve pe considerente, nu sunt coapte încă condiţiile obiective pentru a se acorda autonomia funcţională universităţilor. Prevederea a fost inclusă, şi din acel moment din 1995 s-a precurs şi la restructurarea sistemului instituţiilor de învăţământ superior pe baza principiului autonomiei universitare. O a doua realizare importantă a legii respective a fost includerea opţionalităţii de la nivelul liceal atuncea, apoi a fost coborît mai jos în timpul ministeriatului domnului Marga şi la nivelul universităţilor, unde planurile de învăţământ au fost restructurate, modernizate şi prin corelarea

lor cu planurile de învățămînt din alte țări europene avansate. Astfel că în prezent există o mai mare precibilitate în sistemul de învățămînt, şi liceal şi universitar. Ceea ce nu s-a realizat la parametri aşteptați, cel puțin la învățămîntul liceal, este această elaborare şi realizare de manuale şcolare, manuale realizate, chiar dacă sînt alternative, au multe ca să spunem aşa neajunsuri pe linia accesibilității, a supraîncărcării cu material formațional de mai mică importanță, şi nu sînt realizate într-o manieră, cum spunem noi psichologii, operațională, adică care să-i permite elevilor să dezvolte propriile capacități de gîndire, de imaginație, de interpretare şi se adresează în continuare mai mult capacității de magazinare sau de memorie şi de reproducere. Acest neajuns, pe care o au manualele, se concretizează în deficiențe serioase în dezvoltarea psicho-intelectuală a elevilor şi în modul de organizare al lor. Deci devine inexplicabil şi de neînțeles, ca un absolvent de liceu să nu poată aranja într-o anumită ordine coerentă şi fluentă un ansamblu de idei legată de o problemă, sau să construiască corect o frază, manifestînd serioase stîngăgii şi inadectăți. Aceste neajunsuri se continuă, se reproduc în învățămîntul superior şi se ajunge în final, că deşi se înmagazinează anumite cunoştințe şi se pot reproduce, absolvenții noştri simt multe dificultăți în aplicarea acestora, în folosirea lor în diveresele situații în care se găsesc. De aceea consider că un obiectiv, care este prevăzut în legea învățămîntului, şi care constituie, să spunem aşa, un fel de nucleu al reformei generale al învățămîntului, obiectivul formativ este încă departe de a fi atins, şi dezvoltarea ulterioară a eforturilor pe linea acesta de învățămînt trebuie să asigure împlinirea acestui obiect. Pentru aceasta este necesară şi cercetări, şi dezbateri şi analize serioase, atît cu autori de manuale, de programe, cît şi o pregătire corespunzătoare, o recalificare am putea spune din perspectivă psicho-pedagpogică modernă a personalului didactic.

- *Cum gîndiți, care au fost realizările dumneavoastră în timpul acestei funcții de minister?*

- Deci prima realizare este ca am reuşit să finalizez proiectul legii învățămîntului, să iau aprobarea în guvern a acestui proiect, şi să-l depun în parlament pentru dezbatere, după aceea a început să fie dezbătut şi cu anumite amendamente inerente cum s-a făcut la orice proiect de lege, să se finalizeze în 1994, sau 1995, cînd am fost eu, această lege a învățămîntului. Deasemenea am contribuit la elaborarea proiectului de lege din învățămîntul particular, organizarea învățămîntului particular, legea 83, care a creat condițiile juridice, normative corespunzătoare pentru funcționarea acestui nou tip de învățămînt în țara noastră, care a explodat peste măsură pînă în prezent. Noi ne ocupam primul rînd în Europa în ceea ce priveşte învățămîntul superior particular.

- *Da. Dacă vă amintiți, care…*

- Şi deasemenea am elaborat proiectul, statutul personalului didactic, care şi el a fost adoptat, şi care face cumva corp comun cu legea generală a învățămîntului.

- *Şi dacă vă amintiți de eşecuri, care au fost?*

- Păi eşecuri…, în durata mea care a fost scurtă, a fost că n-am reuşit să finalizez mai repede, să aprob mai repede acest lege de învățămînt, care stă la baza măsurilor de reformă şi de transformare, care a urmat să fie luate în cadrul sistemului de învățămînt. Deci ceea ce puteam face atunci ca ministru, erau

doar nişte măsuri punctuale pe anumite aspecte situaţionale particulare, dar nu puteam să intervin în modificarea radicală a sistemului de învăţămînt, aşa cum s-a intervenit prin legea, care funcţiona în momentul respectiv.

- Am să vă enumerez patru principii ale politicii educative, şi vor să alegeţi una care e cel mai reprezentativ, să zicem pt. partidul dumneavoastră din acel timp? Una este accesul pentru toţi la învăţămînt, al doilea calitate şi eficacitate, al treilea este libertatea de gînduri, al patrulea, valorile tradiţionale naţionale.

- Cam la toate accesa partidul, dar cel mai important era accesul tuturor la instruire şi la educaţie, desigur. Care principiu din păcate din ce în ce mai mult nu se poate realiza, şi iată că după 1990 curba analfabetizmului a început să urce şi să devină semnificativ.

- Cum gîndiţi, dacă luăm în serie pe foşti miniştri ai învăţămîntului, cine a fost care a contribuit, a putut contribui cel mai mult la reforma învăţămîntului?

- Păi, cel mai mult a contibuit, a putut contribui ministrul care a stat cel mai mult la cîrma ministerului şi deocamdată pînă în prezent a stat domnul Liviu Maior, care şi-a consumat întregul mandat de 4 ani în fruntea ministerului. Şi dînsul, mă rog, avea la dispoziţie legea, deja apărută şi deci toate condiţiile pentru a adopta măsurile care se impuneau şi care rezultau din această lege pentru a împinge înainte sistemul de învăţămînt.

- În acest timp, cum credeţi, care au fost partenerii din parlament pentru realizarea, pentru adoptarea acestei legi de învăţămînt?

- Trebuie să spun, că în deosebire de alte domenii unde confruntările de partide sînt destul de intense, de aprige, în raport cu domienul învăţămîntului, unde a existat o permanenţă, o cooperare, o colaborare între reprezentanţii partidelor în cadrul comisiei de învăţămînt şi deasemenea în cadrul parlamentului, neexistând, ca să spun aşa intenţii ascunse politice, sau de ordin ideologic, ci manifestîndu-se o voinţă comună de a realiza un învăţămînt cît mai bun, cît mai eficient, de nivelul competitiv cu alte sisteme de învăţămînt de dinafară. Deci pot să spun, că puteau fi discute în jurul anumitelor prevederi, articole, dar toate aceste dispute se subordonau unui obiectiv, care era al tuturor, acela de a asigura, deci o lege cît mai bună, care să permită organizarea unui sistem de învăţămînt cît mai eficient.

- Cum gîndiţi în ultimii doi ani, de cînd s-a schimbat guvernul, s-a schimbat şi ministrul educaţiei, ce se întîmplă cu această reformă, se accelerează, e vreo schimbare ce se poate sesiza?

- Nu am observat o accelerare, deci accelerarea am spus-o, trebuie să se meargă din acest moment pe direcţia creşterii calităţii învăţămîntului, ori aşa cum arată şi rezultatele la examenele finale, şi constatările cotidiene, din păcate calitatea nu a crescut semnificativ, iar în locul ei chiar trebuie să spunem aşa, suferă. Şi deasemenea realizarea acestei implicări mai mare şi responsabilizării mai mari pe plan decizional, local, la nivelul şcolilor, al unităţilor de învăţămînt, adică o mai mare autonomie în

procesul de organizare în învățământ şi o reducere a birocrației în învățământ, care după părerea mea în loc să se reducă, cum se spune, să slăbească, s-a amplificat, tot feluri de situații, tot feluri de formulare, care au ca să spun aşa, o valoare inisgnificantă pt. evaluarea procesului de învățământ şi pentru susținerea sa, instrumentarea ei.

- Cum vedeți, sistemul actual de învățământ în funcție de valorile democratice, deci tranparență, contabilitate vizibilă, vizibilitate?

- Deci şi aici sînt încă multe lucruri de făcut, există o anumită opacitate, ca să spun aşa la nivelul organizmelor financiare de care depind unitățile şcolare, în administrarea fondurilor, în alocarea fondurilor şi o centralizare mare a acestora, acuma la nivel local, iar, înainte era la nivelul ministerelor, a ministerului de învățământ, a ministerului de finanțe. Deci sigur că aceste transparențe în administrarea fondurilor, în organizarea activității în domeniul şcolar se realizează şi independent de capacitatea adaptanților ca să spunem aşa a agenților implicați în procesul de învățământ, de competența lor de a imagina noi modalități de activități, de instruiție în cadrul unităților de învățământ pe care le conduc şi de a stimula participarea celorlarți agenți, celorlalți cadre didactice la nivelul de stare a agenților în procesul de pregătire şi de formare.

- Cum vedeți, intrarea României în NATO şi probabila intrare, deci viziunea de a adera la EU, dacă se simte în sistemul învățământului, sau în politicile educative ale diferitelor partide?

- Da, există o preocupare ale diferitelor partide, constat şi la nivelul ministerului, şi la nivelul unităților de cercetare din zona ministerului de a adecva structura curricumului, a programelor, a manualelor la cele care există în țările Uniunii Europene. Şi deasemenea urgetările care se fac în prezent de amendare a legii învățământului pentru a duce în raport mai mare cu legi ai învățământului din țările europene.

- Cum gîndiți ce model european a urmărit România în ultimii zece ani cel mai mult?

- Eu cred că noi tradițional am funcționat înaintea de război, al doilea război, după modelul francez, după război am urmat modelul sovietic, iar acum după revoluție şi în perioada acesta de tranziție în efortul de aderare la UE, se încearcă un model mixt, adică să se ia ceva de la nemți, ceva de la francezi, mai puțin am observat o preocupare pentru sistemul de învățământ din Anglia, şi din sistemul de învățământ american. Deci ce-o ieşi din această mixtură, acest lucru vom vedea.

- Cum gîndiți, dacă se poate vedea azi elementele, sau unele elemente ale reformei pe care a realizat mai în urmă Spiru Haret?

- Bine, atuncea mai erau şi alte condiții sociale şi o pregătire pe care o primei într-o şcoală, într-un liceu îți era de folos o perioadă lungă de timp, pe cănd în zilele noastre nu se mai poate vorbi de aşa ceva, şi de aceea instruirea trebuie să capete un caracter selectiv, semnificativ şi reprezentativ. Adică numai în locul să aglomerăm elevul cu… cunoştințe, cu informații care peste un an nu mai este

valabilă, ar trebui să ne uităm la elementele perene din cadrul fiecărei discipline, principiile de bază ale acesteia şi să învăţăm ca el să poate singur să-şi asume pe parcurs, să-şi perfecţioneze pregătirea în funcţie de schimbările care se produc în mediul profesional, în mediul social în care trăieşte ea. Şi societatea contemporană să alerte în modificările structurilor internaţionale, ceea ce obligă pe fiecare individ să-şi reînprospăteze pregătirea la un anumit interval de timp. Cinci ani, sau patru ani.

- *Care a fost motivaţia pentru care v-aţi lăsat de politică?*

- Nu mi-a mai plăcut politica şi modul în care se realizează ea, eu aveam o altă viziune despre această politică, că se bazează şi ea pe anumite principii, pe anumite norme, pe respectă morală şi nu mai ştiu ce. Şi că trebuie să se desfăşoare într-un cadru cît mai civilizat, mai profice, şi bazată orice dispută politică pe argumente serioase şi nu pe apeluri la înjurii, … şi la etichetări de suprafaţă.

- *Deci nu aţi fost de acord mai ales cu politica PDSR-ului, sau aşa în total, în general?*

- În general cu stilul în care se face politică, asta m-a făcut să nu mă mai apropii de nici un alt partid. Pentru că stilul de a face politică este cam acelaşi, şi apoi m-am iubit prea mult profesia mea de dascăl şi asta m-a terminat să revin şi să rămîn în acesta.

- *Şi cum gîndiţi, ce s-a schimbat în politica educativă, dacă s-a schimbat ceva de după părăsirea dumneavoastră a terenului politic?*

- Nu pot să spun, adică pot să spun aşa. Că această politică a urmărit, a urmărit ceea ce am reuşit eu în unele privinţe. Traducerea de fapt a obiectivelor, principiilor şi prevederilor legii învăţămîntului, care viza reformarea şi modernizarea sistemului de învăţămînt. Şi atuncea fiecare ministru care a venit a fost obligat să ia în consideraţie deci această lege şi aceste prevederi, şi prin măsurile care le-a adoptat, să asigure realizarea şi ducerea la sfărşit a obiectivului politic. Deci am putea spune, că sigur, a mers înainte politica educaţională şi că în starea în care am lăsat eu sistemul de învăţămînt, s-au înregistrat progrese pe linia acesta a perfecţionării şi modernizării, poate că, aşa cum spuneam, obiectivul central, calitatea învăţămîntului şi latura lui formativă nu s-a atins şi poate cumva chiar au scăzut.

- *Despre Liviu Maior am vorbit. Ce opinie aveţi despre Virgil Petrescu şi domnul Marga?*

- El a stat deasemenea foarte puţin, n-a apucat, ca să zic aşa să intre în domeniu, că nu din prima zi cînd vii la ministru poţi să iei măsuri, să faci, trebuie să studiezi care sînt probleme, problematica specifică domeniului şi după aceea să încerci să găseşti soluţii la acestea. Deci nu ştiu, n-a întreprins după mine ceva semnificativ pt. sistemul de învăţămînt, ba mai mult a reuşit să creeze un concurs, ca să spun aşa, între minister şi sindicate, care a persistat asupra unităţilor şcolare după aceea.

- *Care sindicate?*

- Sindicatele din învăţămînt, da.

- *De profesori?*

- Da de profesori, sigur că da, din învățământul preuniversitar.

- *Şi domnul Marga?*

- Domnul Marga a venit cu o viziune largă, deschisă şi a reuşit să aducă unele amendări la legea învățământului care au fost benefice pt sistemul de învățământ şi să întocmească nişte programe pt. modernizarea învățământului, programa asta de informatizare, programe pt. învățământul din mediul rural şi pt. liberalizarea ca să spunem aşa şi democratizarea activităților din cadrul unităților şcolare. Acordării mai mari libertății şi autonomiei unității şcolare.

- *În afara de problema calității, care mai sînt problemele sistemului actual?*

- Principalul defect este unul de ordin efectiv, adică să spunem aşa, lipsa bazelor materiale ca şi a celor financiare, care să facă parte din modernizare a bazei materiale şi logistice a sistemului de învățământ. Deci există încă multe şcoli, care nu îndeplinesc condițiile corespunzătoare ca educație.

- *Cum credeți că ar trebui să fie…*

- Şi cum am spus, continuarea liniei acesta de instruire de tip memorativ şi reproductiv.

- *Cum credeți, care ar trebui să fie măsurile luate de doamna Ministră?*

- Deci astea, îmbunătățirea calității şi a trecerii în sfîrşit de la obiectivul acesta informativ, la realizarea obiectivului formativ şi asta presupune un şir de coherente măsuri de perfecționare a profesorilor, a cadrelor didactice şi de revizuire a programelor şi manualelor şcolare, ca să devină şi ele cum sînt ele formative şi instrumente de autoformare, în locul de informare. Şi firește, creşterea, ca să spunem aşa, fondului alocat învățământului. Prin lege noi am reuşit atunci să impunem 4% din PIB din care ministerul finanțelor a răstălmăcit acest 4%, incluzînd în el şi mijloacele, sau fondurile extrabugetare pe care unitățile de învățământ le puteau obține.

- *Cînd v-ați ocupat de politica educativă din aceea perioadă, ce a stat la baza elaborării, deci dacă v-ați folosit de opiniile experților?*

- Da, am avut discuții şi cu experți din partea consiliului internațional al educației, din partea Unesco, din partea Băncii Mondiale şi specialişti din cadrul institutelor noastre de cercetare, a echipei venite de dinafară care au studiat sistemului nostru de învățământ, au făcut pe baza rapoartelor elaborate, propuneri – au stat la baza elaborării, conceperii proiectului actualei legii a învățământului.

- *În afară de cele menționate, acest experți din ce țări au venit?*

- Au fost şi din statele Unite, şi din Franța, şi din Germania, şi din Elveția.

- Şi din ţară, aţi lucrutat cu Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei?

- Sigur, sigur că da, am avut o colaborare cu institutul, privind documentarea, privind învăţământul din alte ţări, apoi datele cercetărilor care au făcut în cadrul sistemului notru de învăţământ, care arătau cam în ce direcţie trebuie să schimbăm, cum să restructurăm viitorul sistem al educaţiei.

- În această perioadă care au fost, dacă au fost şi cu ce grupuri sociale aţi avut conflicte, cu ce sindicate?

- Eu cît am lucrat am avut discuţii cu sindicatele, dar nu conflicte. Deşi era o perioadă grea atunci.

- Cu studenţii?

- Deci şi cu studenţii am avut dicuţii, deşi a fost o perioadă foarte tensionată şi fierbinte, totuşi nu s-a ajuns la stări conflictuale, demostraţii de întreruperi pe stradă, dar vă spun eu fiecare zi de dimineaţă pînă seara eram la dispoziţia lor, discutam problemele care apărau şi încercam să găsim rezolvare aneabilă şi paşnică, făcînd şi pe ei să înţeleagă care e situaţia şi, bineînţeles în măsura în care ei aveau dreptate încercam să le dau satisfacţie.

- Vă mulţumesc mult pentru interviul acordat.

1.6 Interjú az RMDSZ egykori oktatási bizottsági tagjával

Az interjút készítette: Mandel Kinga

Az interjú időpontja: 2003-03-14

Helyszín: Bukarest, református ház.

Az interjú nyelve: magyar.

Kódszáma: IOBK – 06 – 2003.03.14

- 1990 júniusában alakult meg Romániának az új parlamentje, szinte mondhatni az első időktől kezdve napirenden volt még az alkotmány megszavazása előtt, a kisebbségek, a kisebbségeknek nyújtandó oktatási jogok. Románia első parlamentjének összetétele még olyan szélsőséges mentalitásokkal átitatott képviselőkkel, képviselők voltak többségben, hogy egyszerűen nemcsak a 2 vh. közötti román oktatáspolitikának az alapelveiben gondolkodtak, hanem a Ceauşescu éra teljesen visszaszorító, felszámoló politikájának a normarendszerében éltek, gondolkoztak. Nem tudom, hogy te erre emlékszel-e? Borzasztóan nehéz volt, sok száz, ezer óra beszélgetés, bizonygatás, érvelés kellett ahhoz, hogy végül is ez tarthatatlan, hogy ez nem demokratikus, hogy ez nem európai megoldás. Mind a homogenizálás, a paternalista megoldások, hogy szegény kisebbségi, ha nem tanul románul, szegény, ha nem tanul román iskolában. Mondtuk, hogy hagyjátok, hogy mi úgy dögöljünk meg után,

de ehhez jogunk van. Akkor ugye kezdődtek az európai idők, a koppenhágai, a satöbbi, dokumentumok, ezek a dokumentumok, úgy dobták félre, hogy ez minket nem érdekel, mi egészen máshogy, mi úgyse leszünk Európa tagjai, azok másképp csinálják, mások a hagyományok. Ez kihatott az Alkotmányra is. Az Alkotmány tulajdonképpen az első kemény megszorításokat, az amit az Alkotmányban ki lehetett vívni nagyon kevés és nagyon hiányos, de már egy előrelépés volt bizonyos szempontokból. Tehát valahol ki lehetett törni a teljes elzárkózásukat, valahol nagyon pici folyosókon kitörtünk, de az első nagy baj az volt, hogy nem ismerte el harmadiknak a konfesszionálisat, tehát az egyházit, tehát csak állami, vagy nyilvános és publikus rendszerben és magán oktatási rendszerben, amit az állam nem finanszíroz. A harmadik formát, az egyházi oktatást, hogy az egyházak tulajdonképpen részt vállalnak az állami rosszul, inkább rosszul, mint jól ellátott feladataiból levesznek a válláról és ezért megilleti őket a támogatás, megilleti őket normatív alapon, pontosan azért mert valakit a meggyőződéséért nem lehet megadóztatni, duplán. Egyszer adót fizettetni és másodszor, ha egyházi iskolába adja a gyermekét, akkor tandíjat fizet, mert az állam nem támogatja, tehát kétszer adózott meg az ember. Ez nem csak diszkriminatív, hanem súlyosan diszkriminatív. Ezt sem értették első szakaszban, tehát én nem szeretném részletezni azt, hogy mennyire azok a körülmények, az a mentalitás, nagy többségükben… és akkor 1992 őszétől kialakult a kvadrilaterul roşu, a vörös négyes fogat, a PSDR, a Nagy-Románia, a PUNR és melyik volt a negyedik? A PD, ugye?

- *A PD volt?*

- A PD volt, igen. Sehol se voltak a történelmi pártok. Mi ellenzékben voltunk a történelmi pártokkal. Sehol se voltak, sajnos 1996 után, azt bizonyította, mikor a liberális és a parasztpárt került hatalomra és mi is kormányra kerültünk, hogy ebből a szempontból ugyanaz, ha nem rosszabb mentalitás. Tehát ők is az interbellikus korba mentek vissza példáért, mintáért, modellért, érted?

- *Ez a Spiru-Haret féle iskolát jelentette?*

- Nem, ők azt az Angelescu-féle 2 világháború közötti megszorító politikát.

- *1924-es, 1923-as törvény?*

- Igen, akkor. Tehát ők az egész korszak oktatáspolitikájáról beszélek, amikor nem hogy nem adtak subvenciókat az egyházi iskoláknak, hanem egyre másra zárták be őket, nyelvvizsga elé állították diszkriminatívan. Hát a csíkszeredai gimnáziumból Brassóban 5-10 %-nak sikerült az érettségi abban az időben, olyan módon tárgyalták ezeket a nagy multú és magas színvonalú iskolákat, a székelyudvarhelyi, sepsiszentgyörgyi Mikó, csíkszeredai, satöbbi, satöbbi, Kolozsvár, Várad, satöbbi. Csak annyival jobb volt a helyzetük, hogy ottan jobban tudtak románul a gyermekek, mert itten Székelyföldön tragédia volt. Hát szóval... Sajnos 1990-től 1996-ig a baloldali pártok, az utódpárt kommunista pártok sem voltak rosszabbak, mint 1996 után bizonyultak a történelmi pártok. Ilyen körülmények között kellett eredményeket elérni. Mondjuk kivétel, hogy kiszorítottuk addig, amíg Ciorbea miniszter volt, azt a kormányhatározatot, módosítottuk a tanügyi törvényt, nem tudom, ami aztán évekig levő cirkusz, hogy amíg azt a parlament nem hagyta jóvá, jóvá hagyta, kialkudtuk, Petőfi-

Schiller… Vegyük egész konkrétan a tanügyi törvényt. Ezt az egyébként nagyon rossz TT-t, de amelyik alapjában véve mégis adott lehetőségeket, adott lehetőségeket arra, hogy kitörjünk ebből a teljes… a rettenetes, szóról – szóra, olyan késhegyre menő viták voltak a 12. Fejezet, már azért például, hogy a kollektív jogokat és a nemzeti identitásként való elismerést a kisebbségeknek nem ismerték el, már a címe is azt mondja: az oktatás, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek, tehát individuumokként és nem kollektív entitásként joguk van, hogy képezzék magukat jelen törvény feltételei között. Feltételei között – tehát már visszavon. Kimondja a jogot, de ugyanakkor végül is feltételekhez köti, melyeket a törvény ír, nemcsak a 12 fejezetben, több helyen elhelyez. A helyszükségletektől függően, kérésre és a törvény feltételei között – íme mennyi megszorító feltétel, mennyi kijátszásra, interpretállásra lehetőség, mi az, hogy helyi szükségletek, mi az, hogy kérésre és a törvény feltételei között – csoportok, osztályok, tagozatok, vagy iskolák, vagy iskolák. Csoportok, tehát elsősorban csoportokról van szó, osztályokról, tagozatokról és esetleg iskolák szervezhetőek, nem fordítva. A jelen szakasz első bekezdésének előírásai úgy alkalazhatóak, hogy az ne érintse a hivatalos nyelv tanítását és az oktatást az első nyelven. Tehát ezzel bármit keresztül lehet vinni, hogy sérti a többi nyelvet, a többségi oktatást. Ezzel még egy olyan feltét, amellyel alábetonozták azt, hogy ha nincs meg a politikai akarat, ha nincs meg, akkor majdnem semmit nem ér.

Ugye rengeteg vita volt azon, hogy azonos tankönyvekkel a román nyelven tanulókkal. Holott világos, hogy ahhoz, hogy jól megtanulj románul, ahhoz csak specifikus, tehát második nyelven, idegen nyelvként – mintha villám rázta volna meg őket mikor azt mondtuk, hogy idegen nyelvként kell tanítani ahhoz, hogy jobban megtanulják. Románia történelme és földrajza, ez is aztán évekig harc volt ezen, hogy azonos programok alapján román nyelven, azonos programok alapján vizsgáztatás román nyelven történjen. Annyit tudtunk elérni, hogy az elemi oktatásban legalább magyarul tanítsák, 3.-ig a megye földrajzát, de abban is a hegyneveket, a folyóneveket románul kell mondani. És negyedikben van egy olyan mesés Románia történelem, a legvadabb dolgok voltak, még a diktatúra végén és úgy is maradtak a tankönyvben, hogy a magyarokat barbároknak és mindennek elmondták. Az egyetemes történelemnek és Románia történelmének tükröznie kell a románok és a nemzeti kisebbségek történelmét és hagyományait. Na ezzel akarták kijátszani, hogy ez elegendő a saját történelem oktatásához, mert mi úgy érveltünk, ez majd kitűnik rengeteg dokumentumból, hogy nem elég csak, ahhoz, ha valóban őszintén óhajtjuk, hogy az identitását őrizze meg az a nemzeti kisebbség, akkor az anyanyelv tanítása nem elegendő. Mint ahogy attól sem leszel angol hazafi, ha angolul tanulsz. Tehát ha a magyar nyelvet tanulod, az nem elég az identitás megőrzéséhez, hanem kell a hagyományokat, a történelmet is ismerni. Na most azt mondja, hogy az egyetemes történelemnek és a románok történelmének tankönyvének tükrözni kell, tükrözni kell – megfoghatatlan, beteszel egy paragrafust, beteszel egy fejezetet, egy alfejezetet? Semmit nem oldottál meg, annak a gyermeknek semmilyen képe nem lesz arról, hogy honnan jön, merre megy, ki volt, mi volt az a közösség amihez tartozik – nulla. Az első nagy eredménye a 120-as 4-es bekezdés, ami azt mondja, a gimnáziumi oktatásban (a líceumi oktatásban nem sikerült keresztülvinni), ezt azt hiszem meséltem neked, kérésre, tantárgyat, bevezetik a romániai kisebbségek történelmét és hagyományait, az anyanyelven történő tanítással. Ez nagy lépés volt, nóvum 87 után. És mindjárt kiderül, hogy miért is mentek ebbe belé, óriási nagy

dolog. A 121-es szakasz azt mondja, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó azon tanulók számára, akik román nyelvű oktatási egységeket látogatnak, kérésre, és a törvény feltételei között tantárgyként biztosítják az illető nemzeti kisebbség anyanyelvének és irodalmának, valamint történelmének és hagyományainak oktatását. Tehát a gimnaziális osztályokban ez a történelem, ugye nem mutattam a tankönyvet?

- *Nem.*

- Majd ezt is megnézzük. Ez azért mézesmadzag, mert megnyugtatja a szülő lelkiismeretét, román osztályba adhatom, mert ott is felvállalhatja az anyanyelvet külön óraként és a saját történelem és hagyományok tanulását. Tehát csak azért mentek bele, mert itten egy negyedik paragrafus, bekezdés, elrejtve a 12O-ba, a lehetőség, de külön szabályozza, hogy azok pedig, akik román oktatási nyelven tanulnak felvállalhatják, addig volt, csak az anyanyelvet külön óraként amíg, melyik az a hűlye diák, aki plussz órát vállal fel magának, ugye, főleg szórványvidéken és melléje ezt a történelmet és hagyományait. Tehát ez már külön szakasz és itt, de itt is volt egy csalás, mert románul ez úgy szól, hogy a nemzeti kisebbség történelmét és hagyományait – istoria şi tradiția minorităților naționale, kiadtak egy ilyen vívmány brosúrát, ezt Bukarestben meséltem neked, csakhogy itt megmaradt a 121-esben, az illető tantárgyként biztosítják az illető nemzeti kisebbségnek, ezt elfelejtették hamisítani, mikor a plénumban átment és akkor kimentem én és kinent Wittstock, a német és azt mondta, hogy hát a kettő között nekonkordancia van, mert a 12O – 4-esben az van, hogy bevezetik a kisebbségek történelmét és hagyományait, ez egy keverék és a 121-ben azt mondják, hogy az illető nemzeti kisebbség anyanyelvének, irodalmának, valamint történelmének és hagyományainak oktatását. És akkor aztán nagy csend let és akkor úgy maradt és úgy született meg ez a tankönyv, a tantárgy és a tankönyv. A 122 szakképzés román nyelven, a lehetőségektől függően biztosítva a szakkifejezések elsajátítását anyanyelven is, gyakorlatilag. Az állami egyetemi orvosi oktatásban a meglevő tagozatok, a meglevő, tehát fejleszteni nem lehet, és a meglevők azok majdnem nulla szinten voltak, a szakképzés továbbra is anyanyelven történhet, a szakkifejezések román nyelvű elsajátítási kötelezettségével. Mi kellett ide, milyen "chițibuşar", milyen rosszindulatú. Az állami egyetemi oktatásban kérésre és a jelen törvény feltételei között anyanyelven oktató csoportok és tagozatok szervezhetők, a didaktikai és a kulturális tevékenységben működő személyzet biztosítása érdekében. Tehát esetleg tanárképzés, vonal. Ahhoz képest, hogy ezzel a törvénnyel most mi van a Babeş-Bolyain, hogy 48 szakon tanulnak több ezren a legkülönbözőbb szakokon, rég kitörtünk a törvény kereteiből. „Az oktatás minden fokán felvételi vizsgázni és versenyvizsgázni az oktatás nyelvén lehet". Tehát minden felvételi vizsga, versenyvizsga az oktatás nyelvén tehető azoknak a szakoknak az esetében, melyeknél, az oktatás a jelen törvény feltételei között anyanyelven folyt. Ez már eredménynek számít, de például azért volt rossz, mert azt mondja, hogy a szülő meggondolja, és a diák is, hogy magyar 5-8-ba járok, magyarul leabszolválok, de már kérlek szépen 9.-be ha olyan helyre megyek hátrányba vagyok azzal, hogy nem tudok románul eredményesen, sikeresen felvételizni. 125-ös biztosítja anyanyelven a tanügyi személyzet továbbképzését – halvány sápadt, rózsa, kicsi eredmény, de az. Azoknak az oktatási egységeknek a vezetősége, amelyeknek a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató csoportjai, tagozatai vannak, biztosítania kell a kisebbségekhez tartozó tanerők számarányos képviseletét a szakmai

hozzáértés tiszteletben tartásával. Nem jó, van úgy, hogy a magyar tanárnő nem felel meg, ki lehet játszani, akármikor ki lehet játszani, tehát mi azt kértük, hogy legyen az, hogy ahol kéttagozatos iskola van, ott kötelező módon a kisebbik, tehát az aligazgató legyen magyar, de ezt se tudtuk keresztülvinni. Nagyjából a 9-12-es fejezetről ennyi, de hát itt vannak eldugott dolgok is a magánoktatásnál a felsőoktatásnál és az általános kérdéseknél is.

- *A 7-8-os történelem és hagyomány tankönyv átviteléről:*

- Szöveg… csak volt egy szinopszis, Kötő Jóska, Murvai mondta, hogy nincs szöveg, de van egy szinopszis és ha az átmegy, akkor biztos a tankönyv. Magyarul volt leírva, de románra le volt a szinopszis fordítva, főbb fejezetcímek. Egy olyan jó összegzés volt és abból lett a tankönyv. A szinopszis alapján. De képzeld el, ha meglátják a Bocskai végrendeletét, vagy a Leszkálopiai érseknek a…, hogy kivágják az egészet, mekkora cirkusz lesz belőle. Vagy a 12 pont, Únió Erdéllyel 1848-ból, vagy akármit.

2 Törvények, határozatok, rendeletek

2.1 54/1990 számú Határozat – Törvény néhány szabad kezdeményezésen alapuló gazdasági tevékenység szervezésére és lebonyolítására. Megjelent România Hivatalos Közlönyének 20-as számában 1990. február 6-án.

Román nyelven.

DECRET-LEGE nr.54 din 5 februarie 1990 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice pe baza liberei iniţiative

Descriptori | Trimiteri de la

Identificare act:

Numar/data: **Decret-Lege nr.54 din 5 februarie 1990**
Emitent: **Consiliul Frontului Salvării Naţionale**
Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza, de modificare
În vigoare: nu: abrogat
Publicare: M.Of. nr. 20/6 feb. 1990 text

Functie pasiva:

Aplicare:	→H.G. nr.201/1990	pentru aprobarea normelor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfasurarea unor activitati pe baza liberei initiative (*abrogat prin L. nr.507/2002*)
Modificat:	→L. nr.31/1990	privind societăţile comerciale *abrogă prevederile referitoare la întreprinderile mici şi asociaţiile cu scop lucrativ cu personalitate juridică*
	→O.G. nr.15/1992	cu privire la impozitele şi taxele locale *stabileşte la 30% limita maximă de majorare a impozitului*
Aplicare:	→H.G. nr.364/1996	privind completarea Hotararii Guvernului nr.201/1990 pentru aprobarea normelor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative (*abrogat prin L. nr.507/2002*)
Vezi si:	→D.C.C. nr.72/1999	referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.28 alin.1 din Decretul-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice pe baza liberei iniţiative
Abrogat:	→L. nr.507/2002	privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice de către persoane fizice

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:38

DECRET-LEGE nr.54 din 5 februarie 1990 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice pe baza liberei iniţiative

Textul actului publicat în M.Of. nr. 20/6 feb. 1990

Dezvoltarea liberei initiative in sectoarele de activitate economico-sociala ce intereseaza nemijlocit populatia este de natura sa conduca la cresterea si diversificarea gamei de produse si servicii in conditiile pietei libere.

Tinind seama de dezvoltarea continua a cererii de produse si servicii, indeosebi pentru nevoile de consum ale cetatenilor, de imperativele economice si de perspectiva, direct legate de ridicarea nivelului de viata al oamenilor si pentru instituirea cadrului legal de promovare a liberei initiative in sectoarele de industrie mica si servicii, Consiliul Frontului Salvarii Nationale decreteaza:

CAPITOLUL 1

Dispozitii generale

Art. 1 - In scopul satisfacerii in conditii mai bune a cerintelor de bunuri si servicii ale populatiei, folosirii eficiente a resurselor de materii prime si materiale, indeosebi locale, precum si cresterii gradului de utilizare a fortei de munca, se pot organiza, prin libera initiativa:

a) intreprinderi mici cu un numar de cel mult 20 salariati;

b) asociatii cu scop lucrativ;

c) asociatii familiale;

d) activitati prestate de persoane fizice in mod independent.

Organizarea activitatilor prevazute la lit. a)-d) se poate face numai de cetateni care au domiciliul in Romania.

Art. 2. - Statul garanteaza libera organizare si desfasurare a activitatilor de productie si servicii prevazute la art. 1. Organizarea acestor activitati se face pe baza de autorizatie, in conditiile prezentului decret-lege.

Art. 3. - Organizarea si desfasurarea activitatilor de productie si servicii pe baza de libera initiativa se pot face numai cu respectarea prevederilor legale.

Incalcarea legii atrage raspunderea materiala, civila, administrativa, contraventionala sau penala, dupa caz, a persoanei vinovate.

CAPITOLUL 2

Organizarea activitatii economice pe baza liberei initiative

SECŢIUNEA 1

Intreprinderile mici

Art. 4. - Intreprinderile mici se pot constitui din initiativa unei persoane sau a mai multor persoane asociate in acest scop.

Persoana care, singura sau prin asociere, este intreprinzator intr-o intreprindere, nu mai poate avea aceasta calitate intr-o alta intreprindere.

Categoriile de activitati pentru care se pot constitui intreprinderi mici pe baza de libera initiativa se stabilesc de guvern.

Art. 5. - Incadrarea salariatilor in intreprinderi mici se face pe baza de contract de munca, cu respectarea prevederilor Codului muncii. Salarizarea se stabiliste prin liberul acord al partilor.

Pot fi incadrati si salariati ai unitatilor de stat ori cooperatiste sau cooperatori, acestia urmind sa-si desfasoare activitatea in afara programului de munca al acestor unitati.

Persoanele pensionate pot cumula salariul cu pensia.

Salariatii intreprinderilor mici beneficiaza de drepturile de asigurari sociale ale personalului unitatilor de stat. Contributia la asigurari sociale, contributia pentru pensia suplimentara, ca si impozitul pe salarii, se platesc de intreprindere, in conditiile prevazute de lege pentru unitatile de stat.

Art. 6. - Salariatii intreprinderilor mici au dreptul sa adere la organizatiile sindicale din domeniul lor de activitate.

In cazul in care sint incadrati si in unitati de stat, salariatii din intreprinderile mici pot opta intre organizatia sindicala din unitatea de stat sau cea prevazuta la alin. 1.

De asemenea, salariatii isi pot constitui organizatie sindicala proprie.

Art. 7. - Intreprinderile mici, precum si personalul acestora, au drepturile si obligatiile prevazute de lege pentru sectorul de stat privind cerintele de pregatire pe meserii si asigurarea protectiei muncii. Daca salariatul lucreaza in domeniul sau de specialitate se aplica reglementarile privind vechimea in acest domeniu.

Regimul de exploatare a bunurilor din patrimoniul intreprinderii, de amortizare a fondurilor fixe ale acesteia, de repartizare a beneficiilor si de lucru al salariatilor se stabileste de organizatori la infiintarea intreprinderii si poate fi modificat numai de intreprinzatori.

Art. 8. - Mijloacele financiare necesare activitatii intreprinderilor mici se asigura din resurse proprii, precum si prin credite acordate de banci, pe baza de garantii asiguratorii.

Volumul creditelor, conditiile de acordare si rambursare a acestora, precum si modul de garantare, se vor stabili de Ministerul Finantelor si Banca Nationala a Romaniei.

Mijloacele necesare constituirii si desfasurarii activitatii intreprinderii mici pot fi obtinute si din strainatate, dar numai pe baza autorizatiei eliberate, potrivit legii, de catre Ministerul Comertului Exterior. Finantarea din strainatate, in valuta sau lei, a infiintarii sau desfasurarii activitatii intreprinderii se poate face numai in conditiile stabilite de Banca Romana de Comert Exterior.

Art. 9. - Primariile judetene si a municipiului Bucuresti pot inchiria intreprinderilor mici suprafete disponibile in cladiri proprietate de stat, inclusiv terenul aferent, daca acestea nu detin suprafetele de constructii si terenul necesar sau daca nu isi construiesc cladirile sau isi amenajeaza suprafetele construite si terenurile pe care le detin, cu orice titlu.

Suprafetele construite si terenurile necesare vor putea fi inchiriate si de la persoane particulare care le detin in proprietate.

Transformarea si amenajarea cladirilor proprii sau inchiriate pentru a putea fi folosite in vederea desfasurarii activitatilor de productie si sevicii se vor putea face numai in baza autorizatiei eliberate de primarie, in conditiile legii.

Art. 10. - Unitatiile de stat sau cooperatiste care detin masini, utilaje si instalatii disponibile le pot vinde sau inchiria intreprinderilor mici, pe baza de contract, cu respectarea normelor stabilite de Ministerul Economiei Nationale si Ministerul Finantelor.
Art. 11. - Intreprinderile mici isi pot procura piesele de schimb pentru instalatiile proprii, sculele si accesoriile, materiile prime si materialele necesare desfasurarii activitatii direct de la producatori, persoane fizice sau juridice, de stat sau cooperatiste, pe baza de contract. Preturile practicate in contracte vor fi cele legal stabilite sau, in lipsa acestora, prin intelegerea dintre parti.
Art. 12. - Utilajele, masinile si instalatiile, sculele, dispozitivele, materiile prime si materialele, accesoriile necesare activitatii intreprinderilor mici pot fi procurate si din import, cu respectarea reglementarilor in vigoare.
Art. 13. - Ministerul Economiei Nationale impreuna cu Comisia Nationala pentru Industria Mica si Servicii vor stabili conditiile si cazurile cind unele materii prime, materiale, combustibili si energie alocate prin balante materiale vor putea fi puse si la dispozitia intreprinderilor mici. De regula, asigurarea resurselor din balante pentru realizarea unor produse se face pe baza de contracte de cooperare.
Art. 14. - Preturile si tarifele pentru bunurile si serviciile intreprinderilor mici se stabilesc in mod liber. Produsele se vind si serviciile se presteaza unitatilor de stat numai pe baza de contract in forma scrisa.
Art. 15. - Produsele si serviciile intreprinderilor mici pot fi exportate direct sau prin intermediul intreprinderilor de comert exterior ori firmelor straine, pe baza autorizatiei de export emise in conditiile legii.
Art. 16. - Intreprinderile mici isi desfasoara activitatea pe baza de buget de venituri si cheltuieli intocmit anual, aprobat de organizatorii intreprinderii. Bugetul se depune in copie legalizata la organele financiare locale.
Intreprinderile vor avea contabilitate proprie si sint obligate sa intocmeasca semestrial un bilant contabil pe care sa-l publice in Monitorul Oficial, dupa verificarea sa de catre organele financiare, in termen de 10 zile.
Intocmirea bugetului de venituri si cheltuieli, contabilizarea operatiunilor financiare, comerciale, fiscale, precum si cele privind incadrarea si salarizarea personalului, ca si elaborarea bilantului semestrial, se fac potrivit normelor stabilite de Ministerul Finantelor.
Art. 17. - Sumele in lei ale intreprinderilor mici se pastreaza in conturi bancare proprii. Ministerul Finantelor, impreuna cu Banca Nationala, va stabili regimul acestor conturi si limitele in care intreprinderile vor putea detine sume in lei pentru nevoile curente. Aceste limite se stabilesc de filialele bancilor, cu acordul intreprinderii.
Sumele in valuta se pastreaza numai in conturi deschise pe numele intreprinderii la Banca Romana de Comert Exterior.
Din sumele in valuta obtinute de pe urma activitatii de export, 50% se deconteaza in lei intreprinderii, la cursul in vigoare la data incasarii valutei, iar restul ramine la dispozitia intreprinderii.
Art. 18. - Angajarea intreprinderii in relatiile sale cu persoanele fizice si juridice, ca si in fata organelor de jurisdictie, se face de persoana care a constituit-o, iar in cazul in care intreprinderea a fost constituita de mai multe persoane, de persoana desemnata de acestea.
Persoana prevazuta la alin. 1 poate da imputernicire de reprezentare si altor persoane. In acest caz, persoana care a dat imputernicire raspunde, in limitele imputernicirii, solidar cu persoana imputernicita, pentru orice paguba.
Art. 19. - Activitatea intreprinderilor mici se desfasoara cu respectarea dispozitiilor Codului comercial, in masura in care, potrivit prezentului decret-lege, nu se poate altfel.
SECŢIUNEA a 2-a
Asociatiile cu scop lucrativ
Art. 20. - Asociatiile cu scop lucrativ se infiinteaza cu maximum 10 membri, pe baza de contract de asociere.
Contractul de asociere va cuprinde:

a) scopul, denumirea si sediul asociatiei;

b) modul de constituire a activului patrimonial si de gestiune a patrimoniului;

c) modul de organizare, conducere si functionare a asociatiei;

d) repartizarea beneficiilor intre asociati;

e) modul de incetare a activitatii si de lichidare a asociatiei.

Art. 21. - Prevederile art. 4 alin. 3, art. 5 alin. 3, art. 8-10, 11, 12, 14, 15, 16 alin. 2 si art. 19 se aplica in mod corespunzator si pentru asociatiile cu scop lucrativ.
Raspunderea persoanelor asociate pentru pagube este solidara.
Art. 22. - Persoanele incadrate in unitati de stat si cooperatiste se pot asocia numai daca isi desfasoara activitatea in afara programului lor de munca din aceste unitati.
SECŢIUNEA a 3-a
Asociatiile familiale
Art. 23. - Asociatiile familiale se constituie intre membrii unei familii cu gospodarie comuna.
Art. 24. - Prevederile art. 4 alin. 3, art. 5 alin. 3, art. 8-11, 14 si 19 se aplica in mod corespunzator si pentru asociatiile familiale.
SECŢIUNEA a 4-a
Persoanele autorizate sa desfasoare o activitate independenta
Art. 25. - Persoanele fizice pot fi autorizate sa desfasoare activitati independente in domeniul serviciilor sau pentru realizarea anumitor produse.
Autorizarea pentru prestarea de servicii se poate da pe baza atestarii capacitatii profesionale de catre organele centrale de domeniu, iar in cazul in care exista organizatii profesionale specifice activitatii pentru care se cere autorizarea, cu acordul acestora.
Art. 26. - Persoanele fizice autorizate sa desfasoare o activitate independenta pot lucra, prin cumul, si intr-o unitate de stat, cooperatista sau intreprindere mica, daca prin autorizatie nu se prevede altfel.
Art. 27. - Prevederile art. 4 alin. 3, art. 8-12, 14, 15 si 19 se aplica in mod corespunzator si persoanelor autorizate sa desfasoare o activitate independenta.
CAPITOLUL 3
Regimul de autorizare
Art. 28. - Autorizatia pentru constituirea de intreprinderi mici, asociatii cu scop lucrativ, asociatii familiale sau pentru desfasurarea de catre persoanele fizice a unor activitati independente se emite de primariile judetene sau a municipiului Bucuresti.
Cererea de autorizatie se rezolva in cel mult 30 de zile, cu respectarea conditiilor de autorizare stabilite de guvern.
Denumirea, sediul si obiectul activitatii intreprinderilor mici si asociatiilor cu scop lucrativ se stabilesc prin autorizatie.
Pentru asociatiile familiale si persoanele ce desfasoara o activitate independenta, autorizatia va cuprinde numele solicitantilor, adresa si obiectul de activitate.
De asemenea, autorizatia va putea cuprinde si conditii specifice privitoare la desfasurarea activitatii. Pentru eliberarea autorizatiei privind infiintarea de intreprinderi mici si asociatii cu scop lucrativ, intreprinzatorii sint obligati sa obtina in prealabil acordul Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii.
Incalcarea prevederilor autorizatiei sau a dispozitiilor legale privind desfasurarea activitatii poate atrage suspendarea, pe cel mult 15 zile, a dreptului pe care il confera autorizatia sau, dupa caz, retragerea autorizatiei.

Art. 29. - Litigiile legate de refuzul de autorizare sau de retragere a acesteia sint de competenta tribunalelor judetene si al municipiului Bucuresti. Tribunalul poate fi sesizat in cel mult 10 zile de la primirea actului de refuz, respectiv de retragere a autorizatiei.
Art. 30. - Intreprinderile mici sint persoane juridice pe data inregistrarii lor la administratia financiara. Asociatiile cu scop lucrativ pot avea aceasta calitate daca se inregistreaza la administratia financiara ca persoana juridica; inregistrarea este obligatorie.
CAPITOLUL 4
Dispozitii finale
Art. 31. - Timpul lucrat de persoanele incadrate cu contract de munca in intreprinderile mici se considera vechime in munca si in specialitate.
De asemenea, se considera vechime in munca si in specialitate perioada lucrata de persoanele din cadrul asociatiilor cu scop lucrativ, asociatiilor familiale sau timpul lucrat de persoanele care desfasoara o activitate independenta daca au fost varsate, pe toata aceasta perioada, la asigurarile sociale de stat, contributia la asigurarile sociale si contributia pentru pensia suplimentara.
De prevederile alin. 2 pot beneficia si organizatorii intreprinderilor mici.
Art. 32. - Prevederile legislatiei muncii referitoare la transfer si la vechimea neintrerupta in aceeasi unitate sint, deopotriva, aplicabile si in cazul unitatilor organizate potrivit prevederilor prezentului decret-lege.
Art. 33. - Prevederile legale privind proprietatea industriala se aplica si intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ si persoanelor autorizate sa desfasoare o activitate independenta.
Art. 34. - Impozitul pe beneficiul intreprinderilor mici si al asociatiilor cu scop lucrativ, precum si impozitul pe cistig al asociatiilor familiale si impozitul pe veniturile persoanelor autorizate sa desfasoare o activitate independenta, se stabilesc, in mod diferentiat, pe domenii si in functie de utilitatea sociala a activitatii, cu caracter stimulativ si progresiv, urmarind punerea in valoare a initiativei individuale si colective, in conditiile asigurarii justitiei sociale in domeniul veniturilor personale.
Normele privind modul de stabilire a impozitelor, precum si nivelurile acestora, se stabilesc de guvern.
Art. 35. - Intreprinderile mici si asociatiile cu scop lucrativ se pot asocia intre ele sau cu alte unitati numai cu acordul Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii.
Art. 36. - Prevederile prezentului decret-lege se aplica si pentru executari de lucrari.
Art. 37. - Prezentul decret-lege intra in vigoare la 30 de zile de la data publicarii in Monitorul Oficial.
Pina la intrarea in vigoare a decretului-lege guvernul, Ministerul Economiei Nationale, Ministerul Finantelor si Banca Nationala vor elabora normele prevazute la art. 4 alin. 3, art. 8, 10, 16, 17, 28 alin. 2 si art.34 alin. 2. Normele se publica in Monitorul Oficial.
Pe data intrarii in vigoare a prezentului decret-lege se abroga Hotarirea Consiliului de Ministri nr. 1189 din 31 mai 1968 privind administrarea unor unitati comerciale prin angajati mandatari, precum si orice prevederi contrare.
PRESEDINTELE CONSILIULUI FRONTULUI SALVARII NATIONALE
ION ILIESCU

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:39

2.2 201/1990 számú Határozat az 54/1990-es számú Határozat – Törvény normáinak gyakorlatba ültetéséről.

Román nyelven.

HOTĂRÂRE nr.201 din 3 martie 1990 pentru aprobarea normelor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfasurarea unor activitati pe baza liberei initiative

Descriptori

Identificare act:

Numar/data: **Hotărâre nr.201 din 3 martie 1990**
Emitent: **Guvern**
Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza
În vigoare: nu: abrogat
Publicare: M.Of. nr. 33/8 mar. 1990 — text
M.Of. nr. 34/8 mar. 1990

Functie activa:

Se referă la aplicarea: →D.-L. nr.54/1990 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice pe baza liberei iniţiative (*abrogat prin L. nr.507/2002*)

Functie pasiva:

Modificat: →L. nr.12/1991 privind impozitul pe profit (*abrogata prin O.G. nr.70/1994*)
modifică anexa nr.11
→H.G. nr.464/1991 cu privire la reglementarea regimului preturilor (*abrogat prin H.G. nr.474/1999*)
modifică anexa nr.3
→H.G. nr.804/1991 privind impozitul pe profit (*abrogat prin O.G. nr.70/1994*)
modifică anexa nr.11
→O.G. nr.44/1995 privind imbunatatirea impunerii activitatilor producatoare de venit din exercitarea unei profesii libere şi din lucrari literare, de arta şi stiintifice (*abrogata prin O.U.G. nr.85/1997*)
abrogă anexa nr.11
→H.G. nr.364/1996 privind completarea Hotararii Guvernului nr.201/1990 pentru aprobarea normelor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative (*abrogat prin L. nr.507/2002*)
completează anexa nr.9
→O.U.G. nr.85/1997 privind impunerea veniturilor realizate de persoanele fizice (*abrogata prin O.G. nr.73/1999*)
abrogă anexa nr.11
Abrogat: →L. nr.507/2002 privind organizarea şi desfăşurarea unor activităţi economice de către

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:41

HOTĂRÂRE nr.201 din 3 martie 1990 pentru aprobarea normelor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea şi desfasurarea unor activitati pe baza liberei initiative

EMITENT: GUVERNUL ROMANIEI

PUBLICATA IN: MONITORUL OFICIAL NR. 33-34 din 8 martie 1990 Guvernul Romaniei hotaraste:
ART. 1
Se aproba normele din anexele nr. 1-12 pentru aplicarea Decretului-lege nr.
54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative.
ART. 2
Ministerul Economiei Nationale, Ministerul Finantelor, Banca Nationala a Romaniei, Comisia Nationala pentru Industria Mica si Servicii, primariile judetene si a municipiului Bucuresti isi vor organiza activitatea astfel incit sa asigure solutionarea operativa a problemelor ridicate de organizarea si desfasurarea activitatilor economice pe baza liberei initiative si exercitarea controlului si indrumarii acestora.
Primariile judetene si a muncipiului Bucuresti vor inventaria toate spatiile pe care le detin in vederea disponibilizarii lor pentru organizarea activitatilor prevazute de Decretul-lege nr.54/1990, in functie de eficienta exploatarii acestora si de posibilitatile de restructurare, prin comasare, a unor activitati. De asemenea, in procesul de profilare a spatiilor noi construite vor fi asigurate prioritar solicitarile de spatii pentru organizarea activitatilor economice pe baza liberei initiative.
ART. 3
Ministerul Finantelor impreuna cu primariile judetene si a municipiului Bucuresti vor promova un proiect de decret-lege privind diferentierea chiriilor in raport de vadul comercial.
PRIM-MINISTRU PETRE ROMAN CUPRINSUL ANEXELOR Anexa nr. 1: - Categorii de activitati pentru care nu se pot organiza prin libera initiativa intreprinderi mici, asociatii cu scop lucrativ, asociatii familiale si activitati independente ale unor persoane fizice - Categorii orientative de activitati pentru care se pot organiza intreprinderi mici, asociatii cu scop lucrativ, asociatii familiale si activitati independente ale unor persoane fizice Anexa nr. 2: - Norme privind deschiderea si functionarea conturilor in lei - Norme privind deschiderea si functionarea conturilor in valuta - Norme privind acordarea si rambursarea creditelor - Norme privind conditiile in care pot fi desfasurate servicii de comert exterior pe baza liberei initiative - Conditiile in care se pot primi finantari din strainatate Anexa nr. 3: - Norme pentru aplicarea prevederilor din domeniul preturilor si tarifelor cuprinse in Decretul-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative Anexa nr. 4: - Asigurarea cu materii prime, materiale, combustibili si energie a activitatilor economice pe baza liberei initiative, in conformitate cu profilul de activitate autorizat Anexa nr. 5: - Norme metodologice privind organizarea si conducerea contabilitatii activitatilor economice pe baza liberei initiative - Bugetul de venituri si cheltuieli - Executia bugetului de venituri si cheltuieli - Bilant Anexa nr. 6: - Plan de conturi pentru activitatile economice organizate pe baza liberei initiative de tip intreprinderi mici si asociatii cu scop lucrativ - Metodologie Anexa nr. 7: - Contract de asociere - Anexa la contractul de asociere Anexa nr. 8: - Metodologia de atestare pentru persoane fizice Anexa nr. 9: - Model de cerere pentru autorizatie - Model de autorizatie - Lista acordurilor si avizelor necesare obtinerii autorizatiei de functionare Anexa nr. 10: - Model de cerere pentru acord C.N.I.M.S.
- Acord C.N.I.M.S.
- Lista avizelor necesare obtinerii acordului C.N.I.M.S.
Anexa nr. 11: - Impozitarea activitatilor economice pe baza liberei initiative - Tabelul cotelor de impozit pentru impunerea beneficiilor intreprinderilor mici si ale asociatiilor cu scop lucrativ - Tabelul cotelor de impozit pentru impunerea veniturilor persoanelor autorizate sa desfasoare o activitate independenta si a cistigurilor asociatiilor familiale Anexa nr. 12: - Instructiuni pentru eliberarea acordului C.N.I.M.S. si autorizatiei - Instructiuni privind completarea registrului de evidenta a activitatilor economice organizate pe baza liberei initiative.
ANEXA 1 CATEGORII DE ACTIVITATI pentru care nu se pot organiza prin libera initiativa intreprinderi mici, asociatii cu scop lucrativ, asociatii familiale si activitati independente ale unor persoane fizice
1. Fabricarea si comercializarea de produse explozibile si toxice.

2. Fabricarea si comercializarea de droguri si narcotice.

3. Fabricarea si comercializarea de otravuri.

4. Fabricarea si comercializarea de instalatii si echipamente nucleare si produse radioactive.

5. Fabricarea si comercializarea de echipament militar.

6. Fabricarea, comercializarea de munitii si armament si repararea de armament.

7. Producerea si comercializarea de materiale pornografice.

8. Infiintarea de case de toleranta.

9. Activitati de comert cu inamicul.

10. Remedii secrete (vrajitorie, ghicitori).

11. Prelucrarea tutunului.

12. Practicarea jocurilor de noroc de orice fel.

13. Extractia si prelucrarea titeiului si gazelor naturale.

14. Prospectarea, extractia carbunelui, minereurilor feroase, neferoase, nemetalifere, a sarii si a minereurilor de metale rare, pietrelor semipretioase.

15. Fabricarea spirtului.

16. Comertul cu scop de contrabanda si speculativ.

17. Imprimarea hartilor.
CATEGORII ORIENTATIVE DE ACTIVITATI pentru care se pot organiza intreprinderi mici, asociatii cu scop lucrativ, asociatii familiale si activitati independente ale unor persoane fizice
I. In domeniul productiei si (sau) comercializarii ----------
1. Articole de menaj si uz casnic.

2. Articole de uz gospodaresc si agricol.

3. Mobilier.

4. Artizanat.

5. Bijuterii si gablonzuri.

6. Tesaturi, confectii, tricotaje, incaltaminte, marochinarie, galanterie, pasmanterie si mercerie.

7. Articole de sport si camping.

8. Articole culturale, ceasuri, articole foto.

9. Produse chimice.

10. Articole electrice si electronice.

11. Articole electrotehnice si electrocasnice.

12. Papetarie.

13. Materiale de constructii.

14. Articole metalice de constructii, instalatii, incalzire, apa, canal si sanitare.

15. Medicamente, produse farmaceutice si cosmetice.

16. Jucarii.

17. Masini, echipamente, instalatii, subansamble si piese de schimb.

18. Ambalaje.

19. Produse alimentare.

20. Furnituri.

21. Produse agricole si zootehnice, apicultura, sericicultura, horticultura si pomicultura.

22. Produse auto-moto-velo, carute, caretaserie.
II. Servicii ----------
1. Confectionare sau prelucrarea de bunuri si produse de orice fel pe baza de comenzi individuale ale populatiei.

2. Repararea, reconditionarea si intretinerea bunurilor de folosinta indelungata, intimplatoare si curenta.

3. Spalat, vopsit si curatat chimic.

4. Efectuarea de servicii casnice si gospodaresti la domiciliul cetatenilor.

5. Activitati de service auto, calculatoare, telex, dactilografiere etc.

6. Reparatia si intretinerea de ascensoare de persoane si marfuri.

7. Repararea, intretinerea si realizarea unor obiective de constructii civile si industriale, drumuri si poduri.

8. Efectuarea unor lucrari si servicii de gospodarie comunala si locativa.

9. Servicii foto, film, imprimari video si audio.

10. Dactilografiere, multiplicare, tipografie si editare.

11. Legatorie de carte si cartonaje, restaurare de manuscrise, tiparituri si tablouri.

12. Servicii personale de frizerie, coafura, cosmetica, manichiura, pedichiura, masaj, gimnastica de intretinere.

13. Servicii de proiectare, documentatii, asistenta tehnico-economica.

14. Activitati de consulting, ingineering, efectuarea de studii, experimentari, analize de laborator si informatica.

15. Servicii medico-sanitare.

16. Servicii de intermediere, comisionari, consignatie.

17. Servicii pentru publicitate si organizarea de expozitii.

18. Servicii de educatie si invatamint.

19. Servicii de informare, documentare, traduceri, interpreti.

20. Organizare si servicii de spectacole, turism si sport.

21. Servicii in domeniul turismului (minihoteluri, restaurante, baruri, discoteci, activitati de agrement).

22. Servicii de informare, documentare, traduceri, interpreti, ghizi, organizare de spectacole si turism.

23. Scoli de conducere auto, initiere in domeniul culturii, artei si sportului.

24. Servicii pentru transport persoane si marfuri.

25. Servicii de inchirieri.

26. Reparatii si acordari instrumente muzicale.

27. Servicii de asistenta, efectuarea de lucrari agricole si zooveterinare.

28. Activitati distractive si de divertisment, procesiuni religioase, reuniuni, formatii de muzicanti etc.

29. Reparat si confectionat bijuterii, inclusiv din metale pretioase, ceasornicarie etc.

30. Servicii de alimentatie publica.

31. Servicii de comert exterior (birouri comerciale, agentii de intermediere, birouri de consulting, operatiuni de import-export).
NOTA:
In desfasurarea tuturor categoriilor de activitati de mai sus, persoanele autorizate au obligatia respectarii reglementarilor in vigoare privind incadrarea in standarde si norme de calitate, normelor igienico-sanitare, de protectia muncii si paza contra incendiilor, pastrare a calitatii mediului inconjurator si a normelor privind drepturile de proprietate industriala.
ANEXA 2 NORME privind deschiderea si functionarea conturilor in lei
1. Intreprinderile mici, inregistrate ca persoane juridice, isi deschid la unitatile Bancii Nationale, Bancii pentru Agricultura si Industrie Alimentara sau la Banca de Investitii, in functie de optiunea clientului, conturi de disponibilitati in lei, in care isi vor pastra fondurile proprii si prin care vor efectua operatiuni de incasari si plati, in conditiile prezentelor norme.
Intreprinderile mici pot deschide conturi in lei numai la o singura banca.

2. In vederea deschiderii conturilor in lei, intreprinderile mici prezinta bancii urmatoarele documente:
- cerere de deschidere a contului, conform modelului;
- copie legalizata dupa autorizatia de constituire eliberata conform art. 28 din Decretul-lege nr.54/1990;
- copie legalizata dupa dovada de inregistrare la administratia financiara judeteana sau a municipiului Bucuresti;
- fisa cu specimenele de semnaturi ale persoanelor desemnate de intreprinzatori a dispune efectuarea de operatiuni in conturile deschise la banca, precum si amprenta stampilei. Fisa se certifica in mod obligatoriu de toate persoanele prevazute in autorizatia de constituire.

3. Prin conturile deschise la banca, intreprinderilor mici li se pot efectua urmatoarele operatiuni de incasari si plati:
- incasari provenind din sumele depuse in numerar de catre reprezentantii intreprinderii sub forma de capital;
- incasari provenind din livrari de marfuri, executari de lucrari si prestari de servicii catre alte unitati cu conturi deschise la unitatile bancare , la C.E.C. si la cooperativele de credit;
- incasari in numerar provenite din vinzarea pe piata a unor produse, precum si din executari de lucrari si prestari de servicii;
- incasari reprezentind contravaloarea in lei a 50% din valuta obtinuta din activitatea de export;
- incasari din dobinzi bonificate de banci, la disponibilitatile din conturile deschise la acestea;
- alte incasari prin virament sau in numerar;
- plati prin virament sau eliberari de numerar pentru aprovizionari cu materii prime si materiale, procurarea de masini, utilaje si instalatii, piese de schimb, scule si accesorii necesare desfasurarii activitatii etc.;
- plati prin virament sau eliberari de numerar pentru alte cheltuieli de productie si administrativ-gospodaresti (energie electrica, termica, combustibil , posta, telefon, transport), impozite, prime de asigurare etc.;
- plati pentru restituirea creditelor primite si a dobinzilor aferente;
- plati in numerar pentru salarii si alte drepturi de personal;
- plati pentru constituirea de depozite in vederea eliberarii de carnete de cecuri cu limita de suma si deschidere de acreditive;

- alte plati prin virament sau in numerar.

4. Platile prin virament si in numerar la intreprinderile mici se efectueaza numai in limita disponibilitatilor din cont si a acreditivelor deschise. Nu se primesc si nu se pastreaza la banca documente de decontare in cazul in care nu exista disponibilitati in cont.

5. Intreprinderile mici depun incasarile realizate in numerar direct sau prin posta, in conturile deschise la banca. Acestea pot pastra in caseriile proprii sume de bani pentru nevoile curente in limitele stabilite de unitatile bancilor cu acordul intreprinderilor mici.

6. Toate platile din conturi prin virament, precum si ridicarile de numerar de la banca, se pot face numai din initiativa si dispozitia scrisa a persoanelor autorizate sa dispuna de cont, prin dispozitie de plata sau cecuri in numerar.
Bancile pot efectua plati din conturi fara acordul titularilor numai pe baza de hotarire judecatoreasca ramasa definitiva sau alt titlu executoriu prevazut de lege.

7. In vederea efectuarii platilor prin virament, intreprinderile mici pot solicita utilizarea carnetelor de cecuri cu limita de suma si pot deschide acreditive.

8. Pentru operatiunile de plati din conturile de disponibilitati in lei, deschise in conditiile prezentelor norme, se percepe un comision de 5 lei pentru fiecare operatiune. Calculul comisionului se va face trimestrial, la data calcularii dobinzilor, asupra numarului de operatiuni inregistrate in debitul contului de disponibilitati in lei, carnete de cecuri cu limita de suma, acreditive deschise sau pentru platile efectuate direct din contul de imprumut.

9. Bancile elibereaza titularilor extrase pentru operatiunile inregistrate in conturile acestora.

10. Titularii de cont poarta intreaga raspundere pentru intocmirea corecta a documentelor si realitatea datelor inscrise in acestea.
De asemenea, titularii comunica in scris unitatii bancii sumele inregistrate gresit in debitul sau creditul contului sau in termen de cel mult 10 zile lucratoare de la data ridicarii extrasului de cont (exclusiv ziua ridicarii) sau de la data expedierii prin posta (exclusiv data expedierii).
Pentru eventualele erori in eliberarea de mijloace banesti sau inregistrari in conturile in lei ale clientilor, banca raspunde numai pina la limita sumei eronat eliberate sau inregistrate, precum si de plata penalitatilor ce se varsa la bugetul de stat suportate de client, in cazurile prevazute de lege, daca nu se dovedeste ca erorile respective s-au produs din culpa clientilor.
Raspunderea bancii inceteaza daca nu este sesizata cu reclamatie pina la expirarea termenului stabilit mai sus.

11. Bancile asigura secretul operatiunilor efectuate in conturile titularilor.

12. Asociatiile cu scop lucrativ, asociatiile familiale si persoanele autorizate sa desfasoare activitati independente pot deschide conturi la banca prin care sa efectueze operatiunile de incasari si plati in conditiile prevazute de pct. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11.

13. Intreprinderile mici, asociatiile cu scop lucrativ, asociatiile familiale, precum si persoanele fizice care desfasoara activitate in mod independent, care solicita credite pentru investitii proprii, isi deschid conturi distincte la banci, in care isi vor pastra resursele proprii pentru realizarea investitiilor respective.
Din disponibilitatile existente si din creditele aprobate se efectueaza plati pentru: amenajari si transformari de constructii existente, realizarea de noi spatii construite, utilitati, retele, procurari de masini, utilaje si instalatii tehnologice, mijloace de transport, alte dotari, proiecte, asistenta tehnica etc.

14. Conturile deschise la banca se inchid la solicitarea scrisa a titularului contului sau din oficiu, de catre banca, atunci cind titularul contului nu respecta obligatiile decurgind din aplicarea prezentelor norme.
CERERE DE DESCHIDERE A CONTULUI (Model) Catre Banca.....
.....
Subsemnatii..... in calitate de reprezentanti
ai.....
in conformitate cu Normele de aplicare a prevederilor Decretului-lege nr.54/ 1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative, publicate in Monitorul Oficial nr. 33-34 din 8 martie 1990, va rugam a aproba deschiderea unui cont de disponibilitati.
In acest scop depunem:
- copie legalizata dupa autorizatia de constituire emisa conform art. 28 din Decretul-lege nr.54/1990;
- copie legalizata dupa dovada de inregistrare la administratia financiara judeteana sau a municipiului Bucuresti;
- fisa cu specimenele de semnaturi ale persoanelor imputernicite sa dispuna efectuarea de operatiuni prin cont.
Documentele ce se depun la banca vor fi semnate cu *)..... din semnaturile prevazute in fisa cu specimenele de semnaturi ale persoanelor imputernicite sa dispuna efectuarea de operatiuni prin cont.
Solicitam ca extrasul de cont sa fie **).....
In cazul remiterii prin posta a extrasului ne angajam sa suportam cheltuielile de remitere.
Am luat cunostinta de conditiile in care se vor efectua operatiunile in cont si le vom respecta intocmai.
Semnaturile ***).....
.....
L.S.....
Se aproba Verificat indeplinirea conditiilor DIRECTORUL pentru deschiderea contului si unitatii bancare propunem a se aproba cererea.
Cod cont.....
Sef serviciu contabilitate al bancii .....
Data..... Data.....
----------*) Se va trece numarul de semnaturi cu care se vor prezenta documentele la banca.
**) Se vor preciza modalitatea de remitere a extrasului de cont (prin inminare la ghiseu sau expediere prin posta), precum si termenele la care se solicita aceasta.
***) Va fi semnata cu acelasi numar de semnaturi cu care este prevazut in prezenta sa se depuna documentele la banca.
NORME privind deschiderea si functionarea conturilor in valuta pe numele intreprinderilor mici care desfasoara activitati economice pe baza liberei initiative si conditiile in care pot primi finantari din strainatate, in valuta sau in lei
CAP. 1

Deschiderea si functionarea conturilor
1. Intreprinderile mici care au personalitate juridica, potrivit legii, isi pot deschide conturi in valuta numai la Banca Romana de Comert Exterior.
Deschiderea conturilor in valuta se face la cererea intreprinderii, prezentindu-se bancii urmatoarea documentatie:
- autorizatia de constituire a intreprinderii mici, emisa de primaria judeteana sau a municipiului Bucuresti, in copie legalizata;
- copie legalizata dupa dovada de inregistrare la administratia financiara judeteana sau a municipiului Bucuresti;
- scrisoarea de deschidere a contului, in care intreprinderea va indica numele persoanelor imputernicite sa dispuna plati din conturi sau alte operatiuni, precum si conditiile in care aceste operatiuni pot fi efectuate (conform modelului 1). Platile din cont vor fi efectuate cu semnatura unei singure persoane sau a doua persoane, cu sau fara limita de suma, dupa cum va dispune intreprinderea mica;
- specimenele de semnaturi ale persoanelor autorizate, pe un formular tip (conform modelului 2).

2. Conturile in valuta se pot deschide intreprinderilor mici intr-una din valutele solicitate de acestea astfel:
- in lira sterlina, dolarul australian, silingul austriac, francul belgian, dolarul canadian, coroana daneza, francul elvetian, francul francez, marca finlandeza, marca R.F.G., lira italiana, yenul japonez, francul Luxemburg, coroana norvegiana, guldenul olandez, dolarul S.U.A., coroana suedeza, peseta spaniola.
Conturile in valuta se alimenteaza cu sume reprezentind 50% din incasarile din export ale intreprinderilor, restul de 50% decontindu-se de banca, in lei, la cursul in vigoare la data incasarii valutei.
Disponibilitatile din conturile de mai sus pot fi folosite pentru orice plati in strainatate, potrivit obiectului de activitate al intreprinderii, in orice moneda, precum si pentru orice fel de plati in valuta si in lei in tara.

3. Operatiunile solicitate a fi efectuate in alte valute decit cea de cont se vor efectua la cursul stabilit de Banca Romana de Comert Exterior.

4. La cererea intreprinderilor mici, Banca Romana de Comert Exterior poate primi sume in depozit in conditiile convenite de comun acord.

5. Intreprinderile mici pot deschide conturi si in alte valute cotate de Banca Nationala.
Disponibilitatile din aceste conturi pot fi folosite pentru plati in strainatate, in moneda straina in care sint exprimate disponibilitatile pe baza contractelor incheiate in acest sens, precum si pentru orice plati in lei in tara, in masura in care Banca Romana de Comert Exterior cumpara asemenea valute.

6. Conturile pot fi alimentate si cu sumele in valuta primite din strainatate sub forma de finantare la infiintare sau in cursul desfasurarii activitatii acestora.

7. Alimentarea conturilor in valuta se face fara a se percepe comision bancar.

8. Decontarea in valuta a incasarilor din export se face de compartimentele specializate din Banca Romana de Comert Exterior, cu care ocazie se vireaza in contul in lei al intreprinderii deschis la Banca Nationala a Romaniei, Banca pentru Agricultura si Industrie Alimentara, Banca de Investitii, dupa caz, si cota de 50% in lei, la cursul zilei afisat de Banca Nationala a Romaniei.
CAP. 2
Efectuarea platilor din conturile in valuta
9. Platile din cont se efectueaza pe baza dispozitiei conducatorului intreprinderii sau a persoanelor imputernicite in acest scop de conducerea intreprinderii. Plata importurilor se face in baza autorizatiei Ministerului Comertului Exterior.

10. Platile din conturi se efectueaza prin imputernicitii intreprinderilor si numai in limita disponibilului existent in cont.

11. Intreprinderile mici, titulare de conturi, pot, de asemenea, solicita bancii ca sumele in valuta aflate in conturi sa fie schimbate in lei, la cursul zilei.
Schimbul in lei al altor valute se va efectua numai la optiunea Bancii Romane de Comert Exterior.

12. Pentru toate operatiunile din conturile in valuta si in lei se percepe un comision bancar conform tarifelor in vigoare practicate de Banca Romana de Comert Exterior.
Pentru operatiunile privind decontarile prin garantii bancare, acreditive si incassouri se vor aplica tarifele de comision ale Bancii Romane de Comert Exterior.
CAP. 3
Inchiderea conturilor
13. Conturile in valuta ale intreprinderilor mici se pot inchide in urmatoarele cazuri:
- la solicitarea scrisa a titularului contului;
- la incetarea activitatii.
CAP. 4
Alte dispozitii
14. Pentru disponibilitatile din conturile in valuta se acorda dobinda in valuta in conditiile stabilite de Banca Nationala si Banca Romana de Comert Exterior, tinind seama de natura si felul monedei, de durata de pastrare a disponibilitatilor valutare, precum si de nivelul dobinzilor practicate pe piata internationala.
Dobinzile care se platesc de banca, in functie de natura si felul valutei, se comunica titularilor de conturi la deschiderea conturilor si cu prilejul fiecarei modificari a nivelului dobinzii.
Disponibilitatile aflate in conturi si dobinzile aferente nu sint supuse prescriptiei extinctive.

15. Indisponibilizarea (blocarea) disponibilitatilor din conturi se poate face numai in baza unei ordonante date de organele de urmarire penala sau de organele judecatoresti, banca putind efectua plati din conturi fara acordul titularilor pe baza de hotarire judecatoreasca ramasa definitiva sau alt titlu executoriu prevazut de lege.

16. Intreprinderile mici, in activitatea de incasari si plati pentru operatiuni de comert exterior, vor aplica conditiile de lucru ale Bancii Romane de Comert Exterior privind efectuarea decontarilor comerciale cu strainatatea, primirea si eliberarea garantiilor bancare.
Pentru buna desfasurare a operatiunilor bancare, Banca Romana de Comert Exterior va asigura intreprinderilor mici asistenta de specialitate necesara.

17. Intreprinderile mici sint obligate sa prezinte bilantul contabil si alte documente ori de cite ori solicita Banca Romana de Comert Exterior, respectiv pentru acordarea de credite, emiterea de garantii, deschiderea de acreditive etc .

CERERE DE DESCHIDERE A CONTULUI (Model 1) Catre Banca Romana de Comert Exterior
Subsemnatii.....
.....
in calitate de reprezentanti ai.....
.....
in conformitate cu Normele de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative va rugam a aproba deschiderea unui cont de disponibilitati in valuta.....
.....
(se va indica valuta in care titularul doreste sa aiba contul deschis).
In acest scop depunem:
- copie legalizata dupa autorizatia de constituire emisa conform art. 28 din Decretul-lege nr.54/1990;
- copie legalizata dupa dovada de inregistrare la administratia financiara judeteana sau a municipiului Bucuresti;
- copie legalizata dupa autorizarea Ministerului Comertului Exterior pentru efectuarea de operatiuni de comert exterior, eliberata conform art. 15 din Decretul-lege nr.54/1990;
- fisa cu specimenele de semnaturi ale persoanelor imputernicite sa dispuna efectuarea de operatiuni prin cont.
Documentele ce se depun la Banca Romana de Comert Exterior vor fi semnate cu
*).....
Solicitam ca extrasul de cont sa fie **).....
In cazul remiterii prin posta a extrasului ne angajam sa suportam cheltuielile de remitere.
Am luat cunostinta de conditiile in care se vor efectua operatiunile in cont si le vom respecta intocmai.
Semnaturile ***).....
.....
.....
L.S.....
Se aproba Verificat indeplinirea conditiilor pentru DIRECTOR deschiderea contului si propun a se aproba cererea.
Cod cont.....
SEF SERVICIU Data..... Data.....
----------*) Se va trece numarul de semnaturi cu care se vor prezenta documentele la banca.
**) Se vor preciza modalitatea de remitere a extrasului de cont (prin inminare la ghiseu sau expediere prin posta), precum si termenele la care se solicita aceasta.
***) Va fi semnata cu acelasi numar de semnaturi cu care este prevazut in prezenta sa se depuna documentele la B.R.C.E.
(Model 2) ----------..... Nr.
conturilor (titularul conturilor) .....
.....
(adresa) (nr. telefon).....
.....
.....
..... Aprobat, ... Data..... 19.....
Catre Banca Romana de Comert Exterior Semnatura.....
----------Va comunicam specimenele de semnaturi ale persoanelor autorizate sa dispuna de conturi, impreuna cu amprenta stampilei, valabile de la data de.....
Prezentul formular intocmeste specimenele din formularul depus la data de..
.....
Semnaturile:
----------Amprenta stampilei (titularul conturilor) ----------
----------Nr. Numele si prenumele Functia Prima sau a doua
Specimenul de crt. semnatura semnatura ----------
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
----------NORME privind acordarea si rambursarea creditelor
1. Potrivit art. 8 din Decretul-lege nr.54/1990 intreprinderile mici, asociatiile cu scop lucrativ, asociatiile familiale si persoanele fizice autorizate sa desfasoare activitate independenta pot primi credite de la banci pe baza de garantii asiguratorii, in completarea resurselor proprii, pentru realizarea activitatilor prevazute in autorizatia de constituire.

2. Suma creditului se stabileste la cererea scrisa a solicitantului, pe baza de negociere intre unitatea bancara si acesta, in functie de volumul de activitate si rentabilitatea acesteia, de resursele proprii, garantiile prezentate, astfel incit sa se asigure rambursarea la scadenta a creditului.

3. Cu ocazia negocierii creditelor solicitate de intreprinderile mici si asociatiile cu scop lucrativ, bancile analizeaza bilanturile si situatia patrimoniala la zi, iar la asociatiile familiale si la persoanele autorizate sa desfasoare activitati independente se analizeaza situatia patrimoniala.
In situatiile in care se solicita credite bancare la inceperea activitatii, negocierea creditelor se face pe baza datelor si documentelor prezentate de solicitanti referitoare la activitatile ce urmeaza a le desfasura, a surselor proprii cu care participa la finantarea acestor activitati, a garantiilor asiguratorii sau a altor elemente de analiza. La solicitarea de credite pentru investitii se va prezenta documentatia tehnico-economica a investitiei.
La negocierea creditelor pentru realizarea unor obiective de investitii, bancile expertizeaza solicitarile beneficiarilor, in vederea asigurarii oportunitatii si rentabilitatii activitatii, stabilirii nivelului resurselor proprii de participare la finantare si asigurarii garantiilor de rambursare a creditelor la termenele stabilite.
Rezultatele negocierilor se vor prezenta de compartimentul de credit consiliului de administratie al unitatii bancare, care va decide. In cazul aprobarii creditelor, banca incheie cu solicitantul un contract de credit, potrivit modelului, care constituie titlu executoriu.

4. Bancile pot acorda credite pentru:
a) desfasurarea activitatii economice prevazute in autorizatie, cu termene de rambursare de cel mult 12 luni de la acordare;

b) transformarea si amenajarea constructiilor proprii sau inchiriate, realizarea de noi spatii construite, procurarea de masini, utilaje, instalatii tehnologice si mijloace de transport, precum si pentru efectuarea unor cheltuieli necesitate de realizarea si punerea in functiune a acestor investitii , creditele respective acordindu-se pe termene de cel mult 5 ani, cu o perioada de gratie *) de pina la 12 luni de la data acordarii.

5. Creditele aprobate se acorda printr-un cont distinct de imprumut, platile urmind a se efectua direct din acest cont, dupa epuizarea resurselor proprii din contul de disponibilitati.

6. Scadentele creditelor, sumele de rambursat si dobinzile aferente se stabilesc de banci, impreuna cu solicitantii, la incheierea contractului de credit si se inscriu in acesta.

7. Bancile nu vor acorda credite pentru activitatile interzise a fi autorizate.

8. Garantiile ce pot fi aduse de solicitantii de credite sint:
a) ipoteca constituita asupra bunurilor imobile personale si ale girantilor, inscrisa la notariatul de stat in a carui raza teritoriala se afla situat imobilul;
b) alte bunuri proprietatea solicitantului si a girantilor, care se vor inscrie in contractul de credit si in registrele speciale de gajuri deschise la primariile din localitatile unde domiciliaza acestia;
c) cesionarea in favoarea bancii pina la concurenta creditului acordat din despagubiri ce se cuvin solicitantului pentru bunurile asigurate la ADAS pe baza asigurarii prin efectul legii si altor asigurari facultative;
d) cesionarea in favoarea bancii a drepturilor banesti pe care beneficiarul creditului le are de primit de la unitatea contractanta, in cazul in care beneficiarul a incheiat contract de livrare cu o unitate de stat sau cooperatista. Un exemplar de pe contractul de livrare, pe baza caruia se acorda credite, se depune la banca, acesta fiind pentru banca titlu executoriu fata de producator si unitatea contractanta.
Cesiunea pentru drepturile de creanta mentionate se comunica, in termen de 15 zile de la semnarea contractului de credit, unitatii contractante sau unitatii ADAS, de catre banca;
e) bunurile ce se cumpara din creditele acordate, indiferent daca garantiile prevazute la lit. a)-d) de mai sus acopera, integral sau partial, suma creditului aprobat. Aceasta garantie se va inscrie obligatoriu, in toate cazurile, in contractul de credit.
Garantiile aduse de solicitantii de credit trebuie sa fie mai mari cu 10-20% decit suma creditului aprobat, inclusiv dobinda.

9. Bancile vor instiinta in scris beneficiarul despre termenul si suma de plata inainte cu 30 de zile de scadenta.
La cererea justificata a debitorului, banca poate, in mod exceptional, sa acorde o prelungire a termenului de rambursare a ratei scadente de maximum 45 de zile.

10. La disponibilitatile clientilor, existente in conturile deschise in lei la banci, precum si la creditele acordate, se vor bonifica si, respectiv, percepe dobinzile stabilite de lege.
Dobinda se calculeaza la acordarea creditului in functie de suma acestuia si de termenele de rambursare stabilite si se incaseaza la fiecare scadenta a creditului. In cazul in care creditele se achita anticipat, dobinda se recalculeaza.

11. In vederea asigurarii rambursarii la termen a creditului, bancile vor supraveghea modul cum se utilizeaza acesta si vor controla situatia economicofinanciara pe baza bilantului si a situatiilor patrimoniale ale beneficiarilor de credite, in care scop acestia sint obligati sa puna la dispozitie datele necesare.
In cazul in care se constata ca nu s-au respectat conditiile stabilite la acordarea creditelor, banca il someaza pe beneficiar si va trece la recuperarea creditului, inclusiv prin executarea garantiilor. Totodata se va sista restul de credit neacordat.
Pentru ratele din credite nerestituite la scadente se calculeaza dobinzi penalizatoare prevazute de lege. Beneficiarii de credite care au rate neachitate la termen nu mai pot primi noi credite pina la achitarea ratelor restante.
----------*) Intervalul de timp in care beneficiarul de credite nu are obligatii de rambursare.
CONTRACT DE CREDIT Incheiat astazi.....
Intre Banca..... Sucursala..... cu sediul in.....
--------Filiala str..... nr..... judetul....., denumita in prezentul contract banca, reprezentata prin..... director,.....
sef serviciu (birou) credite si..... sef serviciu (birou) contabilitate, pe de o parte,
si.....
(intreprinderea, asociatia cu scop lucrativ, ...
asociatia familiala, persoana autorizata sa desfasoare activitate independenta) cu sediul in..... str.....
nr..... judetul....., reprezentata prin....., domiciliat in.....
(numele si prenumele) str..... nr..... judetul..... posesor al buletinului de identitate seria.....
nr..... eliberat de.....
la data de..... si prin..... domiciliat in.....
(numele si prenumele) ..... str..... nr..... judetul....., posesor al buletinului de identitate seria..... nr..... eliberat de ..... la data de..... denumiti in contract debitori, a intervenit prezentul contract:

1. Banca acorda debitorului (debitorilor) un credit pe termen de.....
in suma de..... lei, adica..... lei, care (cifre) (litere) va fi utilizata numai pentru.....
.....

2. Creditul se acorda astfel:
- integral la data de.....
- pe masura necesitatilor determinate de efectuarea cheltuielilor.

3. Debitorul (debitorii) se obliga:
- sa foloseasca creditul primit numai in scopul pentru care a fost solicitat si acordat;
- sa restituie bancii creditul primit si sa plateasca dobinda legala la termenele si in sumele de mai jos:
Rate credit Dobinda Termen ---------- --------- ----------(anul, luna, ziua) ..... lei..... lei ---------- .....lei..... lei ----------.....lei..... lei
4. Creditul se poate rambursa si inainte de scadenta, in intregime sau partial, in care caz banca va recalcula dobinzile in mod corespunzator.

5. La creditul primit debitorul plateste o dobinda de..... % pe an.

6. Debitorul (debitorii) se obliga sa garanteze sumele imprumutate potrivit legii, astfel:
.....
(se vor inscrie corect garantiile aduse, in ordinea prevazuta la pct. 8 din norme, astfel incit suma acestora sa fie cu 10-20% mai mare decit creditul acordat, inclusiv dobinda).

7. Banca are dreptul sa verifice, pe parcursul utilizarii creditului, respectarea conditiilor in care s-a acordat acesta.
In acest scop debitorul (debitorii) se obliga sa-i puna la dispozitie documentele solicitate (bugetul, bilantul etc.), precum si documentele privind bunurile cumparate din credit sau cele rezultate din activitatea pe care o desfasoara.
De asemenea, banca are dreptul sa verifice existenta faptica a bunurilor depuse in gaj.
Nerespectarea obligatiilor de mai sus atrage dupa sine dreptul bancii de a trece la retragerea in mod corespunzator a creditului inainte de scadenta.
In cazul in care se constata de catre banca nerespectarea de catre debitor (debitori) a conditiilor stabilite in prezentul contract referitoare la utilizarea creditului, acesta (acestia) se obliga sa restituie imediat creditul angajat, inclusiv dobinda.

8. In cazul neachitarii la scadenta a creditului acordat prin prezentul contract si a dobinzilor legale sint raspunzatori solidari cu debitorul (debitorii) si girantii conform prevederilor de la pct. 6 din prezentul contract .

9. Neplata la termen a dobinzilor si creditelor acordate si nerespectate vreuneia din clauzele prevazute in acest contract dau dreptul bancii sa treaca la retragerea imediata a creditului cu dobinzile datorate, inclusiv pe calea executarii silite.
BANCA Debitorul (debitorii) Director.....
Sef serviciu (birou) credite.....
Sef serviciu contabilitate.....
Oficiul juridic.....
Giranti:

1. Numele..... prenumele.....
adresa.....
Buletin de identitate seria..... nr.....
locul de munca.....
Semnatura
2. Numele..... prenumele.....
adresa.....
Buletin de identitate seria..... nr.....
locul de munca.....
Semnatura
3. etc.
NORME privind conditiile in care pot fi desfasurate servicii de comert exterior pe baza liberei initiative
A. In intreprinderile mici, asociatiile cu scop lucrativ si activitatile prestate de persoane fizice in mod independent
1. Potrivit art. 15 din Decretul-lege nr.54/1990, intregit cu art. 21 si 27 , intreprinderile mici, asociatiile cu scop lucrativ si persoanele fizice autorizate sa desfasoare o activitate independenta isi pot exporta produsele si serviciile direct sau prin intermediul intreprinderilor de comert exterior, pe baza autorizatiei de export emisa, in conditiile legii, de catre Ministerul Comertului Exterior.

2. Conform art. 8 din decretul-lege, la cererea intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ si persoanelor fizice, Ministerul Comertului Exterior elibereaza, potrivit legii, autorizatii de import pentru mijloacele necesare constituirii si desfasurarii activitatii acestora, obtinute din strainatate.

3. Potrivit art. 12 din decretul-lege, masinile si instalatiile, sculele, dispozitivele, accesoriile, materiile prime si materialele necesare activitatii intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ si persoanelor fizice pot fi procurate si din import, cu respectarea reglementarilor in vigoare, pe baza autorizatiei de import eliberate de Ministerul Comertului Exterior.

4. Ministerul Comertului Exterior isi va organiza in mod corespunzator propria activitate in vederea solutionarii operative a cererilor privind eliberarea autorizatiilor de export si import.
B. Activitatea pe baza de libera initiativa in domeniul serviciilor de comert exterior Prevederile Decretului-lege nr.54/1990 pot fi aplicate, corespunzator cu cerintele impuse de etapele restructurarii pe care economia nationala a Romaniei trebuie in mod obiectiv sa le parcurga, si in domeniul serviciilor de comert exterior, dupa cum urmeaza:

1. Organizarea prin libera initiativa a unor forme de tipul celor prevazute in Decretul-lege nr.54/1990 pentru consulting si alte servicii, in scopul acordarii asistentei si sprijinului de specialitate, in vederea desfasurarii corespunzatoare a activitatilor de comert exterior.

2. Organizarea pe baza liberei initiativa de activitati in forme de tipul celor prevazute in Decretul-lege nr.54/1990 avind ca obiect exportul pe baza de comision de produse si servicii ale intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ, asociatiilor familiale si persoanelor fizice, efectuarea de operatiuni comerciale in zonele libere din porturi, precum si alte operatiuni de comert exterior (export, import, reexport, lohn, tranzit, switch, leasing), in nume si pe cont propriu si/sau in cont strain.

3. Organizarea de activitati pe baza de libera initiativa, in formele prevazute in Decretul-lege nr.54/1990, pentru prestarea serviciilor de comert exterior in domeniul transporturilor si expeditiilor internationale.

4. Organizarea pe baza de libera initiativa a unor activitati de intermediere comerciala, in formele prevazute in Decretul-lege nr.54/1990, avind ca obiect reprezentarea firmelor straine in Romania, potrivit reglementarilor legale.
C. Conditii generale
1. Constituirea formelor de organizare pe baza de libera initiativa, prevazute in capitolul B de mai sus, se autoriza in conditiile art. 28 din Decretul-lege nr.54/1990, pe baza aprobarii date de Comisia Nationala pentru Industrie Mica si Servicii, cu avizul Ministerului Comertului Exterior.

2. Prevederile art. 5 alin. 2 din Decretul-lege nr.54/1990 nu se aplica pentru personalul care presteaza o activitate pe

baza de libera initiativa prevazuta in capitolul B din prezentele norme.
CONDITIILE in care se pot primi finantari din strainatate
1. Intreprinderile mici, in baza autorizatiei eliberate, potrivit legii, de catre Ministerul Comertului Exterior, pot obtine din strainatate fonduri in valuta sau lei - proveniti din schimb valutar - necesare constituirii si desfasurarii activitatii. Sumele primite cu acest titlu se inregistreaza integral in conturile intreprinderii si se utilizeaza potrivit criteriilor stabilite pentru aceste conturi.

2. Banca Romana de Comert Exterior, inregistrind aceste sume in conturi, nu isi asuma sub nici o forma vreun angajament de restituire fata de coordonator, indiferent de titlul sub care au fost primite.

3. Rambursarea creditelor primite in cadrul finantarii se face din disponibilitatile in valuta ramase la dispozitia intreprinderii potrivit art. 17 alin. ultim din Decretul-lege nr.54/1990, precum si in orice alta modalitate stabilita prin contractul de credit.

4. Bancile pot garanta rambursarea creditelor primite din strainatate de intreprinderile mici, pe baze contractuale si in conditiile asiguratorii pretinse de banci.
Pentru rambursarea creditelor in valuta, intreprinderile mici se pot garanta reciproc sau pot prezenta garantii ale unor banci sau firme straine. Acordarea creditelor pe baza unor asemenea garantii constituie decizia si riscul exclusiv al celor ce acorda creditul.
Conditiile concrete ale garantiilor se vor stabili conform uzantelor bancare , de la caz la caz.
ANEXA 3 NORME pentru aplicarea prevederilor din domeniul preturilor si tarifelor cuprinse in Decretul-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative
1. Potrivit prevederilor art. 10, 21, 24 si 27 din Decretul-lege nr.54/1990 , unitatile de stat sau cooperatiste care detin masini, utilaje si instalatii disponibile le pot vinde sau inchiria - pe baza de contract - intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ, asociatiilor familiale si persoanelor autorizate sa desfasoare activitati economice pe baza liberei initiative, cu respectarea urmatoarelor norme:

1.1. In contractul de vinzare-cumparare:
a) in cazul masinilor, utilajelor si instalatiilor disponibile, se inscrie pretul de invoiala, respectiv cel cu care s-a adjudecat produsul la licitatia organizata conform reglementarilor legale in vigoare, licitatie care porneste de la nivelul valorii de inventar din care s-a scazut contravaloarea uzurii;
b) in cazul masinilor, utilajelor si instalatiilor scoase din functiune in conditiile si cu respectarea prevederilor legale in vigoare, se inscrie pretul stabilit prin intelegerea dintre parti, care insa nu va putea fi mai mic decit valoarea reziduala a acestora.

1.2. Inchirierea masinilor, utilajelor si instalatiilor de catre unitatile de stat si cooperatiste se va face la tarife de invoiala care sa se situeze cel putin la nivelul tarifelor ce se aplica pentru unitatile de stat beneficiare.
In cazul in care nu sint stabilite asemenea tarife, inchirierea se va face pe baza de tarife stabilite la intelegerea partilor, determinate pe baza acelorasi criterii care au fost avute in vedere la aprobarea tarifelor in vigoare pentru unitatile de stat.

2. Calculul chiriei pentru suprafetele disponibile in cladiri proprietate de stat, inclusiv pentru terenul aferent, inchiriate de primariile judetene si a municipiului Bucuresti intreprinderilor mici in baza prevederilor art. 9 din Decretul-lege nr.54/1990, se va face pe baza tarifelor de inchiriere legale in vigoare ce se aplica unitatilor de stat.

3. Unitatile de stat si cooperatiste care - in baza art. 11 si 13 din Decretul-lege nr.54/1990 - livreaza materii prime, materiale, piese de schimb, scule si accesorii intreprinderilor mici, asociatiilor cu scop lucrativ, asociatiilor familiale si persoanelor autorizate sa desfasoare activitati economice pe baza liberei initiative inscriu in contracte preturile cu amanuntul legal stabilite.
In cazul in care pentru unele produse nu sint stabilite preturi cu amanuntul , acestea se vor determina direct de unitatea furnizoare, potrivit prevederilor legale.

4. Materiile prime, materialele, combustibilii si energia, alocate prin balante - potrivit prevederilor art. 13 din Decretul-lege nr.54/1990 intreprinderilor, asociatiilor si persoanelor cu activitate economica organizata pe baza liberei initiative, se livreaza la preturile de livrare valabile pentru intreprinderile de stat in situatiile in care aceste materiale sint destinate si utilizate pentru executarea de ansamble, subansamble sau produse ce se livreaza intreprinderilor de stat pe baza de contracte de cooperare la preturi de livrare de stat.
ANEXA 4 Asigurarea cu materii prime, materiale, combustibili si energie a activitatilor economice pe baza liberei initiative, in conformitate cu profilul de activitate autorizat
1. Combustibilii, enegia electrica si energia termica se asigura pe baza contractelor incheiate cu intreprinderile furnizoare de profil (unitatile centralei PECO, intreprinderi de distribuire a energiei electrice, unitati de gospodarie comunala apartinind primariilor).

2. Materiile prime, materialele, piesele, subansamblele se asigura de regula din bazele judetene ale Ministerului Economiei Nationale, pe baza solicitarii producatorilor.
La stabilirea profilului de activitate al intreprinderilor mici se va avea in vedere ca urmatoarele materiale sint deficitare pe economie: aluminiu si aliaje din aluminiu, laminate din aluminiu, inclusiv folie, laminate din plumb, zinc, staniu (cositor), cupru rafinat electrolitic, laminate din cupru, conductori de bobinaj din cupru, sirme laminate si trefilate din cupru, zamac, alama bloc, laminate din alama, sirma din alama, bronz bloc, laminate din bronz, aliaje antifrictiune, aliaje de lipit, metale pretioase, tabla zincata, cauciuc natural, cauciuc sintetic, lacuri si vopsele, plastifianti, polietilena de mare densitate, polietilena de mica densitate, poliuretan, poliamide, teflon, tesaturi din bumbac si tip bumbac, tesaturi din in, cinepa si tip in, cinepa, cherestea de rasinoase, cherestea de fag, cherestea de stejar, cherestea de diverse specii foioase, placaje din lemn, furnire estetice.

3. Materialele refolosibile de natura produselor din cauciuc, mase plastice, textile, straifuri si capete de produse metalurgice din otel si altele asemenea , precum si piese si subansamble rezultate din dezmembrari, se asigura prin intreprinderile judetene de recuperare si valorificare a materialelor refolosibile.

4. Intreprinderile mici care, din activitatea de intretinere si reparare, recupereaza metale neferoase, le pot preda statului avind prioritate in aprovizionarea cu cantitatile echivalente de metale noi.

5. Producatorii pot prelua direct de la unitatile detinatoare produse aflate in stocuri fara miscare sau cu miscare lenta.

6. Pentru produsele pe care intreprinderile mici le realizeaza prin contracte de cooperare cu unitatile de stat sau cooperatiste, materialele respective se asigura de regula prin cedare de catre unitatea care coopereaza cu mica intreprindere.
ANEXA 5 NORME METODOLOGICE privind organizarea si conducerea contabilitatii activitatilor economice pe baza liberei initiative
I. Principii generale privind organizarea contabilitatii
1. Potrivit prevederilor art. 16 din Decretul-lege nr.54/1990, in cadrul intreprinderilor mici*) si asociatiilor cu scop lucrativ*) in care se gestioneaza valori materiale si banesti sint obligatorii organizarea si conducerea contabilitatii si intocmirea bilantului contabil semestrial.

2. Toate operatiunile economice si financiare trebuie consemnate, in momentul efectuarii lor, in documente justificative pe baza carora se fac inregistrarile in contabilitate.
Documentele justificative se completeaza conform indicatiilor de utilizare a lor, prevazute in Normele de utilizare a formularelor tipizate comune privind activitatea financiara si contabila, editia 1987, elaborate de Ministerul Finantelor.

3. In vederea inregistrarii in contabilitate a operatiunilor economice sau financiare consemnate in documentele justificative, se face contrare acestora indicindu-se simbolurile conturilor sintetice si analitice debitoare si creditoare, conform instructiunilor de aplicare a planului de conturi pentru aceste intreprinderi elaborat de Ministerul Finantelor.

4. Inregistrarile in contabilitate se fac pe baza documentelor justificative - document cu document - sau a unui document centralizator in care se inscriu mai multe documente justificative al caror continut se refera la operatii de aceeasi natura si care privesc aceeasi perioada.
Inregistrarile in contabilitate se pot face si pe baza de note contabile, de regula in cazul acelor operatiuni pentru care nu se intocmesc documente justificative (exemplu stornari).
In cazul stornarilor pe documentul initial se mentioneaza numarul si data notei de contabilitate prin care s-a efectuat stornarea operatiunii, iar in nota contabila de stornare se mentioneaza documentul, data si numarul de inregistrare a operatiunii care face obiectul stornarii.

5. Inregistrarile in contabilitate se fac:
a) cronologic prin respectarea succesiunii documentelor dupa data de intocmire sau de intrare a acestora in intreprindere;
b) sistematic, in conturi sintetice si analitice.

6. Inregistrarile cronologice si sistematice se fac pe formulare (fise, situatii) in conformitate cu forma de inregistrare contabila adoptata.

7. Forma de inregistrare contabila recomandata a se folosi de intreprinderile organizate pe baza liberei initiative este maestru-sah, utilizindu-se in acest scop Fisa sintetica sah (cod 14-5-9) si Fisa de cont pentru operatiuni diverse (cod 14-5-7).

8. Inregistrarile in contabilitate se pot face manual sau cu ajutorul tehnicii de calcul, asigurindu-se in permanenta posibilitatea exercitarii controlului asupra operatiunilor inregistrate.

9. La sfirsitul fiecarei luni, fisele conturilor se totalizeaza pe rulaje si se stabilesc soldurile.
La inceputul noului an de gestiune, in fise se inscriu soldurile conturilor stabilite la sfirsitul anului precedent.
In fisele privind contabilitatea analitica se reporteaza toate pozitiile cuprinse in soldul de la finele anului precedent, indicindu-se data initiala de inregistrare acolo unde este cazul (debitori, creditori, furnizori).

10. Balanta de verificare se intocmeste lunar si ori de cite ori este necesar, atit pentru conturile sintetice, cit si pentru cele analitice. Pentru conturile analitice se poate intocmi numai situatia soldurilor.
----------*) In continuare se va folosi denumirea de "intreprindere".
II. Organizarea evidentei pe sectiunile contabilitatii
11. Operatiunile privind intrarea si iesirea mijloacelor fixe, precum si cele privind amortizarea si uzura acestora, se inregistreaza in contabilitatea sintetica cu ajutorul conturilor prevazute in instructiunile de aplicare a planului de conturi pentru aceste intreprinderi.
Evidenta operativa a mijloacelor fixe proprii se tine cu ajutorul Fisei mijlocului fix (cod 14-1-2) care se completeaza in conformitate cu precizarile din Normele de utilizare a formularelor tipizate privind activitatea financiara si contabila, editia 1987.
Mijloacele fixe luate cu chirie pe baza de contract sau proces-verbal de inchiriere se inregistreaza in contul in afara bilantului 001 "Mijloace fixe luate cu chirie".

12. Toate operatiunile de intrare si iesire a valorilor materiale*) se inregistreaza in Fisa de magazie (cod 14-2-7), care se tine pe fiecare fel de material, pe baza documentului insotitor (factura, aviz de expediere, procesverbal, bon de consum, fisa limita de consum, fisa de evidenta a obiectelor de inventar etc.).
Eliberarea in consum a valorilor materiale se face pe baza bonului de consum (cod 14-2-3 A), in limita cantitatilor inscrise in acest document.
Atit documentele de intrare, cit si cele de iesire a valorilor materiale dupa operarea lor in fisele de magazie, se inregistreaza in contabilitate, potrivit prevederilor de la pct. I si instructiunilor de aplicare a planului de conturi.

13. Intreprinderile au obligatia sa tina evidenta tehnic-operativa a timpului de munca lucrat si a drepturilor cuvenite angajatilor, a decontarii salariilor, precum si a oricaror obligatii privind salariile, in conformitate cu dispozitiile legale, astfel incit sa se asigure inregistrarea corecta in contabilitate a acestor operatiuni.
Pentru evidenta timpului lucrat efectiv, a salariilor in vederea calcularii indemnizatiilor pentru concediul de odihna si a concediilor medicale, precum si a sumelor care se retin esalonat (rate, chirii, popriri etc.), se intocmeste Fisa de evidenta a retributiilor (cod 14-4-2).
Pentru calculul si plata avansului chenzinal se intocmeste Lista de avans chenzinal (cod 14-4-1/e) care serveste si ca document pentru retinerea prin statele de retributii a avansurilor chenzinale, platite, precum si ca document justificativ de inregistrare in contabilitate.
Pentru plata salariilor si a altor drepturi cuvenite angajatilor se intocmeste Statul de salarii (cod 14-4-1) care serveste si ca document pentru calculul contributiei intreprinderii pentru asigurarile sociale si al impozitului pe salariile cuvenite, precum si ca document justificativ de inregistrare in contabilitate.
Originalul statului de salarii, dupa efectuarea platii salariilor, se indosariaza separat de celelalte acte justificative de casa si se pastreaza permanent in arhiva intreprinderii.

14. Contabilitatea cheltuielilor de productie sau circulatie se conduce centralizat, cu ajutorul Fisei de cont analitic pentru costuri efective (cod 145-6) care serveste la stabilirea costului efectiv pe produs, lucrare etc., precum si ca document de inregistrare in contabilitate.
Fisa se completeaza pe baza documentelor justificative referitoare la consumul de materiale, plata salariilor pentru munca prestata, impozitul pe salarii si contributia la asigurarile sociale aferente, amortizare, chirie, combustibil, energie si apa, taxe asupra terenului si altele, iar la sfirsitul fiecarei luni, sumele colectate se totalizeaza in vederea stabilirii costului efectiv si inregistrarii in contabilitate.
In coloanele libere ale fisei de cont analitic, cheltuielile efectuate in cursul anului se desfasoara pe elementele de cheltuieli mentionate in bugetul de venituri si cheltuieli.
Amortizarea mijloacelor fixe ale activitatilor de industrie mica, prestarii de servicii, comert etc. se calculeaza lunar pe baza unei norme unice stabilite de intreprinzator pe baza valorilor de inventar ale fondurilor fixe existente la finele lunii precedente si lunar se include in consturile de productie.

15. Contabilitatea mijloacelor banesti si a creditelor bancare trebuie astfel organizata incit sa asigure gestionarea corecta a mijloacelor banesti, urmarirea restituirii la termen a creditelor bancare, respectarea disciplinei financiare si de casa.
Pentru a raspunde cerintelor mentionate, in intreprindere trebuie sa se asigure efectuarea platilor pe baza actelor justificative legal intocmite, urmarirea justificarii avansurilor spre decontare si a celor acordate in scopul cumpararii de marfuri cu numerar de la fondul pietei, consemnarea in registrul de casa a tuturor incasarilor si platilor in numerar si stabilirea soldului zilnic al casei, urmarirea existentei garantiilor materiale ale creditelor bancare, efectuarea analizelor legate de toate operatiunile banesti si de credite.
Evidenta incasarilor si platilor in numerar se tine cu ajutorul Registrului de casa (cod 14-3-6 A), care se intocmeste pe baza documentelor justificative (chitante, carnete de cecuri, foi de varsamint cu chitanta, state de salarii, liste de plata si alte documente legal aprobate). Registrul de casa serveste ca document de stabilire la finele fiecarei zile a soldului de casa, precum si ca document de inregistrare in contabilitate a operatiunilor de casa.
Normele pe baza carora intreprinderile pot efectua plati direct din incasari si pot retine numerarul in caserii de la o zi la alta, termenele si conditiile de depunerea a numerarului la banci si la celelalte institutii de credit, eliberarea si utilizarea numerarului, conditiile de acordare si rambursare a creditelor, precum si modul de garantare a acestora, se strabilesc de Banca Nationala a Romaniei, impreuna cu bancile specializate.

16. Contabilitatea decontarilor, debitorilor si creditorilor se organizeaza astfel incit sa se asigure: cunoasterea in orice moment a drepturilor si obligatiilor intreprinderii in relatiile cu alte unitati, persoane fizice etc.;
urmarirea incasarii la timp a tuturor drepturilor intreprinderii de la clienti pentru marfuri si produse livrate, lucrari executate si servicii prestate de la debitori si alte drepturi; urmarirea achitarii la timp a tuturor sumelor datorate bugetului de stat, furnizorilor si altor unitati (din popriri, vinzari cu plata in rate etc.).

17. Contabilitatea fondurilor si rezultatelor financiare se organizeaza astfel incit sa se asigure: evidenta surselor de acoperire a mijloacelor aflate in patrimoniul intreprinderii; furnizarea datelor pentru determinarea surselor proprii si imprumutate de acoperire a mijloacelor circulante; evidenta constituirii si utilizarii diverselor fonduri; determinarea corecta a rezultatelor financiare.
Operatiunile privind constituirea si utilizarea fondurilor se inregistreaza in contabilitate in conturi sintetice si analitice distincte, potrivit instructiunilor de aplicare a planului de conturi.
* * * Prezentele norme se aplica experimental incepind cu data publicarii.
In scopul imbunatatirii prezentelor norme pe parcursul aplicarii, respectiv pina la 31 decembrie 1990, intreprinzatorii respectivi vor transmite Ministerului Finantelor observatii si propuneri de imbunatatire, care urmeaza sa fie avute in vedere la definitivarea acestora.
----------*) Prin valori materiale se inteleg materii prime si materiale, piese de schimb, obiecte de inventar, ambalaje etc.
Intreprinderea.....
Adresa.....
Autorizatia nr.....
Numar salariati.....
BUGETUL DE VENITURI SI CHELTUIELI pe anul.....
- mii lei ----------din care:
Nr. Anul ----------crt. Denumirea indicatorilor Semestrul I Semestrul II ----------
----
I. Venituri incasate - total (rd. 1+2+3)
1. Venituri din activitatea de productie (industrie, constructii-montaj s.a.)
2. Venituri din prestari servicii (inclusiv costul marfurilor)
3. Venituri din alte activitati.
II. Cheltuieli totale aferente veniturilor incasate (rd. 1 + rd. 2 la rd. 10)
1. Materiale si marfuri
2. Combustibil, energie si apa
3. Amortizarea mijloacelor fixe
4. Chirii platite la mijloace fixe inchiriate
5. Salarii
6. Impozite pe salarii
7. Contributii la asigurarile sociale
8. Impozitul pe cladiri si terenuri
9. Taxe (de timbru, de firma, viza registrelor, de piata, prime ADAS etc.)
10. Alte cheltuieli din care:
- cheltuieli sociale III. Beneficiu din care:
- fond pentru dezvoltare-reinvestitii - beneficiu impozabil - impozit pe beneficiu.
IV. Credite bancare primite ----------EXECUTIA
BUGETULUI DE VENITURI SI CHELTUIELI la data de.....
- mii lei ----------Denumirea indicatorilor Nr. Plan Realizat rd.
----------Venituri incasate - total (rd. 2+3+4) 1 - Venituri din activitatea de productie (industrie, constructii-montaj s.a.) 2 - Venituri din prestari servicii (inclusiv costul marfurilor) 3 - Venituri din alte activitati 4 Cheltuieli totale aferente veniturilor incasate (rd. 6-15) 5 din care:
- materiale si marfuri 6 - combustibil, energie si apa 7 - amortizarea mijloacelor fixe 8 - chirii platite la mijloace fixe inchiriate 9 - salarii 10 - impozitul pe salarii 11 - contributia la asigurarile sociale 12 - impozitul pe cladiri si terenuri 13

- taxe privind activitatea desfasurata (de timbru, de firma, pentru viza registrelor, de piata, prime ADAS) 14 - alte cheltuieli 15 Beneficiu (rd. 1-5) 16 din care pentru:
-impozitul pe beneficiu 17 Credite bancare primite 18 X Numar intreprinderi (la nivel de judet) 19 X ----------BILANT incheiat la.....
----------Sold Sold Nr. ---------- Nr. ----------rd. ACTIV la incepu- la sfirsi- rd. PASIV la incepu- la sfirsitul tul tul tul anului perioadei anului perioadei ----------
01. A. Mijloace fixe 01. A. Surse pentru (la valoarea mijloace fixe ramasa neamorti- (cont 700) zata rd. 02-03) 02. B. Surse pentru
02. Mijloace fixe la mijloace circuvaloarea de inven- lante si alte tar (cont 100) pasive (rd.

03. Uzura mijloacelor 03+04+05+06+07) fixe (cont 101) 03. Fondul mijloacelor
04. B. Mijloace circu- circulante (cont lante si alte active 701) (rd. 05+06+07+08+ 04. Credite pe termen 09+10) pina la 12 luni
05. Materiale si obiecte (cont 800) de inventar (cont 05. Credite pe termen 200) pina la 5 ani
06. Productia netermi- (cont 803) nata (cont 500) 06. Credite bancare
07. Produse finite nerambursate la (cont 220) scadenta (cont 802
08. Marfuri (cont 231- +804) 239) 07. Obligatii (rd. 8-13)
09. Disponibil la banca 08. Furnizori interni si alte mijloace (cont 410) banesti (cont 300+ 09. Furnizori externi 310+351+390+391+399) (cont 454)
10. Creante (rd. 11-14) 10. Creditori (cont 499
11. Clienti (cont 400+ si 453) 452) 11. Decontari cu buge
12. Debitori (cont 498 tul statului (cont +455) 430)
13. Decontari cu buge- 12. Decontari cu asigutul statului (cont rarile sociale 430) (cont 431)
14. Decontari cu asigu- 13. Alte obligatii rarile sociale (cont 420) (cont 431) 14. Alte fonduri
15. C. Pierderi (cont (cont 719) 750) 15. Alte finantari
16. TOTAL ACTIV (cont 749) (rd. 01+04+15) 16. C. Beneficii (cont 750)
17. TOTAL PASIV (rd.
01+02+14+15+16) ----------NOTA: CONTURI IN AFARA BILANTULUI - Mijloace fixe luate cu chirie (cont 001) - valori materiale primite spre prelucrare sau reparare (cont 010)
ANEXA 6 PLAN DE CONTURI pentru activitatile economice organizate pe baza liberei initiative de tip intreprinderi mici si asociatii cu scop lucrativ ----------Cont ----------
-Clasa Grupa Sintetic Analitic Denumire ----------1 2 3 4 5 ----------1 - mijloace fixe 10 - mijloace fixe 100 - mijloace fixe 101 - uzura mijloacelor fixe - materiale 20 - materiale si obiecte de inventar 200 - materiale 22 - produse 220 - produse finite 23 - marfuri 231 - marfuri 239 - rabat sau adaos comercial 3 - mijloace banesti 30 - disponibil in casa 300 - casa 31 - disponibil la banca 310 - disponibil la banca 35 - disponibil in valuta 351 - disponibil in valuta 39 - alte mijloace banesti 390 - carnete de cecuri cu limita de suma 391 - acreditive 399 - alte valori 4 - decontari 40 - decontari cu clientii 400 - clienti 41 - decontari cu furnizorii 410 - furnizori 42 - decontari privind salariile 420 - decontari cu salariatii 43 - decontari cu bugetul statului si asigurarile sociale 430 - decontari cu bugetul statului
430.01 - decontari privind impozitul pe beneficiu
430.02 - decontari privind impozitul pe fondul total de salarii
430.03 - decontari privind impozitul pe cladiri si terenuri
430.09 - alte decontari cu bugetul statului (taxe de timbru, de firma, prime ADAS etc.) 431 - decontari cu asigurarile sociale
431.01 - decontari privind contributia unitatii la asigurarile sociale
431.02 - decontari privind contributia personalului pentru pensia suplimentara 45 - decontari externe 452 - clienti externi 453 - avansuri incasate de la clientii externi 454 - furnizori externi 455 - avansuri acordate furnizorilor externi 49 - alte decontari 498 - debitori
498.01 - avansuri spre decontare
498.03 - debitori din pagube
498.09 - alti debitori 499 - creditori
499.01 - salarii neridicate
499.02 - retineri din retributii pentru plata ratelor
499.03 - retineri din retributii pentru terti (inclusiv popriri)
499.04 - avansuri de la clienti
499.05 - chirii la mijloace fixe
499.09 - alti creditori 5 - cheltuieli 50 - cheltuielile activitatii de baza 500 - cheltuielile productiei de baza 6 - venituri 60 - venituri realizate 600 - venituri din activitatea de baza 7 - fonduri, rezerve, finantari si rezultate 70-71 - fonduri pentru activitatea de baza 700 - fondul mijloacelor fixe 701 - fondul mijloacelor circulante 719 - alte fonduri 74 - finantari 749 - alte finantari
749.01 - finantari din strainatate in valuta
749.02 - finantari din strainatate in lei 75 - rezultate financiare 750 - beneficii si pierderi
750.01 - beneficii si pierderi din activitatea de baza
750.09 - alte beneficii si pierderi 8 - credite 80 - credite pentru productie 800 - credite pe termen pina la 12 luni 802 - credite pe termen pina la 12 luni nerambursate la scadenta 803 - credite pe termen pina la 5 ani 804 - credite pe termen pina la 5 ani nerambursate la scadenta 0 - conturi in afara bilantului 00-03 - conturi comune 001 - mijloace fixe luate cu chirie 010 - valori materiale primite spre prelucrare sau reparare ----------METODOLOGIE privind inregistrarea in contabilitate a principalelor operatiuni economice privind activitatile organizate pe baza liberei initiative potrivit Decretului-lege nr.54/1990 ----------Cont Explicarea operatiunii ----------Debitor Creditor ----------1 2 3 ----------
I. Mijloace fixe
1. Mijloace fixe cumparate din fonduri proprii, din credite bancare sau primite prin donatie 100 700
2. Uzura mijloacelor fixe, stabilita de intreprinzatori 700 101
3. Scoaterea din functiune a mijloacelor fixe 101 100 II. Aprovizionarea cu materiale si marfuri
1. Aprovizionarea cu materii prime, materiale, piese de schimb si obiecte de inventar, inclusiv cheltuielile de transport-aprovizionare (pentru activi tatea de baza, auxiliara si de interes general) 200 410
2. Achitarea furnizorilor 410 310
3. Aprovizionarea cu marfuri pentru a fi vindute prin magazinele proprii de desfacere, la pretul cu 231 410 amanuntul, mai putin rabatul aferent 239
4. Ambalaje facturate distinct 200 410

5. Cumpararea bonurilor cantitati fixe pentru carburanti (b.c.f.) 399 410 Aprovizionarea cu carburanti si lubrifianti cu si fara b.c.f. 200 399 410 III. Cheltuieli de productie (circulatie), venituri si rezultate financiare a) Activitatea de productie (industrie mica)
1. Inregistrarea cheltuielilor de productie pe baza documentelor de evidenta primara (situatii de consum de materiale, statele de salarii s.a.) astfel: 500 % - consumul de materii prime, materiale, combustibil, piese de schimb, obiecte de inventar, inclusiv cheltuielile de transport-aprovizionare 200 - cheltuielile privind energia (termica, electrica), consumul de apa, lucrari si servicii prestate de terti etc. 410 - amortizarea mijloacelor fixe stabilita de organizatori 719 - salariile persoanelor asociate 719 - contributia la asigurarile sociale aferente salariilor 431 - impozitul pe cladiri si terenuri, taxe de timbru, de firma, pentru viza registrelor, prime ADAS, impozitul aferent salariilor 430 - chiria aferenta mijloacelor fixe luate cu chirie 499
2. Inregistrarea produselor finite obtinute la costuri efective 220 500
3. Vinzarea produselor finite obtinute la pret de invoiala. Concomitent, scaderea din gestiune a produselor finite vindute, la costuri efective 600 220
4. Incasarea facturilor in contul de disponibil sau in numerar 310 sau 300 400
5. Stabilirea beneficiului la produsele finite expediate si incasate (la sfirsitul lunii). 600 750 b) Activitatea de lucrari si prestari de servicii
1. Inregistrarea cheltuielilor efectuate pentru executarea de lucrari si prestari de servicii pe baza documentelor primare de evidenta. Sint valabile inregistrarile prezentate mai sus la pct. a) 1
2. Facturarea lucrarilor executate si a prestarilor de servicii la pret de invoiala 400 600
3. Incasarea facturilor privind lucrarile executate si serviciile prestate in contul de disponibil sau in numerar 310 sau 300 400
4. Decontarea lucrarilor executate si a serviciilor prestate, facturate, la costuri efective 600 500
5. Stabilirea beneficiului aferent lucrarilor executate si serviciilor prestate, la sfirsitul perioadei de raportare (lunara). 600 750 c) Activitatea de alimentatie publica
1. Inregistrarea cheltuielilor privind serviciile de alimentatie publica pe baza documentelor de evidenta primara. Sint valabile inregistrarile prezentate la pct. a) 1
2. Marfuri din productie proprie predate pentru vinzare prin magazinele proprii, la pret cu 231 500 amanuntul, mai putin rabatul comercial 239
3. Vinzarea si incasarea marfurilor din productie proprie si a celor aprovizionate prin magazinele 300 600 proprii de desfacere la pret cu amanuntul 600 231 Concomitent scaderea din gestiune a marfurilor vindute la pret cu amanuntul, mai putin rabatul comercial 239
4. Stabilirea beneficiului la activitatea de alimentatie publica 600 750 Alte inregistrari contabile
1. Retineri din retributii pentru: debite cuvenite 420 430 bugetului de stat, contributia privind asigurarile 431 sociale, debite, popriri, cumparari cu plata 498 in rate etc. 499
2. Plata salariilor:
- ridicarea numerarului din contul de disponibil 300 310 - achitarea salariilor 420 300 - salarii neridicate 420 499
3. Virarea impozitului pe salarii si a pensiei suplimentare din contul de disponibil 430 310
4. Virarea contributiei privind asigurarile sociale din contul de disponibil 431 310
5. Plata retinerilor facute din salarii prin contul de disponibil 499 310 IV. Fonduri, finantari si credite bancare
1. Constituirea unor fonduri speciale:
- din beneficii (la sfirsitul anului) 750 719
2. Inregistrarea finantarilor constituite din diverse surse (inclusiv cele din strainatate in lei):
- din incasari in numerar 300 749 - din incasari in contul de disponibil 310 749
3. Plati sau cheltuieli efectuate din finantarile constituite (pentru care s-a efectuat inregistrarea cheltuielilor pentru investitii, respectiv 500 = 200, 410, 420 etc.) 749 500
4. Credite bancare pentru finantarea mijloacelor circulante si investitii:
- credite bancare acordate pe termen de pina la 12 luni 310 800 - credite bancare acordate pe termen de pina la 5 ani 310 803 - rambursarea ratelor scadente la creditele 800 310 acordate 803 - trecerea la restanta a creditelor nerambursate la termen - pentru credite pina la 12 luni 800 802 - pentru credite pina la 5 ani 803 804 - rambursarea creditelor restante - pentru credite pina la 12 luni 802 310 - pentru credite pina la 5 ani 803 310 - plata dobinzilor aferente creditelor acordate 500 310
V. Vinzarea directa a produselor la export
1. Inregistrarea unui eventual avans in valuta primit de la partenerul strain (inregistrarea se face in valuta si in lei la cursul comercial) 351 453
2. Inregistrarea sumei in valuta a cotei-parti de 50% ce se deconteaza in lei intreprinderii, la cursul in vigoare la data incasarii valutei 310 351
3. Inregistrarea facturii externe a produselor finite expediate la extern la pretul extern tratat (inregistrarea se face in valuta si in lei la cursul in vigoare la data inregistrarii) 452 600 si concomitent - decontarea avansului in valuta incasat 453 452
4. Inregistrarea unor cheltuieli de circulatie in lei sau in valuta % 500 410 sau 454 200 etc.

5. Incasarea facturilor de la clienti externi pentru marfurile expediate la extern 351 452 si concomitent - inregistrarea cotei-parti de 50% ce se deconteaza in lei intreprinderii 310 351
6. Decontarea cheltuielilor de productie si de circulatie in lei si in valuta la cursul in vigoare, 220 500 si aferente produselor finite vindute la extern 600 220
7. Stabilirea beneficiului la produsele finite expediate si incasate 600 750
8. Stabilirea impozitului pe beneficiu datorat statului 750 430 si si achitarea acestuia la buget 430 310 ----------
----------ANEXA 7 CONTRACT DE ASOCIERE (Model) Incheiat la data..... intre persoanele din anexa in scopul intreprinderii infiintarii ---------- cu denumirea.....
asociatiei cu scop lucrativ si sediul in localitatea..... prevede ca obiect de activitate
.....
.....
Subscriem capitalul social in valoare totala de..... cota fiecaruia fiind prezentata in anexa.
Gestionarea patrimoniului se va face de catre.....
.....
Organul de conducere al asociatiei este format din.....
.....
reprezentat fiind.....
Asociatia se constituie pe perioada.....
Lichidarea se va face in conformitate cu prevederile Decretului nr.31/1954 (art. 45).
Beneficiile se impart conform anexei.
Semnaturi ANEXA la contractul de asociere ----------

Domiciliul Acte de identi- Participare Nr. Numele si (localitate, strada, tate (nr., serie, Aport la impartirea crt.
prenumele numarul) eliberat de, la social beneficiului data de) ----------
----------.....
.....
.....
ANEXA 8 METODOLOGIE de atestare pentru persoane fizice
1. In cazul persoanei fizice care solicita autorizarea efectuarii unei activitati de prestari de servicii pentru care detine una din categoriile de acte doveditoare precizate mai jos, prezentarea acestora constituie atestare.
Actele doveditoare pot fi:
a) diploma de absolvire pentru urmatoarele forme de invatamint:
- superior;
- mediu: licee industriale, teoretice, economice, informatica, agricole, sanitare si altele similare;
- scoli postliceale;
- scoli medii tehnice, sanitare, economice etc;
- scoli profesionale de orice categorie si echivalente;
- cursuri de calificare si de ucenicie;
b) carte de mestesugar sau de lucrator;
c) dovezi oficiale (autorizatii, procese-verbale de impuneri sau alte acte), consemnate in cartea de munca, din care sa rezulte executarea meseriei pe o durata de cel putin 3 ani.
In toate cazurile solicitantii trebuie sa dovedeasca ca au lucrat sau lucreaza in meseriile pentru care aceste acte au fost eliberate sau in meserii inrudite.

2. Persoanele fizice care nu detin actele doveditoare de la pct. 1 trebuie sa obtina atestatul privind capacitatea profesionala pentru urmatoarele domenii:
- bobinare motoare;
- cazangerie;
- confectionare proteze ortopedice;
- cosmetica;
- intretinere si reparatii obiecte electrice de uz casnic;
- intretinere si reparatii instalatii electrice, tehnoco-sanitare, gaze, incalzire, ventilatie si conditionare;
- montare si reparatii ochelari de tip medical;
- sudura;
- preparare produse medicamentoase, farmaceutice si cosmetice;
- intretinere si reparatii instalatii si utilaje de ridicat*) si ascensoare*);
- proiectare in orice domeniu;
- analize de laborator;
- medico-sanitare;
- educatie si invatamint in scoli particulare.
Atestatul va fi eliberat de catre comisia de examinare care se instituie de organele teritoriale ale Ministerului Muncii si Ocrotirii Sociale.
Examenul de atestare consta din proba practica si teoretica din care sa rezulte gradul de insusire a meseriei in conditiile stabilite de catre Ministerul Muncii si Ocrotirii Sociale si Ministerul Finantelor.

3. Pentru celelalte categorii de meserii nu este necesara atestarea.
----------*) Se autoriza de catre I.S.C.I.R.
ANEXA 9 CERERE PENTRU AUTORIZATIE (Model) Domnule primar, Subsemnatul..... posesor al buletinului de identitate seria..... nr..... eliberat la data de.....
de catre..... domiciliat in..... str.....
nr..... sectorul....., va rog sa binevoiti a dispune sa mi se elibereze autorizatia pentru, organizarea si desfasurarea activitatii economice pe baza liberei initiative avind ca obiect.....
.....
organizata ca (intreprindere mica, asociatie cu scop lucrativ, asociatie familiala, in mod independent):.....
.....
cu denumirea.....
si sediul in..... cu..... persoane.
Calificarea**) in meseria de..... o dovedesc cu (carte de mestesugar, diploma, certificat)..... eliberata de.....
..... cu nr..... din.....
In unitate voi folosi echipamente cu o putere instalata necesara de.....
KW. Pentru activitatea de transport se va anexa o lista cuprinzind numarul, tipul si capacitatea fiecarui mijloc de transport propriu.
Desfacerea produselor si serviciilor realizate se va face in (local, atelier , ambulant, piete, tirguri, comertul de stat).....
.....
Mentionez ca am luat act de prevederile Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative si ma angajez sa le respect. Anexez acordul Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii*) si avizele necesare functionarii conform prevederilor legale .
Data..... Semnatura ----------*) Numai daca este cazul.
**) Se completeaza numai pentru asociatii familiale si pentru persoane fizice care presteaza activitati in mod independent (art. 25 alin. 2).
ROMANIA AUTORIZATIE Nr..... din.....
Eliberata de.....
in baza art. 28 din Decretul-lege nr.54/1990
1. Denumirea.....
(intreprindere, asociatie cu scop lucrativ, asociatie familiala, ... cu sediul in.....
persoana fizica) (localitatea, strada, numarul, sectorul) reprezentati prin.....
(imputernicit(i) sau membri asociati) cu domiciliul in.....
.....
(localitatea, strada, numarul, bloc, apartament, sectorul)
2. Obiectul activitatii.....
cu un personal de.....
(nr. salariati, nr. asociati, nr. membri ai familiei)

3. Forta motrice folosita (KW sau CP).....

4. Alte mentiuni:.....
.....
PRIMAR SECRETAR Nu se admit stersaturi si adaugiri.
LISTA acordurilor si avizelor necesare obtinerii autorizatiei de functionare
1. Acordul directiei de arhitectura din cadrul primariilor.

2. Aviz sanitar - Ministerul Sanatatii - inspectoratele teritoriale.

3. Aviz P.S.I. Comandamentul pompierilor.

4. Aviz metrologie pentru laboratoare si ateliere A.M.C. - Comisia Nationala pentru Standarde, Metrologie si Calitate.

5. Acord pentru alimentarea cu apa si canalizare - grupurile sau intreprinderile judetene de gospodarie comunala si locativa.

6. Acord alimentare cu energie electrica - intreprinderile de distributie a energiei.

7. Acord pentru alimentare cu combustibili sau pentru termoficare Ministerul Petrolului - grupurile sau intreprinderile de gospodarie comunala si locativa.

8. Acord telecomunicatii - Ministerul Postelor si Telecomunicatiilor.

9. Acord pentru trafic C.F.R. - Ministerul Transporturilor.
NOTA:
Acordurile si avizele trebuie obtinute, de la caz la caz, in raport de specificul activitatii.
ANEXA 10 CERERE PENTRU ACORDUL C.N.I.M.S.
Domnule presedinte, Subsemnatul*).....
cu domiciliul in localitatea (oras, comuna)..... str.....
nr..... bloc..... ap..... sector..... de cetatenie romana, cu buletinul de identitate seria..... nr..... eliberat la data de.....
de catre.....
va rog sa aprobati eliberarea acordului Comisiei Nationale pentru Industrie Mica si Servicii pentru organizarea pe baza liberei initiative a.....
.....
(intreprindere, asociatie cu scop lucrativ) sub denumirea..... in localitatea.....
avind ca obiect de activitate.....
Capitalul social este in valoare de (lei)..... si format din.....
Intreprinderea (asociatia) va fi reprezentata de.....
care certifica prin prezenta cerere cunoasterea prevederilor si instructiunilor de aplicare a Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative si se angajeaza sa le respecte.
Data..... Semnatura ACORD Nr..... din.....
Comisia Nationala pentru Industria Mica si Servicii avizeaza pe domnul (doamna)..... domiciliat in.....
judetul (sectorul) ..... str..... nr..... bloc..... ap.....
etaj..... sa organizeze si sa desfasoare activitatea economica pe baza liberei initiative avind ca obiect de activitate.....
si forma de organizare.....
cu denumirea..... si sediul in localitatea.....
Prezentul acord constituie baza legala pentru obtinerea avizelor si altor acte premergatoare necesare eliberarii autorizatiei de functionare, cit si pentru acordarea de spatii in vederea desfasurarii activitatii.
IMPUTERNICITUL COMISIEI LISTA avizelor necesare obtinerii acordului C.N.I.M.S.

1. Avizul Ministerului Sanatatii
2. Avizul Ministerului Comertului Exterior
3. Avizul Ministerului Invatamintului.
NOTA:
Avizele trebuie obtinute numai in cazul efectuarii unor lucrari din domeniul respectiv.
----------*) In cazul mai multor intreprinzatori sau al asociatiilor cu scop lucrativ se anexeaza contractul de asociere.
ANEXA 11 IMPOZITAREA activitatilor economice pe baza liberei initiative
1. Veniturile realizate de persoanele autorizate sa desfasoare o activitate independenta, cistigurile asociatiilor familiale, precum si beneficiile intreprinderilor mici si ale asociatiilor cu scop lucrativ, se impoziteaza potrivit reglementarilor legale in vigoare.
Pentru a se stimula dezvoltarea activitatilor economice pe baza liberei initiative, se acorda urmatoarele inlesniri de ordin fiscal:
a) impozitul stabilit nu va depasi 40% din venitul persoanelor fizice sau cistigul asociatiilor familiale si 50% din beneficiul intreprinderilor mici sau al asociatiilor cu scop lucrativ;
b) scutirea de impozit a veniturilor sau cistigurilor de pina la 10.000 lei si a beneficiilor de pina la 50.000 lei, urmind sa fie impusa partea din venit, cistig sau beneficiu, dupa caz, ce depaseste aceste limite (tabelele urmatoare);
c) in primul an de activitate impozitul se reduce cu 30% in cazul tuturor unitatilor infiintate in baza Decretului-lege nr.54/1990. Pentru echitate, impozitul se reduce cu 30% in anul 1990 si la persoanele fizice si juridice care erau in activitate la data aparitiei Decretului-lege nr.54/1990.

2. Impozitul pe salariile lunare realizate de persoanele angajate la intreprinderile mici particulare se calculeaza cu cotele si in conditiile prevazute de lege pentru unitatile de stat, asa cum se prevede la art. 5 din Decretul-lege nr.54/1990.

3. In vederea identificarii si impozitarii intregii materii impozabile, organele fiscale impreuna cu reprezentantii Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii si alte organe prevazute de lege vor efectua verificari temeinice, atit cu prilejul depunerii declaratiilor de impunere, cit si periodic in tot cursul anului, sub aspectul conditiilor de exercitare a activitatii, modului de aprovizionare si desfacere, stocurilor de materii, materiale si produse finite, preturilor practicate, numarului salariatilor folositi, conducerii evidentelor etc., luind masuri pentru respectarea intocmai a prevederilor

legale.

4. Pentru abaterile constatate se aplica amenzi contraventionale de la 1.000 lei la 5.000 lei.
In cazul in care se constata nedeclararea in totalitate sau in parte a veniturilor realizate, amenda contraventionala este de la 5.000 lei la 10.000 lei in raport de volumul impozitului sustras. In situatia cind aceasta abatere se repeta, pedeapsa este inchisoarea de la 6 luni la 1 an. Pentru astfel de abateri organele financiare sesizeaza procuratura in vederea deschiderii actiunii penale.
TABELUL cotelor de impozit pentru impunerea beneficiilor intreprinderilor mici si ale asociatiilor cu scop lucrativ --------
----------Venitul anual Impozitul anual - lei - - lei ----------
----------pina la 50.000 scutit
50.001 - 51.200 10% pt. ceea ce depaseste 50.000 lei
51.201 - 53.000 120 lei + 15% pt. ceea ce depaseste 51.200 lei
53.001 - 55.000 390 lei + 20% pt. ceea ce depaseste 53.000 lei
55.001 - 58.000 790 lei + 25% pt. ceea ce depaseste 55.000 lei
58.001 - 65.000 1.540 lei + 30% pt. ceea ce depaseste 58.000 lei
65.001 - 80.000 3.640 lei + 35% pt. ceea ce depaseste 65.000 lei
80.001 - 100.000 8.890 lei + 40% pt. ceea ce depaseste 80.000 lei
100.001 - 130.000 16.890 lei + 42% pt. ceea ce depaseste 100.000 lei
130.001 - 145.000 29.490 lei + 44% pt. ceea ce depaseste 130.000 lei
145.001 - 160.000 36.090 lei + 46% pt. ceea ce depaseste 145.000 lei
160.001 - 175.000 42.990 lei + 48% pt. ceea ce depaseste 160.000 lei
175.001 - 190.000 50.190 lei + 50% pt. ceea ce depaseste 175.000 lei
190.001 - 205.000 57.690 lei + 52% pt. ceea ce depaseste 190.000 lei
205.001 - 220.000 65.490 lei + 54% pt. ceea ce depaseste 205.000 lei
220.001 - 235.000 73.590 lei + 56% pt. ceea ce depaseste 220.000 lei
235.001 - 250.000 81.990 lei + 58% pt. ceea ce depaseste 235.000 lei
250.001 - 265.000 90.690 lei + 60% pt. ceea ce depaseste 250.000 lei
265.001 - 280.000 99.690 lei + 62% pt. ceea ce depaseste 265.000 lei
280.001 - 295.000 108.990 lei + 64% pt. ceea ce depaseste 280.000 lei
295.001 - 310.000 118.590 lei + 66% pt. ceea ce depaseste 295.000 lei
310.001 - 325.000 128.490 lei + 68% pt. ceea ce depaseste 310.000 lei
325.001 - 340.000 138.690 lei + 70% pt. ceea ce depaseste 325.000 lei
340.001 - 355.000 149.190 lei + 72% pt. ceea ce depaseste 340.000 lei
355.001 - 370.000 159.990 lei + 74% pt. ceea ce depaseste 355.000 lei
370.001 - 385.000 171.090 lei + 76% pt. ceea ce depaseste 370.000 lei
385.001 - 400.000 182.490 lei + 78% pt. ceea ce depaseste 385.000 lei
400.001 - 415.000 194.190 lei + 80% pt. ceea ce depaseste 400.000 lei
415.001 - 420.000 206.190 lei + 82% pt. ceea ce depaseste 415.000 lei peste 420.000 50% din venitul impozabil total
----------TABELUL cotelor de impozit pentru impunerea veniturilor persoanelor autorizate sa desfasoare o activitate independenta si a cistigurilor asociatiilor familiale ----------
----------Venitul anual Impozitul anual - lei - - lei ----------
----------pina la 10.000 scutit
10.001 - 11.200 10% pt. ceea ce depaseste 10.000 lei
11.201 - 13.000 120 lei + 15% pt. ceea ce depaseste 11.200 lei
13.001 - 15.000 390 lei + 20% pt. ceea ce depaseste 13.000 lei
15.001 - 18.000 790 lei + 25% pt. ceea ce depaseste 15.000 lei
18.001 - 25.000 1.540 lei + 30% pt. ceea ce depaseste 18.000 lei
25.001 - 40.000 3.640 lei + 35% pt. ceea ce depaseste 25.000 lei
40.001 - 60.000 8.890 lei + 40% pt. ceea ce depaseste 40.000 lei
60.001 - 90.000 16.890 lei + 42% pt. ceea ce depaseste 60.000 lei
90.001 - 105.000 29.490 lei + 44% pt. ceea ce depaseste 90.000 lei
105.001 - 120.000 36.090 lei + 46% pt. ceea ce depaseste 105.000 lei
120.001 - 135.000 42.990 lei + 48% pt. ceea ce depaseste 120.000 lei
135.001 - 150.000 50.190 lei + 50% pt. ceea ce depaseste 135.000 lei
150.001 - 165.000 57.690 lei + 52% pt. ceea ce depaseste 150.000 lei
165.001 - 168.700 65.490 lei + 54% pt. ceea ce depaseste 165.000 lei peste 168.700 40% din venitul impozabil total
----------ANEXA 12 INSTRUCTIUNI pentru eliberarea acordului C.N.I.M.S. si autorizatiei Pentru obtinerea autorizatiei de functionare care se elibereaza de primarii se disting doua situatii:
a) cazul intreprinderilor mici si asociatiilor cu scop lucrativ;
b) cazul asociatiilor familiale si al persoanelor fizice ce presteaza activitati in mod independent.
* a) Pentru organizarea intreprinderilor mici si asociatiilor cu scop lucrativ este necesara obtinerea prealabila a acordului Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii, in care scop se completeaza cererea tip (anexa nr. 10).
In cazul intreprinderilor mici cu un singur intreprinzator cererea se intocmeste de catre acesta.
In cazul intreprinderilor mici cu mai multi intreprinzatori sau al asociatiilor cu scop lucrativ cererea se intocmeste de cel desemnat prin contractul de asociere.
Contractul de asociere se incheie conform anexei nr. 7, se legalizeaza la notariat si se ataseaza la cererea pentru acord.
Pentru obtinerea acordului in vederea organizarii de activitati specifice Ministerului Sanatatii, Ministerului Invatamintului si Ministerului Comertului Exterior este necesara obtinerea avizelor din partea acestor ministere.
Acordul se elibereaza in maximum 15 zile de la data inregistrarii cererii.
Reprezentantul unitatii se adreseaza organelor in drept pentru obtinerea acordurilor si avizelor necesare (anexa nr. 9) in functie de natura activitatii, cit si pentru acordarea spatiilor necesare.
Dupa obtinerea acestora se adreseaza primariilor judetene si a municipiului Bucuresti, completind cererea tip pentru autorizare (anexa nr. 9).
Primariile, prin administratiile financiare, care asigura secretariatul, analizeaza actele prezentate, sub aspectul respectarii reglementarilor legale in vigoare, eliberind autorizatia in termen de 30 de zile de la data inregistrarii cererii.
b) Pentru asociatiile familiale sau persoanele fizice care presteaza activitati in mod independent, delegatul familiei sau persoana fizica se va adresa direct primariilor prntru obtinerea autorizatiei de functionare.
La solicitarea autorizatiei se vor prezenta acordurile si avizele necesare (listele din anexele nr. 9 si 10) in functie de natura activitatii, precum si dovada ca detine spatiile necesare.
Persoanele fizice si asociatiile familiale care solicita autorizarea in vederea prestarii de servicii trebuie sa faca dovada si a atestarii capacitatii profesionale, conform metodologiei (anexa nr. 8).

INSTRUCTIUNI privind completarea registrului de evidenta a activitatilor economice organizate pe baza liberei initiative
La toate administratiile financiare judetene, a municipiului Bucuresti si in cadrul Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii se constituie Oficiul (biroul) de evidenta a activitatilor organizate prin libera initiativa, cu sarcina organizarii registrului de evidenta.
Registrul de evidenta se organizeaza distinct pe tipuri de activitati si are regim de publicitate.
Dupa eliberarea autorizatiei este obligatorie inscrierea activitatii organizate in registrul de evidenta, data inregistrarii constituind momentul intrarii in activitate a unitatii. Numarul de inregistrare din registrul de evidenta se aplica pe autorizatie si se va inscrie pe orice document emis de unitatea constituita.
In termen de 15 zile de la data inregistrarii, oficiul (biroul) judetean comunica oficiului central din cadrul Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii inregistrarile operate.
Orice modificare privind continutul datelor din registrul de evidenta va fi operata pe baza actelor autentice sau copiilor legalizate, la cererea reprezentantului unitatii sau a oricarei persoane fizice si juridice care are interes si dovedeste acest interes. Modificarile in registru pot fi operate si din oficiu, pe baza constatarii organului care-l intocmeste.
Principalele rubrici ale registrului de evidenta sint:
- numarul de inregistrare;
- numarul si data acordului Comisiei Nationale pentru Industria Mica si Servicii;
- data inregistrarii (an, luna, zi);
- numele reprezentantului (in cazul intreprinderilor mici se trec si ceilalti intreprinzatori), adresa si posibilitati de identificare (buletin de identitate, serie, numar, eliberat);
- denumirea unitatii;
- sediul (localitate, adresa);
- obiectul de activitate;
- numarul salariatilor (asociatilor);
- capitalul social, cu mentionarea aportului fiecarui intreprinzator sau asociat, in numerar, creante sau alte bunuri evaluate in bani;
- durata activitatii intreprinderii sau asociatiei;
- brevete de inventii, inovatii folosite si marcile de fabrica sau de comert intrebuintate;
- numarul contului bancar;
- observatii.

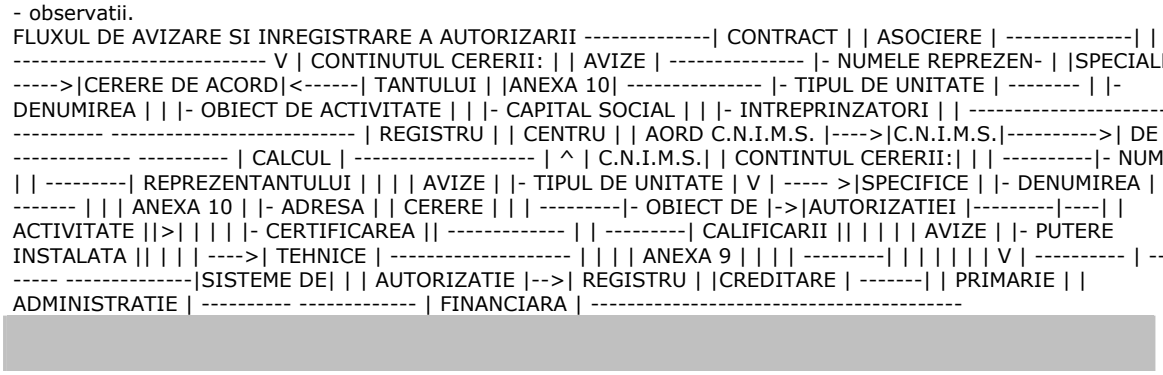

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:41

2.3 31/1990 számú Törvény a kereskedelmi társaságokról.

Román nyelven.

LEGE nr.31 din 16 noiembrie 1990 privind societățile comerciale

Textul actului publicat în M.Of. nr. 126 - 127/17 noi. 1990

LEGE NUMAR: 31 DIN 16/11/90 privind societatile comerciale
EMITENT: PARLAMENT
APARUT IN MONITORUL OFICIAL 126 DIN 17/11/90

ART. 1 Dispozitii generale
In vederea efectuarii de acte de comert, persoanele fizice si persoanele juridice se pot asocia si constitui societati comerciale, cu respectarea dispozitiilor prezentei legi.
Societatile comerciale cu sediul in Romania sint persoane juridice romane.
ART. 2
Societatile comerciale se vor constitui in una dintre urmatoarele forme:
a) societate in nume colectiv, ale carei obligatii sociale sint garantate cu patrimoniul social si cu raspunderea nelimitata si solidara a tuturor asociatilor;
b) societate in comandita simpla, ale carei obligatii sociale sint garantate cu patrimoniul social si cu raspunderea nelimitata si solidara a asociatilor comanditati; comanditarii raspund numai pina la concurenta aportului lor;
c) societate in comandita pe actiuni, al carei capital social este impartit in actiuni, iar obligatiile sociale sint garantate cu patrimoniul social si cu raspunderea nelimitata si solidara a asociatilor comanditati; comanditarii sint obligati numai la plata actiunilor lor;
d) societate pe actiuni, ale carei obligatii sociale sint garantate cu patrimoniul social; actionarii sint obligati numai la plata actiunilor lor;
e) societate cu raspundere limitata, ale carei obligatii sociale sint garantate cu patrimoniul social; asociatii sint obligati numai la plata partilor sociale.
ART. 3 Const. societ. Societatile in nume colectiv si in comandita simpla
Societatea in nume colectiv sau in comandita simpla se constituie prin contract de societate, incheiat in forma autentica. Contractul trebuie sa cuprinda:
- numele si prenumele sau denumirea asociatilor, domiciliul ori sediul si cetatenia sau nationalitatea acestora;
- forma, denumirea si sediul societatii;
- obiectul societatii;
- capitalul social subscris si varsat cu mentionarea aportului fiecarui asociat, in numerar sau alte bunuri, valoarea lor si modul evaluarii, precum si data la care se va varsa integral capitalul social subscris;
- asociatii care administreaza si reprezinta societatea, cu stabilirea limitei puterilor lor;
- partea fiecarui asociat la beneficii si pierderi;
- localitatile din tara sau strainatate unde societatea infiinteaza sucursale ori filiale;
- durata societatii;
- modul de dizolvare si lichidare a societatii.
ART. 4
In termen de 15 zile de la data actului autentic, administratorii sau oricare dintre asociati vor inregistra contractul de societate la instanta in a carei raza teritoriala isi va avea sediul societatea.
La inregistrare, judecatorul va verifica indeplinirea conditiilor prevazute de art. 3, dupa care va dispune inscrierea actului in registrul comertului si la administratia financiara unde societatea isi are sediul, precum si publicarea lui in Monitorul Oficial. Societatea este persoana juridica din ziua inmatricularii in registrul comertului. Inmatricularea se face cu conditia prezentarii dovezii ca s-a solicitat publicarea in Monitorul Oficial.
ART. 5
Reprezentantii societatii sint obligati sa depuna, la registrul comertului, semnaturile lor, in termen de 15 zile de la data inmatricularii societatii, daca au fost numiti prin contractul de societate, iar cei alesi in timpul functionarii societatii, in termen de 15 zile de la alegere.
ART. 6
Daca societatea infiinteaza o sucursala sau filiala in afara judetului in care isi are sediul, administratorii sint obligati sa ceara inmatricularea acesteia in registrul comertului din judetul unde va functiona, inainte de inceperea activitatii sucursalei sau filialei. Reprezentantii sucursalei sau filialei vor depune semnatura lor potrivit dispozitiilor art. 5.
ART. 7
Cind nu s-au indeplinit formalitatile de publicitate prevazute in art. 4, oricare dintre asociati are dreptul sa ceara indeplinirea acestora sau, daca societatea nu a fost inmatriculata, dizolvarea si lichidarea ei.
Lipsa formalitatilor prevazute de art. 4 nu va putea fi opusa de catre asociati tertilor.
Asociatii si toti cei care, mai inainte de constituirea legala a societatii, au lucrat in numele ei raspund direct, nelimitat si solidar pentru operatiunile societatii care au luat parte.
ART. 8 Societatea pe actiuni si in comandita pe actiuni
Societatea pe actiuni sau in comandita pe actiuni se va constitui prin contract de societate si statut. Contractul societatii nu poate fi mai mic de un milion lei, iar numarul acti onarilor mai mic de cinci.
ART. 9
Contractul de societate si statutul societatii pe actiuni sau in comandita pe actiuni se incheie in forma autentica si trebuie sa cuprinda:
- numele si prenumele sau denumirea actionarilor, domiciliul ori sediul si cetatenia sau nationalitatea acestora;
- denumirea si sediul societatii si al sucursalelor sau al filialelor;
- forma si obiectul societatii;
- capitalul social subscris si cel varsat. La constituire, capitalul social varsat nu va putea fi mai mic de 30% din cel subscris, daca prin lege nu se prevede altfel;

- valoarea bunurilor aduse ca aport in natura in societate, modul de evaluare si numarul actiunilor acordate pentru acestea;
- numarul si valoarea nominala a actiunilor, cu specificarea daca sint nominative sau la purtator, si numarul lor pe categorii;
- numarul, numele, prenumele si cetatenia administratorilor, garantia pe care sint obligati sa o depuna, puterile lor si drepturile speciale de administrare si de reprezentare acordate unora dintre ei; in societatile in comandita pe actiuni, numele si prenumele sau denumirea, domiciliul ori sediul si cetatenia sau nationalitatea comanditatilor, aratindu-se care dintre ei administreaza si reprezinta societatea;
- conditiile pentru valabilitatea deliberarilor adunarii generale si modul de exercitare a dreptului de vot;
- numarul, numele, prenumele si cetatenia cenzorilor;
- durata societatii;
- modul de distribuire a beneficiilor;
- actiunile comanditarilor in societatea in comandita pe actiuni;
- operatiuni incheiate de actionari in contul societatii ce se constituie si pe care societatea urmeaza sa le preia, precum si sumele ce trebuie platite pentru acele operatiuni.

ART. 10

Cind societatea se constituie prin subscriptie publica, fondatorii vor intocmi un prospect de emisiune, care va cuprinde datele prevazute de art. 9, cu exceptia celor privind administratorii si cenzorii, si va fixa data inchi derii subscriptiei.
Prospectul de emisiune semnat de fondatori, in forma autentica, va trebui depus, inainte de publicare, la registrul comertului din judetul in care se va stabili sediul societatii.
Judecatorul de la instanta sediului registrului, constatind indeplinirea conditiilor de la alin. 1 si 2, va autoriza publicarea prospectului de emisiune.

ART. 11

Subscrierile de actiuni se vor face pe unu sau mai multe exemplare ale prospectului de emisiune al fondatorilor, vizate de judecatorul de la instanta sediului registrului comertului.
Subscrierea va arata: numele si prenumele sau denumirea, domiciliul ori sediul subscriitorului, numarul in litere al actiunilor subscrise, data subscrierii si declaratia expresa ca subscriitorul cunoaste si accepta prospectul de emisiune.
Prospectele de emisiune care nu cuprind toate mentiunile legale sint nule.
Subscriitorul nu va putea invoca aceasta nulitate, daca a luat parte la adunarea constitutiva sau daca a exercitat drepturile si indatoririle de actionar.
Participarile la beneficiile societatii, rezervate de fondatori in folosul lor, desi acceptate de subscriitori, nu au efect decit daca vor fi aprobate de adunarea constitutiva.

ART. 12

Cel mai tirziu in 15 zile de la data inchiderii subscrierii, fondatorii vor convoca adunarea constitutiva, printr-o instiintare publica in Monitorul Oficial cu 15 zile inainte de ziua fixata pentru adunare. Instiintarea va cuprinde locul si data adunarii, care nu poate trece peste doua luni de la data inchiderii subscrierii, si aratarea amanuntita a problemelor care vor face obiectul discutiilor.

ART. 13

Societatea se poate constitui numai daca intregul capital a fost subscris si fiecare acceptant a varsat in numerar jumatate din valoarea actiunilor subscrise, la Banca Nationala, Casa de Economii si Consemnatiuni sau la una din tre unitatile acestora.
Actiunile ce reprezinta alte aporturi decit in numerar vor trebui acoperite integral. Aporturi in creante nu sint admise.

ART. 14

Daca subscrierile publice depasesc capitalul social prevazut in prospectul de emisiune sau sint mai mici decit acesta, fondatorii sint obligati sa supuna aprobarii adunarii constitutive marirea sau, dupa caz, micsorarea capitalului social la nivelul subscriptiei.

ART. 15

Fondatorii sint obligati sa intocmeasca o lista a celor care, acceptind subscriptia, au dreptul sa participe la adunarea constitutiva, cu mentionarea numarului actiunilor fiecaruia.
Aceasta lista va fi afisata la locul unde se va tine adunarea, cu cel putin 5 zile inainte de adunare.

ART. 16

Adunarea alege un presedinte si doi sau mai multi secretari. Participarea acceptantilor se va constata prin liste de prezenta, semnate de fiecare dintre ei si vizate de presedinte si secretar.
Oricare acceptant are dreptul sa faca observatii asupra listei afisate de fondatori, inainte de a se intra in ordinea de zi a adunarii, care va decide .

ART. 17

In adunarea constitutiva, fiecare acceptant are dreptul la un vot, indiferent de actiunile subscrise. El poate fi reprezentat si prin procura speciala. Nimeni nu poate reprezenta mai mult de cinci acceptanti.
Acceptantii care au facut alte aporturi decit cele in numerar nu au drept de vot in deliberarile referitoare la aporturile lor, chiar daca ei sint si sub scriitori de actiuni in numerar ori se prezinta ca mandatari ai altor acceptanti.
Adunarea constitutiva este legala cu prezenta a jumatate plus unu din numarul acceptantilor si ia hotariri cu votul majoritatii simple a celor prezenti.

ART. 18

Daca exista aporturi in natura, avantaje rezervate fondatorilor, operatiuni incheiate de fondatori in contul societatii ce se constituie si pe care aceasta urmeaza sa le ia asupra sa, adunarea constitutiva numeste unu sau mai multi experti, care isi vor da avizul asupra evaluarilor.
Daca majoritatea ceruta nu poate fi intrunita, desemnarea expertilor se va face de presedintele instantei, la cererea oricarui acceptant.

ART. 19

Nu vor putea fi numiti experti;
- rudele sau afinii, pina la gradul al patrulea inclusiv, ori sotii acelora care au constituit aporturi in natura sau ai fondatorilor;
- persoanele care primesc, sub orice forma, pentru functiile pe care le indeplinesc, altele decit aceea de expert, un salariu sau o remuneratie de la fondatori sau de la cei ce au constituit aporturi in natura.

ART. 20

Dupa ce experii au depus raportul, fondatorii convoaca din nou adunarea constitutiva, conform dispozitiilor art. 12.
Daca valoarea aporturilor in natura, stabilita de experti, este inferioara cu o cincime aceleia aratate de fondatori in prospectul de emisiune, oricare acceptant se poate retrage anuntind pe fondatori, pina la ziua fixata pentru adunarea constitutiva.
Actiunile revenind acceptantilor care s-au retras pot fi preluate de fondatori sau alte persoane, pe cale de subscriptie publica, in termen de 30 de zile.

ART. 21

Adunarea constitutiva are urmatoarele obligatii:

- verifica existenta varsamintelor;
- determina valoarea altor aporturi decit in numerar; aproba participarile la beneficii ale fondatorilor si operatiunilor incheiate in contul societatii;
- discuta si aproba contractul de societate si statutul societatii cu concursul membrilor prezenti, care reprezinta in acest scop si pe membrii absenti, si desemneaza pe aceia care se vor prezenta pentru autentificarea actelor si indeplinirea formalitatilor cerute pentru constituirea societatii;
- numeste pe administratori si cenzori.

ART. 22

Functionarea societatii pe actiuni si a societatii in comandita pe actiuni este supusa autorizarii instantei in a carei raza teritoriala isi va avea sediul societatea.
Pentru autorizare, in termen de 15 zile de la autentificarea contractului de societate si a statutului, acestea se vor depune, impreuna cu cererea de autorizare, insotite de:
- dovada efectuarii varsamintelor;
- actele privind proprietatea altor aporturi decit cele in numerar, iar in cazul in care printre ele figureaza si imobile, certificatul constator al sarcinilor de care sint grevate;
- actele constatatoare ale operatiunilor incheiate in contul societatii si aprobate de adunarea constitutiva.

ART. 23

Presedintele instantei, primind cererea de autorizare, fixeaza un termen de infatisare si cere avizul camerei de comert si industrie a judetului respectiv, in ce priveste utilitatea societatii, marimea capitalului fata de scopul urmarit, onorabilitatea fondatorilor si, dupa caz, a asociatilor. Avizul camerei de comert si industrie este consultativ.
In cazul in care considera necesar, instanta va putea dispune efectuarea unei expertize, in contul partilor, pentru evaluarea aportului in natura, pre vederile art, 18 si 19 fiind aplicabile in mod corespunzator.
In cazul in care, prin contract sau statut, se incalca o prevedere legala de la care partile nu pot deroga, instanta va autoriza functionarea societatii numai daca se aduc clauzelor respective modificarile necesare.
Impotriva sentintei instantei se poate face recurs in termen de 15 zile de la pronuntare.

ART. 24

Sentinta va fi depusa in termen de 15 zile de la data cind a ramas definitiva, impreuna cu contractul, la registrul comertului sediului social, pentru a fi inscrise, si la administratia financiara. Sentinta, contractul de societate si statutul vor fi publicate in Monitorul Oficial.
Societatea este persoana juridica din ziua inmatricularii in registrul comertului. Inmatricularea se face numai cu respectarea art. 4 alin. ultim.
Dispozitiile art. 5 si 6 se vor aplica atit societatilor pe actiuni, cit si celor in comandita pe actiuni.

ART. 25

Varsamintele efectuate, potrivit art. 13, pentru constituirea societatii prin subscriptie publica vor fi predate persoanelor insarcinate cu incasarea lor, prin contractul de societate, iar in lipsa unei asemenea dispozitii, persoanelor desemnate prin decizia consiliului de administratie, dupa prezentarea certificatului registrului comertului din care rezulta inmatricularea societatii.
Daca constituirea societatii nu a avut loc, restituirea varsamintelor se va face direct acceptantilor.

ART. 26

Societatea nu se considera legal constituita mai inainte de indeplinirea for malitatilor prevazute de art. 22 si 24.
In aceste cazuri, asociatii pot cere sa fie eliberati de obligatiile ce decurg din subscriptiile lor, dupa trecerea a trei luni de la expirarea termenului prevazut de art. 22 sau art. 24 alin. 1.
De asemenea, oricare dintre ei poate proceda la indeplinirea formalitatilor de publicitate prevazute de lege.
Daca un asociat a cerut indeplinirea formalitatilor de inmatriculare, nu se mai poate pretinde de nici unul dintre ei eliberarea de obligatiile ce decurg din subscriptie.
Dispozitiile art. 7 alin. 2 si 3 se aplica si societatilor pe actiuni si in comandita pe actiuni.

ART. 27

Semnatarii contractului de societate, precum si persoanele care au un rol determinant la constituire, sint considerati fondatori.
Fondatorii sint obligati sa predea administratorilor documentele si corespondenta referitoare la constituirea societatii.
Fondatorii sint raspunzatori nelimitat si solidar fata de terti, atit pentru neindeplinirea formalitatilor legale prevazute pentru constituirea societatii, cit si pentru obligatiile luate cu ocazia constituirii societatii.
Ei iau asupra lor consecintele actelor si cheltuielilor necesare constituirii, iar daca, din orice cauza, societatea nu se va constitui, ei nu se pot indrepta contra acceptantilor.

ART. 28

Fondatorii si primii administratori sint solidar raspunzatori, din momentul constituirii societatii, fata de societate si de terti pentru:
- subscrierea integrala a capitalului social si efectuarea varsamintelor stabilite de lege sau statut;
- existenta altor aporturi decit cele in numerar;
- sinceritatea publicatiilor facute in vederea constituirii societatii.

Fondatorii sint raspunzatori, de asemenea, de valabilitatea operatiilor incheiate in contul societatii inainte de constituire si luate de aceasta asupra sa.
Adunarea generala nu va putea da descarcare fondatorilor si primilor adminis tratori, pentru raspunderea ce o au prin acest articol si prin art. 27, timp de cinci ani.

ART. 29

Nu vor putea fi fondatori persoanele care, potrivit legii, sint incapabile sau au fost condamnate pentru gestiune frauduloasa, abuz de incredere, fals, inselaciune, delapidare, marturie mincinoasa, dare sau luare de mita, precum si pentru alte infractiuni pedepsite potrivit prezentei legi.

ART. 30

Adunarea constitutiva va hotari asupra cotei de participare din beneficiul net ce revine fondatorilor unei societati constituie prin subscriptie publica.
Cota prevazuta la alin. 1 nu poate depasi 6% din beneficiul net si nu poate fi acordata pentru o perioada mai mare de cinci ani de la data constituirii societatii.
In cazul maririi capitalului social, dreptul fondatorilor va putea fi exer citat numai asupra beneficiului corespunzator capitalului initial.
Pot beneficia de dispozitiile acestui articol numai persoanele fizice carora li s-a recunoscut calitatea de fondatori prin contractul de societate.

ART. 31

In caz de dizolvare anticipata a societatii, fondatorii au dreptul sa ceara daune de la societate, daca dizolvarea s-a facut in frauda drepturilor lor.
Dreptul la actiune se prescrie prin trecerea a sase luni de la data adunarii generale a actionarilor care a hotarit dizolvarea anticipata.

ART. 32 Societatile cu raspundere limitata
Societatea cu raspundere limitata se va constitui prin contract de societate si statut, care se incheie in forma autentica.
Contractul va cuprinde mentiunile cerute la art. 3 pentru societatea in nume colectiv, precum si repartizarea partilor sociale.
Prestatiile in munca si creantele nu pot constitui aport.
Bunurile ce reprezinta aporturi in natura se transmit in momentul constituirii societatii.
Partile sociale nu pot fi reprezentate prin titluri negociabile.
Administratorii vor elibera, la cerere, un certificat constator al drepturilor asupra partilor sociale, dar cu mentiunea ca nu poate servi ca titlu pentru transmiterea drepturilor constatate, sub sanctiunea nulitatii transmiterii.
ART. 33
Daca, in afara de parti sociale, asociatii sau vreunul dintre ei se obliga fata de societate si la prestatii periodice in natura, contractul de societate va determina continutul, durata si modalitatile prestatiilor, remuneratia cuvenita si sanctiunile impotriva asociatilor care nu vor indeplini obligatiile asumate.
ART. 34
In societatea cu raspundere limitata, numarul asociatilor nu poate fi mai mare de 50.
Capitalul social nu poate fi mai mic de 100.000 lei si se divide in parti sociale egale, care nu pot fi mai mici de 5.000 lei.
In caz de aporturi in natura, acestea vor putea reprezenta cel mult 60% din capitalul social.
Contractul de societate si statutul vor fi depuse conform art. 22 la instanta in a carei raza teritoriala societatea si-a stabilit sediul, pentru a se obtine autorizarea de functionare conform art. 23.
Dispozitiile art. 3, 5, 6 si 26 se vor aplica si societatilor cu raspundere limitata.
ART. 35 Despre function. societ. comerciale. Dispozitii comune
In lipsa de stipulatie contrara, bunurile constituite ca aport in societate devin proprietatea acesteia.
Asociatul care intirzie sa depuna aportul social este raspunzator de daunele pricinuite, iar daca aportul a fost stipulat in numerar este obligat si la plata dobinzilor legale din ziua in care trebuie sa faca varsamintul.
ART. 36
Pe durata societatii, creditorii asociatului pot sa-si exercite drepturile lor numai asupra partii din beneficiile cuvenite asociatului dupa bilantul social, iar dupa dizolvarea societatii, asupra partii ce i s-ar cuveni prin lichidare.
Creditorii prevazuti la alin. 1 pot totusi popri, in timpul duratei societa tii, partile ce s-ar cuveni asociatilor prin lichidare sau sechestra si vinde actiunile debitorului lor.
ART. 37
Cota-parte din beneficiu ce se va plati fiecarui asociat constituie dividend Dividendele se vor plati asociatilor in proportie cu cota de participare la capitalul social.
Nu se vor putea distribui dividende decit din beneficiile reale.
Dividendele platite contrar dispozitiilor de mai sus se vor restitui.
Dreptul la actiunea de restituire a dividendelor se prescrie in termen de trei ani de la data distribuirii lor.
ART. 38
Aportul asociatilor la capitalul social nu este purtator de dobinzi.
ART. 39
Daca se constata o micsorare a capitalului social, acesta va trebui reintregit sau redus, mai inainte de a se putea face vreo repartizare sau distribuire de beneficii.
ART. 40
Administratorii pot face toate operatiile cerute pentru aducerea la indeplinire a obiectului societatii, afara de restrictiile aratate in contractul de societate.
Ei sint obligati sa ia parte la toate adunarile societatii, la consiliile de administratie si organele de conducere similare acestora.
ART. 41
Administratorii care au dreptul de a reprezenta societatea nu-l pot transmite decit daca aceasta facultate li s-a acordat in mod expres.
In cazul incalcarii prevederilor alin. 1, societatea nu este obligata fata de terti, dar poate pretinde de la cel substituit beneficiile rezultate din operatie.
Administratorul care, fara drept, isi substituie alta persoana raspunde solidar cu aceasta pentru eventualele pagube produse societatii.
ART. 42
Obligatiile si raspunderea administratorilor sint reglementate de dispozitiile referitoare la mandat si de cele special prevazute in aceasta lege.
ART. 43
Administratorii sint solidar raspunzatori fata de societate pentru:
a) realitatea varsamintelor efectuate de asociati;
b) existenta reala a dividendelor platite;
c) existenta registrelor cerute de lege si corecta lor tinere;
d) exacta indeplinire a hotaririlor adunarilor generale;
e) stricta indeplinire a indatoririlor pe care legea, contractul de societate si statutul le impun.
Actiunea in raspundere impotriva administratorilor apartine si creditorilor societatii, insa acestia o vor putea exercita numai in caz de faliment al societatii.
ART. 44
In orice act, scrisoare sau publicatie emanind de la societate, pe linga denumire si numarul de ordine din registrul comertului, trebuie sa se arate forma juridica si sediul societatii.
Pentru societatea cu raspundere limitata, va trebui aratat si capitalul social, iar pentru societatea pe actiuni si in comandita pe actiuni se va arata si capitalul social, din care cel efectiv varsat, potrivit ultimului bilant aprobat.
ART. 45 Societatile in nume colectiv
Dreptul de a reprezenta societatea apartine fiecarui administrator, afara de stipulatie contrara in contractul de societate.
ART. 46
Daca contractul de societate dispune ca administratorii sa lucreze impreuna, decizia trebuie luata in unanimitate; in caz de divergenta intre administratori, vor decide asociatii care reprezinta majoritatea absoluta a capitalului social.
Pentru actele urgente, a caror neindeplinire ar cauza o paguba mare societatii, poate decide un singur administrator in lipsa celorlalti, care se gasesc in imposibilitate, chiar momentana, de a lua parte la administratie.
ART. 47
Asociatii care reprezinta majoritatea absoluta a capitalului social pot alege unu sau mai multi administratori dintre ei, fixindu-le puterile, durata insarcinarii si eventuala lor remuneratie, afara numai daca, prin contractul de societate, nu se dispune altfel.

Aceeasi majoritate poate decide asupra revocarii administratorilor sau asupra limitarii puterilor lor, afara de cazul in care administratorii au fost numiti prin contractul de societate.

ART. 48

Daca un administrator ia initiativa unei operatii ce depaseste limitele operatiilor obisnuite comertului pe care il exercita societatea, trebuie sa instiinteze pe ceilalti administratori, inainte de a o incheia, sub sanctiunea suportarii pierderilor ce ar rezulta din aceasta.

In caz de opozitie a vreunuia dintre ei, vor decide asociatii care reprezinta majoritatea absoluta a capitalului social.

Operatia incheiata in contra opozitiei facute este valabila fata de tertii carora nu li se va fi comunicat aceasta opozitie.

ART. 49

Asociatul care, intr-o operatie determinata, are pe cont propriu sau pe contul altuia interese contrare acelora ale societatii nu poate lua parte la nici o deliberare sau decizie privind aceasta operatie.

Asociatul care contravine dispozitiilor alin. 1 este raspunzator de daunele cauzate societatii, daca, fara votul sau, nu s-ar fi obtinut majoritatea ceruta.

ART. 50

Asociatul care, fara consimtamintul scris al celorlalti asociati, intrebuinteaza capitalul, bunurile sau creditul societatii in folosul sau, sau in acela al unei alte persoane, este obligat sa restituie societatii beneficiile ce au rezultat si sa plateasca despagubiri pentru daunele cauzate.

ART. 51

Nici un asociat nu poate lua din fondurile societatii mai mult decit i s-a fixat pentru cheltuielile facute sau pentru cele ce urmeaza sa faca in interesul societatii.

Asociatul care contravine acestei dispozitii este raspunzator de sumele luate si de daune.

Se va putea stipula, prin contractul de societate, ca asociatii pot lua din casa societatii anumite sume pentru cheltuielile lor particulare.

ART. 52

Asociatii nu pot lua parte, ca asociati cu raspundere nelimitata, in alte societati concurente sau avind acelasi obiect, nici sa faca operatiuni in contul lor sau al altora, in acelasi fel de comert sau intr-unul asemanator, fara consimtamintul celorlalti asociati.

Consimtamintul se socoteste dat daca participarea sau operatiile, fiind anterioare contractului de societate, au fost cunoscute de ceilalti asociati si acestia nu au interzis continuarea lor.

In caz de incalcare a prevederilor alin. 1 si 2, societatea, in afara de dreptul de a exclude pe asociat, poate sa decida ca acesta a lucrat in contul ei sau sa ceara despagubiri.

Acest drept se stinge dupa trecerea a trei luni din ziua cind societatea a avut cunostinta, fara sa fi luat vreo hotarire.

ART. 53

Cind aportul la capitalul social apartine mai multor persoane, acestea sint obligate solidar fata de societate si trebuie sa desemneze un reprezentant comun pentru exercitarea drepturilor decurgind din acest aport.

ART. 54

Asociatul care a depus ca aport una sau mai multe creante nu este liberat cit timp societatea nu a obtinut plata sumei pentru care au fost aduse.

Daca plata nu s-a putut obtine prin urmarirea debitorului cedat, asociatul, in afara de daune, raspunde de suma datorata, cu dobinda legala din ziua scadentei creantelor.

ART. 55

Asociatii sint obligati nelimitat si solidar pentru operatiile indeplinite in numele societatii de persoanele care o reprezinta.

Hotarirea judecatoreasca obtinuta impotriva societatii este opozabila fiecarui asociat.

ART. 56

Pentru aprobarea bilantului si pentru deciziile referitoare la raspunderile administratorilor este necesar votul asociatilor reprezentind majoritatea capitalului social.

ART. 57

Cesiunea aportului de capital social este posibila daca a fost permisa prin contractul de societate.

Cesiunea nu libereaza pe asociatul cedent de ceea ce mai datoreaza societatii din aportul sau de capital.

Fata de terti, cedentul ramine raspunzator potrivit art. 168.

Cind contractul prevede cazurile de retragere a unui asociat, se vor aplica dispozitiile art. 168 si 170.

ART. 58 Societatile in comandita simpla

Administratia societatii in comandita simpla se va incredinta unuia sau mai multor asociati comanditati.

ART. 59

Comanditarul poate incheia operatii in contul societatii numai in baza unei procuri speciale pentru operatii determinate, data de reprezentantii societatii si inscrisa in registrul comertului. In caz contrar, comanditarul devine raspunzator fata de terti nelimitat si solidar, pentru toate obligatiile societatii contractate de la data operatiei incheiate de el.

Comanditarul poate indeplini servicii in administratia interna a societatii, face acte de supraveghere, participa la numirea si revocarea administratorilor, in cazurile prevazute de lege, sau acorda, in limitele contractului de societate, autorizarea administratorilor pentru operatiile ce depasesc puterile lor.

Comanditarul are, de asemenea, dreptul de a cere copie de pe bilant si de pe contul de profit si pierderi si de a controla exactitatea lor prin cercetarea registrelor comerciale si a celorlalte documente justificative.

ART. 60

Dispozitiile art. 45, 46 alin. 1, art. 47, 49, 53, 54, 56 si 57 se vor aplica si societatilor in comandita simpla, iar dispozitiile art. 50, 51, 52 si 55, asociatilor comanditati.

ART. 61 Societatile pe actiuni. Despre actiuni

In societatea pe actiuni, capitalul social este reprezentat prin actiuni emi se de societate, care pot fi nominative sau la purtator.

Felul actiunilor va fi determinat prin contractul de societate si statut; in caz contrar, ele vor fi la purtator.

Actiunile nu vor putea fi emise pentru o suma mai mica decit valoarea nominala.

Actiunile neplatite in intregime sint intotdeauna nominative.

Capitalul social nu va putea fi majorat si nu se vor putea emite noi actiuni pina nu vor fi complet achitate cele din emisiunea precedenta.

ART. 62

Valoarea nominala a unei actiuni nu va putea fi mai mica de 1.000 lei.

Actiunile vor cuprinde:

a) denumirea si durata societatii;

b) data contractului de societate, numarul din registrul comertului sub care se afla inmatriculata societatea si numarul Monitorului Oficial in care s-a facut publicarea;

c) capitalul social, numarul actiunilor si numarul de ordine, valoarea nominala a actiunilor si varsamintele efectuate;

d) avantajele acordate fondatorilor.

Pentru actiunile nominative se vor mai arata numele, prenumele si domiciliul actionarului sau, dupa caz, denumirea si

sediul acestuia. Actiunile trebuie sa poarte semnatura a 2 administratori, cind sint mai multi, sau a unicului administrator.

ART. 63

Actiunile trebuie sa fie de o egala valoare; ele acorda posesorilor drepturi egale.

ART. 64

Dreptul de proprietate asupra actiunilor nominative se transmite prin declaratia facuta in registrul de actiuni al emitentului, subscrisa de cedent si de cesionar sau de mandatarii lor, si prin mentiunea facuta pe actiune. Subscriitorii si cesionarii ulteriori sint raspunzatori solidar de plata integrala a actiunilor timp de 3 ani, socotiti de la data cind s-a facut mentiunea de transmitere in registrul societatii.

ART. 65

Dreptul de proprietate asupra actiunilor la purtator se transfera prin simpla traditiune a acestora.

ART. 66

Cind actionarii nu au efectuat plata varsamintelor ce datoreaza, societatea ii va invita sa-si indeplineasca aceasta obligatie, printr-o somatie colectiva, publicata de doua ori, la un interval de 15 zile, in Monitorul Oficial si intr-un ziar raspindit. Cind, nici in urma acestei somatii, actionarii nu vor efectua varsamintele, consiliul de administratie va putea decide fie urmarirea actionarilor pentru varsamintele restante, fie anularea acestor actiuni nominative. Decizia de anulare se va publica in Monitorul Oficial, cu specificarea numarului de ordine al actiunilor anulate. In locul actiunilor anulate vor fi emise noi actiuni purtind acelasi numar, care vor fi vindute. Sumele obtinute din vinzare vor fi intrebuintate pentru acoperirea cheltuielilor de publicatie si vinzare,a dobinzilor de intirziere si a varsamintelor neefectuate: restul va fi inapoiat actionarilor. Daca pretul obtinut nu este indestulator pentru acoperirea tuturor sumelor datorate societatii sau daca vinzarea nu are loc din lipsa de cumparatori, societatea va putea sa se indrepte impotriva subscriitorilor si cesionarilor , conform art. 64. Daca, in urma indeplinirii acestor formalitati, nu s-au realizat sumele datorate societatii, se va proceda de indata la reducerea capitalului in proportie cu diferenta dintre capitalul existent si capitalul social.

ART. 67

Orice actiune da dreptul la un vot in adunarile societatii. Contractul de societate sau statutul poate limita numarul voturilor apartinind actionarilor care poseda mai mult de o actiune. Exercitiul dreptului de vot este suspendat pentru actionarii care nu sint la curent cu varsamintele ajunse la scadenta.

ART. 68

Actiunile sint indivizibile.

Cind o actiune nominativa devine proprietatea mai multor persoane, societatea nu este obligata sa inscrie transmiterea atit timp cit acele persoane nu vor desemna un reprezentant unic pentru exercitarea drepturilor rezultind din actiune. De asemenea, cind o actiune la purtator apartine mai multor persoane, acestea trebuie sa desemneze un reprezentant comun.

Atit timp cit o actiune este proprietatea indiviza a mai multor persoane, acestea sint raspunzatoare in mod solidar pentru efectuarea varsamintelor datorate.

ART. 69

Societatea nu va putea dobindi propriile sale actiuni, nici acorda imprumuturi sau avansuri asupra lor, in afara de cazul in care adunarea generala a actionarilor hotaraste astfel, cu votul actionarilor care reprezinta doua treimi din capitalul social.

ART. 70

Actionarii care ofera spre vinzare actiunile lor pe cale de publicitate vor trebui sa intocmeasca un prospect cuprinzind, pe linga datele aratate in art . 9, si contul de profit si pierderi al societatii rezultind din ultimul bilant, dividendele acordate, obligatiile emise si garantiile date.

Prospectul, semnat de actionari si administratori, in forma autentica, va fi depus la registrul comertului de la sediul societatii. Judecatorul de la instanta din raza teritoriala unde se afla sediul societatii, constatind indeplinirea conditiilor din alin. 1, va autoriza publicarea prospectului.

Anunturile, avind acelasi cuprins cu prospectul, vor fi publicate in cel putin doua ziare dintre cele mai raspindite din localitatea unde se afla sediul societatii.

Dispozitiile art. 11 alin. 1 si 2 se vor aplica in mod corespunzator si cumparatorilor de actiuni.

Prospectele care nu cuprind toate mentiunile prevazute la alin. 1 si 2 vor fi nule, iar vinzarile se vor declara astfel la cererea cumparatorului, afara numai daca acesta nu si-a exercitat drepturile si indatoririle de actionar.

ART. 71

Situatia actiunilor trebuie sa fie publicata o data cu bilantul anual si, in mod deosebit, sa arate daca actiunile au fost integral platite si numarul actiunilor pentru care s-a cerut, fara rezultat, efectuarea varsamintelor.

ART. 72 Despre adunarile generale

Adunarile generale sint ordinare si extraordinare.

Cind contractul de societate sau statutul nu dispune altfel, ele se vor tine la sediul societatii si in localul ce se va indica in convocare.

ART. 73

Adunarea ordinara se intruneste cel putin o data pe an, in cel mult trei luni de la incheierea exercitiului financiar.

In afara de dezbaterea altor probleme inscrise la ordinea de zi, adunarea generala este obligata:

a) sa discute, sa aprobe sau sa modifice bilantul dupa ascultarea raportului administratorilor si cenzorilor si sa fixeze dividendul;

b) sa aleaga pe administratori si cenzori;

c) sa fixeze remuneratia cuvenita pentru exercitiul in curs administratorilor si cenzorilor, daca nu a fost stabilita prin contractul de societate sau statut;

d) sa se pronunte asupra gestiunii administratorilor;

e) sa stabileasca bugetul de venituri si cheltuieli si, dupa caz, programul de activitate, pe exercitiul urmator;

f) sa hotarasca gajarea, inchirierea sau desfiintarea uneia sau mai multor dintre unitatile societatii.

ART. 74

Pentru validarea deliberarilor adunarii ordinare este necesara prezenta actionarilor care sa reprezinte cel putin jumatate din capitalul social, iar hotaririle sa fie luate de actionarii ce detin majoritatea absoluta din capitalul social reprezentat in adunare, daca in contractul de societate, statut sau lege nu se prevede o majoritate mai mare.

Daca adunarea nu poate lucra din cauza neindeplinirii conditiilor de la alin . 1, adunarea ce se va intruni, dupa o a doua convocare, poate sa delibereze asupra problemelor puse la ordinea de zi a celei dintii adunari, oricare ar fi partea de capital reprezentata de actionarii prezenti, cu majoritate.

ART. 75

Adunarea extraordinara se intruneste ori de cite ori este nevoie a se lua o hotarire pentru:

a) prelungirea duratei societatii;

b) marirea capitalului;

c) schimbarea obiectului societatii;

d) schimbarea formei societatii;

e) mutarea sediului;
f) fuziunea cu alte societati;
g) reducerea capitalului social sau reintregirea sa prin emisiune de noi actiuni;
h) dizolvarea anticipata a societatii;
i) emisiunea de obligatiuni;
j) oricare alta modificare a contractului de societate ori a statutului sau oricare alta hotarire pentru care este ceruta aprobarea adunarii extraordinare.

ART. 76

Pentru validarea deliberarilor adunarii extraordinare, cind contractul de societate sau statutul nu dispune altfel, sint necesare:
- la prima convocare, prezenta actionarilor reprezentind trei patrimi din capitalul social, iar hotaririle sa fie luate cu votul unui numar de actionari care sa reprezinte cel putin jumatate din capitalul social:
- la convocarile urmatoare, prezenta actionarilor reprezentind jumatate din capitalul social, iar hotaririle sa fie luate cu votul unui numar de actionari care sa reprezinte cel putin o treime din capitalul social.

ART. 77

Adunarea generala va fi convocata de administratori de cite ori va fi nevoie in conformitate cu dispozitiile din statut.
Termenul de intrunire in nici un caz nu poate fi mai mic de 15 zile de la publicarea convocarii.
Convocarea va fi publicata in Monitorul Oficial si intr-unul dintre ziarele raspindite din localitatea in care se afla sediul societatii sau din cea mai apropiata localitate.
Convocarea va cuprinde locul si data tinerii adunarii, precum si ordinea de zi, cu aratarea explicita a tuturor problemelor care vor face obiectul dezba terilor adunarii.
Cind in ordinea de zi figureaza propuneri pentru modificarea statutului, convocarea va trebui sa cuprinda textul integral al propunerilor.

ART. 78

In instiintarea pentru prima adunare generala se va putea fixa ziua si ora pentru cea de-a doua adunare, cind cea dintii nu s-ar putea tine.
A doua adunare nu se poate intruni in chiar ziua fixata pentru prima adunare Daca ziua pentru a doua adunare nu este aratata in instiintarea publicata pentru prima adunare, termenul prevazut in art. 77 va putea fi redus la 8 zile.

ART. 79

Administratorii sint obligati sa convoace de indata adunarea generala, la cererea actionarilor reprezentind a zecea parte din capitalul social sau o cota mai mica, daca in contractul de societate se prevede astfel si daca cererea cuprinde dispozitii ce intra in atributiile adunarii.
Adunarea va avea loc in termen de o luna de la cerere.
Daca administratorii nu convoaca adunarea, instanta de la sediul societatii, cu audierea partilor, va putea ordona convocarea, desemnind dintre actionari persoana care o va prezida.

ART. 80

Actionarii exercita dreptul lor de vot in adunarea generala, proportional cu numarul actiunilor ce poseda, cu exceptia prevazuta in art. 67 alin. 2.

ART. 81

Actionarii reprezentind intreg capitalul social vor putea, daca nici unul dintre ei nu se opune, sa tina o adunare generala si sa ia orice hotarire de competenta adunarii, fara respectarea formalitatilor cerute pentru convocarea ei.

ART. 82

La adunarile generale, actionarii care poseda actiuni la purtator au drept de vot numai daca le-au depus la locurile aratate prin statut sau prin instiintarea de convocare, cu cel putin cinci zile inainte de adunare. Cenzorii vor constata, printr-un proces-verbal, depunerea la timp a actiunilor.
Actiunile vor ramine depuse pina dupa adunarea generala, dar nu vor putea fi retinute mai mult de 10 zile de la data acesteia.

ART. 83

Actionarii nu vor putea fi reprezentati in adunarile generale decit prin alti actionari, in baza unei procuri speciale.
Actionarii care nu au capacitatea legala, precum si persoanele juridice, pot fi reprezentati prin reprezentantii lor legali, care, la rindul lor, pot da procura speciala altor actionari.
Procurile vor fi depuse in original, in termenul in care actionarii sint obligati sa depuna actiunile sau in termenul prevazut de statut. Ele vor fi retinute de societate, facindu-se mentiune despre aceasta in procesul-verbal In contractul de societate sau statut se poate deroga de la dispozitiile pri vitoare la reprezentarea numai prin actionari.
Administratorii si functionarii societatii nu pot reprezenta pe actionari, sub sanctiunea nulitatii hotaririi, daca, fara votul acestora, nu s-ar fi obtinut majoritatea ceruta.

ART. 84

Administratorii nu pot vota, in baza actiunilor pe care le poseda, nici personal, nici prin mandatar, descarcarea gestiunii lor sau o problema in care persoana sau administratia lor ar fi in discutie.
Ei pot vota insa bilantul si contul de profit si pierderi, daca, fiind posesorii a cel putin jumatate din capitalul social, nu se poate forma majoritatea legala fara votul lor.

ART. 85

Actionarul care, intr-o anumita operatie, are fie personal, fie ca mandatar al unei alte persoane, un interes contrar aceluia al societatii, va trebui sa se abtina de la deliberarile privind acea operatie.
Actionarul care contravine acestei dispozitii este raspunzator de daunele produse societatii, daca, fara votul sau, nu s-ar fi obtinut majoritatea ceruta.

ART. 86

Dreptul de vot nu poate fi cedat. Orice conventie privind exercitarea intrun anumit fel a dreptului de vot este nula.

ART. 87

In ziua si la ora aratate in convocare, sedinta adunarii se va deschide de catre presedintele consiliului de administratie sau de catre acela care ii tine locul.
Presedintele va desemna, dintre actionari, doi sau mai multi secretari, care vor verifica lista de prezenta a actionarilor, aratind capitalul pe care-l reprezinta fiecare, procesul-verbal intocmit de cenzori pentru constatarea numarului actiunilor depuse si indeplinirea tuturor adunarii, dupa care se va trece la ordinea de zi.

ART. 88

Hotaririle adunarilor se iau prin vot deschis.
Oricare ar fi prevederile contractului de societate si statutului, votul secret este obligatoriu pentru alegerea membrilor consiliului de administratie si a cenzorilor, pentru revocarea lor si pentru luarea hotaririlor referitoare la raspunderea administratorilor.

ART. 89

Un proces-verbal, semnat de presedinte si secretar, va constata indeplinirea formalitatilor de convocare, data si locul adunarii, actionarii prezenti, numarul actiunilor, dezbaterile in rezumat, hotaririle luate, iar la cererea actionarilor, declaratiile facute de ei in sedinta.

La procesul-verbal se vor anexa actele referitoare la convocare, precum si listele de prezenta a actionarilor.
Procesul-verbal va fi trecut in registrul adunarilor generale.
Pentru a fi opozabile tertilor, hotaririle adunarii vor fi depuse in termen de 15 zile la registrul comertului, pentru a fi mentionate in extras in registru si publicate in Monitorul Oficial.
Ele nu vor putea fi executate mai inainte de aducerea la indeplinire a acestor formalitati.

ART. 90

Hotaririle luate de adunarea generala in limitele legii, contractului de societate sau statutului sint obligatorii chiar pentru actionarii care nu au lat parte la adunare sau au votat contra.
Hotaririle adunarii generale contrare contractului de societate, statutului sau legii pot fi atacate in justitie, in termen de 15 zile de la data publicarii in Monitorul Oficial, de oricare dintre actionarii care nu au luat parte la adunarea generala sau au votat contra si au cerut sa se insereze aceasta in procesul-verbal al sedintei.
Daca hotarirea este atacata de toti administratorii, societatea va fi reprezentata in justitie de persoana desemnata de presedintele instantei dintre actionarii ei, care va indeplini mandatul cu care a fost insarcinata, pina ce adunarea generala, convocata in acest scop, va alege alta persoana.
Cererea in anulare se va introduce la instanta pe raza teritoriala unde societatea isi are sediul, actionarul fiind obligat sa depuna la grefa cel putin o actiune.
Daca au fost introduse mai multe actiuni in anulare, ele pot fi conexate.
Cererea se va judeca in camera de consiliu.
Hotarirea definitiva de anulare va fi mentionata in registrul comertului si publicata in Monitorul Oficial.
De la data publicarii, ea este opozabila tuturor actionarilor.

ART. 91

O data cu intentarea actiunii in anulare, reclamantul poate cere presedintelui instantei suspendarea executarii hotaririi atacate.
Presedintele, incuviintind suspendarea, poate obliga pe reclamant la o cautiune.
Impotriva ordonantei de suspendare se poate face recurs in termen de cinci zile de la pronuntare.

ART. 92

Actionarii care nu sint de acord cu hotaririle luate de adunare privitoare la schimbarea obiectului principal, la mutarea sediului sau la forma societatii au dreptul de a se retrage din societate si de a obtine plata actiunilor pe care le poseda, la alegerea lor, in proportie cu activul social ce ar rezulta dupa ultimul bilant aprobat.
O data cu declaratia de retragere, ei vor depune si actiunile pe care le poseda.

ART. 93 Despre administratia societatii

Societatea pe actiuni este administrata de unu sau mai multi administratori, temporari si revocabili.
Cind sint mai multi administratori, ei constituie un consiliul de administratie.
Unicul administrator sau presedintele consiliului de administratie si cel putin jumatate din numarul administratorilor vor fi cetateni romani, daca prin contractul de societate sau statut nu se prevede alfel.
Numirea si inlocuirea administratorilor se fac exclusiv de catre adunarea generala.
Primii administratori pot fi numiti prin contractul de societate, insa termenul mandatului lor nu poate fi mai mare de patru ani.
Daca nu s-a stabilit durata mandatului prin contractul de societate sau statut, el este pentru doi ani.
Administratorii sint reeligibili cind prin contractul de societate sau statut nu se prevede altfel.

ART. 94

Persoanele care, potrivit prezentei legi, nu pot fi fondatori, nu pot fi nici administratori, directori sau reprezentanti ai societatii, iar daca au fost alese, sint decazute din drepturi

ART. 95

Fiecare administrator va trebui sa depuna o garantie pentru administratia sa prevazuta in contractul de societate sau in statut ori, in lipsa unei prevederi in aceastea, aprobata de adunarea generala a actionarilor. Garantia nu poate fi mai mica decit valoarea a 10 actiuni sau dublul remuneratiei lunare Daca administratorul este actionar, garantia se poate constitui, la cererea acestuia, prin depunerea a 10 actiuni, care, pe perioada mandatului, sint inalienabile si se pastreaza la societate.
Garantia se va depune inainte de intrarea in functiune a administratorului; ea poate fi depusa si de un tert.
Daca garantia nu va fi depusa inainte de data la care trebuie sa intre in functiune, administratorul este considerat demisionat.
Garantia ramine in casa societatii si nu va putea fi restituita administratorului decit dupa ce adunarea generala a aprobat bilantul ultimului exercitiu, in care administratorul a functionat, si i-a dat descarcare.

ART. 96

Semnaturile administratorilor vor fi depuse la registrul comertului, o data cu prezentarea certificatului eliberat de cenzori, din care rezulta depunerea garantiei.

ART. 97

Pentru valabilitatea deciziilor consiliului de administratie, este necesara prezenta personala a cel putin jumatate din numarul administratorilor, daca prin contractul de societate sau statut nu se prevede un numar mai mare.
Deciziile se iau cu majoritatea absoluta a membrilor prezenti.

ART. 98

Consiliul de administratie poate delega o parte din puterile sale unui comitet de directie, compus din membri alesi dintre administratori, fixindu-le in acelasi timp si remuneratia.
Presedintele consiliului de administratie este si director general sau director, in care calitate conduce si comitetul de directie.
Decizia consiliului de administratie privind suma necesara remunerarii membrilor comitetului de directie va trebui sa fie ratificata de adunarea generala, daca depaseste prevederile statutului sau daca statutul nu prevede nimic in acesta privinta.
Deciziile comitetului de directie se iau cu majoritatea absoluta a voturilor membrilor sai.
Comitetul de directie este obligat sa prezinte, la fiecare sedinta a consiliului de administratie, registrul sau de deliberari.
In comitetul de directie votul nu poate fi dat prin delegatie.

ART. 99

Numirea functionarilor societatii se face de catre consiliul de administratie, daca in contractul de societate sau statut nu se prevede altfel.
Consiliul de administratie poate oricind revoca persoanele numite in comitetul de directie.

ART. 100

Nimeni nu poate functiona in mai mult de trei consilii de administratie concomitent.
Interdictia prevazuta la alin. 1 nu se refera la cazurile cind cel ales in consiliul de administratie este proprietar a cel putin o patrime din totalul actiunilor sau este administrator al unei societati ce detine patrimea aratata.
Acela care nu va respecta dispozitia de mai sus va pierde de drept calitatea sa de administrator, obtinuta prin depasirea numarului legal, in ordinea cro nologica a numirilor, si va fi condamnat, in folosul statului, la plata remu

neratiei si a celorlalte beneficii ce i se cuvin, cit si la restituirea sume lor incasate.
Actiunea impotriva administratorilor va putea fi exercitata de catre orice actionar sau de Ministerul Finantelor.
Membrii comitetului de directie si directorii unei societati pe actiuni nu vor putea fi, fara autorizarea consiliului de administratie, administratori, membri in comitetul de directie, cenzori sau asociati cu raspundere nelimitata, in alte societati concurente sau avind acelasi obiect, nici exercita acelasi comert sau altul concurent, pe cont propriu sau al altei persoane, sub pedeapsa revocarii si raspunderii pentru daune.

ART. 101

Administratorii nu vor putea, fara aprobarea adunarii generale, sa incheie contracte in baza carora societatea urmeaza sa dobindeasca imobile, instalatii si in general bunuri destinate a servi in mod durabil exploatarii obiec tului societatii, pe un pret ce depaseste in total sau in parte o zecime din capitalul social, daca prin contractul de societate sau statut nu se prevede altfel.

ART. 102

Administratorii sint raspunzatori de indeplinirea tuturor obligatiilor, potrivit prevederilor art. 42 si 43. Comitetul de directie, toti administratorii raspund fata de societate pentru actele indeplinite de directori sau de personalul incadrat, cind dauna nu sar fi produs daca ei ar fi exercitat supravegherea impusa de indatoririle functiei lor. Comitetul de directie va trebui sa instiinteze consiliul de administratie de toate abaterile constatate in executarea obligatiei lui de supraveghere. Administratorii societatii sint solidar raspunzatori cu predecesorii lor imediati daca, avind cunostinta de neregularitatile savirsite de acerstia, nu le denunta cenzorilor. In societatile care au mai multi administratori, raspunderea pentru actele savirsite sau pentru omisiuni nu se intinde si la administratorii care au facut sa se constate, in registrul deciziilor consiliului de administratie, impotrivirea lor si au incunostintat despre aceasta in scris pe cenzori. Pentru deciziile luate in sedintele la care administratorul nu a asistat, el ramine raspunzator daca, in termen de o luna de cind a luat cunostinta de acestea, nu a facut impotrivirea in formele aratate la alineatele precedente

ART. 103

Administratorul care are intr-o anumita operatie, direct sau indirect, interese contrare intereselor societatii, trebuie sa instiinteze despre aceasta pe ceilalti administratori si pe cenzori si sa nu ia parte la nici o deliberare privitoare la aceasta operatie. Aceeasi obligatie o are administratorul in cazul in care, intr-o anumita operatie, stie ca sint interesate sotia, rudele sau afinii sai pina la gradul al patrulea inclusiv. Administratorul care nu a respectat prevederile alin. 1 si 2 va raspunde de daunele ce au rezultat pentru societate.

ART. 104

Consiliul de administratie se intruneste ori de cite ori este necesar. El trebuie sa se intruneasca cel putin o data pe luna la sediul societatii, iar comitetul de directie, cel putin o data pe saptamina. Convocarile pentru intrunirile consiliului de administratie vor cuprinde locul unde se va tine sedinta si ordinea de zi, neputindu-se lua nici o decizie asupra problemelor neprevazute, decit in caz de urgenta si cu conditia ratificarii in sedinta urmatoare de catre membrii absenti. La intrunirile consiliului de administratie, directorii vor prezenta rapoarte scrise despre oparatiile ce au executat, iar comitetul de directie va pre zenta registrul deliberarilor sale. La sedintele consiliului de administratie vor fi convocati si cenzorii. La fiecare sedinta se va intocmi un proces-verbal, care va cuprinde ordinea deliberarilor, deciziile luate, numarul de voturi intrunite si opiniile separate.

ART. 105

Executarea operatiilor societatii poate fi incredintata unuia sau mai multor directori executivi, functionari ai societatii.
Directorii executivi nu vor putea fi membri in consiliul de administratie al societatii.
Ei sint raspunzatori fata de societate si de terti, ca si administratorii, pentru neindeplinirea indatoririlor lor, conform dispozitiilor art. 102, chiar daca ar exista o conventie contrara.

ART. 106

Salarii fixe si orice alte sume sau avantaje vor putea fi acordate administratorilor si cenzorilor numai in baza unei hotariri a adunarii generale.

ART. 107

Oricare actionar are dreptul sa reclame cenzorilor faptele ce crede ca trebuie cenzurate, iar acestia sint obligati sa le verifice si, daca le gasesc reale, sa le aiba in vedere la intocmirea raportului catre adunarea generala Daca reclamatia este facuta de actionari ce reprezinta cel putin o patrime din capitalul social sau o cota mai mica daca statutul prevede astfel, cenzorii sint obligati sa prezinte observatiile si propunerile lor asupra faptelor reclamate. Daca cenzorii socotesc intemeiata si urgenta reclamatia actionarilor reprezentind o patrime din capitalul social, sint obligati sa convoace imediat adunarea generala. In caz contrar, ei trebuie sa refere la prima adunare. Adunarea trebuie sa ia o hotarire asupra celor reclamate. A patra parte din capital se dovedeste prin depunerea actiunilor la banci din Romania sau Casa de Economii si Consemnatiuni ori la unitatile acestora. Actiunile vor ramine depuse pina dupa intrunirea adunarii generale si vor servi si la legitimarea participarii actionarilor la aceasta adunare.

ART. 108

Actiunea in raspundere contra fondatorilor, administratorilor, cenzorilor si directorilor apartine adunarii generale, care va decide cu majoritatea prevazuta de art. 74. Hotarirea va putea fi luata chiar daca problema raspunderii acestora nu figureaza in ordinea de zi. Adunarea desemneaza cu aceeasi majoritate persoana insarcinata sa exercite actiunea in justitie. Daca adunarea decide sa porneasca actiune in raspundere contra administratorilor, mandatul acestora inceteaza de drept si adunarea va proceda la inlocuirea lor. Daca actiunea se porneste impotriva directorilor, acestia sint suspendati de drept din functie pina la raminerea definitiva a sentintei.

ART. 109

In caz de vacanta a unuia sau mai multor administratori, ceilalti administratori, impreuna cu cenzorii si deliberind in prezenta a doua treimi si cu majoritatea absoluta, procedeaza, daca prin contractul de societate sau statut nu se dispune altfel, la numirea unui administrator provizoriu pina la convocarea adunarii generale. Cind este un singur administrator si acesta vrea sa se retraga, adunarea generala va trebui sa fie convocata. In caz de moarte sau de impiedicare fizica a acestuia, numirea provizorie se va face de catre cenzori, insa adunarea generala va fi convocata de urgenta pentru numirea definitiva a administratorului.

ART. 110

Daca administratorii constata pierderea unei jumatati din capitalul social, sint obligati sa convoace adunarea generala extraordinara pentru a hotari reconstituirea capitalului, limitarea lui la suma ramasa sau dizolvarea societatii.
Prin contractul de societate si statut se poate stabili ca adunarea extraordinara sa fie convocata si la o pierdere mai mica. In cazul cind nici in a doua convocare nu s-a intrunit cvorumul de la art.76, administratorii vor cere instantei din raza teritoriala in care se afla sediul societatii numirea unui expert, care va verifica pierderea din capitalul social. Instanta, pe baza expertizei, constatind pierderea prevazuta la alin. 1 sau 2, va da o incheiere, autorizind administratorii sa convoace adunarea generala, care va putea sa hotarasca limitarea capitalului la suma ramasa sau dizolvarea societatii, cu orice numar de actionari prezenti.

ART. 111 Despre cenzori

Societatea pe actiuni va avea trei cenzori si tot atitia supleanti, daca prin contractul de societate sau statut nu se prevede un numar mai mare. In toate cazurile, numarul cenzorilor trebuie sa fie impar. Cenzorii se aleg la inceput de adunarea constitutiva. Durata mandatului lor este de trei ani si pot fi realesi. Cenzorii trebuie sa-si exercite personal mandatul lor. Cel putin unul dintre ei trebuie sa fie contabil autorizat in conditiile legii sau expert contabil. La societatile

in care statul detine cel putin 20% din capitalul social, unul dintre cenzori va fi recomandat de Ministerul Finantelor. Majoritatea cenzorilor si a supleantilor vor fi cetateni romani. Cenzorii sint obligati sa depuna, in termenul aratat in art. 95, a treia parte din garantia ceruta pentru administratori.

ART. 112

Cenzorii trebuie sa fie actionari, cu exceptia cenzorilor - contabili.

Nu pot fi cenzori, iar daca au fost alesi, decad din mandatul lor:

a) rudele sau afinii pina la al patrulea grad inclusiv sau sotii administratorilor;

b) persoanele care primesc sub orice forma, pentru alte functii decit aceea de cenzor, un salariu sau o remuneratie de la administratorul sau de la societate;

c) persoanele carora le este interzisa functia de administrator conform art.94.

Cenzorii sint remunerati cu o indemnizatie fixa, determinata prin statut sau de adunarea generala care i-a numit.

ART. 113

In caz de moarte, impiedicarea fizica sau legala, incetare sau renuntare la mandat a unui cenzor, supleantul cel mai in virsta il inlocuieste.

Daca, in acest mod, numarul cenzorilor nu se poate completa, cenzorii ramasi numesc alte persoane in locurile vacante, pina la intrunirea celei mai apropiate adunari generale.

In cazul in care nu mai ramine in functie nici un cenzor, administratorii vor convoca de urgenta adunarea generala, care va proceda la numirea altor cenzori.

ART. 114

Cenzorii sint obligati sa supravegheze gestiunea societatii, sa verifice daca bilantul si contul de profit si pierderi sint legal intocmite si in concordanta cu registrele, daca acestea din urma sint regulat tinute si daca evaluarea patrimoniului s-a facut conform regulilor stabilite pentru intocmirea bilantului. Despre toate acestea, precum si asupra propunerilor pe care le vor crede necesare asupra bilantului si repartizarii beneficiilor, cenzorii vor face adu narii generale un raport amanuntit. Adunarea generala nu va putea aproba bilantul si contul de profit si pier deri daca acestea nu sint insotite de raportul cenzorilor. Cenzorii sint obligati, de asemenea:

a) sa faca, in fiecare luna si pe neasteptate, inspectii casei si sa verifice existenta titlurilor sau valorilor ce sint proprietatea societatii sau au fost primite in gaj, cautiune ori depozit;

b) sa convoace adunarea ordinara sau extraordinara, cind n-a fost convocata de administratori;

c) sa ia parte la adunarile ordinare si extraordinare, putind face sa se insereze in ordinea de zi propunerile pe care le vor crede necesare;

d) sa constate regulata depunere a garantiei din partea administratorilor;

e) sa vegheze ca dispozitiile legii, contractului de societate sau statutului sa fie indeplinite de administratori si lichidatori.

Cenzorii vor aduce la cunostinta administratorilor neregularitatile in administratie si inclacarile dispozitiilor legale si statuare pe care le constata, iar cazurile mai importante le vor aduce la cunostinta adunarii generale

ART. 115

Cenzorii au dreptul sa obtina in fiecare luna de la administratori o situatie despre mersul operatiilor. Cenzorii iau parte la adunarile administratorilor, fara drept de vot. Este interzis cenzorilor sa comunice actionarilor in particular sau tertilor datele referitoare la operatiile societatii constatate cu ocazia exercitarii mandatului lor.

ART. 116

Pentru indeplinirea obligatiei prevazute de art. 114 alin. 2, cenzorii vor delibera impreuna; ei insa vor putea face, in caz de neintelegere, rapoarte separate, care vor trebui sa fie prezentate adunarii generale. Pentru celelalte obligatii impuse de lege, cenzorii vor putea lucra separat. Cenzorii vor trece intr-un registru special deliberarile lor, precum si constatarile facute in exercitiul mandatului lor.

ART. 117

Intinderea si efectele raspunderii cenzorilor sint determinate de regulile mandatului. Revocarea lor se va putea face numai de adunarea generala, cu votul cerut la adunarile extraordinare. Dispozitiile art. 43, 100 si 108 se aplica si cenzorilor.

ART. 118 Despre emiterea de obligatiuni

Societatea pe actiuni poate emite obligatiuni la purtator sau nominative, pentru o suma care sa nu depaseasca trei patrimi din capitalul varsat si existent, conform celui din urma bilant aprobat. Valoarea nominala a unei obligatiuni nu va putea fi mai mica de 100 lei. Obligatiunile din aceeasi emisiune trebuie sa fie de o valoare egala si acor da posesorilor lor drepturi egale.

ART. 119

Pentru a proceda la emiterea de obligatiuni prin subscriptie publica, administratorii vor publica un prospect de emisiuni, vizat de instanta in a carei raza teritoriala isi are sediul societatea, care va cuprinde:

a) denumirea, obiectul, sediul si durata societatii;

b) capitalul social si rezervele;

c) data contractului de societate, a modificarilor ce i s-au adus si data publicarii lor;

d) situatia patrimoniului social, dupa ultimul bilant aprobat;

e) categoriile de actiuni emise de societate;

f) suma totala a obligatiunilor ce urmeaza sa fie emise si a celor care au mai fost emise, modul de rambursare, valoarea nominala a obligatiunilor, dobinda lor, indicarea daca sint nominative sau la purtator;

g) sarcinile ce greveaza imobilele societatii;

h) data la care a fost publicata hotarirea adunarii generale care a aprobat emisiunea.

ART. 120

Subscriptia obligatiunilor va fi facuta pe exemplarele prospectului de emisiune. Valoarea obligatiunilor subscrise trebuie sa fie integral varsata. Titlurile obligatiunilor trebuie sa cuprinda datele aratate in art. 119, numarul de ordine si tabloul platilor in capital si dobinzi. Titlurile vor fi semnate in cnformitate cu dispozitiile art. 62 alin. 4.

ART. 121

Detinatorii de obligatiuni se pot intruni in adunare generala, pentru a delibera asupra intereselor lor. Adunarea va fi convocata pe cheltuiala societatii care a emis obligatiunile, la cererea unui numar de detinatori care sa reprezinte a patra parte din titlurile emise si nerambursate sau, dupa numirea reprezentantilor de obligatiuni, la cererea acestora. Dispozitiile prevazute pentru adunarea ordinara a actionarilor se aplica si adunarii detinatorilor de obligatiuni, in ce priveste formele, conditiile, termenele convocarii, depunerea titlurilor si votarea. Societatea emitenta nu poate participa la deliberarile adunarii detinatorilor de obligatiuni, in baza obligatiunilor pe care le poseda. Detinatorii de obligatiuni vor putea fi reprezentati prin mandatari, altii decit administratorii, cenzorii sau functionarii societatii.

ART. 122

Adunarea detinatorilor de obligatiuni legal constituita poate:

a) sa numeasca un reprezentant al detinatorilor de obligatiuni si unu sau mai multi supleanti, cu dreptul de a-i reprezenta fata de societate si in justitie, fixindu-le remuneratia; acestia nu pot lua parte la administrarea societatii, dar vor putea asista la adunarile sale generale;

b) sa indeplineasca toate actele de supraveghere si de aparare a intereselor lor comune sau sa autorize un

reprezentant cu indeplinirea lor;
c) sa constituie un fond, care va putea fi luat din dobinzile cuvenite detinatorilor de obligatiuni, pentru a face fata cheltuielilor necesare apararii drepturilor lor, stabilind, in acelasi timp, regulile pentru gestiunea acestui fond;
d) sa se depuna la orice modificare a statutului societatii sau a conditiilor imprumutului, prin care s-ar putea aduce o atingere dreptului detinatorilor de obligatiuni;
e) sa se pronunte asupra emiterii de noi obligatiuni.
Hotaririle adunarii vor fi aduse la cunostinta societatii, in termen de cel mult trei zile de la adoptarea lor.

ART. 123
Pentru validitatea deliberarilor prevazute in art. 122 lit. a), b) si c), hotarirea se ia cu o majoritate reprezentind cel putin o treime din titlurile emise si nerambursate; in celelalte cazuri este necesara prezenta in adunare a detinatorilor reprezentind cel putin doua treimi din titlurile nerambursate si votul favorabil a cel putin patru cincimi din titlurile reprezentate la adunare.

ART. 124
Hotaririle luate de adunarea detinatorilor de obligatiuni sint obligatorii si pentru detinatorii care nu au luat parte la adunare sau au votat contra. Hotaririle adunarii detinatorilor de obligatiuni pot fi atacate in justitie de catre detinatorii care nu au luat parte la adunare sau au votat contra si au cerut sa se insereze aceasta in procesul-verbal al sedintei, in termenul si cu efectele aratate in art. 90 si 91, la instanta in a carei raza teritoriala isi are sediul societatea.

ART. 125
Actiunea in justitie a detinatorului de obligatiuni impotriva societatii nu este admisibila daca are acelasi obiect cu al actiunii intentate de reprezentantul detinatorilor de obligatiuni sau este contrara unei hotariri a adunarii detinatorilor de obligatiuni.

ART. 126
Obligatiunile se ramburseaza de societatea emitenta la scadenta.
Inainte de scadenta, obligatiunile din aceeasi emisiune si cu aceeasi valoare pot fi rambursate, prin tragere la sorti, la o suma superioara valorii lor nominale, stabilita de societate si anuntata public cu cel putin 15 zile inainte de data tragerii la sorti.

ART. 127 Despre registrele societatii si despre bilant
In afara de evidentele prevazute de lege, societatile pe actiuni trebuie sa tina:
a) un registru al actionarilor, in care se vor arata, dupa caz, numele, prenumele, denumirea, domiciliul sau sediul actionarilor cu actiuni nominative, precum si varsamintele facute in contul actiunilor;
b) un registru al sedintelor si deliberarilor adunarilor generale;
c) un registru al sedintelor si deliberarilor consiliului de administratie;
d) un registru al sedintelor si deliberarilor comitetului de directie;
e) un registru al deliberarilor si constatarilor facute de cenzori in exercitarea mandatului lor;
f) un registru al obligatiunilor, care va arata totalul obligatiunilor emise si al celor rambursate, precum si numele, prenumele, denumirea si domiciliul sau sediul titlurilor, cind ele sint nominative.
Registrele prevazute la lit. a), b), c) si f) vor fi tinute prin grija consiliului de administratie, cel prevazut la lit. d) prin grija comitetului de directie, iar cel prevazut la lit. e) prin grija cenzorilor.

ART. 128
Administratorii sint obligati sa puna la dispozitia actionarilor registrele prevazute la art. 127 lit. a) si b) si sa elibereze la cerere, pe cheltuiala acestora, extrase de pe ele. De asemenea, sint obligati sa puna la dispozitia detinatorilor de obligatiuni, in aceleasi conditii, registrul prevazut la art. 127 lit. f).

ART. 129
Administratorii trebuie sa prezinte cenzorilor, cu cel putin o luna inainte de ziua stabilita pentru sedinta adunarii generale, bilantul exercitiului precedent, cu contul de profit si pierderi, insotit de raportul lor si de documentele justificative.

ART. 130
Bilantul si contul de profit si pierderi se vor intocmi in conditiile prevazute de lege.

ART. 131
Din beneficiile societatii se va prelua in fiecare an cel putin 5% pentru formarea fondului de rezerva, pina ce acesta va atinge minimum a cincea parte din capitalul social. Daca fondul de rezerva, dupa constituire, s-a micsorat din orice cauza, va fi completat, cu respectarea prevederilor alin. 1. De asemenea, se include in fondul de rezerva, chiar daca acesta a atins suma prevazuta la alin. 1, excedentul obtinut prin vinzarea actiunilor la un curs mai mare decit valoarea lor nominala, daca acest excedent nu este intrebuintat la plata cheltuielilor de emisiune sau destinat amortizarilor.
Fondatorii, administratorii si personalul societatii vor participa la beneficii, daca aceasta este prevazut in contractul de societate sau statut ori, in lipsa unor asemenea prevederi, a fost aprobat de adunarea generala extraordinara. In toate cazurile, conditiile participarii se vor stabili de adunarea generala, pentru fiecare exercitiu financiar.

ART. 132
Bilantul va ramine depus in copie, impreuna cu raportul administratorilor si cenzorilor, la sediul societatii si la cel al sucursalelor si al filialelor, in cele 15 zile care preced intrunirea adunarii generale, pentru a fi cercetate de actionari. Actionarii vor putea cere, pe cheltuiala lor, copii de pe bilant, de pe raportul consiliului de administratie si al cenzorilor catre adunarea generala

ART. 133
Administratorii sint obligati, in 15 zile de la data adunarii generale, sa depuna o copie de pe bilant, insotita de contul de profit si pierderi, la registrul comertului si la administratia financiara, anexind raportul lor, raportul cenzorilor si procesul-verbal al adunarii generale. Bilantul si contul de profit si pierderi vor fi publicate in Monitorul Oficial.

ART. 134
Aprobarea bilantului de adunarea generala nu impiedica exercitarea actiunii in raspundere impotriva administratorilor, directorilor sau a cenzorilor.

ART. 135 Societatile in comandita pe actiuni
Societatea in comandita pe actiuni este reglementata de dispozitiile referitoare la societatile pe actiuni, cu exceptia dispozitiilor prezentului capitol.

ART. 136
Administrarea societatii este incredintata unuia sau mai multor asociati comanditati.
Asociatilor comanditati li se vor aplica dispozitiile prevazute in art. 50 53, iar asociatilor comanditari, cele din art. 59, 60.

ART. 137
In societatea in comandita pe actiuni, administratorii vor putea fi revocati de adunarea generala a actionarilor, printr-o hotarire luata cu majoritatea stabilita pentru adunarile extraordinare. Adunarea generala, cu aceeasi majoritate si cu respectarea art. 94, alege alta persoana in locul administratorului, revocat, decedat sau care a incetat exercitarea mandatului sau. Numirea trebuie aprobata si de ceilalti administratori, daca sint mai multi. Noul administrator devine asociat comanditat. Administratorul revocat ramine raspunzator nelimitat, fata de terti pentru obligatiile pe care le-a contractat in timpul administratiei sale, putind insa exercita actiune in regres impotriva societatii.

ART. 138
Asociatii comanditati, care sint administratori, nu pot lua parte la deliberarile adunarilor generale pentru alegerea cenzorilor, chiar daca poseda actiuni ale societatii.
ART. 139 Societatile cu raspundere limitata
Hotaririle asociatilor se iau in adunarea generala. Prin statut se va putea stabili ca votarea se poate face si prin corespondenta.
ART. 140
Adunarea decide prin votul reprezentind majoritatea absoluta a asociatilor si a partilor sociale. Pentru hotaririle avind ca obiect modificarile contractului de societate sau ale statutului este necesar votul tuturor asociatilor, afara de dispozitii legale contrare.
ART. 141
Fiecare parte sociala da dreptul la un vot. Un asociat nu poate exercita dreptul sau de vot in deliberarile adunarilor asociatilor referitoare la aporturile sale in natura sau la actele juridice incheiate intre el si societate. Daca adunarea legal constituita nu poate lua o hotarire valabila din cauza neintrunirii majoritatii cerute, adunarea convocata din nou poate decide asupra ordinii de zi, oricare ar fi numarul de asociati si partea din capital reprezentata de asociatii prezenti.
ART. 142
Adunarea asociatilor are urmatoarele obligatii principale:
a) sa aprobe bilantul si sa stabileasca repartizarea beneficiului net;
b) sa desemneze pe administratori si cenzori, sa-i revoce si sa le dea descarcare de activitatea lor;
c) sa decida urmarirea administratorilor si cenzorilor pentru daunele pricinuite societatii, desemnind si persoana insarcinata sa o exercite;
d) sa modifice statutul.
In acest din urma caz, daca in contractul de societate sau in statut se prevede dreptul de retragere a asociatului pentru ca nu este de acord cu modificarile aduse acestora, se aplica dispozitiile art. 167 si 168.
ART. 143
Administratorii sint obligati sa convoace adunarea asociatilor la sediul social, cel putin o data pe an sau de cite ori este necesar. Un asociat sau un numar de asociati, ce reprezinta cel putin o patrime din capitalul social, vor putea cere convocarea adunarii generale, aratind scopul acestei convocari. Convocarea adunarii se va face in forma prevazuta in statut, iar in lipsa u nei dispozitii speciale, prin scrisoare recomandata, cu cel putin 10 zile inainte de ziua fixata pentru tinerea acesteia, aratindu-se ordinea de zi.
ART. 144
Dispozitiile prevazute pentru societatile pe actiuni, in ce priveste dreptul de a ataca hotaririle adunarii generale, se aplica si societatilor cu raspundere limitata.
ART. 145
Societatea este administrata de unu sau mai multi administratori, asociati sau neasociati, numiti prin contractul de societate sau de adunarea generala Administratorii nu pot primi, fara autorizarea adunarii asociatilor, mandatul de administratori in alte societati concurente sau avind acelasi obiect, nici sa faca acelasi fel de comert ori altul concurent pe cont propriu sau pe contul altei persoane fizice sau juridice, sub sanctiunea revocarii si raspunderii pentru daune. Dispozitiile art. 45, 46, 47 si 49 se aplica si societatilor cu raspundere limitata.
ART. 146
Societatea trebuie sa tina, prin grija administratorilor, un registru al asociatilor, in care se vor inscrie, dupa caz, numele si prenumele, denumirea domiciliul sau sediul fiecarui asociat, partea acestuia din capitalul social transferul partilor sociale sau orice alta modificare privitoare la acestea. Administratorii raspund personal si solidar pentru orice dauna pricinuita prin nerespectarea prevederilor de la lin. 1. Registrul poate fi cercetat de asociati si creditori.
ART. 147
Statutul poate prevedea alegerea unuia sau mai multor cenzori de catre adunarea asociatilor. Daca numarul asociatilor trece de cincisprezece, numirea cenzorilor este obligatorie. Dispozitiile prevazute pentru cenzorii societatilor pe actiuni se aplica si cenzorilor din societatile cu raspundere limitata. In lipsa de cenzori, fiecare dintre asociatii care nu este administrator al societatii va exercita dreptul de control pe care asociatii il au in societatile in nume colectiv.
ART. 148
Societatea cu raspundere limitata nu poate emite obligatiuni.
ART. 149
Bilantul societatii va fi intocmit dupa normele prevazute pentru societatea pe actiuni. El va fi aprobat de adunarea asociatilor si depus de administratori, in termen de 15 zile, la registrul comertului, pentru a fi mentionat in registru si publicat in Monitorul Oficial. Dispozitiile prevazute pentru fondurile de rezerva la societatea pe actiuni, ca si acelea privitoare la reducerea capitalului social, se aplica si societatilor cu raspundere limitata.
ART. 150
Partile sociale pot fi transmise intre asociati. Transmiterea catre persoane din afara societatii este permisa numai daca a fost aprobata de asociati reprezentind cel putin trei patrimi din capitalul social. In cazul dobindirii unei parti sociale prin succesiune, prevederile alin. 2 nu sint aplicabile daca prin contractul de societate sau statut nu se dispune altfel; in acest din urma caz, societatea este obligata la plata partii sociale catre succesori, conform ultimului bilant aprobat. In cazul in care s-ar depasi maximul legal de asociati din cauza numarului succesorilor, acestia vor fi obligati sa desemneze un numar de titulari ce nu va depasi maximul legal.
ART. 151
Prestatiile periodice in natura nu sint transmisibile fara acordul adunarii generale. In caz de moarte a titularului, care s-a obligat la prestatii periodice in natura, adunarea generala va putea sa platesca, in termen de doua luni, mostenitorilor valoarea prestatiilor efectuate, conform ultimului bilant aprobat, daca societatea nu prefera sa continue cu mostenitorii care consimt.
ART. 152
Transmiterea partilor sociale trebuie inscrisa in registrul comertului si in registrul de asociati al societatii. Transmiterea are efect fata de terti numai din momentul inscrierii ei in registrul comertului.
ART. 153 Despre modif. cntract. de soc. sau a statutului societ. Dispoz.generale Contractul de societate sau statutul poate fi modificat de asociati, cu respectarea prevederilor prezentei legi si a conditiilor de forma si de publicitate prevazute pentru inchierea lor.
ART. 154
Creditorii particulari ai asociatilor intr-o societate in nume colectiv, in comandita simpla sau cu raspundere limitata pot face opozitie impotriva hotaririi privitoare la prelungirea societatii peste termenul fixat pentru durata sa, daca au drepturi stabilite printr-un titlu executoriu anterior. Opozitia se va face la instanta, in termen de cel mult 15 zile de la data publicarii hotaririi. Opozitia suspenda fata de oponenti efectul prelungirii societatii. Cind opozitia a fost admisa printr-o hotarire ramasa definitiva, asociatii trebuie sa decida, in termen de o luna de la data ei, daca inteleg sa renunte la prelungire sau sa excluda din societate pe asociatul debitor al oponentului. In acest din urma caz, drepturile cuvenite asociatului debitor vor fi calculate pe baza ultimului bilant, aprobat.

ART. 155 Reducerea sau marirea capitalului social
Reducerea capitalului social va putea fi facuta numai dupa trecerea a doua luni din ziua in care hotarirea a fost publicata in Monitorul Oficial. Hotarirea va trebui sa respecte minimul de capital legal, atunci cind legea il fixeaza, sa arate motivele pentru care se face reducerea si procedeul ce va fi utilizat pentru efectuarea ei. Orice creditor al societatii, anterior hotaririi, poate face opozitie la instanta in termenul aratat la alin. 1. Opozitia suspenda executarea hotaririi pina la retragerea sau respingerea acesteia printr-o sentinta definitiva a instantei.
ART. 156
Cind societatea a emis obligatiuni, nu se va putea proceda la reducerea capitalului prin restituiri facute actionarilor din sumele rambursate in contul actiunilor, decit in proportie cu valoarea obligatiunilor rambursate.
ART. 157
Hotarirea adunarii extraordinare pentru marirea capitalului social se va publica in Monitorul Oficial, acordindu-se pentru exercitiul dreptului de preferinta un termen de cel putin o luna, cu incepere din ziua publicarii.
ART. 158
Societatea pe actiuni isi va putea mari capitalul social, cu respectarea dis pozitiilor prevazute pentru constituirea societatii.
In caz de subscriptie publica, prospectul de emisiune, purtind semnaturile autentice a doi dintre administratori, va trebui depus la registrul comertului pentru indeplinirea formalitatilor prevazute de art. 10 si va cuprinde:
a) data si numarul inmatricularii societatii in registrul comertului;
b) denumirea si sediul societatii;
c) capitalul social subscris si varsat;
d) numele si prenumele administratorilor, cenzorilor si domiciliul lor;
e) ultimul bilant aprobat, contul de profit si pierderi si raportul cenzorilor;
f) dividendele platite in ultimii cinci ani sau de la constituire, daca, de la aceasta data, au trecut mai putin de cinci ani;
g) obligatiunile emise de societate;
h) hotarirea adunarii generale privitoare la noua emisiune de actiuni, valoa rea totala a acestora, numarul si valoarea lor nominala, felul lor, relatii privitoare la aporturi, altele decit in numerar, si avantajele acordate aces tora, precum si data de la care se vor plati dividendele.
Acceptantul va putea invoca nulitatea preospectului de emisiune ce nu cuprinde toate mentiunile aratate, daca nu a exercitat in nici un mod drepturile si obligatiile sale de actionar.
ART. 159
In caz de marire a capitalului social, administratorii sint solidar respunzatori de exactitatea celor aratate in prospectul de emisiune, in publicatiile facute de societate sau in cererile adresate registrului comertului, in vederea maririi capitalului.
ART. 160
Daca marirea capitalului social se face prin aporturi in natura, adunarea extraordinara, care a hotarit aceasta, va numi unu sau mai multi experti, conform art. 18 si 23. Dupa depunerea raportului de expertiza, adunarea extrardinara convocata din nou, avind in vedere concluziile expertilor, poate hotari marirea capitalului. Hotarirea adunarii trebuie sa cuprinda descrierea aporturilor in natura, numele persoanelor ce le efectueaza si numarul actiunilor ce se vor emite in schimb.
ART. 161
Actiunile emise pentru marirea capitalului vor fi oferite spre subscriere in primul rind celorlalti actionari, in proportie cu numarul actiunilor pe care le poseda si cu obligatia ca acestia sa-si exercite dreptul lor de preferinta in termenul hotarit de adunarea generala, daca in contract sau statut nu se prevede altfel. Dupa expirarea acestui termen, actiunile vor putea fi subscrise de public.
ART. 162
Hotarirea adunarii privind marirea capitalului are efect numai in masura in care a fost adusa la indeplinire in termen de un an de la data sa.
ART. 163
In caz de marire a capitalului se aplica dispozitiile art.64 alin. 2 si art. 66.
ART. 164
Societatea cu raspundere limitata isi va mari capitalul social, cu respectarea dispozitiilor privitoare la constituirea acestor societati.
ART. 165 Despre excluderea asociatilor
Poate fi exclus din societatea in nume colectiv, in comandita simpla sau cu raspundere limitata:
a) asociatul care, pus in intirziere, nu aduce aportul la care s-a obligat;
b) asociatul cu raspundere nelimitata declarat in stare de faliment sau care a devenit legalmente incapabil;
c) asociatul cu raspundere nelimitata care se amesteca fara drept in administratie ori contravine dispozitiilor art. 50 si 52;
d) asociatul administrator care comite frauda in dauna societatii sau se serveste de semnatura sociala sau de capitalul social in folosul lui sau al altora.
Dispozitiile acestui articol se aplica si comanditatilor in societatea in comandita pe actiuni.
ART. 166
Excluderea se pronunta prin hotarire judecatoreasca la cererea societatii sau a oricarui asociat. Cind excluderea se cere de catre un asociat, se va cita societatea si asociatul pirit. Hotarirea definitiva de excludere se va depune, in termen de 15 zile, la registrul comertului pentru a fi inscrisa, iar dispozitivul hotaririi se va publica la cererea societatii in Monitorul Oficial.
ART. 167
Asociatul exclus raspunde de pierderi si are dreptul la beneficii pina in ziua excluderii sale, insa nu va putea cere lichidarea lor pina ce acestea nu sint repartizate conform prevederilor contractului de societate. Asociatul exclus nu are dreptul la o parte proportionala din patrimoniul social, ci numai la suma de bani care sa reprezinte valoarea acesteia.
ART. 168
Asociatul exclus ramine obligat fata de terti pentru operatiile facute de societate, pina in ziua raminerii definitive a hotaririi de excludere. Daca, in momentul excluderii, sint operatii in curs de executare, asociatul este bligat sa suporte consecintele si nu-si va putea retrage partea ce i se cuvine decit dupa terminarea acelor operatii.
ART. 169 Dizolvarea societatilor
Au ca efect dizolvarea societatii si dau dreptul fiecarui asociat sa ceara lichidarea acesteia:
a) trecerea timpului stabilit pentru durata societatii;
b) imposibilitatea realizarii obiectului societatii sau realizarea acestuia;
c) hotarirea adunarii generale;
d) falimentul;
e) reducerea capitalului social, in cazul aratat la art. 110, sau micsorarea capitalului social sub minimul legal, daca asociatii nu decid completarea lui;
f) societatile pe actiuni se dizolva si cind numarul actionarilor s-a redus sub cinci, daca au trecut mai mult de sase luni

de la reducerea lui si n-a fost completat.
Dizolvarea societatilor comerciale trebuie sa fie inscrisa in registrul comertului si publicata in Monitorul Oficial, afara de cazul prevazut la lit.a).
Inscrierea si publicarea se vor face conform art. 153, cind dizolvarea va avea loc in baza unei hotariri a adunarii generale, si in termen de 15 zile de la data raminerii definitive a sentintei, in cazul in care dizolvarea a fost pronuntata de justitie.

ART. 170

Societatile in nume colectiv si cu raspundere limitata se dizolva prin falimentul, incapacitatea, excluderea, retragerea sau moartea unuia dintre asociati cind datorita acestor cauze, numarul asociatilor s-a redus la unul singur si nu exista clauza de continuare cu mostenitorii, cu exceptia art.210 si 211. In societatea in comandita simpla sau in comandita pe actiuni, daca este un singur asociat comanditat, moartea sa atrage dizolvarea societatii, daca nu exista clauza de continuare a acesteia cu mostenitorii;societatea se dizolva, de asemenea, si prin incapacitatea, excluderea, retragerea sau falimentul singurului comanditat. In societatile in comandita simpla, cu un singur asociat comanditar, moartea acestuia produce dizolvarea societatii, daca nu exista clauza de continuare a acesteia cu mostenitorii. Societatea se desfiinteaza si prin retragerea, excluderea sau falimentul singurului comanditar.

ART. 171

In societatile in nume colectiv, daca un asociat inceteaza din viata si daca nu exista conventie contrara, societatea trebuie sa plateasca partea ce se cuvine mostenitorilor, dupa ultimul bilant aprobat in termen de trei luni de la notificarea decesului asociatului, daca asociatii ramasi nu prefera sa continue societatea cu mostenitorii care consimt la aceasta. Prevederile alin. 1 se aplica si societatilor in comandita simpla, in caz de deces al unuia dintre asociatii comanditati, afara de cazul cind mostenitorii sai nu prefera sa ramina in societate in calitate de comanditati. Mostenitorii ramin raspunzatori potrivit art. 167, pina la publicarea schimbarilor intervenite.

ART. 172

Societatea fiind dizolvata, administratorii trebuie sa inceapa procedura de lichidare, daca legea, contractul de societate, statutul, adunarea generala sau autoritatea judecatoreasca care a pronuntat dizolvarea nu hotareste altfel. Din momentul dizolvarii, administratorii nu mai pot intreprinde noi operatii in caz contrar, ei sint personal si solidar raspunzatori pentru operatiile pe care le-au intreprins. Interdictia pervazuta la alin. 2 se aplica din ziua expirarii termenului fixat pentru durata societatii ori de la data la care dizolvarea a fost hotarita de adunarea generala sau declarata prin sentinta judecatoreasca.

ART. 173

Dizolvarea societatii inainte de expirarea termenului fixat pentru durata sa are efect fata de terti numai dupa trecerea unui termen de 30 de zile de la publicarea in Monitorul Oficial. Tertii pot face opozitie impotriva dizolvarii societatii in termenul prevazut la alin. 1; opozitia suspenda executarea hotaririi de dizolvare in conditiile art. 155 alin. 4.

ART. 174 Fuziunea societatilor

Fuziunea mai multor societati se hotaraste de fiecare societate in parte. Fiecare dintre societatile care au hotarit fuziunea trebuie sa indeplineasca formalitatile prevazute de art. 153. Bilantul intocmit, cu aceasta ocazie, de fiecare societate va fi depus, o data cu cererea de inscriere a hotaririi de fuziune, la registrul comertului pentru a fi mentionat in registru. Societatea care inceteaza de a exista in urma fuziunii va depune, pentru a fi inscrisa in registrul comertului, o declaratie despre modul cum a hotarit sa stinga pasivul sau.

ART. 175

Fuziunea nu poate avea efect decit dupa trei luni de la publicarea in Monitorul Oficial, cu exceptia cazurilor in care nu se justifica plata tuturor datoriilor sociale sau depunerea sumei corespunzatoare la Casa de Economii si Consemnatiuni ori la administratia financiara sau cind exista acordul tuturor creditorilor. Certificatul constatator ca s-a efectuat depunerea va trebui sa fie publicat in conformitate cu dispozitiile art. 153. In cursul termenului prevazut la alin. 1, oricare creditor al societatilor care fuzioneaza va putea face opozitie la instanta. Opozitia suspenda executarea fuziunii pina la raminerea definitiva a sentintei judecatoresti. Daca termenul prevazut la alin. 1 expira fara sa se fi facut opozitie, fuziunea va fi executata si societatea care ramine in fiinta sau cea care rezulta din fuziune va avea drepturile si va lua asupra sa obligatiile societatii care isi inceteaza activitatea.

ART. 176 Despre lichidarea societatilor.Dispozitii generale

Pentru lichidarea si repartizarea patrimoniului social, chiar daca in contractul de societate sau statut se prevad norme in acest scop, sint obligatorii urmatoarele reguli:
a) pina la intrarea in functie a lichidatorilor, administratorii continua mandatul lor, cu exceptia celor prevazute de art. 172;
b) actul de numire a lichidatorilor sau sentinta care-i tine locul si orice act ulterior, care ar aduce schimari in persoana acestora, trebuie depuse, prin grija lichidatorilor, la registrul comertului, pentru a fi inscrise de indata si publicate in Monitorul Oficial.
Numai dupa indeplinirea formalitatilor de la alin. 1, lichidatorii vor depune semnatura lor in registrul comertului si vor intra in functie. In urma efectuarii publicarii la alin. 2, nici o actiune nu se poate exercita pentru societate sau contra acesteia decit in numele lichidatorilor sau impotriva lor. In afara de dispozitiile prezentului titlu, se aplica societatilor in lichidare regulile stabilite prin contractul de societate, statut si prin lege, in masura in care nu sint incompatibile cu lichidarea. Toate actele emanind de la societate trebuie sa arate ca aceasta este in lichidare. P>ART. 177
Lichidatorii au aceeasi raspundere ca si administratorii.
Ei sint datori, indata dupa intrarea in functie, ca impreuna cu administratorii societatii sa faca un inventar si sa incheie un bilant, care sa constate situatia exacta a activului si pasivului societatii si sa le semneze. Lichidatorii sint obligati sa primeasca si sa pastreze patrimoniul societatii, registrele ce li s-au incredintat de administratori si actele societatii. De asemenea, ei vor tine un registru cu toate operatiile lichidarii, in ordinea datei lor. Lichidatorii isi indeplinesc mandatul lor sub controlul cenzorilor.

ART. 178

In afara de puterile conferite de asociati, cu aceeasi majoritate ceruta pentru numirea lor, lichidatorii vor putea:
a) sa stea in judecata si sa fie actionati in interesul lichidarii;
b) sa execute si sa termine operatiile de comert referitoare la lichidare;
c) sa vinda, prin licitatie publica, imobilele si orice avere mobiliara a societatii; vinzarea bunurilor nu se va putea face in bloc;
d) sa faca tranzactii;
e) sa lichideze si sa incaseze creantele societatii, chiar in caz de faliment al debitorului, dind chitanta;
f) sa contracteze obligatii cambiale, sa faca imprumuturi neipotecare si sa indeplineasca orice alte acte necesare.
Ei nu pot insa, in lipsa de dispozitii speciale in contractul de societate, statut sau in actul lor de numire, sa constituie ipoteci asupra bunurilor societatii, daca nu vor fi autorizati de instanta, cu avizul cenzorilor. Lichidatorii care intreprind noi operatii comerciale ce nu sint necesare scopului lichidarii sint raspunzatori personal si solidar de executarea lor.

ART. 179

Lichidatorii nu pot plati asociatilor nici o suma in contul partilor ce li s-ar cuveni din lichidare, inaintea achitarii creditorilor societatii. Asociatii vor putea cere insa ca sumele retinute sa fie depuse in conformitate cu dispozitiile art. 175 alin. 1 si sa se faca repartizarea asupra actiunilor sau partilor sociale, chiar in timpul lichidarii, daca, afara de ceea

ce este necesar pentru indeplinirea tuturor obligatiilor societatii, scadente sau care vor ajunge la scadenta, mai ramine un disponibil de cel putin 10 la suta din cuantumul lor. Impotriva deciziilor lichidatorilor, creditorii societatii pot face opozitie conform art. 154.

ART. 180

Lichidatorii care probeaza, prin prezentarea bilantului, ca fondurile de care dispune societatea nu sint suficiente sa acopere pasivul exigibil, trebuie sa ceara sumele necesare asociatilor care raspund nelimitat sau celor care nu au efectuat integral varsamintele, daca acestia sint obligati sa le procure, dupa forma societatii, sau, daca sint debitori fata de societate, pentru varsamintele neefectuate, la care erau obligati in calitate de asociati.

ART. 181

Lichidatorii care au achitat datoriile societatii cu proprii lor bani nu vor putea sa exercite impotriva societatii drepturi mai mari decit acelea ce apartineau creditorilor platiti.

ART. 182

Creditorii societatii au dreptul de a exercita contra lichidatorilor actiu nile care decurg din creantele ajunse la termen, pina la concurenta bunurilor existente in patrimoniul societatii, si numai dupa aceea de a se indrepta impotriva asociatilor, pentru plata sumelor datorate din valoarea actiunilor subscrise sau din aceea a aporturilor la capitalul societatii.

ART. 183

Dupa terminarea lichidarii, lichidatorii trebuie sa ceara radierea societatii din registrul societatii din registrul comertului. Lichidarea nu libereaza pe asociati si nu impiedica declararea in stare de faliment a societatii.

ART. 184

Dupa aprobarea socotelilor si terminarea repartitiei, registrele si actele societatii in nume colectiv, in comandita simpla sau cu raspundere limitata, ce nu vor fi necesare vreunuia dintre asociati, se vor depune la asociatul desemnat de majoritate. In societatile pe actiuni si in comandita pe actiuni, acestea vor fi depuse la registrul comertului, unde orice parte interesata va putea lua cunostinta de ele, cu autorizatia instantei. Registrele tuturor societatilor vor fi pastrate timp de cinci ani.

ART. 185 Lichid. societ. in nume colectiv, in comand. simpla sau cu rasp.limitata.

Numirea lichidatorilor in societatile in nume colectiv, in comandita simpla sau cu raspundere limitata va fi facuta de toti asociatii, daca in contractul de societate nu se prevede altfel. Daca nu se va putea intruni unanimitatea voturilr, numirea lichidatorilor va fi facuta de instanta, la cererea oricarui asociat ori administrator, cu ascultarea tuturor asociatilor si administratorilor. Impotriva sentintei se poate declara recurs de catre asociati sau administratori in termen de 15 zile de la pronuntare.

ART. 186

Dupa terminarea lichidarii societatii in nume colectiv, in comandita simpla sau cu raspundere limitata, lichidatorii trebuie sa intocmeasca bilantul de lichidare si sa propuna repartizarea activului intre asociati. Asociatul nemultumit poate face opozitie la instanta in termen de 15 zile de la notificarea bilantului si a proiectului de repartizare. Pentru solutionarea opozitiei, problemele referitoare la lichidare vor fi separate de acelea ale repartizarii, fata de care lichidatorii pot ramine straini. Dupa expirarea termenului prevazut la alin. 2 sau raminerea definitiva a sentintei prevazute la alin. 3, bilantul si repartizarea se considera aprobate si lichidatorii sint liberati.

ART. 187 Lichid. societ. pe actiuni si in comandita pe actiuni

Numirea lichidatorilor in societatile pe actiuni si in comandita pe actiuni se face de adunarea generala, care hotareste lichidarea, daca, prin contractul de societate sau statut, nu se prevede altfel. Adunarea generala hotaraste cu majoritatea prevazuta pentru modificarea statutului. Daca majoritatea nu a fost obtinuta, numirea se face de instanta, la cererea oricaruia dintre administratori sau asociati, cu citarea societatii si a celor care au cerut-o. Impotriva acestei sentinte se poate declara recurs in termen de 15 zile de la pronuntare.

ART. 188

Administratorii vor prezenta lichidatorilor o dare de seama asupra gestiunii pentru timpul trecut de la ultimul bilant aprobat si pina la inceperea lichidarii. Lichidatorii au dreptul sa aprobe darea de seama si sa faca sau sa sustina eventualele contestatii cu privire la aceasta.

ART. 189

Cind unu sau mai multi administratori sint numiti lichidatori, darea de seama asupra gestiunii administratorilor se va depune la registrul comertului si se va publica in Monitorul Oficial, impreuna cu bilantul final de lichidare. Cind gestiunea trece peste durata unui exercitiu financiar, darea de seama trebuie anexata la primul bilant, pe care lichidatorii il prezinta adunarii generale. Orice actionar poate, in termen de 15 zile de la publicare, sa faca opozitie la instanta. Toate opozitiile facute vor fi conexate, pentru a fi solutionate printr-o singura sentinta. Orice actionar are dreptul sa intervina in instanta, iar hotarirea va fi opozabila si actionarilor neintervenienti.

ART. 190

Daca lichidarea se prelungeste peste durata exercitiului financiar, lichidatorii sint obligati sa intocmeasca bilantul anual, conformindu-se dispozitiilor legii, contractului de societate si statutului.

ART. 191

Dupa terminarea lichidarii, lichidatorii intocmesc bilantul final, aratind partea ce se cuvine fiecarei actiuni din repartizarea activului societatii. Bilantul semnat de lichidatori si insotit de raportul cenzorilor se va depune, pentru a fi mentionat, la registrul comertului si se va publica in Monitorul Oficial. Orice actionar va putea face opozitie conform art. 189.

ART. 192

Daca termenul prevazut la art. 189 alin. 3 a expirat fara sa se faca vreo opozitie, bilantul se considera aprobat de toti actionarii, iar lichidatorii sint liberati, sub rezerva repartizarii activului societatii. Independent de expirarea termenului, chitanta de primire a celei din urma repartitii tine loc de aprobare a contului si a repartitiei facute fiecarui actionar.

ART. 193

Sumele cuvenite actionarilor, neincasate in doua luni de la publicarea bilantului, vor fi depuse, conform art. 175 alin. 1, cu aratarea numelui si prenumelui actionarului sau numerelor actiunilor, daca ele sint la purtator. Plata se va face persoanei aratate sau posesorului actiunilor, retinindu-se titlul.

ART. 194 Infractiuni privitoare la societatile comerciale

Se pedepsesc cu inchisoare de la trei luni la doi ani sau cu amenda de la 20.000 lei la 100.000 lei:

1. fondatorii, administratorii si directorii care, in prospectele, rapoartele si comunicarile adresate publicului ori adunarilor generale, arata cu rea-credinta fapte neadevarate asupra constituirii societatii, asupra conditiilor economice ale acesteia, sau le ascund cu rea-credinta in tot sau in parte, precum si cei care incalca dispozitiile art. 70;
2. administratorii si directorii care, in lipsa de bilant ori contrariu celor rezultate din el, sau in baza unui bilant fals, au incasat sau platit dividende, sub orice forma, din beneficii fictive sau care nu puteau fi distribuite;
3. administratorii, directorii si ceilalti functionari ai societatii care, pentru a-si procura lor sau altora un cistig in paguba societatii, raspindesc stiri false sau intrebuinteaza alte mijloace frauduloase, care au ca efect marirea sau scaderea valorii actiunilor sau obligatiilor societatii, ori a altor titluri ce-i apartin;
4. administratorii si directorii care, pentru a-si procura lor sau altora un cistig in paguba societatii, dobindesc in contul acesteia actiuni ale altor societati la un pret pe care-l stiu vadit superior valorii lor efective sau vind pe seama societatii

actiuni pe care acestea le detin, la preturi despre care au cunostinta ca sint vadit inferioare valorii lor efective;
5. administratorii si directorii care, cu rea-credinta, folosesc bunurile sau creditul societatii intr-un scop contrar intereselor acesteia sau in folosul lor propriu, ori pentru a favoriza o alta societate, in care ei sint interesati direct sau indirect.

ART. 195

Se pedepsesc cu inchisoare de la o luna la un an sau cu amenda de la 10.000 lei la 75.000 lei administratorii si directorii care:
1. in adunarile generale se folosesc de actiunile nesubscrise sau nedistribuite actionarilor;
2. emit obligatiuni fara respectarea dispozitiilor legale;
3. emit actiuni de o valoare mai mica decit valoarea lor legala ori la un pret inferior valorii nominale, sau emit noi actiuni mai inainte ca actiunile precedente sa fi fost achitate in intregime;
4. plaseaza la preturi diferite de cele stabilite de adunarea generala actiuni din noua emisiune;
5. acorda imprumuturi sau avansuri asupra actiunilor societatii;
6. prezinta cu rea-credinta actionarilor un bilant inexat sau arata fapte inexacte asupra conditiilor economice ale societatii, in vederea ascunderii situatiei ei reale.

ART. 196

Se pedepsesc cu amenda de la 5.000 lei la 50.000 lei administratorii si directorii care:
1. dobindesc actiuni ale societatii in contul acesteia, in cazurile oprite de lege;
2. indeplinesc hotaririle adunarii generale referitoare la schimbarea formei societatii, fuziunea acesteia sau reducerea capitalului social, inainte de expirarea termenelor prevazute de lege;
3. indeplinesc hotaririle adunarii generale referitoare la reducerea capitalului social, fara ca asociatii sa fi fost executati pentru efectuarea varsamintului datorat, ori indeplinesc decizia care ii scuteste de plata varsamintelor ulterioare;
4. predau titularului actiunile mai inainte de termen sau predau actiuni liberate in total sau in parte, in afara de cazurile stabilite de lege, ori transmit actiuni la purtator fara a fi achitate integral;
5. refuza a pune la dispozitia expertilor, in cazurile prevazute la art. 18 si 23, actele si documentele necesare sau ii impiedica in orice fel la indeplinirea lucrarilor lor;
6. nu respecta dispozitiile legale referitoare la anularea actiunilor neplatite.

Cu aceeasi amenda se vor pedepsi si administratorii care, fara motiv intemeiat, nu convoaca adunarea generala in cazurile prevazute de lege.

ART. 197

Se pedepsesc cu amenda de la 1.000 lei la 5.000 lei:
1. administratorii care nu respecta dispozitiile art. 131;
2. administratorii si directorii care emit actiuni si obligatiuni, fara sa cuprinda mentiunile cerute de lege.

ART. 198

Administratorii care incalca, chiar prin persoane interpuse sau prin acte simulate, dispozitiile art. 103 si 141 alin. 2 se pedepsesc cu amenda de la 10.000 la 50.000 lei. Aceeasi pedeapsa se va aplica si asociatului care incalca dispozitiile art. 85 si 141 alin. 2. Asciatul va fi aparat de pedeapsa in cazul in care majoritatea s-ar fi format chiar fara votul sau.

ART. 199

Se pedepsesc cu inchisoare de la 6 luni la un an sau cu amenda de la 10.000 lei la 100.000 lei administratorii si directorii care se imprumuta, sub orice forma, fie direct sau printr-o persoana interpusa, de la societatea pe care o administreaza sau de la o societate controlata de aceasta sau de care ea este controlata ori care fac sa li se dea de catre una dintre aceste societati vreo garantie pentru datorii proprii.

ART. 200

Se pedepsesc cu inchisoare de la trei luni la un an sau cu amenda de la 10.000 lei la 100.000 lei administratorii societatilor cu raspundere limitata care:
1. au inceput operatii in numele societatii fara sa se fi efectuat varsamintul integral al capitalului social;
2. au emis titluri negociabile reprezentind parti sociale.

ART. 201

Cenzorii care nu vor convoca adunarea generala, in cazurile in care sint obligati prin lege, se pedepsesc cu inchisoare de la o luna la un an sau cu amenda de la 5.000 lei la 50.000 lei. Pedepsele prevazute de art. 194 pct. 1 si art. 199 se aplica si cenzorilor.

ART. 202

Dispozitiile art. 194-200 privind pe administratori se aplica si lichidatorilor, in masura in care se refera la obligatii ce intra in cadrul atributiilor lor. De asemenea, pedeapsa prevazuta de art. 197 se aplica si lichidatorilor care nu arata, in actele emanind de la societate, ca este in lichidare.

ART. 203

Cei care au trecut actiunile sau obligatiunile pe numele altora, pentru a fi utilizate in scopul formarii unei majoritati in detrimentul celorlalti actionari, se pedepsesc cu inchisoare pina la o luna sau cu amenda de la 1.000 lei la 20.000 lei. Aceeasi pedeapsa se aplica si persoanelor care vor fi primit, in cazurile prevazute la alin. 1, sa voteze in adunari ca proprietari de actiuni sau obligatiuni ce nu le apartin in realitate.

ART. 204

Se pedepsesc cu inchisoare pina la o luna sau cu amenda de la 1.000 lei la 20.000 lei, chiar daca votul lor nu a influentat asupra luarii hotaririi, persoanele care:
1. in cazurile nepermise de lege, in schimbul unui avantaj material, isi iau obligatia de a vota intr-un anumit sens in adunarile generale sau de a nu lua parte la vot;
2. in cazurile nepermise de lege, determina pe un actionar sau detinator de obligatiuni ca, in schimbul unui profit, sa voteze intr-un anumit sens in adunarile generale ori sa nu ia parte la vot.

ART. 205

Se pedepsesc cu inchisoare pina la un an sau cu amenda de la 10.000 lei la 100.000 lei persoanele care au acceptat cu stiinta sau au pastrat insarcinarea de cenzori, contrar dispozitiilor art. 112, sau persoanele care au acceptata insarcinarea de expert, contrar dispozitiilor art. 19. Hotaririle luate de adunarile generale in baza unui raport al uni cenzor sau expert, numit cu incalcarea dispozitiilor art. 19, 23 si 112, nu sint nule de drept din cauza incalcarii dispozitiilor cuprinse in acele articole.

ART. 206

Se pedepsesc cu inchisoare pina la un an sau cu amenda de la 10.000 lei la 100.000 lei administratorii, directorii si cenzorii care exercita functiile lor cu incalcarea dispozitiilor prevazute de aceasta lege referitoare la incompatibilitate.

ART. 207

Se pedepsesc cu inchisoare de la un an la cinci ani sau cu amenda de la 100.000 lei la 1.000.000 lei, in afara de raspunderea pentru daunele pricinuite, prin operatiile lor, statului roman si tertilor, cei care vor exercita un comert in favoarea si pe seama societatilor constituite in tara straina, in cazurile in care nu s-au indeplinit conditiile prevazute de lege pentru functionarea acestora in tara.

ART. 208

Se pedepsesc cu inchisoare de la doi la sapte ani persoanele vinovate de bancruta frauduloasa constind in una din

urmatoarele fapte: falsificarea, sustragerea sau distrugerea evidentelor societatii sau ascunderea unei parti din activul societatii, infatisarea de datorii neexistente sau prezentarea in registrele societatii, in alt act ori in bilant, a unor sume nedatorate, precum si in caz de faliment al societatii, instrainarea in frauda creditorilor a unei parti insemnate din activ.

ART. 209

Lichidatorii care fac plati asociatilor, nerespectind dispozitiile art. 179, se pedepsesc cu amenda de la 10.000 lei la 100.000 lei.

ART. 210 Dispozitii finale si tranzitorii

In cazul in care, intr-o societate cu raspundere limitata, partile sociale sint ale unei singure persoane, aceasta, in calitate de asociat unic, are drepturile si obligatiile ce revin, potrivit prezentei legi, adunarii generale. Daca asociatul unic este administrator ii revin si obligatiile prevazute de lege in aceasta calitate. Daca societatea se infiinteaza de catre un asociat unic, valoarea aportului in natura va fi stabilita de instanta, pe baza unei expertize de specialitate. In acest caz se intocmeste numai statutul.

ART. 211

O persoana fizica sau o persoana juridica nu poate fi asociat unic decit intr-o singura societate cu raspundere limitata. O societate cu raspundere limitata nu poate avea ca asociat unic o alta societate cu raspundere limitata, alcatuita dintr-o singura persoana. In caz de incalcare a prevederilor alin. 1 si 2, orice persoana interesata si statul, prin Ministerul Finantelor, pot cere dizolvarea pe cale judecatoreasca a unei societati astfel constituite. Pe baza hotaririi de dizolvare, lichidarea se va face in conditiile prevazute in prezenta lege pentru societatile cu raspundere limitata.

ART. 212

La societatile pe actiuni si cele cu raspundere limitata, cu capital integral de stat, atributiile adunarii generale a actionarilor vor fi exercitate de catre un consiliu al imputernicitilor statului, alcatuit si numit in conditiile prevazute de lege pentru consiliul de administratie al regiilor autonome. Consiliul imputernicitilor statului isi desfasoara activitatea in conformitate cu dispozitiile specifice prevazute in statutul aprobat la infiintare. Consiliul de administratie al societatilor in care statul este unic actionar se numeste in conditiile prezentei legi, cu acordul ministerului de resort. Cenzorii in societatile prevazute la alin. 1 vor fi reprezentanti ai Ministerului Finantelor.

ART. 213

Incadrarea salariatilor la societatile comerciale se face pe baza de contract de munca, cu respectarea prevederilor Codului muncii si a regimului de asigurari sociale al personalului unitatilor de stat. Salarizarea se stabileste prin liberul acord al partilor, cu respectarea limitei minime de salarizare prevazute de lege. La societatile comerciale la care statul nu este unic actionar pot fi incadrati si salariati ai altor societati sau regii autonome ori ai unor unitati cooperatiste, precum si cooperatori, acestia urmind sa-si desfasoare activitatea in afara programului de munca al societatii, regiei sau unitatii de la care provin. De asemenea, la aceste societati, persoanele pensionate pentru limita de virsta sau invaliditate de gradul III pot cumula integral pensia cu salariul.

ART. 214

Daca asociatul unic dintr-o societate cu raspundere limitata este si administrator, poate beneficia de pensie ca la asigurarile sociale de stat, in masura in care a varsat contributia la asigurarile sociale si pe aceea pentru pensia suplimentara.

ART. 215

Societatile comerciale, cu exceptia celor la care capitalul este integral detinut de stat, precum si a celor cu participare straina, au dreptul de a dispune de 50% din veniturile nete in valuta, restul urmind a fi schimbate la Banca Romana de Comert Exterior contra lei, la cursul de schimb in vigoare la data operatiunii. Prin veniturile nete in sensul prezentului articol se inteleg incasarile din operatiile de export dupa scaderea importurilor, comisioanelor, taxelor, impozitelor si celorlalte cheltuieli in valuta legate de realizarea operatiilor respective.

ART. 216

Constituirea de societati comerciale cu participare straina, in asociere cu persoane juridice sau persoane fizice romane, sau cu capital integral strain se efectueaza cu respectarea dispozitiilor prezentei legi si ale legii privind investitiile de capital strain in Romania si cu inregistrare la Agentia romana pentru promovarea investitiilor si a asistentei economice din strainatate. Cererile de investitii straine care pot afecta interesele majore ale economiei nationale se avizeaza de guvern, la propunerea Agentiei romane pentru promovarea investitiilor si a asistentei economice din strainatate, in termen de 30 de zile de la data inregistrarii cererii. Daca, in termenul stabilit la alin. 2, investitorul nu primeste nici o comunicare, se considera ca investitia poate fi efectuata in conditiile prevazute in cererea investitorului.

ART. 217

Din beneficiile anuale in lei, cuvenite partii straine, o cota reprezentint 8-15% din aportul acesteia la capitalul social varsat poate fi transferata in strainatate in valuta convertibila prin schimb valutar efectuat de Banca Romana de Comert Exterior sau alte banci autorizate. Stabilirea cotei se face de catre Agentia romana pentru promovarea investitiilor si a asistentei economice din strainatate.

ART. 218

Activitatile care nu pot face obiectul unei societati comerciale se stabilesc de guvern, in termen de 10 zile de la intrarea in vigoare a prezentei legi.

ART. 219

Pentru autentificarea contractului de societate si a statutului se va plati numai o taxa fixa de 1.000 lei, indiferent de valoarea capitalului social, iar in cazul societatilor comerciale cu participare de capital strain, taxa este echivalentul sumei de mai sus, in dolari S.U.A., la cursul de schimb in vigoare la data operatiunii.

ART. 220

In sensul prezentei legi, municipiul Bucuresti se asimileaza cu judetul.

ART. 221

Prezenta lege intra in vigoare in 30 de zile de la publicarea in Monitorul Oficial.

ART. 222

Intreprinderile mici si asociatiile cu scop lucrativ, persoane juridice, infiintate pe baza Decretului-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative, isi vor putea continua activitatea daca, in termen de sase luni de la intrarea in vigoare a prezentei legi, se vor reorganiza intr-una din formele de societate prevazute de legea de fata. Societatile comerciale constituite prin reorganizare potrivit alin. 1 sint succesoare de drept ale intreprinderilor mici sau asociatiilor cu scop lucrativ din care provin.

ART. 223

Prevederile din prezenta lege se completeaza cu dispozitiile Codului comercial.

ART. 224

Societatile cu participare straina infiintate pina la data intrarii in vigoare a prezentei legi isi vor putea continua activitatea potrivit actului lor de constituire, aprobat in conditiile legii.

ART. 225

Pe data intrarii in vigoare a prezentei legi se abroga prevederile art. 77220 si 236 din Codul comercial, prevederile referitoare la intreprinderile mici si la asociatiile cu scop lucrativ, cu personalitate juridica, din Decretul-lege nr.54/1990 privind organizarea si desfasurarea unor activitati economice pe baza liberei initiative, Decretul nr.424/1972 privind constituirea si functionarea societatilor mixte in Romania, cu axceptia art.15, 28 alin. 1, art. 33 si 35 alin. 2 si 3,

Decretul-lege nr.96/1990 privind unele masuri pentru atragerea investitiei de capital strain in Romania, cu exceptia art. 4 alin. 2, art. 5, 10, 12 alin. 1 si art. 13, art. 6 din Legea nr. 3/1972 cu privire la activitatea de comert interior, precum si orice alte dispozitii contrare.

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:44

2.4 21/1924 számú Törvény a jogi személyekről (egyesületek és alapítványok).

Román nyelven.

LEGE nr.21 din 6 februarie 1924
pentru persoanele juridice (Asociaţii şi Fundaţii)

Contestari | Trimiteri de la

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.21 din 6 februarie 1924**
Emitent: **Parlament**
Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza
În vigoare: nu: abrogat
Publicare: M.Of. nr. 27/6 feb. 1924 text

Functie pasiva:

Abrogată: →O.G. nr.26/2000 cu privire la asociaţii şi fundaţii

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:46

LEGE nr.21 din 6 februarie 1924
pentru persoanele juridice (Asociaţii şi Fundaţii)

Textul actului publicat în M.Of. nr. 27/6 feb. 1924

CAPITOLUL 1
I. Dispozitii generale

A. Personalitatea juridica

Art.1. - Persoanele juridice de drept public se creaza numai prin lege.

Asociatiile si fundatiile, fara scop lucrativ sau patrimonial, create si organizate de particulari, nu pot dobindi personalitatea juridica decit in conditiile legii de fata.

Ele sint considerate persoane juridice de drept privat.

Societatile si asociatiile prevazute de codurile de comert si alte legi vor avea acelasi caracter si ramin supuse dispozitiilor acelor legi.

Art. 2. - Persoanele juridice de drept privat existente la data promulgarii legii de fata vor continua sa functioneze potrivit dispozitiilor legilor, hotaririlor sau actelor care le-au constituit si care vor fi contrare dispozitiilor de ordine publica ale acestei legi.

Ele sint obligate insa, ca in termen de sase luni de la promulgarea acestei legi sa comunice grefei tribunalului, in circumscriptia careia functioneaza administratia lor principala, titlurile pe temeiul carora au dobindit personalitatea juridica, statutele sau actele constitutive, precum si informatiile ce se vor cere prin regulamentul de aplicatie al acestei legi.

Grefa tribunalului este obligata a inscrie organizatia sau asezamintul in registrul persoanelor juridice.

Contravenientii la aceasta dispozitie cad sub prevederile art. 94 din aceasta lege.

Art.3. - Asociatiile si asezamintele fara scop lucrativ sau patrimonial nu pot dobindi personalitatea juridica decit pe temeiul unei decizii motivate a tribunalului civil in circumscriptia careia s-au constituit.

Aceasta decizie nu se poate da decit la cererea celor interesati:

a) Dupa ce s-a cerut avizul ministerului in competenta caruia cade scopul asociatiei sau asezamintului;

b) Dupa ce s-a ascultat concluziile ministerului public si s-a constatat ca statutele sau actele constitutive, compunerea organelor de directie si administratie si celorlalte conditii, nu contravin la dispozitiile legii de fata. Partile interesate, ministerul competent si reprezentantul ministerului public au dreptul de apel potrivit art. 90.

Art.4. - Persoana juridica va avea fiinta numai de la data inscrierii deciziei de recunoastere ramasa definitiva, in registrul special care va fi tinut in acest scop la grefa fiecarui tribunal civil.
Art.5. - Personalitatea juridica nu se poate recunoaste unei colectivitati de asociatii sau asezaminte nerecunoscute ca persoane juridice. Personalitatea juridica e individuala si efectul ei nu se poate intinde in afara de asociatia sau asezamintul pentru care a fost acordata.
Un asezamint creat de o persoana juridica nu poate avea o personalitate distincta de aceea a persoanei juridice care a creat-o, decit daca i se recunoaste formal aceasta, in conditiile statornicite prin legea de fata.
Art.6. - Nu se poate recunoaste personalitatea juridica a asociatiilor si asezamintelor care au un obiect ilicit, contrar ordinii publice sau bunelor moravuri, sau care sint formate in vederea realizarii unui asemenea scop.
Art.7. - Persoanele juridice de drept privat, fara scop lucrativ sau patrimonial, care isi au sediul in strainatate, pot sa beneficieze de personalitatea lor juridica si sa functioneze pe teritoriul Statului roman in conformitate cu legile romane, daca sint recunoscute dupa legile tarii lor si daca in prealabil au obtinut autorizarea guvernului roman.
Autorizarile acordate acestor persoane juridice se vor inscrie la cererea lor, sub sanctiunea unei amenzi de 5.000 - 20.000 lei si in caz de recidiva sub sanctiunea retragerii autorizatiei, in registrul tribunalului civil al circumscriptiei in care se va stabili sediul administratiei, sucursala, sau domiciliul ales.
Cind nu exista sucursala, alegerea domiciliului este obligatorie. Ea se face prin act autentic care se publica in Monitorul Oficial si se afiseaza la primaria si tribunalul domiciliului ales.
Art.8. - Fara distinctie intre persoanele juridice de drept privat existente si acele ce se va forma in viitor, de la data promulgarii legii de fata, nici o modificare de statute sau transformare a caracterului asociatiei sau asezamintului, nici o modificare a organelor de control si administratie, nici o incetare sau dizolvare, operatiunile de lichidare si de atribuire de bunuri, nu se va putea face decit conform acestei legi.
Aceste persoane sint obligate a se supune tuturor dispozitiilor declarate de ordine publica in legea de fata.
Modificarile statutelor sau actelor constitutive sint supuse verificarii si aprobarii puterii judecatoresti in conditiile art. 1.

B. Folosinta drepturilor civile

Art.9. - Persoanele juridice de drept privat, cazind sub prevederile legii de fata, nu se pot folosi decit de drepturile ce le sint necesare pentru realizarea scopului si destinatiei lor.
Ele nu pot contracta obligatii decit tot in vederea realizarii acestui scop si acestei destinatii.
Art.10. - Persoanele juridice nu pot primi liberalitati decit daca vor fi autorizate regal, pe baza unui jurnal al consiliului de ministrii.

C. Exercitiul drepturilor civile

Art.11. - Persoanele juridice nu-si pot exercita drepturile decit daca sint inzestrate cu organele de directie si administatie prevazute in statute, actul consultativ sau in legea de fata.
Art.12. - Vointa persoanelor juridice se manifesta prin organele lor.
Actele juridice incheiate de aceste organe, in conformitate cu statutele si in limita puterilor ce le sint atribuite, sint considerate ca incheiate de insasi persoana juridica pe care o obliga.
Actele prin care organele persoanei juridice ar urmari un vadit scop strain aceluia pentru care asociatia sau fundatia a fost constituita sau recunoscuta, nu vor avea efect fata de persoana juridica.
Persoana juridica raspunde de toate faptele contractuale, delictuale si quasi-delictuale, savirsite de organele ei in timpul exercitarii functiunii lor.
Membrii care formeaza organele de directie si administratie sint personal si solidar raspunzatori pentru daunele provenite din culpa lor, atit fata de teriti, cit si fata de persoana juridica insasi.

D. Sediul

Art.13. - Domiciliul persoanei juridice este la sediul principal al administratiei sale. Schimbarea de domiciliu trebuie sa fie declarata prin act autentic la ambele grefe ale tribunalelor noului si vechiului domiciliu.
Sub sanctiunea prevazuta la art. 94 din prezenta lege, grefa tribunalului vechiului domiciliu va face mentiunea de stramutare, iar grefa tribunalului noului domiciliu va inscrie persoana juridica in registrul prevazut la art. 4.
Art.14. - Domiciliul persoanei juridice autorizata, potrivit art. 7, pentru toate actele judiciare si extrajudiciare ce o privesc, va fi sediul sucursalei sau, in lipsa, la domiciliul ales.

E. Supraveghere

Art.15. - Statul are un drept de supraveghere si control asupra tuturor persoanelor juridice de drept privat. El va urmari: pe de o parte, ca ele sa se administreze si sa-si indeplineasca menirea in conformitate cu statutele si cu actele constitutive, iar pe de alta parte, ca sa lucreze impotriva bunelor moravuri, ordinei publice si sigurantei Statului.
Aceasta actiune de supraveghere si control se va exercita prin inspectorii si delegatii ministerului, sub autoritatea si controlul caruia cade fundatia sau asociatia, precum si prin comisia superioara a persoanelor juridice.
Art.16. - Numirea delegatului ministerului pe linga organele de directie si de administratie, nu poate avea loc decit numai pe linga fundatiile si asociatiile subventionate sau legate de Stat prin conventii.
Acelasi drept, la numirea de delegati judeteni sau comunali, il au autoritatile judetene sau comunale pentru fundatiile si asociatiile care se vor gasi fata de ele in situatia de mai sus.
Celelalte persoane juridice nesubventionate sint supuse controlului general prin inspectorii ministerelor competente.
Art.17. - Fiecare autoritate interesata nu va putea numi mai mult de un delegat de fundatie sau asociatie. Autoritatile judetene sau comunale pot insarcina cu aceasta functie pe delegatul ministerului sau invers, ministerul pe unul din delegatii judeteni sau comunali. O persoana poate indeplini aceasta functie pe linga mai multe fundatii sau asociatii.

Art.18. - Delegatii ministerului si, in lipsa acestora, delegatii judeteni sau comunali, au dreptul de a suspenda executarea deciziilor organelor de directie sau administratie, ce s-ar gasi contrarii actelor de fundatie, regulamentelor interioare, conventiilor cu ministerul, judetul sau comuna, legilor, bunelor moravuri, ordinei publice si sigurantei Statului.
Despre acest lucru se va incheia un proces-verbal care se va comunica de urgenta organelor persoanei juridice.
Delegatii vor participa cu vot consultativ la sedintele organelor de directie si administratie. Directorii sau administratorii sint obligati sa-i convoace.
In lipsa delegatilor de la sedinte, organele de directie si administratie sint obligate sa comunice delegatilor deciziile luate.
Sub sanctiunea retragerii mandatului de directie si administratie si a dizolvarii fundatiei sau asociatiei, independent de celelalte sanctiuni civile si penale de drept comun, persoanele care formeaza organele de directie si administratie sint personal si solidar raspunzatoare de executarea deciziilor contrare actelor de fundatie, regulamentelor interioare, conventiunilor, legilor, bunelor moravuri, ordinei publice si sigurantei Statului, fata de care s-a exercitat sau nu dreptul de suspendare.
Delegatii vor putea aduce la cunostinta publica, prin Monitorul Oficial si prin publicatiile mai raspindite din localitate, numarul, data si obiectul deciziilor suspendate.
Art.19. - Organele de directie si administratie sint obligate a repune in discutie chestiunile care fac obiectul deciziei suspendate in baza art. 18 pentru a primi solutia conforma actelor de fundatie, regulamentelor, conventiilor, Constitutiei si legilor tarii.
In caz de refuz de discutie din partea organelor de directie si administratie, sau in caz de mentinere a deciziei suspendate, delegatii guvernului vor aduce imediat cazul la cunostinta comisiei persoanelor juridice de pe linga ministerul justitiei, care va da o decizie executorie.
In cel mult 3 zile libere de la, comunicarea procesului-verbal de suspendare, organele de directie si administratie au drept de apel la comisia superioara a persoanelor juridice, care decide in ultima instanta asupra dispozitiilor ce urmeaza a se executa in termen de cel mult 15 zile de la primirea cererii. Art.20 Delegatii isi exercita dreptul lor de supraveghere si de control asupra tuturor organelor de directie, administratie si control, a fundatiei sau asociatiei, sub orice denumire s-ar gasi, comitete sau consilii de directie si administratie, eforii sau epitropii, adunari generale, colegii, etc.
Art.21. - In toate fundatiile si asociatiile care nu cad sub prevederea art. 16, alin. 1 si urmatorii, actiunea de supraveghere si control se va exercita de inspectorii ministerului,la insarcinarea ministerului sau la cererea organelor de directie si administratie a fundatiilor sau asociatiilor.
Cind scopul persoanei juridice cade in competenta a doua sau mai multe ministere, fiecare din ele au exercitiul actiunii de control si supraveghere.
Persoanele juridice ale caror scopuri sint insuficient caracterizate, din punctul de vedere al competentei organelor de control, cad sub supravegherea ministerului de interne.
Inspectorii vor avea sa cerceteze numai daca fundatiile si asociatiile functioneaza potrivit actelor de fundatie sau actelor lor constitutive, daca institutiile create corespund conditiilor statornicite prin aceste acte si conditiilor de ordine publica din Constitutia si legile tarii.
Inspectorii nu pot face observatii si da indicatii direct organelor de directie si administratie ale fundatiilor sau asociatiilor. Constatarile lor se consemneaza in rapoarte scrise asupra carora au a decide ministrul competent, organele administrative sau judecatoresti, prevazute in legea de fata.
Controlul Statului nu prejudiciaza controlul instituit de statute sau actul constitutiv.
Art.22. - Daca organele de directie sau administratie nu se conformeaza legilor tarii, actelor de fondare sau de constituire, sau daca se constata ca averile ce le sint incredintate se risipesc, se deturneaza, sau se intrebuinteaza in alte scopuri decit acele prevazute prin actele de fondare sau de constituire, ministerul public sau ministerul sub autoritatea si controlul caruia functioneaza fundatia sau asociatia, va trimite pe administratorii raspunzatori inaintea Curtii de apel in circumscriptia careia cade sediul principal al fundatiei sau asociatiei.
Administratorii pot fi condamnati la destituire, in afara de celelalte penalitati prevazute in legile ordinare dupa dreptul comun.
Art.23. - Administratorii asociatiilor si fundatiilor care cu rea credinta lucreaza la vatamarea persoanelor sau lucrarilor incredintate directiei si administratiei lor, se vor pedepsi cu inchisoare de la o luna la un an.
Art.24. - Toate organele de directie si administratie ale fundatiilor sint datoare sa inainteze ministerului sub autoritatea si controlul caruia functioneaza, in termen de 6 luni de la promulgarea acestei legi, copia autentificata de pe actele de fondare si un inventar de averea ce poseda, insotit de bilantul si contul de gestiune al anului precedent.

F. Incetarea personalitatii

Art.25. - Asociatiile si fundatiile isi pierd personalitatea juridica, de plin drept sau prin justitie, in cazurile determinate prin legea de fata.
Persoanele juridice autorizate, potrivit art. 7, isi pierd dreptul de a functiona in Romania si prin retragerea autorizatiei.
Aceasta retragere se face tot prin decret regal, pe temeiul unui jurnal al consiliului de ministri.
Art.26. - In cazuri urgente cind s-ar constata ca o persoana juridica isi desfasoara activitatea impotriva bunelor moravuri, ordinii publice si sigurantei Statului, consiliul de ministri, cu avizul comisiei superioare a persoanelor juridice, poate interzice functionarea persoanei juridice, pina la intrarea ei in legalitate, sau chiar poate hotari dizolvarea ei. In acest din urma caz, lichidarea persoanei juridice nu se poate face decit de puterea judecatoreasca in conditiile art. 29, 54 si urmatorii, 82 si urmatorul. In afara de cazurile urgente, dizolvarea nu se poate face decit prin justitie.
Comisia superioara a persoanelor juridice apreciaza urgenta la cererea consiliului de ministri sau la aceea a ministrului de justitie.

G. Destinatia bunurilor

Art.27. - Oricare ar fi cauza incetarii personalitatii juridice sau retragerii autorizatiei, patrimoniul persoanei juridice va primi destinatia indicata in actul de fondare, in statute sau in actul constitutiv si la asociatii, in caz de tacere, a actelor de constituire sau a statutelor, destinatia indicata de hotarirea adunarii generale luata inainte de dizolvare.
Nici intr-un caz insa adunarea generala nu poate atribui bunurile ramase decit unei alte persoane juridice de drept privat din tara cu scop identic sau similar, sau persoanei juridice de drept public, reprezentind in Stat interesele servite de persoana juridica desfiintata.
In lipsa unei indicatii statutare, sau a unei hotariri a adunarii generale, sau in fata unei hotariri a adunarii generale, contrarii dispozitiilor de mai sus, bunurile ramase vor trece in patrimoniul asociatiei sau fundatiei de drept privat, ori public cu scop analog sau similar ce se va hotari de comisiunea persoanelor juridice de pe linga ministerul justitiei, luindu-se si avizul ministrului, sub autoritatea si controlul caruia cadea persoana juridica desfiintata.
Art.28. - Patrimoniul persoanelor juridice dizolvate pentru vreuna din cauzele aratate la art. 53 (punctul III) alin. a si b si art. 81 (p.II), trece la fondul de asistenta sociala.

II. Lichidarea si radierea inscrierii

Art.29. - Lichidarea patrimoniului persoanelor juridice de drept privat se face conform art. 55 si urmatorii, precum si 82 si urmatorul din aceasta lege.

Art.30. - Radierea persoanei juridice din registrul persoanelor juridice se face inscriindu-se integral in registru actul care a constatat, declarat sau hotarit dizolvarea.

CAPITOLUL 2

Despre asociatii

A. Conditii de constituire

Art.31. - Asociatia este conventia prin care mai multe persoane pun in comun, in mod permanent, contributia lor materiala, cunostintele si activitatea lor, pentru realizarea unui scop care nu urmareste, foloase personale sau patrimoniale.

Scopul asociatiei poate fi sau ideal, sa corespunda intereselor generale ale colectivitatii sau numai a unei categorii sociale din care asociatii fac parte, sau, in fine, sa corespunda intereselor personale nepatrimoniale ale asociatilor.

Art.32. - Asociatia pentru a putea dobindi personalitatea juridica, trebuie sa fie compusa din cel putin 20 membri si sa prezinte in statute o organizare din care sa rezulte o vointa colectiva, independenta de vointa asociatilor ca indivizi, constituirea unui patrimoniu social, distinct si autonom de patrimoniul individual al fiecarui asociat.

Patrimoniul social de fondare va trebui sa fie in masura de a realiza cel putin partial scopul pentru care se constituie asociatia.

Nici contributiile sau dotatiile initiale, nici cotizatiile periodice si nici subventiile Statului roman, judetelor sau comunelor si in genere a persoanelor de drept public, nu sint supuse autorizarii prevazuta la art. 10.

Obligatiunea constituirii initiale a patrimoniului social nu priveste asociatiile sau sindicatele profesionale.

Art.33. - Actul constitutiv si statutele se vor face in forma autentica.

Asociatia nu va putea cere recunoasterea calitatii de persoana juridica, decit dupa adoptarea statutelor de catre asociati si dupa desemnarea sau alegerea persoanelor care vor avea conform statutelor, raspunderea directiei si administrarii asociatiei.

Art.34. - Statutele vor cuprinde obligatoriu:

1. Denumirea asociatiei;
2. Obiectul si scopul;
3. Sediul principal si, eventual, sucursalele sau filialele;
4. Patrimoniul initial, cuantumul si compunerea lui, precum si cotizatiile;
5. Organele de directie, administratie si de control.

Statutele nu pot deroga la dispozitiile de ordine publica ale legii de fata.

In lipsa unor dispozitii statutare suficiente pentru organizarea asociatiei si reglementarea raporturilor acesteia cu asociatia se vor aplica dispozitiile ce urmeaza.

B. Organizarea

Art.35. - Organele principale ale asociatiei de stat:

a. O adunare generala, si
b. O directie, un comitet de directie sau un consiliu de administratie.

Art.36. - Adunarea generala este organul suprem al asociatiei, ea se compune din asociati, care intrunesc conditiile prevazute in statute sau in actul constitutiv.

In lipsa prevederii unor asemenea conditii, vor face parte din adunarea generala, toti asociatii, fara nici o distinctie.

Adunarea generala va fi convocata de persoana careia i se incredinteaza de organele in drept ale asociatiei conducerea suprema.

Convocarea va avea loc obligatoriu in cazurile prevazute in statute, ori cind se va hotari de comitetul de directie sau administratie si oricind se va cere in scris si motivat, directiei de cel putin o cincime din numarul asociatilor.

Convocarea va trebui sa cuprinda locul si data convocarii, precum si ordinea de zi.

In afara de cazurile urgente constatate de comitetul de directie, ce trebuie sa fie comunicata cu cel putin trei zile libere inainte de data convocarii.

Art.37. - Cind cei insarcinati cu convocarea, sau inlocuitorii lor nu mai au calitatea, sint absenti sau impiedicati de a convoca, precum si in cazul cind, desi avind calitatea, refuza de a convoca, daca statutele si actul consultativ nu prevad situatia, prim-presedintele sau presedintele tribunalului, in circumscriptia careia functioneaza asociatia, va putea autoriza pe asociatii, care iau adus la cunostinta cazul, sa faca convocarea, sa delege pe cel mai in virsta dintre ei, sau pe reprezentantul ministrului sub autoritatea si controlul caruia se gaseste asociatia, sa prezideze adunarea generala si sa constate hotaririle ei printr-un proces-verbal. In lipsa unui asemenea reprezentant, delegatia se poate da unuia din reprezentantii ministerului public.

Art.38. - Adunarea generala decide:

a. Asupra prestatiilor si cotizatiilor la care vor fi supusi asociatii;
b. Asupra admiterii si excluderii membrilor asociatiei potrivit statutelor;
c. Asupra formelor de convocare a adunarii generale;
d. Asupra modului de votare;
e. Asupra cvorumului si majoritatii cu care vor lua hotaririle;
f. Asupra numirii directiei sau altor organe de administratie si control;
g. De a determina atributiile organelor de sub lit. f;
h. De a controla activitatea si gestiunea organelor de directie, administratie si control;

i. De a revoca individual sau colectiv mandatele membrilor organelor de directie, administratie si control, cind prin culpa si actele lor ar periclita interesele asociatiei.

Art.39. - Toti asociatii au drept de vot egal.
In afara de exceptiile mai jos statornicite, si in lipsa de alte dispozitii exprese, nu se va putea lua nici o decizie decit daca vor fi raspuns convocarii cel putin jumatate plus unu (majoritatea absoluta) din numarul asociatilor.
La a doua convocare se va putea decide cu majoritatea absoluta a celor prezenti, oricare ar fi numarul lor.
Deciziile pentru dizolvarea asociatiei, sau transformarea scopului social, trebuie sa intruneasca cel putin 2/3 din numarul total al asociatilor prezenti si absenti.
Art.40. - In mod accesoriu, asociatiile vor putea face intreprinderi economice, intrucit acestea sint in legatura cu scopul principal al asociatiei.
Asemenea intreprinderi insa nu se pot decide decit de adunarea generala.
Art.41. - Propunerile sau actele facute in scris, fara deliberare, vor avea puterea de decizie, daca vor fi semnate de unanimitatea asociatilor.
Art.42. - Asociatul interesat personal, prin sotie, prin descendentii sau ascendentii directi, prin fratii sau surorile lui, intr-o chestiune supusa deciziei adunarii generale, sau deciziei unuia din organele de directie sau administratie, nu va putea lua parte la vot.
Membrii organelor de directie si administratie vor fi cel putin in majoritate absoluta cetateni romani.
Art.43. - Directia, comitetul sau consiliul de administratie reprezinta asociatia in toate actele vietii sale juridice, conformindu-se statutelor si deciziilor adunarii generale. Dupa expirarea mandatului, ea gireaza afacerile pina la alegerea sau numirea noilor organe.
Art.44. - Organele de directie si administratie sint obligate sa intocmeasca anual bugetul asociatiei, pe care il supun aprobarii adunarii generale si, eventual, organelor superioare, carora sint subordonate prin legi speciale.
Bugetul se va intocmi pe capitole si articole, distinct sumele pentru personal, material si cheltuieli diverse.
La aprobarea si ordonantarea cheltuielilor se va tine seama de destinatia alocatiilor bugetare.
La persoanele juridice subventionate de stat, judet si comune, autoritatea care acorda subventia va putea cere, cu prilejul ordonantarii totale sau partiale a subventiilor, justificarea imbunatatirii ultimei subventii ordonantate.
Art.45. - Aceste organe sint de asemenea obligate sa prezinte adunarii generale bilantul gestiunii la finele fiecarui an social.
Cite un exemplar de pe buget si bilant se va prezenta ministerului sub autoritatea si controlul caruia se gaseste asociatia.
Art.46. - Cind organele de directie, administratie si control, nu pot functiona din cauza vacantei, absentei, bolii sau oricarei alte cauze de impiedicare a vreunuia din membrii sai, prim-presedintele si presedintele tribunalului, de la sediul asociatiei, din oficiu, sau la cererea celor interesati, pina la adunarea generala care se va convoca, conform art. 36 si 37, pentru a decide organul in drept sa completeze, dind delegatie provizorie, in conditiile statutelor, actului constitutiv si legii, asociatilor ce personal va crede ca ar putea raspunde mai bine acestei chemari.

C. Despre asociati

Art.47. - Calitatea de asociat este personala si individuala, ea nu poate trece la succesori.
Art.48. - Asociatul este la drept autorizat a iesi oricind din asociatie, cu conditia sa comunice hotarirea sa organelor de directie si administratie, cel putin sase luni inainte de finele anului social.
Art.49. - Statutele sau actul vor prevedea cazurile de excludere a asociatilor, procedura excluderii, si organele care o pronunta. Excluderea pronuntata de un organ de directie sau administratie da, de drept interesat, un drept de apel la adunarea generala, care decide in ultima instanta.
Cind statutele nu prevad cazurile, procedura si organele de excludere, pe temeiul legii de fata, excluderea nu se poate pronunta decit de adunarea generala cu majoritate de 2/3.
Art.50. - Asociatii, care se retrag sau care sint exclusi, n-au nici un drept asupra avutului social.
Ei ramin obligati a achita cotizatiile pe tot timpul cit au fost asociati.
Art.51. - Drepturile personale cistigate ale unui asociat, sociale sau extra-corporative, obliga asociatia, intrucit titularul lor n-ar fi renuntat la ele in mod expres prin scris.
Art.52. - In termen de 10 zile de cind decizia a devenit publica, asociatul absent poate cere desolidarizarea sa de acea decizie, daca o socoteste contrara statutelor, actului constitutiv sau legii.
In acest scop, el va notifica desolidarizarea sa prin agent judecatoresc organelor de conducere si administratie, precum si ministerului competent.
Deciziile adunarii generale pot fi atacate de ministerul competent, ministerul public sau partile interesate, inaintea instantelor judecatoresti de dizolvare, pentru motive de ordine publica si abatere de la scopul societatii.

D. Dizolvare

Art.53. - Asociatia isi pierde personalitatea juridica in urmatoarele cazuri:

I. Prin decizia asociatiei, atunci cind adunarea generala, potrivit art. 39, va fi hotarit dizolvarea;

II. De plin drept:

a. Cind a expirat termenul pentru care asociatia a fost constituita sau cind scopul social a fost realizat;

b. Cind scopul asociatiei nu mai poate fi realizat;

c. Cind asociatia din cauza de insolvabilitate, nu-si poate continua activitatea sa, fiind nevoita sa lichideze;

d. Cind organele de directie si administratie nu mai pot fi constituite in conformitate cu statutele;

e. Cind numarul asociatilor va fi scazut sub limita fixata de statute sau limita fixata de lege;

III. Prin judecata:

a. Cind scopul sau actiunea asociatiei a devenit ilicit, contrar bunelor moravuri sau ordinii publice;

b. Cind scopul se urmareste prin mijloace ilicite, contrar bunelor moravuri si ordinii publice;

c. Cind asociatia, fara de a fi autorizata dupa cum se arata in art. 39, relativ la transformarea scopului, urmareste un alt scop decit acel pentru care s-a constituit si pe care l-a declarat;

d. Cind deciziile adunarii generale sint luate cu violarea dispozitiilor statutare, actelor constitutive sau legii.

IV. Prin decizia puterii executive in cazurile art. 25 si 26.

E. Lichidare

Art.54. - In cazurile de dizolvare prevazute de art. 53 alin. I, lichidarea patrimoniului asociatiei se va face de organele de directie si administratie, sau de persoanele numite de adunarea generale.
Lichidatorii, in caz de dizolvare judiciara, se vor numi prin sentinta care hotaraste dizolvarea.
In caz de dizolvare de drept, la staruinta ministerului public, sau a oricarui interesat, lichidatorii se vor numi in camera de consiliu, de tribunalul civil de la sediul asociatiei.
Art.55. - Lichidatorii sint obligati a indeplini toate formalitatile cerute de legea de fata pentru inscrierea si publicarea lichidarii asociatiei.
Publicatiile de lichidare vor arata:

a) Numele lichidatorilor si imobilul in care si-au instalat birourile, daca localul fostei administratii nu va putea fi pastrat;

b) Invitatia creditorilor la producerea creantelor lor.
Creditorii cunoscuti trebuie sa fie invitati si prin notificatii individuale.
Publicarea va fi socotita indeplinita dupa 5 zile libere de la ultima insertiune.
Art.56. - Indata dupa intrarea lor in functie, lichidatorii sint obligati ca, impreuna cu organele de directie si administratie ale asociatiei, sa faca inventarul si bilantul averii, din care sa constate exact situatia activului si pasivului.
Atit inventarul cit si bilantul vor fi contrasemnate de lichidatorii si reprezentantii directiei si administratiei in lichidare.
Lichidatorii vor tine un registru-jurnal pentru toate operatiile relative la lichidare.
Directia si administratia va indica si incredinta lichidatorilor registrele si actele asociatiei.
Odata cu numirea lichidatorilor inceteaza mandatul organelor de directie si administratie.
Art.57. - Asociatia nu inceteaza insa a avea fiinta decit la terminarea lichidarii.
Art.58. - Lichidatorii sint obligati sa continue afacerile in curs, sa incaseze creantele, sa plateasca pe creditori si, daca numerarul este insuficient, sa transforme si restul activului in bani, procedind mai intii prin licitatie publica la vinzarea averii mobile.
Lichidatorii pot face operatiunile noi necesare lichidarii afacerilor in curs.
Art.59. - Suma cuvenita creditorului cunoscut care nu produce creanta se va consemna in contul lui.
Daca plata creantei nu se poate face imediat, sau daca creanta e contestata, lichidarea nu se va declara terminata inainte ca creditorii sa fie garantati.
Art.60. - In orice caz, lichidatorii nu pot incheia operatiunile si remite celor in drept contul gestiunii, decit dupa expirarea unui an de la publicarea dizolvarii asociatiei.
Art.61. - Lichidatorii care vor contraveni la obligatiile de mai sus vor fi solidari responsabili fata de creditori pentru daunele ce le vor fi cauzat prin culpa lor.
Art.62. - Atit fata de asociatie cit si fata de asociati, lichidatorii sint supusi regulilor mandatului.
Art.63. - Dupa terminarea lichidarii, lichidatorii sint obligati sa faca bilantul, sa-l depuna la grefa tribunalului, la ministerul competent si totodata sa-l publice in Monitorul Oficial si in ziarele mai raspindite. Afara de aceasta, afise anuntind terminarea lichidarii si depunerea bilantului se vor lipi in sala tribunalului, la primarie si pe usa imobilului administratiei.
Lichidatorii vor mai depune la grefa tribunalului si la ministerul competent un memoriu descriind toate operatiunile de lichidare si rezultatul lor.
Ei vor depune tribunalului si registrul lor jurnal.
Art.64. - Daca in termen de 30 zile libere de la publicarea bilantului in Monitorul Oficial nu se va ivi nici o contestatie, bilantul se va considera definitiv aprobat si lichidatorii vor trebui, cu autorizarea tribunalului, sa remita celor in drept bunurile si sumele ramase de la lichidare, impreuna cu toate registrele si actele societatii si lichidarii.
Numai dupa aceasta lichidatorii vor fi considerati ca descarcati.
Art.65. - Contestatiile la bilantul lichidatorilor, publicat in conditiile articolului precedent, se pot face de orice interesat la tribunalul sediului lichidarii.
Toate contestatiile se judeca in prima si ultima instanta de tribunal printruna si aceeasi sentinta.

CAPITOLUL 3

Despre fundatii

A. Conditii de constituire

Art.66. - Fundatia este actul prin care o persoana fizica sau juridica constituita, un patrimoniu distinct si autonom de patrimoniul sau propriu, si-l destina, in genere, in mod permanent realizarii unui scop ideal, de interes obstesc.
Art.67. - Fundatia intre vii se constituie prin act autentic, iar fundatia testamentara printr-una din formele prevazute pentru testamente.
Statutele sau orice alte alcatuiri care vor insoti actul de fundatie facut in forma autentica vor avea aceeasi forma ca insasi acest act.
Art.68. - Fundatiile dobindesc personalitatea juridica in conditiile stabilite la art. 3.
Cererea de recunoastere nu va putea fi facuta decit dupa instituirea si numirea organelor de directie si administratie.
Art.69. - Mostenitorii si creditorii fondatori au fata de fundatie aceleasi drepturi ca si fata de orice alta liberalitate.
Art.70. - Nici fondatorul, nici mostenitorii lui nu pot revoca fundatia dupa inregistrarea cererii de recunoastere facuta conform art. 84 din prezenta lege.
Art.71. - Daca fundatia intre vii sau testamentara este recunoscuta persoana juridica dupa moartea fondatorului, efectele liberalitatilor facute anterior recunoasterii se vor produce pentru fundatiile intre vii de la data actului autentic de fundatie; iar pentru fundatiile testamentare de la data mortii testatorului.
Acelasi efect il vor avea liberalitatile facute in timpul vietii fondatorului, anterior insa recunoasterii calitatii de persoana juridica.

B. Organizare

Art.72. - Actul de fondare va fi nul de drept si nu va putea da loc la recunoasterea calitatii de persoana juridica, daca nu determina scopul, nu constituie patrimoniul sau nu intruneste conditiile esentiale cerute de legea de fata.
Actul de fondare poate determina in cuprinsul lui, sau in alcatuiri separate, organele de directie si administratie, compunerea lor, recrutarea administratorilor, modul lor de functionare, sau a institutiilor ce urmeaza a se crea.
Lipsa acestor stipulatii nu anuleaza actul, fundatia urmind a se conduce in administratie potrivit dispozitiilor legii de fata.
Art.73. - Fiecare fundatie trebuie sa aiba organe de directie, administratie si de control, instituite potrivit actului de fundatie, statutelor sau alcatuirii fondatorului, sau, in lipsa acestora, potrivit dispozitiilor de mai jos.
Art.74. - Cind actul de fundatie n-a determinat organele de directie si administratie, ministerul sub autoritatea si controlul caruia urmeaza a functiona fundatia, va cere Curtii de apel, in circumscriptia careia isi are sediul fundatia, sau de la domiciliul fondatorului, numirea administratorilor necesari.
Art.75. - Curtea de apel, la cererea ministerului public, la cererea ministerului competent, sau la staruinta uneia din partile interesate, va face numirea administratorilor si in cazul cind directia si administratia instituita de fondator nu mai poate fi din orice cauza inlocuita, completata si continuata.
Art.76. - Cind fundatia nu se gaseste suficient organizata, Curtea de apel poate decide inlocuirea regulamentului interior de functionare a fundatiei pe bazele dispozitiilor din legea de fata.
Regulamentul se intocmeste de organele de directie si administratie, se aproba de minister si se publica in Monitorul Oficial.
Administratia fundatiei si numirea personalului se vor face de directie.
Cind fundatia nu poate fi organizata asa incit sa corespunda scopului sau, sau daca patrimoniul ei e insuficient, Curtea de apel, cu avizul comisiunii superioare a persoanelor juridice, va dispune, daca actul de fundatie nu se opune, ca patrimoniul ei sa fie trecut la o alta fundatie de drept privat din tara sau institutie de drept public, avind acelasi scop sau un scop cit mai asemanator posibil. Se vor respecta pe cit posibil dispozitiile fondatorului conciliabile cu noua situatie.
Art.77. - Organele de directie si administratie ale fundatiei au drepturile si obligatiile aratate in art. 35 si urmatorii din aceasta lege.

C. Modificare

Art.78. - Curtea de apel, luind si avizul comisiei superioare a persoanelor juridice, va putea decide, la cererea organelor de directie si administratie, modificarea organizatiei statornicita de fondator, daca aceasta se constata indispensabil pentru conservarea bunurilor si realizarea scopului fundatiei.
In asemenea caz, decizia Curtii va hotari si numele unei organizatii care va servi organelor de directie si administratie la intocmirea regulamentului de organizare si functionare, care va fi supus si aprobarii ministrului ce reprezinta interesele generale de fundatie.
Atit organele de directie si administratie cit si ministerul si autoritatea judecatoreasca, vor da intotdeauna, dispozitiilor nelamurite de actul de fundatie, interpretarea care poate asigura realizarea scopului.
Art.79. - Dupa aceeasi procedura, Curtea de apel, luind si avizul comisiei superioare a persoanelor juridice, va putea modifica scopul fundatiei, in parte realizabil, atunci cind se constata ca el nu mai are caracterul lui primitiv si fundatia nu mai corespunde nevoilor sale sau pretentiilor ce fondatorul ar manifesta, in mod normal, daca i-ar sta in putinta.
Art.80. - Modificarea nu poate atinge specialitatea fundatiei.
Nici intr-un caz insa nu se poate decide schimbarea sau modificarea cind se constata ca scopul este integral irealizabil.
Tot astfel se va urma cind se va constata necesitatea modificarii sau suprimarii din actul de fundatie a conditiilor si sarcinilor care ar putea compromite realizarea scopului fundatiei.
In toate aceste cazuri judecata se va face cu citirea fondatorului sau a erezilor lui in linie directa.

D. Dizolvare

Art.81. - Personalitatea fundatiei inceteaza in urmatoarele cazuri:

I. De plin drept:

a. Cind scopul ei se gaseste indeplinit;

b. Cind scopul ei nu mai poate fi realizat, si c) Cind fundatia a devenit insolvabila.

II. Prin judecata si prin decizia puterii executive in cazurile prevazute de art. 26 si 53.

E. Lichidare

Art.82. - Lichidarea patrimoniului fundatiei se va face potrivit regulilor de sub art. 54-65.
Art.83. - Cind dizolvarea va avea loc prin judecata, lichidatorii vor fi numiti prin aceeasi sentinta care a hotarit sau declarat dizolvarea.
In cazul cind dizolvarea s-a operat fara a interveni vreo judecata, precum si in cazul alin. c de sub art. 81, lichidatorii vor fi numiti de tribunalul civil de la sediul fundatiei, in camera de consiliu, la staruinta ministerului public , sau a oricarui interesat.

CAPITOLUL 4

Despre inscrierea persoanelor juridice

Art.84. - Inscrierea persoanelor juridice se va face in registre speciale, tinute la grefa tribunalului civil de la sediul lor principal.
Vor fi registre deosebite pentru asociatii si pentru fundatii.
Inscrierea persoanelor juridice de sub art. 7 se va face la grefa tribunalului sediului lor din Romania sau la domiciliul ales.
La fundatii, daca indicatia sediului nu va rezulta din cuprinsul actului de fundatie, inscrierea se va face la grefa tribunalului domiciliului, sau a ultimului domiciliu al fondatorului.
Dupa constituirea fundatiei si a organelor ei de directie si administratie, inscrierile ulterioare prevazute sub art. 93 se vor face la grefa tribunalului sediului fundatiei.
Art.85. - Cererea de inscriere va trebui sa cuprinda:

1. Titlul sau denumirea persoanei juridice;

2. Obiectul si scopul;

3. Sediul sau principal si sucursalele ce vor fi;

4. Numele, profesiunea si domiciliul persoanelor care sub orice titlu sint insarcinate cu directia sau administratia;

5. Data actelor de constituire si a statutelor.

Art.86. - Cererea pentru asociatii va fi facuta de mebrii fondatori, de directie, sau de 7 asociati.
Cererea pentru fundatii facuta prin acte intre vii se va face numai de fondator, iar dupa moartea sa, si pentru fundatiile testamentare, de mostenitori legatari, executorii testamentari, organele de directie si administratie, si ministerul care reprezinta interesul general ce fundatia urmeaza a servi.
Art.87. - Semnatarii cererii sau unul din ei o vor prezenta tribunalului alaturind:

a. O copie legalizata de pe actul constitutiv al persoanei juridice;

b. O copie de pe statute si de pe actul de constituire a organelor de directie si administratie, daca aceasta a fost numita ulterior;

c. Daca statutele sau numirea directiei au fost votate si adoptate intr-o adunare generala, se va prezenta duplicat original de pe procesul-verbal al sedintei.

Art.88. - Daca tribunalul constata ca formele si cerintele articolelor de mai sus sint indeplinite si fundatia si asociatia merita sa aiba capacitatea juridica, va decide potrivit art. 89 si va ordona inscrierea.
Art.89. - Tribunalul cerceteaza in camera de consiliu daca actele depuse, pentru asociatii si pentru fundatii, indeplinesc conditiile si formele prevazute in legea de fata.
Concluziile ministerului competent si al reprezentantului ministerului public sint obligatorii si hotarirea se va pronunta in sedinta publica fata cu acestia.
Neprezentarea concluziilor ministerului competent se considera in favoarea constituirii persoanei juridice.
Tribunalul va putea cere lamuriri si partilor, daca va crede de cuviinta.
Art.90. - Hotarirea se da fara drept de opozitie, dar cu drept de apel in termen de 10 zile libere de la pronuntare.
Decizia de admitere ramasa definitiva se va inscrie de grefa in registrul persoanelor juridice. Actele depuse se vor pastra la dosarele respective.
Apelul se declara la grefa tribunalului.
Partile interesate, ministerul public si ministerul respectiv vor putea declara apel contra deciziei tribunalului.
Asupra apelului, Curtea, in termen de cel mult 15 zile de la declararea apelului, se va pronunta, urmind procedura aratata mai sus.
Decizia va fi fara opozitie. Se pot admite memorii scrise.
Recursul se va face in termen de 15 zile de la pronuntare.
Art.91. - Inscrierea va reproduce continutul declaratiilor prevazute la art. 85, precum si data si numarul incheierii care a admis inscrierea.
Mentiunea despre inscriere se va face pe originalul actelor de constituire sau al statutelor.
Art.92. - Textul acestei inscrieri va fi publicat fara intirziere, prin ingrijirea grefierului, la staruinta si in contul celor interesati, in Monitorul Oficial si ziarele mai raspindite.
In urma inscrierii deciziei definitive, grefa tribunalului este obligata, sub sanctiunea prezentata la art. 94, ca o data cu dispozitia de publicare in Monitor, sa comunice o copie de pe decizie ministerului competent.
Fiecare minister este obligat sa inscrie intr-un registru special asociatiile sau fundatiile recunoscute subordonate controlului si supravegherii lor.
Art.93. - Orice modificare in compunerea organelor de directie si administratie si in atributiile lor, schimbarile de domiciliu, orice numire si inlocuire a unui administrator, director sau contabil, orice modificare a statutelor si in genere a organizarii sau scopului persoanei juridice, modificarea, dizolvarea, lichidarea, numirile sau inlocuirile lichidatorilor, toate vor trebui sa fie imediat declarate grefei, spre inscriere in registru si spre publicare.
Se vor emite intotdeauna grefierului si actele justificative in sprijinul cererii de inscriere, actele vor fi atasate la dosarele respective.
Declaratiile de mai sus se vor face de organele de directie si administratie sau de lichidator, pentru tot ce va fi relativ la lichidare. Cu totii vor trebui sa se ingrijeasca si de publicarile necesare.
Declaratiile vor putea fi facute si de orice persoana interesata.
In caz de schimbare de domiciliu toate inscrierile si inregistrarile ulterioare cerute de lege se vor face la grefa tribunalului noului domiciliu.
Art.94. - Orice act supus inscrierii si neinscris sau nepublicat nu va fi opozabil tertilor. Asemenea act ramine insa opozabil tertilor daca se constata ca ei lau cunoscut pe alta cale.
Acei supusi la declaratie si publicatiile de sub art. 86, nu vor fi eliberati de obligatiile lor decit dupa executarea efectiva a lucrarilor, afara de cazul cind se va dovedi ca lucrarile n-au fost executate din culpa grefierului.
Acei ce nu se vor conforma acestor obligatii sint supusi unei amenzi de 500-10.000 lei.
La aceeasi pedeapsa vor fi condamnati si functionarii care au omis sau intirziat inregistrarile, inscrierile si publicarile vorbite mai sus in afara de pedeapsa destituirii.
CAPITOLUL 5
Competenta si procedura
Art.95. - Curtea de apel, in circumscriptia careia functioneaza asociatia sau fundatia, va avea in competenta sa:

a. numirile de membrii in directiile si administratiile fundatiilor din circumscriptia sa, dupa normele si in cazurile de sub art. 75 si 76.Numirile se vor face in camera de consiliu la staruinta organelor de directie si administratie, ministerului public si ministerului interesat;

b. revocarea organelor de directie si administratie a fundatiilor in cazurile prevazute de aceasta lege. Revocarile se fac dupa discutie contradictorie, iar judecata se pronunta de urgenta fara opozitie;

c. modificarea organizarii scopului, conditiilor si sarcinilor fundatiei in cazurile art.80. In toate aceste cazuri, cind modificarea se declara necesara, Curtea, prin hotarire, va indica si modificarile de introdus. Procedura va fi in camera de consiliu, la staruinta organelor de directie si administratie, a

ministerului public si ministerului interesat. Curtea va putea dispune ascultarea organelor de directie si administratie, sau oricarei persoane va crede necesar, si va putea uza de mijloacele de proba si informare prevazute de procedura civila. Dupa concluziile reprezentantului ministerului public, Curtea se pronunta prin hotarire motivata, in sedinta publica. Hotarirea se da in prezenta reprezentantului ministerului public, fara drept de opozitie.

d. desemnarea asociatiei sau asezamintului, catre care urmeaza a trece patrimoniul persoanei juridice a carei fiinta a incetat, in cazul prevazut de art.79 si urmatorii. Procedura va fi si in acest caz de jurisdictie gratioasa, lucrarea se va face la staruinta organelor de directie si administratie, a ministerului public si a ministerului interesat.

Art.96. - Pentru dizolvarea persoanelor juridice prin judecata, tribunalul competent va fi cel civil de la sediul persoanei. Acest tribunal este competent si in cazul cind persoana juridica, pierzindusi personalitatea de plin drept, nu poate consimti sa puna capat activitatii sale.
Chemarea in judecata se face la staruinta oricarei persoane interesate.
Procedura va fi de urgenta; termenul de prima infatisare va fi de cel mult 15 zile libere de la data primirii citatiei. Judecata se va face cu precadere.
Hotarirea va fi fara drept de opozitie, cu apel in termen de 20 de zile de la pronuntare.
Curtea se va pronunta de urgenta si cu precadere, fara drept de opozitie.
Art.97. - Litigiile intre asociatie si asociati se judeca tot de tribunalul de la sediul principal al asociatiei.
Toate celelalte litigii ce eventual s-ar ivi in timpul functionarii sau lichidarii, se vor judeca potrivit dreptului comun, insa pentru toate instantele cu termenele prescurtate asa cum se arata in art. 901-905 din actualul cod comercial din vechiul regat, care in privinta acestor termene in materia persoanelor juridice se va aplica pe intreg teritoriul Statului roman.
Art.98. - Ministerul public va pune concluzii ca parte alaturata in toate chestiunile ce intereseaza o persoana juridica, in afara de cazurile in care i se atribuie prin legea de fata rolul de o parte principala. In fata comisiei superioare a persoanelor juridice concluziile sint puse de procurorul general al Inaltei Curti de casatie.
CAPITOLUL 6
Comisia superioara a persoanelor juridice
Art.99. - Pe linga ministerul de justitie va functiona o comisie superioara a persoanelor juridice care va indeplini atributiile prevazute in art. 19, 26, 27,7 6 , 78, 82, 101, 102, 103 din legea de fata si orice alte atributii ce i se vor mai da prin legi si regulamente.
Secretariatul comisiei va inscrie intr-un registru general toate persoanele juridice din tara cazind sub prevederile legii de fata. In acest scop, fiecare departament este obligat sa comunice comisiei superioare tabelul persoanelor juridice ce cad sub supravegherea si controlul lor, si in fiecare an modificarile ce ar trebui aduse acestor tabele, fie prin inscrierea noilor persoane juridice recunoscute, fie prin radierea acelora carora li s-a ridicat aceasta calitate.
Art.100. - Comisia superioara a persoanelor juridice va functiona sub presedintia I.P.S.S. Mitropolitul Primat, in lipsa sa, a ministrului de justitie, si va fi compusa din membrii urmatori:

1. Ministrul justitiei
2. Ministrul departamentului sau ministrii departamentelor care reprezinta interesele servite de asociatia sau fundatia interesata in chestiunea depusa inaintea comisiei;
3. Prim-presedintele Inaltei Curti de Casatie si justitie sau, in caz de impiedicare, de cel mai vechi presedinte de sectie al aceleiasi Inalte Curti;
4. Presedintele Inaltei Curti de Conturi si in caz de impiedicare, un consilier delegat de presedinte;
5. Directorul general sau administratorul institutiei de Stat, care serveste interesul similar celui servit de asociatie sau fundatie adusa inaintea comisiei;
6. Presedintele Academiei Romane si in caz de impiedicare, un membru delegat de presedinte;
7. Un efor delegat de eforii spitalelor civile;
8. Doi efori, epitropi sau administratori al uneia din cele mai importante persoane juridice din tara, numiti de ministrul justitiei si prin decret regal;
9. Directorul afacerilor judiciare din ministerul de justitie care indeplineste si oficiul de secretar al comisiei;
10. Un rector de universitate numit de ministru;
11. Doi din cei mai reputati juristi din tara.

Procurorul general al Curtii de Casatie face parte din comisie numai cu vot consultativ. Mandatul membrilor numiti de ministrul justitiei se da o perioada de cinci ani.
Art.101. - Comisia lucreaza cu majoritatea membrilor prezenti, dupa regulamentul de aplicare al legii. Toate deciziile se dau in scris si motivat.
Comisia este tinuta de a chema pe reprezentantul autorizat al persoanei juridice interesate. Neprezentarea persoanei juridice nu da dreptul la o a doua chemare.

Pentru pregatirea lucrarilor, comisia poate sa aleaga din sinul sau o delegatie permanenta compusa din cel mult trei membrii.
Comisia poate forma din sinul sau o delegatie permanenta compusa din cel mult trei membrii in vederea anchetelor sau culegerea informatiilor necesare hotaririlor sale si supravegherea executarii acestor hotariri.
Nici intr-un caz insa aceasta delegatie permanenta nu poate da decizii care sint exclusiv de competenta comisiei plenare.

CAPITOLUL 7

Uniunile, federatiile sau gruparile de persoane juridice

Art.102. - Doua sau mai multe persoane juridice se vor putea constitui in uniuni sau federatii.
Aceste uniuni sau federatii nu pot dobindi personalitatea juridica decit de la Curtea de apel in circumscriptia careia urmeaza ca uniunea sau federatia sasi aiba sediul principal.
Avizul comisiei superioare a persoanelor juridice se va cere obligator in toate cazurile.
Personalitatea juridica nu se poate recunoaste decit daca se constata, din punctul de vedere al realizarii scopului general urmarit, necesitatea uniunii sau federalizarii.
Art.103. - Procedura pentru dobindirea personalitatii juridice este aceea prevazuta la art. 3 din aceasta lege.
Reprezentantii uniunii sau federatiei sint obligati ca la cererea de recunoastere si inscriere sa indice numarul, numele si sediul persoanelor juridice care o formeaza si copii de pe deciziile prin care s-a recunoscut fiecareia personalitatea juridica.
Art.104. - Statutele uniunilor, federatiilor sau gruparilor de persoane juridice trebuie sa cuprinda regulile dupa care aceste persoane juridice aderente vor fi reprezentate in consiliul de administratie si in adunarile generale ale acestor uniuni, federatii sau grupari.
Statutele vor trebui sa cuprinda si conditiile sub care se face aderarea.
Cererea lor de inscriere nu va fi admisa in caz de neobservare a acestor dispozitii.

CAPITOLUL 8

Dispozitii finale

Art.105. - Un regulament va determina in amanunt modul de aplicare al prezentei legi.
Art.106. - Dispozitiile de sub art. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 44, 45, 53, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103 si 104 sint de ordine publica.
Legile speciale privitoare la asociatii sau sindicate profesionale ramin in vigoare, intrucit nu contravin dispozitiilor de ordine publica din legea de fata.
Art.107. - Orice dispozitii contrare acestei legi sint si ramin abrogate.

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:46

2.5 17/1992 számú Rendelet, az 1992/1993-as tanévben az állami felsőoktatási intézményekbe történő tandíjfizetés bevezetéséről.

Román nyelven.

ORDONANȚĂ nr.17 din 20 august 1992 privind introducerea taxei de studiu la invatamantul superior de stat, in anul universitar 1992/1993, pentru studentii admisi peste planul de scolarizare aprobat prin hotarare de Guvern

Identificare act:

Numar/data: **Ordonanţă nr.17 din 20 august 1992**
Emitent: **Guvern**
Aprobata prin: **L. nr.89/1993**

Procesul legislativ la:
- Senat:
P.L. nr. **L130/1992**

Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza
În vigoare: temporar
Publicare: M.Of. nr. 209/26 aug. 1992 ..... text

Functie pasiva:

Aprobată: →**L. nr.89/1993** referitoare la unele ordonanţe ale Guvernului emise în baza Legii nr.81/1992 privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanţe şi autorizarea contractării şi garantării unor credite externe

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:47

ORDONANȚĂ nr.17 din 20 august 1992 privind introducerea taxei de studiu la invatamantul superior de stat, in anul universitar 1992/1993, pentru studentii admisi peste planul de scolarizare aprobat prin hotarare de Guvern

Textul actului publicat în M.Of. nr. 209/26 aug. 1992

EMITENT: GUVERN

APARUTA IN MONITORUL OFICIAL Nr. 209 DIN 26/08/92

In temeiul art. 114 din Constitutia Romaniei si al art. 1 lit. a) din Legea nr. 81/1992 privind abilitarea Guvernului de a emite ordonante si autorizarea contractarii si garantarii unor credite externe, Guvernul Romaniei emite urmatoarea ordonanta:

ART. 1

In anul universitar 1992/1993, institutiile de invatamint superior de stat pot scolariza studenti in anul I de studii peste numarul de locuri aprobat prin hotarire de Guvern. Numarul maxim de locuri care depaseste pe cel aprobat prin hotarire de Guvern se stabiliste de Ministerul Invatamintului si Stiintei, la propunerea fiecarei institutii de invatamint superior, in functie de capacitatea de cuprinderea a acesteia.

Ocuparea locurilor stabilite peste planul de scolarizare aprobat prin hotarire de Guvern se face prin concurs de admitere, in ordinea descrescinda a mediilor, cu conditia obtinerii cel putin a mediei generale 5.

ART. 2

Studentii admisi in conditiile prevazute la art. 1 din prezenta ordonanta suporta taxa de studiu care se stabileste de fiecare institutie de invatamint superior. Cuantumul taxei de studiu trebuie sa acopere toate cheltuielile de instruire, inclusiv salariile cadrelor didactice si ale personalului auxiliar si de servire.

ART. 3

Cuantumul taxei de studiu si modalitatile de plata se stabilesc de Senatul fiecarei institutii de invatamint superior si sint facute publice in timp util. Taxa de studiu se achita pe intregul an universitar (12 luni).

ART. 4

Sumele incasate din taxa de studiu reprezinta surse de venit la fondul special pentru invatamint, constituit potrivit ordonantei.

ART. 5

Studentul care a fost admis in conditiile prevazute la art. 1 din prezenta ordonanta in care se retrage din invatamint in timpul anului universitar suporta taxa de studiu, inclusiv pe luna in care s-a retras.

ART. 6

Studentii admisi in conditiile prevazute la art. 1 din prezenta ordonanta nu beneficiaza de burse de studiu si nu pot revendica locuri de cazare in caminele studentesti, decit in caz de disponibilitate;

ART. 7

Prevederile din prezenta ordonanta modifica in mod corespunzator art. 5 din Legea nr. 28 din 26 decembrie 1978.

PRIM-MINISTRU THEODOR STOLOJAN Contrasemneaza:

Ministrul invatamintului si stiintei, Mihail Golu Ministrul economiei si finantelor, George Danielescu Ministrul bugetului, veniturilor statului si controlului financiar, Florian Bercea

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:47

2.6 88/1993 számú Törvény a felsőfokú oktatási intézmények akkreditálásáról és az oklevelek elismeréséről.

Román és magyar nyelvű változatok.

LEGE nr.88 din 17 decembrie 1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Descriptori | Temei legal pentru | Contestari | Trimiteri de la

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.88 din 17 decembrie 1993**

Emitent: **Parlament**

Procesul legislativ la:
- Senat:
P.L. nr. **L33/1993**

Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza
În vigoare: da
Publicare: M.Of. nr. 307/27 dec. 1993 text
Republicare: M.Of. nr. 552/11 noi. 1999

Functie pasiva:

Promulgată: →D. nr.219/1993 pentru promulgarea Legii privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoasterea diplomelor
Modificată: →L. nr.144/1999 pentru modificarea şi completarea Legii nr.88/1993 privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor
Republicare: M.Of. nr. 552/11 noi. 1999

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:49

LEGE nr.88 din 17 decembrie 1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Textul actului publicat în M.Of. nr. 307/27 dec. 1993

EMITENT: PARLAMENTUL ROMANIEI

aparuta in MONITORUL OFICIAL nr. 307 din 27 decembrie 1993

Parlamentul Romaniei adopta prezenta lege.
CAP. 1
Dispozitii generale
ART. 1
Institutiile de invatamint superior se infiinteaza prin lege.
ART. 2
Institutiile de invatamint superior functioneaza pe principiul nonprofit, in conformitate cu criteriile si standardele de evaluare academica si acreditare prevazute in prezenta lege.
ART. 3
(1) Procesul de acreditare a institutiilor de invatamint superior cuprinde doua faze:
a) autorizarea de functionare provizorie, in conditiile prevazute de art. 2 din prezenta lege, care acorda dreptul de organizare a admiterii;
b) acreditarea, care acorda dreptul de a organiza examen de licenta sau, dupa caz, de absolvire si de a elibera diplome recunoscute de Ministerul Invatamintului.
(2) Acreditarea trebuie obtinuta dupa 2 ani de la data absolvirii primei promotii.
ART. 4
(1) In vederea evaluarii si acreditarii institutiilor de invatamint superior, se infiinteaza Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si comisiile de evaluare, pe profiluri sau specializari, in subordinea acestuia.
(2) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare este constituit din 19-20 membri si numit de Parlament, la propunerea Guvernului.
(3) Lista candidatilor pentru Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare se face publica; contestatiile la aceasta lista se depun la Ministerul Invatamintului in termen de 15 zile de la publicare.
Dupa rezolvarea contestatiilor, ministrul invatamintului definitiveaza lista candidatilor si o inainteaza la Guvern.
(4) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare se reinnoieste o data la 4 ani cu 1/3 din numarul membrilor sai.
(5) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare este format din persoane recunoscute pentru competenta profesionala, probitate morala si impartialitate.
(6) Presedintele, vicepresedintele si secretarul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare sint alesi de consiliu, dintre membrii sai, la propunerea ministrului invatamintului.
(7) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare stabileste comisiile de evaluare si numeste membrii acestora din rindul specialistilor propusi de consiliile profesorale ale facultatilor de profil, precum si din rindul altor specialisti.
(8) Comisiile de evaluare sint organisme permanente compuse din 7-9 membri, care se inlocuiesc in proportie de 1/3 o data la 4 ani. Presedintele, vicepresedintele si secretarul fiecarei comisii sint numiti de catre Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare.
(9) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare are dreptul sa foloseasca experti si un aparat tehnic propriu.
(10) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare si consiliile de evaluare isi desfasoara activitatea pe baza regulamentelor aprobate prin hotarire a Guvernului.
ART. 5
(1) Procedura de autorizare pentru functionare provizorie cuprinde urmatoarele operatiuni:
a) institutiile interesate in organizarea si desfasurarea unei activitati de invatamint superior elaboreaza un raport de autoevaluare pe baza criteriilor generale cuprinse in prezenta lege. Raportul de autoevaluare se anexeaza la cererea de acreditare si se inainteaza Ministerului Invatamintului. Acesta transmite de indata raportul de autoevaluare catre Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare;
b) comisiile de evaluare prevazute la art. 4 alin. (7) din prezenta lege intocmesc rapoarte de evaluare pe baza analizei raportului de autoevaluare si a verificarii indeplinirii standardelor corespunzatoare criteriilor generale cuprinse in lege;
c) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare elaboreaza propriul sau raport, pe baza rapoartelor de evaluare ale comisiilor din subordine, in care propune acordarea sau, dupa caz, neacordarea autorizatiei de functionare provizorie pentru fiecare facultate, colegiu sau specializare in parte.
Rapoartele comisiilor de evaluare si raportul propriu al Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare constituie inscrisuri publice, cu toate consecintele prevazute de lege;
d) in baza raportului Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare si a avizului ministrului invatamintului, Guvernul acorda institutiilor solicitante autorizatia de functionare provizorie pentru facultatile, colegiile si specializarile care indeplinesc standardele prevazute in prezenta lege.
(2) Modificarea structurii institutiei de invatamint superior in perioada de functionare provizorie se supune aceleiasi proceduri de evaluare.
ART. 6
Procedura de acreditare se declanseaza dupa 2 ani de la data absolvirii primei promotii pentru facultatile, colegiile si specializarile care indeplinesc standardele prevazute in prezenta lege. Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, impreuna cu comisiile din subordine, intocmeste un raport de evaluare, in baza caruia Guvernul elaboreaza proiectul de lege privind infiintarea institutiei de invatamint superior cu facultatile, colegiile si specializarile propuse spre acreditare.
ART. 7
In cazul unui raport de evaluare negativ pentru toate facultatile, colegiile si specializarile, prin hotarire a Guvernului se retrage autorizatia de functionare provizorie institutiei respective.
ART. 8
Institutia de invatamint superior autorizata provizoriu are dreptul de a angaja si promova prin concurs personal didactic, auxiliar si administrativ, in conditiile legii.
ART. 9
Facultatile, colegiile si specializarile institutiei de invatamint superior se supun periodic, din 5 in 5 ani, evaluarii academice de catre Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare. In situatia unui raport nefavorabil al acestuia, Ministerul Invatamintului avertizeaza institutia de invatamint superior cu privire la facultatea, colegiul sau specializarea in cauza si, dupa un an, in baza unei noi evaluari cu rezultat negativ, prin ordin al ministrului invatamintului, se dispune incetarea scolarizarii in facultatea, colegiul sau specializarea in cauza, incepind cu anul I.
ART. 10
(1) In situatia in care nici o facultate, nici un colegiu sau nici o specializare a unei institutii de invatamint superior nu mai indeplineste standardele corespunzatoare criteriilor de evaluare academica la care este supusa periodic, institutia de invatamint se desfiinteaza prin lege.
(2) Proiectul de lege privind desfiintarea institutiei de invatamint superior se inainteaza Parlamentului de catre Guvern, la propunerea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare.
ART. 11
(1) Studentii institutiei de invatamint superior de stat care isi inceteaza activitatea pot sa-si continue studiile in cadru oricarei institutii de invatamint superior acreditate sau autorizate provizoriu, cu acordul institutiei de invatamint superior primitoare si cu respectarea criteriilor si conditiilor stabilite de senatul universitar al acesteia.

(2) Studentii institutiei de invatamint superior particular care isi inceteaza activitatea pot sa-si continue studiile in cadrul oricarei institutii de invatamint superior particular acreditate sau autorizate provizoriu, cu acordul institutiei de invatamint superior primitoare si cu respectarea conditiilor si criteriilor stabilite de senatul universitar al acesteia.
ART. 12
Institutiile de invatamint superior in functiune la data de 22 decembrie 1989 sint supuse numai procedurii de evaluare academica periodica, conform art. 9 din prezenta lege.
ART. 13
(1) Cheltuielile privind organizarea si functionarea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si ale comisiilor din subordine sint prevazute in bugetul propriu.
(2) Institutiile interesate in organizarea si desfasurarea unei activitati de invatamint superior achita la data depunerii cererii o taxa pentru fiecare faza a procedurii de acreditare pentru fiecare profil sau specializare, in cuantumul a zece salarii lunare brute de profesor universitar din invatamintul de stat, cu vechime maxima. Taxa se depune in contul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare.
ART. 14
Examenul de licenta sau, dupa caz, de absolvire, sustinut la institutiile, facultatile, colegiile si specializarile acreditate, se desfasoara potrivit metodologiei aprobate de Ministerul Invatamintului.
ART. 15
Diplomele de licenta sau, dupa caz, de absolvire eliberate de institutiile de invatamint superior pentru absolventii facultatilor, colegiilor sau specializarilor acreditate sint recunoscute de drept de catre Ministerul Invatamintului.
ART. 16
Institutiile de invatamint superior pot organiza admiterea si pot continua activitatea de invatamint la specializarile pentru care au obtinut autorizatia de functionare provizorie sau acreditarea.
ART. 17
Au dreptul de organizare a doctoratului, a activitatii postuniversitare si de perfectionare numai institutiile de invatamint superior care indeplinesc conditiile stabilite prin Legea invatamintului.
ART. 18
Rapoartele Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si avizul ministrului invatamintului se aduc si la cunostinta institutiilor care solicita organizarea si desfasurarea unei activitati de invatamin superior.
CAP. 2
Criterii si standarde de evaluare academica si acreditare
ART. 19
(1) Procedura de evaluare academica si acreditare se bazeaza pe un ansamblu de criterii generale si standarde obligatorii.
(2) Criteriile se refera la domeniile fundamentale de organizare si functionare specifice institutiilor de invatamint superior: personal didactic, continut, baza materiala, activitate de cercetare si activitate financiara.
(3) Standardele corespund fiecarui criteriu si indica nivelurile minime obligatorii in procesul de evaluare si acreditare. Aceste niveluri sint diferentiate pentru perioada functionarii provizorii sau pentru perioada ulterioara infiintarii prin lege.
ART. 20
(1) Prin personal didactic, conform prezentei legi, se intelege personalul care desfasoara activitati didactice in institutia de invatamint superior.
(2) Personalul didactic trebuie sa indeplineasca cerintele legale pentru ocuparea posturilor didactice.
(3) Pentru obtinerea autorizatiei de functionare provizorie, institutia trebuie sa aiba la fiecare facultate, colegiu si specializare cel putin 70% din posturi, constituite conform normativelor legale, acoperite cu cadre didactice titularizate in invatamintul superior dupa normele legale, si cel putin 30% cadre didactice cu grad de profesor si conferentiar, angajate cu norma de baza sau cu statut de cadru didactic asociat.
(4) Pentru obtinerea acreditarii, institutia de invatamint superior trebuie sa aiba la fiecare facultate, colegfiu si specializare cel putin 50% cadre didactice cu norma de baza, titularizate in invatamintul superior dupa normele legale, iar dintre acestea, cel putin 30% sa fie profesori si conferentiari.
(5) Pentru obtinerea acreditarii, personalul de conducere al institutiei de invatamint superior (rector, prorector, decan, prodecan, secretar stiintific), precum si sefii de catedra trebuie sa fie cadre didactice cu norma de baza in institutie si sa aiba gradul de profesor sau conferentiar universitar titular.
ART. 21
(1) Pentru obtinerea autorizatiei de functionare si pentru acreditare, planurile de invatamint trebuie sa cuprinda discipline obligatorii, optionale si facultative, corespunzator standardelor stabilite pe plan national.
(2) Programele analitice ale disciplinelor de studiu trebuie sa raspunda acelorasi cerinte ca si planurile de invatamint.
ART. 22
Formatiunile de studiu (serii, grupe, subgrupe) trebuie sa respecte normele legale.
ART. 23
(1) Pentru obtinerea acreditarii institutiei de invatamint superior, titularii de discipline au obligatia de a fi elaborat cursuri si alte lucrari necesare procesului de invatamint.
(2) Conducerea institutiei de invatamint superior are obligatia de a asigura multiplicarea lucrarilor sus-mentionate in numar corespunzator si de a le pune la dispozita studentilor.
ART. 24
(1) In vederea acreditarii, primele trei serii de absolventi ai institutiilor de invatamint superior autorizate provizoriu sustin examenul de licenta sau, dupa caz, de absolvire la facultatile, respectiv colegiile stabilite de Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare.
(2) Din comisiile de examinare nu pot face parte cadrele didactice care au desfasurat activitati la facultatile sau colegiile de la care provin candidatii ce urmeza sa sustina examenul de licenta sau de absolvire, in conditiile prevazute la alin. (1).
(3) Diplomele de licenta sau, dupa caz, de absolvire pentru cei care promoveaza examenele in conditiile prevazute la alin. (1) se elibereaza de institutia organizatoare. In aceeste diplome se specifica obligatoriu institutia care a asigurat scolarizarea. Diplomele sint recunoscute de Ministerul Invatamintului.
(4) Pentru acreditare, pe linga indeplinirea celorlalte conditii prevazute de lege, este necesar ca minimum 51% din totalul absolventilor fiecareia dintre primele trei serii sa promoveze examenul de licenta sau, dupa caz, de absolvire.
(5) In cazul in care una dintre primele serii de absolventi nu indeplineste condita prevazuta la alin. (4), facultatea, colegiul sau specializarea pierde dreptul de scolarizare pentru anul I, incepind cu urmatorul an universitar.
(6) In perioada de functionare provizorie, institutia de invatamint superior este obligata sa respecte standardele care au stat la baza acordarii autorizatiei.
In acest sens, Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si alte autoritati publice abilitate prin lege efectueaza controale anuale si ori de cite ori se considera necesar.
In situatia constatarii neindeplinirii conditiilor prevazute prin prezenta lege se aplica dispozitiile alin. (5).

ART. 25
(1) Baza materiala a institutiei de invatamint superior trebuie sa corespunda standardelor desfasurarii unui proces instructiv-educativ de calitate.
(2) Pentru obtinerea autorizatiei de functionare provizorie, institutia trebuie sa faca dovada ca dispune de:
a) spatii adecvate procesului de invatamint in proprietate sau prin inchiriere;
b) laboratoare proprii sau inchiriate, cu dotare corespunzatoare pentru un an in avans fata de anul scolarizat;
c) biblioteca dotata cu sala de lectura si fond de carte propriu, corespunzator continutului disciplinelor predate si nivelului acestora.
(3) Pentru obtinerea acreditarii, institutia de invatamint superior trebuie sa faca dovada ca in perioada de functionare provizorie a utilizat cel putin 25% din venituri pentru investitii in baza materiala proprie.
(4) Dupa doua cicluri de scolarizare ulterioare infiintarii prin lege, institutia de invatamint superior trebuie sa faca dovada ca dispune in proprietate de cel putin 50% din spatiile de invatamint si ca, in toata perioada anterioara, a utilizat cel putin 25% din venituri pentru investitii in baza materiala proprie.
ART.26
Institutiile care solicita autorizatia de functionare provizorie sau acreditarea trebuie sa dovedeasca faptul ca personalul didactic si de cercetare propriu desfasoara activitati de cercetare stiintifica valorificate prin publicatii, contracte, expertize, consultanta sau prin alte modalitati.
ART. 27
La evaluarea academica periodica a institutiilor, facultatilor, colegiilor si specializarilor trebuie indeplinite standardele stabilite pentru procesul de acreditare si celelalte prevederi legale.
CAP. 3
Dispozitii tranzitorii si finale
ART. 28
Institutiile cu activitati de invatamint superior infiintate dupa 22 decembrie 1989 sint obligate sa solicite autorizatia de functionare provizorie in termen de 6 luni de la intrarea in vigoare a prezentei legi.
ART. 29
Autorizarea provizorie si acreditarea recunosc valabilitatea intregii activitati desfasurate de institutiile de invatamint superior pina la data acordarii acestora.
ART. 30
In intelesul prezentei legi, filialele institutiilor, facultatilor, colegiilor sau specializarilor sint considerate unitati distincte. Acestea se supun separat procedurii de evaluare academica si acreditare prevazute in prezenta lege.
ART. 31
Denumirea de universitate poate fi folosita numai de institutia de invatamint superior autorizata sau acreditata.
ART. 32
(1) Cadrul didactic cu functia de baza la o institutie de invatamint de stat sau particular poate efectua activitati didactice prin asociere, indiferent de forma de angajare, la alte institutii de invatamint superior, pina la cel mult echivalentul unei norme didactice stabilite in conformitate cu dispozitiile legale.
(2) Prevederile alin. (1) se aplica si personalului didactic asociat institutiilor de invatamint superior, provenit din alte sectoare de activitate.
(3) Cadrul didactic asociat are obligatia de a face cunoscut, prin declaratie scrisa, conducatorului institutiei in care are functia de baza, precum si rectorilor institutiilor la care este asociat, numarul orelor didactice prestate prin asociere.
ART. 33
(1) In termen de 60 de zile de la data intrarii in vigoare a prezentei legi, Guvernul propune Parlamentului constituirea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare.
(2) In termen de 30 de zile de la constituire, Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare stabileste comisiile de evaluare din subordine si numeste membrii acestora.
(3) In acelasi interval, Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare elaboreaza regulamentele proprii de functionare.
ART. 34
(1) Continuarea activitatii de invatamint superior in alte conditii decit cele prevazute prin prezenta lege atrage dupa sine raspunderea legala a celor vinovati.
(2) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare face publica lista cuprinzind facultatile, colegiile si specializarile care nu au fost autorizate provizoriu sau acreditate.
Aceasta lege a fost adoptata de Senat in sedinta din 16 noiembrie 1993, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constitutia Romaniei.
PRESEDINTELE SENATULUI prof. univ. dr. OLIVIU GHERMAN Aceasta lege a fost adoptata de Camera Deputatilor in sedinta din 16 noiembrie 1993, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constitutia Romaniei.
p. PRESEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR MARTIAN DAN ----------

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:49

A 88/1993 számú Törvény a magán felsõoktatási intézmények akkreditálásáról és az oklevelek elismeréséről

In. www.htof.hu

1.§.

A magán felsõoktatási intézmények kizárólag törvény alapján létesíthetõk.

2.§.

(1) A magán felsõoktatási intézmények a non-profit elv alapján mûködnek a törvényes keretek és az akadémiai követelmények figyelembe vételével.

(2) A magán felsõoktatási intézmények a törvény elõírásai szerint a következõ elnevezések alatt mûködhetnek: egyetemek, fõiskolák, akadémiák.

3.§

(1) A felsõoktatási intézmények akkreditálásának folyamata két szakaszból áll:

a) az ideiglenes mûködési engedélyezésbõl, mely jogot ad felvételi vizsgák szervezésére és oktatási folyamat lebonyolítására

b) az akkreditációs eljárás, amely jogot ad államvizsga szervezésére és az Oktatási Minisztérium által elismert oklevelek kibocsátására

(2) A tanítási/ képzési folyamat minõségét idõszakos ellenõrzések alapján biztosítják.

(3) A minõsítések az illetõ oktatási intézmény képzési- és intézményi struktúra szintjén valósulnak meg. Az intézményi struktúra minõsítését tanszékek, karok, és intézmények szintjén valósul meg.

(4) A minõsítési felmérések intézményi belsõ felmérések és külsõ, az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács felmérései alapján valósulnak meg a törvényes keretek között.

4.§

(1) A felsõoktatási intézményeknek az oktatási folyamat minõségét biztosító ellenõrzése és akkreditálása céljából létrehozzák a Parlament által ellenõrzött Országos Akadémiai Minõsítési Tanácsot, amelynek alárendeltségébe ágazat és/vagy szakok szerinti minõsítési bizottságok tartoznak.

(2) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács tagjainak száma 19-21 és a Kormány javaslatára a Parlament nevezi ki õket.

(3) A jelölt személyek névsorát az Oktatási Minisztérium állítja össze az akkreditált intézmények javaslatai alapján, és nyilvánosságra hozzák. Az illetõ névsorra vonatkozó ellenvetéseket a közzétételtõl számított 15 napon belül kell benyújtani az Oktatási Minisztériumhoz. Az ellenvetések megoldása után az Oktatási Minisztérium véglegesíti a névsort és a Kormány elé, terjeszti.

(4) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács tagjai számának az egyharmada 4 évenként újraválasztandó.

(5) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács tagjait szakmailag és erkölcsileg elismert személyek közül választják.

(6) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács elnökét, alelnökét és titkárát az oktatásügyi miniszter javaslatára a Tanács választja a tagjai közül.

(7) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács létesíti a minõsítési bizottságokat és nevezi ki ennek tagjait az akkreditált felsõoktatási intézmények által javasolt szakemberek közül.

(8) A minõsítési bizottságok állandó szervek, 7-9 taggal, melynek az egyharmada 4 évenként újraválasztandó. A minõsítési bizottságok elnökét, alelnökét és titkárát az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács nevezi ki.

(9) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanácsnak jogában áll saját szakembereket és infrastruktúrát használni.

(10) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács és a minõsítési bizottságok Kormányhatározat alapján jóváhagyott szabályzatok alapján végzik tevékenységüket.

5.§.

(1) Az ideiglenes mûködés engedélyezésének eljárása a következõ szakaszokat öleli fel:

a. A felsõoktatási tevékenység megszervezésében és lebonyolításában érdekelt intézmény valamennyi szak és képzés tekintetében önkiértékelési jelentést készít, a jelen törvényben foglalt általános kritériumok alapján. Az önkiértékelési jelentést mellékelni kell az Oktatási Minisztériumhoz terjesztendõ kérelemhez, és annak ellenõriznie kell a kérelem törvényességét és a jelentést el kell juttatnia az Országos Akadémiai Minõsítési Tanácshoz.

b. A 4. szakasz (7) bekezdésében említett minõsítési bizottságok az önkiértékelési jelentés, a törvényben foglalt általános kritériumoknak megfelelõ szabványok teljesítése feletti ellenõrzés, valamint az igénylõ intézménynél tett látogatások alapján kiértékelési jelentést készítenek;

c. Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács az alárendelt bizottságok kiértékelési jelentései és saját ténymegállapításai alapján jelentést dolgoz ki, amelyben minden egyes kar, tanszék vagy szak tekintetében külön javasolja az ideiglenes mûködési engedélyeztetést vagy ennek elutasítását; az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács jelentése közlendõ az Oktatási Minisztériummal és a kérelmezõ intézménnyel;

d. Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács jelentése és az oktatásügyi miniszter véleményezése alapján az Oktatási Minisztérium kidolgozza a Kormányhatározat tervezetét, a Kormány pedig ideiglenes mûködési engedélyt bocsát ki a kérelmezõ intézmény számára a jelen törvényben elõírt szabványoknak eleget tevõ karok és szakok tekintetében.

(2) Egy magán felsõoktatási intézmény létesítése különválás útján csak törvény alapján lehetséges, az illetõ intézmény szenátusának javaslata alapján, a minõsítési és akkreditációs eljárások teljesítése után.
(3) Egy magán felsõoktatási intézmény létesítése intézmények vagy karok egyesülése útján csak törvény alapján lehetséges, az illetõ intézmények szenátusának javaslata alapján, a minõsítési és akkreditációs eljárások teljesítése után.
(4) Az elõzõ bekezdésekben említett létesítési módozatok alapján létrehozott felsõoktatási intézmény kell, rendelkezzen legalább egy, román tannyelvû karral az alapítás folyamatba tételekor.

6.§.
(1) Az akkreditációs eljárást az illetõ intézmény kérelmére indítják el azokra a karokra, szakokra és képzésekre vonatkozóan, melyek teljesítik a törvény által meghatározott feltételeket.
(2) A kérelem benyújtásának határideje, az ideiglenes mûködési engedély visszavonásával járó büntetés terhe alatt, nem haladhatja meg az ennek elnyerése utáni harmadik végzõs évfolyamot követõ 2 évet.
(3) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács az alárendelt bizottságokkal együtt értékelési jelentést készít, amely alapján a Kormány törvénytervezetet kezdeményez a felsõoktatási intézménynek az akkreditálásra javasolt karok, szakok létrehozására.

7.§.
(1) Amennyiben a minõsítési eljárások negatív értékelési jelentést eredményeznek minden szakra és karra vonatkozóan az illetõ felsõoktatási intézmény ideiglenes mûködési engedélyét Kormányhatározat útján, visszavonják és az illetõ intézményt, beszüntetik az elsõ évfolyammal kezdõdõen.
(2) Amennyiben a minõsítési eljárások negatív értékelési jelentést eredményeznek egyes szakokat és karokat illetõen az ideiglenes mûködési engedélyt, visszavonják ezekre vonatkozóan és beszüntetik az elsõ évfolyammal kezdõdõen.

8.§.
(1) Az ideiglenes mûködési engedéllyel rendelkezõ felsõoktatási intézmény jogában áll versenyvizsga alapján, a törvényes keretek között tanügyi személyzet alkalmazása.

9.§.
(1) Az ideiglenes mûködési engedéllyel rendelkezõ felsõoktatási intézmény karai és szakjai 5 évenként az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács idõszakos akadémiai minõsítésének alávetendõk. A Országos Akadémiai Minõsítési Tanács kedvezõtlen jelentése esetén az Oktatási Minisztérium felhívja az illetõ oktatási intézmény figyelmét az érintett karra, tanszékre, szakra vonatkozóan és egy év után, ha az újabb értékelés eredménye is negatív, az oktatásügyi miniszteri rendelet alapján utasítja az érintett kar, tanszék vagy szak beiskolázásának megszüntetését az elsõ évfolyammal kezdve.
(2) Azon akkreditált szakok, melyek tekintetében a jelen törvény hatályba lépésétõl számított legfeljebb egy beiskolázási ciklus határidejéig nem nyújtanak be idõszakos kiértékelésre vonatkozó jelentést felszámolandók. Az Oktatási Minisztérium köteles az illetõ jelentések benyújtási határidejének lejártát legalább 6 hónappal megelõzõen figyelmeztetni a felsõoktatási intézményt.
(3) Az újonnan létesített felsõoktatási intézmények az akkreditálás elnyerését követõ 5 év folyamán esetenként alávetendõk az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács általi évi ellenõrzésnek, mely felügyeli az akkreditációs jogszabályok teljesítését. Ezek az ellenõrzések díjmentesek.

10.§.
(1) Abban az esetben, ha a felsõoktatási intézmény egyetlen karra, tanszéke vagy szaka sem tesz eleget az idõszakos akadémiai minõsítés kritériumainak megfelelõ minõsítési szinteknek, a felsõoktatási intézmény törvény alapján megszüntetik.
(2) A Kormány, az illetõ felsõoktatási intézmény megszüntetésérõl szóló törvénytervezetét, az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács javaslata alapján, a Parlament elé kell terjesztenie.
(3) A valamely felsõoktatási intézmény megszüntetésére vonatkozó hivatalos irattal a törvény feltételei között rendezni kell a hallgatók helyzetét és az anyagi alapot.

11.§.
(1) A felsõoktatási intézményeknek az 1989. december 22-én mûködésben lévõ karai, kollégiumai és szakjai csak idõszakos akadémiai minõsítési eljárásoknak vetendõk alá ,a 9.szakasznak megfelelõen.

12.§.

(1) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács és a minõsítési bizottságok szervezésével és mûködésével, valamint a szakértõkkel kapcsolatos kiadásokat elõ kell irányozni a saját költségvetésben.
(2) A valamely felsõoktatási intézmény tevékenység megszervezésében és lebonyolításában érdekelt intézményeknek a kérelmük benyújtásának idõpontjában minden egyes kar, tanszék és szak akkreditálására irányuló eljárás valamennyi szakasza tekintetében be kell fizetniük az állami oktatásban maximális szolgálati idõvel rendelkezõ egyetemi professzor havi bruttó fizetésének tízszeresének megfelelõ illetéket.
(3) A 9.szakasz (1) bekezdésében elõírt idõszakos akadémiai kiértékelés tekintetében az illeték minden egyes kar, tanszék és szak tekintetében az állami oktatásban maximális szolgálati idõvel rendelkezõ egyetemi professzor havi bruttó fizetésének háromszorosával egyenlõ.
(4) Az elmélyített vagy mesteri tanulmányi programok kiértékelése tekintetében az illeték az állami oktatásban maximális szolgálati idõvel rendelkezõ egyetemi professzor havi bruttó fizetésével egyenlõ.
(5) Az illeték az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács számlájára fizetendõ be.

13.§.
(1) Az akkreditált intézményekben, karokon, tanszékeken, szakosításokon a licenc-, a diploma vagy abszolválási vizsga az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott általános kritériumoknak és az egyetemi szenátus által jóváhagyott sajátos kritériumoknak megfelelõen bonyolítandó le.

14.§.
(1) A felsõoktatási intézmények által az akkreditált karok, kollégiumok vagy szakok végzõs hallgatói számára kibocsátott okleveleket jog szerint elismeri az Oktatási Minisztérium.

15.§.
(1) A felsõoktatási intézmények azon szakok tekintetében szervezhetnek felvételi vizsgákat és folytathatnak oktatási tevékenységet, melyek tekintetében elnyerték az ideiglenes mûködési engedélyt vagy akkreditációt.

16.§.
(1) Posztgraduális oktatás szervezésére, beleértve a doktorátust is, kizárólag a törvénnyel megállapított feltételeknek eleget tévõ akkreditált felsõoktatási intézmények jogosultak.

17.§.
(1) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács jelentései, valamint az oktatási miniszter véleményezése a valamely felsõoktatási intézmény tevékenységének megszervezését és lebonyolítását illetõen az igénylõ intézmények tudomására hozandók. Az oktatási miniszter
véleményezését közölni kell az Országos Akadémiai Minõsítési Tanáccsal is.

18.§.
(1) Az akadémiai minõsítési és akkreditációs eljárás általános kritériumok és kötelezõ minõségi szintek összességén alapul.
(2) A kritériumok a felsõoktatási intézmények sajátos és alapvetõ szervezési és mûködési területeire vonatkoznak, mint például: a tanszemélyzetre, az oktatási programra, az anyagi alapra, a kutatási és pénzügyi tevékenységre, az intézményes és menedzseri struktúrára a jogszabályoknak megfelelõen.
(3) A minõségi szintek egyes kritériumokra vonatkoznak és kötelezõ minimális szinteket képeznek a minõsítési és az akkreditációs folyamat tekintetében. Ezek a szintek az ideiglenes mûködési idõszak vagy a törvénnyel való létesítést követõ idõszak szerint differenciáltak.

19.§.
(1) A jelen törvény szerint tanszemélyzeten az a személy értendõ, mely a felsõoktatási intézmény keretében didaktikai tevékenységet fejt ki.
(2) A tanszemélyzetnek eleget kell tennie a didaktikai állások betöltésére vonatkozó törvényes követelményeknek.
(3) Az intézménynek az ideiglenes mûködési engedély elnyeréséhez minden szak tekintetében a törvényes szabályok szerint kinevezett felsõfokú oktatókkal kell betöltenie a törvényes elõírások szerint létrehozott munkaerõ-állomány legalább 70 százalékát, 20 százalékát pedig olyan egyetemi professzori vagy elõadói ranggal rendelkezõ oktatókkal, melyeket alapnormával vagy társult tanerõi státussal alkalmaztak.
(4) A felsõoktatási intézmény, akkreditálásának elnyerése céljából minden kar, tanszék és szak felsõfokú-oktatásbeli jogosultsággal rendelkezõ oktatóinak fele alapnormával besorolt vagy fenntartott állásban kell legyen, a törvényes elõírások szerint és legalább 20 százalékuk egyetemi professzori és elõadói ranggal kell rendelkezzen.
(5) Az akkreditáció elnyerése céljából a felsõoktatási intézmény vezetõ személyzetének (rektor, rektor-helyettes, dékán, dékán-helyettes), valamint a tanszékvezetõknek fõállású alkalmazotti munkaviszonyban kell állniuk az illetõ intézménnyel, és professzori vagy elõadói ranggal kell rendelkezniük.

20.§.
(1) Az ideiglenes mûködési engedély és az akkreditálás elnyerése érdekében a tanterveknek kötelezõ, választható és fakultatív tantárgyakat kell tartalmaznia az Oktatási Minisztérium által az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács javaslatára megállapított elõírások szerint.
(2) Az egyes tantárgyak analitikus terveinek a tantervekkel azonos követelményeknek kell megfelelniük

21.§.
(1) A tanulmányi formációk (évfolyamok, csoportok, alcsoportok) a törvényes szabályok betartásával szervezendõk.

22.§.

(1) A felsõoktatási intézmény akkreditálása érdekében a tantárgyankénti vezetõ tanárok kötelesek kidolgozott jegyzetekkel, valamint az oktatási folyamathoz szükséges egyéb munkaanyagokkal rendelkezniük.
(2) A felsõoktatási intézmény vezetõsége köteles biztosítani a fent említett munkaanyagok megfelelõ példányszámban való sokszorosítását és a diákok rendelkezésére bocsátását.

23.§.

(1) Az akkreditálás érdekében az ideiglenesen engedélyezett felsõoktatási intézmények elsõ három végzõs évfolyamai hallgatóinak az állam-vagy abszolválási vizsgát az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács által megállapított intézmények keretében kell letenniük.
(2) A vizsgabizottságokban nem vehetnek részt azon karok vagy szakok oktatói , amelyrõl az állam- vagy abszolválási vizsgát az (1) bekezdés feltételei között letenni szándékozó diákok származnak.
(3) Mindazok számára, akik a (1) bekezdés feltételei között sikeresen tették le a vizsgákat, a szervezõ intézmény oklevelet bocsát ki. Az oklevélen kötelezõ feltüntetni a beiskoláztató intézményt. Az Oktatási Minisztérium elismeri ezeket az okleveleket.
(4) Az akkreditáláshoz a törvényben elõírt többi feltétel teljesítése mellett szükséges, hogy az elsõ három végzõs évfolyam összes hallgatójának legalább 51 százaléka a 6.szakasz 2) bekezdésében elõírt határidõig sikeresen államvizsgázzon, vagy az esetnek megfelelõen az abszolváljon.
(5) Amennyiben a (4) bekezdésben elõírt feltételek nem teljesítettek a kar, tanszék vagy szak tekintetében, az I. évfolyammal kezdõdõen megszüntetik az intézményt.
(6) A felsõoktatási intézmény az ideiglenes mûködés idején köteles betartani az engedélyezésnek alapját képezõ feltételeket. Az ideiglenes mûködési engedéllyel rendelkezõ felsõoktatási intézmény struktúráinak és szakjainak mûködési feltételei csak a kiértékelési eljárások újbóli lebonyolításával módosíthatók. Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács valamint a törvény által feljogosított más közhatóság valahányszor szükségesnek véli, díjmentesen, ellenõrzést végezhet. Amennyiben megállapítják a jelen törvényben elõírt feltételek teljesítésének mulasztását, alkalmazandók az (5) bekezdés rendelkezései.

24.§.

(1) A felsõoktatási intézmény anyagi alapjának meg kell felelnie az oktatási-nevelési folyamat minõségi lebonyolításához szükséges standardoknak.
(2) Az ideiglenes mûködési engedély elnyeréséhez az intézménynek bizonyítania kell, hogy rendelkezik:

a. az oktatási folyamatnak megfelelõ saját vagy bérelt helyiségekkel

b. saját vagy bérelt laboratóriumokkal, a beiskolázási évet követõ év tekintetében is biztosított ellátmányozással

c. saját olvasóteremmel és a tantárgyak tartalmának és szintjének megfelelõ könyvállománnyal rendelkezõ könyvtárral

(3) Az akkreditálás elnyerése érdekében a felsõoktatási intézménynek bizonyítania kell, hogy az ideiglenes mûködése idõszakában a bevételeinek legalább 25 százalékát a saját anyagi alapjainak a fejlesztésére fordította.
(4) A törvény általi létesítés utáni két beiskolázási ciklus lejártával a felsõoktatási intézménynek bizonyítania kell, hogy az oktatási helységek legalább fele saját tulajdonában van.

25.§

(1) Az ideiglenes mûködési engedély vagy az akkreditálás elnyerése érdekében a felsõoktatási intézménynek bizonyítania kell, hogy saját oktató és kutató személyzete folyóiratok, szerzõdések, szakvéleményezések, szaktanácsadás vagy egyéb módozatok útján hasznosításra illetve értékesítésre kerülõ tudományos kutatási tevékenységet fejt ki.

26.§.

(1) A karoknak, tanszékeknek és az eseteknek megfelelõen a szakoknak az idõszakos akadémiai értékelésük alkalmával eleget kell tenniük az akkreditációs szabványoknak és a többi törvényes elõírásnak.

27.§.

(1) Az 1989. december 22. után létesített, felsõoktatási tevékenységet kifejtõ, intézmények a jelen törvény hatályba lépésétõl számított 6 hónapos határidõn belül kötelesek ideiglenes mûködési engedélyért folyamodniuk.

28.§.

(1) Az akkreditálás útján elismerik a felsõoktatási intézmény által az akkreditálást megelõzõ teljes tevékenység lebonyolításának érvényességét.

29.§.

(1) A jelen törvény értelmében az intézmények, karok vagy szakok kihelyezett képzései különálló egységeknek tekintendõk. Ezek külön vetendõk alá a jelen törvényben megállapított akadémiai minõsítési és akkreditálási eljárásnak.

30.§.

(1) Kizárólag ideiglenes mûködési engedéllyel rendelkezõ vagy akkreditált felsõoktatási intézmény fejthet ki felsõoktatatási tevékenységet és mûködhet egyetem, tanulmányi intézet vagy akadémia illetve más hasonló elnevezés alatt.
(2) Felsõoktatási tevékenységek lebonyolítása, egyetem elnevezés használata felsõoktatási intézmény értelmében illetve akadémiai minõsítések használata ideiglenes mûködési engedéllyel nem rendelkezõ intézmények által a Büntetõtörvénykönyv elõírásainak megfelelõen büntetendõ.

(3) A 2) bekezdés rendelkezései, fokozatosan, felsõoktatási tevékenységet lebonyolító azon intézmények tekintetében is alkalmazandók, melyek megszüntetés alatt állnak tekintve, hogy a törvény feltételei között megvonták tõlük az I. évfolyammal kezdõdõ beiskolázási jogot.
(4) A felsõoktatási tevékenységet lebonyolító intézmények kötelesek látható helyen közzé tenni az ideiglenes engedélyeztetésüket vagy az esetnek megfelelõen , az akkreditálásukat tanúsító okiratokat.
(5) Az Oktatási Minisztérium, Országos Akadémiai Minõsítési Tanács vagy az érintett intézmény mûködésével magát jogaiban sértettnek vélõ bármely természetes vagy jogi személy bûnügyi eljárás indítását kérelmezheti az illetõ intézmény tevékenységére vonatkozóan.

31.§.

(1) A valamely állami vagy magán felsõoktatási intézmény keretében alaptisztséggel rendelkezõ oktatató a törvényes elõírásoknak és az egyetemi chartának megfelelõen társult oktatóként didaktikai tevékenységet folytathat más felsõoktatási intézmények keretében függetlenül az alkalmazási módozattól.
(2) Az (1) bekezdés alkalmazandó a felsõoktatási intézmény által más tevékenységi ágakból toborzott társult tanárok tekintetében is.
(3) A társult oktató köteles írásos nyilatkozatban közölni az alapfizetés szerinti intézmény vezetõjének valamint azon intézmények rektorainak, melyeknél, mint társult oktató mûködik, a társulási formában általa megtartott tanórák számát.

32.§.

(1) A jelen törvény hatályba lépésétõl számított 60 napos határidõn belül a Kormánynak javaslatot kell a Parlament elé terjesztenie az Országos Akadémiai Minõsítési Tanács létesítésére vonatkozóan.
(2) A létesítéstõl számított 30 napos határidõn belül az Országos Akadémiai Minõsítési Tanácsnak létre kell hoznia az alárendeltségében mûködõ minõsítõ bizottságokat, és ki kell neveznie a bizottságok tagjait.
(3) Ugyanebben az idõszakban az Országos Akadémiai Minõsítési Tanácsnak ki kell dolgoznia saját mûködési szabályzatát.

33.§.

(1) Felsõoktatási tevékenység lebonyolítása és tanulmányi okiratok kibocsátása a jelen törvényben elõírtaktól eltérõ feltételek között, a vétkesek polgárjogi vagy büntetõjogi felelõsségét vonja maga után, az esetnek megfelelõen.
(2) Az Országos Akadémiai Minõsítési Tanácsnak nyilvánosságra kell hoznia az ideiglenes engedélyt vagy akkreditációt el nem nyert karok jegyzékét.
(3) Tandíjak beszedése és tanulmányi okiratok kibocsátása a jelen jogszabályoktól eltérõ feltételek között a vétkesek polgárjogi vagy büntetõjogi felelõsségét vonja maga után, az esetnek megfelelõen.

34.§.

(1) Megszüntetettnek tekintendõ az a szak, melyre az intézmény az I. évre legalább egy tanulmányi ciklussal egyenlõ idõszakon át, különbözõ okokból, nem vett fel hallgatókat. E szakon a tevékenység újraindítása újabb mûködési engedélyezést feltételez.
(2) A felsõoktatási intézmény megszûnik azon idõponttól kezdve, amikor tevékenysége különbözõ okokból teljesen abbamarad, vagy abban az esetben , ha megállapítják, hogy az illetõ intézmény a román állam ellen irányuló vagy a törvényekkel és Románia alkotmányával ellentétes tevékenységet fejt ki.

2.7 144/1999 számú Törvény a 88/1993 számú Törvény módosításáról és kiegészítéséről.

Román nyelven.

LEGE nr.144 din 27 iulie 1999 pentru modificarea şi completarea Legii nr.88/1993 privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.144 din 27 iulie 1999**

Emitent: **Parlament**

Procesul legislativ la:

- Camera Deputatilor:

P.L. nr. **168/1998**

- Senat:

P.L. nr. **L71/1998**

Încadrare: act normativ

Cu functie: de modificare

Publicare: M.Of. nr. 361/29 iul. 1999 text

Functie activa:

Modifică: ➜L. nr.88/1993 privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Functie pasiva:

Promulgată: ➜D. nr.273/1999 privind promulgarea Legii pentru modificarea şi completarea Legii nr.88/1993 privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 12:54

LEGE nr.144 din 27 iulie 1999 pentru modificarea şi completarea Legii nr.88/1993 privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor

Textul actului publicat în M.Of. nr. 361/29 iul. 1999

Parlamentul Romaniei adopta prezenta lege.

ART. 1
Legea nr. 88/1993 privind acreditarea institutiilor de invatamant superior si recunoasterea diplomelor, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 307 din 27 decembrie 1993, se modifica si se completeaza dupa cum urmeaza:
1. Articolul 2 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 2. - (1) Institutiile de invatamant superior functioneaza pe principiul nonprofit, in conformitate cu criteriile si standardele de evaluare academica si acreditare prevazute prin lege.
(2) Institutiile de invatamant superior sunt, in conditiile legii, universitati, institute, academii de studii si altele similare."
2. Articolul 3 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 3. - (1) Procesul de acreditare a institutiilor de invatamant superior cuprinde doua faze:
a) autorizarea de functionare provizorie, care acorda dreptul de organizare a admiterii si de desfasurare a procesului de invatamant;
b) acreditarea, care acorda si dreptul de a organiza examen de licenta, de diploma sau, dupa caz, de absolvire si de a emite diplome recunoscute de Ministerul Educatiei Nationale.
(2) Asigurarea calitatii procesului de invatamant se face prin evaluare periodica.
(3) Evaluarea se face la nivelul specializarilor universitare si/sau la nivelul structurilor institutionale. Evaluarea la nivelul structurilor institutionale se face pentru departamente, colegii, facultati si/sau institutii de invatamant superior.
(4) Procesul de evaluare academica se realizeaza prin evaluare interna, in cadrul institutiei respective, si prin evaluare externa realizata de catre Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, potrivit legii."
3. La articolul 4, alineatele (1), (3) si (7) vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 4. - (1) In vederea evaluarii si acreditarii institutiilor de invatamant superior, pentru asigurarea calitatii procesului de invatamant, se infiinteaza Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, sub control parlamentar. Consiliul are in subordine comisii de evaluare pe domenii, profiluri si/sau specializari."
.....
"(3) Lista cuprinzand candidatii pentru Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare este alcatuita de catre Ministerul Educatiei Nationale pe baza propunerilor senatelor institutiilor acreditate si se face publica. Contestatiile la aceasta lista se depun la Ministerul Educatiei Nationale in termen de 15 zile de la publicare. Dupa rezolvarea contestatiilor Ministerul Educatiei Nationale definitiveaza lista cuprinzand candidatii si o inainteaza Guvernului."
.....
(7) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare stabileste comisiile de evaluare si numeste membrii acestora din randul specialistilor propusi de consiliile facultatilor din institutiile de invatamant superior acreditate."
4. Articolul 5 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 5. - (1) Procedura de autorizare pentru functionarea provizorie cuprinde urmatoarele operatiuni:
a) institutia interesata in organizarea si desfasurarea unor activitati de invatamant superior elaboreaza un raport de autoevaluare pentru fiecare specializare, pe baza criteriilor generale cuprinse in prezenta lege; raportul de autoevaluare se anexeaza la cererea inaintata Ministerului Educatiei Nationale, care verifica legalitatea cererii; acesta transmite de indata raportul de autoevaluare Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare;
b) comisiile de evaluare prevazute la art. 4 alin. (7) intocmesc rapoarte de evaluare pe baza analizei raportului de autoevaluare si a verificarii indeplinirii standardelor corespunzatoare criteriilor generale cuprinse in lege, precum si prin vizite la institutia solicitanta;
c) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare elaboreaza propriul sau raport, pe baza rapoartelor de evaluare ale comisiilor din subordine si a constatarilor proprii, in care propune acordarea sau, dupa caz, neacordarea autorizatiei de functionare provizorie pentru fiecare facultate, colegiu sau specializare in parte; raportul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare se transmite Ministerului Educatiei Nationale si institutiei solicitante;
d) in baza raportului Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare si a avizului ministrului, Ministerul Educatiei Nationale elaboreaza proiectul de hotarare a Guvernului, iar Guvernul acorda institutiei solicitante autorizatia de functionare provizorie pentru facultatile, colegiile si specializarile care indeplinesc standardele prevazute in prezenta lege.
(2) Infiintarea unei institutii de invatamant superior prin divizare se face prin lege, la propunerea senatului universitar al institutiei respective, dupa parcurgerea procedurilor de evaluare si acreditare.
(3) Infiintarea unei institutii de invatamant superior prin reunire de institutii si/sau facultati se face prin lege, la propunerea senatelor universitare ale institutiilor implicate, dupa parcurgerea procedurilor de evaluare si acreditare.
(4) Institutia de invatamant superior infiintata potrivit alin. (2) sau (3) trebuie sa aiba cel putin o facultate acreditata cu predare in limba romana, la declansarea procedurii de infiintare."
5. Articolul 6 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 6. - (1) Procedura de acreditare se declanseaza la cererea institutiei de invatamant superior interesate, pentru facultatile, colegiile si specializarile care indeplinesc conditiile si standardele prevazute de lege.
(2) Termenul de depunere a cererii nu poate depasi 2 ani de la data absolvirii celei de-a treia promotii, dupa obtinerea autorizatiei de functionare provizorie, sub sanctiunea ridicarii autorizatiei de functionare provizorie.
(3) Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, impreuna cu comisiile din subordine, intocmeste un raport de evaluare, in baza caruia Guvernul initiaza proiectul de lege privind infiintarea institutiei de invatamant superior cu facultatile, colegiile si specializarile propuse spre acreditare."
6. Articolul 7 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 7. - (1) In cazul unor rapoarte de evaluare negative pentru toate facultatile, colegiile si specializarile, prin hotarare a Guvernului se retrage autorizatia de functionare provizorie institutiei respective, aceasta intrand in procesul de lichidare, incepand cu anul I.
(2) In cazul unor rapoarte de evaluare negative numai pentru o parte dintre facultatile, colegiile si specializarile institutiei, prin hotarare a Guvernului se retrage autorizatia de functionare provizorie pentru acestea, care intra in procesul de lichidare, incepand cu anul I."
7. Articolul 9 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 9. - (1) Facultatile, colegiile si specializarile institutiei de invatamant superior se supun periodic, din 5 in 5 ani, evaluarii academice de catre Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare. In situatia unui raport nefavorabil

al acestuia, Ministerul Educatiei Nationale avertizeaza institutia de invatamant superior cu privire la facultatea, colegiul sau specializarea in cauza si, dupa un an, in baza unei noi evaluari cu rezultat negativ, prin ordin al ministrului educatiei nationale, se dispune incetarea scolarizarii in facultatea, colegiul sau specializarea in cauza, incepand cu anul I.
(2) Specializarile acreditate pentru care nu sunt depuse rapoarte in vederea evaluarii periodice intr-un termen de maximum un ciclu de scolarizare de la data intrarii in vigoare a prezentei legi intra in lichidare. Ministerul Educatiei Nationale este obligat sa avertizeze institutia de invatamant superior cu cel putin 6 luni inainte de expirarea termenului pentru depunerea rapoartelor respective.
(3) In primii 5 ani dupa obtinerea acreditarii, institutiile de invatamant superior nou-infiintate se supun, dupa caz, controalelor anuale ale Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, care monitorizeaza indeplinirea standardelor de acreditare. Pentru aceste controale nu se percep taxe."
8. La articolul 10, dupa alineatul (2), se introduce alineatul (3) cu urmatorul cuprins:
"(3) Actul oficial privind desfiintarea unei institutii de invatamant superior trebuie sa reglementeze, in conditiile legii, situatia studentilor si baza materiala."
9. Articolul 11 se abroga.
10. Articolul 12 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 12. - Facultatile, colegiile si specializarile din institutiile de invatamant superior in functiune la data de 22 decembrie 1989 sunt supuse numai procedurii de evaluare academica periodica, in conformitate cu prevederile art. 9."
11. Articolul 13 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 13. - (1) Cheltuielile privind organizarea si functionarea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, ale comisiilor din subordine, precum si ale expertilor utilizati sunt prevazute in bugetul propriu.
(2) Institutiile interesate in organizarea si desfasurarea unei activitati de invatamant superior achita la data depunerii cererii o taxa pentru fiecare faza a procedurii de acreditare pentru fiecare facultate, colegiu si specializare, in cuantumul a zece salarii lunare brute de profesor universitar din invatamantul de stat, cu vechime maxima.
(3) Pentru evaluarea academica periodica, prevazuta la art. 9 alin. (1), taxa este de trei salarii lunare brute de profesor universitar din invatamantul de stat cu vechime maxima, pentru fiecare facultate, colegiu ori specializare.
(4) Pentru evaluarea programelor de studii aprofundate sau master, taxa este de un salariu lunar brut de profesor universitar cu vechime maxima.
(5) Taxa se depune in contul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare."
12. Articolul 14 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 14. - Examenul de licenta sau de diploma ori, dupa caz, de absolvire, sustinut la institutiile, facultatile, colegiile si specializarile acreditate, se desfasoara potrivit criteriilor generale aprobate de Ministerul Educatiei Nationale si criteriilor specifice aprobate de senatul universitar."
13. Articolul 15 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 15. - Diplomele eliberate de institutiile de invatamant superior pentru absolventii facultatilor, colegiilor sau specializarilor acreditate sunt recunoscute de drept de catre Ministerul Educatiei Nationale."
14. Articolul 17 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 17. - Au dreptul de organizare a invatamantului postuniversitar, inclusiv a doctoratului, numai institutiile de invatamant superior acreditate care indeplinesc conditiile stabilite prin lege."
15. Articolul 18 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 18. - Rapoartele Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si avizul ministrului educatiei nationale se aduc la cunostinta si institutiilor care solicita organizarea si desfasurarea unei activitati de invatamant superior. Avizul ministrului educatiei nationale se comunica si Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare."
16. La articolul 19, alineatul (2) va avea urmatorul cuprins:
"(2) Criteriile se refera la domeniile fundamentale de organizare si functionare specifice institutiilor de invatamant superior: personal didactic, continutul invatamantului, baza materiala, activitate de cercetare si activitate financiara, structuri institutionale, administrative si manageriale, conform legii."
17. La articolul 20, alineatele (3)-(5) vor avea urmatorul cuprins:
"(3) Pentru obtinerea autorizatiei de functionare provizorie institutia trebuie sa aiba la fiecare specializare cel putin 70% din posturi, constituite conform normativelor legale, acoperite cu cadre didactice titularizate in invatamantul superior dupa normele legale si cel putin 20% cadre didactice cu titlu de profesor universitar si conferentiar universitar, angajate cu norma de baza sau cu statut de cadru didactic asociat.
(4) Pentru obtinerea acreditarii institutia de invatamant superior trebuie sa aiba, la fiecare facultate, colegiu si specializare, cel putin 50% din totalul posturilor cadre didactice cu norma de baza sau cu post rezervat, titularizate in invatamantul superior dupa normele legale, iar dintre acestea, cel putin 20% sa fie profesori universitari si conferentiari universitari.
(5) Pentru obtinerea acreditarii personalul de conducere al institutiei de invatamant superior (rector, prorector, decan, prodecan), precum si sefii de catedra trebuie sa fie cadre didactice cu norma de baza in institutie si sa aiba gradul de profesor universitar sau conferentiar universitar titular."
18. La articolul 21, alineatul (1) va avea urmatorul cuprins:
"Art. 21. - (1) Pentru obtinerea autorizatiei de functionare provizorie si pentru acreditare, planurile de invatamant trebuie sa cuprinda discipline obligatorii, optionale si facultative, corespunzator standardelor stabilite pe plan national de catre Ministerul Educatiei Nationale, la propunerea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare."
19. Articolul 22 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 22. - Organizarea formatiunilor de studiu (serii, grupe, subgrupe) se face cu respectarea normelor legale."
20. La articolul 24, alineatele (4)-(6) vor avea urmatorul cuprins:
"(4) Pentru acreditare, pe langa indeplinirea celorlalte conditii prevazute de lege, este necesar ca cel putin 51% din totalul primelor trei serii de absolventi sa promoveze examenul de licenta sau de diploma ori, dupa caz, de absolvire, pana la termenul prevazut la art. 6 alin. (2). Pentru fiecare serie de absolventi promovabilitatea in interiorul termenului prevazut la art. 6 alin. (2) trebuie sa fie de cel putin 40% .
(5) In cazul in care conditiile prevazute la alin. (4) nu sunt indeplinite, facultatea, colegiul sau specializarea intra in procesul de lichidare incepand cu anul I.
(6) In perioada de functionare provizorie institutia de invatamant superior este obligata sa respecte standardele care au stat la baza acordarii autorizatiei. Structurile institutionale de invatamant superior si conditiile de functionare a specializarilor pentru care au fost date autorizatii de functionare provizorie pot fi modificate numai in conditiile reluarii procedurilor de evaluare. Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare, precum si alte autoritati publice abilitate prin lege efectueaza controale ori de cate ori se considera necesar, fara percepere de taxe. In situatia in care se constata neindeplinirea conditiilor prevazute in prezenta lege se aplica dispozitiile alin. (5)."
21. La articolul 26, dupa alineatul (1) se introduce alineatul (2) cu urmatorul cuprins:
"(2) In vederea obtinerii autorizatiei de functionare provizorie sau acreditarii, institutia de invatamant superior trebuie sa faca dovada ca dispune de structuri de management academic si administrativ, adecvate fiecarei etape."
22. Articolul 27 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 27. - La evaluarea academica periodica a facultatilor, colegiilor si specializarilor, dupa caz, acestea trebuie sa

indeplineasca standardele stabilite pentru procesul de acreditare si celelalte prevederi legale."
23. Articolul 29 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 29. - Prin acreditare se recunoaste valabilitatea intregii activitati desfasurate de institutiile de invatamant superior pana la data acordarii acesteia."
24. Articolul 31 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 31. - (1) Pot desfasura activitati de invatamant superior si pot utiliza denumirile universitate, institut, academie de studii sau altele similare numai institutiile de invatamant superior autorizate sa functioneze provizoriu sau acreditate.
(2) Desfasurarea de activitati de invatamant superior de catre unitati neautorizate, precum si asumarea denumirii universitate, in sensul de institutie de invatamant superior, sau asumarea de calitati si atributii academice se pedepsesc conform legii penale.
(3) Dispozitiile alin. (2) se aplica, treptat, si institutiilor cu activitati de invatamant superior, aflate in lichidare, carora li s-a retras dreptul de scolarizare incepand cu anul I, in conditiile legii.
(4) Institutiile care desfasoara activitate de invatamant superior sunt obligate sa afiseze, la loc vizibil, actele prin care au fost autorizate provizoriu sau acreditate, dupa caz.
(5) Sesizarea organelor de urmarire penala se face de catre Ministerul Educatiei Nationale, Consiliul National de Evaluare Academica si Acreditare sau de catre orice alta persoana fizica sau juridica care se considera lezata in drepturile sale prin functionarea institutiei in cauza."
25. La articolul 32, alineatul (1) va avea urmatorul cuprins:
"Art. 32. - (1) Cadrul didactic cu functia de baza la o institutie de invatamant de stat sau particular poate efectua activitati didactice prin asociere, indiferent de forma de angajare, la alte institutii de invatamant superior, in conformitate cu prevederile legale si cu Carta Universitara."
26. La articolul 34, alineatul (1) va avea urmatorul cuprins:
"Art. 34. - (1) Desfasurarea de activitati de invatamant superior si eliberarea de acte de studii, in alte conditii decat cele prevazute prin prezenta lege, atrag raspunderea civila sau penala, dupa caz, a celor vinovati."
27. La articolul 34, dupa alineatul (2) se introduce alineatul (3) cu urmatorul cuprins:
"(3) Perceperea de taxe scolare si eliberarea de acte de studii, in cadrul unei activitati desfasurate in alte conditii decat cele prevazute de prezenta lege, atrag raspunderea civila sau penala, dupa caz, a celor vinovati."
28. Dupa articolul 34 se introduce articolul 34^1 cu urmatorul cuprins:
"Art. 34^1 . - (1) Se considera desfiintata o specializare pentru care, din diferite motive, institutia nu a mai scolarizat, incepand cu anul I, o perioada minima egala cu un ciclu de scolarizare. Reluarea activitatii la aceste specializari presupune o noua autorizare de functionare.
(2) Desfiintarea institutiei de invatamant superior se face in momentul incetarii totale a activitatii acesteia din diferite motive sau in cazul in care se constata ca institutia desfasoara activitati ostile statului roman sau in contradictie cu legile si cu Constitutia Romaniei."

ART. 2
Legea nr. 88/1993 privind acreditarea institutiilor de invatamant superior si recunoasterea diplomelor, cu modificarile aduse prin prezenta lege, va fi republicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, dandu-se textelor o noua numerotare.

Aceasta lege a fost adoptata de Camera Deputatilor si de Senat in sedinta comuna din 1 iulie 1999, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) si art. 76 alin. (2) din Constitutia Romaniei.

PRESEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR
ION DIACONESCU

PRESEDINTELE SENATULUI
PETRE ROMAN

2.8 84/1995 számú Tanügyi Törvény.

Román és magyar nyelvű változatok.

LEGE nr.84 din 24 iulie 1995
Legea învățământului

Descriptori | Temei legal pentru | Contestari | Trimiteri de la

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.84 din 24 iulie 1995**
Emitent: **Parlament**

Procesul legislativ la:
- Senat:
P.L. nr. **L28/1992**

Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza, de modificare, de abrogare
În vigoare: da

Publicare:	M.Of. nr. 167/31 iul. 1995	text
Republicare:	M.Of. nr. 1/5 ian. 1996	
	M.Of. nr. 606/10 dec. 1999	
Rectificare:	M.Of. nr. 5/8 ian. 2002	

Functie activa:

Abrogă: →L. nr.28/1978	legea educaţiei şi învăţământului
De văzut şi: →H.G. nr.226/1990	privind aprobarea şi organizarea continuarii studiilor de catre absolventii specializarii de stomatologie de 3 ani (dentisti)
→H.G. nr.508/1990	privind aprobarea şi organizarea continuarii studiilor de catre absolventii invatamantului superior de arhitectura de 3 ani (conductori arhitecti)
→H.G. nr.360/1992	privind instituirea taxei de inscriere la concursul de admitere in institutiile de invatamant postliceal şi superior

Functie pasiva:

Promulgată: →D. nr.286/1995	pentru promulgarea Legii învăţământului
Modificată: →L. nr.131/1995	pentru modificarea şi completarea Legii invatamantului nr.84/1995
Republicare: M.Of. nr. 1/5 ian. 1996	
Modificată: →O.U.G. nr.36/1997	pentru modificarea şi completarea Legii invatamantului nr.84/1995
→O.U.G. nr.68/1997	pentru aplicarea unor articole din Legea invatamantului nr.84/1995 incepand cu anul scolar 1998/1999
→L. nr.68/1998	privind respingerea Ordonantei de urgenta a Guvernului nr.68/1997 pentru aplicarea unor articole din Legea învăţământului nr.84/1995 (*scoasa din evidenta*)
→O.U.G. nr.112/1999	privind organizarea şi desfăşurarea celei de a doua sesiuni a examenului naţional de capacitate în anul 1999 *modifică art. 22*
→L. nr.151/1999	privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.36/1997 pentru

modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995

Republicare: M.Of. nr. 606/10 dec. 1999

Modificată: →O.U.G. nr.30/2000 pentru modificarea şi completarea art. 166 din Legea învăţământului nr.84/1995
modifică art. 166 alin. (4); introduce alin. (4^1) - (4^4) la art. 166

→O.U.G. nr.130/2000 privind modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995, republicată
modifică art. 31 alin. (1); completează art. 24 alin. (1) cu lit. d, art. 26 alin. (2) lit. B cu un paragraf, art. 59 cu alin. (5)

→O.U.G. nr.206/2000 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995
modifică art. 166 alin. (4^1) şi (4^2), art. 167 alin. (1) şi (3); introduce alin. (4^5) şi (4^6) la art. 166, alin. (2^1) la art. 167

→O.U.G. nr.295/2000 pentru suspendarea aplicării sau abrogarea unor ordonanţe şi ordonanţe de urgenţă ale Guvernului
suspendă O.U.G. nr. 130/2000

→O.U.G. nr.32/2001 pentru reglementarea unor probleme financiare
modifică art. 170 alin. (1)

→L. nr.98/2001 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.130/2000 privind modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995, republicată
abrogă lit. d de la art. 24 alin. (1), paragraful "Filiera profesională" din art. 24 alin. (2) lit. B şi alin. (5) de la art. 59 - introduse prin art. unic pct. 1, 2 şi 4 din O.U.G. nr. 130/2000

→L. nr.159/2001 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.112/1999 privind organizarea şi desfăşurarea celei de a doua sesiuni a examenului naţional de capacitate în anul 1999

→O.U.G. nr.123/2001 privind reorganizarea comisiei pentru protecţia copilului
modifică în mod corespunzător

→L. nr.713/2001 privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.206/2000 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995
modifică art. 166 alin. (4), (4^1)-(4^4), art. 167; abrogă alin. (4^5)-(4^6) de la art. 166 şi alin. (2^1) de la art. 167 introduse prin O.U.G. nr. 206/2000*

→O.U.G. nr.184/2001 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995
modifică art. 166 alin. (4^1) - (4^3); introduce alin. (2^1) la art. 167

Rectificare: M.Of. nr. 5/8 ian. 2002

Modificată: →L. nr.113/2002 privind respingerea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 30/2000 pentru modificarea şi completarea art. 166 din Legea învăţământului nr. 84/1995 (*scoasa din evidenta*)
respinge O.U.G. nr. 30/2000

→L. nr.345/2002 privind taxa pe valoarea adăugată (*abrogata prin L. nr.571/2003*)
abrogă prevederile art. 173 alin. (3)

→L. nr.520/2002 privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 184/2001 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr. 84/1995
modifică art. 166 alin. (4^2); introduce alin. (3) la art. 173

→L. nr.268/2003 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr. 84/1995
- modifica art. 6, art. 8 alin. (2), art. 15, art. 17 alin. (2), art. 18 alin. (1), art. 19, art. 20, titlul sectiunii 1 al cap. IV, art. 21, art. 22, titlul sectiunii a 2-a al cap. IV, art. 23, art. 24 alin. (3), art. 25, art. 26, art. 27 alin. (5) si (6), art. 28, titlul sectiunii a 3-a al cap. IV, art. 29, art. 30 alin. (1) si (2), art. 32, art. 34, art. 35, art. 36, art. 38 lit. b) art. 39, art. 40 alin. (1), titlul cap. VI, art. 41 alin. (3), art. 105, art. 107 alin. (2), art. 110 alin. (3), art. 122, art. 142 partea introductiva si lit. d), art. 145 alin. (7), art. 151 alin. (2) lit. d)si e), art. 158 alin. (1) lit. d), art. 180 alin. (2) si (3); introduce alin. (3) la art. 17, sectiunea a 2^1-a dupa art. 24, sectiunea a 4-a dupa art. 35; abroga art. 31, art. 33, art. 38 lit. e, art. 189
dispune republicarea

→O.U.G. nr.68/2003 pentru modificarea Legii învăţământului nr. 84/1995
- modifica art. 59 alin. (2), art. 158 alin. (2), art. 174
dispune republicarea

→O.G. nr.59/2003	privind unele categorii de bunuri scutite de la plata datoriei vamale *- abroga la 1 ian. 2006 art.173 alin. (3)*
→O.U.G. nr.110/2003	pentru completarea art. 166 din Legea învăţământului nr. 84/1995, republicată *- introduce la art.166 alin. (3^1) si (3^2).*
→L. nr.545/2003	pentru aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 59 /2003 privind unele categorii de bunuri scutite de la plata datoriei vamale *- aproba cu modificari O.G. nr. 59/2003 si abroga art.173 alin.(3).*

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:38

LEGE nr.84 din 24 iulie 1995
Legea învățământului

Textul actului publicat în M.Of. nr. 167/31 iul. 1995

EMITENT: PARLAMENTUL ROMANIEI

PUBLICATA IN: MONITORUL OFICIAL NR. 167 din 31 iulie 1995 Parlamentul Romaniei adopta prezenta lege.

TITLUL 1 Dispozitii generale
ART. 1
Prezenta lege reglementeaza organizarea si functionarea sistemului national de invatamint.
ART. 2
In Romania, invatamintul constituie prioritate nationala.
ART. 3
(1) Invatamintul urmareste realizarea idealului educational intemeiat pe traditiile umaniste, pe valorile democratiei si pe aspiratiile societatii romanesti si contribuie la pastrarea identitatii nationale.
(2) Idealul educational al scolii romanesti consta in dezvoltarea libera, integrala si armonioasa a individualitatii umane, in formarea personalitatii autonome si creative.
ART. 4
(1) Invatamintul, are ca finalitate formarea personalitatii umane, prin:
a) insusirea cunostintelor stiintifice, a valorilor culturii nationale si universale;
b) formarea capacitatilor intelectuale, a disponibilitatilor afective si a abilitatilor practice prin asimilarea de cunostinte umaniste, stiintifice, tehnice si estetice;
c) asimilarea tehnicilor de munca intelectuala, necesare instruirii si autoinstruirii pe durata intregii vieti;
d) educarea in spiritul respectarii drepturilor si libertatilor fundamentale ale omului, al demnitatii si al tolerantei, al schimbului liber de opinii;
e) cultivarea sensibilitatii fata de problematica umana, fata de valorile moral-civice, a respectului pentru natura si mediul inconjurator;
f) dezvoltarea armonioasa a individului, prin educatie fizica, educatie igienico-sanitara si practicarea sportului;
g) profesionalizarea tinerei generatii pentru desfasurarea unor activitati utile, producatoare de bunuri materiale si spirituale.
(2) Invatamintul asigura cultivarea dragostei fata de tara, fata de trecutul istoric si de traditiile poporului roman.
(3) Finalitatile scolii romanesti se realizeaza prin strategii si tehnici moderne de instruire si educare, sustinute de stiintele educatiei si practica scolara, conform obiectivelor fiecarui nivel de invatamint.
ART. 5
(1) Cetatenii Romaniei au drepturi egale de acces la toate nivelurile si formele de invatamint, indiferent de conditia sociala si materiala, de sex, rasa , nationalitate, apartenta politica sau religioasa.
(2) Statul promoveaza principiile invatamintului democratic si garanteaza dreptul la educatia diferentiata, pe baza pluralismului educational.
ART. 6
Invatamintul general obligatoriu este de 8 clase. Frecventarea obligatorie a invatamintului de 8 clase inceteaza la virsta de 16 ani.
ART. 7
(1) Invatamintul de stat este gratuit.
(2) Pentru unele activitati se pot percepe taxe, in conditiile stabilite de prezenta lege.
(3) Invatamintul de stat este finantat de la bugetul de stat si de la bugetele locale. Fondurile destinate invatamintului sunt nominalizate distinct in bugetul de stat si in bugetele locale.
(4) Invatamintul poate fi finantat si de catre agentii economici.
(5) Invatamintul poate fi sustinut prin burse, credite de studii, taxe, donatii, sponsorizari, surse proprii si alte surse legale.
(6) Statul ii sprijina material, cu precadare, pe elevii si studentii care obtin rezultate foarte bune la invatatura si dovedesc aptitudini deosebite pentru formarea lor in domeniul unei profesiuni.
(7) Statul si alti factori interesati subventioneaza activitatile de performanta, de nivel national si international, ale

elevilor si studentilor.
(8) Institutiile si unitatile de invatamint sunt persoane juridice, cu exceptia scolilor care au numai clasele I-IV.
ART. 8
(1) Invatamintul de toate gradele se desfasoara in limba romana. In fiecare localitate se organizeaza si functioneaza clase cu limba de predare romana.
(2) Dreptul persoanelor apartinind minoritatilor nationale de a invata limba lor materna si dreptul de a putea fi instruite in aceasta limba sunt garantate, in conditiile prezentei legi.
(3) Studiul si insusirea in scoala a limbii romane, ca limba oficiala de stat, sunt obligatorii pentru toti cetatenii romani, indiferent de nationalitate .
(4) Atit in invatamintul de stat, cit si in cel particular, documentele scolare oficiale se intocmesc in limba romana.
ART. 9
(1) Planurile invatamintului primar, gimnazial, liceal si profesional includ religia ca disciplina scolara. In invatamintul primar religia este disciplina obligatorie, in invatamintul gimnazial este optionala, iar in invatamintul liceal si profesional este facultativa. Elevul, cu acordul parintelui sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia si confesiunea.
(2) Cultele recunoscute oficial de stat pot solicita Ministerului Invatamintului organizarea unui invatamint specific, corespunzator necesitatilor de pregatire a personalului de cult, numai pentru absolventii invatamintului gimnazial sau liceal, dupa caz. Ele raspund de elaborarea programelor de studii, care se aproba de catre Secretariatul de Stat pentru Culte si de Ministerul Invatamintului.
ART. 10
(1) Reteaua unitatilor si institutiilor invatamintului de stat este organizata si aprobata de Ministerul Invatamintului, in concordanta cu dinamica demografica si cu necesitatile de formare profesionala, actuale si de perspectiva.
(2) Autoritatile locale si agentii economici pot infiinta si finanta unitati scolare, in conditiile legii.
(3) Ministerul Invatamintului poate aproba organizarea de unitati si institutii de invatamint in care predarea sa se faca in limbi de circulatie internationala, in conditiile prezentei legi. In aceste scoli, Limba si literatura romana, Istoria romanilor si Geografia Romaniei se predau si se examineaza in limba romana.
(4) Ministerul Invatamintului poate aproba organizarea de unitati de invatamint sau clase constituite din elevi capabili de performante.
(5) In conditiile prezentei legi, se pot organiza unitati de invatamint cu predarea in limba romana, pe linga oficiile diplomatice si institutiile culturale ale Romaniei in strainatate.
(6) Ministerul Invatamintului, in colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe, are obligatia sa sprijine invatamintul in limba materna in tarile in care traiesc romani, cu respectarea legislatiei statului respectiv.
ART. 11
(1) Invatamintul nu se subordoneaza scopurilor si doctrinelor promovate de partide sau de alte formatiuni politice.
(2) In unitatile si spatiile de invatamint se interzic creearea si functionarea partidelor sau altor formatiuni politice, precum si desfasurarea activitatilor de organizare si propaganda politica.
(3) In invatamint se interzice prozelitismul religios.
(4) In spatiile destinate procesului de invatamint, in unitati de cercetare stiintifica, biblioteci, edituri si tipografii ale institutiilor de invatamint, in camine, internate, cantine, cluburi, case de cultura ale studentilor, case ale corpului didactic, case universitare, tabere scolare, baze si complexe cultural-sportive, palate si cluburi ale copiilor si elevilor sunt interzise activitatile care incalca normele generale de moralitate, primejduind sanatatea fizica sau psihica a tineretului.
ART. 12
(1) Ministerul Invatamintului, pe baza consultarii celorlalte institutii si ministere interesate, proiecteaza, fundamenteaza si aplica strategia globala a invatamintului, stabileste obiectivele sistemului de invatamint in ansamblul sau , precum si obiectivele educationale pe niveluri si profiluri de invatamint.
(2) Organizarea si continutul invatamintului nu pot fi structurate dupa criterii exclusiviste si discriminatorii de ordin ideologic, politic, religios sau etnic. Nu sunt considerate a fi structurate dupa criterii exclusiviste si discriminatorii unitatile si institutiile de invatamint create din nevoi de ordin religios sau lingvistic, in care predarea corespunde alegerii parintilor sau tutorilor legal instituiti ai elevilor.
(3) Ministerul Invatamintului, consultind factorii interesati in organizarea unor forme si tipuri specifice de invatamint, raspunde de elaborarea planurilor de invatamint, programelor analitice si a manualelor scolare pentru invatamintul preuniversitar. In invatamintul superior, planurile de invatamint si programele analitice se stabilesc conform autonomiei universitare si standardelor nationale.
ART. 13
Autonomia universitara este garantata.
ART. 14
Alternativele educationale pot fi organizate in sistemul de invatamint de stat si particular, pe baza evaluarii si validarii lor de catre Ministerul Invatamintului.
TITLUL 2 Sistemul national de invatamint
CAP. 1
Dispozitii comune
ART. 15
(1) Sistemul national de invatamint este constituit din ansambul unitatilor si institutiilor de invatamint de diferite tipuri, niveluri si forme de organizare a activitatii de instruire si educare.
(2) Sistemul national de invatamint cuprinde unitati si institutii de invatamint, de stat si particulare.
(3) Privatizarea institutiilor si unitatilor de invatamint de stat este interzisa.
(4) Invatamintul este organizat pe niveluri, asigurind coerenta si continuitatea instruirii si educatiei, in concordanta cu particularitatile de virsta si individuale.
(5) Sistemul national de invatamint are urmatoarea structura:
a) invatamint prescolar: grupele mica, mijlocie si mare, de pregatire pentru scoala;
b) invatamint primar: clasa I-IV;
c) invatamintul secundar:
- invatamint gimnazial: clasele V-VII;
- invatamint profesional;
- invatamint liceal: clasele IX-XII (XIII);
d) invatamint postliceal;
e) invatamint superior:
- invatamint universitar;
- invatamint postuniversitar;
f) educatie permanenta.
(6) Invatamintul prescolar, primar, gimnazial, profesional, liceal si postliceal formeaza invatamintul preuniversitar.
(7) Invatamintul preuniversitar este subordonat, prin inspectoratele scolare , Ministerului Invatamintului, iar invatamintul superior este coordonat de Ministerul Invatamintului, cu respectarea autonomiei universitare.

(8) Formele de organizare a invatamintului sunt: invatamint de zi, seral si fara frecventa.
(9) In sistemul educatiei permanente se poate practica invatamintul prin corespondenta sau la distanta.
(10) Invatamintul general obligatoriu, care cuprinde invatamintul primar si gimnazial, este invatamint de zi.
(11) In sistemul de invatamint pot functiona unitati-pilot si de aplicatie.
(12) In raport cu conditiile existente, pot functiona grupuri scolare in care se organizeaza invatamint profesional, liceal si postliceal, cu o conducere unica.
ART. 16
(1) Sistemul national de invatamint are caracter deschis, asigurind posibilitatea trecerii de la un profil la altul, in conditiile stabilite prin regulament.
(2) Elevii si studentii cu aptitudini si performante scolare exceptionale pot promova doi ani de studii intr-un an scolar sau universitar.
ART. 17
(1) Ministerul Invatamintului, inspectoratele scolare si autoritatile administratiei publice locale asigura conditiile necesare pentru ca elevii sa frecventeze cursurile primare si gimnaziale, de regula, in localitatile in care acestia domiciliaza.
(2) In situatii justificate, elevilor din invatamintul primar si gimnazial, scolarizati intr-o alta localitate, li se asigura, dupa caz, servicii de transport, masa si internat, cu sprijinul Ministerului Invatamintului, al autoritatilor administratiei publice locale, al agentilor economici, al comunitatilor locale, al societatilor de binefacere, al altor persoane juridice sau fizice.
CAP. 2
Invatamintul prescolar
ART. 18
(1) Invatamintul prescolar se organizeaza pentru copii in virsta de 3 - 7 ani, in gradinite de copii cu program normal, prelungit si saptaminal.
(2) Gradinitele se infiinteaza de catre inspectoratele scolare.
(3) Agentii economici si alte persoane juridice, precum si persoanele fizice pot infiinta si finanta gradinite, cu acordul Inspectoratelor scolare, in conditiile legii.
ART. 19
Pentru asigurarea continuitatii intre invatamintul prescolar si cel primar se instituie si se vor generaliza treptat grupele pregatitoare pentru scoala, cuprinzind copii de 5 - 6 (7) ani. Costurile scolarizarii vor fi suportate de catre Ministerul Invatamintului.
CAP. 3
Invatamintul primar
ART. 20
(1) Invatamintul primar se organizeaza ca invatamint de zi si functioneaza, de regula, cu program de dimineata, in cadrul scolilor cu clasele I-IV, I-VIII sau I-XII (XIII).
(2) In clasa I sunt inscrisi copiii care implinesc virsta de 7 ani in anul calendaristic respectiv.
(3) La cererea parintilor sau a sustinatorilor legali, pot fi inscrisi in clasa I si copiii care implinesc virsta de 6 ani pina la data inceperii anului scolar, daca dezvoltarea lor psihosomatica este corespunzatoare.
(4) Ministerul Invatamintului poate aproba organizarea unor clase constituite din copii care, din diferite motive, nu au absolvit, pina la virsta de 14 ani, primele patru clase ale invatamintului general obligatoriu.
CAP. 4
Invatamintul secundar SECTIUNEA 1 Invatamintul gimnazial ART. 21 (1) Invatamintul gimnazial functioneaza in cadrul scolilor cu clasele I-VIII sau I-XII (XIII).
(2) In mod exceptional, invatamintul gimnazial se poate organiza si ca invatamint seral sau fara frecventa, pentru persoanele care au depasit cu mai mult de 2 ani virsta corespunzatoare clasei.
ART. 22
(1) Studiile gimnaziale se incheie cu sustinerea unui examen de capacitate, structurat pe baza unei metodologii elaborate de catre Ministerul Invatamintului , la urmatoarele discipline: Limba si literatura romana, Matematica, Istoria romanilor si Geografia Romaniei. Elevii apartinind minoritatilor nationale, care frecventeaza cursurile gimnaziale in limba materna, sustin si o proba la Limba si literatura materna.
(2) In caz de nepromovare a examenului de capacitate, acesta poate fi sustinut in oricare dintre sesiunile ulterioare.
(3) Elevilor care promoveaza examenul de capacitate li se acorda certificat de capacitate. Celor care nu promoveaza examenul de capacitate li se elibereaza, la cerere, copie de pe foaia matricola.
SECTIUNEA a 2-a Invatamintul liceal
ART. 23
(1) Invatamintul liceal cuprinde clasele IX - XII (XIII) - invatamint de zi - si clasele IX - XIII - invatamint seral sau fara frecventa.
(2) Reteaua liceelor de stat este aprobata de Ministerul Invatamintului, la propunerea inspectoratelor scolare si, dupa caz, cu consultarea altor factori interesati, fiind publicata inaintea examenului de capacitate; numarul de locuri si de clase se aproba anual, in functie de cerintele locale si nationale.
(3) Invatamintul liceal seral si fara frecventa, cu clasele IX - XII, functioneaza in liceele stabilite de inspectoratele scolare.
ART. 24
(1) Invatamintul liceal functioneaza, de regula, cu urmatoarele profiluri:
teoritic - real si umanist -, informatic, pedagogic, tehnic, economic, administrativ, agricol, silvic, agromontan, militar, de arta, sportiv si teologic.
(2) Liceele se organizeaza cu unul sau mai multe profiluri. In cadrul acestor profiluri se pot organiza, cu aprobarea Ministerului Invatamintului, clase cu specializari mai restrinse si clase speciale pentru elevi cu aptitudini si performante exceptionale.
(3) La liceele de specialitate care, pe linga diploma de bacalaureat, elibereaza si atestat profesional, durata studiilor poate fi de 5 ani si este stabilita prin hotarire a Guvernului.
ART. 25
(1) Admiterea elevilor in invatamintul liceal se face prin concurs, care se desfasoara pe baza unei metodologii elaborate de catre Ministerul Invatamintului .
(2) La concursul de admitere in invatamintul liceal se pot inscrie absolventii de gimnaziu cu certificat de capacitate.
(3) Inscrierea la concursul de admitere in invatamintul liceal de zi se poate face in primii 2 ani de la absolvirea gimnaziului, daca la data inceperii anului scolar elevul nu depaseste virsta de 17 ani.
(4) Concursul de admitere in liceu consta in urmatoarele probe:
a) Limba si literatura romana - scris;
b) Limba si literatura materna - scrisa, proba sustinuta de candidatii care se inscriu la concursul de admitere pentru clase cu limbi de predare ale minoritatilor nationale;
c) Matematica - scris; pentru profilurile teoretic-umanist, teologic, de arta si sportiv se poate alege, in locul

Matematicii, o disciplina din profilul liceului - scris;
d) probe de aptitudini specifice pentru anumite tipuri de licee, stabilite in metodologie; aceste probe se sustin inaintea concursului de admitere si au caracter eliminatoriu.
ART. 26 (1) Studiile liceale se incheie cu examen de bacalaureat, diversificat in functie de profilul liceului, de profilul clasei si de optiunea elevului.
Examenul de bacalaureat consta in sustinerea urmatoarelor probe:
a) Limba si literatura romana - scris si oral;
b) Limba si literatura materna - scris si oral, pentru elevii care au urmat studiile liceale intr-o limba a minoritatilor nationale;
c) Matematica - scris; pentru profilurile teoretic-umanist, teologic, de arta si sportiv se poate alege, in locul Matematicii, o disciplina socioumana scris;
d) Istoria romanilor - oral;
e) una dintre limbile straine de circulatie internationala studiate in liceu - oral;
f) o proba la alegere dintre: Fizica, Chimie, Biologie, Geografia Romaniei oral;
g) o disciplina de profil sau optionala, la alegere, alta decit cea din probele sustinute anterior - oral.
(2) Promovarea disciplinei de profil si a unei probe practice, insotita de o lucrare de specialitate, da dreptul la obtinerea atestatului profesional.
(3) Lista disciplinelor socioumane, de profil si optionale, nenominalizate la alin. (1) lit. c) si g), continutul programelor si modul de desfasurare a bacalaureatului - real, umanist si de profil - se stabilesc de catre Ministerul Invatamintului si se dau publicitatii pina la data inceperii anului scolar.
ART. 27
(1) Examenul de bacalaureat se sustine in fata unei comisii stabilite de inspectoratul scolar. Comisia este condusa de un presedinte, numit de Ministerul Invatamintului dintre cadrele didactice universitare de predare, avind titlul stiintific de doctor.
(2) In decursul unui an scolar se organizeaza o singura sesiune de bacalaureat. Rezultatele examenului de bacalaureat sunt publice.
(3) Comisiile sunt alcatuite din profesori de la alte licee decit cele in care se sustine bacalaureatul.
(4) Numarul comisiilor si numarul unitatilor de invatamint in care se desfasoara examenul de bacalaureat se stabilesc de catre Ministerul Invatamintului.
(5) Candidatii se pot prezenta pentru sustinerea examenului de bacalaureat de cel mult trei ori.
ART. 28
(1) In urma promovarii examenului de bacalaureat, absolventului i se elibereaza diploma de bacalaureat, si, dupa caz, atestatul profesional.
Eliberarea atestatului profesional, prevazut la art. 26 alin. (2), nu este conditionata de promovarea examenului de bacalaureat.
(2) Absolventilor de liceu fara diploma de bacalaureat li se elibereaza, la cerere, certificat de absolvire si copie de pe foaia matricola.
(3) Absolventii care au promovat toate clasele liceale cu medii generale de minimum 9,50, iar la bacalaureat au obtinut media 10, primesc diploma de merit.
SECTIUNEA a 3-a Invatamintul profesional
ART. 29
Invatamintul profesional se organizeaza ca invatamint de zi sau seral, prin scoli profesionale si scoli de ucenici. Aceste scoli pot functiona independent sau pe linga grupuri scolare.
ART. 30
(1) Reteaua invatamintului profesional este organizata de catre Ministerul Invatamintului, cu consultarea factorilor interesati.
(2) Reteaua invatamintului profesional, meseriile pentru care se scolarizeaza si numarul de locuri aferente se dau publicitatii cu 6 luni inainte de inceperea anului scolar.
(3) Planurile de invatamint si programele analitice se elaboreaza si se aproba de catre Ministerul Invatamintului, cu consultarea factorilor interesati.
ART. 31
(1) La scolile profesionale se pot inscrie absolventi de gimnaziu cu certificat de capacitate.
(2) Durata studiilor in scolile profesionale este de 2 - 4 ani.
(3) Admiterea in scolile profesionale se face pe baza de probe stabilite si elaborate de unitatile de invatamint respective.
ART. 32
Scolile profesionale organizeaza, la cererea agentilor economici si a institutiilor publice sau particulare, pe baza de contract, cursuri de calificare si de conversie profesionala.
ART. 33
(1) La scolile de ucenici se pot inscrie absolventii de gimanziu, cu sau fara certificat de capacitate, in vederea insuririi unor deprinderi preponderent practice.
(2) Durata studiilor in scolile de ucenici este de 1 - 3 ani.
(3) Scolile de ucenici functioneaza in cadrul scolilor profesionale.
(4) Admiterea in scolile de ucenici se face prin testari specifice meseriei.
ART. 34
(1) Cursurile scolii profesionale si ale scolii de ucenici se incheie cu examen de absolvire.
(2) Diploma de absolvire confera dreptul de a exercita meseria pentru care absolventul a fost pregatit.
ART. 35
Organizarea invatamintului profesional, admiterea si examenul de absolvire sunt reglementate de Ministerul Invatamintului, prin metodologie specifica.
ART. 36
Cursantii si absolventii invatamintului profesional cu certificat de capacitate pot urma studiile in invatamintul liceal prin concurs de admitere, in conditiile prezentei legi.
CAP. 5
Invatamintul de arta si invatamintul sportiv
ART. 37
(1) Invatamintul de arta si invatamintul sportiv se organizeaza pentru elevii cu aptitudini in aceste domenii.
(2) Unitatile in care se organizeaza invatamintul de arta si invatamintul sportiv se aproba de catre Ministerul Invatamintului, la propunerea inspectoratelor scolare.
ART. 38
In invatamintul de arta si in invatamintul sportiv:
a) scolarizarea se realizeaza, de regula, incepind cu clasele primare;
b) admiterea se face prin testarea aptitudinilor specifice;

c) planurile de invatamint sunt adaptate profilului;
d) studiul disciplinelor de specialitate se realizeaza pe grupe sau individual, potrivit criteriilor stabilite de catre Ministerul Invatamintului;
e) examenul de capacitate include si o proba practica, specifica domeniului artistic sau sportiv studiat;
f) programele analitice pentru invatamintul liceal de arta si invatamintul liceal sportiv respecta obiectivele stabilite pentru profilul teoretic - real sau umanist.
ART. 39
Pentru fiecare profil al invatamintului de arta si al invatamintului sportiv se elibereaza certificat de capacitate, respectiv diploma de bacalaureat, care atesta specialitatea absolvita.
ART. 40
(1) Pentru activitatea sportiva si artistica de performanta, Ministerul Invatamintului poate organiza cluburi scolare, scoli si licee cu program sportiv sau de arta, integrat sau suplimentar.
(2) Pentru sprijinirea activitatii sportive si artistice de performanta, Ministerul Invatamintului organizeaza tabere sportive sau de creatie artistica, concursuri sportive sau artistice, campionate scolare, festivaluri; acorda burse si alte forme de sprijin material.
(3) Ministerul Tineretului si Sportului, Ministerul Culturii si celelalte ministere interesate au obligatia sa sprijine financiar si material activitatile de performanta in domeniul sportului si al artelor.
CAP. 6
Invatamintul special
ART. 41
(1) Invatamintul special se organizeaza de catre Ministerul Invatamintului, pentru prescolarii si elevii cu deficiente mintale, fizice, senzoriale, de limbaj, socioafective si de comportament, sau cu deficiente asociate, in scopul instruirii si educarii, al recuperarii si integrarii lor sociale.
(2) Integrarea scolara a copiilor cu cerinte educative speciale se realizeaza prin unitati de invatamint special, in grupe si clase speciale din unitati prescolare si scolare obisnuite, sau in unitati de invatamint obisnuite, inclusiv in unitati cu predare in limbile minoritatilor nationale.
ART. 42
(1) Invatamintul special este gratuit.
(2) Pregatirea si perfectionarea personalului didactic specializat, organizarea si evaluarea invatamintului special se fac de catre Ministerul Invatamintului. Finantarea invatamintului special este asigurata de Ministerul Invatamintului si de Ministerul Muncii si Protectiei Sociale.
(3) Unitatile de invatamint special pot beneficia de sprijinul institutiilor de protectie sociala, al altor organizatii de stat si particulare, al societatilor de binefacere, al persoanelor fizice sau juridice din tara si din strainatate, pentru stimulare, compensare si recuperare a handicapului.
ART. 43
Tipul si gradul handicapului copilului se stabilesc de comisii de expertiza, interscolare si judetene, subordonate inpectoratelor scolare.
ART. 44
Invatamintul special dispune de planuri de invatamint, programe analitice, manuale si metodologii didactice elaborate in functie de tipul si gradul handicapului si aprobate de catre Ministerul Invatamintului.
ART. 45
(1) In invatamintul prescolar si primar, in functie de evolutia copilului, se pot face propuneri de reorientare operativa dinspre scoala speciala spre scoala de masa in invers sau dinspre caminul-scoala spre scoala speciala si invers.
(2) Propunerea de reorientare se face de catre cadrul didactic care a lucrat cu copilul in cauza si de catre psihologul scolar. Hotarirea de reorientare se ia de catre comisia de expertiza, cu acordul familiei sau al sustinatorului legal.
(3) Copiii cu cerinte educative speciale, care nu au putut fi reorientati spre invatamintul de masa pina la absolvirea invatamintului primar, continua procesul de educatie in unitati ale invatamintului special - gimnazial, profesional, liceal si postliceal - diferentiat dupa tipul si gradul handicapului.
ART. 46
Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, impreuna cu alte organisme guvernamentale sau neguvernamentale cu preocupari in domeniu, asigura integrarea in viata activa, in forma corespunzatoare de munca, a absolventilor invatamintului special, potrivit calificarii obtinute si in conditiile prevazute de legislatia in vigoare.
CAP. 7
Unitati conexe ale invatamintului preuniversitar ART 47 (1) La nivelul invatamintului prescolar, primar si gimnazial, pe linga unitati de invatamint reprezentative in zona respectiva se organizeaza centre logopedice interscolare, coordonate de inspectoratele scolare, ca structuri de invatamint special integrat.
(2) Centrele logopedice interscolare functioneaza cu profesori logopezi, avind calificarea in psihopedagogie speciala, psihologie sau pedagogie; acestia au si obligatia indrumarii educatoarelor, invatatorilor si institutorilor in metodica dezvoltarii si corectarii limbajului celor care prezinta tulburari de vorbire.
(3) Pentru copii cu boli cronice, Ministerul Invatamintului organizeaza, dupa caz, grupe sau clase in cadrul unitatilor sanitare respective.
ART. 48
(1) Pentru copiii orfani sau pentru cei carora nu li se pot asigura conditii de viata in familia naturala, in familia adoptiva sau in plasament familial, functioneaza case de copii in subordinea inspectoratelor scolare.
(2) Casele de copii functioneaza separat de unitatile invatamintului special .
(3) Transferarea dintr-un judet in altul a copiilor abandonati sau orfani de ambii parinti se poate face numai cu aprobarea Ministerului Invatamintului.
Scolarizarea lor se va face in conformitate cu art. 8.
(4) Inspectoratele scolare pot infiinta si organiza, cu acordul Ministerului Invatamintului, case de copii de tip familial.
ART. 49
(1) In judete si in municipiul Bucuresti functioneaza centre sau cabinete de asistenta psihopedagogica; acestea asigura si activitatea de orientare scolara si profesionala.
(2) Regulamentul de functionare a acestor centre sau cabinete se stabileste prin ordin al ministrului invatamintului.
ART. 50
(1) In fiecare judet si in municipiul Bucuresti functioneaza Casa corpului didactic, subordonata inpectoratului scolar.
(2) Structura si atributiile Casei corpului didactic se stabilesc prin regulament elaborat de Ministerul Invatamintului.
CAP. 8
Invatamintul postliceal
ART. 51
(1) Invatamintul postliceal se organizeaza de catre Ministerul Invatamintului, din proprie initiativa sau la cererea agentilor economici si a altor institutii interesate.
(2) Nomenclatorul specializarilor si al grupelor de specializari se stabileste de Ministerul Invatamintului, impreuna cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, la propunerea factorilor interesati.

(3) Persoanele care solicita organizarea unei scoli postliceale sau scolarizarea in cadrul acestui tip de invatamint asigura finantarea acestora, prin contract cu Ministerul Invatamintului. Fac exceptie scolile sanitare postliceale de stat, care sunt finantate de Ministerul Invatamintului.
(4) Scolile de maistri sunt scoli postliceale.
(5) Invatamintul postliceal are o durata de 1 - 3 ani.
ART. 52
(1) Admiterea in invatamintul postliceal se face prin concurs.
(2) Au dreptul sa se inscrie la concursul de admitere absolventii de liceu, cu sau fara diploma de bacalaureat. La concursul de admitere in scolile sanitare postliceale se pot inscrie numai absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat .
(3) Probele si conditiile de concurs, numarul de locuri si metodologia de desfasurare a concursului de admitere se stabilesc de Ministerul Invatamintului, in cooperare cu initiatorii.
ART. 53
(1) Invatamintul postliceal se incheie cu examen de absolvire.
(2) Promovarea examenului de absolvire da dreptul la obtinerea unui certificat care atesta profesia insusita.
(3) In cazul nepromovarii examenului de absolvire, acesta mai poate fi sustinut de doua ori in decurs de 3 ani de la absolvire.
ART. 54
Prin hotarire a Guvernului se stabilesc, anual, obligatiile statului referitoare la invatamintul postliceal.
CAP. 9
Invatamintul superior
ART. 55
Invatamintul superior se realizeaza prin institutii de invatamint si de cercetare: universitati, institute, academii, conservatoare si colegii universitare.
ART. 56
Infiintarea institutiilor de invatamint suprior se face prin lege.
SECTIUNEA 1 Organizarea invatamintului universitar
ART. 57
Invatamintul universitar are caracter deschis si se organizeaza sub forma de :
a) invatamintul universitar de scurta durata;
b) invatamintul universitar de lunga durata.
ART. 58
Invatamintul universitar de stat este gratuit, cu exceptia taxelor percepute pentru inscrierea la concursul de admitere, inmatriculari si reinmatriculari, reexaminari, repetentie si repetarea examenului de absolvire sau de licenta. De asemenea, se pot percepe taxe si pentru activitati didactice neincluse in planul de invatamint, solicitate de studenti si aprobate de consiliul facultatii.
Cuantumul taxelor se stabileste de catre senatele universitare.
ART. 59
(1) Pot participa la admiterea in invatamintul universitar absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat. Organizarea admiterii este de competenta fiecarei institutii de invatamint superior, pe baza criteriilor generale stabilite de Ministerul Invatamintului. Concursul de admitere se poate organiza in doua sesiuni.
(2) Absolventii de liceu, care au obtinut intr-unul dintre ultimii 2 ani de studii distinctii la olimpiade scolare internationale, concursuri artistice sau sportive de nivel continental, mondial sau olimpic, au dreptul de a se inscrie in invatamintul universitar fara sustinerea concursului de admitere la acele facultati sau sectii de specialitate la care admiterea contine in probele de concurs disciplina la care au fost distinsi.
(3) Cifra de scolarizare in invatamintul universitar de stat se stabileste anul, prin hotarire a Guvernului, pe baza studiilor de prognoza si la propunerea senatelor institutiilor de invatamint superior.
(4) In invatamintul universitar de stat conditiile de admitere, reteaua si cifrele de scolarizare se fac publice cu cel putin 6 luni inainte de inceperea anului universitar.
ART. 60
(1) Activitatea didactica se poate organiza in urmatoarele forme: de zi, seral si fara frecventa. Formele de invatamint seral si fara frecventa pot fi organizate numai de catre institutiile de invatamint care au si cursuri de zi.
(2) Durata studiilor in invatamintul seral si in cel fara frecventa este mai mare cu un an decit cea prevazuta pentru invatamintul de zi.
(3) Diplomele sau certificatele de absolvire eliberate de institutiile de invatamint superior pentru specializarile acreditate sunt echivalente, indiferent de forma de invatamint absolvita.
(4) Studentii pot urma concomitent doua specializari, daca indeplinesc conditiile de admitere cerute. Studentii respectivi pot beneficia de bursa de stat pe durata maxima a unei specializari.
(5) Absolventii cu diploma de licenta pot urma o a doua specializare, fara concurs de admitere, in conditiile stabilite in Carta universitara.
ART. 61
(1) In institutiile de invatamint superior pot fi inscrisi si studenti straini, in conformitate cu prevederile legale.
(2) Cetatenii straini care studiaza in Romania in invatamintul superior de stat, cu exceptia celor care beneficiaza de burse din partea statului roman, platesc taxe de scolarizare stabilite anual prin hotarire a Guvernului.
SECTIUNEA a 2-a Invatamintul universitar de scurta durata
ART. 62
(1) Invatamintul universitar de scurta durata este de 3 ani, cu exceptia cazului prevazut de art. 64 alin. (2), si este organizat in colegii universitare , in cadrul institutiilor de invatamint universitar de lunga durata.
(2) Infiintarea colegiilor universitare se aproba de catre Ministerul Invatamintului, la propunerea senatului institutiei de invatamint superior.
ART. 63
(1) Admiterea in colegiile universitare se face pe baza criteriilor prevazute pentru invatamintul universitar de lunga durata.
(2) Studiile in invatamintul universitar de scurta durata se incheie cu examen de absolvire, organizat pe baza criteriilor elaborate de catre Ministerul Invatamintului si a unei metodologii stabilite de senatele universitare.
Absolventii primesc diplome in care se specifica domeniul specializarii dobindite.
(3) Absolventilor care nu a promovat examenul mentionat la alin. (2) li se aplica prevederile prezentei legi.
ART. 64
(1) Colegiile cu profil pedagogic asigura pregatirea de institutori pentru invatamintul prescolar si primar; acestia dobindesc specializarea si pentru predarea in invatamintul gimnazial, dupa caz, a unei discipline: limba straina, muzica, desen sau educatie fizica.
(2) Durata studiilor la colegiul pedagogic este de 2 ani, pentru absolventii liceelor pedagogice, si de 3 ani, pentru absolventii liceelor cu alt profil.

(3) In cadrul colegiilor pedagogice functioneaza serii paralele, cu planuri de invatamint diferite, in raport cu durata scolarizarii.
ART. 65
(1) Absolventii cu diploma ai colegiilor universitare pot continua studiile in invatamintul universitar de lunga durata, in cadrul profilului studiat initial sau apropiat, prin concurs, in limita locurilor disponibile pentru anul universitar curent, stabilite de senatul institutiei de invatamint superior primitoare. Criteriile de inscriere se stabilesc de institutiile de invatamint universitar de lunga durata.
(2) Candidatii admisi vor sustine examenele de diferenta stabilite de consiliile facultatilor. In urma promovarii examenelor de diferenta, candidatii vor fi inscrisi in anul III al invatamintului universitar de lunga durata.
SECTIUNEA a 3-a Invatamintul universitar de lunga durata
ART. 66
(1) Invatamintul universiar de lunga durata se desfasoara in universitati si in alte institutii echivalente, precum: institute, academii, conservatoare, in facultati si la specializari autorizate sau acreditate.
(2) Infiintarea de noi facultati se aproba de catre Ministerul Invatamintului, iar structura acestora, de catre senatele universitare.
ART. 67
(1) Durata studiilor la cursurile de zi in invatamintul universitar de lunga durata este, in functie de profil, de 4 - 6 ani si se stabileste prin hotarire a Guvernului. Modificarea duratei studiilor de poate face numai incepind cu anul
I.
(2) Studiile in invatamintul universitar de lunga durata se incheie cu examen de licenta, care consta in proiect sau lucrare de diploma si in probe generale si de specialitate. Criteriile de organizare a examenului de licenta se stabilesc de catre Ministerul Invatamintului, iar metodologia, de catre senatele universitare.
(3) Absolventii care au promovat examenul de licenta primesc titlul de licentiat in profilul si in specializarea urmate.
(4) Absolventii care nu au promovat examenul de licenta primesc, la cerere, un certificat de studii si copie de pe foaia matricola. Ei mai pot sustine examenul de cel mult doua ori in decurs de 5 ani de la absolvire.
(5) Titulatura diplomei de licenta se stabileste de catre Ministerul Invatamintului, in conformitate cu standardele internationale.
(6) Diplomele eliberate de institutiile de invatamint universitar de lunga durata pina in anul 1993 inclusiv sunt echivalente cu diploma de licenta.
ART. 68
(1) Studentii si absolventii care opteaza pentru profesiunea didactica sunt obligati sa participe la activitatile Departamentului pentru pregatirea personalului didactic.
(2) Departamentul functioneaza in institutiile de invatamint superior, pe baza de regulament, si are planuri de invatamint distincte, care cuprind discipline de pregatire teoretica si practica in domeniile pedagogiei, psihologiei, logicii, sociologiei si metodicii de specialitate. In realizarea activitatilor proprii, departamentul este sprijinit de facultatile de profil.
(3) Pregatirea studentilor prevazuta la alin. (1) si (2) se realizeaza in regimul activitatilor didactice optionale. Planurile de invatamint ale dapartamentului sunt integrate in planurile de invatamint ale facultatilor de profil.
(4) Absolventilor Departamentului pentru pregatirea personalului didactic li se elibereaza certificate de absolvire, pe baza carora sunt abilitati sa functioneze in calitate de cadre didactice.
(5) Absolventii invatamintului universitar pot profesa in invatamint numai daca fac dovada ca au efectuat pregatirea prin disciplinele prevazute la alin.
(2) sau vor efectua aceasta pregatire in primii 3 ani de angajare.
ART. 69
Activitatile clinice din invatamintul medical superior de stat se organizeaza in unitatile sanitare publice atestate, care apartin Ministerului Sanatatii si celorlalte ministere cu reteaua sanitara proprie. Metodologia de organizare si de desfasurare a acestor activitati se elaboreaza de catre Ministerul Invatamintului si Ministerul Sanatatii.
SECTIUNEA a 4-a Invatamintul postuniversitar
ART. 70
(1) Invatamintul postuniversitar asigura specializarea in domeniu sau extinderea si perfectionarea pregatirii atestate prin diploma de licenta sau, dupa caz, diploma de absolvire.
(2) Invatamintul postuniversitar se organizeaza in institutii de invatamint superior si in scoli de studii postuniversitare, acreditate in acest scop, si se realizeaza prin: studii aprofundate, doctorat, studii academice postuniversitare, studii de specializare si cursuri de perfectionare.
ART. 71
(1) Admiterea in invatamintul postuniversitar se face:
a) prin concurs, pentru studii aprofundate, pentru doctorat si pentru studii academice postuniversitare;
b) la cerere, pentru studii de specializare si cursuri de perfectionare.
(2) Numarul locurilor pentru studii aprofundate, pentru doctorat si pentru studii academice postuniversitare este aprobat de:
a) senatele institutiilor de invatamint superior, pentru cele acoperite prin taxe sau subventionate din alte surse decit cele de la bugetul de stat;
b) Ministerul Invatamintului, pentru cele subventionate de la bugetul de stat.
ART. 72
(1) Studiile aprofundate au durata de 1 - 2 ani si pot fi urmate de absolventii cu diploma de licenta.
(2) Concursul de admitere pentru studii aprofundate se organizeaza pe baza criteriilor stabilite de catre Ministerul Invatamintului.
(3) Cifra de scolarizare si reteaua invatamintului de studii aprofundate se aproba de catre Ministerul Invatamintului.
(4) Studiile aprofundate se incheie cu o dizertatie. Absolventii primesc diploma de studii aprofundate - magister sau master.
(5) Cursantii invatamintului de studii aprofundate beneficiaza de gratuitatea studiilor si de burse, in conformitate cu prevederile legii.
ART. 73
(1) Doctoratul este o forma superioara de invatamint si de cercetare.
(2) Au dreptul sa participe la concursul de admitere la doctorat absolventii invatamintului universitar de lunga durata, cu diploma de licenta.
(3) Conducatorii de doctorat pot fi profesori universitari sau cercetatori stiintifici principali gradul I, cu titlu de doctor.
(4) Dreptul de a conduce doctoratul este avizat nominal de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, la propunerea institutiilor organizatoare, si este conferit prin ordin al ministrului invatamintului.
(5) Doctoratul este organizat, cu si fara frecventa, in institutiile de invatamint superior si in institutele de cercetare stiintifica aprobate de Ministerul Invatamintului, la propunerea Consiliului National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, pe baza criteriilor de acreditare in acest scop.

(6) Doctoratul se incheie cu o teza sustinuta public si evaluata de o comisie de specialisti, propusa de organul de conducere a institutiei organizatoare, avizata de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare si aprobata de ministrul invatamintului. Comisia este alcatuita dintr-un presedinte, conducatorul de doctorat, si din cinci referenti oficiali, specialisti cu activitate stiintifica deosebita, cu titlu de doctor in domeniu, dintre care patru nu functioneaza in institutia organizatoare a doctoratului. Pentru activitatea depusa, referentii oficiali vor fi retribuiti potrivit normelor stabilite de Ministerul Invatamintului.
(7) Titlul stiintific de doctor se acorda de catre conducerea institutiei organizatoare si se confirma de catre Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare de pe linga Ministerul Invatamintului. Pe baza ordinului ministrului invatamintului, se elibereaza diploma de doctor de catre institutia acreditata.
(8) Organizarea si desfasurarea doctoratului se reglementeaza prin hotarire a Guvernului.
ART. 74
(1) Pe linga institutiile de invatamint superior se pot organiza scoli de studii postuniversitare, pentru absolventii cu diploma de licenta. Scolile de studii postuniversitare se pot infiinta si ca iunstitutii independente, prin lege, inclusiv in strainatate.
(2) Studiile in scolile de studii postuniversitare au durata de 2-3 ani si se finalizeaza cu examen de diploma. Absolventii primesc diploma de studii academice postuniversitare.
(3) Absolventii scolilor de studii postuniversitare se pot inscrie la concursul de admitere la doctorat in specialitatea obtinuta.
ART. 75
(1) Studiile postuniversitare de specializare au durata de cel putin un an, in functie de profil, si pot fi urmate de absolventii cu diploma de licenta.
Durata studiilor este propusa de senatele universitare si este aprobata prin ordin al ministrului invatamintului.
(2) Studiile de specializare se incheie cu dizertatie sau examen.
Absolventilor li se elibereaza certificat de specializare postuniversitara.
ART. 76
(1) Cursurile postuniversitare de perfectionare au durata de cel mult un an, in functie de profil, si pot fi urmate de absolventii cu diploma din invatamintul universitar. Durata cursurilor este stabilita de senatul universitar.
(2) Personalul didactic cu studii universitare de scurta sau lunga durata din invatamintul preuniversitar participa periodic la cursuri postuniversitare de perfectionare a pregatirii de specialitate, metodice si psihopedagogice, conform normelor stabilite de Ministerul Invatamintului.
(3) Cursurile postuniversitare de perfectionare se incheie cu colocviu.
Absolventii primesc certificat de absolvire.
ART. 77
Pentru organizarea activitatilor de pregatire postuniversitara, prevazute la art. 74, institutiile de invatamint superior se pot asocia cu institutii similare, precum si cu agenti economici din tara sau din strainatate. In acest caz, structura studiilor, structurile organizatorice si modul lor de functionare si de finantare se aproba de Ministerul Invatamintului, la propunerea institutiei de invatamint superior initiatoare.
ART. 78
(1) Invatamintul postuniversitar este sustinut prin taxe sau din alte surse, cu exceptiile prevazute de lege.
(2) Bursele de stat in invatamintul postuniversitar se obtin prin concurs.
ART. 79
Invatamintul postuniversitar medical de organizeaza in forme specifice stabilite prin hotarire a Guvernului, la propunerea Ministerului Invatamintului si a Ministerului Sanatatii.
SECTIUNEA a 5-a Cercetarea stiintifica in invatamintul superior
ART. 80
(1) In institutiile de invatamint superior se organizeaza activitati de cercetare stiintifica, dezvoltare tehnologica, proiectare, consultanta sau expertiza, care se desfasoara in cadrul departamentelor, catedrelor sau in unitati proprii de cercetare stiintifica, inclusiv prin colaborare cu institutii de invatamint si de cercetare din tara sau din strainatate.
(2) Unitatile de cercetare stiintifica se infiinteaza cu aprobarea senatelor universitare.
(3) Catedrele, departamentele si unitatile de cercetare stiintifica sunt incadrate cu personal didactic, de cercetare stiintifica si cu alte categorii de personal.
(4) Activitatea de cercetare stiintifica constituie unul dintre criteriile de apreciere a valorii profesionale a cadrului didactic si, dupa caz, poate completa norma didactica.
(5) Studentii pot participa la contracte de cercetare stiintifica din departamente, catedre si unitati de cercetare.
(6) Modul de organizare si de desfasurare a cercetarii stiintifice in institutiile de invatamint superior se stabileste prin regulament aprobat de senatul universitar.
(7) Pentru activitati de cercetare stiintifica specifice, in reteaua Ministerului Invatamintului pot functiona institute de cercetare cu personalitate juridica.
(8) Cercetarea stiintifica din invatamintul superior beneficiaza gratuit de serviciile intregii retele de informare si de documentare a bibliotecilor din invatamint.
ART. 81
(1) Programele de cercetare stiintifica fundamentala, precum si alte programe de interes deosebit sunt finantate, pe baza de contracte, din fondurile alocate anual, direct Ministerului Invatamintului, de la bugetul de stat, separat de finantarea procesului de invatamint. Finantarea contractelor de cercetare se face in mod competitiv, pe baza evaluarilor facute de catre Consiliul National al Cercetarii Stiintifice Universitare.
(2) Programele de cercetare tehnologica avansata, programele de cercetare aplicativa, precum si activitatile de proiectare, consultanta, expertiza, altele decit cele avind ca beneficiar Ministerul Invatamintului, sunt finantate, pe baza de contracte incheiate direct cu beneficiarii cercetarilor sau activitatilor respective, din fondurile de la bugetul de stat si din fondul special de cercetare alocate altor ministere, precum si din alte surse.
(3) Activitatea de cercetare stiintifica desfasurata in institutele de cercetare ale Ministerului Invatamintului este finantata de la bugetul de stat, pentru programele solicitate de acest minister, si din alte surse, pentru programele comandate de terti.
ART. 82
Veniturile nete obtinute din realizarea programelor de cercetare stiintifica si din activitatile de proiectare, consultanta sau expertiza se utilizeaza, cu acordul coordonatorului de program si cu avizul rectorului institutiei de invatamint superior, pentru dezvoltarea bazei materiale proprii de cercetare, precum si pentru remunerarea personalului care a executat contractul.
SECTIUNEA a 6-a Structura institutiilor de invatamint superior ART. 83 Institutia de invatamint superior cuprinde, de regula, mai multe facultati, colegii universitare, departamente, catedre, unitati de cercetare stiintifica, de proiectare si de microproductie.
ART. 84
(1) Facultatea reprezinta unitatea functionala de baza a institutiei de invatamint superior si are in componenta una sau mai multe sectii de specialitate. Facultatea este organizata pe departamente si catedre. Activitatea didactica in cadrul

facultatii se desfasoara pe ani de studii, serii de predare , grupe si subgrupe.
(2) Facultatile se individualizeaza prin:
a) conditii de admitere si absolvire;
b) program de studii;
c) domenii de specializare.
(3) Facultatea cuprinde personal didactic si studenti, cercetatori stiintifici si proiectanti, personal auxiliar si administrativ.
ART. 85
Colegiul universitar este unitatea functionala subordonata institutiei de invatamint superior sau facultatii.
ART. 86
Departamentul constituie o structura subordonata institutiei de invatamint superior sau, dupa caz, facultatii, avind functii didactice, de cercetare stiintifica, de proiectare si de microproductie. Organizarea departamentelor se stabileste de catre senatele universitare.
ART. 87
Catedra este unitatea structurala de baza a facultatii sau, dupa caz, a departamentului, care realizeaza activitati de invatamint si de cercetare.
Catedra cuprinde personal didactic si, dupa caz, personal de cercetare, de proiectare si auxiliar, dintr-o disciplina sau dintr-o familie de discipline.
ART. 88
Institutiile de invatamint superior sau componentele acestora au dreptul de a organiza si a administra, singure sau in colaborare cu alte institutii, unitati si centre de cercetare, centre pentru pregatirea resurselor umane, unitati de microproductie, loturi experimentale sau alte structuri institutionale.
SECTIUNEA a 7-a Autonomia universitara
ART. 89
(1) Autonomia universitara consta in dreptul comunitatii universitare de a se conduce, de a-si exercita libertatile academice fara nici un fel de ingerinte ideologice, politice sau religioase, de a-si asuma un ansamblu de competente si obligatii in concordanta cu optiunile si orientarile strategice nationale ale dezvoltarii invatamintului superior stabilite prin lege.
(2) Autonomia universitara se coreleaza cu principiul raspunderii personale si publice pentru calitatea intregii activitati didactice si de cercetare stiintifica pe care o desfasoara institutia respectiva de invatamint superior.
ART. 90
(1) Comunitatea universitara cuprinde totalitatea persoanelor care desfasoara activitate didactica, de cercetare stiintifica si de proiectare, precum si pe cei care studiaza intr-o institutie de invatamint superior.
(2) Comunitatea universitara foloseste in activitatea sa personal auxiliar si administrativ.
ART. 91
(1) Spatiul universitar este constituit din totalitatea edificiilor, terenurilor, campusurilor universitare, dotarilor de orice fel si cu orice destinatie, folosite de institutia de invatamint superior, indiferent de titlul juridic sub care aceasta este indreptatita sa le utilizeze.
(2) Fac exceptie de la prevederile alin. (1) spatiile si dotarile aferente care apartin Ministerului Sanatatii si ministerelor cu retea sanitara proprie, in care se desfasoara invatamintul medical superior de stat.
ART. 91
(1) Ansamblul de drepturi si obligatii, precum si normele care reglementeaza viata comunitatii universitare in spatiul universitar propriu sunt cuprinse in Carta universitara a institutiei de invatamint superior, adoptata de senatul universitar, in conditiile legii.
(2) Autonomia universitara vizeaza domeniile conducerii, structurarii si functionarii institutiei, ale activitatii didactice si de cercetare stiintifica, ale administrarii si ale finantarii.
(3) Autonomia universitara se realizeaza, in principal, prin: programarea, organizarea, desfasurarea si perfectionarea procesului de invatamint;
organizarea cercetarii stiintifice si a documentarii; stabilirea specializarilor ; stabilirea planurilor de invatamint si a programelor analitice, in acord cu standardele nationale; admiterea candidatilor la studii, pe baza criteriilor generale stabilite de Ministerul Invatamintului; selectarea si promovarea personalului didactic si ale celorlalte categorii de personal; stabilirea criteriilor de apreciere a activitatii didactice si stiintifice; acordarea, in conditiile legii, a titlurilor didactice, stiintifice si onorifice; stabilirea formelor de studiu postuniversitar, confirmate prin acreditarea programelor de studiu; stabilirea, impreuna cu Ministerul Invatamintului si cu alte autoritati publice, agenti economici, organizatii profesionale si patronale recunoscute la nivel national, a domeniilor in care se utilizeaza diplomele si certificatele proprii emise; stabilirea programelor de cooperare cu alte institutii de invatamint superior si de cercetare din tara si din strainatate; eligibilitatea tuturor organismelor de conducere, prin vot secret; stabilirea necesitatilor financiare si materiale; rezolvarea problemelor sociale ale comunitatii universitare; folosirea fondurilor si gestionarea lor cu respectarea prevederilor legale; acordarea, din fonduri proprii, a burselor de studiu si de cercetare, distincte de cele atribuite potrivit altor reglementari legale;
asigurarea ordinii si disciplinei in spatiul universitar; organizarea si controlul tuturor serviciilor economico-gospodaresti; gasirea si stabilirea surselor suplimentare de venituri; organizarea activitatii culturale si sportive ; infiintarea fundatiilor; stabilirea si folosirea unor insemne si simboluri proprii.
(4) In plan financiar, autonomia universitara se realizeaza ca drept de gestionare, potrivit legii si raspunderii personale, a fondurilor alocate de la bugetul public national sau provenite din alte surse, inclusiv a veniturilor realizate din taxele in valuta de la studenti si cursanti straini, potrivit criteriilor stabilite de comun acord cu Ministerul Invatamintului.
ART. 93
(1) Membrii comunitatii universitare au dreptul de a lua parte la conducerea treburilor universitare; organismele de conducere se aleg prin vot secret, potrivit Cartei universitare, pentru perioade de 4 ani.
(2) Organele alese, cu exceptia rectorului, se confirma de catre senatul universitar. Rectorul se alege de catre senat si se confirma prin ordin al ministerului invatamintului. O persoana nu poate ocupa functia de decan sau de rector mai mult de doua mandate succesive. Rectorul poate fi revocat din functie de catre senatul universitar prin aceeasi procedura folosita la numire.
(3) Ministrul invatamintului poate suspenda din functie, din motive justificate, pe rectorul unei institutii de invatamint superior, de stat sau particular, acreditate.
ART. 94
(1) In institutiile de invatamint superior, studentii pot fi reprezentati in consiliile facultatilor si in senatele universitare, in proportie de cel mult 1 /5 din numarul membrilor acestor consilii, in conditiile stabilite prin Carta universitara.
(2) Protectia membrilor comunitatii universitare in activitatea profesionala si in spatiul universitar este inscrisa in Carta universitara. Abaterile de la deontologia universitara se analizeaza si se solutioneaza la nivelul consiliilor facultatilor si al senatului.
(3) Membrii comunitatii universitare sunt obligati sa respecte regulamentele interne ale institutiei de invatamint

superior, stabilite in conformitate cu Carta universitara.
ART. 95 Accesul in spatiul universitar este permis numai in conditiile stabilite prin Carta universitara sau prin lege.
ART. 96
La nivel national, autonomia universitara se manifesta prin relatia directa a rectorului institutiei de invatamint superior cu Ministerul Invatamintului si prin alegerea reprezentantilor institutiei in organismele profesionale, conform legii.
CAP. 10
Invatamintul militar
ART. 97
Invatamintul militar este invatamint de stat, parte integranta a sistemului national de invatamint, si cuprinde: invatamint liceal; invatamint postliceal pentru formarea maistrilor militari si subofiterilor; invatamint universitar pentru formarea ofiterilor si specialistilor; invatamint postuniversitar.
Perfectionarea pregatirii cadrelor militare se realizeaza in institutii de invatamint distincte.
ART. 98
Structura organizatorica, profilurile, specializarile, cifrele anuale de scolarizare si criteriile de selectionare a candidatilor pentru invatamintul militar se stabilesc de catre Ministerul Apararii Nationale, Ministerul de Interne, Ministerul Justitiei, Serviciul Roman de Informatii si alte institutii cu atributii in domeniul sigurantei nationale, potrivit specificului fiecarei arme si trepte de invatamint.
ART. 99
Planurile de invatamint pentru invatamintul militar liceal, postliceal si superior se elaboreaza de catre Ministerul Apararii Nationale, Ministerul de Interne, Ministerul Justitiei, Serviciul Roman de Informatii si alte institutii cu atributii in domeniul sigurantei nationale, fiind avizate de catre Ministerul Invatamintului.
ART. 100
Diplomele de absolvire a institutiilor militare de invatamint si titlurile stiintifice obtinute dau dreptul detinatorilor legali, dupa trecerea in rezerva, sa ocupe functii echivalente cu cele ale absolventilor institutiilor civile de invatamint, cu profil apropiat si de acelasi nivel.
ART. 101
Admiterea si procesul de invatamint in institutiile militare de toate nivelurile se desfasoara in limba romana.
ART. 102
Pentru aplicarea prevederilor prezentei legi la specificul invatamintului militar, Ministerul Apararii Nationale, Ministerul de Interne, Ministerul Justitiei, Serviciul Roman de Informatii si alte institutii cu atributii in domeniul sigurantei nationale pot emite ordine, regulamente si instructiuni proprii.
CAP 11 Invatamintul particular
ART. 103
(1) Invatamintul particular constituie o alternativa la invatamintul de stat sau il completeaza.
(2) Institutiile si unitatile de invatamint particular acreditate fac parte din sistemul national de invatamint si educatie si se supun dispozitiilor prezentei legi.
(3) Institutiile si unitatile de invatamint particular dispun de autonomie organizatorica si functionala, in concordanta cu reglementarile legale referitoare la organizarea si functionarea sistemului de invatamint.
(4) Institutiile si unitatile de invatamint particular acreditate pot fi sprijinite de stat.
ART. 104
Invatamintul particular functioneaza potrivit legii, daca:
a) este organizat si functioneaza pe principiul nonprofit;
b) este organizat pe principii nediscriminatorii si respinge ideile, curentele si atitudinile antidemocratice, xenofobe, sovine si rasiste;
c) respecta standardele nationale.
ART. 105
(1) Invatamintul particular preuniversitar cuprinde gradinite, scoli primare si gimnaziale, scoli profesionale si de ucenici, licee si scoli postliceale.
(2) Gradinitele, scolile primare si gimnaziale, precum si scolile profesionale si de ucenici se pot infiinta cu autorizarea inspectoratului scolar , in baza documentatiei de evaluare.
(3) Liceele si scolile postliceale se pot infiinta cu avizul inspectoratului scolar si aprobarea Ministerului Invatamintului, in baza documentatiei de evaluare.
ART. 106
(1) Criteriile de evaluare pentru invatamintul preuniversitar se refera la domeniile fundamentale de organizare si de functionare: personal didactic, continut, baza materiala si activitate financiara.
(2) Standardele corespund fiecarui criteriu si indica nivelurile minime obligatorii in procesul de evaluare. Aceste standarde sunt diferentiate in functie de nivelul de invatamint si sunt stabilite de Comisia de Evaluare si Acreditare a Invatamintului Prescolar si Preuniversitar, care se infiinteaza si functioneaza pe linga Ministerul Invatamintului, in baza regulamentului aprobat prin hotarire a Guvernului.
ART. 107
(1) Procesul de acreditare a unitatilor de invatamint preuniversitar cuprinde doua faze:
a) autorizarea de incredere, care acorda dreptul de organizare si functionare provizorie a unitatii respective;
b) acreditarea, care acorda unitatii respective toate drepturile ce decurg din prezenta lege.
(2) Acreditarea trebuie solicitata dupa acordarea autorizatiei de incredere, astfel:
a) dupa cel mult 4 ani, pentru gradinite si scoli primare;
b) dupa primul examen de capacitate, pentru gimnaziu;
c) dupa primul examen de bacalaureat, pentru liceu;
d) dupa primul examen de absolvire, pentru scolile profesionale, de ucenici si postliceale.
ART. 108
(1) In invatamintul particular preuniversitar se aplica planuri similare sau alternative invatamintului de stat, care cuprind discipline obligatorii, optionale si facultative, corespunzator standardelor nationale.
(2) Programele analitice ale disciplinelor trebuie sa raspunda acelorasi cerinte ca si planurile de invatamint.
(3) Pentru invatamintul particular preuniversitar, planurile si programele de invatamint, similare sau alternative invatamintului de stat, sunt aprobate de Ministerul Invatamintului.
ART. 109
In invatamintul particular preuniversitar, formatiunile de studiu (clase, grupe, subgrupe) nu pot depasi numeric limitele maxime legale.
ART. 110
(1) In invatamintul particular preuniversitar posturile didactice se ocupa in conditiile prevazute de Statutul personalului didactic.
(2) Cadrele didactice din invatamintul particular prescolar si primar trebuie sa aiba norma de baza in unitatea respectiva.
(3) In invatamintul particular gimnazial, liceal si profesional, cel putin 60% din personalul didactic trebuie sa fie

incadrat cu norma de baza in unitatea respectiva.
(4) Pentru invatamintul particular postliceal, cel putin 50% din posturi, constituite in conformitate cu prevederile legale, trebuie sa fie acoperite cu personal didactic angajat cu norma de baza in unitatea respectiva.
(5) Personalul didactic de conducere din invatamintul particular trebuie sa fie angajat cu norma de baza in unitatea de invatamint respectiva si sa indeplineasca cerintele Statutului personalului didactic privind ocuparea functiilor de conducere.
ART. 111
Diplomele sau certificatele acordate de unitatile din invatamintul particular preuniversitar, infiintate potrivit prezentei legi, au valoare si produc efectele actelor de studii eliberate in invatamintul de stat, daca examenele de absolvire au fost sustinute in fata unor comisii numite in conformitate cu dispozitiile legale.
ART. 112
Elevii din invatamintul particular se pot transfera la alte unitati de invatamint de stat sau particulare, cu acordul unitatii primitoare si in conditiile stabilite de Ministerul Invatamintului.
ART. 113
Invatamintul superior particular functioneaza potrivit Legii nr. 88/1993 privind acreditarea institutiilor de invatamint superior si recunoasterea diplomelor, cu respectarea prevederilor prezentei legi.
ART. 114
In invatamintul particular, taxele de scolarizare se stabilesc de catre fiecare institutie sau unitate de invatamint, in conditiile legii.
ART. 115
(1) Baza materiala a institutiilor si unitatilor de invatamint particular trebuie sa corespunda standardelor desfasurarii unui proces instructiv-educativ de calitate: spatii adecvate procesului de invatamint, in proprietate sau inchiriate; laboratoare proprii, cu dotare corespunzatoare pentru un an in avans fata de anul scolarizat; biblioteca dotata cu fond de carte propriu, adecvat continutului disciplinelor si nivelului acestora.
(2) Pentru obtinerea acreditarii, institutia sau unitatea de invatamint respectiva trebuie sa faca dovada ca in perioada de functionare provizorie a utilizat cel putin 25% din venituri pentru investitii in baza materiala proprie.
(3) Dupa doua cicluri de scolarizare ulterioare acreditarii, institutia sau unitatea de invatamint trebuie sa faca dovada ca detine in proprietate cel putin 50% din spatiile de invatamint si ca, in toata perioada anterioara, a utilizat cel putin 25% din venituri pentru investitii in baza materiala proprie.
ART. 116
Institutiile si unitatile de invatamint particular se supun evaluarii si controlului, in conditiile legii.
ART. 117
(1) Invatamintul cooperatist se desfasoara in unitati care sunt proprietatea asociatiilor cooperatiste.
(2) Finantarea invatamintului cooperatist se asigura din fonduri proprii ale asociatiilor cooperatiste, din taxe scolare si din alte surse.
(3) Ministerul Invatamintului acopera de la bugetul de stat cheltuielile pentru salarizarea personalului didactic, cu exceptia personalului care asigura instruirea practica.
(4) Unitatilor de invatamint cooperatist li se aplica prevederile art. 115 din prezenta lege.
CAP. 12
Invatamintul pentru persoanele apartinind minoritatilor nationale
ART. 118.
Persoanele apartinind minoritatilor nationale au dreptul sa studieze si sa se instruiasca in limba materna la toate nivelurile si formele de invatamint, in conditiile prezentei legi.
ART. 119
(1) In functie de necesitatile locale, se pot organiza, la cerere si in conditiile legii, grupe, clase, sectii sau scoli cu predarea in limbile minoritatilor nationale.
(2) Prevederile alin. (1) al acestui articol se vor aplica fara a se aduce atingere invatarii limbii oficiale si predarii in aceasta limba.
ART. 120
(1) Limba si literatura romana se predau in invatamintul primar dupa programe de invatamint si manuale scolare elaborate in mod special pentru minoritatea respectiva. In invatamintul gimnazial si liceal, Limba si literatura romana se predau dupa programe de invatamint si manuale scolare identice cu cele pentru clasele cu predarea in limba romana.
(2) In invatamintul gimnazial si liceal, Istoria romanilor si Geografia Romaniei se predau in limba romana, dupa programe si manuale identice cu cele pentru clasele cu predarea in limba romana. Examinarea la aceste discipline se face in limba romana. In invatamintul primar, aceste discipline se predau in limba materna.
(3) In programele si manualele se Istorie universala si de Istorie a romanilor se vor reflecta istoria si traditiile minoritatilor nationale din Romania.
(4) In invatamintul gimnazial se introduce, la cerere, ca disciplina de studiu, Istoria si traditiile minoritatilor nationale, cu predare in limba materna. Programele analitice si manualele la aceasta disciplina sunt aprobate de Ministerul Invatamintului.
ART. 121
Elevilor apartinind minoritatilor nationale, care frecventeaza unitati de invatamint cu predarea in limba romana, li se asigura, la cerere si in conditiile legii, ca disciplina de studiu, limba si literatura materna, precum si istoria si traditiile minoritatii nationale respective.
ART. 122
(1) In invatamintul de stat profesional, liceal - tehnic, economic, admnistrativ, agricol, silvic, agromontan -, cit si in invatamintul postliceal, pregatirea de specialitate se face in limba romana, asigurindu-se, in functie de posibilitati, insusirea terminologiei de specialitate si in limba materna.
(2) In invatamintul medical universitar de stat, in cadrul sectiilor existente, pregatirea de specialitate se poate face in continuare in limba materna, cu obligatia insusirii terminologiei de specialitate in limba romana.
ART. 123
In invatamintul universitar de stat se pot organiza, la cerere si in conditiile prezentei legi, grupe si sectii cu predarea in limba materna pentru pregatirea personalului necesar, in activitatea didactica si cultural-artistica.
ART. 124
In invatamintul de toate gradele, concursurile de admitere si examenele de absolvire se sutin in limba romana. Concursuri de admitere si examene de absolvire pot fi sustinute in limba materna la scolile, clasele si specializarile la care predarea se face in limba materna respectiva, in conditiile prezentei legi.
ART. 125
Ministerul Invatamintului asigura, in limba de predare, pregatirea si perfectionarea personalului didactic, precum si manuale scolare si alte materiale didactice.
ART. 126
In conducerea unitatilor si a institutiilor de invatamint in care exista grupe, clase sau sectii cu predare in limbile

minoritatilor nationale se asigura o reprezentare proportionala a cadrelor didactice din rindul minoritatilor, cu respectarea competentei profesionale.
TITLUL 3 Continutul invatamintului
CAP. 1
Invatamintul preuniversitar
ART. 127
(1) Continutul invatamintului preuniversitar este asigurat prin planuri de invatamint, programe analitice si manuale scolare.
(2) Planurile de invatamint cuprind discipline obligatorii, optionale si facultative, precum si numarul de ore aferent fiecareia dintre acestea. Ponderea disciplinelor optionale si facultative creste in clasele finale ale invatamintului gimnazial si liceal.
(3) Programele analitice stabilesc, pentru fiecare disciplina din planul de invatamint, obiectivele instructiv-educative si formative ale disciplinei si evidentiaza continuturile fundamentale de ordin teoretic, experimental si aplicativ, oferind orientari metodologice generale pentru realizarea acestora.
ART. 128
(1) Planurile de invatamint si programele analitice pentru invatamintul preuniversitar se aproba de catre Ministerul Invatamintului, la propunerea comisiei nationale de specialitate.
(2) In unitatile de invatamint se utilizeaza numai manuale scolare aprobate de Ministerul Invatamintului.
(3) In unitatile de invatamint se pot utiliza manuale alternative, selectate prin concurs, la nivel national. Cadrul didactic are dreptul de a recomanda elevilor un anumit manual.
(4) Obiectivele specifice in evaluarea procesului instructiv-educativ pe fiecare nivel de invatamint se stabilesc prin standarde aprobate de Ministerul Invatamintului.
CAP. 2
Invatamintul superior
ART. 129
(1) In institutiile de invatamint superior planurile de invatamint se elaboreaza de catre facultati sau departamente, se analizeaza in cadrul consiliilor acestora, se aproba de catre senatele universitare si se avizeaza de catre Ministerul Invatamintului pentru a fi in concordanta cu standardele nationale. Modificarea planurilor de invatamint se poate face numai incepind cu anul I.
(2) Programele analitice se elaboreaza de catre titularii de discipline si se aproba de catre catedra sau departament.
ART. 130
In functie de specificul facultatilor si al specializarilor, planurile de invatamint si programele analitice pot fi concepute si in structura modulara.
CAP. 3
Activitatea extrascolara
ART. 131
(1) Continutul instruirii si educatiei la toate nivelurile de organizare a invatamintului se completeaza prin activitati extrascolare.
(2) Activitatea extrascolara se organizeaza de catre scoli, cluburi, palate ale copiilor si elevilor, administratiile judetene ale taberelor, conducerile taberelor scolare si bazelor sportive, turistice si de agrement si de alte unitati pentru activitati complementare, cu sprijinul familiei si al altor factori interesati.
(3) Activitatile extrascolare au continut stiintific, cultural-artistic, umanitar, ecologic, moral-civic, tehnic-aplicativ, turistic, sportiv, precum si caracter recreativ.
(4) Palatul National al Copiilor si Elevilor din Bucuresti, subordonat Ministerului Invatamintului, precum si palatele copiilor din judete, din subordinea inspectoratelor scolare, au si rol metodologic pentru activitatile extrascolare.
ART. 132
(1) Organizarea si competentele unitatilor specializate in activitatea extrascolara se stabilesc prin regulament aprobat de Ministerul Invatamintului, in colaborare cu Ministerul Tineretului si Sportului.
(2) Ministerul Invatamintului, prin inspectoratele scolare, asigura si controleaza realizarea obiectivelor instruirii si educatiei extrascolare.
CAP 5 Educatie permanenta
ART. 133
Pentru asigurarea educatiei permanente, Ministerul Invatamintului colaboreaza cu Ministerul Culturii si cu alte ministere interesate, precum si cu mijloacele de informare in masa, cultele religioase, uiversitatile populare, fundatiile culturale, alte societati si institutii, pentru a facilita accesul la stiinta si cultura al tuturor cetatenilor, indiferent de virsta, in vederea adaptarii lor la mutatiile majore care survin in viata sociala.
ART. 134
Ministerul Invatamintului, prin unitatile si institutiile sale, acorda, pe baza de contract, asistenta de specialitate celor care organizeaza diferite programe de instruire a adultilor in sistemul educatiei permanente si al conversiei profesionale sau poate organiza asemenea programe din proprie initiativa.
ART. 135
(1) Ministerele, regiile autonome, societatile comerciale, alte persoane juridice sau fizice pot organiza impreuna cu unitatile de invatamint sau separat , cursuri de pregatire si perfectionare profesionala a adultilor, in scopul calificarii propriilor salariati si a viitorilor angajati sau pentru conversie profesionala.
(2) Cursurile organizate in conditiile alin. (1) nu sunt atestate de Ministerul Invatamintului, cu exceptia celor organizate in colaborare cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale pentru protectia sociala a somerilor si reintegrarea lor profesionala. In situatia cind aceste cursuri se desfasoara pe baza unor programe avizate de Ministerul Invatamintului, ele se finalizeaza prin acordarea de certificate de calificare profesionala recunoscute de Ministerul Invatamintului.
ART. 136
(1) Pentru instruirea adultilor, precum si pentru sprijinirea sistemului de invatamint in realizarea unor obiective specifice, pot fi organizate, cu aprobarea Ministerului Invatamintului, institutii si retele de invatamint deschis sau la distanta, care utilizeaza tehnologiile moderne de comunicare si de preluare a informatiilor.
(2) Cheltuielile necesare pentru acest sistem de invatamint sunt suportate de catre beneficiari si de catre institutiile interesate.
CAP. 5
Bibliotecile de invatamint
ART. 137
(1) In sistemul de invatamint functioneaza, ca parte integranta, o retea de biblioteci specializate: biblioteci centrale universitare si biblioteci pedagogice, ca institutii cu personalitate juridica, subordonate direct Ministerului Invatamintului; biblioteci ale institutiilor de invatamint superior , ale facultatilor, colegiilor, departamentelor, catedrelor; biblioteci ale caselor corpului didactic; biblioteci scolare.
(2) Bibliotecile mentionate la alin. (1) functioneaza pe baza de regulamente aprobate de Ministerul Invatamintului.

(3) Bibliotecile din invatamint pot organiza, cu aprobarea Ministerului Invatamintului si in colaborare cu Ministerul Culturii, sectii specifice, precum si alte forme pe care le considera necesare pentru studiul individual al adultilor.
ART. 138
Pregatirea personalului de specialitate pentru biblioteci este asigurata de catre Ministerul Invatamintului prin studii universitare de scurta si de lunga durata, iar perfectionarea acestuia este coordonata de Ministerul Invatamintului .
ART. 139
Coordonarea activitatii retelei bibliotecilor din invatamint se asigura de catre Ministerul Invatamintului.
TITLUL 4 Conducerea invatamintului
CAP. 1
Ministerul Invatamintului si alte organisme de nivel national
ART. 140
(1) Ministerul Invatamintului se organizeaza si functioneaza potrivit legii.
(2) Pentru exercitarea atributiilor sale, Ministerul Invatamintului constituie structuri de experti si se sprijina pe organisme consultative, la nivel national, alcatuite pe criterii de prestigiu profesional si moral:
Consiliul National pentru Reforma Invatamintului, Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, Consiliul National de Finantare a Invatamintului Superior, Consiliul National al Cercetarii Stiintifice din Invatamintul Superior, societatile stiintifice nationale ale cadrelor didactice, Consiliul National al Bibliotecilor, Consiliul National al Rectorilor si comisiile nationale de specialitate pe discipline.
(3) Pentru confirmarea titlurilor, diplomelor si certificatelor universitare , Ministerul Invatamintului constituie Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare. Membrii consiliului sunt profesori universitari, personalitati de prestigiu stiintific, cultural si moral , recunoscute pe plan national sau international. Ei sunt selectati, de regula, pe baza propunerilor senatelor universitare. Consiliul functioneaza potrivit unui regulament propriu, aprobat de Ministerul Invatamintului.
(4) Pe linga Ministerul Invatamintului functioneaza Federatia Sportului Scolar si Universitar, unitate autonoma cu personalitate juridica. Indrumarea activitatii Federatiei Sportului Scolar si Universitar se face de catre Ministerul Invatamintului, in colaborare cu Ministerul Tineretului si Sportului.
ART. 141
Ministerul Invatamintului conduce sistemul national de invatamint, exercitind, in principal, urmatoarele atributii:
a) coordoneaza si controleaza sistemul national de invatamint;
b) organizeaza reteaua invatamintului de stat si propune Guvernului cifrele de scolarizare, pe baza studiilor de prognoza, cu consultarea unitatilor de invatamint, a autoritatilor locale si a agentilor economici interesati;
c) aproba planurile de invatamint, programele analitice si manualele scolare pentru invatamintul preuniversitar;
d) instituie concurs national pentru manuale scolare si asigura finantarea editarii acestora;
e) coordoneaza activitatea de cercetare stiintifica din invatamint;
f) elaboreaza metodologia-cadru a concursurilor de admitere in invatamintul sperior;
g) aproba infiintarea liceelor, a scolilor postliceale, a colegiilor si facultatilor;
h) aproba, conform legii, regulamentele de organizare si functionare a unitatilor subordonate;
i) elaboreaza studii de diagnoza si prognoza in domeniul restructurarii si modernizarii invatamintului si contribuie la perfectionarea cadrului legislativ;
j) raspunde de elaborarea, omologarea si distribuirea mijloacelor de invatamint; dezvolta si modernizeaza baza didactica materiala a invatamintului;
k) asigura identificarea si pregatirea adecvata a elevilor cu aptitudini deosebite;
l) asigura scolarizarea specializata si asistenta psihopedagogica adecvata a copiilor si tinerilor cu deficiente fizice senzoriale, mentale sau asociate;
m) analizeaza modul in care se asigura protectia sociala in invatamint si propune masuri corespunzatoare Guvernului si autoritatilor publice locale abilitate;
n) coordoneaza activitatea bibliotecilor universitare din subordine;
o) raspunde de formarea si perfectionarea personalului didactic;
p) coordoneaza, potrivit legii, numirea, transferarea, eliberarea si evidenta personalului didactic, de conducere, de indrumare si control si a celui auxiliar, din invatamintul de stat si din unitatile subordonate;
r) raspunde de evaluarea sistemului national de invatamint;
s) elaboreaza si aplica strategiile de reforma pe termen mediu si lung ale invatamintului si educatiei;
t) elaboreaza, impreuna cu Ministerul Afacerilor Externe, strategia colaborarii cu alte state si cu organismele internationale specializate in domeniul invatamintului;
u) colaboreaza, pe baza de protocoale, cu statele in care traieste populatie de nationalitate sau de origine romana, pentru promovarea si desfasurarea invatamintului in limba materna;
v) elaboreaza norme specifice pentru constructiile scolare si pentru dotarea acestora;
w) stabileste, pe baza intelegerilor si a conventiilor incheiate cu alte state, modalitatile de recunoastere si de echivalare a studiilor si diplomelor;
x) stabileste, pentru invatamintul preuniversitar de stat, structura anului scolar, sesiunile de examene, perioadele de desfasurare a concursurilor, precum si vacantele scolare;
y) elaboreaza si controleaza sistemul de evaluare a pregatirii elevilor si studentilor;
z) controleaza modul de respectare a normelor financiar-contabile, de executie bugetara si de administrare a patrimoniului din sistemul national al invatamintului de stat.
CAP. 2
Inspectoratele scolare
ART. 142
Inspectoratele scolare sunt organe de specialitate subordonate Ministerului Invatamintului, avind, in principal, urmatoarele atributii:
a) urmaresc modul de organizare si de functionare a retelei de invatamint preuniversitar si realizeaza inspectia scolara;
b) asigura aplicarea legislatiei in organizarea, conducerea si desfasurarea procesului de invatamint;
c) infiinteaza, cu avizul Ministerului Invatamintului, unitati ale invatamintului de stat - gradinite, scoli primare, gimnazii, scoli profesionale si de ucenici;
d) propun Ministerului Invatamintului reteaua de scolarizare din raza lor teritoriala;
e) asigura, impreuna cu autoritatile administratiei publice locale, scolarizarea elevilor, pe durata invatamintului obligatoriu;
f) asigura incadrarea unitatilor de invatamint cu personal didactic necesar, in conformitate cu prevederile Statutului personalului didactic;
g) organizeaza si indruma activitatea de perfectionare a personalului didactic, de cercetare stiintifica si alte actiuni complementare din invatamintul preuniversitar;
h) asigura, impreuna cu autoritatile publice locale, utilizarea, dezvoltarea si protejarea bazei didactico-materiale din unitatile de invatamint;
j) coordoneaza organizarea concursurilor de admitere si a examenelor de absolvire din unitatile de invatamint, precum

si a concursurilor scolare;
j) controleaza toate activitatile si serviciile de invatamint preuniversitar organizate de agenti economici, fundatii, asociatii, culte si alte persoane juridice sau fizice, de pe raza lor teritoriala; constata eventualele incalcari ale prevederilor legale si iau masurile prevazute de lege;
k) coordoneaza activitatea bibliotecilor din unitatile de invatamint subordonate;
l) coordoneaza si controleaza activitatea Casei corpului didactic.
ART. 143
(1) Structura inspectoratelor scolare se stabileste de catre Guvern, la propunerea ministrului invatamintului.
(2) In structura inspectoratelor scolare din judetele cu invatamint si in limbile minoritatilor nationale sunt cuprinsi si inspectori scolari pentru acest invatamint.
(3) Unitatile extrascolare si unitatile conexe invatamintului preuniversitar sunt subordonate inspectoratului scolar.
(4) Inspectoratul scolar are un consiliu de administratie si un consiliu consultativ. Consiliul de administratie este format din inspectorul scolar general, inspectorii scolari generali adjuncti, inspectori de specialitate, directorul Casei corpului didactic, contabilul sef si consilierul juridic al inspectoratului scolar.
Inspectorul scolar general este presedintele de drept al consiliului de administratie. Consiliul consultativ este format din directori de unitati de invatamint, alte cadre didactice de prestigiu si reprezentanti ai parintilor, ai autoritatilor locale administrative, ai comunitatilor religioase si ai agentilor economici. Presedintele consiliului consultativ este ales prin vot secret dintre membrii acestuia.
(5) Inspectoratele scolare organizeaza periodic conferinte judetene ale personalului didactic din invatamintul preuniversitar, pe specialitati, cu rol consultativ, participativ si metodic.
ART. 144
(1) Inspectoratul scolar general, inspectorii scolari generali adjuncti si directorul Casei corpului didactic sunt numiti prin ordin al ministrului invatamintului, pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala.
(2) Inspectorii scolari se numesc de catre inspectorul scolar general, prin concurs, pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala, de regula pe o perioada de 4 ani.
(3) Concursurile se desfasoara pe baza unei metodologii elaborate de Ministerul Invatamintului.
CAP. 3
Conducerea institutiilor si a unitatilor invatamintului de stat
ART. 145
(1) Unitatile de invatamint preuniversitar sunt conduse de directori, ajutati, dupa caz, de directori adjuncti. In activitatea de conducere, directorii se bazeaza pe consiliul profesoral si pe consiliul de administratie.
Aceste consilii functioneaza in temeiul unui regulament elaborat de Ministerul Invatamintului.
(2) Consiliul profesoral al unitatii de invatamint, cu rol de decizie in domeniul instructiv-educativ, este format din personalul didactic de predare din unitatea respectiva si este prezidat de director.
(3) Consiliul de administratie al unitatii de invatamint, cu rol de decizie in domeniul administrativ, este format din cel putin 5 membri, dar nu mai mult de 11 membri, intre care directorul unitatii, directorul adjunct, contabilul sef , cadre didactice alese de consiliul profesoral si reprezentanti ai parintilor, precum si al administratiei publice locale. In consiliul de administratie se includ si reprezentanti ai agentilor economici care asigura baza materiala pentru practica. Directorul unitatii de invatamint este presedintele consiliului de administratie.
(4) Unitatea de invatamint prescolar sau primar afiliata altei unitati de invatamint isi alege 1 - 2 cadre didactice in consiliul de administratie al acesteia.
(5) In consiliile de administratie ale liceelor si scolilor post-liceale se includ 1 - 2 elevi.
(6) Directorii si directorii adjuncti ai unitatilor din invatamintul prescolar, primar, gimnazial si profesional, precum si directorii adjuncti din invatamintul liceal si postliceal sunt numiti de inspectorul scolar general.
(7) Directorii unitatilor din invatamintul liceal si postliceal sunt numiti prin ordin al ministrului invatamintului, la propunerea inspectorului scolar general.
(8) Directorii unitatilor destinate activitatilor extrascolare sunt numiti de ministrul invatamintului la unitatile direct subordonate Ministerului Invatamintului si de catre inspectorul scolar general pentru unitatile din subordinea inspectoratului scolar.
(9) Numirea directorilor si a directorilor adjuncti ai unitatilor de invatamint mentionate la alin. (6) si (7) se face pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala, pe o perioada de 4 ani, de regula, la propunerea consiliilor profesorale respective. Metodologia de numire se stabileste de Ministerul Invatamintului.
ART. 146
Institutiile de invatamint superior sunt conduse de senate, iar facultatile si departamentele, de consilii. Senatele sunt prezidate de rectori, consiliile facultatilor, de decani, iar consiliile departamentelor, de directori.
Atributiile si raporturile acestor organisme se stabilesc prin Carta universitara. Hotaririle senatelor, ale consiliilor facultatilor si ale departamentelor se iau cu majoritatea membrilor prezenti daca numarul lor reprezinta cel putin 2/3 din totalul membrilor.
ART. 147
Conducerea operativa a institutiei de invatamint superior este asigurata de biroul senatului alcatuit din: rector, prorectori, secretar stiintific si director general administrativ. Presedintele biroului senatului este rectorul.
CAP. 4
Evaluarea in invatamint
ART. 148
(1) Evaluarea invatamintului, ca sistem si proces, se asigura de catre Ministerul Invatamintului prin institutii si organisme specializate, in baza unui regulament aprobat prin ordin al ministrului invatamintului.
(2) Evaluarea invatamintului universitar si postuniversitar se asigura prin forme specifice, in conformitate cu dispozitiile legale si cu normele autonomiei universitare.
(3) In sistemul national de invatamint si educatie notarea se face, de regula, de la 10 la 1.
ART. 149
Ministerul Invatamintului asigura evaluarea periodica a nivelului de pregatire profesionala si metodica a personalului didactic din invatamint.
ART. 150
(1) Inspectorul scolar general elaboreaza, la sfirsitul fiecarui an scolar, un raport privind starea invatamintului din judet, respectiv din municipiul Bucuresti. Acest raport se prezinta Ministerului Invatamintului, prefecturii, consiliului judetean, consiliilor locale si tuturor unitatilor de invatamint din judet, respectiv din municipiul Bucuresti.
(2) Rectorul institutiei de invatamint superior elaboreaza la sfirsitul fiecarui an universitar, un raport privind starea institutiei de invatamint, pe care il transmite Ministerului Invatamintului, prefecturii si consiliului judetean, respectiv al municipiului Bucuresti.
(3) Ministrul invatamintului inainteaza Parlamentului raportul anual asupra starii sistemului national de invatamint, pina la data de 15 octombrie.
Concomitent, sunt prezentate directiile si prioritatile de dezvoltare a invatamintului preuniversitar si superior. Raportul

anual se da publicitatii.
TITLUL 5 Resurse umane
CAP. 1
Personalul din invatamint. Elevi si studenti
ART. 151
(1) Personalul din invatamint este format din personal didactic, personal de cercetare, personal didactic auxiliar si personal administrativ.
(2) Personalul didactic, este format din:
a) educatoare - in invatamintul prescolar;
b) invatatori - in invatamintul primar;
c) institutori - in invatamintul prescolar si primar;
d) maistri-instructori - in invatamintul gimnazial, profesional, liceal si postliceal;
e) profesori - in invatamintul gimnazial, profesional, liceal si postliceal;
f) preparatori, asistenti universitari, lectori universitari (sefi de lucrari), conferentiari universitari, profesori universitari si profesori universitari consultanti - in invatamintul superior.
(3) In invatamint poate functiona personal didactic asociat.
(4) Personalul de cercetare este integrat in catedre, departamente, unitati sau centre de cercetare si de microproductie.
(5) In invatamintul de toate gradele functioneaza personal didactic auxiliar , definit conform Senatului personalului didactic.
ART. 152
Functiile didactice pe tipuri si forme de invatamint, precum si conditiile pentru ocuparea acestora se stabilesc prin Statutul personalului didactic.
ART. 153
(1) Norma didactica pentru invatamintul preuniversitar se reglementeaza prin Statutul personalului didactic.
(2) Norma didactica pentru profilurile cu formatiuni specifice de instruire, cit si pentru unitati de invatamint din localitati izolate sau pentru clase cu un numar redus de elevi, se reglementeaza de catre Ministerul Invatamintului.
(3) Norma didactica pentru invatamintul universitar si postuniversitar se reglementeaza prin Statutul personalului didactic.
ART. 154
(1) In invatamintul de stat si particular posturile didactice se ocupa prin concurs. Conditiile pentru ocuparea functiilor de conducere se stabilesc prin Statutul personalului didactic.
(2) Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice au un caracter deschis . La concurs se poate prezenta orice persoana care indeplineste conditiile prevazute de Statutul personalului didactic.
(3) Validarea concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice din invatamintul preuniversitar de stat se face de catre inspectoratele scolare, la propunerea comisiilor de concurs.
(4) Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice din invatamintul universitar si postuniversitar se aproba de catre consiliile facultatilor, la propunerea comisiilor de concurs, prin vot nomial deschis, si se valideaza de catre senatele universitare, folosind aceeasi procedura. Titlurile didactice de conferentiar universitar si de profesor universitar sunt confirmate de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare.
Pe baza confirmarii, ministrul invatamintului emite ordin de acordare a titlurilor de conferentiar universitar si de profesor universitar.
(5) Candidatul la concursul pentru ocuparea unui post didactic cu predare in alta limba decit aceea in care si-a facut studiile superioare sustine, in fata unei comisii de specialitate, un test de cunoastere a limbii in care urmeaza sa faca predarea.
ART. 155
Ministerul Invatamintului are obligatia de a asigura pregatirea si perfectionarea personalului didactic din sistemul national de invatamint si stabileste, prin organisme de specialitate, standardele nationale pentru atestarea calitatii de cadru didactic.
ART. 156
(1) Drepturile si indatoririle personalului didactic sunt prevazute in Statutul personalului didactic si in Carta universitara.
(2) Dreptul la contestatie al persoanelor fizice sau juridice din invatamint se exercita prin adresare catre forul ierarhic superior celui a carui decizie este contestata.
ART. 157
(1) In institutiile si unitatile de invatamint sunt interzise pedepsele corporale.
(2) Personalul didactic care practica asemenea metode va fi sanctionat administrativ sau, in functie de gravitatea abaterii, se va supune rigorilor legii.
(3) Drepturile si indatoririle elevilor sunt stabilite prin regulament elaborat de Ministerul Invatamintului, iar pentru studenti acestea sunt cuprinse in Carta universitara si in regulamentele institutiilor de invatamint superior.
ART. 158
(1) In invatamintul preuniversitar, formatiunile de studiu cuprind grupe, clase sau ani de studiu. Grupa cuprinde in medie 15 prescolari, dar nu mai putin de 10 si nu mai mult de 20; clasa din invatamintul primar are in medie 20 de elevi, dau nu mai putin de 10 si nu mai mult de 25; clasa din invatamintul gimnazial are in medie 25 de elevi, dar nu mai putin de 10 si nu mai mult de 30;
clasa sau anul de studiu din invatamintul profesional, liceal si postliceal are in medie 25 de elevi, dar nu mai putin de 15 si nu mai mult de 30.
(2) Situatiile speciale privind formatiunile de elevi sau de prescolari din grupa mare, aflate sub efectivul minim se aproba de catre Ministerul Invatamintului.
CAP. 2
Perfectionarea personalului didactic
ART. 159
In cadrul sistemului national de invatamint, perfectionarea personalului didactic din invatamintul preuniversitar constituie un drept care se realizeaza, in principal, prin:
a) activitati de perfectionare metodica si psihopedagogica la nivelul categrelor sau al colectivelor de specialitate din unitatile de invatamint;
b) conferinte, seminarii, dezbateri sau alte forme specifice de perfectionare la nivel interscolar, judetean, national sau international. Aceste actiuni pot fi organizate si in colaborare cu societati stiintifice ale cadrelor didactice;
c) cursuri de perfectionare a pregatirii de specialitate, metodice si prohopedagogice sau pentru obtinerea definitivarii in invatamint, ori a gradelor didactice, in conformitate cu prevederile legii.
ART. 160
Perfectionarea personalului didactic din invatamintul preuniversitar este coordonata de Ministerul Invatamintului, care asigura finantarea, si se realizeaza in:

a) institutii de invatamint superior, prin facultati, departamente si catedre, pentru perfectionarea pregatirii de specialitate;
b) institutii de invatamint superior, prin departamentele sau catedrele de pregatire a personalului didactic, pentru perfectionarea pregatirii metodice si psihopedagogice;
c) colegii pedagogice si licee pedagogice, pentru perfectionarea de specialitate, metodica si psihopedagogica a personalului didactic din invatamintul prescolar si primar.
ART. 161
Cursurile de perfectionare a cadrelor didactice se incheie prin colocviu.
Aprecierea pregatirii se face prin calificative.
ART. 162
(1) Casele corpului didactic sunt centre de documentare si de organizare a activitatilor de perfectionare, precum si a celor cu caracter stiintific, metodic si cultural.
(2) Casa corpului didactic organizeaza corpul profesorilor metodisti, alcatuit din cadre didactice competente, selectate la fiecare specialitate.
Acestea sprijina departamentele sau catedrele de pregatire a personalului didactic din institutiile de invatamint superior, pentru realizarea perfectionarii.
ART. 163
Pentru pregatirea si perfectionarea personalului didactic de conducere, indrumare si control, Ministerul Invatamintului infiinteaza si coordoneaza centre si alte forme institutionalizate, cu atributii in acest scop.
ART. 164
Perfectionarea personalului didactic din invatamintul superior de stat este finantata de Ministerul Invatamintul prin bugetele institutiilor de invatamint si se realizeaza prin:
a) programe de documentare si schimburi de experienta la nivel national si international;
b) programe de specializare si cooperare interuniversitara, in tara si in strainatate;
c) invatamint postuniversitar, organizat potrivit prevederilor din prezenta lege;
d) programe de cercetare stiintifica, realizate in tara sau prin cooperare internationala;
e) inovare educationala, creatie stiintifica, tehnica si artistica.
ART. 165
Perfectionarea personalului didactic auxiliar din intregul sistem national de invatamint se realizeaza conform prevederilor art. 160.
TITLUL 6 Baza materiala si finantarea invatamintului de stat
ART. 166
(1) Baza materiala a invatamintului de stat consta in intreg activul patrimonial al Ministerului Invatamintului, al institutiilor si unitatilor de invatamint si de cercetare stiintifica din sistemul de invatamint existent la data intrarii in vigoare a prezentei legi, precum si in activul patrimonial redobindit sau dobindit ulterior.
(2) In intelesul prevederilor alin. (1), baza materiala a invatamintului cuprinde: spatii pentru procesul de invatamint si cercetare stiintifica, mijloace de invatamint si de cercetare aferente, biblioteci, edituri si tipografii, statiuni didactice si de cercetare, unitati de microproductie, ateliere scolare, ferme didactice, gradini botanice, terenuri agricole, camine, internate, cantine, cluburi ale elevilor, case de cultura ale studentilor, case ale corpului didactic, case universitare, tabere scolare, baze si complexuri cultural-sportive, palate si case ale copiilor si elevilor, baze de odihna si tratament, spatii cu destinatie de locuinta, precum si orice alt obiect de patrimoniu destinat invatamintului si salariatilor din invatamint.
(3) Baza materiala aferenta procesului de instruire si educatie mentionata la alin. (2) si realizata din fondurile statului sau din fondurile institutiilor si intreprinderilor de stat, in perioada anterioara datei de 22 decembrie 1989, se reintegreaza in patrimoniul Ministerului Invatamintului, al institutiilor si unitatilor de invatamint si de cercetare stiintifica din sistemul invatamintului de stat. De asemenea, se reintegreaza si imobilele ce au apartinut Ministerului Invatamintului si care, conform art. 20 alin. 2 din Legea nr. 15/1990, au trecut in patrimoniul unor societati comerciale. Reintegrarea se face fara plata, in termen de 60 de zile de la data publicarii prezentei legi .
(4) Baza materiala a institutiilor de invatamint superior de stat este de drept proprietatea acestora, iar cea a unitatilor de invatamint preuniversitar, pina la aparitia legii patrimoniului public si privat al statului, ramine in proprietatea Ministerului Invatamintului, cu exceptia unitatilor scolare organizate impreuna cu agenti economici.
(5) Constructiile si terenurile aferente procesului instructiv-educativ nu pot fi transferate decit cu aprobarea Guvernului, la propunerea ministrului invatamintului, fara plata si numai in interes public.
(6) Inchirierea bunurilor disponibile din dotarea invatamintului de stat se poate face pe baza de contract, cu revizuire anuala, numai cu acordul Ministerului Invatamintului.
ART. 167
(1) Ministerul Invatamintului, prin inspectoratele scolare, asigura administrarea si functionarea tuturor unitatilor scolare din invatamintul preuniversitar.
(2) Finantarea cheltuielilor de intretinere si reparare a bazei didacticomateriale a unitatilor din invatamintul preuniversitar este asigurata de catre consiliile judetene si locale din fondurile alocate special de la bugetul de stat, din bugetele locale, precum si din resurse proprii.
(3) Ministerele de resort, autoritatile publice, precum si agentii economici interesati contribuie cu fonduri proprii, pe baza de contract, la intretinerea, dezvoltarea si modernizarea bazei materiale si de practica din unitatile de invatamint profesional, liceal si postliceal de profil.
(4) Ministerul Invatamintului asigura de la bugetul de stat fondurile necesare pentru salarizarea personalului didactic auxiliar si administrativ din unitatile si institutiile invatamintului de stat, precum si cheltuielile de functionare a acestora.
(5) Fondurile de la bugetul de stat care revin Ministerului Invatamintului se repartizeaza distinct pe tipuri, niveluri si forme de invatamint.
ART. 168
(1) Unitatile de invatamint primar si gimnazial din mediul rural si periurban, precum si liceele agricole agromontane, silvice si pedagogice, care nu au in proprietate terenuri agricole in extravilan, primesc in folosinta, pentru constituirea lotului didactic experimental, o suprafata de 1 ha pentru scolile primare, 2 ha pentru scolile gimnaziale, 3 ha pentru liceele pedagogice si minimum 10 ha pentru liceele agricole, agromontane si silvice, in echivalent arabil.
(2) Loturile experimentale prevazute la alin. (1) se atribuie, la cerere, unitatilor scolare respective din terenurile agricole si silvice ce au apartinut scolilor sau, dupa caz, din fondul de rezerva al localitatilor, aflat la dispozitia consiliilor locale.
(3) In cazul in care pe teritoriul localitatii nu exista resurse de pamint conform prevederilor alin. (2), suprafetele cuvenite se atribuie in folosinta din terenurile aflate in proprietatea autoritatilor publice locale sau in administrarea Agentiei Nationale de Dezvoltare si Amenajare Rurala.
(4) Reconstituirea dreptului de proprietate la unitatile scolare prevazute la alin. (1), punerea in posesie, precum si eliberarea titlurilor de proprietate se fac de catre comisiile locale si judetene de aplicare a Legii fondului funciar nr. 18/1991.

ART. 169
(1) Finantarea invatamintului de stat se face de la bugetul de stat, in limitele a cel putin 4% din produsul intern brut, in concordanta cu urmatoarele cerinte:
a) considerarea dezvoltarii invatamintului ca o prioritate nationala, pentru pregatirea resurselor umane la nivelul standardelor internationale;
b) profesionalizarea resurselor umane in concordanta cu diversificarea pietei muncii;
c) dezvoltarea invatamintului superior si a cercetarii stiintifice universitare pentru integrare la virf in viata stiintifica mondiala.
(2) Sistemul de finantare a invatamintului asigura descentralizarea gestionarii fondurilor si permite implicarea comunitatilor locale in alocarea de resurse financiare suplimentare pentru invatamint.
(3) Institutiile si unitatile de invatamint pot beneficia si de alte surse de venituri dobindite in conditiile legii: venituri proprii, subventii, donatii, sponsorizari si taxe de la persoane juridice si fizice. Veniturile obtinute din aceste surse se gestioneaza si se utilizeaza integral la nivelul institutiei, fara varsaminte la bugetul de stat si fara afectarea alocatiilor de la bugetul de stat.
(4) Fondurile alocate invatamintului se repartizeaza institutiilor de invatamint superior si inspectoratelor scolare. Inspectoratele scolare distribuie fondurile primite fiecarei unitati de invatamint din teritoriu prin ordonatorii tertiari de credite subordonati. Pentru alocarea de fonduri catre institutiile de invatamit superior de stat, ministrul invatamintului ia in considerare propunerile avansate de Consiliul National de Finantare a Invatamintului Superior, care functioneaza cu statut consultativ, in special pentru finantarea externa. Consiliul National de Finantare a Invatamintului Superior formuleaza si propuneri privitoare la criteriile si mecanismele de acordare a burselor si a altor forme de sprijin financiar.
(5) Baza de calcul al fondurilor alocate fiecarei unitati si institutii de invatamint reprezinta cunatumul din bugetul de stat care revine unui prescolar, elev, student sau cursant, in functie de nivelul si specificul instruirii si de ceilati indicatori specifici activitatii in invatamint, in special de cei referitori la calitatea prestatiei in invatamint.
(6) Invatamintului superior i se aloca un fond distinct de cercetare din bugetul global al cercetarii stiintifice. Alocarea fondurilor de finantare a cercetarii se face dupa criterii competitive, in functie de prioritatile nationale si de performantele obtinute sau anticipate. Competitia pentru fondurile de finantare a cercetarii este deschisa tuturor institutiilor de invatamint superior acreditate. Alocarea fondurilor pentru finantarea cercetarii se face de catre Ministerul Invatamintului, la propunerea Consiliului National al Cercetarii Stiintifice din Invatamintul Superior. Consiliul are personal propriu, integrat in Ministerul Invatamintului.
(7) Fondurile de investitii pentru obiective noi si dotari cu echipamente se aloca separat, in functie de prioritatile strategice ale dezvoltarii invatamintului. Pot beneficia de alocarea acestor fonduri toate unitatile si institutiile de invatamint acreditate, conform legii.
(8) Executia bugetara anuala a institutiilor si unitatilor de invatamint este publica.
ART. 170 (1) Elevii si studentii de la cursurile de zi din invatamintul de stat pot beneficia de burse de merit si burse de studiu.
(2) Elevii si studentii pot beneficia de burse de ajutor social, de burse pe baza de contract incheiat cu agenti economici ori cu alte persoane juridice sau fizice, precum si de credite pentru studiu acordate de banci, in conditiile legii.
(3) Fondurile pentru acordarea burselor se repartizeaza inspectoratelor scolare si institutiilor de invatamint superior de catre Ministerul Invatamintului, in functie de numarul de elevi sau de studenti de la cursurile de zi, respectiv al cursantilor de la studiile postuniversitare.
(4) Criteriile generale de acordare a burselor se stabilesc de Ministerul Invatamintului, in colaborare cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale.
Criteriile specifice de acordare a burselor de merit, de studiu si de ajutor social se stabilesc, anual, in consiliile de administratie ale inspectoratelor scolare si in senatele universitare, in limitele fondurilor repartizate si in raport cu integralitatea efectuarii de catre elevi si studenti a activitatilor scolare si universitare.
(5) Elevii, studentii si cursantii, straini, pot beneficia de burse, potrivit prevederilor legale.
(6) Ministerul Invatamintului acorda anual burse de doctorat cu durata de 3 - 4 ani institutiilor care organizeaza aceasta forma de invatamint. Bursele se obtin prin concurs, la nivelul institutiilor de invatamint superior. Bursierii au drepturile si obligatiile profesionale ale unui preparator.
(7) Ministerul Invatamintului acorda anual burse pentru stagii de studii universitare si postuniversitare in strainatate din fonduri constituite in acest scop. Aceste burse se obtin prin concurs organizat la nivel national.
(8) La concursurile pentru obtinerea burselor prevazute la alin. (6) si (7) pot participa studentii si absolventii institutiilor de invatamint superior de stat si cei ai institutiilor de invatamint superior particular acreditate.
ART. 171
(1) Cheltuielile de intretinere a internatelor, caminelor si cantinelor destinate elevilor si studentilor se acopera din veniturile proprii ale unitatilor si institutiilor de invatamint respective; ele se completeaza cu subventii acordate din bugetul de stat si din bugetele locale.
(2) Institutiile de invatamint superior de stat asigura, pentru efectuarea practicii comasate a studentilor, pe perioada prevazuta in planurile de invatamint, cheltuielile de masa, cazare si transport, in situatiile in care practica se desfasoara in afara centrului universitar respectiv.
(3) Documentatia tehnica si materialele pentru constructii destinate invatamintului de stat si celui particular acreditat, precum si achizitionarea de aparatura, utilaje, fond de carte, publicatii si dotari pentru procesul didactic sunt scutite de T.V.A. si de taxe vamale.
ART. 172
Pentru invatamintul de stat prescolar, primar si gimnazial se asigura gratuit manualele scolare. Bneficiaza de aceeasi gratuitate si elevii din invatamintul profesional si liceal ai caror parinti au venitul lunar, pe membru de familie, egal sau mai mic decit salariul minim brut pe economie.
ART. 173
Prescolarii, elevii si studentii beneficiaza de asistenta medicala si psihologica gratuita, in cabinele medicale si psihologice scolare ori in policlinici si unitati spitalicesti de stat.
ART. 174
(1) In timpul anului scolar, elevii si studentii beneficiaza de tarif redus cu 50% pe mijloacele de transport local in comun. De aceeasi reducere beneficiaza elevii si studentii navetisti de la cursurile de zi.
(2) Elevii si studentii beneficiaza de reducere cu 50% pe transportul intern auto, feroviar si naval, in perioada fiecarei vacante scolare, cite o singura calatorie dus-intors in localitatea de domiciliu.
(3) Elevii si studentii beneficiaza de tarife reduse cu 50% pentru accesul la muzee, concerte, spectacole de teatru, opera, film si la alte manifestari culturale si sportive organizate de institutii publice.
(4) De prevederile acestui articol beneficiaza, de asemenea, elevii si studentii din invatamintul particular acreditat.
(5) Elevii si studentii etnici romani din afara granitelor tarii, bursieri ai statului roman, beneficiaza de gratuitate la toate manifestarile prevazute la alin. (3).
ART. 175
(1) Activitatile extrascolare - stiintifice, tehnice, cultural-artistice si sportive -, precum si cele pentru elevii capabili de

performante sperioare sunt finantate de la bugetul public national, conform normelor stabilite de Ministerul Invatamintului. In acest scop, se pot folosi si alte surse de finantare.
(2) Prevederile alin. (1) se aplica si in cazul taberelor de creatie, sportive si de odihna ale elevilor si studentilor.
ART. 176
Institutiile si unitatile de invatamint pot primi donatii din tara si din strainatate, in conformitate cu legea, daca servesc politicii educationale a sistemului national de invatamint si nu sunt contrare intereselor statului roman .
TITLUL 7 Dispozitii tranzitorii si finale
ART. 177
(1) Incalcarea prevederilor prezentei legi atrage, dupa caz, raspunderea materiala, disciplinara, contraventionala sau penala.
(2) Impiedicarea persoanelor abilitate de a efectua controlul institutiilor sau al unitatilor de invatamint constituie, dupa caz, abatere disciplinara ori contraventionala sau infractiune. Constatarea contraventiei sau a infractiunii si aplicarea sanctiunilor se fac de catre autoritatile abilitate.
ART. 178
(1) Parintele sau tutorele legal instituit are dreptul de a alege forma de invatamint si felul educatiei copilului minor.
(2) Parintele sau tutorele legal instituit este obligat sa ia masuri pentru asigurarea frecventei scolare a elevului in invatamintul obligatoriu.
Nerespectarea acestei prevederi din culpa parintelui sau a tutorelui instituit legal constituie contraventie si se sanctioneaza cu amenda intre 100.000 lei si
500.000 lei.
(3) Constatarea contraventiei si aplicarea amenzii se fac de catre autoritatile prevazute la art. 177 alin. (2).
ART. 179
Dispozitiile prezentei legi se completeaza cu prevederile legale privind stabilirea si santionarea contraventiilor.
ART. 180
Asupra dreptului copilului minor de a urma scoala in limba romana sau in limba unei minoritati nationale hotaraste parintele sau tutorele legal instituit .
ART. 181
Pina la intrarea in vigoare a legii privind Statutul personalului didactic, normele didactice ramin la nivelul anului 1994, fiind stabilite prin Hotarirea Guvernului nr. 283/1993.
ART. 182
Unitatile de invatamint aferente formelor de invatamint prevazute la art.
122 alin. (1) isi continua activitatea conform programelor actuale, pina la absolvirea ciclului scolar de catre cei care frecventeaza aceste scoli la data intrarii in vigoare a prezentei legi.
ART. 183
Pina la elaborarea legii speciale de acreditare a unitatilor invatamintului particular preuniversitar, criteriile si standardele de evaluare si acreditare se stabilesc prin hotarire a Guvernului, in baza prezentei legi.
ART. 184
De la data intrarii in vigoare a prezentei legi, studentii inmatriculati in invatamintul universitar de stat, cu plata taxei de scolarizare, potrivit Hotaririi Guvernului nr. 283/1993, pot beneficia de burse, in conditiile legale.
ART. 185
(1) Prezenta lege intra in vigoare in termen de 30 de zile de la publicarea ei in Monitorul Oficial al Romaniei. Pe data intrarii in vigoare a legii se abroga Legea educatiei si invatamintului nr. 28/1978, precum si orice alte dispozitii contrare prezentei legi.
(2) In termen de 90 de zile de la publicarea prezentei legi in Monitorul Oficial al Romaniei, Ministerul Invatamintului elaboreaza regulamentele care decurg din aplicarea acestei legi si stabileste masuri trazitorii.
Aceasta lege a fost adoptata in sedinta comuna a Camerei Deputatilor si Senatului din 28 iunie 1995, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) si art. 76 alin. (2) din Constitutia Romaniei.
PRESEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR, ADRIAN NASTASE PRESEDINTELE SENATULUI, prof.univ.dr. OLIVIU GHERMAN

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:39

2.9 36/1997 számú Sürgősségi Kormányrendelet mely módosítja és kiegészíti a 84/1995 számú Tanügyi Törvényt.

Román és magyar nyelvű változat.

ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr.36 din 10 iulie 1997 pentru modificarea şi completarea Legii invatamantului nr.84/1995

Contestari

Identificare act:

Numar/data: **Ordonanţă de Urgenţă nr.36 din 10 iulie 1997**
Emitent: **Guvern**
Aprobata prin: **L. nr.151/1999**

Procesul legislativ la:
- Camera Deputatilor:
P.L. nr. **410/1997**

- Senat:
P.L. nr. **L423/1997**

Încadrare: act normativ
Cu functie: de modificare
Publicare: M.Of. nr. 152/14 iul. 1997

Functie activa:

Modifică: →L. nr.84/1995 Legea învăţământului

Functie pasiva:

Aprobată: →**L. nr.151/1999** privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.36/1997 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:45

Biblioteca de acte normative a Ministerului Justitiei

OU nr. 36 publicat in M.Of. nr. 152 din data: 7/14/97
OU36/1997

In. http://domino.kappa.ro/mj/superlex.nsf/

ORDONANTA DE URGENTA pentru modificarea si completarea Legii invatamantului nr. 84/1995

GUVERNUL ROMANIEI
ORDONANTA DE URGENTA pentru modificarea si completarea Legii invatamantului nr. 84/1995
In temeiul art. 114 alin. (4) din Constitutia Romaniei, Guvernul Romaniei emite urmatoarea ordonanta de urgenta:
Art. I. - Legea invatamantului nr. 84/1995, republicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 1 din 5 ianua- rie 1996, se modifica si se completeaza dupa cum urmeaza:
1. Alineatul (2) al articolului 5 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Statul promoveaza principiile invatamantului democratic si garanteaza dreptul la educatie diferentiata, pe baza pluralismului educational, in beneficiul individului si al intregii societati."
2. Articolul 6 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 6. - Invatamantul general obligatoriu este de 8 clase. Frecventarea obligatorie a invatamantului de 8 clase, forma de zi, inceteaza la varsta de 16 ani."
3. Alineatul (4) al articolului 7 va avea urmatorul cuprins:
"(4) Invatamantul poate fi finantat si direct de catre agenti economici, precum si de alte persoane fizice sau juridice."
4. Articolul 8 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 8. - (1) Invatamantul de toate gradele se desfasoara in limba romana. Acesta se desfasoara, in conditiile prezentei legi, si in limbile minoritatilor nationale, precum si in limbi de circulatie internationala.
(2) In fiecare localitate se organizeaza si functioneaza unitati, clase sau formatii de studiu cu limba de predare romana si, dupa caz, cu predarea in limbile minoritatilor nationale, ori se asigura scolarizarea in limba materna in alte localitati.
(3) Studiul in scoala al limbii romane, ca limba oficiala de stat, este obligatoriu pentru toti cetatenii romani, indiferent de nationalitate. Planurile de invatamant trebuie sa cuprinda numarul necesar de ore - si, totodata, se vor asigura conditiile care sa permita insusirea limbii oficiale de stat.
(4) Atat in invatamantul de stat, cat si in cel particular, documentele scolare, nominalizate prin ordinul ministrului invatamantului, se intocmesc in limba romana. Celelalte documente scolare pot fi redactate in limba de predare. Unitatile si institutiile de invatamant pot efectua traduceri ale documentelor scolare proprii."
5. Articolul 9 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 9. - (1) Planurile invatamantului primar, gimnazial, liceal si profesional includ religia ca disciplina scolara. Elevul, cu acordul parintelui sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia si confesiunea.
(2) Cultele recunoscute oficial de catre stat pot solicita Ministerului Invatamantului organizarea unui invatamant specific, corespunzator necesitatilor de pregatire a personalului de cult, precum si infiintarea si functionarea unor structuri de invatamant laic, in sistemul national de invatamant, sub coordonarea si controlul Ministerului Invatamantului. Sustinerea materiala a acestor structuri se asigura de catre cultul respectiv si partial de catre stat, potrivit unor norme aprobate de Guvern. Cultele recunoscute oficial de catre stat raspund de elaborarea planurilor de invatamant si a programelor analitice, care se aproba de Secretariatul de Stat pentru Culte si de Ministerul Invatamantului."
6. Articolul 14 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 14. - Alternativele educationale pot fi organizate in sistemul national de invatamant, de stat si particular, pe baza evaluarii si validarii lor de catre Ministerul Invatamantului, conform legii."
7. Articolul 15 se completeaza cu alineatul (13), care va avea urmatorul cuprins:
"(13) In cadrul sistemului national de invatamant, sub coordonarea si controlul Ministerului Invatamantului, pot functiona structuri de invatamant organizate prin cooperare intre institutii din tara si institutii din strainatate, pe baza unor acorduri interguvernamentale."
8. Alineatul (1) al articolului 22 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 22. - (1) Studiile gimnaziale se incheie cu sustinerea unui examen national de capacitate, structurat pe baza unei metodologii elaborate de catre Ministerul Invatamantului, la Limba si literatura romana, Matematica si la o proba de cultura generala, cuprinzand subiecte din discipline studiate. Elevii apartinand minoritatilor nationale, care frecventeaza cursurile gimnaziale in limba materna, sustin si o proba la limba si literatura materna."
9. Alineatul (3) al articolului 24 va avea urmatorul cuprins:
"(3) La liceele de specialitate la care, pe langa diploma de bacalaureat, se elibereaza si atestat profesional, durata studiilor poate fi si de 5 ani si se stabileste de catre Ministerul Invatamantului."
10. Articolul 25 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 25. - (1) Admiterea elevilor in invatamantul liceal se face pe baza unei metodologii elaborate de catre Ministerul Invatamantului, care se da publicitatii cu cel putin 6 luni inaintea admiterii.
(2) La admiterea in invatamantul liceal se pot inscrie absolventi de gimnaziu cu certificat de capacitate.

(3) Inscrierea la admiterea in invatamantul liceal de zi se poate face in primii 2 ani de la absolvirea gimnaziului, daca la data inceperii anului scolar elevul nu a depasit varsta de 17 ani."
11. Alineatele (1) si (3) ale articolului 26 vor avea urmatorul cuprins:
"(1) Studiile liceale se incheie cu examen national de bacalaureat, diversificat in functie de profilul liceului, de profilul clasei si de optiunea elevului. Examenul national de bacalaureat consta in sustinerea urmatoarelor probe:
a) Limba si literatura romana - scris si oral;
b) Limba si literatura materna - scris si oral, pentru elevii care au urmat studiile liceale intr-o limba a minoritatilor nationale;
c) Matematica - scris; pentru profilurile teoretic-umanist, teologic, de arta si sportiv se poate alege, in locul Matematicii, o disciplina socioumana - scris;
d) Istoria romanilor oral;
e) una dintre limbile straine de circulatie internationala studiate in liceu - oral;
f) o proba la alegere dintre: Fizica, Chimie, Biologie, Geografia Romaniei - oral;
g) o disciplina de profil, alta decat cea din probele sustinute anterior - scris."
"(3) Lista disciplinelor socioumane si de profil, nenominalizate la alin. (1) lit. c) si g), continutul programelor si modul de desfasurare a bacalaureatului - real, umanist si de profil -, se stabilesc de catre Ministerul Invatamantului si se dau publicitatii pana la data inceperii anului scolar."
12. Articolul 26 se completeaza cu alineatul (4), care va avea urmatorul cuprins:
"(4) In cazul intreruperii studiilor, se recunoaste fiecare an scolar promovat dupa invatamantul obligatoriu."
13. Alineatul (3) al articolului 31 va avea urmatorul cuprins:
"(3) Admiterea in scolile profesionale se face pe baza de probe stabilite de unitatile de invatamant respective, cu consultarea factorilor interesati. Continutul probelor de admitere se stabileste de unitatile de invatamant."
14. Articolul 36 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 36. - (1) Elevii invatamantului profesional cu certificat de capacitate pot urma, in paralel, studiile liceale la forma de invatamant seral, in urma admiterii, in conditiile prezentei legi.
(2) Absolventii invatamantului profesional cu certificat de capacitate pot urma studiile liceale in conditiile recunoasterii pregatirii dobandite, conform metodologiei elaborate de catre Ministerul Invatamantului."
15. Articolul 52 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 52. - (1) Admiterea in invatamantul postliceal se face in conformitate cu criteriile generale stabilite de catre Ministerul Invatamantului, pe baza unei metodologii elaborate de unitatea de invatamant, cu consultarea factorilor interesati.
(2) Au dreptul sa se inscrie in invatamantul postliceal, in conditiile alin. (1), absolventii de liceu, cu sau fara diploma de bacalaureat. La admiterea in scolile sanitare postliceale se pot inscrie numai absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat.
(3) Numarul de locuri pentru invatamantul postliceal de stat se stabileste de catre Ministerul Invatamantului, in colaborare cu initiatorii."
16. Articolul 56 se completeaza cu alineatele (2), (3), (4) si (5), care vor avea urmatorul cuprins:
"(2) Infiintarea si functionarea facultatilor se aproba prin hotarare a Guvernului, la propunerea Ministerului Invatamantului, cu avizul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare.
(3) Infiintarea si functionarea colegiilor universitare si a sectiilor de specialitate se aproba de catre Ministerul Invatamantului, cu avizul Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare.
(4) Infiintarea departamentelor universitare pentru pregatirea personalului didactic se aproba de catre Ministerul Invatamantului, la propunerea senatelor universitare.
(5) Infiintarea structurilor invatamantului postuniversitar se face conform alin. (4)."
17. Alineatele (1) si (2) ale articolului 59 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 59. - (1) Pot participa la admiterea in invatamantul universitar absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat. Organizarea admiterii este de competenta fiecarei institutii de invatamant superior, pe baza criteriilor generale stabilite de catre Ministerul Invatamantului.
(2) Absolventii de liceu, care au obtinut in cel putin unul dintre ultimii 2 ani de studii distinctii la olimpiade scolare, concursuri artistice sau sportive, de nivel national si international, au prioritate la inscrierea in invatamantul universitar, la acele facultati sau sectii de specializare corespunzator disciplinelor la care au fost distinsi, conform criteriilor generale stabilite de Ministerul Invatamantului si criteriilor specifice elaborate de senatele universitare."
18. Alineatele (1), (3) si (5) ale articolului 60 vor avea urmatorul cuprins:
"(1) Activitatea didactica se poate organiza in urmatoarele forme: de zi, seral si fara frecventa."
"(3) Diplomele si certificatele de absolvire eliberate de institutiile de invatamant superior pentru specializarile acreditate sunt echivalente, indiferent de forma de invatamant absolvita."

"(5) Absolventii cu diploma de licenta pot urma o a doua specializare, in conditiile stabilite in Carta universitara."
19. Articolul 60 se completeaza cu alineatele (31) si (6), care vor avea urmatorul cuprins:
"(31) Nomenclatorul specializarilor si al grupelor de specializari se stabileste de catre Ministerul Invatamantului, impreuna cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, la propunerea factorilor interesati."
"(6) Absolventii cu diploma ai colegiilor universitare pot urma o a doua specializare in cadrul invatamantului universitar de scurta durata, in conditiile stabilite in Carta - universitara."
20. Alineatul (2) al articolului 62 se abroga.
21. Alineatul (2) al articolului 65 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Candidatii admisi vor sustine examenele de diferenta stabilite de consiliile facultatilor si vor fi inscrisi in anul de studiu corespunzator examenelor recunoscute si celor promovate."
22. Alineatul (2) al articolului 66 se abroga.
23. Alineatul (2) al articolului 68 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Departamentul functioneaza in institutile de invatamant superior, pe baza de regulament, si are planuri de invatamant distincte, care cuprind discipline de pregatire teoretica si practica in domeniile pedagogiei, psihologiei si metodicii de specialitate. In realizarea activitatii proprii, departamentul este sprijinit de facultatile de profil."
24. Alineatul (2) al articolului 70 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Invatamantul postuniversitar se organizeaza in institutii de invatamant superior si in scoli de studii postuniversitare si se realizeaza prin: studii aprofundate, doctorat, studii academice postuniversitare, studii postuniversitare de specializare si cursuri de perfectionare postuniversitare."
25. Alineatul (4) al articolului 72 va avea urmatorul cuprins:
"(4) Studiile aprofundate se incheie cu o disertatie. Absolventii primesc diploma de studii aprofundate."
26. Alineatele (6) si (7) ale articolului 73 vor avea urmatorul cuprins:
"(6) Doctoratul se incheie cu o teza. Aceasta este avizata de catedra sau, dupa caz, de colectivul de cercetare. Teza este sustinuta public si evaluata de o comisie de specialisti, propusa de organul de conducere al institutiei organizatoare, avizata de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare si aprobata de ministrul invatamantului. Comisia este alcatuita dintr-un presedinte, conducatorul de doctorat, si din trei referenti oficiali, specialisti cu activitate stiintifica deosebita, cu titlu de doctor in domeniu, dintre care cel putin doi nu functioneaza in institutia organizatoare a doctoratului. Pentru activitatea depusa, referentii oficiali vor fi retribuiti potrivit normelor stabilite de Ministerul Invatamantului.
(7) Titlul stiintific de doctor se acorda de catre conducerea institutiei organizatoare si se confirma de catre Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, prin comisiile de specialitate. Pe baza ordinului ministrului invatamantului se elibereaza diploma de doctor de catre institutia acreditata."
27. La articolul 81, dupa alineatul (2) se introduce alineatul (21), cu urmatorul cuprins:
"(21) In cazul contractelor de finantare sau de granturi, incheiate intre Ministerul Cercetarii si Tehnologiei, pe de o parte, si unitatile mentionate la art. 80 alin. (1), (2) si (7), pe de alta parte, rezultatele cercetarilor apartin executantilor."
28. Articolul 82 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 82. - (1) Veniturile proprii ale institutiilor de invatamant superior, realizate din contracte de cercetare stiintifica, de proiectare, de consultanta sau de expertiza, precum si din contracte pentru alte servicii stiintifice sau didactice, se evidentiaza distinct de contul bugetar. Aceste venituri se utilizeaza, cu acordul responsabilului de contract si cu avizul rectorului, pentru dezvoltarea bazei materiale proprii de cercetare si de activitati didactice, precum si pentru remunerarea personalului care a executat contractul.
Baza materiala este constituita din obiecte ca: mijloace fixe, obiecte de inventar, materiale de orice fel. Aceste obiecte pot fi cumparate in timpul desfasurarii contractului sau dupa predarea lucrarii si dupa incasarea banilor.
(2) Din veniturile prevazute la alin. (1) se mai pot finanta urmatoarele categorii de cheltuieli: burse de cercetare si instruire, informare si documentare, taxe pentru participarea ca membru in organisme, organizatii si institutii de profil, organizarea si/sau participarea la manifestari cultural-stiintifice interne si internationale, editarea de carte didactica si de specialitate.
(3) Veniturile realizate si neutilizate la finele anului se reporteaza, cu aceeasi destinatie, in anul urmator."
29. Articolul 88 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 88. - Institutiile de invatamant superior sau componentele acestora au dreptul de a organiza si de a administra unitati si centre de cercetare, centre pentru pregatirea resurselor umane, unitati de microproductie, loturi experimentale sau structuri institutionale, singure sau in colaborare cu persoane juridice."
30. Articolul 90 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 90. - (1) Comunitatea universitara este constituita din personal didactic, personal didactic auxiliar, personal de cercetare stiintifica, de proiectare, precum si din cei care studiaza in institutia respectiva.

(2) Comunitatea universitara foloseste in activitatea sa personal administrativ."
31. Articolul 95 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 95. - Spatiul universitar este inviolabil. Accesul in spatiul universitar este permis numai in conditiile stabilite prin lege sau prin Carta universitara.
"
32. Articolul 97 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 97. - Invatamantul militar este invatamant de stat, parte integranta a sistemului national de invatamant, si cuprinde: invatamant liceal; invatamant postliceal pentru formarea maistrilor militari si a subofiterilor; invatamant universitar pentru formarea ofiterilor si a altor specialisti; invatamant postuniversitar. Perfectionarea pregatirii cadrelor militare se realizeaza in institutii de invatamant distincte."
33. Alineatul (2) al articolului 106 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Standardele corespund fiecarui criteriu si indica nivelurile minime obligatorii in procesul de evaluare. Aceste standarde sunt diferentiate in functie de nivelul de invatamant si sunt stabilite de Comisia de Evaluare si Acreditare a Invatamantului Preuniversitar, care se infiinteaza si functioneaza pe langa Ministerul Invatamantului, in baza regulamentului aprobat prin hotarare a Guvernului."
34. Articolul 118 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 118. - Persoanele apartinand minoritatilor nationale au dreptul sa studieze si sa se instruiasca in limba materna, la toate tipurile, nivelurile si formele de invatamant, in conditiile prezentei legi."
35. Alineatele (1) si (2) ale articolului 120 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 120. - (1) Disciplina Limba si literatura romana se preda in invatamantul primar si gimnazial dupa programe de invatamant si manuale scolare elaborate in mod special pentru minoritatea respectiva. In invatamantul liceal, disciplina Limba si literatura romana se preda dupa programe de invatamant si manuale scolare identice cu cele pentru clasele cu predare in limba romana.
(2) In invatamantul primar, disciplinele Istoria romanilor si Geografia Romaniei se predau in limba materna, dupa programe si manuale identice cu cele pentru clasele cu predarea in limba romana. In invatamantul gimnazial si liceal aceste discipline se pot preda, la cerere, si in limba materna, dupa programe si manuale identice cu cele pentru clasele cu predarea in limba romana, cu obligatia transcrierii si insusirii toponimiei si a numelor proprii romanesti in limba romana."
36. Articolul 122 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 122. - In invatamantul de stat profesional, liceal si postliceal de specialitate predarea se poate face in limba materna, la cerere, in conditiile legii, cu obligatia insusirii terminologiei de specialitate in limba romana."
37. Articolul 123 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 123. - (1) In invatamantul universitar de stat se pot organiza, in conditiile legii, la cerere, grupe, sectii, colegii, facultati si institutii de invatamant cu predarea in limba materna. In acest caz, se va asigura insusirea terminologiei de specialitate in limba romana.
(2) Se incurajeaza institutiile de invatamant superior cu structuri si activitati multiculturale pentru promovarea convietuirii interetnice armonioase si integrarii la nivel national si european.
(3) Se incurajeaza, la cerere, pregatirea de specialisti romani in limbile minoritatilor nationale."
38. Articolul 124 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 124. - In invatamantul de toate gradele si nivelurile, probele de admitere si probele examenelor de absolvire pot fi sustinute in limba in care au fost studiate disciplinele respective, in conditiile legii."
39. Articolul 135 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 135. - (1) Ministerele, regiile autonome, societatile comerciale, alte persoane juridice pot organiza, impreuna cu unitati de invatamant sau separat, cursuri de pregatire si perfectionare profesionala a adultilor, pentru salariatii proprii.
(2) Persoanele juridice prevazute la alin. (1), precum si asociatiile si fundatiile pot organiza cursuri de calificare si pentru alte persoane decat salariatii proprii, daca au prevazut in statut aceasta activitate si daca sunt autorizate de Ministerul Invatamantului si de Ministerul Muncii si Protectiei Sociale.
(3) Modul de autorizare si de acordare de certificate de calificare profesionala recunoscute de stat se face prin regulament elaborat de Ministerul Invatamantului si Ministerul Muncii si Protectiei Sociale.
(4) Ministerul Muncii si Protectiei Sociale organizeaza, in colaborare cu unitatile prevazute la alin. (1) si (2), cursuri de calificare si perfectionare profesionala pentru someri, in vederea reintegrarii lor in munca.
(5) Pe perioada in care urmeaza cursuri de perfectionare a pregatirii profesionale, personalul institutiilor publice are dreptul la salariu de baza si la celelalte adaosuri la acesta. In cazul in care cursurile sunt organizate in alta localitate decat cea de domiciliu, functionarul public participant la acestea beneficiaza si de drepturile cuvenite, potrivit dispozitiilor legale, salariatilor institutiilor publice aflati in delegare."
40. Alineatele (1) si (2) ale articolului 140 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 140. - (1) Ministerul Invatamantului se organizeaza si functioneaza potrivit legii. Ministerul

Invatamantului, ca organ de specialitate, are raspunderea elaborarii si aplicarii politicii educationale, in conformitate cu art. 2 din prezenta lege. Ministerul Invatamantului are drept de initiativa si executie in domeniul politicii financiare si a resurselor umane din sfera educatiei si colaboreaza cu alte ministere implicate in dezvoltarea invatamantului.
(2) Pentru exercitarea atributiilor sale, Ministerul Invatamantului constituie structuri de experti si se sprijina pe organisme consultative, la nivel national, alcatuite pe criterii de prestigiu profesional si moral: Consiliul National pentru Reforma Invatamantului, Consiliul National al Rectorilor, Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, Consiliul National de Finantare a Invatamantului Superior, Consiliul National al Cercetarii Stiintifice din Invatamantul Superior, Consiliul National al Bibliotecilor, Consiliul National pentru Formare si Educatie Continua, comisiile nationale de specialitate pe discipline si structurile manageriale ale programelor de reforma. Componenta consiliilor si regulamentele lor de functionare se aproba prin ordin al ministrului invatamantului. Ministerul Invatamantului consulta, dupa caz, societatile stiintifice nationale ale cadrelor didactice, organizatiile studentesti recunoscute in plan national, precum si federatii sindicale reprezentative la nivel de ramura, ca parteneri sociali."
41. Alineatul (3) al articolului 140 se abroga.
42. Literele f), g), h), t), w), y) si z) ale articolului 141 se modifica si vor avea urmatorul cuprins:
"f) elaboreaza criteriile generale de admitere in invatamantul superior;"
"g) aproba infiintarea liceelor, a scolilor postliceale si a colegiilor;"
"h) aproba, conform legii, regulamentele de organizare si functionare a unitatilor subordonate, precum si Carta universitara a institutiilor de invatamant superior;"
"t) elaboreaza si infaptuieste, impreuna cu alte ministere, programe vizand integrarea sistemului de invatamant romanesc in structurile europene si dezvoltarea colaborarii cu alte organisme internationale in domeniul invatamantului si al cercetarii stiintifice universitare;"
"w) efectueaza recunoasterea si echivalarea diplomelor, a certificatelor si a titlurilor stiintifice, eliberate in strainatate, pe baza unor norme interne, tinand seama si de intelegerile si conventiile internationale; participa la recunoasterea, la nivel national, a calificarilor profesionale, impreuna cu reprezentantii Ministerului Muncii si Protectiei Sociale, ai asociatiilor profesionale, ai patronatului si ai sindicatelor;"
"y) dezvolta si controleaza sistemul de evaluare a pregatirii elevilor si studentilor; elaboreaza standardele sistemului de invatamant si controleaza aplicarea acestora;"
"z) controleaza modul de respectare a normelor financiar-contabile, de executie bugetara si de administrare a patrimoniului din sistemul national al invatamantului de stat; incaseaza taxe, in lei si in valuta, pentru acoperirea cheltuielilor ocazionate de vizarea si recunoasterea actelor de studii."
43. Articolul 141 se completeaza, dupa litera p), cu litera q), care va avea urmatorul cuprins:
"q) asigura repartizarea Fondului national al formarii profesionale, cu consultarea factorilor interesati;"
44. Literele d) si f) ale articolului 142 vor avea urmatorul cuprins:
"d) propun Ministerului Invatamantului reteaua de scolarizare din raza lor teritoriala, dupa consultarea autoritatilor locale, a agentilor economici si a partenerilor sociali - interesati;"
"f) coordoneaza incadrarea unitatilor de invatamant cu personalul didactic necesar, in conformitate cu prevederile Statutului personalului didactic;"
45. Alineatele (1) si (4) ale articolului 143 vor avea urmatorul cuprins:
"(1) Structura inspectoratelor scolare se stabileste prin ordin al ministrului invatamantului."
"(4) Inspectoratul scolar are un consiliu de administratie si un consiliu consultativ. Consiliul de administratie este format din inspectorul scolar general, inspectorii scolari generali adjuncti, inspectori, directorul Casei corpului didactic, contabilul-sef si consilierul juridic al inspectoratului scolar. La sedintele consiliului de administratie poate participa, fara drept de vot, cate un delegat al federatiilor sindicale reprezentative la nivel national, conform legii. Inspectorul scolar general este presedintele de drept al consiliului de administratie. Consiliul consultativ este format din directori de unitati de invatamant, alte cadre didactice de prestigiu si reprezentanti ai parintilor, ai autoritatilor locale administrative, ai comunitatilor religioase, ai agentilor economici si alti parteneri sociali. Presedintele consiliului consultativ este ales, prin vot secret, dintre membrii acestuia."
46. Alineatul (9) al articolului 145 va avea urmatorul cuprins:
"(9) Numirea directorilor si a directorilor adjuncti ai unitatilor de invatamant mentionate la alin. (6) si (7) se face ca urmare a sustinerii unui concurs, pe baza criteriilor de competenta profesionala, pe o perioada de 4 ani. Metodologia concursului se stabileste de catre Ministerul Invatamantului."
47. Articolul 147 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 147. - (1) Conducerea operativa a institutiei de invatamant superior este asigurata de catre biroul senatului, alcatuit conform Statutului personalului didactic si Cartei universitare.

(2) Presedintele biroului senatului este rectorul."
48. Alineatul (3) al articolului 148 va avea urmatorul cuprins:
"(3) In sistemul national de invatamant si educatie notarea se face, de regula, de la 10 la 1. Se recomanda aplicarea sistemului de credite transferabile in cadrul aceleiasi institutii de invatamant, intre institutii de invatamant din tara si intre institutii de invatamant din tara si din strainatate."
49. Alineatul (4) al articolului 154 va avea urmatorul cuprins:
"(4) Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice din invatamantul universitar si postuniversitar se aproba de catre consiliile facultatilor, la propunerea comisiilor de concurs, prin vot secret, si se valideaza de catre senatele universitare, folosind aceeasi procedura. Titlurile didactice de conferentiar universitar si de profesor universitar sunt confirmate de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, prin comisiile de specialitate. Pe baza confirmarii, ministrul invatamantului emite ordin de acordare a titlurilor de conferentiar universitar si de profesor universitar."
50. Denumirea capitolului II al titlului V va fi urmatoarea:
"Formarea continua a personalului didactic"
51. Articolul 159 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 159. - (1) Formarea continua a personalului didactic se realizeaza prin cursuri de perfectionare si cursuri de conversie profesionala.
(2) In cadrul sistemului national de invatamant, formarea continua a personalului didactic din invatamantul preuniversitar constituie un drept care se realizeaza, in principal, prin:
a) activitati de perfectionare metodica si psihopedagogica la nivelul catedrelor sau al colectivelor de specialitate din unitatile de invatamant;
b) conferinte, seminarii, dezbateri sau alte forme specifice de perfectionare la nivel interscolar, judetean, national sau international. Aceste actiuni pot fi organizate si in colaborare cu societati stiintifice ale cadrelor didactice;
c) cursuri de perfectionare a pregatirii de specialitate, a pregatirii metodice si psihopedagogice sau pentru obtinerea definitivarii in invatamant, ori a gradelor didactice, in conformitate cu prevederile legii;
d) cursuri de conversie profesionala pentru extinderea pregatirii initiale, in vederea obtinerii dreptului de a preda si alte discipline."
52. Articolul 160 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 160. - (1) Ministerul Invatamantului elaboreaza obiectivele si metodologia formarii continue a personalului didactic din invatamantul preuniversitar, evalueaza, acrediteaza si finanteaza programele de formare continua, inclusiv de conversie profesionala, realizate in:
a) institutii de invatamant superior, prin facultati, departamente si catedre, pentru perfectionarea pregatirii de specialitate;
b) institutii de invatamant superior, prin departamentele sau catedrele de pregatire a personalului didactic, pentru perfectionarea pregatirii metodice si psihopedagogice;
c) colegii pedagogice si licee pedagogice, pentru perfectionarea de specialitate, metodica si psihopedagogica a personalului didactic din invatamantul prescolar si primar;
d) case ale corpului didactic, conform art. 162;
e) centre de perfectionare, organizate in unitati de invatamant, pentru perfectionarea pregatirii de specialitate a personalului didactic cu studii medii;
f) alte structuri abilitate in acest scop de catre Ministerul Invatamantului.
(2) Pentru organizarea activitatilor prevazute la alin. (1), institutiile mentionate se pot asocia cu institutii similare, precum si cu agenti economici din tara si din strainatate, conform reglementarilor legale."
53. Articolul 161 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 161. - (1) Programele de formare continua si conversie profesionala a personalului didactic se incheie prin colocviu sau prin alte forme specifice de evaluare.
(2) Activitatile de conversie profesionala de nivel universitar sau postuniversitar - studii aprofundate, studii academice postuniversitare, studii postuniversitare de specializare - cu durata de cel putin un an si jumatate, aprobate de Ministerul Invatamantului in acest scop, se incheie cu examen de absolvire. Promovarea examenului de absolvire confera dreptul la obtinerea unei diplome si dreptul de a profesa in noua specializare. Aceste activitati se pot organiza in formele zi, seral, fara frecventa si invatamant la distanta."
54. Articolul 162 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 162. - (1) Casele corpului didactic sunt centre de documentare si de organizare a activitatilor de perfectionare, de conversie profesionala, precum si a activitatilor cu caracter stiintific, metodic si cultural.
(2) Pentru realizarea activitatilor prevazute la alin. (1), Casa corpului didactic invita formatori calificati, acreditati de Ministerul Invatamantului, si asigura finantarea acestor programe. Formatorii ajuta departamentele si catedrele de pregatire a personalului didactic din institutiile de invatamant superior la

perfectionare si conversie profesionala."
55. Dupa articolul 166 se introduce articolul 1661, care va avea urmatorul cuprins:
"Art. 1661. - Actiunile in justitie formulate de Ministerul Invatamantului si de inspectoratele scolare pentru aplicarea prevederilor art. 166 alin. (1), (2) si (3) sunt scutite de taxa de timbru."
56. Alineatul (2) al articolului 167 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Finantarea cheltuielilor de intretinere si reparare a unitatilor din invatamantul preuniversitar, precum si a bazei didactico-materiale, este asigurata de catre consiliile locale din sume alocate de la bugetul de stat si din bugetele locale, precum si din resursele proprii ale respectivelor unitati."
57. Dupa articolul 167 se introduce articolul 1671, care va avea urmatorul cuprins:
"Art. 1671. - (1) In scopul intretinerii, dezvoltarii si modernizarii bazei materiale si de practica in institutiile si unitatile de invatamant, cu ocazia aprobarii bugetului de venituri si cheltuieli pentru unitatile subordonate, Ministerul Invatamantului poate constitui Fondul national al formarii profesionale, din credite bugetare si din alte surse dobandite in conditiile legii.
(2) Fondul national al formarii profesionale se gestioneaza cu consultarea Consiliului pentru Formare si Educatie Continua, potrivit criteriilor stabilite prin ordin al ministrului invatamantului."
58. Alineatul (6) al articolului 170 va avea urmatorul cuprins:
"(6) Ministerul Invatamantului acorda anual burse de doctorat cu durata de 4 ani institutiilor care organizeaza aceasta forma de invatamant. Bursele se obtin prin concurs organizat la nivelul institutiilor de invatamant superior."
59. Articolul 180 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 180. - Asupra dreptului copilului minor de a urma invatamantul obligatoriu in limba romana sau in limba unei minoritati nationale hotaraste parintele sau tutorele legal instituit."
60. Articolul 182 se abroga.
Art. II. - In cuprinsul Legii invatamantului si in toate celelalte acte normative se vor face urmatoarele modificari de denumiri:
a) denumirea "Ministerul Invatamantului" se inlocuieste cu denumirea "Ministerul Educatiei Nationale";
b) denumirea "preparator" se inlocuieste cu cea de "preparator universitar";
c) denumirea de "colegiu" din sistemul invatamantului superior se inlocuieste cu cea de "colegiu universitar".
Art. III. - Legea invatamantului nr. 84/1995, republicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 1 din 5 ianuarie 1996, cu modificarile si completarile aduse prin prezenta ordonanta de urgenta, se va republica in Monitorul Oficial al Romaniei, dandu-se articolelor si alineatelor o noua numerotare.
PRIM-MINISTRU
VICTOR CIORBEA
Contrasemneaza:
Ministrul invatamantului, Virgil Petrescu
Bucuresti, 10 iulie 1997. Ministru de stat, ministrul finantelor, Nr. 36. Mircea Ciumara

2.10 151/1999 számú Törvény a 36/1997 számú Sürgősségi Kormányrendelet elfogadásáról, mely a 84/1995 számú Tanügyi Törvényt módosítja és kiegészíti.

Román és magyar nyelvű változat.

LEGE nr.151 din 30 iulie 1999 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.36/1997 pentru modificarea şi completarea Legii învățământului nr.84/1995

Contestari

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.151 din 30 iulie 1999**

Emitent: **Parlament**

Procesul legislativ la:

- Camera Deputatilor:

P.L. nr. **410/1997**

- Senat:

P.L. nr. **L423/1997**

Încadrare: act normativ

Cu functie: de baza, de modificare, de aprobare

În vigoare: da

Publicare: ..... M.Of. nr. 370/3 aug. 1999 ..... text

Rectificare: ..... M.Of. nr. 528/29 oct. 1999 .....

Functie activa:

Aprobă: ➜**O.U.G. nr.36/1997** pentru modificarea şi completarea Legii invatamantului nr.84/1995

Modifică: ➜L. nr.84/1995 Legea învăţământului

Functie pasiva:

Promulgată: ➜D. nr.282/1999 pentru promulgarea Legii privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.36/1997 pentru modificarea şi completarea Legii învăţământului nr.84/1995

Rectificare: ..... M.Of. nr. 528/29 oct. 1999 .....

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:52

LEGE nr.151 din 30 iulie 1999
privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.36/1997 pentru modificarea şi completarea Legii învățământului nr.84/1995

Textul actului publicat în M.Of. nr. 370/3 aug. 1999

Parlamentul Romaniei adopta prezenta lege.

ART. 1
Se aproba Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 36 din 10 iulie 1997 pentru modificarea si completarea Legii invatamantului nr. 84/1995, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 152 din 14 iulie 1997, cu urmatoarele modificari si completari:
1. La articolul I, dupa punctul 1 se introduce punctul 1^1 cu urmatorul cuprins:
"1^1. La articolul 5, dupa alineatul (2) se introduce alineatul (3) cu urmatorul cuprins:
(3) Statul promoveaza principiile educatiei permanente."
2. La articolul I punctul 2, articolul 6 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 6. - Invatamantul obligatoriu este de 9 clase.
Frecventarea obligatorie a invatamantului de 9 clase, forma de zi, inceteaza la varsta de 17 ani."
3. La articolul I punctul 4, articolul 8 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 8. - (1) Invatamantul de toate gradele se desfasoara in limba romana. Acesta se desfasoara, in conditiile prezentei legi, si in limbile minoritatilor nationale, precum si in limbi de circulatie internationala.
(2) In fiecare localitate se organizeaza si functioneaza unitati, clase sau formatii de studiu cu limba de predare romana si, dupa caz, cu predarea in limbile minoritatilor nationale ori se asigura scolarizarea in limba materna in cea mai apropiata localitate in care este posibil.
(3) Invatarea in scoala a limbii romane, ca limba oficiala de stat, este obligatorie pentru toti cetatenii romani, indiferent de nationalitate. Planurile de invatamant trebuie sa cuprinda numarul necesar de ore si, totodata, se vor asigura conditiile care sa permita insusirea limbii oficiale de stat.
(4) Atat in invatamantul de stat, cat si in cel particular documentele scolare si universitare, oficiale, nominalizate prin ordinul ministrului educatiei nationale, se intocmesc in limba romana. Celelalte inscrisuri scolare si universitare pot fi redactate in limba de predare.
(5) Unitatile si institutiile de invatamant pot efectua si emite, la cerere, traduceri oficiale ale documentelor si ale altor inscrisuri scolare si universitare proprii."
4. La articolul I punctul 5, articolul 9 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 9. - (1) Planurile-cadru ale invatamantului primar, gimnazial, liceal si profesional includ Religia ca disciplina scolara, parte a trunchiului comun. Elevul, cu acordul parintilor sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia si confesiunea.
(2) La solicitarea scrisa a parintilor sau a tutorelui legal instituit, elevul poate sa nu frecventeze orele de religie. In acest caz, situatia scolara se incheie fara aceasta disciplina. In mod similar se procedeaza si pentru elevul caruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat conditiile pentru frecventarea orelor la aceasta disciplina.
(3) Cultele recunoscute oficial de stat pot solicita Ministerului Educatiei Nationale organizarea unui invatamant teologic specific pregatirii personalului de cult si activitatii social-misionare a cultelor, numai pentru absolventii invatamantului gimnazial sau liceal, dupa caz, proportional cu ponderea numerica a fiecarui cult in configuratia religioasa a tarii, potrivit recensamantului oficial reactualizat. Infiintarea si functionarea acestui invatamant se fac potrivit legii.
(4) Cultele recunoscute de stat au dreptul de a infiinta si administra propriile unitati si institutii de invatamant particulare, conform legii.
(5) Curriculumul specific invatamantului preuniversitar teologic se elaboreaza de catre cultul respectiv, se avizeaza de catre Secretariatul de Stat pentru Culte si se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale. Curriculumul invatamantului preuniversitar particular, organizat de culte, altul decat cel teologic, se elaboreaza si se aproba conform legii. Pentru invatamantul superior curriculumul se elaboreaza si se aproba potrivit legii."
5. La articolul I, dupa punctul 5 se introduc punctele 5^1 si 5^2 cu urmatorul cuprins:
"5^1. Alineatul (1) al articolului 10 va avea urmatorul cuprins:
Art. 10. - (1) Reteaua unitatilor invatamantului de stat este organizata si aprobata de catre Ministerul Educatiei Nationale, in colaborare si cu sprijinul administratiei publice locale, in concordanta cu dinamica demografica si cu necesitatile de formare profesionala, actuale si de perspectiva. Reteaua institutiilor invatamantului de stat este organizata de catre Ministerul Educatiei Nationale, conform legii.
5^2. Alineatul (3) al articolului 12 va avea urmatorul cuprins:
(3) Ministerul Educatiei Nationale, consultand factorii interesati in organizarea unor forme si tipuri specifice de invatamant, raspunde de elaborarea curriculumului: planuri de invatamant, programe si manuale scolare pentru invatamantul preuniversitar. In invatamantul superior curriculumul se stabileste conform autonomiei universitare si standardelor nationale."
6. La articolul I punctul 6, articolul 14 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 14. - (1) In sistemul national de invatamant, de stat si particular, pot fi initiate si organizate alternative educationale, cu acordul Ministerului Educatiei Nationale, conform legii.
(2) Evaluarea si acreditarea alternativelor educationale se fac de catre Ministerul Educatiei Nationale, potrivit legii."
7. La articolul I punctul 7, alineatele (5), (8), (10), (11) si (13) ale articolului 15 vor avea urmatorul cuprins:
"(5) Sistemul national de invatamant cuprinde:
a) invatamantul prescolar: grupa mica; grupa mijlocie; grupa mare, pregatitoare pentru scoala;
b) invatamantul primar: clasele I-IV;
c) invatamantul secundar: invatamantul gimnazial, secundar inferior, clasele V-IX; invatamantul liceal, secundar superior, clasele X-XII/XIII; invatamantul profesional: anii I-II/III;
d) invatamantul postliceal;
e) invatamantul superior: invatamantul universitar si invatamantul postuniversitar;
f) educatia permanenta.

.....
(8) Formele de organizare a invatamantului sunt: invatamant de zi, seral, cu frecventa redusa si invatamant la distanta.
.....
(10) Invatamantul obligatoriu, care cuprinde invatamantul primar si gimnazial, este invatamant de zi. In mod exceptional, invatamantul gimnazial se poate organiza si ca invatamant seral, cu frecventa redusa sau la distanta, pentru persoanele care au depasit, cu mai mult de 2 ani, varsta corespunzatoare clasei.
(11) In sistemul de invatamant pot functiona unitati-pilot, experimentale si de aplicatie.
.....
(13) In cadrul sistemului national de invatamant, sub coordonarea si controlul Ministerului Educatiei Nationale, se pot infiinta si pot functiona, conform legii, structuri de invatamant organizate prin cooperare intre unitati si institutii din tara si din strainatate, pe baza unor acorduri interguvernamentale."
8. La articolul I, dupa punctul 7 se introduc punctele 7^1 -7^3 cu urmatorul cuprins:
"7^1. Alineatul (1) al articolului 16 va avea urmatorul cuprins:
Art. 16. - (1) Sistemul national de invatamant are caracter deschis. In invatamantul preuniversitar trecerea elevilor de la o unitate scolara la alta, de la un profil la altul si de la o filiera la alta este posibila in conditiile stabilite prin regulament al Ministerului Educatiei Nationale. In invatamantul superior, caracterul deschis este asigurat prin Carta Universitara.
7^2. Alineatele (1) si (4) ale articolului 20 vor avea urmatorul cuprins:
Art. 20. - (1) Invatamantul primar se organizeaza ca invatamant de zi si functioneaza, de regula, cu program de dimineata, in cadrul scolilor cu clasele I-IV, I-IX sau I-XII/XIII.
.....
(4) Ministerul Educatiei Nationale poate aproba organizarea unor clase constituite din copii care, din diferite motive, nu au absolvit pana la varsta de 14 ani primele patru clase ale invatamantului obligatoriu.
7^3. Articolul 21 va avea urmatorul cuprins:
Art. 21. - Invatamantul gimnazial functioneaza in cadrul scolilor cu clasele I-IX, I-XII/XIII sau XII/XIII, dupa caz."
9. La articolul I punctul 8, alineatul (1) al articolului 22 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 22. - (1) Studiile gimnaziale se incheie cu sustinerea unui examen national de capacitate, structurat pe baza unei metodologii elaborate de catre Ministerul Educatiei Nationale si data publicitatii pana la data inceperii anului scolar, la Limba si literatura romana, Matematica si la o proba din Istoria romanilor sau Geografia Romaniei. Elevii apartinand minoritatilor nationale, care frecventeaza cursurile gimnaziale in limba materna, sustin si o proba la limba si literatura materna."
10. La articolul I, dupa punctul 8 se introduce punctul 8^1 cu urmatorul cuprins:
"8^1. Articolul 23 va avea urmatorul cuprins:
Art. 23. - (1) Invatamantul liceal cuprinde clasele X-XII/XIII, invatamant de zi, si clasele X-XIII/XIV, invatamant seral, cu frecventa redusa sau la distanta.
(2) Reteaua liceelor de stat este aprobata de catre Ministerul Educatiei Nationale, la propunerea inspectoratelor scolare, cu consultarea altor factori interesati, si ca rezultat al evaluarii institutionale realizate de catre Comisia Nationala de Evaluare Institutionala. Reteaua se publica inaintea examenului de capacitate; numarul de locuri si de clase se aproba anual, in functie de cerintele locale si nationale.
(3) Invatamantul liceal seral, cu frecventa redusa si la distanta poate functiona, in conditiile legii, in unitati de invatamant stabilite de inspectoratele scolare."
11. La articolul I punctul 9, articolul 24 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 24. - (1) Invatamantul liceal functioneaza, de regula, cu urmatoarele filiere si profiluri:
a) filiera teoretica cu profilurile umanist si real;
b) filiera tehnologica cu profilurile tehnic, servicii, exploatarea resurselor naturale si protectia mediului;
c) filiera vocationala cu profilurile militar, teologic, sportiv, artistic si pedagogic.
(2) Liceele se organizeaza cu unul sau mai multe profiluri. In cadrul acestor profiluri se pot organiza, cu aprobarea Ministerului Educatiei Nationale, clase cu specializari mai restranse si clase speciale pentru elevi cu aptitudini si performante exceptionale.
(3) La liceele care, pe langa diploma de bacalaureat, elibereaza si certificat de competente profesionale, durata studiilor poate fi de 4 ani si este stabilita de catre Ministerul Educatiei Nationale.
(4) Ministerul Educatiei Nationale poate restructura profilurile si specializarile in raport cu dinamica profesiilor si ocupatiilor de pe piata fortei de munca."
12. La articolul I punctul 10, articolul 25 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 25. - (1) Admiterea elevilor in invatamantul liceal se face pe baza criteriilor stabilite prin metodologia elaborata de catre Ministerul Educatiei Nationale, care se da publicitatii la inceputul anului scolar precedent admiterii.
(2) La admiterea in invatamantul liceal se pot inscrie absolventii invatamantului gimnazial, cu certificat de capacitate.
(3) Inscrierea la admiterea in invatamantul liceal, cursuri de zi, se poate face in primii 2 ani de la absolvirea gimnaziului, daca la data inceperii anului scolar elevul nu a depasit varsta de 18 ani."
13. La articolul I punctul 11, articolul 26 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 26. - (1) Studiile liceale se incheie cu un examen national de bacalaureat, diversificat in functie de filiera, profil, specializare si de optiunea elevului.
(2) Examenul national de bacalaureat consta in sustinerea a doua, respectiv, trei probe comune si a trei probe diferentiate, in functie de filiera si de profil.
A. Probele comune sunt:
a) Limba si literatura romana, scris si oral;
b) una dintre limbile moderne de circulatie internationala studiate in liceu;
c) limba materna, scris si oral, pentru elevii care au urmat studiile liceale intr-o limba a minoritatilor nationale; limba si literatura intr-o limba de circulatie internationala, pentru elevii care au urmat studiile liceale cu limba de predare in limba de circulatie internationala respectiva.
B. Probele de examen, diferentiate in functie de filiera, profil, specializare si de optiunea elevului, sunt:
Filiera teoretica
a) Profil umanist:
1. Istorie sau Geografie;
2. o proba la alegere din aria curriculara, corespunzator specializarii;
3. o proba la alegere dintre disciplinele din celelalte arii curriculare, alta decat cele sustinute anterior;
b) Profil real:
1. Matematica;
2. o proba la alegere din aria curriculara, corespunzator specializarii;
3. o proba la alegere dintre disciplinele din celelalte arii curriculare, alta decat cele sustinute anterior.
Filiera tehnologica
a) Matematica, pentru toate profilurile si specializarile;

b) o proba la alegere din aria curriculara "tehnologii", in functie de specializarea aleasa de elev;
c) o proba la alegere dintre disciplinele din celelalte arii curriculare, alta decat cele alese anterior.
Filiera vocationala
a) Istorie sau Geografie ori o disciplina socioumana, respectiv Matematica sau Stiinte, in functie de profil;
b) o proba la alegere din ariile curriculare specifice profilului si specializarii; ariile curriculare sunt stabilite de comun acord de catre Ministerul Educatiei Nationale si ministerele interesate;
c) o proba la alegere dintre disciplinele din celelalte arii curriculare, alta decat cele alese anterior.
(3) Pentru filierele tehnologica si vocationala studiile liceale se pot incheia si cu un examen de certificare a competentelor profesionale, separat de examenul de bacalaureat, in conditiile legii.
(4) Lista cuprinzand probele de examen, continutul programelor si modul de desfasurare a bacalaureatului si a examenului de certificare a competentelor profesionale se stabilesc prin metodologie, aprobata de catre Ministerul Educatiei Nationale, si se dau publicitatii pana la data inceperii anului scolar precedent examenului.
(5) La intocmirea listei cuprinzand probele de examen si la stabilirea continutului programelor de bacalaureat pot fi consultate si institutiile de invatamant superior.
(6) In cazul intreruperii studiilor se recunoaste fiecare an scolar promovat. La cerere, se elibereaza un document de certificare a studiilor efectuate."
14. La articolul I, punctul 12 se abroga.
15. La articolul I, dupa punctul 11 se introduc punctele 11^1 -11^3 cu urmatorul cuprins:
"11^1. Alineatele (2), (5) si (6) ale articolului 27 vor avea urmatorul cuprins:
(2) In decursul unui an scolar se organizeaza doua sesiuni de bacalaureat. Rezultatele examenului de bacalaureat sunt publice.
.....
(5) Candidatii proveniti din invatamantul de stat pot sustine examenul de bacalaureat si examenul de certificare a competentelor profesionale, fara taxa, de cel mult doua ori. Prezentarile ulterioare la aceste examene sunt conditionate de achitarea unor taxe stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale, potrivit legii.
(6) La fiecare prezentare candidatii sustin examenul de bacalaureat integral.
11^2. Alineatul (1) al articolului 28 va avea urmatorul cuprins:
Art. 28. - (1) In urma promovarii examenului de bacalaureat absolventului i se elibereaza diploma de bacalaureat. Eliberarea certificatului de competente profesionale nu este conditionata de promovarea examenului de bacalaureat.
11^3. Alineatul (3) al articolului 30 va avea urmatorul cuprins:
(3) Planurile-cadru de invatamant si programele scolare se elaboreaza si se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale, cu consultarea factorilor interesati, pe baza standardelor de pregatire profesionala si, dupa caz, a standardelor ocupationale."
16. La articolul I, punctul 13 devine 12, iar alineatele (2) si (3) ale articolului 31 vor avea urmatorul cuprins:
"(2) Durata studiilor in scolile profesionale este de 2-3 ani.
(3) Admiterea in scolile profesionale se face pe baza de probe stabilite de unitatile de invatamant respective, cu consultarea factorilor interesati. Continutul probelor de admitere se stabileste de unitatile de invatamant."
17. La articolul I, dupa punctul 12 se introduc punctele 12^1 -12^3 cu urmatorul cuprins:
"12^1. Articolul 32 va avea urmatorul cuprins:
Art. 32. - Scolile profesionale organizeaza, la cererea factorilor interesati, pe baza de contract, cursuri de calificare si de conversie profesionala, cu respectarea standardelor ocupationale.
12^2. Alineatele (1)-(3) ale articolului 33 vor avea urmatorul cuprins:
Art. 33. - (1) La scolile de ucenici se pot inscrie absolventii de gimnaziu, cu sau fara certificat de capacitate. Pregatirea prin scolile de ucenici vizeaza insusirea unor deprinderi preponderent practice, conforme standardelor ocupationale.
(2) Durata studiilor in scolile de ucenici este de 1-2 ani. Structura anului scolar este adaptata specificului pregatirii in meserie.
(3) Scolile de ucenici functioneaza, de regula, in cadrul scolilor profesionale sau al grupurilor scolare. La cererea factorilor interesati, ucenicia se poate efectua si direct la locul de munca al intreprinzatorilor privati, potrivit reglementarilor stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale.
12^3. Articolul 34 va avea urmatorul cuprins:
Art. 34. - (1) Cursurile scolii profesionale se incheie cu examen de absolvire. Pregatirea prin scolile de ucenici se incheie cu sustinerea unei probe practice pentru certificarea pregatirii profesionale.
(2) Sistemul de certificare a pregatirii prin invatamantul profesional se organizeaza in baza reglementarilor comune ale Ministerului Educatiei Nationale si ale Ministerului Muncii si Protectiei Sociale."
18. La articolul I, punctul 14 devine punctul 13, iar articolul 36 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 36. - (1) Elevii invatamantului profesional cu certificat de capacitate pot urma, in paralel, studiile liceale la forma de invatamant seral, invatamant cu frecventa redusa sau invatamant la distanta, in urma admiterii, in conditiile prezentei legi.
(2) Absolventii scolilor profesionale pot urma studiile liceale, in urma admiterii, in conditiile prezentei legi. Acestora li se poate recunoaste partial pregatirea dobandita in scoala profesionala, conform metodologiei elaborate de catre Ministerul Educatiei Nationale."
19. La articolul I, dupa punctul 13 se introduc punctele 13^1 -13^8 cu urmatorul cuprins:
"13^1. Articolul 38 va avea urmatorul cuprins:
Art. 38. - In invatamantul de arta si in invatamantul sportiv:
a) scolarizarea se realizeaza, de regula, incepand cu clasele primare;
b) probele de admitere cuprind testarea aptitudinilor specifice;
c) planurile-cadru de invatamant sunt adaptate profilului;
d) studiul disciplinelor de specialitate se realizeaza pe grupe sau individual, potrivit criteriilor stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale;
e) examenul de capacitate include si o proba practica, specifica domeniului artistic sau sportiv studiat;
f) programele scolare pentru invatamantul liceal de arta si invatamantul liceal sportiv respecta obiectivele stabilite pentru profilul respectiv.
13^2. Articolul 39 va avea urmatorul cuprins:
Art. 39. - Pentru fiecare profil al invatamantului de arta si al invatamantului sportiv se elibereaza certificat de capacitate, respectiv diploma de bacalaureat, care atesta specialitatea absolvita. Pentru anumite specializari pot fi eliberate si certificate de competente profesionale.
13^3. La articolul 41 se introduce alineatul (3) cu urmatorul cuprins:
(3) Invatamantul special primar si gimnazial este obligatoriu si are durata, dupa caz, de 9 sau 10 ani.
13^4. Alineatul (2) al articolului 42 va avea urmatorul cuprins:
(2) Invatamantul special este organizat ca invatamant de zi. In cazuri deosebite acesta se poate organiza si sub alte forme.
13^5. Articolul 44 va avea urmatorul cuprins:
Art. 44. - Invatamantul special dispune de planuri de invatamant, programe scolare, manuale si metodologii didactice

alternative, elaborate in functie de tipul si gradul handicapului si aprobate de catre Ministerul Educatiei Nationale.
13^6. Alineatul (3) al articolului 45 va avea urmatorul cuprins:
(3) Copiii cu cerinte educative speciale, care nu au putut fi reorientati spre invatamantul de masa, inclusiv in clase speciale, continua procesul de educatie in unitati ale invatamantului special primar, gimnazial, profesional, liceal si postliceal, diferentiat dupa tipul si gradul handicapului.
13^7. Articolul 48 va avea urmatorul cuprins:
Art. 48. - (1) Protectia copilului aflat in dificultate este realizata conform legii.
(2) Stabilirea continuturilor educative ale activitatilor specifice, a metodologiilor didactice, formarea, pregatirea si perfectionarea personalului responsabil cu instructia si educatia in cadrul centrelor de plasament si de primire a copilului, din cadrul serviciilor publice specializate pentru protectia copilului, sunt de competenta Ministerului Educatiei Nationale.
13^8. Alineatele (1) si (3) ale articolului 51 vor avea urmatorul cuprins:
Art. 51. - (1) Invatamantul postliceal de stat se organizeaza de catre Ministerul Educatiei Nationale, din proprie initiativa sau la cererea agentilor economici si a altor institutii interesate.
.....
(3) Scolarizarea in cadrul acestui tip de invatamant este finantata de solicitanti, persoane fizice sau juridice, prin contract incheiat cu unitatea de invatamant care asigura scolarizarea."
20. La articolul I, punctul 15 devine punctul 14, iar articolul 52 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 52. - (1) Admiterea in invatamantul postliceal se face in conformitate cu criteriile generale stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale, pe baza unei metodologii elaborate de unitatea de invatamant, cu consultarea factorilor interesati.
(2) Au dreptul sa se inscrie in invatamantul postliceal, in conditiile alin. (1), absolventii de liceu, cu sau fara diploma de bacalaureat.
(3) Numarul de locuri pentru invatamantul postliceal de stat se stabileste in conditiile art. 51 alin. (3), se aproba de inspectoratul scolar si se comunica Ministerului Educatiei Nationale."
21. La articolul I, dupa punctul 14 se introduc punctele 14^1 si 14^2 cu urmatorul cuprins:
"14^1. Articolul 53 va avea urmatorul cuprins:
Art. 53. - (1) Invatamantul postliceal se incheie cu examen de absolvire, reglementat de catre Ministerul Educatiei Nationale prin metodologie specifica, elaborata cu consultarea factorilor interesati.
(2) Promovarea examenului de absolvire da dreptul la obtinerea unui certificat de competente profesionale.
(3) In cazul nepromovarii examenului de absolvire, acesta mai poate fi sustinut, in oricare alta sesiune, cu acoperirea cheltuielilor de examinare de catre absolventi.
14^2. Articolul 55 va avea urmatorul cuprins:
Art. 55. - (1) Invatamantul superior se realizeaza prin institutii de invatamant: universitati, institute, academii de studii si scoli de studii postuniversitare.
(2) Misiunea institutiilor de invatamant superior este de invatamant si de cercetare sau numai de invatamant."
22. La articolul I, punctul 16 devine punctul 15, iar articolul 56 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 56. - (1) Infiintarea institutiilor de invatamant superior se face prin lege, in baza procedurilor prevazute de Legea nr. 88/1993.
(2) Infiintarea si functionarea facultatilor, a colegiilor si specializarilor universitare se fac potrivit legii.
(3) Infiintarea departamentelor universitare se aproba de catre senatele universitare.
(4) Infiintarea departamentelor universitare pentru pregatirea personalului didactic se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale, la propunerea senatelor universitare."
23. La articolul I, dupa punctul 15 se introduce punctul 15^1 cu urmatorul cuprins:
"15^1. Articolul 58 va avea urmatorul cuprins:
Art. 58. - (1) Invatamantul universitar de stat este gratuit pentru cifra de scolarizare aprobata anual de Guvern si cu taxa, conform legii.
(2) In invatamantul universitar de stat gratuit se percep taxe pentru: depasirea duratei de scolarizare prevazute de lege, admiteri, inmatriculari, reinmatriculari, repetarea examenelor si a altor forme de verificare, care depasesc prevederile planurilor de invatamant. De asemenea, se pot percepe taxe si pentru activitati neincluse in planul de invatamant, conform metodologiei aprobate de senatul universitar.
(3) Cuantumul taxelor si scutirea de la plata acestora se stabilesc de catre senatele universitare."
24. La articolul I, punctul 17 devine punctul 16, iar alineatele (1)-(3) ale articolului 59 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 59. - (1) Pot participa la admiterea in invatamantul universitar absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat. Organizarea admiterii este de competenta fiecarei institutii de invatamant superior, pe baza criteriilor generale stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale. Admiterea se poate organiza in doua sesiuni.
(2) Absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat, care au obtinut in unul din ultimii doi ani de studii distinctii la olimpiade scolare internationale, concursuri artistice sau sportive de nivel continental, mondial sau olimpic, au dreptul de a se inscrie in invatamantul universitar fara sustinerea admiterii.
(3) Absolventii de liceu cu diploma de bacalaureat care au obtinut, in cel putin unul din ultimii doi ani de studii, premii la olimpiade scolare, concursuri artistice sau sportive, de nivel national sau pe grupe de tari, pot fi admisi in invatamantul universitar, conform criteriilor generale stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale si criteriilor specifice elaborate de senatele universitare."
25. La articolul I, punctul 18 se abroga.
26. La articolul I, punctul 19 devine punctul 17, iar articolul 60 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 60. - (1) Activitatea didactica se poate organiza in urmatoarele forme: de zi, seral, cu frecventa redusa si la distanta. Formele de invatamant seral, cu frecventa redusa si la distanta pot fi organizate de catre institutiile de invatamant superior care au cursuri de zi.
(2) Durata studiilor in invatamantul universitar seral si in cel cu frecventa redusa este mai mare cu un an decat cea prevazuta pentru invatamantul de zi. Durata studiilor in invatamantul universitar la distanta se reglementeaza prin hotarare a Guvernului.
(3) Diplomele si certificatele de studii eliberate de institutiile de invatamant superior, in conditiile legii, pentru aceeasi specializare, sunt echivalente, indiferent de forma de invatamant absolvita.
(4) Nomenclatorul specializarilor si al grupelor de specializari se stabileste de catre Ministerul Educatiei Nationale impreuna cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, cu consultarea Consiliului National de Evaluare Academica si Acreditare, a institutiilor de invatamant superior si a altor factori interesati.
(5) Absolventii cu diploma de licenta pot urma o a doua specializare, in conditiile stabilite in Carta universitara.
(6) Absolventii cu diploma ai colegiilor universitare pot urma o a doua specializare in cadrul invatamantului universitar de scurta durata, in conditiile stabilite in Carta universitara."
27. La articolul I, dupa punctul 20, care devine punctul 18, se introduce punctul 18^1 cu urmatorul cuprins:
"18^1. Alineatul (3) al articolului 63 va avea urmatorul cuprins:
(3) Absolventii care nu au promovat examenul mentionat la alin. (2) primesc, la cerere, un certificat de studii universitare de scurta durata si o copie de pe foaia matricola. Ei mai pot sustine examenul de absolvire in oricare alta

sesiune, cu acoperirea cheltuielilor de examinare stabilite de senatul universitar."
28. La articolul I, punctul 21 devine punctul 19, iar articolul 65 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 65. - (1) Absolventii cu diploma ai colegiilor universitare pot continua studiile in invatamantul universitar de lunga durata, in cadrul profilului studiat initial sau apropiat, in limita locurilor disponibile pentru anul universitar curent, stabilite de senatul institutiei de invatamant superior primitoare. Criteriile de admitere se stabilesc de institutiile de invatamant universitar de lunga durata, conform Cartei universitare. (2) Candidatii admisi vor sustine examene de diferenta stabilite de consiliile facultatilor si vor fi inscrisi in anul de studiu corespunzator examenelor recunoscute si celor promovate."
29. La articolul I, punctul 22 devine punctul 20, iar articolul 66 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 66. - Invatamantul universitar de lunga durata se desfasoara in universitati, institute si academii de studii, cu facultati si specializari autorizate sau acreditate."
30. La articolul I, dupa punctul 20 se introduc punctele 20^1 si 20^2 cu urmatorul cuprins:
"20^1. Alineatele (2), (4) si (6) ale articolului 67 vor avea urmatorul cuprins:
(2) Studiile in invatamantul universitar de lunga durata se incheie cu examen de licenta sau de diploma. Criteriile generale de organizare a examenului de licenta si de diploma se stabilesc de catre Ministerul Educatiei Nationale, iar continutul acestora si criteriile specifice, de catre senatele universitare.
.....
(4) Absolventii care nu au promovat examenul de licenta sau de diploma primesc, la cerere, un certificat de studii universitare de lunga durata si copie de pe foaia matricola. Ei mai pot sustine examenul de licenta sau de diploma in oricare alta sesiune, cu acoperirea cheltuielilor de examinare stabilite de senatul universitar. Institutiile de invatamant superior pot organiza cursuri speciale, in conditiile art. 58, pentru absolventii proprii ori din alte institutii de invatamant superior, in vederea pregatirii pentru examenul de licenta, respectiv de diploma.
.....
(6) Diplomele eliberate de institutiile de invatamant universitar de lunga durata pana in anul 1999 inclusiv sunt echivalente cu diplomele obtinute in urma promovarii examenului de licenta, respectiv, de diploma.
20^2. La articolul 67, dupa alineatul (5) se introduc alineatele (5^1) si (5^2) cu urmatorul cuprins:
(5^1) Studiile in invatamantul universitar cu o durata mai mare de 4 ani se incheie, dupa caz, cu examen de diploma.
(5^2) Absolventii care au promovat acest examen primesc titlul de diplomat in specializarea urmata, in conformitate cu standardele internationale."
31. La articolul I, punctul 23 devine punctul 21, iar alineatele (1), (2) si (5) ale articolului 68 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 68. - (1) Studentii si absolventii care opteaza pentru profesiunea didactica au obligatia sa absolve cursurile organizate de Departamentul pentru pregatirea personalului didactic.
(2) Departamentele pentru pregatirea personalului didactic functioneaza in institutiile de invatamant superior, pe baza de regulament, si au planuri de invatamant distincte, aprobate de senatul universitatii.
.....
(5) Absolventii invatamantului universitar pot profesa in invatamant numai daca au obtinut certificatul de absolvire mentionat la alin. (4) sau efectueaza pregatirea prevazuta la alin. (1) in primii 3 ani de la angajare."
32. La articolul I, punctul 24 devine punctul 22, iar articolul 70 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 70. - (1) Invatamantul postuniversitar asigura specializarea in domeniu sau extinderea si perfectionarea pregatirii atestate prin diploma obtinuta la finalizarea studiilor universitare.
(2) Invatamantul postuniversitar se organizeaza in institutii de invatamant superior si in scoli de studii postuniversitare, acreditate in acest scop, si se realizeaza prin: studii aprofundate de specialitate, masterat, studii academice postuniversitare, doctorat, studii postuniversitare de specializare si cursuri de perfectionare postuniversitare.
(3) Infiintarea structurilor de invatamant postuniversitar in cadrul institutiilor de invatamant superior acreditate in acest scop se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale, la propunerea senatelor universitare."
33. La articolul I, dupa punctul 22 se introduce punctul 22^1 cu urmatorul cuprins:
"22^1. Articolul 71 va avea urmatorul cuprins:
Art. 71. - (1) Admiterea in invatamantul postuniversitar, cu exceptia doctoratului, se face pe baza criteriilor generale aprobate de catre Ministerul Educatiei Nationale si a criteriilor specifice aprobate de senatul institutiei de invatamant superior.
(2) Admiterea, organizarea si desfasurarea doctoratului se reglementeaza prin hotarare a Guvernului.
(3) Numarul locurilor pentru invatamantul postuniversitar se stabileste de:
a) Ministerul Educatiei Nationale, pentru cele finantate de la bugetul de stat;
b) senatele universitare, pentru cele sustinute prin taxe sau prin alte surse extrabugetare."
34. La articolul I, punctul 25 devine punctul 23, iar articolul 72 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 72. - (1) Studiile aprofundate au durata de doua sau trei semestre si se fac in domeniul de specializare a diplomei obtinute la finalizarea studiilor universitare de lunga durata.
(2) Studiile aprofundate se incheie cu o disertatie.b Absolventii primesc diploma de studii aprofundate.
(3) Studentii inmatriculati la studii aprofundate de specialitate pe locurile finantate de la bugetul de stat beneficiaza de gratuitatea studiilor, precum si de burse in conformitate cu prevederile legii.
(4) Studiile de masterat au durata de 2-4 semestre si integreaza mai multe domenii de specializare, avand rolul de a extinde competentele in aceste domenii. Studiile de masterat pot fi urmate de absolventii cu diploma obtinuta la finalizarea studiilor universitare de lunga durata, indiferent de profil sau de specializare.
(5) Masteratul se organizeaza in cadrul institutelor de invatamant superior sau in scoli de studii postuniversitare, infiintate ca institutii independente. Studentii inmatriculati la masterat pe locurile finantate de la bugetul de stat beneficiaza de gratuitatea studiilor, precum si de burse, in conformitate cu prevederile legii.
(6) Masteratul se incheie cu sustinerea unei disertatii. Absolventii care au promovat disertatia primesc diploma de master."
35. La articolul I, punctul 26 devine punctul 24, iar articolul 73 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 73. - (1) Doctoratul este o forma superioara de invatamant si cercetare.
(2) Au dreptul sa participe la concursul de admitere la doctorat absolventii cu diploma ai invatamantului universitar de lunga durata.
(3) Conducatorii de doctorat pot fi profesori universitari titulari, asociati sau consultanti ori academicieni, avand titlul de doctor. Dreptul de a conduce doctoratul este avizat nominal de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, la propunerea institutiilor organizatoare, si este conferit prin ordin al ministrului educatiei nationale.
(4) Doctoratul este organizat, cu si fara frecventa, in institutiile de invatamant superior aprobate de catre Ministerul Educatiei Nationale, la propunerea Consiliului National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare.
(5) Doctoratul se incheie cu o teza sustinuta public si evaluata de catre o comisie de specialisti aprobata de senatul institutiei de invatamant superior organizatoare. Comisia este alcatuita dintr-un presedinte, conducatorul de doctorat si din trei referenti oficiali, specialisti cu activitate stiintifica deosebita, cu titlu de doctor in domeniu, profesori

universitari, conferentiari universitari, academicieni, cercetatori stiintifici principali gradul I, din tara sau din strainatate, dintre care cel putin 2 nu functioneaza in institutia organizatoare a doctoratului. Pentru activitatea depusa referentii oficiali sunt platiti potrivit normelor stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale.
(6) Titlul stiintific de doctor se acorda de catre institutia organizatoare si se confirma de catre Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, la propunerea comisiilor de specialitate. Pe baza ordinului ministrului educatiei nationale, institutia organizatoare elibereaza diploma de doctor."
36. La articolul I, dupa punctul 24 se introduc punctele 24^1 -24^3 cu urmatorul cuprins:
"24^1. Articolul 74 va avea urmatorul cuprins:
Art. 74. - (1) Scolile de studii academice postuniversitare, organizate ca institutii independente, in tara sau strainatate, ofera programe de pregatire cu durata de 2-4 semestre, la forma de invatamant de zi sau cu frecventa redusa, in vederea extinderii si perfectionarii pregatirii atestate prin diploma de studii universitare de lunga durata.
(2) Studiile se finalizeaza cu sustinerea unei disertatii. Absolventii primesc diploma de studii academice postuniversitare.
24^2. Articolul 75 va avea urmatorul cuprins:
Art. 75. - (1) Studiile postuniversitare de specializare pot fi urmate de absolventii cu diploma obtinuta la finalizarea studiilor de lunga durata. Durata studiilor, curriculumul si modalitatea de finalizare se aproba de senatele universitare.
(2) Absolventilor li se elibereaza diploma de studii postuniversitare de specializare.
24^3. Alineatele (1) si (3) ale articolului 76 vor avea urmatorul cuprins:
Art. 76. - (1) Cursurile postuniversitare de perfectionare pot fi urmate de absolventii cu diploma ai invatamantului universitar de scurta sau de lunga durata. Durata cursurilor, programul de pregatire si modalitatea de finalizare a studiilor se aproba de senatul universitar.
.....
(3) Absolventii cursurilor postuniversitare de perfectionare primesc certificat de absolvire."
37. La articolul I, punctul 27 devine punctul 25.
38. La articolul I, punctul 28 devine punctul 26, iar articolul 82 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 82. - (1) Veniturile proprii ale institutiilor de invatamant superior, realizate din contracte de cercetare stiintifica, de proiectare, de consultanta sau de expertiza, precum si din contracte pentru alte servicii stiintifice sau didactice, se evidentiaza in conturi distincte, la banci comerciale, in conditiile legii. Aceste venituri se utilizeaza, cu acordul responsabilului de contract si cu avizul rectorului, pentru dezvoltarea bazei materiale proprii de cercetare si de activitati didactice, precum si pentru plata personalului care a executat contractul. Baza materiala este constituita din obiecte ca: mijloace fixe, obiecte de inventar si materiale de orice fel. Aceste obiecte pot fi cumparate in timpul desfasurarii contractului sau dupa predarea lucrarii si dupa incasarea banilor.
(2) Din veniturile prevazute la alin. (1) se mai pot finanta urmatoarele categorii de cheltuieli: burse de cercetare si instruire, informare si documentare, taxe pentru participarea ca membru in organisme, organizatii si institutii de profil, organizarea si/sau participarea la manifestari culturalstiintifice interne si internationale, editarea de carte didactica si de specialitate.
(3) Veniturile realizate si neutilizate la finele anului se reporteaza, cu aceeasi destinatie, in anul urmator."
39. La articolul I, dupa punctul 26 se introduce punctul 26^1 cu urmatorul cuprins:
"26^1. Articolul 86 va avea urmatorul cuprins:
Art. 86. - Departamentul constituie o structura subordonata institutiei de invatamant superior sau, dupa caz, facultatii, avand functii didactice, de cercetare stiintifica, de proiectare si de productie. Organizarea si functionarea departamentelor se stabilesc de catre senatele universitare."
40. La articolul I, punctul 29 devine punctul 27, iar articolul 88 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 88. - (1) Institutiile de invatamant superior sau componentele acestora au dreptul de a organiza si de a administra unitati si centre de cercetare, centre pentru pregatirea resurselor umane, unitati de productie, respectiv, de microproductie, loturi experimentale sau structuri institutionale, singure sau in colaborare cu persoane juridice.
(2) Institutiile de invatamant superior au dreptul de a organiza, in colaborare cu institutii similare din tara si din strainatate, programe de invatamant universitar si postuniversitar, conform metodologiei stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale."
41. La articolul I, dupa punctul 30, care devine punctul 28, se introduce punctul 28^1 cu urmatorul cuprins:
"28^1. Alineatul (3) al articolului 92 va avea urmatorul cuprins:
(3) Autonomia universitara se realizeaza, in principal, prin:
a) stabilirea structurii interne a institutiei de invatamant superior, conform legii;
b) programarea, organizarea, desfasurarea si perfectionarea procesului de invatamant; stabilirea planurilor de invatamant si a programelor analitice in acord cu strategiile si cu standardele nationale ale dezvoltarii invatamantului superior; organizarea admiterii candidatilor la studii si definirea criteriilor de evaluare a performantelor academice si profesionale ale studentilor;
c) proiectarea, organizarea si stabilirea formelor de invatamant postuniversitar, confirmate prin acreditarea programelor de studiu; stabilirea, impreuna cu Ministerul Educatiei Nationale si cu alte autoritati publice, agenti economici, organizatii profesionale si patronale recunoscute la nivel national, a domeniilor in care se utilizeaza diplomele si certificatele proprii emise;
d) selectarea si promovarea personalului didactic ori ale celorlalte categorii de personal angajat, precum si stabilirea criteriilor de apreciere a activitatii didactice si stiintifice; acordarea titlurilor didactice, stiintifice si onorifice, in conditiile legii;
e) organizarea cercetarii stiintifice si a documentarii; organizarea activitatilor de editare si de tiparire; organizarea activitatilor audiovizuale; stabilirea programelor de cooperare cu alte institutii de invatamant superior si de cercetare, din tara si din strainatate;
f) eligibilitatea tuturor organismelor de conducere prin vot secret;
g) stabilirea necesitatii financiare si materiale; folosirea fondurilor si gestionarea lor, cu respectarea prevederilor egale; gasirea si stabilirea surselor suplimentare de venituri; organizarea si controlul serviciilor economico-gospodaresti;
h) solutionarea problemelor sociale ale comunitatilor universitare; acordarea burselor de studiu si de cercetare, inclusiv a celor provenite din fonduri proprii;
i) organizarea de manifestari si activitati stiintifice, culturale si sportive;
j) infiintarea de fundatii, conform legii; stabilirea si folosirea unor insemne si simboluri proprii;
k) asigurarea ordinii si disciplinei in spatiul universitar."
42. La articolul I, punctul 31 devine punctul 29.
43. La articolul I, punctul 32 devine punctul 30, iar articolul 97 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 97. - (1) Invatamantul militar este invatamant de stat, parte integranta a sistemului national de invatamant, si cuprinde: invatamant liceal, invatamant postliceal pentru formarea maistrilor militari si a subofiterilor, invatamant universitar pentru formarea ofiterilor si a altor specialisti, invatamant postuniversitar.
(2) Perfectionarea pregatirii cadrelor militare se realizeaza in institutii de invatamant distincte.
(3) Prevederile referitoare la invatamantul militar preuniversitar se aplica in mod corespunzator si pentru invatamantul preuniversitar din domeniul transporturilor."

44. La articolul I, punctul 33 devine punctul 31, iar alineatul (2) al articolului 106 va avea urmatorul cuprins:
"(2) Standardele corespund fiecarui criteriu si indica nivelurile minime obligatorii in procesul de evaluare. Aceste standarde sunt diferentiate in functie de nivelul de invatamant si sunt stabilite de catre Comisia de Evaluare si Acreditare a Invatamantului Preuniversitar, care se infiinteaza si functioneaza pe langa Ministerul Educatiei Nationale, in baza regulamentului aprobat prin hotarare a Guvernului."
45. La articolul I, punctul 34 devine punctul 32, iar articolul 118 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 118. - Persoanele apartinand minoritatilor nationale au dreptul sa studieze si sa se instruiasca in limba materna, la toate nivelurile si formele de invatamant, precum si la tipurile de invatamant pentru care exista o cerere suficienta, in conditiile legii."
46. La articolul I, punctul 35 devine punctul 33, iar alineatele (1) si (2) ale articolului 120 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 120. - (1) Disciplina Limba romana se preda in invatamantul primar dupa programe scolare si manuale elaborate in mod special pentru minoritatea respectiva. In invatamantul gimnazial disciplina Limba si literatura romana se preda dupa programe scolare identice cu cele pentru clasele cu predare in limba romana si manuale specifice. In invatamantul liceal disciplina Limba si literatura romana se preda dupa programe scolare si manuale identice cu cele pentru clasele cu predare in limba romana.
(2) In invatamantul primar cu predare in limbile minoritatilor nationale Istoria romanilor si Geografia Romaniei se predau in aceste limbi dupa programe scolare si manuale identice cu cele pentru clasele cu predare in limba romana, cu obligatia transcrierii si insusirii toponimiei si a numelor proprii romanesti in limba romana. In invatamantul gimnazial si liceal Istoria romanilor si Geografia Romaniei se predau in limba romana, dupa programe scolare si manuale identice cu cele pentru clasele cu predarea in limba romana. Examinarea la Istoria romanilor si Geografia Romaniei se face in limba de predare a acestora."
47. La articolul I, punctul 36 devine punctul 34, iar articolul 122 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 122. - In invatamantul de stat profesional, liceal si postliceal de specialitate in care, la cerere si in conditiile legii, predarea se face in limba materna la disciplinele de specialitate, este obligatorie insusirea terminologiei de specialitate si in limba romana."
48. La articolul I, punctul 37 devine punctul 35, iar articolul 123 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 123. - (1) In cadrul institutiilor de invatamant universitar de stat se pot organiza, in conditiile legii, la cerere, grupe, sectii, colegii si facultati cu predare in limbile minoritatilor nationale. In acest caz se va asigura insusirea terminologiei de specialitate in limba romana. La cerere si prin lege se pot infiinta institutii de invatamant superior multiculturale. Limbile de predare in aceste institutii de invatamant superior se stabilesc in cadrul legii de infiintare.
(2) Se recunoaste dreptul persoanelor apartinand minoritatilor nationale de a infiinta si administra propriile institutii de invatamant superior particulare, conform legii.
(3) Se incurajeaza institutiile de invatamant superior cu structuri si activitati multiculturale pentru promovarea convietuirii interetnice armonioase si integrarii la nivel national si european.
(4) La toate formele de invatamant in limba romana sau in limbile minoritatilor nationale se poate inscrie si pregati orice cetatean roman, indiferent de limba sa materna si de limba in care a urmat studiile anterioare."
49. La articolul I, punctul 38 devine punctul 36.
50. La articolul I, dupa punctul 36 se introduc punctele 36^1 si 36^2 cu urmatorul cuprins:
"36^1. Articolul 127 va avea urmatorul cuprins:
Art. 127. - (1) Continutul invatamantului preuniversitar este asigurat prin Curriculum National. Curriculumul National este ansamblul coerent al planurilor-cadru de invatamant, al programelor si al manualelor scolare din invatamantul preuniversitar. Acest ansamblu cuprinde o componenta comuna pentru toate scolile de acelasi tip si o alta componenta aflata la decizia scolii.
(2) Planurile-cadru de invatamant cuprind disciplinele obligatorii, optionale si facultative, precum si numarul minim si maxim de ore aferent fiecareia dintre acestea.
(3) Programele scolare stabilesc pentru fiecare disciplina din planul de invatamant obiectivele instructiv-educative si formative ale disciplinei si evidentiaza continuturile fundamentale de ordin teoretic, experimental si aplicativ, oferind orientari metodologice generale pentru realizarea acestora.
36^2. Alineatele (1) si (3) ale articolului 128 vor avea urmatorul cuprins:
Art. 128. - (1) Planurile-cadru de invatamant si programele scolare pentru invatamantul preuniversitar se elaboreaza de comisiile nationale de specialitate, fiind coordonate si avizate de Consiliul National pentru Curriculum si se aproba de catre ministrul educatiei nationale.
.....
(3) In unitatile de invatamant preuniversitar se pot utiliza manuale alternative. Cadrul didactic are dreptul de a recomanda elevilor un anumit manual, pe baza criteriilor stabilite de catre Ministerul Educatiei Nationale."
51. La articolul I, punctul 39 devine punctul 37, iar articolul 135 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 135. - (1) Persoanele juridice sau fizice pot organiza, in cadrul sistemului de formare continua, impreuna cu unitati sau institutii de invatamant ori separat, cursuri de calificare, perfectionare si conversie profesionala a adultilor, care ofera certificate de competenta profesionala recunoscute pe piata muncii.
(2) Persoanele juridice pot organiza cursurile prevazute la alin. (1) numai daca au prevazut in statut aceste activitati si sunt autorizate de catre Ministerul Educatiei Nationale si, dupa caz, de Ministerul Muncii si Protectiei Sociale sau de alte autoritati publice, in baza criteriilor de evaluare stabilite prin regulament aprobat de cele doua ministere, cu respectarea standardelor ocupationale, conform legii. Persoanele fizice pot organiza asemenea activitati numai in conditiile autorizarii mentionate.
(3) Modul de certificare a competentelor profesionale in cadrul sistemului de formare continua se stabileste de catre Ministerul Educatiei Nationale, impreuna cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, in concordanta cu standardele ocupationale, potrivit legii.
(4) Pe perioada in care urmeaza cursuri de perfectionare a pregatirii profesionale personalul institutiilor publice are dreptul la salariu de baza si la celelalte adaosuri la acesta. In cazul in care cursurile sunt organizate in alta localitate decat cea de domiciliu, personalul institutiilor publice participant la acestea beneficiaza si de drepturile cuvenite, potrivit dispozitiilor legale, salariatilor institutiilor publice aflati in delegare."
52. La articolul I, punctul 40 devine punctul 38, iar articolul 140 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 140. - (1) Ministerul Educatiei Nationale se organizeaza si functioneaza potrivit legii. Ministerul Educatiei Nationale, ca organ de specialitate, are raspunderea elaborarii si aplicarii politicii educationale, in conformitate cu art. 2 din prezenta lege. Ministerul Educatiei Nationale are drept de initiativa si de executie in domeniul politicii financiare si a resurselor umane din sfera educatiei si colaboreaza cu alte ministere implicate in dezvoltarea invatamantului.
(2) Pentru exercitarea atributiilor sale Ministerul Educatiei Nationale constituie structuri de experti si se sprijina pe organisme consultative, la nivel national, alcatuite pe criterii de prestigiu profesional si moral: Consiliul National pentru Reforma Invatamantului, Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, Consiliul National de Finantare a Invatamantului Superior, Consiliul National al Cercetarii Stiintifice din Invatamantul Superior, Consiliul National al Bibliotecilor, Consiliul National pentru Formare si Educatie Continua, comisiile nationale de specialitate pe discipline si structurile manageriale ale programelor de reforma. Componenta consiliilor si regulamentele lor de functionare se aproba prin ordin al ministrului educatiei nationale. In exercitarea atributiilor sale Ministerul

Educatiei Nationale poate consulta, dupa caz, societatile stiintifice nationale ale cadrelor didactice, federatiile sindicale reprezentative la nivel de ramura, ca parteneri sociali, si organizatiile studentesti si de elevi, recunoscute in plan national.
(3) Pentru confirmarea titlurilor, diplomelor si certificatelor universitare, Ministerul Educatiei Nationale constituie Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare. Membrii consiliului sunt profesori universitari, personalitati de prestigiu stiintific, cultural si moral, recunoscute pe plan national sau international. Ei sunt selectati pe baza propunerilor senatelor universitare. Consiliul functioneaza potrivit unui regulament propriu, aprobat prin ordin al ministrului educatiei nationale.
(4) Consiliul National al Rectorilor se constituie si functioneaza in baza statutului propriu.
(5) In subordinea Ministerului Educatiei Nationale functioneaza:
a) Institutul de Stiinte ale Educatiei, ca institut de cercetare si dezvoltare care activeaza in domeniul inovarii si reformei sistemului national de invatamant;
b) Federatia Sportului Scolar si Universitar, ca unitate autonoma cu personalitate juridica. Federatia Sportului Scolar si Universitar coordoneaza activitatea sportiva a asociatiilor sportive scolare si universitare. Federatia Sportului Scolar si Universitar se afiliaza la federatiile internationale ale sportului scolar, respectiv, universitar. Cluburile sportive scolare si universitare, infiintate conform prevederilor art. 40 alin. (1), au personalitate juridica si se pot afilia la federatiile de specialitate. Transferarea sportivilor din aceste cluburi se face in baza reglementarilor federatiilor de specialitate, potrivit regimului de transferuri aplicat celorlalte cluburi sportive."
53. La articolul I, punctul 41 se abroga.
54. La articolul I, punctul 42 devine punctul 39, iar articolul 141 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 141. - Ministerul Educatiei Nationale elaboreaza, coordoneaza si aplica politica nationala in domeniul educatiei. In acest scop exercita urmatoarele atributii:
a) coordoneaza si controleaza sistemul national de invatamant;
b) organizeaza reteaua invatamantului de stat si propune Guvernului cifrele de scolarizare, pe baza studiilor de prognoza, cu consultarea unitatilor de invatamant, a autoritatilor locale si a agentilor economici interesati;
c) aproba Curriculumul National si sistemul national de evaluare, asigura si supravegheaza respectarea acestora;
d) coordoneaza activitatea de cercetare stiintifica din invatamant;
e) asigura cadrul pentru productia manualelor scolare; asigura finantarea scolilor pentru achizitionarea de manuale, conform legii;
f) elaboreaza criteriile generale de admitere in invatamantul superior;
g) aproba infiintarea liceelor si a scolilor postliceale;
h) aproba, conform legii, regulamentele de organizare si functionare a unitatilor subordonate, cu exceptia institutiilor de invatamant superior;
i) elaboreaza studii de diagnoza si prognoza in domeniul restructurarii si modernizarii invatamantului si contribuie la perfectionarea cadrului legislativ;
j) asigura cadrul pentru proiectarea, omologarea si productia mijloacelor de invatamant;
k) asigura cadrul organizatoric pentru selectionarea si pregatirea adecvata a elevilor cu aptitudini deosebite;
l) asigura scolarizarea specializata si asistenta psihopedagogica adecvata a copiilor si a tinerilor cu deficiente fizice, senzoriale, mentale sau asociate;
m) analizeaza modul in care se asigura protectia sociala in invatamant si propune masuri corespunzatoare Guvernului si autoritatilor publice locale abilitate;
n) coordoneaza activitatea bibliotecilor universitare din subordine;
o) raspunde de formarea si perfectionarea personalului didactic;
p) coordoneaza, potrivit legii, numirea, transferarea, eliberarea si evidenta personalului didactic, de conducere, de indrumare si control si a celui auxiliar din unitatile subordonante;
q) asigura repartizarea Fondului national al formarii profesionale, cu consultarea factorilor interesati;
r) raspunde de evaluarea sistemului national de invatamant pe baza standardelor nationale;
s) elaboreaza si aplica strategiile de reforma, pe termen mediu si lung, ale invatamantului si educatiei;
t) elaboreaza impreuna cu alte ministere strategia colaborarii cu alte state si cu organismele internationale specializate in domeniul invatamantului si cercetarii stiintifice;
u) colaboreaza, pe baza de protocoale, cu statele in care traieste populatie de nationalitate sau de origine romana, pentru promovarea si desfasurarea invatamantului in limba materna;
v) elaboreaza norme specifice pentru constructiile scolare si pentru dotarea acestora;
w) stabileste modalitatile de recunoastere si de echivalare a diplomelor, a certificatelor si a titlurilor stiintifice, eliberate in strainatate, pe baza unor norme interne, tinand seama si de intelegerile si conventiile internationale;
x) stabileste, pentru invatamantul preuniversitar de stat, structura anului scolar, sesiunile de examene, perioadele de desfasurare a concursurilor, precum si vacantele scolare;
y) controleaza modul de respectare a normelor financiarcontabile, de executie bugetara si de administrare a patrimoniului din sistemul national al invatamantului de stat; incaseaza taxe, in lei si in valuta, pentru acoperirea cheltuielilor ocazionate de vizarea si recunoasterea actelor de studii, conform legii."
55. La articolul I, punctul 43 se abroga.
56. La articolul I, punctul 44 devine punctul 40, iar articolul 142 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 142. - Inspectoratele scolare sunt organe descentralizate de specialitate, subordonate Ministerului Educatiei Nationale, avand, in principal, urmatoarele atributii:
a) urmaresc modul de organizare si de functionare a retelei de invatamant preuniversitar, in conformitate cu politica educationala la nivel national;
b) asigura aplicarea legislatiei in organizarea, conducerea si desfasurarea procesului de invatamant;
c) asigura calitatea invatamantului si respectarea standardelor nationale prin inspectia scolara;
d) infiinteaza, cu avizul Ministerului Educatiei Nationale, unitati scolare ale invatamantului de stat: gradinite, scoli primare, gimnazii, scoli profesionale si de ucenici;
e) propun Ministerului Educatiei Nationale reteaua de scolarizare din raza lor teritoriala, in conformitate cu politica educationala, a studiilor de prognoza, dupa consultarea unitatilor de invatamant, a autoritatilor locale, a agentilor economici si a partenerilor sociali interesati;
f) asigura, impreuna cu autoritatile administratiei publice locale, scolarizarea elevilor pe durata invatamantului obligatoriu;
g) coordoneaza incadrarea unitatilor de invatamant cu personal didactic necesar in conformitate cu prevederile Statutului personalului didactic;
h) organizeaza si indruma activitatea de perfectionare a personalului didactic, de cercetare stiintifica si alte actiuni complementare din invatamantul preuniversitar;
i) coordoneaza utilizarea, dezvoltarea si protejarea bazei didactico-materiale din unitatile de invatamant, impreuna cu autoritatile publice locale;
j) coordoneaza organizarea admiterii si a examenelor de absolvire din unitatile de invatamant, precum si a concursurilor scolare;

k) controleaza activitatile si serviciile de invatamant preuniversitar organizate de agenti economici, fundatii, asociatii, culte si de alte persoane juridice sau fizice, de pe raza lor teritoriala; constata eventualele incalcari ale prevederilor legale si iau masurile prevazute de lege;
l) coordoneaza activitatea bibliotecilor din unitatile de invatamant subordonate;
m) coordoneaza si controleaza activitatea Casei corpului didactic."
57. La articolul I, punctul 45 devine punctul 41, iar alineatele (1) si (4) ale articolului 143 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 143. - (1) Structura inspectoratelor scolare judetene si al municipiului Bucuresti se stabileste prin ordin al ministrului educatiei nationale.
.....
(4) Inspectoratul scolar are un consiliu de administratie si un consiliu consultativ. Consiliul de administratie este format din 9-11 membri, din care: inspectorul scolar general, inspectorii scolari generali adjuncti, directorul Casei corpului didactic, directorul tehnic-administrativ, contabilul-sef, consilierul juridic al inspectoratului scolar si alti membri. Inspectorul scolar general este presedintele de drept al consiliului de administratie. Consiliul consultativ este format din directori de unitati de invatamant, din alte cadre didactice de prestigiu, inclusiv din invatamantul superior, din reprezentanti ai parintilor, ai autoritatilor locale administrative, ai comunitatilor religioase, ai agentilor economici, precum si din alti parteneri sociali. Presedintele consiliului consultativ este ales, prin vot secret, dintre membrii acestuia."
58. La articolul I, dupa punctul 41 se introduce punctul 41^1 cu urmatorul cuprins:
"41^1. Articolul 144 va avea urmatorul cuprins:
Art. 144. - (1) Inspectorul scolar general, inspectorii scolari generali adjuncti si directorul Casei corpului didactic sunt numiti prin ordin al ministrului educatiei nationale, pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala, conform legii.
(2) Inspectorii scolari se numesc de catre inspectorul scolar general, prin concurs, pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala, de regula pe o perioada de 4 ani, conform legii."
59. La articolul I, punctul 46 devine punctul 42, alineatele (1), (6), (7) si (9) ale articolului 145 vor avea o noua redactare, iar dupa alineatul (5) se introduce alineatul (5^1) cu urmatorul cuprins:
"Art. 145. - (1) Unitatile de invatamant preuniversitar sunt conduse de directori, ajutati, dupa caz, de directori adjuncti. In activitatea de conducere directorii se bazeaza pe consiliul profesoral, pe consiliul de administratie si pe consiliul scolar. Aceste consilii functioneaza in temeiul unor regulamente elaborate de catre Ministerul Educatiei Nationale, conform legii.
.....
(5^1) In fiecare unitate de invatamant cu personalitate juridica sau pe grupuri de unitati se constituie cate un consiliu scolar, care decide si raspunde de realizarea politicii educationale la nivel local. Initiativele locale respecta politica educationala elaborata la nivel national. Componenta si atributiile consiliului scolar sunt stabilite prin regulament aprobat de catre Ministerul Educatiei Nationale.
(6) Directorii si directorii adjuncti ai unitatilor din invatamantul prescolar, primar, gimnazial si profesional, precum si directorii adjuncti din invatamantul liceal si postliceal sunt numiti de inspectorul scolar general, conform legii.
(7) Directorii unitatilor din invatamantul liceal si postliceal sunt numiti prin ordin al ministrului educatiei nationale, la propunerea inspectorului scolar general, conform legii.
.....
(9) Numirea directorilor adjuncti ai unitatilor de invatamant mentionate la alin. (6) si (7) se face ca urmare a sustinerii unui concurs, pe baza criteriilor de competenta profesionala si manageriala, precum si a recomandarii consiliului scolar, pe o perioada de 4 ani. Metodologia concursului se stabileste de catre Ministerul Educatiei Nationale."
60. La articolul I, punctul 47 devine punctul 43.
61. La articolul I, punctul 48 devine punctul 44, iar alineatele (3) si (4) ale articolului 148 vor avea urmatorul cuprins:
"(3) In sistemul national de invatamant si educatie notarea se face, de regula, de la 10 la 1.
(4) Se recomanda aplicarea creditelor transferabile si recunoasterea lor atat in cadrul aceleiasi institutii sau unitati de invatamant, cat si intre institutii sau unitati de invatamant din tara si din strainatate."
62. La articolul I, dupa punctul 44 se introduce punctul 44^1 cu urmatorul cuprins:
"44^1. La articolul 151 alineatul (2), dupa litera f) se introduce litera f^1) cu urmatorul cuprins:
f^1) formatori."
63. La articolul I, punctul 49 devine punctul 45, iar alineatul (4) al articolului 154 va avea urmatorul cuprins:
"(4) Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice din invatamantului universitar si postuniversitar se aproba de catre consiliile facultatilor, la propunerea comisiilor de concurs, si se valideaza de catre senatele universitare. Titlurile didactice de conferentiar universitar si de profesor universitar sunt confirmate de Consiliul National de Atestare a Titlurilor, Diplomelor si Certificatelor Universitare, prin comisiile de specialitate. Pe baza confirmarii, ministrul educatiei nationale emite ordin de acordare a titlurilor de conferentiar universitar si de profesor universitar."
64. La articolul I, dupa punctul 45 se introduce punctul 45^1 cu urmatorul cuprins:
"45^1. Alineatul (1) al articolului 158 va avea urmatorul cuprins:
Art. 158. - (1) In invatamantul preuniversitar formatiunile de studiu cuprind grupe, clase sau ani de studiu, dupa cum urmeaza:
a) grupa cuprinde in medie 15 prescolari sau elevi, dar nu mai putin de 10 si nu mai mult de 20; prin exceptie, inspectoratul scolar poate aproba grupe cuprinzand cel putin 7 prescolari sau elevi;
b) clasa din invatamantul primar are in medie 20 de elevi, dar nu mai putin de 10 si nu mai mult de 25;
c) clasa din invatamantul gimnazial are in medie 25 de elevi, dar nu mai putin de 10 si nu mai mult de 30;
d) clasa sau anul de studiu din invatamantul profesional, liceal si postliceal are in medie 25 de elevi, dar nu mai putin de 15 si nu mai mult de 30."
65. La articolul I, punctul 50 devine punctul 46.
66. La articolul I, punctul 51 devine punctul 47, iar articolul 159 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 159. - (1) Formarea continua a personalului didactic constituie un drept care se realizeaza, in principal, prin perfectionare si conversie profesionala.
(2) In cadrul sistemului national de invatamant perfectionarea personalului didactic din invatamantul preuniversitar se realizeaza, in principal, prin formele prevazute de Statutul personalului didactic.
(3) Conversia profesionala in sistemul de invatamant vizeaza extinderea pregatirii initiale in vederea obtinerii dreptului de a preda si alte discipline sau de a ocupa alte posturi didactice."
67. La articolul I, punctul 52 devine punctul 48, iar articolul 160 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 160. - (1) Ministerul Educatiei Nationale stabileste obiectivele si coordoneaza formarea continua a personalului didactic din invatamantul preuniversitar, evalueaza, acrediteaza si finanteaza programele de formare continua, inclusiv de conversie profesionala, realizate in:
a) institutii de invatamant superior, prin facultati, departamente si catedre, pentru perfectionarea pregatirii de specialitate;
b) institutii de invatamant superior, prin departamentele sau catedrele de pregatire a personalului didactic, pentru perfectionarea pregatirii metodice si psihopedagogice;

c) colegii pedagogice universitare si licee cu profil pedagogic, pentru perfectionarea de specialitate, metodica si psihopedagogica a personalului didactic din invatamantul prescolar si primar;
d) case ale corpului didactic, conform art. 162;
e) centre de perfectionare, organizate in unitati de invatamant, pentru perfectionarea pregatirii de specialitate a personalului didactic cu studii medii;
f) alte structuri abilitate in acest scop de catre Ministerul Educatiei Nationale.
(2) Pentru organizarea activitatilor prevazute la alin. (1), institutiile mentionate pot colabora cu institutii similare, precum si cu agenti economici, conform reglementarilor legale."
68. La articolul I, punctul 53 devine punctul 49, iar articolul 161 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 161. - (1) Programele de formare continua a personalului didactic se incheie prin colocviu sau prin alte forme specifice de evaluare, potrivit legii.
(2) Institutiile de invatamant superior acreditate pot organiza si desfasura programe de conversie profesionala, la nivel universitar si postuniversitar, cu durata de cel putin un an si jumatate. Programele sunt aprobate de catre Ministerul Educatiei Nationale si se finalizeaza cu examen de absolvire. Promovarea examenului de absolvire confera dreptul la obtinerea unei diplome si dreptul de a profesa in noua specializare. Aceste activitati se pot organiza in formele de invatamant prevazute de lege."
69. La articolul I, punctul 54 devine punctul 50, iar articolul 162 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 162. - (1) Casele corpului didactic sunt centre de documentare si de organizare a activitatilor de formare continua si a activitatilor cu caracter stiintific, metodic si cultural.
(2) Pentru realizarea activitatilor prevazute la alin. (1), Casa corpului didactic asigura formatori calificati, acreditati de catre Ministerul Educatiei Nationale, si finanteaza aceste programe. Formatorii colaboreaza cu departamentele si catedrele de pregatire a personalului didactic din institutiile de invatamant superior la activitatile de formare continua."
70. La articolul I, dupa punctul 50 se introduce punctul 50^1 cu urmatorul cuprins:
"50^1. Alineatele (3) si (6) ale articolului 166 vor avea urmatorul cuprins:
(3) Baza materiala aferenta procesului de instruire si de educatie, mentionata la alin. (2) si realizata din fondurile statului sau din fondurile institutiilor si intreprinderilor de stat, in perioada anterioara datei de 22 decembrie 1989, se reintegreaza, fara plata, in patrimoniul Ministerului Educatiei Nationale, al institutiilor si unitatilor de invatamant si de cercetare stiintifica din sistemul invatamantului de stat. Predarea-preluarea se face pe baza de protocol. Justa despagubire se acorda, dupa caz, de catre Guvern. In aceleasi conditii se reintegreaza fara plata si imobilele care, conform art. 20 alin. (2) din Legea nr. 15/1990, au trecut in patrimoniul unor societati comerciale, indiferent de statutul capitalului social al acestora. Reintegrarea se face pe baza de protocol de predare-primire.
.....
(6) Inchirierea bunurilor, inclusiv a terenurilor, disponibile temporar, aflate in patrimoniul institutiilor de invatamant superior de stat sau in administrarea acestora, se poate face pe baza de contract incheiat in conformitate cu prevederile legale, cu revizuire anuala. Bunurile, inclusiv terenurile, aflate in administrarea unitatilor de invatamant preuniversitar de stat, disponibile temporar, pot fi inchiriate pe baza de contract incheiat in conformitate cu prevederile legale, cu revizuire anuala a acestuia, numai in conformitate cu metodologia stabilita de catre Ministerul Educatiei Nationale. Inchirierea bunurilor, inclusiv a terenurilor, in conditiile prevazute la alineatele precedente, se face cu prioritate pentru activitati de invatamant."
71. La articolul I, punctul 55 devine punctul 51, iar la articolul 166 se introduc alineatele (7)-(10) cu urmatorul cuprins:
"(7) Detinatorii de bunuri prevazute la alin. (3) si (4) care urmeaza sa fie reintegrate in patrimoniul Ministerului Educatiei Nationale, al institutiilor si unitatilor de invatamant si cercetare stiintifica din sistemul invatamantului de stat sunt obligati sa puna la dispozitie imputernicitilor Ministerului Educatiei Nationale toate documentele care atesta proprietatea, precum si documentele necesare inregistrarii in evidentele contabile.
(8) Ministerul Educatiei Nationale, prin imputernicitii sai, va actiona in justitie persoanele juridice sau fizice care refuza semnarea protocoalelor si predarea documentelor de proprietate. Aceste actiuni sunt scutite de taxa de timbru.
(9) Inscrierea dreptului de proprietate asupra bunurilor imobile apartinand Ministerului Educatiei Nationale sau institutiilor si unitatilor de invatamant si cercetare stiintifica din sistemul invatamantului de stat se face, dupa caz, in registrul de inscriptiuni si transcriptiuni, in cartile funciare sau in cartile de publicitate funciara, cu scutirea de plata taxelor prevazute de lege.
(10) Actiunile in justitie formulate de Ministerul Educatiei Nationale si de inspectoratele scolare pentru aplicarea prevederilor alin. (1)-(3) sunt scutite de taxa de timbru."
72. La articolul I, punctul 56 devine punctul 52, iar articolul 167 va avea urmatorul cuprins:
"Art. 167. - (1) Ministerul Educatiei Nationale, prin inspectoratele scolare, asigura, cu sprijinul material al consiliilor locale, administrarea si functionarea tuturor unitatilor din invatamantul preuniversitar de stat.
(2) Finantarea cheltuielilor de functionare, intretinere si reparare a unitatilor din invatamantul preuniversitar, precum si a bazei didactico-materiale, cu exceptia celor cuprinse la alin. (4) si (5), este asigurata prioritar de catre consiliile locale din bugetele locale, precum si din resursele proprii ale respectivelor unitati. Decontarea cheltuielilor alocate din bugetele locale se face de catre consiliile locale, in baza documentatiei prezentate de catre unitatile scolare.
(3) Unitatile de invatamant special, cluburile, taberele, palatele copiilor si casele corpului didactic se finanteaza din bugetul Ministerului Educatiei Nationale.
(4) Ministerul Educatiei Nationale asigura de la bugetul de stat fondurile necesare pentru salarizarea personalului didactic, didactic auxiliar si administrativ din unitatile si din institutiile de invatamant preuniversitar, pentru deplasari, precum si pentru cheltuieli de dotari cu obiecte de inventar si carti.
(5) Ministerul Educatiei Nationale poate aloca de la buget fonduri pentru finantarea cheltuielilor curente aferente unor activitati extrascolare, educatiei copiilor cu deficiente, perfectionarii pregatirii profesionale a cadrelor didactice si altor actiuni si activitati, in conditiile legii.
(6) In zonele defavorizate, precum si in situatii speciale stabilite prin hotarare a Guvernului, se pot aloca fonduri de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Educatiei Nationale, pentru dezvoltarea si modernizarea bazei materiale a invatamantului preuniversitar, precum si pentru alte cheltuieli.
(7) Creditele externe contractate de catre Ministerul Educatiei Nationale cu aprobarea Guvernului, precum si dobanzile aferente acestora se ramburseaza din bugetul de stat."
73. La articolul I, punctul 57 devine punctul 53, iar dupa articolul 167 se introduce articolul 167^1 cu urmatorul cuprins:
"Art. 167^1. - (1) In scopul intretinerii, dezvoltarii si modernizarii bazei materiale si de practica in institutiile si unitatile de invatamant, cu ocazia aprobarii bugetului de venituri si cheltuieli pentru unitatile subordonate, Ministerul Educatiei Nationale constituie Fondul national al formarii profesionale, din credite bugetare si din alte surse dobandite in conditiile legii.
(2) Fondul national al formarii profesionale se gestioneaza cu consultarea Consiliului National pentru Formare si Educatie Continua, potrivit criteriilor stabilite prin ordin al ministrului educatiei nationale."
74. La articolul I, dupa punctul 53 se introduc punctele 53^1 si 53^2 cu urmatorul cuprins:
"53^1. Alineatele (3) si (4) ale articolului 169 vor avea urmatorul cuprins:
(3) Institutiile si unitatile de invatamant pot beneficia si de alte surse de venituri dobandite in conditiile legii: venituri

proprii, subventii, donatii, sponsorizari si taxe de la persoane juridice si fizice. Veniturile obtinute din sursele mentionate se gestioneaza si se utilizeaza integral la nivelul institutiilor si unitatilor respective, inclusiv pentru majorarea fondului de salarii, fara varsaminte la bugetul de stat, la bugetele locale si fara a afecta alocatiile bugetare.
(4) Fondurile alocate Ministerului Educatiei Nationale pentru invatamantul preuniversitar se repartizeaza inspectoratelor scolare care le redistribuie unitatilor de invatamant din teritoriu prin ordonatorii tertiari de credite subordonati.
53^2. Dupa articolul 169 se introduce articolul 169^1 cu urmatorul cuprins:
Art. 169^1. - (1) Institutiile de invatamant superior de stat functioneaza ca institutii finantate din fondurile alocate de la bugetul de stat si din alte surse, potrivit legii.
(2) Veniturile acestor institutii se compun din sume alocate de la bugetul Ministerului Educatiei Nationale, pe baza de contract, pentru finantarea de baza si finantarea complementara, realizarea de obiective de investitii, fonduri pentru burse si protectia sociala a studentilor, precum si din venituri proprii, dobanzi, donatii, sponsorizari si taxe percepute in conditiile legii de la persoane fizice si juridice, romane sau straine, si din alte surse. Aceste venituri sunt utilizate de institutiile de invatamant superior, in conditiile autonomiei universitare, in vederea realizarii obiectivelor care le revin in cadrul politicii statului din domeniul invatamantului si cercetarii stiintifice universitare.
(3) Finantarea de baza se asigura din bugetul de stat in functie de numarul de studenti si doctoranzi admisi la studii fara taxa, de numarul de cursanti, de nivelul si specificul instruirii teoretice si practice si de ceilalti indicatori specifici activitatii de invatamant, in special de cei referitori la calitatea prestatiei in invatamant.
(4) Finantarea de baza se realizeaza de catre Ministerul Educatiei Nationale, pentru a se asigura desfasurarea in conditii normale a procesului de invatamant, la nivel universitar si postuniversitar, conform standardelor nationale.
(5) Finantarea complementara se asigura atat din sume de la bugetul de stat, cat si din surse externe, respectiv imprumuturi si ajutoare externe.
(6) Finantarea complementara se realizeaza de catre Ministerul Educatiei Nationale prin:
a) subventii pentru cazare si masa;
b) fonduri alocate pe baza de prioritati si norme specifice pentru dotari si alte cheltuieli de investitii si reparatii capitale;
c) fonduri alocate pe baze competitionale pentru cercetarea stiintifica universitara.
(7) Finantarea institutiilor de invatamant superior de stat se face pe baza de contract incheiat intre Ministerul Educatiei Nationale si institutia de invatamant superior respectiva, dupa cum urmeaza:
a) contract institutional pentru finantarea de baza, pentru fondul de burse si protectie sociala a studentilor, precum si pentru finantarea de obiective de investitii;
b) contract complementar pentru finantarea cercetarii stiintifice universitare, a reparatiilor capitale, a dotarilor si a altor cheltuieli de investitii, precum si subventii pentru cazare si masa. Sumele aferente cercetarii stiintifice universitare, cuprinse in cadrul contractului complementar, se esaloneaza, prin exceptie de la alte reglementari, in rate stabilite prin grafice, anexe la contractele de cercetare respective.
(8) Criteriile prin care se stabileste finantarea institutiilor de invatamant superior de stat din bugetul de stat se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale, luand in considerare propunerile Consiliului National de Finantare a Invatamantului Superior si, respectiv, ale Consiliului National al Cercetarii Stiintifice Universitare. In baza criteriilor aprobate Consiliul National de Finantare a Invatamantului Superior si Consiliul National al Cercetarii Stiintifice Universitare propun Ministerului Educatiei Nationale alocarea de fonduri corespunzatoaare pentru finantarea institutiilor de invatamant superior de stat. Consiliul National de Finantare a Invatamantului Superior si Consiliul National al Cercetarii Stiintifice Universitare, ca organisme consultative de specialitate, au personal propriu si sunt finantate de la bugetul Ministerului Educatiei Nationale.
(9) Fondurile pentru burse si protectia sociala a studentilor se aloca in functie de numarul de studenti si doctoranzi de la invatamantul de zi, fara taxa de studii.
(10) Bugetele de venituri si cheltuieli ale institutiilor de invatamant superior de stat se aproba de catre Ministerul Educatiei Nationale, dupa adoptarea bugetului de stat, prin ordin al ministrului.
(11) Soldurile ramase la sfarsitul anului din executia bugetului prevazut in contractul institutional, precum si soldurile aferente cercetarii stiintifice universitare si veniturile extrabugetare raman la dispozitia institutiilor de invatamant superior si se cuprind in bugetul de venituri si cheltuieli al institutiei, fara varsaminte la bugetul de stat si fara afectarea alocatiilor de la bugetul de stat pentru anul urmator.
(12) Indicatorii sintetici din executia bugetara a institutiilor de invatamant superior se publica in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea a IV-a."
75. La articolul I, punctul 58 devine punctul 54, iar alineatele (1)-(4) si (6) ale articolului 170 vor avea urmatorul cuprins:
"Art. 170. - (1) Elevii si studentii de la cursurile de zi din invatamantul de stat pot beneficia de burse de performanta, de merit, burse de studiu si burse de ajutor social.
(2) Elevii si studentii pot beneficia de burse pe baza de contract incheiat cu agenti economici ori cu alte persoane juridice sau fizice, precum si de credite pentru studiu acordate de banci in conditiile legii.
(3) Bursele acordate elevilor din invatamantul preuniversitar se suporta din bugetul de stat.
(4) Criteriile generale de acordare a burselor se stabilesc de catre Ministerul Educatiei Nationale in colaborare cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale. Criteriile specifice de acordare a burselor de performanta, de merit, de studiu si de ajutor social se stabilesc anual, in consiliile de administratie ale inspectoratelor scolare si in senatele universitare, in limitele fondurilor repartizate si in raport cu integralitatea efectuarii de catre elevi si studenti a activitatilor scolare si universitare. Bursele de care beneficiaza elevii si studentii sunt indexabile. Cuantumul minim al bursei studentilor trebuie sa acopere cheltuielile de cazare si de masa.
.....
(6) Ministerul Educatiei Nationale acorda anual un numar de burse pentru doctorat cu durata de 4 ani institutiilor care organizeaza aceasta forma de invatamant. Bursele se obtin prin concurs, la nivelul institutiilor de invatamant superior. Bursierii, pe perioada bursei, au drepturile si obligatiile profesionale ale unui preparator universitar. Activitatea respectiva constituie vechime in munca."
76. La articolul I, dupa punctul 54 se introduc punctele 54^1 si 54^2 cu urmatorul cuprins:
"54^1. La articolul 174 se introduce alineatul (6) cu urmatorul cuprins:
(6) Institutiile de invatamant superior au dreptul de a acorda, in afara cifrei de scolarizare aprobate, cel putin un loc pentru studii gratuite absolventilor cu diploma de bacalaureat primiti din centrele de plasament, in conditiile stabilite de senatul universitar.
54^2. Alineatul (2) al articolului 178 va avea urmatorul cuprins:
(2) Parintele sau tutorele legal instituit este obligat sa ia masuri pentru asigurarea frecventei scolare a elevului in invatamantul obligatoriu. Nerespectarea acestei prevederi, din culpa parintelui sau a tutoreului instituit legal, constituie contraventie si se sanctioneaza cu amenda intre 500.000 lei si 2.000.000 lei."
77. La articolul I, punctul 59 devine punctul 55.
78. La articolul I, punctul 60 devine punctul 56 cu urmatorul cuprins:
"56. Articolele 181, 182 si 184 se abroga."
79. La articolul I, dupa punctul 56 se introduce punctul 56^1 cu urmatorul cuprins:
"56^1. Dupa articolul 184 se introduc articolele 184^1 -184^6 cu urmatorul cuprins:

Art. 184^1. - Ministerul Educatiei Nationale poate infiinta organe de specialitate in subrodinea sa, potrivit legii.
Art. 184^2. - Activitatea de cercetare stiintifica finantata de la bugetul de stat, desfasurata de personalul didactic, este remunerata in raport cu salariul orar corespunzator functiei didactice, daca in contract nu exista alte prevederi.
Art. 184^3. - Depasirea duratei invatamantului universitar gratuit, corespunzator art. 62 si 67, se suporta de studenti, cu exceptia celor care au avizul comisiei medicale si aprobarea senatului universitar, conform reglementarilor legale.
Art. 184^4. - Statutul profesional al absolventilor de colegii universitare se stabileste de catre Ministerul Educatiei Nationale impreuna cu Ministerul Muncii si Protectiei Sociale, in termen de 6 luni de la data publicarii prezentei legi in Monitorul Oficial al Romaniei.
Art. 184^5. - Carta universitara nu poate avea prevederi contrare legislatiei in vigoare. Nerespectarea legilor in continutul Cartei universitare atrage nulitatea de drept a actului respectiv.
Art. 184^6. - Examenul de capacitate si examenul de bacalaureat se sustin conform prevederilor prezentei legi, incepand cu prima sesiune organizata dupa intrarea in vigoare a acesteia."

ART. 2
Legea invatamantului nr. 84/1995, republicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 1 din 5 ianuarie 1996, cu modificarile si completarile aduse prin prezenta lege, se va republica in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, dandu-se articolelor si alineatelor o noua numerotare.

Aceasta lege a fost adoptata de Camera Deputatilor si de Senat in sedinta comuna din 1 iulie 1999, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) si ale art. 76 alin. (2) din Constitutia Romaniei.

PRESEDINTELE CAMEREI DEPUTATILOR
ION DIACONESCU

PRESEDINTELE SENATULUI
PETRE ROMAN

2.11 128/1997 számú Törvény a tanügyi személyzetre vonatkozóan (Statútum)

Román és magyar nyelvű változatok.

LEGE nr.128 din 12 iulie 1997
privind Statutul personalului didactic

Descriptori | Temei legal pentru | Contestari | Trimiteri de la

Identificare act:

Numar/data: **Lege nr.128 din 12 iulie 1997**

Emitent: **Parlament**

Procesul legislativ la:
- Senat:
P.L. nr. **L70/1997**

Încadrare: act normativ
Cu functie: de baza, de modificare, de abrogare
În vigoare: da
Publicare: ..... M.Of. nr. 158/16 iul. 1997 ..... text

Functie activa:

Abrogă: →L. nr.6/1969 privind Statutul personalului didactic din Republica Socialistă România

Functie pasiva:

Promulgată: →D. nr.334/1997 pentru promulgarea Legii privind Statutul personalului didactic

Modificată: →L. nr.195/1999 pentru modificarea art. 5 din Legea nr.128/1997 privind Statutul personalului didactic
modifică art. 5 alin. (1) lit. c şi d şi alin. (2) lit. a şi b

→O.U.G. nr.8/2000 pentru modificarea şi completarea Legii nr.128/1997 privind Statutul personalului didactic, referitor la stabilirea salariului de bază al personalului din învăţământ, şi pentru abrogarea unor dispoziţii din Legea nr.154/1998 privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar şi a indemnizaţiilor pentru persoane care ocupă funcţii de demnitate publică
completează cu alin. (3), (4) şi (5) art. 48; introduce anexele nr. 1-3

→L. nr.29/2000 privind sistemul naţional de decoraţii al României
abrogă art. 112

→O.U.G. nr.91/2000 privind organizarea sistemului naţional de formare a personalului din învăţământul preuniversitar
modifică art. 20 alin. (2), art. 21 alin. (3), art. 34 alin. (5), art. 37 alin. (3); introduce lit. f la alin. (1) art. 5, art. 19[1], alin. (1[1]) la art. 33, alin. (3[1]) la art. 34; abrogă art. 37 alin. (4) şi (5)

→O.U.G. nr.42/2001 privind creşterile salariale ce se vor acorda în anul 2001 personalului din sectorul bugetar
majorează valoarea coeficienţilor de ierarhizare; creşteri salariale în anul 2001

→O.U.G. nr.71/2001	privind modificarea anexei nr.2 la Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr.8/2000 pentru modificarea şi completarea Legii nr.128/1997 privind Statutul personalului didactic, referitor la stabilirea salariului de bază al personalului din învăţământ, şi pentru abrogarea unor dispoziţii din Legea nr.154/1998 privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar şi a indemnizaţiilor pentru persoane care ocupă funcţii de demnitate publică *înlocuieşte anexa nr. 2*
→**L. nr.83/2002**	pentru modificarea alin.(2) al art.49 din Legea nr.128/1997 privind Statutul personalului didactic *modifică art. 49 alin. (2)*
→O.U.G. nr.33/2002	privind modificarea cap. I din anexa nr. 2 la Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 8/2000 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic, referitor la stabilirea salariului de bază al personalului din învăţământ, şi pentru abrogarea unor dispoziţii din Legea nr. 154/1998 privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar şi a indemnizaţiilor pentru persoane care ocupă funcţii de demnitate publică *modifică anexa nr. 2*
→O.U.G. nr.66/2002	pentru stabilirea unor măsuri referitoare la salarizarea personalului din învăţământ *înlocuieşte anexele nr. 1 şi 2, stabileşte valoarea coeficientului de multiplicare începând cu data de 1 ian 2003, ca valoare unică*
→L. nr.493/2002	pentru aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 7/2001 privind impozitul pe venit (*abrogata prin L. nr.571/2003*) *abrogă art. 89 alin. (3)*
→O.U.G. nr.196/2002	privind creşterile salariale ce se vor acorda în anul 2003 personalului din învăţământ, salarizat potrivit Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 8/2000 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic, referitor la stabilirea salariului de bază al personalului din învăţământ, şi pentru abrogarea unor dispoziţii din Legea nr. 154/1998 privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar şi a indemnizaţiilor pentru persoane care ocupă funcţii de demnitate publică *înlocuieşte, începând cu data de 1 ian 2003, anexele nr. 1, 2, 3 cu anexele I a-IVa, Va, I b- IVb, Vb*
→L. nr.315/2003	pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 196/2002 privind creşterile salariale ce se vor acorda în anul 2003 personalului din învăţământ, salarizat potrivit Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 8/2000 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic, referitor la stabilirea salariului de bază al personalului din învăţământ, şi pentru abrogarea unor dispoziţii din Legea nr. 154/1998 privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar şi a indemnizaţiilor pentru persoane care ocupă funcţii de demnitate publică *- aproba cu modificari O.U.G. nr.196/2002 si introduce, dupa anexa Vb), anexa nr.Ic)*

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor
webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:55

LEGE nr.128 din 12 iulie 1997
privind Statutul personalului didactic

Textul actului publicat în M.Of. nr. 158/16 iul. 1997

Parlamentul României adoptă prezenta lege.

TITLUL I

Dispoziţii generale

Art. 1. – Prevederile prezentului statut se aplică personalului didactic de predare, didactic auxiliar şi de conducere din întregul sistem de învăţământ de stat şi particular, personalului didactic care îndeplineşte funcţii de îndrumare şi de control, precum şi celorlalte categorii de personal didactic, nominalizate în statut.

Art. 2. – Prezenta lege reglementează:

p. funcţiile, competenţele, responsabilităţile, drepturile şi obligaţiile specifice personalului didactic şi didactic auxiliar, precum şi ale celui de conducere, de îndrumare şi de control;

b) condiţiile şi modalităţile de ocupare a posturilor şi funcţiilor didactice, didactice auxiliare, a funcţiilor de conducere, de îndrumare şi de control, precum şi condiţiile şi modalităţile de eliberare din aceste posturi şi funcţii, de încetare a activităţii şi de pensionare a personalului didactic şi didactic auxiliar;

c) sistemul de perfecţionare şi de evaluare;

d) criteriile de normare şi de salarizare, de acordare a distincţiilor şi a premiilor, de aplicare a sancţiunilor.

Art. 3. – (1) Personalul didactic cuprinde persoanele din sistemul de învăţământ responsabile cu instrucţia şi educaţia.
(2) Din personalul didactic pot face parte persoanele care îndeplinesc condiţiile de studii prevăzute de lege, care au capacitatea de exercitare deplină a drepturilor, o conduită morală conformă deontologiei profesionale şi sunt apte din punct de vedere medical pentru îndeplinirea funcţiei.

Art. 4. – (1) Încadrarea şi menţinerea într-o funcţie didactică sau didactică auxiliară, precum şi într-o funcţie de conducere, de îndrumare şi de control sunt condiţionate de prezentarea unui certificat medical, eliberat pe un formular specific elaborat de Ministerul Învăţământului împreună cu Ministerul Sănătăţii. Incompatibilităţile de ordin medical cu funcţia didactică sunt stabilite prin protocol între cele două ministere menţionate.
(2) Nu pot ocupa posturile menţionate la alin. (1) persoanele lipsite de acest drept, pe durata stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare penală.
(3) În situaţii de inaptitudine profesională de natură psihocomportamentală, conducerea unităţii sau a instituţiei de învăţământ poate solicita, cu acordul consiliului profesoral sau al consiliului facultăţii, un nou examen medical complet. Aceeaşi prevedere se aplică, în mod similar, funcţiilor de conducere, de îndrumare şi de control, precum şi personalului din unităţile conexe învăţământului.
(4) Nu pot ocupa posturile didactice, de conducere sau de îndrumare şi de control în învăţământ persoanele care desfăşoară activităţi incompatibile cu demnitatea funcţiei didactice, cum sunt:

p. prestarea de către cadrul didactic a oricărei activităţi comerciale în incinta unităţii de învăţământ sau în zona limitrofă;

b) comerţul cu materiale obscene sau pornografice scrise, audio sau vizuale;

c) practicarea, în public, a unor activităţi cu componenţă lubrică sau altele care implică exhibarea, în manieră obscenă, a corpului.

(5) Personalul didactic, didactic auxiliar, de îndrumare, de conducere şi de control, care se consideră nedreptăţit, poate solicita o expertiză a capacităţii de muncă.

TITLUL II

Învăţământul preuniversitar

CAPITOLUL I

Funcţiile didactice şi didactice auxiliare.
Condiţiile pentru ocuparea acestora

Secţiunea 1

Funcţiile didactice şi didactice auxiliare

Art. 5. – (1) Funcţiile didactice sunt:

p. în învăţământul preşcolar: educator/educatoare; institutor/institutoare;

b) în învăţământul primar: învăţător/învăţătoare; institutor/institutoare;

c) în învăţământul secundar: profesor, profesor-psihopedagog, maistru-instructor;

d) în învăţământul special şi în comisiile de expertiză complexă: educatoare/educator, învăţător, învăţător itinerant, institutor, profesor, profesor itinerant, profesor de educaţie specială, profesor-psihopedagog, profesor-psiholog şcolar, profesor-logoped, maistru-instructor, învăţător-educator, profesor-educator.

(2) În unităţile conexe învăţământului preuniversitar funcţiile didactice sunt:

p. în casele de copii: educatoare/educator, institutor-educator, învăţător-educator, profesor-educator, profesor-logoped, psihopedagog;

b) în centrele şi cabinetele de asistenţă psihopedagogică: profesor-psihopedagog, profesor-psiholog, profesorsociolog;

c) în centrele logopedice interşcolare şi în cabinetele şcolare: profesor-logoped, cu calificarea în psihopedagogie specială, psihologie sau pedagogie;

d) în casele corpului didactic: profesor-metodist, profesor-asociat;

e) în cluburile sportive şcolare: profesor, antrenor;

f) în unităţile cu activităţi extraşcolare: educator/educatoare, învăţător, institutor, profesor, maistru-instructor, antrenor.

Art. 6. – (1) Funcţiile didactice auxiliare sunt:

p. bibliotecar, documentarist, redactor;

b) informatician;

c) laborant;

d) tehnician;

e) pedagog şcolar;

f) instructor-animator, instructor de educaţie extraşcolară;

g) asistent social;

h) corepetitor.

(2) Ministerul Învăţământului, în colaborare cu Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, este autorizat ca, în funcţie de dinamica învăţământului, să stabilească noi funcţii didactice auxiliare.

Secţiunea a 2-a

Condiţiile pentru ocuparea funcţiilor didactice şi didactice auxiliare

Art. 7. – (1) Pentru ocuparea funcţiilor didactice trebuie îndeplinite următoarele condiţii de studii:

p. pentru funcţia de educator/educatoare în învăţământul preşcolar – absolvirea cu examen de diplomă a liceului pedagogic sau a unei şcoli echivalente, ori absolvirea cu diplomă de licenţă sau de absolvire, urmată de un curs în domeniul psihopedagogic şi metodic specific;

b) pentru funcţia de învăţător – absolvirea cu examen de diplomă a liceului pedagogic, secţia pentru învăţători, sau a secţiei educatoare-învăţători ori a unei şcoli echivalente;

c) pentru funcţia de institutor – absolvirea cu examen de diplomă a colegiului universitar pedagogic, a liceului pedagogic sau a unei şcoli echivalente, urmată de absolvirea unei instituţii de învăţământ superior de lungă sau de scurtă durată ori de absolvirea cu diplomă de licenţă sau de absolvire, urmată de un curs specific în domeniul psihopedagogic şi metodic;

d) pentru funcţia de profesor în învăţământul gimnazial şi în învăţământul profesional – absolvirea, cu examen de licenţă ori examen de absolvire, a unei instituţii de învăţământ superior sau a unui colegiu pedagogic de profilul postului sau absolvirea cu diplomă a cursurilor postuniversitare cu durata de cel puţin un an şi jumătate, aprobate în acest scop de Ministerul Învăţământului – studii aprofundate, studii academice postunivesitare, studii postuniversitare de specializare, în profilul postului, precum şi îndeplinirea condiţiei cerute de art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995, republicată*);

e) pentru funcţia de profesor în învăţământul liceal şi postliceal – absolvirea cu examen de licenţă a unei instituţii de învăţământ superior de lungă durată sau echivalentă acesteia, în profilul postului, sau absolvirea cu diplomă a cursurilor postuniversitare cu durata de cel puţin un an şi jumătate, aprobate în acest scop de Ministerul Învăţământului – studii aprofundate, studii academice postuniversitare, studii postuniversitare de specializare, în profilul postului, precum şi îndeplinirea condiţiei cerute de art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995;

f) pentru funcţia de maistru-instructor – absolvirea cu examen de diplomă a unei şcoli postliceale în domeniu, precum şi efectuarea unui stagiu de cel puţin 3 ani în domeniu; pentru această funcţie trebuie îndeplinită şi condiţia prevăzută la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.

(2) Pentru ocuparea funcţiilor didactice prevăzute la art. 5 alin. (1) lit. D), în învăţământul special trebuie îndeplinite, după caz, condiţiile de studii menţionate la alin. (1), precum şi un stagiu atestat de pregătire teoretică şi practică în educaţia specială.

(3) Pentru ocuparea funcţiilor didactice din unităţile conexe învăţământului preuniversitar trebuie îndeplinite, în mod corespunzător, condiţiile de studii prevăzute la alin. (1).

(4) Pentru ocuparea funcţiei de antrenor în cluburile sportive şcolare, în palatele şi în cluburile copiilor, se cere absolvirea cu diplomă a unui liceu şi a unei şcoli de antrenori ori a unei instituţii de învăţământ postliceal sau superior de profil, cu specializarea în ramura de sport respectivă şi îndeplinirea condiţiei prevăzute la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.

Art. 8. – Pentru ocuparea funcţiilor didactice auxiliare trebuie îndeplinite următoarele condiţii de studii:

p. pentru funcţia de bibliotecar, de documentarist şi de redactor – absolvirea cu examen de diplomă a unei instituţii de învăţământ, secţia de biblioteconomie, sau a altor instituţii de învăţământ ai căror absolvenţi au studiat în timpul şcolarizării disciplinele de profil din domeniul biblioteconomiei; pot ocupa funcţia de bibliotecar, de documentarist sau de redactor şi alţi absolvenţi ai învăţământului superior, postliceal sau liceal cu diplomă, pe perioadă determinată, dacă au urmat un curs de iniţiere în domeniu;

b) pentru funcţia de informatician – absolvirea cu diplomă a unei instituţii de învăţământ superior sau a unei unităţi de învăţământ preuniversitar, de profil;

c) pentru funcţia de laborant şi de tehnician – absolvirea cu examen de diplomă, în profilul postului, a unei şcoli postliceale sau a liceului, urmată de un curs de iniţiere în domeniu, în condiţiile stabilite de Ministerul Învăţământului;

d) pentru funcţia de pedagog şcolar – absolvirea liceului cu examen de bacalaureat;

e) pentru funcţia de instructor-animator – absolvirea cu diplomă a unei instituţii de învăţământ superior, a unei şcoli postliceale, a unui liceu pedagogic sau a echivalentului acestuia, ori a altui liceu şi absolvirea cursurilor speciale pentru obţinerea atestatului de aptitudini pentru această funcţie;

f) pentru funcţia de instructor de educaţie extraşcolară

p. absolvirea unui liceu sau liceu pedagogic, cu diplomă de bacalaureat;

g) pentru funcţia de asistent social – absolvirea unei instituţii de învăţământ superior de profil, de lungă sau de scurtă durată, cu examen de licenţă sau de absolvire, sau a unei şcoli sanitare postliceale ori a unei şcoli postliceale de conducători puericultori;

h) pentru funcţia de corepetitor – absolvirea unei instituţii de învăţământ superior de profil, de lungă sau de scurtă durată, ori a unui liceu de specialitate.

Secţiunea a 3-a

Ocuparea şi eliberarea posturilor didactice şi didactice auxiliare

Art. 9. – (1) Posturile didactice pot fi ocupate cu personal titular, asociat sau suplinitor. Personalul didactic titular şi cel asociat trebuie să îndeplinească condiţiile prevăzute la art. 7 şi 8.
(2) Posturile didactice se ocupă prin concurs. Concursul constă în probe scrise, la angajarea titularilor, din probe scrise sau orale, la angajarea suplinitorilor, din interviu şi din prezentarea unui curriculum vitae, la angajarea personalului didactic asociat. Concursurile se organizează în baza unei metodologii aprobate prin ordin al ministrului învăţământului, cu excepţia situaţiilor prevăzute la art. 13.
(3) Coordonarea metodologică a concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice declarate vacante în învăţământul de stat este asigurată de Ministerul Învăţământului, iar organizarea şi desfăşurarea acestora, de către inspectoratele şcolare, precum şi de către unităţile de învăţământ preuniversitar reprezentative, stabilite de Ministerul Învăţământului.

**) Legea învăţământului nr. 84/1995 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1 din 5 ianuarie 1996.*

(4) Concursurile pentru ocuparea posturilor didactice în învăţământul particular se organizează de către unitatea şcolară respectivă, în conformitate cu prevederile alin. (2).
Art. 10. – (1) Ordinea ocupării posturilor didactice din învăţământul de stat este:

p. pretransferarea personalului didactic, la cerere, în aceeaşi localitate sau în localitatea unde îşi are domiciliul, în limitele aceluiaşi regim de mediu, în unităţi de învăţământ echivalente sau într-o treaptă inferioară de învăţământ, respectând prevederile art. 7 şi ale art. 13 alin. (5), care se aplică în mod corespunzător; dacă postul este solicitat de două sau mai multe persoane, se organizează concurs;

b) transferarea personalului didactic titular disponibilizat prin restrângere de activitate sau prin desfiinţarea unor unităţi şcolare; transferul se efectuează în unităţi şcolare echivalente sau într-o treaptă inferioară de învăţământ, în specialitate, în limitele aceluiaşi regim de mediu, rural sau urban, ori din mediul urban în mediul rural;

c) detaşarea în interesul învăţământului, prin concurs specific;

d) ocuparea, prin concurs, a posturilor declarate vacante;

e) detaşarea, la cererea persoanelor interesate, prin concurs specific;

f) ocuparea, prin concurs, a posturilor rezervate şi a posturilor rămase vacante în urma operaţiunilor prevăzute la lit. A)-e), prin suplinire, prin cumul sau prin plata cu ora, de către personal suplinitor, titular sau asociat.
(2) Anual, posturile declarate vacante din învăţământul preuniversitar de stat şi particular se aduc la cunoştinţă persoanelor interesate, cu cel puţin 30 de zile înaintea concursului, prin publicare în presa centrală, locală şi prin afişare la inspectoratele şcolare şi la unităţile de învăţământ respective.
(3) Calendarul activităţilor prevăzute la alin. (1) şi (2), tematica şi condiţiile de concurs se fac publice în fiecare an şcolar, până la 15 noiembrie.
Art. 11. – (1) Lucrările privitoare la mobilitatea personalului didactic din învăţământul preuniversitar de stat sunt coordonate de o comisie, numită de inspectorul şcolar general, având ca preşedinte un inspector şcolar general adjunct. Componenţa comisiei şi atribuţiile acesteia se stabilesc prin regulament aprobat de ministrul învăţământului.
(2) Subiectele pentru probele scrise la concursurile organizate de inspectoratele şcolare se stabilesc de Ministerul Învăţământului. Subiectele pentru concursurile organizate de unităţile de învăţământ particulare, autorizate provizoriu sau acreditate, se stabilesc de către acestea.
(3) La concursurile organizate de inspectoratele şcolare, lucrările scrise pentru ocuparea posturilor vacante din învăţământul preuniversitar de stat se evaluează de comisii, pe specialităţi, instituite la nivelul centrului universitar responsabil cu perfecţionarea personalului din judeţele arondate.
(4) La concursurile organizate de unităţile de învăţământ, lucrările scrise pentru ocuparea posturilor vacante din învăţământul preuniversitar de stat sau particular se evaluează de comisii, pe specialităţi, instituite la nivelul unităţii şcolare respective.
(5) În învăţământul de stat, validarea concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice se face de către inspectoratul şcolar. Angajarea pe post se face prin dispoziţie a inspectorului şcolar general. În învăţământul particular, validarea concursurilor şi angajarea pe post se fac de către conducerea unităţii şi se comunică în scris inspectoratului şcolar.
(6) Reprezentanţii sindicatelor recunoscute la nivel naţional au drept de acces la documentele comisiei prevăzute la alin. (1), după finalizarea acestora.
(7) Cheltuielile pentru lucrările concursurilor sunt suportate de către organizatori.
Art. 12. – (1) Contestaţiile privind rezultatele concursului pentru ocuparea posturilor didactice vacante în învăţământul de stat se adresează inspectoratului şcolar, în termen de 10 zile de la comunicarea rezultatelor.
(2) Contestaţiile se soluţionează prin reevaluarea lucrărilor în cauză de către o comisie stabilită de rectorul instituţiei de învăţământ superior unde a fost făcută evaluarea lucrărilor. Din această comisie nu pot face parte persoanele care au asigurat corectarea la concurs a lucrărilor. Hotărârea acestei comisii este definitivă.
(3) Contestaţiile privind rezultatele concursului în învăţământul particular se adresează unităţii organizatoare. Comisia care le va analiza va fi alcătuită din alţi membri decât cei care au corectat în concurs lucrările în cauză. Hotărârea comisiei de contestaţii este definitivă.
Art. 13. – (1) Prin restrângere de activitate se înţelege situaţia în care postul de educatoare, învăţător, institutor şi învăţător-educator nu se mai încadrează în sistemul de normare privind efectivele de preşcolari sau de elevi prevăzute de lege.
(2) Inspectoratul şcolar are obligaţia de a face publică, prin afişare la inspectorat şi la unităţile de învăţământ vizate, lista posturilor supuse restrângerii de activitate, cu cel puţin 30 de zile înaintea declanşării procedurilor prevăzute la alin. (4) şi (5).
(3) În cazul profesorilor şi al maiştrilor-instructori, restrângerea activităţii constă în diminuarea numărului de ore sub nivelul unei jumătăţi de normă, fără posibilităţi de completare, în aceeaşi şcoală sau într-o şcoală apropiată, cu ore de specialitate sau de specialităţi înrudite, care pot fi predate de cadrul didactic în cauză.
(4) În cazul restrângerii activităţii unei unităţi de învăţământ, se renunţă, în ordine, la:

p. activitatea prestată prin cumul, prin plata cu ora sau prin suplinire;

b) activitatea prestată de personalul didactic care îndeplineşte condiţiile legale de pensionare;

c) activitatea prestată de personalul didactic care solicită plecarea din unitate pe motivul restrângerii postului în specialitate.
(5) În cazul în care restrângerea de activitate vizează două sau mai multe persoane de aceeaşi specialitate, în afara situaţiei prevăzute la alin. (3), se procedează la evaluare obiectivă sau la organizarea unui concurs, conform hotărârii consiliului profesoral al unităţii şcolare. Evaluarea, respectiv concursul, este realizată de o comisie al cărei preşedinte este inspectorul şcolar de specialitate. Evaluarea obiectivă, convertită în punctaj unitar stabilit de Ministerul Învăţământului, constă într-o inspecţie şcolară la clasă, cumulată cu: nivelul studiilor, gradul didactic sau titlul de doctor, media de absolvire, pentru stagiari, progresul şcolar al elevilor, activitatea didactico-ştiinţifică, lucrări ştiinţifice, studii, articole, programe şi manuale şcolare, material didactic omologat, experimente didactice. Dacă rezultatul evaluării obiective nu conduce la departajare, se aplică, în ordine, următoarele criterii social-umanitare: soţ/soţie cu domiciliul în localitate, părinţi cu domiciliul în localitate, motive de sănătate care nu permit părăsirea localităţii, soţul/soţia să lucreze în învăţământ, alte cauze obiective, dovedite cu acte. Concursul se organizează conform prevederilor art. 9. Contestaţiile se rezolvă potrivit dispoziţiilor art. 12. Reprezentanţii sindicatelor recunoscute la nivel naţional participă, ca observatori, la toate etapele restângerii de activitate.
Art. 14. – (1) Detaşarea în interesul învăţământului, prevăzută la art. 10 alin. (1) lit. C), se face cu acordul persoanelor solicitate, pentru ocuparea unor posturi din unităţi de învăţământ: grădiniţe, şcoli sau clase constituite din elevi capabili de performanţe, la grupe, inclusiv de preşcolari, sau clase alcătuite din copii cu cerinţe speciale de educaţie, unităţi-pilot, unităţi de aplicaţie, unităţi deficitare în personal didactic şi pentru asigurarea conducerii unităţilor de învăţământ, precum şi în funcţiile de îndrumare şi de control.
(2) Detaşarea personalului titular în învăţământ, în posturile menţionate la alin. (1), se poate efectua conform legii şi cu acordarea drepturilor prevăzute în contractul individual de muncă, supus revizuirii anuale.
(3) Detaşarea în posturile didactice prevăzute la alin. (1) poate fi efectuată pe o durată de 1-4 ani, corespunzătoare unui ciclu de învăţământ, iar pentru funcţiile de conducere, de îndrumare şi de control, până la organizarea concursului, dar nu mai mult de sfârşitul anului şcolar respectiv.
(4) Persoana detaşată îşi păstrează calitatea de titular pe postul din unitatea de unde a fost detaşată.
(5) Detaşarea pe postul didactic rezervat încetează la revenirea titularului pe post.
Art. 15. – Detaşarea, la cererea persoanei interesate, se face prin concurs. La medii egale de concurs are prioritate persoana al cărei soţ este cadru didactic. Detaşarea se face pe o perioadă de cel mult doi ani şcolari consecutivi, cu păstrarea calităţii de titular pe postul şi la unitatea de unde a fost detaşată.
Art. 16. – (1) Posturile rămase vacante în urma operaţiunilor prevăzute la art. 10 lit. A)-e), precum şi cele rezervate conform art. 101 se pot ocupa prin concurs de către suplinitorii care îndeplinesc condiţiile prevăzute la art. 4 şi 7, pe o perioadă de cel mult un an şcolar, respectiv până la revenirea titularului pe post.
(2) Posturile publicate pentru suplinire se ocupă, cu prioritate, de către candidaţii care au participat la concursul organizat conform art. 10 lit. D), în ordinea mediilor obţinute, pe o perioadă de un an şcolar.
(3) Posturile prevăzute la alin. (1), rămase vacante după operaţiunile menţionate la alin. (2), se ocupă printr-un nou concurs organizat de inspectoratul şcolar, la care pot participa candidaţii care îndeplinesc condiţiile prevăzute de prezenta lege.
(4) Orele rămase neocupate se atribuie de către directorul şcolii, prin cumul sau prin plata cu ora, personalului didactic titular, personalului asociat sau cadrelor didactice pensionate.
(5) Personalul didactic titular aflat în concediu fără plată nu poate fi încadrat în activităţi de suplinire, cumul sau plata cu ora.
(6) În mod excepţional, în lipsa personalului didactic calificat, după epuizarea situaţiilor prevăzute la alin. (1)-(4), pot fi încadraţi, pe o durată de cel mult un an şcolar, suplinitori fără studii corespunzătoare, care au absolvit cel puţin liceul, cu diplomă de bacalaureat, şi care sunt testaţi prin interviu şi lucrare scrisă, în profilul postului solicitat. Au prioritate persoanele în curs de calificare pentru învăţământ, cărora li se asigură continuitatea pe post, dacă acesta nu se ocupă prin concurs, şi persoanele care au funcţionat în anul precedent cu statut de suplinitori, primind cel puţin calificativul „bine". Personalul didactic necalificat este obligat să participe periodic la cursuri de iniţiere în profilul postului şi în metodica predării disciplinei respective, organizate de inspectoratul şcolar.
Art. 17. – Eliberarea din învăţământ a personalului didactic titular, prin transfer în alt sector de activitate sau prin desfacerea contractului de muncă, se face de către organul care a dispus angajarea, potrivit legii.
Art. 18. – Contestaţiile privind mobilitatea personalului didactic, cu excepţia prevederilor art. 12, se rezolvă de către consiliul de administraţie al inspectoratului şcolar, cu respectarea dispoziţiilor art. 11 alin. (6). Hotărârile acestuia sunt definitive şi pot fi atacate numai prin procedurile contenciosului administrativ.
Art. 19. – (1) Personalul didactic auxiliar din învăţământ se angajează prin concurs, potrivit prevederilor art. 8.
(2) Angajarea şi eliberarea din funcţie a personalului didactic auxiliar în unităţile de învăţământ cu personalitate juridică se fac de către directorul unităţii, cu aprobarea consiliului de administraţie.
(3) Angajarea şi eliberarea din funcţie a personalului didactic auxiliar în unităţile de învăţământ fără personalitate juridică se fac de către organul ierarhic superior, cu consultarea directorului unităţii respective.
(4) Structura şi numărul posturilor pentru personalul didactic auxiliar din învăţământul de stat se stabilesc de către inspectoratul şcolar, pe baza criteriilor de normare, elaborate de Ministerul Învăţământului, pentru fiecare categorie de personal.
(5) Eliberarea din învăţământ a personalului didactic auxiliar se face conform art. 17.

CAPITOLUL II

Funcţiile de conducere, de îndrumare şi de control

Secţiunea 1

Funcţiile de conducere

Art. 20. – (1) Funcţiile de conducere din unităţile de învăţământ sunt: director şi director adjunct.
(2) Funcţiile de conducere din inspectoratele şcolare sunt: inspector şcolar general şi inspector şcolar general adjunct.
(3) Funcţiile de conducere din unităţile conexe ale învăţământului preuniversitar se stabilesc potrivit specificului acestora, prin reglementări ale Ministerului Învăţământului.
Art. 21. – (1) Funcţiile de director şi de director adjunct pot fi ocupate de personalul didactic titular, având cel puţin gradul didactic II şi vechime la catedră de cel puţin 5 ani, care se distinge prin calităţi profesionale, manageriale şi morale.
(2) Ocuparea funcţiilor de director şi de director adjunct în învăţământul de stat se face prin concurs organizat de inspectoratul şcolar, diferenţiat după nivelul unităţii, care constă în:

p. curriculum vitae, analiza şi evaluarea acestuia;

b) interviu, prin care se testează şi cunoştinţele de legislaţie şcolară şi de management educaţional.
(3) Numirea într-o funcţie de conducere în unităţile de învăţământ de stat, după concurs, se face pe bază de contract de management educaţional, în condiţiile legii, de către:

p. inspectorul şcolar general, pentru directorii din învăţământul de stat preşcolar, primar, gimnazial şi profesional, pentru directorii adjuncţi din învăţământul de stat preuniversitar, precum şi pentru directorii şi directorii adjuncţi din unităţile cu activitate extraşcolară şi din unităţile conexe subordonate inspectoratului;

b) ministrul învăţământului, pentru directorii din învăţământul de stat liceal şi postliceal, precum şi pentru directorii şi directorii adjuncţi din unităţile direct subordonate Ministerului Învăţământului.

(4) Organizarea şi desfăşurarea concursurilor se reglementează prin metodologii aprobate de ministrul învăţământului.

(5) În cazul neocupării funcţiilor de director sau de director adjunct, conform prevederilor prezentului articol, inspectorul şcolar general are dreptul de a face numiri cu delegaţie sau prin detaşare, pe o perioadă de cel mult un an şcolar, cu posibilitate de revenire după fiecare scoatere la concurs.

(6) Funcţiile de conducere din unităţile de învăţământ particular se ocupă prin concurs organizat de unitatea respectivă, în condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (2). Numirile în aceste funcţii sunt de competenţa organizatorului, cu informarea inspectorului şcolar general.

Art. 22. – (1) În unităţile de învăţământ în a căror structură sunt incluse şi clase ale învăţământului primar sau grupe de învăţământ preşcolar, unul dintre directorii adjuncţi este, după caz, institutor, învăţător sau educatoare.

(2) La unităţile de învăţământ, grădiniţe sau şcoli cu clasele I-IV, cu un singur post, cadrul didactic respectiv este şi directorul unităţii.

(3) În unităţile şcolare care funcţionează numai cu clasele I-IV, unul dintre institutori sau învăţători îndeplineşte şi funcţia de director.

Art. 23. – (1) În unităţile distincte de învăţământ cu predare în limba unei minorităţi naţionale, funcţiile de conducere se ocupă de personal didactic aparţinând acestei minorităţi sau de personal didactic bun cunoscător al limbii respective.

(2) În unităţile de învăţământ cu secţii de predare în limba unei minorităţi naţionale, se recomandă ca unul dintre directori să fie şi cunoscător al limbii respective.

(3) În unităţile de învăţământ prevăzute la alin. (2), cu un singur post de conducere, prin excepţie se numeşte şi un director adjunct de la altă secţie decât cea din care provine directorul.

(4) Directorii şi directorii adjuncţi, numiţi conform prevederilor prezentului articol, trebuie să fie buni cunoscători ai limbii române.

Art. 24. – (1) Funcţia de inspector şcolar general se ocupă prin concurs de către personalul didactic titular, cu diplomă de licenţă sau echivalentă, care îndeplineşte criteriile de competenţă profesională, managerială şi de prestigiu moral, evaluate prin:

p. curriculum vitae;

b) calităţi dovedite în activitatea didactică şi în funcţii de conducere, de îndrumare şi de control, anterioare, în sistemul de învăţământ;

c) titlul de doctor sau gradul didactic I;

d) interviu în faţa unei comisii ministeriale, privind inspecţia şcolară, legislaţia şcolară, managementul educaţional şi deontologia profesională.

(2) Funcţiile de inspector şcolar general adjunct şi de director al casei corpului didactic se ocupă prin concurs, în conformitate cu prevederile alin. (1).

(3) Comisia ministerială pentru ocuparea funcţiilor de inspector şcolar general şi de inspector şcolar general adjunct, numită prin ordin al ministrului învăţământului, este alcătuită din 5 membri, dintre care: secretarul de stat pentru învăţământul preuniversitar, în calitate de preşedinte; 3 inspectori şcolari generali din teritoriu şi un director din Ministerul Învăţământului, cu competenţe în domeniu. În comisia de concurs pentru ocuparea funcţiei de inspector şcolar general adjunct sau de director al casei corpului didactic va fi inclus şi inspectorul şcolar general al judeţului respectiv.

(4) Eventualele contestaţii la hotărârile comisiei se adresează ministrului învăţământului, în termen de 5 zile de la comunicarea rezultatelor concursului. Hotărârea acestuia este definitivă.

(5) Concursul pentru ocuparea funcţiilor de conducere menţionate la alin. (1) şi (2) se desfăşoară la Ministerul Învăţământului.

(6) Numirea inspectorului şcolar general, a inspectorului şcolar general adjunct şi a directorului casei corpului didactic se face prin ordin al ministrului învăţământului. Inspectorul şcolar general încheie un contract de management educaţional cu ministrul învăţământului, care cuprinde strategia şi direcţiile de dezvoltare a învăţământului din judeţ, în concordanţă cu obiectivele reformei în plan naţional. Reevaluarea condiţiilor contractuale se face o dată la 4 ani.

Secţiunea a 2-a

Funcţiile de îndrumare şi de control

Art. 25. – Funcţiile de îndrumare şi de control din învăţământul preuniversitar sunt:

p. la inspectoratele şcolare: inspector şcolar de specialitate, inspector şcolar;

b) la Ministerul Învăţământului: inspector general, inspector principal de specialitate, alte funcţii stabilite prin hotărâre a Guvernului.

Art. 26. – (1) Funcţiile de îndrumare şi de control din inspectoratele şcolare, prevăzute la art. 25 lit. A), se ocupă prin concurs de către personalul didactic titular în învăţământ, cu diplomă de licenţă sau echivalentă, care îndeplineşte criteriile de competenţă profesională şi de moralitate, având cel puţin gradul didactic II şi o vechime la catedră, în specialitate, de cel puţin 8 ani.

(2) Funcţia de inspector şcolar de specialitate pentru învăţământul preşcolar şi primar se poate ocupa, prin excepţie de la reglementările prevăzute la alin. (1) privind condiţiile de studii, de către personalul didactic cu pregătire pentru treptele de învăţământ menţionate, care a desfăşurat activităţi metodice în cadrul liceului pedagogic şi al casei corpului didactic ori a condus activităţi metodice la nivel şcolar sau interşcolar.

(3) În judeţele cu învăţământ în limbile minorităţilor naţionale, structura inspectoratelor şcolare cuprinde şi un număr corespunzător de inspectori şcolari pentru acest învăţământ, în condiţiile stabilite la alin. (1) şi (2).

Art. 27. – Funcţiile de îndumare şi de control din Ministerul Învăţământului, prevăzute la art. 25 lit. B), se ocupă prin concurs, cu respectarea condiţiilor stabilite la art. 26 alin. (1).

Art. 28. – (1) Concursul pentru ocuparea funcţiilor de îndrumare şi de control prevăzute la art. 25 constă în:

p. curriculum vitae, analiza şi evaluarea acestuia;

b) aprecierea consiliului de administraţie din unitatea în care lucrează;

c) inspecţie specială la clasă;

d) probă practică (asistenţă la ore, analiză de lecţii, întocmirea procesului-verbal de inspecţie);

e) interviu în faţa unei comisii de concurs, privind legislaţia şcolară, managementul educaţional şi deontologia profesională.
(2) Candidatul la o funcţie de îndrumare şi de control, prevăzută la art. 25 lit. B), susţine şi o probă scrisă în profilul postului pentru care candidează.
Art. 29. – (1) Comisia pentru concursul de ocupare a funcţiilor de îndrumare şi de control, prevăzute la art. 25 lit. A), este formată din: inspectorul şcolar general – în calitate de preşedinte; inspectorul principal de specialitate din Ministerul Învăţământului sau un delegat al acestui minister; un profesor sau conferenţiar universitar din profilul postului sau din departamentul pentru pregătirea personalului didactic, desemnat de rectorul instituţiei de învăţământ superior la care acesta este titular.
(2) Comisia pentru concursul de ocupare a funcţiilor de îndrumare şi de control, prevăzute la art. 25 lit. B), este formată din: secretarul de stat al departamentului în care se află postul scos la concurs – în calitate de preşedinte; directorul general din departamentul respectiv; un profesor sau un conferenţiar universitar din profilul postului, stabilit de ministrul învăţământului.
(3) Contestaţiile la hotărârile comisiilor se adresează ministrului învăţământului şi se soluţionează conform art. 24 alin. (4).
Art. 30. – Numirea personalului didactic reuşit la concurs, în funcţiile prevăzute la art. 25 lit. A), se face de către inspectorul şcolar general, cu avizul Ministerului Învăţământului, iar în funcţiile prevăzute la art. 25 lit. B), prin ordin al ministrului învăţământului, în condiţiile legii.
Art. 31. – Eliberarea din funcţiile de conducere, prevăzute la art. 20, şi din funcţiile de îndrumare şi de control, prevăzute la art. 25, se face de către cei care au dispus numirea, în condiţiile legii.

CAPITOLUL III

Perfecţionarea pregătirii personalului didactic şi didactic auxiliar

Art. 32. – (1) Perfecţionarea pregătirii personalului didactic se realizează prin forme şi programe, în raport cu exigenţele învăţământului, cu evoluţia diferitelor discipline de studiu, cicluri de învăţământ şi profiluri, precum şi în funcţie de necesităţile şi de interesele de perfecţionare a diferitelor categorii de cadre didactice.
(2) Activitatea de perfecţionare a personalului didactic este coordonată de Ministerul Învăţământului şi se realizează în:
p. instituţii de învăţământ superior, prin facultăţi, departamente şi catedre, pentru perfecţionarea pregătirii de specialitate a profesorilor;
b) instituţii de învăţământ superior, prin departamentele sau catedrele de pregătire a personalului didactic, pentru perfecţionarea pregătirii metodice şi psihopedagogice a profesorilor;
c) colegii pedagogice şi licee pedagogice, pentru perfecţionarea de specialitate, metodică şi psihopedagogică a personalului didactic din învăţământul preşcolar şi primar;
d) unităţi de învăţământ de profil, pentru maiştri-instructori;
e) case ale corpului didactic, pentru formarea continuă a personalului didactic şi a personalului didactic auxiliar;
f) centre, institute şi alte forme instituţionalizate, pentru pregătirea şi perfecţionarea personalului de conducere, de îndrumare şi de control;
g) Palatul Naţional al Copiilor, pentru perfecţionarea personalului didactic din palate şi cluburi ale copiilor, precum şi tabere şcolare.
(3) Inspectoratele şcolare şi casele corpului didactic, împreună cu instituţiile şi unităţile prevăzute la alin. (2), asigură organizarea şi realizarea perfecţionării personalului didactic, potrivit metodologiei Ministerului Învăţământului.
(4) Principalele forme de organizare a perfecţionării personalului didactic din învăţământul preuniversitar sunt:
p. activităţi metodico-ştiinţifice şi psihopedagogice, realizate la nivelul unităţii de învăţământ sau pe grupe de unităţi (comisii metodice, catedre şi cercuri pedagogice);
b) sesiuni metodico-ştiinţifice de comunicări, simpozioane şi schimburi de experienţă pe probleme de specialitate şi psihopedagogice;
c) stagii periodice de informare ştiinţifică de specialitate şi în domeniul ştiinţelor educaţiei;
d) forme de perfecţionare prin corespondenţă (învăţământ la distanţă);
e) cursuri fără frecvenţă, organizate de instituţii de învăţământ superior, combinate cu consultaţii periodice, potrivit opţiunilor participanţilor;
f) cursuri organizate de societăţi ştiinţifice şi de alte organizaţii profesionale ale personalului didactic;
g) cursuri de perfecţionare a pregătirii de specialitate, metodice şi psihopedagogice sau pentru obţinerea definitivării în învăţământ ori a gradelor didactice, în conformitate cu prevederile legii;
h) cursuri de pregătire şi de perfecţionare pentru personalul de conducere, de îndrumare şi de control, potrivit unor programe specifice;
p. burse de perfecţionare şi stagii de studiu şi de documentare, realizate în ţară şi în străinătate;
j) cursuri postuniversitare;
k) doctorat.
(5) Programele de perfecţionare cuprind:
p. informare ştiinţifică de specialitate;
b) informare pedagogică, psihologică şi sociologică;
c) informare metodică;
d) informare în domeniul legislaţiei generale şi şcolare;
e) activităţi practice în domeniul specialităţii.
Art. 33. – (1) Personalul didactic, precum şi personalul de conducere, de îndrumare şi de control participă, o dată la 5 ani, la un program de perfecţionare prevăzut în metodologia menţionată la art. 41.
(2) Intervalul prevăzut la alin. (1) poate fi redus în următoarele situaţii:

p. când se produc schimbări esenţiale la nivelul programelor şcolare sau când se introduc noi metode ori tehnologii de instruire şi de evaluare;

b) la preluarea funcţiei, pentru personalul de conducere, de îndrumare şi de control care nu are pregătire atestată în domeniul managementului educaţional;

c) la solicitarea consiliului de administraţie al şcolii sau al inspectoratului şcolar, în cazul în care se constată lacune în pregătirea ştiinţifică, metodică şi psihopedagogică a persoanei respective;

d) la propria solicitare, cu recomandarea consiliului profesoral.

(3) Condiţia prevăzută la alin. (1) se consideră îndeplinită, dacă persoana în cauză a obţinut, în intervalul amintit, definitivarea în învăţământ sau un grad didactic.

Art. 34. – (1) Definitivarea în învăţământ se poate obţine de către personalul didactic de predare care îndeplineşte condiţiile de studii prevăzute la art. 7 şi care are un stagiu de cel puţin 2 ani la catedră, având în această perioadă funcţia de bază în învăţământ.

(2) Personalul didactic asociat, cu cel puţin ½ normă didactică în specialitate, care îndeplineşte condiţiile de studii prevăzute la art. 7, se poate prezenta la examenul de definitivare în învăţământ, după un stagiu efectiv de cel puţin 3 ani la catedră.

(3) Prezentarea la examenul pentru definitivarea în învăţământ este obligatorie după 2 ani de la efectuarea stagiului minim prevăzut la alin. (1).

(4) Personalul didactic se poate prezenta la acest examen în trei sesiuni, în cel mult 5 ani. Personalul didactic titular care nu obţine definitivarea în învăţământ pierde calitatea de titular şi, ca urmare, contractul individual de muncă al acestuia se desface, potrivit legii.

(5) Examenul pentru definitivarea în învăţământ constă într-o inspecţie şcolară specială, precum şi în susţinerea unor probe scrise şi orale care evaluează pregătirea de specialitate, metodică şi pedagogică, pe baza unor programe aprobate de Ministerul Învăţământului.

(6) Personalului didactic care a obţinut definitivarea în învăţământ i se recunoaşte definitivatul pentru oricare dintre celelalte funcţii didactice prevăzute la art. 5, în cazul în care îndeplineşte condiţiile de studii necesare pentru ocuparea acelor funcţii.

(7) Asistenţilor universitari şi preparatorilor universitari cu o vechime la catedră de cel puţin 3 ani, care trec în învăţământul preuniversitar, li se acordă, pe baza unei inspecţii speciale, definitivarea în învăţământ.

(8) Preparatorilor universitari care trec în învăţământul preuniversitar li se recunoaşte ca stagiu la catedră perioada în care au funcţionat în această calitate.

Art. 35. – (1) Gradul didactic II se poate obţine de către personalul didactic de predare care are o vechime la catedră de cel puţin 4 ani de la definitivarea în învăţământ şi care demonstrează competenţă în activitatea instructiveducativă, consemnată în fişa de evaluare anuală.

(2) Probele pentru obţinerea gradului didactic II constau în:

p. o inspecţie şcolară specială, precedată de cel puţin două inspecţii şcolare curente, eşalonate pe parcursul celor 4 ani;

b) un test de specialitate şi de metodica specialităţii, cu abordări interdisciplinare şi de creativitate, elaborat pe baza unei tematici şi a unei bibliografii aprobate de Ministerul Învăţământului, pentru fiecare specialitate în parte;

c) o probă orală de pedagogie, pe baza unei programe aprobate de Ministerul Învăţământului, care cuprinde şi elemente de psihologie şi de sociologie educaţională.

(3) Lectorilor universitari/şefilor de lucrări, care au avut funcţia de bază în învăţământul superior şi o vechime la catedră de cel puţin 6 ani, la încadrarea în învăţământul preuniversitar li se acordă gradul didactic II, pe baza unei inspecţii şcolare speciale.

Art. 36. – (1) Gradul didactic I se poate obţine de către personalul didactic de predare care are o vechime la catedră de cel puţin 4 ani de la acordarea gradului didactic II, cu rezultate deosebite în activitatea instructiv-educativă şi de inovare pedagogică, evidenţiate în fişa de evaluare anuală.

(2) Probele pentru obţinerea gradului didactic I constau în:

p. un colocviu de admitere, pe baza unei tematici şi a unei bibliografii aprobate de Ministerul Învăţământului, pentru fiecare specialitate în parte;

b) o inspecţie şcolară specială, precedată de cel puţin două inspecţii şcolare curente, eşalonate pe parcursul celor 4 ani, toate apreciate cu calificativul maxim;

c) elaborarea unei lucrări metodico-ştiinţifice, sub îndrumarea unui conducător ştiinţific stabilit de instituţia cu competenţe în domeniu;

d) susţinerea lucrării metodico-ştiinţifice, în faţa comisiei instituite, conform metodologiei Ministerului Învăţământului.

(3) Personalului didactic care îndeplineşte condiţiile prevăzute la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995 şi care a obţinut titlul ştiinţific de doctor în domeniul specialităţii pe care o predă i se acordă gradul didactic I, pe baza unei inspecţii şcolare speciale.

Art. 37. – (1) Personalul didactic care a obţinut definitivarea în învăţământ sau gradul didactic II cu media 10 se poate prezenta, după caz, la examenele pentru gradul II, respectiv gradul I, cu un an mai devreme faţă de perioada prevăzută de lege.

(2) În cazul în care profesorii au două specialităţi principale sau o specialitate principală şi una secundară, definitivarea în învăţământ şi gradele didactice II şi I pot fi obţinute la una dintre cele două specialităţi, fiind recunoscute pentru oricare dintre specialităţile înscrise pe diplomă.

(3) Personalului didactic de predare, cu diplomă de absolvire a învăţământului universitar de scurtă durată, i se recunosc gradele didactice obţinute în această calitate şi în cazul absolvirii ulterioare cu diplomă de licenţă a unei instituţii de învăţământ superior de lungă durată, dacă îşi desfăşoară activitatea în învăţământul preşcolar, primar, gimnazial sau profesional.

(4) Personalului didactic de predare, cu diplomă de absolvire a învăţământului universitar de scurtă durată, care, ulterior obţinerii gradelor didactice în această calitate, a absolvit cu diplomă de licenţă o instituţie de învăţământ superior de lungă durată, trecut prin concurs în învăţământul liceal sau postliceal, i se recunosc gradele didactice astfel:

p. pentru gradul II, dacă promovează proba prevăzută la art. 35 alin. (2) lit. B);

b) pentru gradul I, dacă promovează proba prevăzută la art. 36 alin. (2) lit. C) şi d).

(5) Educatoarelor, învăţătorilor, institutorilor şi maiştrilorinstructori care au obţinut gradele didactice II şi I şi ulterior au absolvit cu diplomă de licenţă sau de absolvire o instituţie de învăţământ superior li se recunosc aceste grade, dacă îşi desfăşoară activitatea în învăţământul preşcolar, primar, gimnazial sau profesional. Celor angajaţi prin concurs în învăţământul liceal, în calitate de profesori, li se aplică prevederile alin. (4) lit. A) şi b).
(6) Educatoarele şi învăţătorii care au obţinut în această calitate grade didactice beneficiază de acestea şi după numirea lor ca institutori.
(7) Gradele didactice obţinute de maiştrii-instructori în această calitate sunt recunoscute pentru orice treaptă de învăţământ preuniversitar în care aceştia îşi desfăşoară activitatea.
(8) Definitivarea în învăţământ şi gradele didactice se acordă prin ordin al ministrului învăţământului.
(9) Personalul didactic care ocupă funcţii cu drept de rezervare a catedrei, înscris la gradul II sau la gradul I, trebuie să aibă cel puţin 4 ore de predare săptămânal, în anul în care li se efectuează inspecţia şcolară specială.
(10) În caz de nepromovare, examenul pentru obţinerea gradului didactic II poate fi repetat la un interval de cel puţin 2 ani şcolari, iar cel pentru gradul didactic I, la un interval de cel puţin 3 ani şcolari.
Art. 38. – (1) Inspecţiile şcolare speciale în vederea obţinerii definitivării în învăţământ şi a gradelor didactice se pot efectua de către personalul didactic din instituţii de învăţământ superior (lectori universitari/şefi de lucrări, conferenţiari şi profesori), de către profesori din licee pedagogice, de către inspectori şcolari, precum şi de către alte cadre didactice din învăţământul preuniversitar, delegate în acest scop, potrivit metodologiei elaborate de Ministerul Învăţământului.
(2) Inspectorii şcolari şi cadrele didactice delegate pentru a efectua inspecţii şcolare speciale trebuie să aibă un grad didactic cel puţin egal cu acela pentru care fac inspecţia şi să fie în specialitatea corespunzătoare.
Art. 39. – Perfecţionarea pregătirii personalului didactic auxiliar se realizează, după caz, în casele corpului didactic sau în alte unităţi stabilite de Ministerul Învăţământului.
Art. 40. – Pentru personalul didactic cu funcţii de conducere, de îndrumare şi de control în învăţământul preuniversitar se organizează stagii de pregătire şi de perfecţionare în domeniul managementului educaţional. La aceste cursuri pot participa şi alţi membri ai personalului didactic interesaţi, în limita locurilor stabilite de către organizatori, pe baza unor teste de aptitudini manageriale.
Art. 41. – Modalităţile de organizare, de desfăşurare, de evaluare şi de finanţare a activităţilor de perfecţionare a pregătirii personalului didactic şi de obţinere a definitivării şi a gradelor didactice sunt stabilite prin metodologia aprobată de Ministerul Învăţământului.

CAPITOLUL IV
Norma didactică şi condiţiile de salarizare a personalului didactic

Secţiunea 1
Norma didactică

Art. 42. – (1) Activitatea personalului didactic de predare cuprinde:

p. activităţi didactice de predare-învăţare, de instruire practică şi de evaluare, conform planurilor de învăţământ;

b) activităţi de pregătire metodico-ştiinţifică şi activităţi de educaţie, complementare procesului de învăţământ.
(2) Activităţile concrete, corespunzătoare prevederilor alin. (1), sunt prevăzute în fişa postului, tipizată la nivel naţional, elaborată de Ministerul Învăţământului împreună cu federaţiile sindicale din învăţământ recunoscute la nivel naţional şi inclusă ca anexă la contractul colectiv de muncă. În fişa individuală a postului sunt incluse activităţile concrete cuprinse la alin. (1) lit. A) şi sunt selectate acele activităţi prevăzute la alin. (1) lit. B) care corespund profilului, specializării şi aptitudinilor persoanei care ocupă postul didactic respectiv. Fişa individuală a postului, revizuită anual, constituie anexă la contractul individual de muncă.
(3) Atribuţiile concrete prevăzute la alin. (1) lit. B), cuprinse în fişa individuală a postului, se referă la activităţi specifice sistemului naţional de învăţământ.
Art. 43. – Norma didactică de predare-învăţare, de instruire practică şi de evaluare curentă a preşcolarilor şi a elevilor în clasă reprezintă numărul de ore corespunzătoare activităţilor prevăzute la art. 42 alin. (1) lit. A) şi se stabileşte după cum urmează:

p. un post de educatoare (institutoare) pentru fiecare grupă de preşcolari sau pentru grupe combinate, în unităţile în care nu se pot constitui grupe separate; la grădiniţele cu program prelungit şi la cele cu program săptămânal, posturile se normează pe ture;

b) un post de învăţător (institutor) pentru fiecare clasă din învăţământul primar sau pentru clase simultane din cadrul acestuia, unde nu se pot constitui clase separate;

c) 18 ore pe săptămână pentru profesorii din învăţământul preuniversitar;

d) 24 de ore pe săptămână pentru maiştrii-instructori;

e) pentru personalul didactic din unităţile şi clasele învăţământului de artă, de educaţie fizică, precum şi din unităţile cu activităţi extraşcolare şi din centrele sau cabinetele de asistenţă psihopedagogică, norma didactică se stabileşte potrivit prevederilor de la lit. A)-d);

f) pentru personalul didactic din învăţământul special şi din casele de copii, norma didactică se stabileşte astfel: profesori şi învăţători la predare şi profesori pentru activităţi specifice – terapia tulburărilor de limbaj, educaţia auditivperceptivă compensatorie, ortofonia, labiolectura, orientarea, mobilitatea şi educaţia senzorială, educaţia vizual-perceptivă compensatorie, psihodiagnoza, orientarea şcolară şi profesională, psihoterapia şi consilierea, cultura fizică medicală, kinetoterapia, educaţia psihomotrică şi altele de acest tip 16 ore pe săptămână; învăţător-educator, institutor-educator, profesor-educator şi maistru-instructor – 20 de ore pe săptămână;

g) pentru personalul didactic din învăţământul special integrat, pentru cel din centrele logopedice interşcolare, pentru personalul didactic itinerant, precum şi pentru profesorii psihopedagogi din casele de copii, norma didactică este de 16 ore pe săptămână.
Art. 44. – (1) Norma didactică cuprinde ore prevăzute în planurile de învăţământ la disciplinele corespunzătoare specializării sau specializărilor înscrise pe diploma de licenţă sau de absolvire.
(2) Prin excepţie, în norma didactică prevăzută la alin. (1) se pot include şi ore de la disciplinele stabilite prin metodologia aprobată de Ministerul Învăţământului, cu menţinerea drepturilor salariale.

(3) În învăţământul preşcolar şi primar, orele de limbi străine, prevăzute în planurile de învăţământ, nu se includ în norma educatoarei, a învăţătorului sau a institutorului. Aceste ore pot fi predate de profesori cu studii superioare de specialitate, fiind incluse în norma acestora, sau prin plata cu ora ori prin cumul.
(4) Orele de limbi străine din învăţământul preşcolar şi din cel primar pot fi predate, în condiţiile alin. (3), şi de educatoare, de învăţători ori de institutori de la grupa sau clasa respectivă, dacă fac dovada calificării prin diploma de studii sau prin atestat eliberat de liceul pedagogic pentru limba respectivă, validat de Ministerul Învăţământului.
(5) În palatele şi în cluburile copiilor, norma didactică cuprinde activităţile prevăzute în planurile de educaţie corespunzătoare profilurilor cercurilor şi atelierelor, aprobate prin regulament de Ministerul Învăţământului, în limitele normelor stabilite la art. 43.
Art. 45. – (1) Personalul didactic de predare şi de instruire practică, cu o vechime în învăţământ de peste 25 de ani, cu gradul didactic I, beneficiază de reducerea normei didactice cu două ore săptămânal, fără diminuarea salariului.
(2) În învăţământul gimnazial din mediul rural, unde norma didactică nu se poate constitui conform prevederilor art. 43 şi 44, aceasta poate fi diminuată, pentru personalul didactic titular, la 16 ore pe săptămână, fiind constituită din ore de la specializarea sau specializările de bază şi din ore de la disciplinele stabilite la art. 44 alin. (2), fără diminuarea salariului.
(3) Activitatea de dirigenţie, inclusă în planurile de învăţământ, nu se cuprinde în norma didactică de predare, cu excepţia situaţiei prevăzute la alin. (2).
Art. 46. – Norma didactică de predare a personalului de conducere din unităţile de învăţământ, a personalului de îndrumare şi de control se stabileşte prin fişa postului, anexă la contractul individual de muncă, cu revizuire anuală, în baza prezentului statut şi a normelor metodologice aprobate de Ministerul Învăţământului.
Art. 47. – Timpul săptămânal de activitate a personalului didactic auxiliar este identic cu cel stabilit pentru personalul cu funcţii echivalente din celelalte sectoare bugetare, potrivit legii. Sarcinile acestuia sunt prevăzute în fişa individuală a postului. Prevederile art. 42 se aplică în mod corespunzător.

Secţiunea a 2-a

Condiţiile de salarizare a personalului didactic şi didactic auxiliar

Art. 48. – (1) Salarizarea personalului didactic şi didactic auxiliar se face cu respectarea principiului potrivit căruia învăţământul constituie o prioritate naţională, ţinând seama de responsabilitatea şi complexitatea muncii, de pregătirea şi experienţa profesională, de rolul şi importanţa activităţii prestate. Salariul personalului didactic se compune din salariul de bază, stabilit conform legii, şi o parte variabilă, constând în adaosuri, sporuri şi alte drepturi salariale suplimentare.
(2) Drepturile salariale suplimentare şi alte drepturi materiale ale personalului didactic şi didactic auxiliar se negociază, în limitele stabilite de lege, în cadrul contractelor colective de muncă dintre administraţie şi sindicatele din învăţământ recunoscute la nivel naţional, potrivit legii.
Art. 49. – (1) Salarizarea personalului didactic de predare din învăţământul preuniversitar se stabileşte diferenţiat, în raport cu:

p. funcţia şi norma didactică îndeplinită;

b) nivelul studiilor cerute pentru ocuparea funcţiei didactice, potrivit art. 7;

c) gradul didactic;

d) titlul ştiinţific;

e) vechimea recunoscută în învăţământ;

f) calitatea activităţii □rogramme□e-educative;

g) locul şi condiţiile specifice în care se desfăşoară activitatea.
(2) Personalul didactic calificat conform art. 7, care are reşedinţa sau domiciliul în mediul rural sau în localităţi izolate, primeşte o indemnizaţie de 5-80% din salariu de bază al funcţiei didactice îndeplinite, în raport cu zona geografică respectivă. Diferenţierea pe zone şi localităţi se aprobă prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Învăţământului.
(3) Personalul didactic din casele de copii şi din învăţământul special beneficiază de o indemnizaţie de 15% din salariul de bază al funcţiei îndeplinite, inclusă în salariul de bază.
(4) Personalul didactic prevăzut la art. 44 alin. (4) este salarizat prin plata cu ora, conform prevederilor alin. (1) şi ale art. 43.
Art. 50. – (1) Personalul didactic din învăţământul preuniversitar beneficiază de tranşele de vechime la salarizare stabilite de lege şi de trei tranşe suplimentare, care se acordă la 30, 35 şi la peste 40 de ani de activitate în învăţământ.
(2) Pentru fiecare dintre tranşele suplimentare de vechime se acordă o creştere a coeficientului de ierarhizare de 1/25 din coeficientul de ierarhizare corespunzător tranşei anterioare de vechime.
(3) Personalul didactic de predare, didactic auxiliar şi cel de conducere din unităţile de învăţământ, cu performanţe deosebite în inovarea didactică, în pregătirea preşcolarilor sau a elevilor, în pregătirea elevilor distinşi la concursuri şcolare, faza naţională şi internaţională, precum şi cu o vechime de peste 3 ani în învăţământ, poate beneficia de gradaţia de merit, acordată prin concurs. Această gradaţie se acordă pentru 10% din posturile didactice existente la nivelul inspectoratului şcolar şi reprezintă 20% din salariul de bază al funcţiei sau postului persoanei în cauză. Gradaţia de merit se include în salariul de bază.
(4) Cele 10 procente prevăzute la alin. (3) se eşalonează în cote anuale de 2,5% în primii 4 ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi.
(5) Procedura de atribuire a gradaţiei de merit, prin concurs, cuprinde următoarele faze:

p. candidatul întocmeşte şi depune la conducerea unităţii de învăţământ raportul de autoevaluare a activităţii desfăşurate;

b) consiliul profesoral al unităţii de învăţământ, pe baza dezbaterilor acestui raport, formulează o apreciere sintetică asupra candidatului;

c) directorul unităţii şcolare transmite inspectoratului şcolar raportul de autoevaluare, aprecierea consiliului profesoral, precum şi propria apreciere; în urma consultării consiliului consultativ de specialitate, inspectorul de specialitate întocmeşte un raport motivat;

d) consiliul de administraţie al inspectoratului şcolar primeşte spre analiză raportul de autoevaluare, aprecierea consiliului profesoral şi a directorului unităţii, precum şi raportul motivat al inspectorului de specialitate; hotărârea asupra rezultatului concursului, precum şi ponderea pe diferite specialităţi şi unităţi de învăţământ aparţine inspectorului şcolar general;

e) consiliul de administraţie al inspectoratului şcolar alcătuieşte lista candidaţilor admişi, pe care o înaintează Ministerului Învăţământului pentru emiterea ordinului ministrului.
(6) Gradaţia de merit se atribuie pe o perioadă de 4 ani. Personalul didactic care a beneficiat de gradaţie de merit poate participa din nou la concurs.
(7) Personalul didactic poate beneficia de salariu de merit, conform prevederilor legale. Numărul salariilor de merit se calculează la totalul posturilor didactice existente la nivelul inspectoratului şcolar şi se distribuie pe unităţile de învăţământ, indiferent de numărul cadrelor didactice ale acestora.
(8) Un cadru didactic nu poate beneficia simultan de gradaţie de merit şi de salariu de merit.
(9) Ministerul Învăţământului elaborează metodologia şi criteriile de acordare a gradaţiei de merit şi a salariului de merit, consultând federaţiile sindicale din învăţământ recunoscute la nivel naţional.
(10) Personalul didactic din învăţământul preuniversitar, care are titlul ştiinţific de doctor, este remunerat cu 15% în plus la salariul de bază.
(11) Personalul didactic cu o vechime neîntreruptă în învăţământul de peste 10 ani beneficiază de un spor de stabilitate de 15% din salariul de bază, care face parte din acesta.
(12) Personalul didactic beneficiază de premii şi de alte drepturi băneşti prevăzute de lege şi de contractul colectiv de muncă.
(13) Personalul didactic beneficiază, la fiecare tranşă de vechime în învăţământ, de un spor de 3% din salariul de bază, pentru suprasolicitare neuropsihică. Acest spor se include în salariul de bază.
Art. 51. – (1) Salarizarea personalului de conducere, de îndrumare şi de control, prevăzut în Legea învăţământului nr. 84/1995, din unităţile de învăţământ, din inspectoratele şcolare şi din Ministerul Învăţământului se face prin salariul de bază al funcţiei didactice, gradului didactic şi vechimii recunoscute în învăţământ, la care se adaugă o indemnizaţie calculată la salariul de bază al funcţiei didactice, după cum urmează:

p. 15-25% pentru educatoarele, învăţătorii sau institutorii care îndeplinesc funcţia de director;

b) 20-25% pentru directorul adjunct de şcoală sau de liceu;

c) 25-35% pentru directorul de şcoală sau de liceu;

d) 30-40% pentru inspectorul şcolar de specialitate;

e) 25-30% pentru inspectorul şcolar;

f) 25-35% pentru directorul casei corpului didactic;

g) 35-45% pentru inspectorul şcolar general adjunct;

h) 45-55% pentru inspectorul şcolar general;

p. 45-50% pentru inspectorul principal de specialitate sau pentru funcţii echivalente în Ministerul Învăţământului;

j) 45-55% pentru inspectorul general sau pentru funcţii echivalente în Ministerul Învăţământului.
(2) Pentru funcţiile de conducere din unităţile conexe ale învăţământului preuniversitar se aplică, în mod corespunzător, procentele menţionate la alin. (1) lit. A)-c).
(3) Stabilirea diferenţiată a indemnizaţiei de conducere se face în baza unei metodologii aprobate de Ministerul Învăţământului. Indemnizaţia se revizuieşte, după caz, anual, în funcţie de performanţele manageriale evidenţiate prin evaluare obiectivă. Această indemnizaţie se include în salariul de bază.
(4) Personalul didactic de predare care îndeplineşte funcţia de diriginte, învăţătorii, institutorii şi educatoarele primesc o indemnizaţie de 10% din salariul de bază, cu excepţia situaţiilor prevăzute la art. 45 alin. (2) şi (3). Aceste indemnizaţii se includ în salariul de bază.
(5) Personalul didactic desemnat să conducă şi să realizeze practica pedagogică pentru pregătirea viitoarelor educatoare şi a viitorilor învăţători, institutori şi profesori beneficiază de un spor de 10-25% din salariul de bază al funcţiei, calculat în raport cu numărul elevilor sau al studenţilor practicanţi, potrivit regulamentului de practică pedagogică aprobat de Ministerul Învăţământului.
(6) Personalul didactic de predare beneficiază de o primă de instalare, o singură dată, la angajarea în învăţământ prin concurs, în primii 5 ani de la absolvirea studiilor. Cuantumul acestei prime se stabileşte potrivit legii.
(7) Şefii de catedră, de comisii şi de colective metodice, de cercuri pedagogice şi de consilii consultative de specialitate pot beneficia de sporuri băneşti, conform reglementărilor legale.
(8) Personalul didactic poate fi salarizat şi prin plata cu ora sau prin cumul, conform prevederilor art. 49 alin. (1). Calculul pentru plata cu ora sau prin cumul se face la norma didactică prevăzută la art. 43. Drepturile salariale provenite din cumul sau din plata cu ora, drepturile băneşti cuvenite pentru invenţii şi inovaţii, activităţi productive sau de altă natură, desfăşurate în interesul învăţământului, se defalcă, în vederea impunerii, pe lunile la care se referă, şi se impozitează distinct pentru fiecare activitate, separat de celelalte venituri.
(9) Posturile didactice vacante sau temporar vacante pot fi suplinite, prin cumul sau prin plata cu ora, de către personalul didactic existent, încadrat cu normă maximă, de către cadrele didactice pensionate, precum şi de specialişti din alte sectoare de activitate, în condiţiile prezentei legi.
(10) Personalul didactic de conducere din unităţile de învăţământ, degrevat parţial sau total de norma de predare, poate fi salarizat prin plata cu ora sau prin cumul, fără diminuarea obligaţiilor prevăzute în fişa postului, dar nu mai mult de 4-6 ore săptămânal.
(11) Liderii sindicatelor din învăţământ, cu drept de rezervare a catedrei, pot fi remuneraţi prin plata cu ora pentru efectuarea a maximum 4 ore săptămânal.
(12) Salarizarea activităţilor didactice care nu pot fi normate în posturi didactice se cuantifică în ore fizice şi se face prin plata cu ora, în condiţiile stabilite de Ministerul Învăţământului.
Art. 52. – (1) Evaluarea personalului didactic de predare, a celui auxiliar, de conducere, de îndrumare şi de control se face anual, conform fişei de evaluare elaborate de Ministerul Învăţământului.
(2) Fişa de evaluare, corelată cu fişa individuală a postului, se notează prin punctaj de la 1 la 100.
(3) Procedura de evaluare se declanşează prin autoevaluare, consemnată în fişa individuală a postului.
(4) Pentru personalul didactic de predare, fişa de evaluare, vizată, după caz, de către şeful de catedră sau de către responsabilul comisiei metodice şi de către directorul unităţii şcolare, este analizată în consiliul de administraţie, care, în prezenţa persoanei în cauză, decide asupra punctajului final.
(5) În fişa de evaluare se punctează şi activităţile realizate în afara fişei individuale a postului în domeniul învăţământului, precum şi alte activităţi solicitate de conducerea unităţii sau de organele ierarhic superioare.
(6) Fişa de evaluare constituie un document de bază pentru stabilirea drepturilor salariale, pentru promovare şi accesul la programele de perfecţionare.

TITLUL III
Învăţământul superior

CAPITOLUL I

Funcţiile didactice şi de cercetare.
Condiţiile pentru ocuparea acestora

Secţiunea 1

Funcţiile didactice şi de cercetare

Art. 53. – (1) Funcţiile didactice sunt: preparator universitar, asistent universitar, lector universitar/şef de lucrări, conferenţiar universitar, profesor universitar şi profesor universitar consultant.
(2) În învăţământul superior poate funcţiona personal didactic asociat pentru următoarele funcţii prevăzute la alin. (1): asistent universitar, lector universitar/şef de lucrări, conferenţiar universitar şi profesor universitar.
(3) Profesorii din învăţământul superior, pensionaţi pentru munca depusă şi limită de vârstă, pot continua, potrivit legii, unele activităţi didactice şi ştiinţifice, ca profesori consultanţi. Aceştia sunt atestaţi în această funcţie de senatele universitare.
(4) În raport cu necesităţile academice proprii, instituţiile de învăţământ superior pot chema la catedră specialişti cu valoare recunoscută în domeniu, din ţară sau din străinătate, în calitate de profesori asociaţi invitaţi, pe o durată determinată.
Art. 54. – (1) Personalul didactic prevăzut la art. 53 desfăşoară şi activitate de cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică, activitate de proiectare şi de creaţie artistică, potrivit specificului.
(2) În catedre, departamente, unităţi sau în centre de cercetare şi microproducţie pot funcţiona pe posturi distincte şi personal de cercetare, personal de cercetare asociat, inclusiv doctoranzi şi studenţi, precum şi alte categorii de personal, potrivit legii. Acestora li se întocmeşte, după caz, carnet de muncă.

Secţiunea a 2-a

Condiţiile pentru ocuparea funcţiilor didactice

Art. 55. – (1) Pentru ocuparea funcţiilor didactice menţionate la art. 53 se cere absolvirea cu diplomă de licenţă a unei instituţii de învăţământ superior sau cu diplomă echivalentă acesteia, ori a unei instituţii academice postuniversitare, cu îndeplinirea condiţiilor prevăzute la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.
(2) Pentru ocuparea funcţiilor didactice de profesor universitar şi de conferenţiar universitar, candidaţii trebuie să deţină titlul ştiinţific de doctor în ramura de ştiinţă corespunzătoare postului sau într-o ramură înrudită. Pentru ocuparea funcţiei didactice de lector universitar/şef de lucrări, candidaţii trebuie să fie doctori sau doctoranzi în ramura de ştiinţă corespunzătoare postului ori într-o ramură înrudită.
(3) Personalului didactic existent în învăţământul superior, cu o vechime efectivă la catedră de cel puţin 5 ani, i se consideră îndeplinite condiţiile cerute de art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.
(4) Pentru ocuparea funcţiei de preparator universitar, se cer îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (8).
(5) Pentru ocuparea funcţiei de asistent universitar, se cer îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (8), precum şi o vechime minimă la catedră de 2 ani în învăţământul superior sau în cercetarea ştiinţifică de profil, respectiv de 4 ani în învăţământul preuniversitar. Pentru candidaţii care provin din afara învăţământului sau a cercetării ştiinţifice, se cere o vechime de minimum 5 ani în profilul postului pentru care concurează.
(6) Pentru ocuparea funcţiei de lector universitar/şef de lucrări, se cer îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1), (2) şi (8), precum şi:

p. pentru candidaţii care provin din învăţământul superior sau din cercetarea ştiinţifică de profil, o vechime minimă de 6 ani sau de 4 ani, în cazul candidaţilor care deţin titlul de doctor;

b) pentru candidaţii care provin din învăţământul preuniversitar, o vechime minimă de 8 ani sau de 6 ani, în cazul candidaţilor care deţin titlul de doctor;

c) pentru candidaţii care provin din afara învăţământului sau a cercetării ştiinţifice, o vechime minimă de 10 ani sau de 8 ani, în cazul candidaţilor care deţin titlul de doctor.

(7) Pentru ocuparea funcţiei de conferenţiar universitar sau de profesor universitar se cer îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1), (2) şi (8), precum şi o vechime minimă la catedră de 9 ani în învăţământul superior sau în cercetarea ştiinţifică de profil. Pentru candidaţii care provin din afara învăţământului sau a cercetării ştiinţifice, se cere o vechime de cel puţin 15 ani de activitate în profilul postului pentru care concurează.
(8) Posturile didactice din învăţământul superior pot fi ocupate numai de cetăţeni români. Prin excepţie, aceste posturi pot fi ocupate cu contract de muncă pe o perioadă determinată şi de cetăţeni străini, în calitate de personal didactic asociat, conform legii.
(9) Candidatul la ocuparea unui post didactic cu predare în altă limbă decât cea în care şi-a făcut studiile superioare susţine proba practică sau, după caz, prelegerea publică în limba în care urmează să facă predarea. Această condiţie rămâne în vigoare şi în cazul în care un cadru didactic este propus, ulterior titularizării prin concurs, să desfăşoare activităţi didactice în altă limbă decât cea în care şi-a făcut studiile.
Art. 56. – (1) Candidatul pentru ocuparea unui post didactic de lector universitar/şef de lucrări, de conferenţiar universitar sau de profesor universitar, care provine din afara învăţământului superior, trebuie să facă dovada aptitudinilor didactice prin prelegere publică sau prin probe similare, după caz.
(2) Persoanele din învăţământul superior care îndeplinesc condiţiile prevăzute la alin. (1) şi la art. 55 alin. (1), (2) şi (8), cu o activitate deosebită în domeniul postului pentru care concurează, demonstrată prin lucrări de specialitate de valoare naţională şi internaţională, pot să se prezinte, cu aprobarea senatului universitar, la concursul pentru ocuparea unui post didactic în învăţământul superior, fără îndeplinirea condiţiilor de vechime stabilite la art. 55 alin. (6) sau (7), după caz.
Art. 57. – (1) În învăţământul superior medical, candidaţii la concursul pentru ocuparea postului de asistent universitar trebuie să aibă cel puţin titlul de medic rezident, cu o vechime de minimum 3 ani în specialitatea postului. Fac excepţie posturile de la disciplinele care nu au corespondent în reţeaua Ministerului Sănătăţii.
(2) În învăţământul superior medical, la disciplinele cu corespondenţă în reţeaua Ministerului Sănătăţii, candidaţii la concursul pentru ocuparea posturilor de şef de lucrări, de conferenţiar universitar sau de profesor universitar trebuie să aibă şi titlul de medic primar.

Secţiunea a 3-a

Ocuparea şi eliberarea posturilor didactice

Art. 58. – (1) Posturile didactice prevăzute la art. 53 alin. (1) se ocupă prin concurs organizat de instituţiile de învăţământ superior acreditate sau autorizate provizoriu. Concursul este valabil numai pentru instituţia de învăţământ superior respectivă.
(2) Concursul pentru ocuparea posturilor didactice are caracter deschis. La concurs se poate prezenta orice persoană care îndeplineşte condiţiile prevăzute de prezentul statut şi de Legea învăţământului nr. 84/1995.
(3) Comisiile de concurs sunt formate din personal didactic titular din instituţia respectivă sau din afara acesteia.
(4) Anunţarea publică a concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice vacante sau transformate se face, de către instituţia de învăţământ superior, în Monitorul Oficial al României şi cel puţin într-un ziar de circulaţie naţională, precum şi prin afişare la sediu, în cel mult 45 de zile de la data începerii semestrului universitar.

(5) Înscrierea la concurs se face în termen de 30 de zile de la data publicării postului în Monitorul Oficial al României.
(6) Probele de concurs şi conţinutul acestora sunt stabilite de catedre sau de departamente. Tematica probelor de concurs, metodologia şi programul desfăşurării acestuia se pun la dispoziţia candidaţilor o dată cu înscrierea la concurs.
(7) Dosarul de înscriere la concursul pentru ocuparea unui post didactic cuprinde obligatoriu următoarele:

p. cerere-tip de înscriere;

b) copii legalizate de pe diploma de bacalaureat sau echivalentă, de pe diploma de licenţă sau echivalentă, însoţite de foaia matricolă, precum şi o adeverinţă doveditoare a vechimii în muncă;

c) diploma de doctor în ramura de ştiinţă corespunzătoare postului, precum şi alte diplome sau titluri ştiinţifice ori academice, după caz;

d) curriculum vitae;

e) lista lucrărilor publicate, însoţită de câte un exemplar din titlurile reprezentative;

f) dovada îndeplinirii condiţiilor prevăzute la art. 55 şi 56, precum şi aprobarea senatului universitar, după caz;

g) alte materiale solicitate de senatul universitar sau prin reglementările Ministerului Învăţământului.
(8) Probele de concurs se programează şi se susţin o singură dată.
(9) Durata concursului şi finalizarea acestuia la nivelul comisiei de concurs se încadrează în 30 de zile de la data încheierii înscrierii.
(10) Finalizarea concursului la nivelul instituţiei de învăţământ superior este obligatorie în termen de 45 de zile de la depunerea raportului comisiei de concurs.
Art. 59. – (1) Concursul pentru ocuparea funcţiei de preparator universitar sau de asistent universitar constă în probe scrise, orale şi practice, specifice postului, stabilite conform art. 58 alin. (6).
(2) Comisia de concurs este formată din şeful catedrei sau din reprezentantul acestuia, în calitate de preşedinte, şi din 2 membri, având funcţia didactică de cel puţin lector universitar/şef de lucrări ori funcţii superioare din profilul postului.
(3) Comisia de concurs se propune de către şeful catedrei şi se aprobă de consiliul facultăţii.
(4) Rezultatul probelor de concurs se apreciază de către fiecare membru al comisiei prin note de la 10 la 1. Nota probei reprezintă media artimetică a acestora. Comisia întocmeşte, în termen de 5 zile de la susţinerea ultimei probe, un raport asupra desfăşurării concursului, cu concluzii de recomandare a candidatului care a obţinut cea mai mare medie. Pot fi recomandaţi candidaţii care au obţinut cel puţin media 8 şi nici o notă sub 7. Raportul se supune consiliului facultăţii, de către decan, care aprobă rezultatul concursului prin vot nominal deschis.
(5) Hotărârea consiliului facultăţii se supune validării senatului universitar, referitor la respectarea criteriilor şi a procedurii de concurs.
(6) Numirea pe postul de preparator universitar sau de asistent universitar se face prin decizia rectorului, începând cu prima zi a semestrului următor.
Art. 60. – (1) Concursul pentru ocuparea funcţiei de lector universitar/şef de lucrări constă în verificarea îndeplinirii condiţiilor necesare, prin analiza dosarului de înscriere, precum şi din susţinerea unei prelegeri publice, în prezenţa comisiei de concurs. Tema prelegerii se stabileşte de către comisie şi se anunţă candidatului cu 48 de ore înainte de susţinere.
(2) Comisia de concurs este formată din şeful catedrei sau al departamentului ori din reprezentantul acestuia, în calitate de preşedinte, şi din 3 membri specialişti în profilul postului, cu funcţie didactică de lector universitar/şef de lucrări, conferenţiar sau profesor universitar. Comisia de concurs se propune de către şeful catedrei, se aprobă de către consiliul facultăţii şi trebuie să includă cel puţin un conferenţiar sau un profesor.
(3) Aprecierea candidatului la concursul pentru ocuparea postului didactic de lector universitar/şef de lucrări se face prin punctaj, în baza unei grile, adaptată specificului catedrei sau departamentului şi aprobată de senatul universitar. În raportul comisiei se evaluează activitatea didactică şi ştiinţifică a candidatului, activitatea extradidactică în interesul învăţământului, precum şi aprecierea asupra prelegerii publice.
(4) Preşedintele comisiei de concurs prezintă raportul acesteia în consiliul facultăţii, nominalizând candidatul cu cele mai bune performanţe. Consiliul facultăţii aprobă rezultatul concursului prin vot nominal deschis.
(5) Hotărârea consiliului facultăţii se prezintă de către decan sau de un reprezentant al acestuia şi se supune de către rector confirmării senatului universitar cu privire la respectarea criteriilor şi procedurii de concurs, care se pronunţă prin vot nominal deschis.
(6) Numirea pe postul de lector universitar/şef de lucrări se face prin decizia rectorului, începând cu prima zi a semestrului următor. Numirea lectorului universitar/şefului de lucrări, care este doctorand, se face pentru o perioadă de 4 ani. Numirea devine definitivă, dacă în această perioadă lectorul universitar obţine titlul ştiinţific de doctor în specialitatea respectivă.
Art. 61. – (1) Concursul pentru ocuparea posturilor de conferenţiar universitar sau de profesor universitar constă în verificarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute de lege, prin analiza dosarului de înscriere la concurs, iar pentru cei care nu provin din învăţământul superior, şi din susţinerea unei prelegeri publice, în faţa studenţilor, în prezenţa comisiei de concurs. Tema prelegerii se stabileşte de către comisie şi se anunţă candidatului cu 48 de ore înainte de susţinere.
(2) Comisia de concurs este formată din decanul facultăţii sau un reprezentant al acestuia, membru în senatul universitar, în calitate de preşedinte, din 4 membri, dintre care cel puţin 2 din afara instituţiei de învăţământ superior respective. Comisia de concurs este alcătuită din conferenţiari universitari şi din profesori universitari, pentru postul de conferenţiar universitar, respectiv din profesori universitari, pentru postul de profesor universitar. Comisia de concurs se aprobă de către senatul universitar, la propunerea consiliului facultăţii.
(3) Aprecierea candidatului la concursul pentru ocuparea postului didactic de conferenţiar universitar sau de profesor universitar se face prin punctaj, în baza unei grile adaptate specificului catedrei sau departamentului, aprobată de senatul universitar. Raportul comisiei cuprinde evaluarea activităţii didactice şi a celei ştiinţifice a candidatului, activitatea extradidactică în interesul învăţământului, precum şi aprecierea asupra prelegerii publice.
(4) Preşedintele comisiei de concurs prezintă raportul acesteia în consiliul facultăţii, nominalizând candidatul cu cele mai bune performanţe. Consiliul facultăţii aprobă rezultatul concursului prin vot nominal deschis.
(5) Hotărârea consiliului facultăţii se prezintă de către decan sau de către un reprezentant al acestuia şi se supune de către rector validării senatului universitar cu privire la respectarea criteriilor şi a procedurii de concurs, care se pronunţă prin vot nominal deschis.
(6) Dosarul de concurs, împreună cu raportul comisiei şi cu documentele însoţitoare, se înaintează Consiliului Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare, care, pe baza analizei acestora, se pronunţă prin vot nominal deschis, în termen de cel mult 90 de zile. În cazul în care un conferenţiar universitar sau profesor universitar susţine concurs pentru un post didactic în aceeaşi specialitate şi pentru acelaşi titlu didactic, dobândit printr-un concurs anterior, nu mai este necesară confirmarea de către Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare.

(7) În urma ordinului emis de către ministrul învăţământului, numirea pe postul de conferenţiar universitar, respectiv de profesor universitar, se face prin decizia rectorului, începând cu prima zi a semestrului următor celui în care a avut loc validarea concursului în senatul universitar.
Art. 62. – (1) Contestaţiile se adresează, după caz, senatului universitar sau Ministerului Învăţământului, în termen de cel mult 10 zile, şi se soluţionează în termen de cel mult 60 de zile de la data expirării termenului de contestaţie.
(2) În cazul în care postul scos la concurs nu a fost ocupat, concursul poate fi reluat, cu respectarea procedurii complete.
Art. 63. – Funcţiile şi gradele de cercetător ştiinţific în reţeaua învăţământului superior se obţin potrivit reglementărilor legale în vigoare.
Art. 64. – (1) Profesorii universitari pensionaţi pot funcţiona în continuare în învăţământul superior, în calitate de profesori universitari consultanţi, la recomandarea catedrei, cu avizul consiliului facultăţii şi cu aprobarea senatului universitar, obţinute prin vot nominal deschis.
(2) Pot fi recomandaţi pentru ocuparea acestei funcţii profesorii universitari care, prin activitatea ştiinţifică şi pedagogică, s-au remarcat la nivel naţional şi internaţional.
(3) Atribuţiile profesorului universitar consultant sunt stabilite de catedră prin fişa individuală a postului.
Art. 65. – (1) Posturile didactice vacante pot fi ocupate temporar, cu reconfirmare anuală, de personal didactic titular din instituţia de învăţământ superior respectivă sau de personal didactic asociat, prin cumul sau prin plata cu ora.
(2) Ocuparea posturilor didactice vacante cu personal didactic asociat, din afara instituţiei de învăţământ superior, se face prin concurs, organizat la nivelul catedrei sau al departamentului, constând cel puţin în curriculum vitae şi interviu.
(3) Metodologia de concurs pentru ocuparea posturilor didactice vacante cu personal didactic asociat se aprobă de senatul universitar.
(4) Angajarea temporară a personalului didactic asociat se face prin decizie a rectorului.
Art. 66. – Angajarea specialiştilor cu valoare recunoscută în domeniu, din ţară sau din străinătate, în calitate de profesori asociaţi invitaţi, se avizează de consiliul departamentului sau al facultăţii şi se aprobă de senatul universitar.

CAPITOLUL II

Conducerea instituţiilor de învăţământ superior

Art. 67. – Structurile de conducere în instituţia de învăţământ superior sunt: senatul universitar, consiliul facultăţii, consiliul colegiului, consiliul departamentului şi biroul catedrei. Prin Carta universitară se pot înfiinţa şi alte organisme colective specializate.
Art. 68. – (1) Instituţia de învăţământ superior este condusă de senatul universitar, prezidat de rector. Fiecare facultate din structura instituţiei desemnează reprezentanţi în senatul universitar, cadre didactice, cercetători şi studenţi, potrivit legii şi Cartei universitare. Decanii facultăţilor, directorii de departamente şi de colegii, direct subordonate instituţiei de învăţământ superior, fac parte de drept din senatul universitar. La şedinţele senatului universitar pot participa, ca invitaţi ai biroului acestuia, reprezentanţi ai sindicatelor din instituţia respectivă, precum şi orice altă persoană din instituţie sau din afara acesteia.
(2) Conducerea operativă a instituţiei de învăţământ superior este asigurată de biroul senatului universitar, alcătuit din rector, în calitate de preşedinte, prorector/prorectori, secretar ştiinţific, director general administrativ şi dintr-un reprezentant al studenţilor sau al organizaţiilor studenţeşti legal constituite la nivel de institut, membru al senatului. Membrii biroului senatului universitar, cu excepţia directorului general administrativ, sunt aleşi pe funcţii de senatul universitar. Rectorul poate invita la şedinţa biroului decani, reprezentanţi ai sindicatelor şi ai asociaţiilor studenţeşti sau orice altă persoană din instituţie sau din afara acesteia. Prin Carta universitară, senatul universitar poate include în biroul său decani sau directori de departamente ori de colegii.
Art. 69. – (1) Facultatea este condusă de consiliul facultăţii, prezidat de decan. Consiliul este ales de comunitatea cadrelor didactice titulare, arondate facultăţii, şi a cercetătorilor ştiinţifici cu titlu de doctor din catedrele şi din departamentele subordonate facultăţii. În consiliul facultăţii, studenţii sunt reprezentaţi în proporţie de ¼ din numărul membrilor acestuia.
(2) În consiliul facultăţii pot fi alese persoane din toate categoriile de personal didactic titular şi de cercetare, cuprinse în statele de funcţii.
Art. 70. – Departamentul este condus de consiliu, prezidat de director. Modul de constituire a consiliului departamentului se stabileşte prin hotărâre a senatului universitar sau, după caz, a consiliului facultăţii. Aceleaşi prevederi se aplică şi unităţilor de cercetare, proiectare, microproducţie.
Art. 71. – Catedra, ca unitate structurală de bază a facultăţii sau a departamentului, funcţionează cu cel puţin 15 posturi didactice. Conducerea catedrei este asigurată de biroul catedrei, alcătuit din şeful de catedră şi din cel puţin 2 membri aleşi dintre cadrele didactice din catedra respectivă. Conducerea operativă revine şefului de catedră. Şeful unei catedre cu mai puţin de 12 posturi didactice ocupate cu personal didactic titular nu beneficiază de indemnizaţia prevăzută la art. 91 alin. (1) lit. A).
Art. 72. – (1) Structurile şi funcţiile de conducere din instituţia de învăţământ superior sunt alese prin vot secret pe o perioadă de 4 ani, conform Cartei universitare şi în condiţiile legii. Cadrele didactice din aceste structuri şi funcţii trebuie să fie titulare în instituţia de învăţământ superior respectivă.
Orice discriminare privind alegerea în structurile şi în funcţiile de conducere este interzisă. În cazul eliberării unui loc în funcţiile de conducere, se procedează la alegeri parţiale, potrivit Cartei universitare. Aceeaşi prevedere se aplică şi în situaţia descompletării cu mai mult de 1/3 a structurilor de conducere.
(2) Funcţiile de conducere de rector, de prorector, de decan, de prodecan, de director de departament, de director de colegiu sau de unitate de cercetare, proiectare, microproducţie şi de şef de catedră nu se cumulează. Aceste funcţii pot fi ocupate numai de profesori universitari sau de conferenţiari universitari titulari.
(3) O persoană nu poate ocupa funcţia de rector mai mult de două mandate succesive. Aceeaşi prevedere se aplică şi pentru funcţia de decan.
(4) Numărul de prorectori şi de prodecani din instituţiile de învăţământ superior de stat se stabileşte în funcţie de numărul de studenţi şi de domeniul de învăţământ, conform normelor unitare de structură, aprobate de ministrul învăţământului.
(5) Atribuţiile şi competenţele structurilor şi ale funcţiilor de conducere din învăţământul superior sunt stabilite prin Carta universitară a instituţiei, potrivit legii. Hotărârile senatelor universitare, ale consiliilor facultăţilor şi ale departamentelor, cu excepţia prevederilor de la art. 74 alin. (3), se iau cu votul majorităţii membrilor prezenţi, dacă numărul lor reprezintă cel puţin 2/3 din numărul total al membrilor. Membrii acestor structuri de conducere au drept de vot deliberativ egal.
Art. 73. – În senatele universitare şi în consiliile facultăţilor, la votul pentru ocuparea sau eliberarea posturilor didactice participă numai cadrele didactice.
Art. 74. – (1) Funcţiile de conducere din instituţia de învăţământ superior, cu excepţia rectorului, se confirmă de senatul universitar. Rectorul, ales de senatul universitar, se confirmă prin ordin al ministrului învăţământului. În caz de neconfirmare, se aplică în mod corespunzător prevederile alin. (3) din prezentul articol.
(2) Persoana aflată într-o funcţie de conducere poate fi revocată din funcţie prin procedura folosită pentru alegere, la iniţiativa unei treimi din numărul total al electorilor. Audierea persoanei respective este obligatorie.

(3) Ministrul învăţământului îl poate suspenda din funcţie pe rectorul unei instituţii de învăţământ superior de stat sau particulare, acreditate sau autorizate provizoriu. Suspendarea, temeinic justificată în scris, se aduce la cunoştinţă senatului universitar, care are obligaţia de a valida sau de a invalida această decizie în termen de 30 de zile. Se consideră invalidare, având drept consecinţă menţinerea persoanei respective în funcţia de rector, dacă votează împotriva suspendării cel puţin 2/3 din numărul total al membrilor senatului universitar. În caz contrar, se declanşează procedura de alegere a noului rector. Procedura de suspendare nu se poate declanşa în perioada vacanţelor universitare.
(4) Postul de director general administrativ se ocupă prin concurs, organizat de instituţia de învăţământ superior. Preşedintele comisiei de concurs este rectorul instituţiei. Din comisie face parte, în mod obligatoriu, un reprezentant al Ministerului Învăţământului. Validarea concursului se face de senatul universitar, iar numirea pe post, de către rector.

CAPITOLUL III

Perfecţionarea pregătirii personalului didactic şi didactic auxiliar

Art. 75. – Perfecţionarea pregătirii personalului didactic din învăţământul superior se realizează, în principal, prin formele prevăzute la art. 164 din Legea învăţământului nr. 84/1995:

p. programe de documentare şi schimburi de experienţă la nivel naţional şi internaţional;

b) programe de specializare şi de cooperare interuniversitară, în ţară şi în străinătate;

c) învăţământ postuniversitar, organizat potrivit legii;

d) □rogramme de cercetare ştiinţifică şi dezvoltare tehnologică, realizate în ţară sau prin cooperare internaţională;

e) inovare educaţională, creaţie ştiinţifică, tehnică şi artistică.

Art. 76. – Perfecţionarea pregătirii personalului didactic auxiliar se realizează în cadrul unui sistem de grade profesionale, pe baza unei metodologii specifice, aprobată de ministrul învăţământului. Formele de perfecţionare, prevăzute la art. 75, pot fi utilizate, după caz, şi pentru perfecţionarea personalului didactic auxiliar.

Art. 77. – Finanţarea activităţilor de perfecţionare a pregătirii personalului didactic şi didactic auxiliar din învăţământul superior de stat este asigurată de Ministerul Învăţământului prin bugetele repartizate instituţiilor de învăţământ. Fondurile repartizate pot fi suplimentate prin contribuţii ale agenţilor economici interesaţi, din fondurile unor organisme ştiinţifice, precum şi prin sponsorizări interne sau internaţionale, potrivit legii.

Art. 78. – Evaluarea activităţii de perfecţionare se face de către catedră, departament sau de alte structuri instituţionale, potrivit criteriilor stabilite în Carta universitară.

CAPITOLUL IV

Norma didactică şi condiţiile de salarizare a personalului didactic

Secţiunea 1

Norma didactică şi de cercetare

Art. 79. – (1) În atribuţiile personalului didactic din învăţământul superior intră:

p. activităţi didactice de predare, de seminarizare şi lucrări practice, de instruire practică şi de evaluare, conform planurilor de învăţământ şi programelor analitice;

b) activităţi de pregătire ştiinţifică şi metodică şi alte activităţi în interesul învăţământului;

c) activităţi de cercetare ştiinţifică, de dezvoltare tehnologică, activităţi de proiectare şi creaţie artistică, potrivit specificului.

(2) Activităţile corespunzătoare menţionate la alin. (1) sunt prevăzute în fişa postului, tipizată la nivel naţional. Fişa, elaborată de Ministerul Învăţământului împreună cu federaţiile sindicale din învăţământul superior, pe baza propunerilor senatelor universitare, constituie anexă la contractul colectiv de muncă.
(3) Fişa individuală a postului nominalizează activităţile din fişa tipizată, stabilite, cu acordul cadrului didactic, de catedră sau de către departament. Fişa individuală, revizuită în fiecare an universitar, constituie anexă la contractul individual de muncă.

Art. 80. – (1) Norma didactică, potrivit art. 79 alin. (1) lit. A), poate cuprinde:

p. activităţi de predare;

b) activităţi de seminar, proiecte de an, lucrări practice şi de laborator;

c) îndrumare de proiecte, de lucrări de licenţă şi de absolvire, de practică pedagogică, productivă şi de cercetare ştiinţifică;

d) îndrumarea doctoranzilor în stagiu;

e) conducere de disertaţii;

f) conducerea activităţilor didactico-artistice sau sportive;

g) activităţi de evaluare;

h) consultaţii, îndrumarea cercurilor ştiinţifice studenţeşti, a studenţilor în cadrul sistemului de credite transferabile, participarea la consilii şi în comisii în interesul învăţământului.

(2) Norma didactică săptămânală în învăţământul superior se cuantifică în ore convenţionale. Această normă este de cel mult 16 ore săptămânal, reprezentând activităţi prevăzute la alin. (1).
(3) Norma didactică se stabileşte conform planului de învăţământ şi se calculează ca normă medie săptămânală, indiferent de perioada anului universitar în care este efectuată. Norma medie săptămânală se stabileşte prin împărţirea numărului de ore convenţionale din fişa individuală a postului la numărul de săptămâni înscris în planul de învăţământ, pentru activitatea didactică de predare şi de seminarizare din întregul an universitar.
(4) Ora convenţională este ora didactică de seminar, de laborator, de lucrări practice sau de activităţi similare acestora, din învăţământul universitar.
(5) În învăţământul universitar, ora de curs reprezintă 2 ore convenţionale.
(6) În învăţământul postuniversitar, inclusiv în cel de perfecţionare a personalului didactic, precum şi în învăţământul universitar cu predare integrală în limbi de circulaţie internaţională, ora de curs reprezintă 2,5 ore convenţionale, iar ora de seminar sau de activităţi similare acesteia reprezintă 1,5 ore convenţionale. Pentru conducătorii de doctorat, se normează 0,5 ore convenţionale săptămânal, pentru fiecare doctorand în stagiu.
(7) Pentru cadrele didactice care desfăşoară activităţi în departamente sau în secţii cu predare într-o limbă de circulaţie internaţională, în învăţământul universitar, norma didactică se calculează potrivit alin. (6). Fac excepţie de la această prevedere cadrele didactice care predau o limbă de circulaţie internaţională, pentru care se aplică prevederile alin. (4) şi (5).

(8) În învăţământul postuniversitar medical, forma rezidenţiat, normarea personalului didactic se face în baza prevederilor art. 79 din Legea învăţământului nr. 84/1995.
(9) Activităţile de evaluare prevăzute la alin. (1) lit. G), cuprinse în norma didactică, se cuantifică în ore convenţionale, printr-o metodologie aprobată de senatul universitar, în funcţie de profil şi de specializare.
Art. 81. – (1) Norma didactică săptămânală medie, calculată în ore convenţionale, pentru activităţile prevăzute la art. 80 alin. (1) lit. A)-f) se stabileşte după cum urmează:

p. profesor universitar: 5-7 ore, dintre care cel puţin 4 ore convenţionale de curs;

b) conferenţiar universitar: 7-9 ore, dintre care cel puţin 4 ore convenţionale de curs;

c) lector universitar/şef de lucrări: 9-11 ore, dintre care cel puţin 2 ore convenţionale de curs;

d) asistent universitar: 10-11 ore, cuprinzând activităţi menţionate la art. 80 alin. (1) lit. b) şi c);

e) preparator universitar: 4-6 ore, cuprinzând activităţi menţionate la art. 80 alin. (1) lit. B) şi c); preparatorul universitar va efectua săptămânal 6 ore de asistenţă.
(2) Prin excepţie, norma personalului didactic prevăzut la alin. (1) lit. A)-c), care, datorită specificului disciplinelor, nu are în structura postului ore de curs, se majorează cu 2 ore convenţionale. Norma personalului didactic care nu desfăşoară activităţi de cercetare ştiinţifică sau echivalentă acesteia se majorează cu până la 4 ore convenţionale, fără a depăşi 15 ore convenţionale. Aceste excepţii se aprobă de consiliul facultăţii.
(3) Norma asistentului universitar cu titlul ştiinţific de doctor poate cuprinde, cel mult, 2 ore convenţionale de curs.
(4) În situaţia în care norma didactică nu poate fi alcătuită conform alin. (1)-(3), aceasta se completează cu activităţi de cercetare ştiinţifică, la propunerea şefului de catedră, cu acordul consiliului facultăţii. Diminuarea normei didactice este de cel mult ½ din norma respectivă, iar ora de cercetare este echivalentă cu 0,5 ore convenţionale. Cadrul didactic îşi menţine calitatea de titular în funcţia didactică obţinută prin concurs.
(5) Cadrele didactice titulare, a căror normă didactică nu poate fi constituită conform prevederilor alin. (1)-(4), pot fi trecute temporar, la cererea acestora, cu normă integrală de cercetare ştiinţifică finanţată de la bugetul de stat, în cadrul catedrei sau al departamentului, menţinându-şi calitatea de titular în funcţia didactică obţinută prin concurs. În această perioadă, cadrul didactic are obligaţiile personalului de cercetare din învăţământul superior.
(6) În limitele prevăzute de prezentul articol, senatul universitar stabileşte, diferenţiat, norma didactică efectivă, în funcţie de profil, specializare, ponderea disciplinelor în pregătirea de specialitate a studenţilor şi de dimensiunea formaţiunilor de studiu.
Art. 82. – Personalul didactic auxiliar din învăţământul superior desfăşoară activităţi specifice stabilite în fişa individuală a postului. Timpul săptămânal de lucru al acestuia este identic cu cel stabilit pentru personalul cu funcţii echivalente din celelalte sectoare bugetare, potrivit legii.
Art. 83. – Personalul de cercetare şi de proiectare din învăţământul superior desfăşoară activităţi specifice, stabilite în fişa individuală a postului de către conducerea catedrei sau a departamentului, cu acordul persoanei în cauză.
Art. 84. – (1) Statele de funcţii ale personalului didactic se întocmesc anual.
(2) Funcţiile didactice şi numărul posturilor se stabilesc ţinând seama de:

p. planurile de învăţământ;

b) formaţiunile de studiu;

c) normele didactice şi de cercetare.
(3) În statul de funcţii sunt înscrise, în ordine ierarhică, posturile didactice ocupate sau vacante, specificându-se funcţiile didactice corespunzătoare şi numărul săptămânal de ore convenţionale repartizate pe ore de curs, seminarii, laboratoare, lucrări practice sau proiecte, practica de specialitate şi activităţi echivalente acestora, la disciplinele din planul de învăţământ.
(4) Statele de funcţii se întocmesc la catedre sau la departamente, prin consultarea membrilor acestora, ca urmare a precizării sarcinilor didactice de către consiliul facultăţii. La catedrele sau la departamentele cu discipline la mai multe facultăţi sau colegii, statele de funcţii se completează pe baza notelor de comandă, avizate de conducerea instituţiei de învăţământ superior.
(5) Formaţiunile de studiu şi dimensiunile acestora se stabilesc de senatele universitare, la propunerea consiliilor facultăţilor, în următoarele condiţii:

p. în învăţământul universitar: grupa de studii cuprinde în medie 20 de studenţi, dar nu mai puţin de 13 şi nu mai mult de 25; subgrupa de studii pentru aplicaţii şi lucrări practice cuprinde în medie 10 studenţi, dar nu mai puţin de 7 şi nu mai mult de 13;

b) prin excepţie de la prevederile stabilite la lit. A), formaţiunile de studiu pentru practica pedagogică, învăţământul medical clinic, de artă, sportiv, precum şi pentru învăţământul postuniversitar pot fi mai mici, la propunerea senatelor universitare şi cu acordul Ministerului Învăţământului. Prevederea de mai sus se poate aplica şi la alte domenii, în funcţie de specific şi de situaţie;

c) la disciplinele opţionale şi facultative, formaţiunile de studiu cuprind cel puţin 5 studenţi.
(6) Statul de funcţii al personalului didactic se avizează de consiliul facultăţii şi se aprobă de senatul universitar.
Art. 85. – Posturile didactice rezervate, vacante ori temporar vacante sunt acoperite cu prioritate de personalul titular ori de personal didactic asociat, prin cumul sau prin plata cu ora, conform prezentei legi.

Secţiunea a 2-a

Condiţiile de salarizare a personalului didactic

Art. 86. – Salarizarea personalului didactic şi de cercetare din învăţământului superior se face în conformitate cu prevederile art. 48 din prezenta lege.
Art. 87. – (1) Salarizarea personalului didactic se stabileşte în raport cu:

p. funcţia didactică;

b) titlul ştiinţific;

c) norma didactică;

d) calitatea activităţii didactico-ştiinţifice stabilite pe baza procedurii de evaluare anuală;

e) vechimea recunoscută în învăţământ;

f) condiţiile specifice în care îşi desfăşoară activitatea.
(2) Cadrul didactic aflat în situaţiile prevăzute la art. 81 alin. (4) şi (5) este salarizat corespunzător postului deţinut ca titular.
Art. 88. – Salarizarea personalului de cercetare din instituţiile de învăţământ superior se stabileşte în raport cu:

p. funcţia de cercetare;

b) titlul ştiinţific;

c) calitatea activităţii de cercetare, stabilită pe baza procedurii de evaluare anuală;

d) vechimea recunoscută în cercetare;

e) contribuţia adusă în procesul de învăţământ;

f) aportul financiar şi material rezultat din activitatea proprie;

g) condiţiile specifice în care îşi desfăşoară activitatea.

Art. 89. – (1) Sporul de salariu prevăzut la art. 87 alin. (1) lit. F) şi la art. 88 lit. G) se atribuie personalului didactic şi de cercetare care desfăşoară activităţi în condiţii de risc, potrivit legii şi contractului colectiv de muncă, fără a depăşi 30% din salariul de bază şi care face parte din acesta.

(2) Drepturile şi obligaţiile referitoare la protecţia muncii, care revin personalului didactic, didactic auxiliar şi de cercetare, se stabilesc în cadrul contractelor colective de muncă dintre instituţiile de învăţământ superior şi sindicate sau reprezentanţii salariaţilor din instituţie, potrivit legii.

(3) Drepturile salariale provenite din cercetare ştiinţifică, proiectare, consultanţă, expertiză, invenţii şi inovaţii, precum şi din cumul sau plata cu ora, se defalcă, în vederea impunerii, pe lunile la care se referă, şi se impozitează distinct pentru fiecare activitate, separat de celelalte venituri.

Art. 90. – (1) Personalul didactic din învăţământul superior, inclusiv cel prevăzut la art. 81 alin. (4) şi (5), beneficiază de tranşele de vechime la salarizare, stabilite de lege, şi de două tranşe suplimentare care se acordă la 35 şi la peste 40 de ani de activitate în învăţământ.

(2) Coeficienţii de ierarhizare a salariilor de bază pentru vechimea în învăţământ de până la 30 de ani sunt cei prevăzuţi de legislaţia în vigoare.

(3) Pentru fiecare dintre tranşele suplimentare de vechime se acordă o creştere a coeficientului de ierarhizare de 1/20 din coeficientul de ierarhizare corespunzător tranşei anterioare de vechime.

(4) Personalul didactic din învăţământul superior beneficiază şi de prevederile art. 50 alin. (13).

(5) Personalul didactic şi de cercetare din învăţământul superior, care are titlul ştiinţific de doctor, beneficiază de prevederile art. 50 alin. (10).

(6) Personalul didactic din învăţământul superior, inclusiv cel prevăzut la art. 81 alin. (4) şi (5), cu performanţe deosebite în pregătirea studenţilor, în inovare didactică şi în cercetare ştiinţifică, precum şi cu o vechime de peste 15 ani în învăţământ, poate beneficia de gradaţia de merit, acordată prin concurs. Această gradaţie se acordă la 15% din numărul posturilor didactice existente la nivelul instituţiei de învăţământ superior, autorizate sau acreditate, şi reprezintă 20% din salariul de bază al persoanei îndreptăţite. Gradaţia de merit se include în salariul de bază.

(7) Proporţia de 15% prevăzută la alin. (6) se eşalonează în cote anuale de 5% în primii trei ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

(8) Atribuirea gradaţiei de merit se face prin concurs, care cuprinde următoarele faze:

p. candidatul întocmeşte şi depune, la conducerea catedrei sau a departamentului, raportul de autoevaluare a activităţii desfăşurate;

b) raportul de autoevaluare se supune dezbaterii catedrei sau departamentului, care formulează o apreciere sintetică asupra activităţii candidatului;

c) conducerea catedrei sau a departamentului înaintează consiliului facultăţii raportul de autoevaluare şi aprecierea sintetică; acesta analizează şi transmite senatului universitar lista candidaţilor recomandaţi, potrivit numărului de gradaţii de merit atribuite de către senat facultăţii respective;

d) senatul universitar analizează recomandările consiliilor facultăţilor şi hotărăşte acordarea gradaţiilor de merit;

e) rectorul emite decizie de acordare a gradaţiei de merit.

(9) Gradaţia de merit se acordă pe o perioadă de 3 ani. Personalul didactic care a beneficiat de gradaţia de merit poate participa din nou la concurs.

(10) Personalul didactic, didactic auxiliar, de cercetare şi de proiectare din învăţământul superior poate beneficia de salariu de merit, conform legii. Numărul salariilor de merit se calculează la totalul posturilor existente în instituţia de învăţământ superior, potrivit legislaţiei în vigoare.

(11) Un cadru didactic nu poate beneficia simultan de gradaţie de merit şi de salariu de merit.

(12) Art. 50 alin. (11) se aplică în mod corespunzător şi personalului din învăţământul superior.

Art. 91. – (1) Persoanele alese în funcţiile de conducere din învăţământul superior de stat beneficiază de indemnizaţie lunară de conducere, calculată în procente din salariul de bază al funcţiei de profesor universitar, cu vechime maximă, după cum urmează:

p. 10-15% pentru şef de catedră;

b) 15-20% pentru director de departament;

c) 10-15% pentru secretarul ştiinţific al consiliului facultăţii;

d) 15-20% pentru prodecan;

e) 20-30% pentru decan;

f) 20-25% pentru secretarul ştiinţific al senatului universitar;

g) 25-30% pentru prorector;

h) 35-45% pentru rector.

(2) Stabilirea cuantumului indemnizaţiilor între limitele prevăzute la alin. (1) se face în funcţie de specificul instituţiei de învăţământ superior, de numărul posturilor didactice şi de numărul studenţilor. Criteriile de diferenţiere între instituţiile de învăţământ superior, precum şi în interiorul acestora se stabilesc de Ministerul Învăţământului.

(3) Prin echivalare, pentru funcţiile din Ministerul Învăţământului se aplică în mod corespunzător prevederile alin. (1).

Art. 92. – Preparatorii şi asistenţii universitari beneficiază de primă de instalare o singură dată, la angajarea în învăţământ prin concurs, în primii 5 ani de la absolvirea studiilor. Cuantumul acestei prime se stabileşte potrivit legii.

Art. 93. – (1) Personalul didactic poate fi salarizat şi prin plata cu ora sau prin cumul. Calculul pentru plata cu ora sau prin cumul se face la norma didactică prevăzută la art. 81 alin. (1)-(5) la nivelul postului, cu respectarea drepturilor de vechime a persoanei în cauză, la care se adaugă şi sporurile cuvenite. Personalul didactic din învăţământul superior beneficiază de prevederile art. 51 alin. (8).

(2) Calculul salariului cuvenit pentru cumul se face, potrivit alin. (1), pe o durată de 10 luni din anul universitar.

(3) Cadrul didactic care efectuează ore din normele vacante trebuie să îndeplinească condiţiile minimale cerute de prezentul statut pentru activitatea respectivă.
(4) Personalul didactic din învăţământul de stat, precum şi cel al instituţiilor de învăţământ privat autorizate sau acreditate, poate îndeplini cel mult două norme didactice, cu acordul conducerii unităţii de învăţământ unde este titular cu carnet de muncă.
(5) Condiţiile pentru suplinire colegială se stabilesc în Carta universitară.
Art. 94. – (1) Numărul posturilor pentru personalul didactic auxiliar se stabileşte de senatul universitar, în funcţie de bugetul şi specificul instituţiei, al facultăţii, al specializării, al departamentului şi al catedrei. Nomenclatorul general de funcţii didactice auxiliare din învăţământul superior, precum şi nivelul studiilor cerute pentru aceste funcţii se elaborează de Ministerul Învăţământului, împreună cu Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale.
(2) Angajarea personalului didactic auxiliar se face prin concurs organizat de catedră, de facultate sau de departament, potrivit legii.
(3) Sarcinile personalului didactic auxiliar sunt stabilite în fişa individuală a postului, aprobată, după caz, de decan, de directorul departamentului sau de şeful catedrei, şi este anexă la contractul individual de muncă.
(4) Criteriile de salarizare a personalului didactic auxiliar sunt stabilite de Ministerul Învăţământului, cu consultarea sindicatelor recunoscute pe plan naţional. Senatele universitare pot stabili salarii diferenţiate, cu o creştere de până la 30% din salariul de bază prevăzut pentru funcţia respectivă, în funcţie de specificul activităţii desfăşurate şi de calitatea acesteia, cu respectarea contractului colectiv de muncă la nivel de instituţie.

TITLUL IV
Drepturile şi obligaţiile personalului didactic, de conducere, de îndrumare şi de control

CAPITOLUL I
Drepturile şi obligaţiile personalului didactic

Art. 95. – (1) Personalul didactic de la toate nivelurile învăţământului are drepturi şi obligaţii care decurg din legislaţia în vigoare, din prezentul statut, din Carta universitară, precum şi din prevederile contractului colectiv de muncă.
(2) Personalul didactic are obligaţii şi răspunderi de natură profesională, materială şi morală, care garantează realizarea procesului instructiv-educativ, conform legii.
Art. 96. – Libertatea iniţiativei profesionale a personalului didactic se referă, în principal, la:

p. conceperea activităţii profesionale şi realizarea obiectivelor instructiv-educative ale disciplinelor de învăţământ, prin metodologii care respectă principiile psihopedagogice;

b) utilizarea bazei materiale şi a resurselor învăţământului în scopul realizării obligaţiilor profesionale;

c) punerea în practică a ideilor novatoare pentru modernizarea procesului de învăţământ;

d) organizarea, cu elevii sau cu studenţii, a unor activităţi extraşcolare cu scop educativ sau de cercetare ştiinţifică;

e) colaborarea cu părinţii, prin lectorate, şi alte acţiuni colective cu caracter pedagogic;

f) înfiinţarea în unităţile şi în instituţiile de învăţământ a unor laboratoare, ateliere, cabinete, cluburi, cercuri, cenacluri, formaţii artistice şi sportive, publicaţii, conform legii şi Cartei universitare;

g) evaluarea performanţelor la învăţătură ale elevilor sau ale studenţilor în baza unui sistem validat şi potrivit conştiinţei proprii;

h) participarea la viaţa şcolară şi universitară, în toate compartimentele care vizează organizarea şi desfăşurarea procesului de învăţământ, conform Cartei universitare, deontologiei profesionale şi, după caz, contractului colectiv de muncă.
Art. 97. – (1) Cadrele didactice nu pot fi perturbate în timpul desfăşurării activităţii didactice de nici o autoritate şcolară sau publică.
(2) Înregistrarea magnetică sau prin procedee echivalente a activităţii didactice poate fi făcută numai cu acordul celui care o conduce.
(3) Multiplicarea, sub orice formă, a înregistrărilor activităţii didactice de către elevi, studenţi sau de către alte persoane este permisă numai cu acordul cadrului didactic respectiv.
Art. 98. – În spaţiile şcolare sau universitare, ori în vecinătatea acestora, cadrul didactic este protejat de către autorităţile responsabile cu ordinea publică. Protecţia se asigură împotriva persoanei sau grupului de persoane care aduce atingere demnităţii umane şi profesionale a cadrului didactic sau care împiedică exercitarea drepturilor şi a obligaţiilor sale. Protecţia este solicitată de persoana autorizată prin regulamentul şcolar, respectiv, prin Carta universitară.
Art. 99. – (1) Personalul didactic este încurajat să participe la viaţa socială şi publică, în beneficiul propriu, în interesul învăţământului şi al societăţii româneşti.
(2) Personalul didactic are dreptul să facă parte din asociaţii şi organizaţii sindicale, profesionale şi culturale, naţionale şi internaţionale, precum şi din organizaţii politice legal constituite, în conformitate cu prevederile legii.
(3) Personalul didactic poate exprima liber opinii profesionale în spaţiul şcolar sau universitar şi poate întreprinde acţiuni în nume propriu în afara acestui spaţiu, dacă acestea nu afectează prestigiul învăţământului şi demnitatea profesiei de educator.
Art. 100. – Cadrele didactice au obligaţia morală să-şi acorde respect reciproc şi sprijin în îndeplinirea obligaţiilor profesionale.
Art. 101. – (1) Cadrele didactice titulare, alese în Parlament, numite în Guvern sau îndeplinind funcţii de specialitate specifice în aparatul Parlamentului, al Preşedinţiei, al Guvernului şi în Ministerul Învăţământului, precum şi cele alese de Parlament în organismele centrale ale statului au drept de rezervare a postului didactic sau a catedrei pe perioada în care îndeplinesc aceste funcţii.
(2) Prevederile alin. (1) se aplică şi cadrelor didactice titulare care îndeplinesc funcţia de prefect, subprefect, preşedinte şi vicepreşedinte al consiliului judeţean, primar, viceprimar, precum şi cadrelor didactice trecute în funcţii de conducere, de îndrumare şi de control în sistemul de învăţământ, de cultură, de tineret şi sport. De aceleaşi drepturi beneficiază şi personalul de conducere şi de specialitate de la casa corpului didactic, precum şi cadrele didactice titulare numite ca personal de conducere sau în funcţii de specialitate specifice la comisiile şi agenţiile din subordinea Preşedinţiei, a Parlamentului sau a Guvernului.
(3) Liderii sindicatelor din învăţământ au dreptul de rezervare a catedrei sau a postului, conform Legii cu privire la sindicate şi contractului colectiv de muncă la nivel de ramură.
(4) De prevederile alin. (1) beneficiază şi personalul didactic trimis în străinătate cu misiuni de stat, cel care lucrează în organisme internaţionale, precum şi însoţitorii acestora, dacă sunt cadre didactice titulare.

(5) Personalului didactic titular, solicitat în străinătate pentru predare, cercetare, activitate artistică sau sportivă, pe bază de contract, ca urmare a unor acorduri, convenţii guvernamentale, interuniversitare sau între instituţii, ori trimis pentru specializare, i se rezervă postul didactic sau catedra, pentru perioada respectivă.
(6) Perioada de rezervare a postului didactic sau a catedrei, în condiţiile prezentului articol, se consideră vechime la catedră.
Art. 102. – (1) Personalul didactic titular, care din proprie iniţiativă solicită să se specializeze sau să participe la cercetare ştiinţifică în ţară sau în străinătate, are dreptul la concedii fără plată. Durata totală a acestora nu poate depăşi 3 ani într-un interval de 7 ani. Aprobările în aceste situaţii sunt de competenţa conducerii instituţiei de învăţământ superior sau, după caz, a inspectoratului şcolar, dacă se face dovada activităţii respective.
(2) Personalul didactic titular poate beneficia de concediu fără plată pe timp de un an şcolar sau universitar, o dată la 10 ani, cu aprobarea instituţiei de învăţământ superior sau, după caz, a inspectoratului şcolar, cu rezervarea catedrei pe perioada respectivă.
(3) Personalul didactic, care se află în situaţia prevăzută la alin. (1), beneficiază de prevederile art. 101 alin. (6). Personalul didactic aflat în condiţiile alin. (2) nu beneficiază de prevederile art. 101 alin. (6), cu excepţia celui care a desfăşurat activităţi de învăţământ sau în interesul învăţământului.
Art. 103. – Cadrele didactice beneficiază de dreptul la concediu astfel:

p. concediul anual cu plată, în perioada vacanţelor şcolare, respectiv universitare, cu o durată de cel puţin 62 de zile, exclusiv duminicile şi sărbătorile legale; în cazuri bine justificate, conducerea instituţiei de învăţământ poate întrerupe concediul legal, persoanele în cauză urmând a fi remunerate pentru munca depusă; normele metodologice referitoare la efectuarea concediului legal vor fi elaborate de Ministerul Învăţământului împreună cu sindicatele recunoscute pe plan naţional;

b) perioadele de efectuare a concediului de odihnă pentru fiecare cadru didactic se stabilesc de către consiliul de administraţie sau senatul universităţii şi de sindicatele de la nivelul unităţilor şcolare sau universitare, în funcţie de interesul învăţământului şi al celui în cauză;

c) 12 luni de concediu plătit, la fiecare 7 ani de predare efectivă la catedră, pentru conferenţiarii şi profesorii universitari care finalizează cercetări, tratate, studii cuprinse în programele de cercetare ale instituţiilor de învăţământ superior; eşalonarea efectuării acestui concediu este aprobată de senatul unversitar;

d) 6 luni de concediu plătit, o singură dată, pentru cadrele didactice aflate la catedră, care redactează teza de doctorat sau lucrări în interesul învăţământului pe bază de contract de cercetare sau de editare, cu aprobarea senatului universitar, respectiv a consiliului de administraţie al inspectoratului şcolar;

e) neefectuarea concediului anual dă dreptul la efectuarea concediului restant în vacanţele anului şcolar sau universitar următor;

f) personalul de cercetare şi personalul didactic auxiliar din învăţământ beneficiază de concediu de odihnă stabilit prin lege, la care se adaugă un supliment de până la 10 zile lucrătoare, în funcţie de calitatea activităţii desfăşurate; pentru personalul didactic auxiliar, acesta se efectuează în afara perioadelor de activitate didactică;

g) personalul didactic aflat în situaţiile prevăzute la lit. C) şi d) nu poate fi încadrat în activităţi de cumul sau plata cu ora.
Art. 104. – (1) Cadrele didactice titulare care funcţionează în mediul rural şi îşi stabilesc domiciliul în localitatea respectivă pot beneficia, la cerere, de 0,1-1 ha pământ în folosinţă. Acestora li se asigură locuinţă de către administraţia locală pentru perioada de timp cât lucrează în acea localitate.
(2) Personalul didactic titular, în vârstă de până la 35 de ani, va fi sprijinit, după caz, în construirea locuinţei proprietate personală, în localitatea rurală unde este titular, cu acordarea de credite pe termen lung, cu dobândă minimă, în condiţiile legii.
(3) Personalului didactic titular din mediul rural, care nu dispune de locuinţă şi căruia nu i se poate oferi locuinţă corespunzătoare în localitatea unde are postul didactic, i se vor deconta de către administraţia locală cheltuielile pe mijloacele de transport în comun, la şi de la locul de muncă.
(4) Instituţiile de învăţământ superior pot asigura, integral sau parţial, din surse proprii, transportul şi cazarea cadrelor didactice care domiciliază în alte localităţi.
Art. 105. – (1) Personalul din învăţământ beneficiază de asistenţă medicală în cabinete medicale şi psihologice şcolare sau în policlinici şi unităţi spitaliceşti stabilite prin protocol încheiat între Ministerul Învăţământului şi Ministerul Sănătăţii.
(2) Personalul didactic şi didactic auxiliar din învăţământ beneficiază de o compensaţie de la bugetul asigurărilor sociale de 50% din valoarea transportului, a cazării, a mesei şi a tratamentului în bazele de odihnă şi de tratament ale învăţământului şi ale sindicatelor, precum şi în alte spaţii contractate de Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale. Contractele colective de muncă pot cuprinde compensări din alte surse referitoare la cheltuielile menţionate anterior.
Art. 106. – (1) Personalul didactic are dreptul la întreruperea activităţii didactice, cu rezervarea postului sau a catedrei, pentru creşterea şi îngrijirea copilului în vârstă de până la 3 ani. De acest drept poate beneficia numai unul dintre părinţi sau susţinătorii legali.
(2) În caz de deces al unui cadru didactic sau didactic auxiliar, cuantumul ajutorului acordat celor îndreptăţiţi este de cinci salarii ale persoanei decedate, din bugetul asigurărilor sociale.
Art. 107. – (1) Personalul didactic, didactic auxiliar şi personalul de cercetare integrat în catedre, trimis de unitatea sau de instituţia de învăţământ la activităţi de perfecţionare sau la manifestări ştiinţifice, beneficiază de drepturile prevăzute de lege pentru personalul aflat în deplasare, precum şi de plata taxei de participare, în limita fondurilor bugetare alocate acestor activităţi şi din alte surse, inclusiv din contracte de cercetare ştiinţifică sau sponsorizări.
(2) Personalul didactic şi personalul de cercetare integrat în catedre beneficiază, în limita fondurilor alocate prin buget sau din fonduri extrabugetare, inclusiv prin contractele de cercetare ştiinţifică sau sponsorizări, de acoperirea integrală sau parţială a cheltuielilor de deplasare şi de participare la manifestări ştiinţifice organizate în străinătate, cu aprobarea consiliului de administraţie al inspectoratului şcolar, respectiv al biroului senatului universitar.
(3) Personalul prevăzut la alin. (1) şi (2) va înainta instituţiei de învăţământ, respectiv unităţii, în termenul prevăzut de regulament sau de Carta universitară, propuneri de valorificare a rezultatelor acţiunii pentru care a primit aprobarea de deplasare.
(4) Personalul didactic beneficiază de reducere cu 50%, pentru 6 călătorii pe an dus-întors, pe mijloacele de transport feroviar, pe liniile interne.

(5) Personalul didactic care se deplasează în condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (2) beneficiază de reducere cu 50% pe mijloacele de transport interne.
Art. 108. – (1) Cadrele didactice şi copiii acestora în vârstă de până la 14 ani, care însoţesc preşcolari, elevi sau studenţi în tabere şi excursii, beneficiază de gratuitate privind transportul, cazarea şi masa, în condiţiile legii.
(2) Copiii personalului didactic sunt scutiţi de plata taxelor de înscriere la concursurile de admitere în învăţământul superior şi beneficiază de gratuitate la cazarea în cămine şi internate.
(3) Unităţile şi instituţiile de învăţământ, precum şi organizaţiile profesionale şi sindicale ale cadrelor didactice beneficiază de gratuitate pentru corespondenţa oficială şi expedierea de materiale ştiinţifice şi metodice.

CAPITOLUL II

Drepturile şi obligaţiile personalului de conducere, de îndrumare şi de control din învăţământul preuniversitar

Art. 109. – (1) Directorul este conducătorul unităţii şcolare şi o reprezintă în relaţiile cu persoanele juridice şi fizice, inclusiv cu administraţia şi comunitatea locală.
(2) Directorul îşi desfăşoară activitatea sub îndrumarea şi controlul inspectoratului şcolar, faţă de care este subordonat.
(3) Directorul este preşedintele consiliului profesoral şi al consiliului de administraţie, în faţa cărora prezintă rapoarte trimestriale şi anuale.
(4) Deciziile directorului se iau în concordanţă cu hotărârile consiliului profesoral şi cu cele ale consiliului de administraţie, potrivit regulamentelor de funcţionare a acestor consilii şi Legii învăţământului nr. 84/1995.
(5) Contractul managerial, deciziile directorului, precum şi rapoartele trimestriale şi anuale sunt publice.
(6) Directorul coordonează şi răspunde de întreaga activitate de învăţământ şi, după caz, de activitatea unităţii subordonate, în faţa consiliului profesoral, a consiliului de administraţie şi a autorităţilor şcolare supraordonate.
(7) Directorul proiectează şi coordonează activitatea de dezvoltare a resurselor umane din unitatea şcolară respectivă şi, după caz, din unităţile subordonate.
(8) Directorul coordonează utilizarea raţională şi eficientă a bazei materiale şi financiare a unităţii, asigură dezvoltarea şi modernizarea acesteia.
(9) În comunele şi oraşele mici, cu mai multe unităţi şcolare, directorul uneia dintre acestea poate primi din partea inspectoratului şcolar atribuţii de coordonare a unor activităţi din cadrul celorlalte şcoli.
Art. 110. – (1) Directorul adjunct îndeplineşte atribuţiile delegate de către director pe perioade determinate sau pe cele stabilite prin regulamentul de organizare şi de funcţionare a unităţii respective.
(2) Directorul adjunct îşi desfăşoară activitatea în subordinea directorului şi răspunde în faţa acestuia, precum şi a consiliului profesoral, a consiliului de administraţie şi a organelor de control, pentru activitatea proprie, conform fişei postului.
Art. 111. – (1) Funcţia de inspecţie şcolară este asigurată de corpul inspectorilor şcolari ai inspectoratului şcolar şi de cel al Ministerului Învăţământului şi vizează:

p. realizarea inspecţiei şcolare generale, pe obiective, şi a inspecţiei de specialitate;

b) evaluarea procesului de învăţământ, precum şi a activităţilor auxiliare şi extraşcolare;

c) efectuarea analizei de diagnoză şi stabilirea prognozei resurselor umane şi materiale specifice;

d) evaluarea activităţilor de perfecţionare a pregătirii de specialitate, metodice şi psihopedagogice;

e) evaluarea îndeplinirii contractului de management al directorului unităţii şcolare.
(2) Constatările şi aprecierile inspecţiei şcolare în unităţile de învăţământ se consemnează în documente de inspecţie, potrivit regulamentului de organizare şi funcţionare a inspecţiei şcoalare, elaborat de Ministerul Învăţământului. Aceste documente se aduc la cunoştinţă personalului didactic din unitatea respectivă.
(3) Procesele-verbale consemnate de inspectorii şcolari în registrele unice de inspecţie sunt considerate documente oficiale, cu toate consecinţele prevăzute de lege.
(4) Inspecţia şcolară se finalizează, periodic, cu studii de diagnoză şi de prognoză asupra stării învăţământului, cu concluzii şi propuneri pentru executiv şi legislativ.
(5) Inspectorii şcolari îşi desfăşoară activitatea pe baza regulamentului de inspecţie şcolară şi a normelor metodologice, potrivit conştiinţei profesionale proprii.
(6) Drepturile inspectorilor de la inspectoratele şcolare şi din Ministerul Învăţământului sunt cele stabilite în titlul IV cap. I din prezenta lege, precum şi cele care decurg din regulamentele proprii de organizare şi funcţionare, conform legii.

TITLUL V

Distincţii şi premii

Art. 112. – (1) Personalul didactic titular cu rezultate excelente în activitatea didactică, educativă şi ştiinţifică poate primi decoraţii, ordine, medalii, titluri, precum şi premii, potrivit legii.
(2) Ordinele şi medaliile care pot fi conferite personalului didactic sunt:

p. Ordinul Spiru Haret, clasele Comandor, Cavaler şi Ofiţer; ordinul se acordă personalului didactic din învăţământul preuniversitar;

b) Ordinul Alma Mater, clasele Comandor, Cavaler şi Ofiţer; ordinul se acordă personalului didactic şi de cercetare din învăţământul superior;

c) Medalia Membru de onoare al corpului didactic; medalia se acordă cadrelor didactice pensionabile, cu activitate deosebită în învăţământ.
Art. 113. – În afara distincţiilor prevăzute la art. 112, ministrul învăţământului este autorizat să acorde personalului didactic şi de cercetare din învăţământ următoarele distincţii şi premii:

p. Adresă de mulţumire publică;

b) Diploma Gheorghe Lazăr, clasele I, a II-a şi a III-a, cu acordarea unui premiu de 20%, 15%, respectiv 10% din suma salariilor de bază primite în ultimele 12 luni; diploma se acordă personalului didactic din învăţământul preuniversitar;

c) Diploma Titu Maiorescu, clasele I, a II-a şi a III-a, cu acordarea unui premiu de 25%, 20%, respectiv 15% din suma salariilor de bază primite în ultimele 12 luni; diploma se acordă personalului didactic şi de cercetare din învăţământul superior;

d) Diploma Alexandru Rosetti, clasele I, a II-a şi a III-a, cu acordarea unui premiu de 25%, 20%, respectiv 15% din suma salariilor de bază primite în ultimele 12 luni; diploma se acordă bibliotecarilor din învăţământul superior.

e) Diploma de excelenţă se acordă cadrelor didactice pensionate sau pensionabile, cu activitate deosebită în învăţământ; diploma este însoţită de un premiu de 20% din suma salariilor de bază primite în ultimele 12 luni.
Art. 114. – Distincţiile şi premiile prevăzute la art. 113 din prezenta lege se acordă în baza unui regulament aprobat de ministrul învăţământului.

TITLUL VI

Răspunderea disciplinară şi materială a personalului didactic, didactic auxiliar, a personalului de conducere, de îndrumare şi de control

Art. 115. – Personalul didactic de predare, personalul didactic auxiliar, precum şi cel de conducere, de îndrumare şi de control din învăţământ răspund disciplinar pentru încălcarea îndatoririlor ce le revin potrivit contractului individual de muncă, precum şi pentru încălcarea normelor de comportare care dăunează interesului învăţământului şi prestigiului instituţiei.
Art. 116. – Sancţiunile disciplinare, care se pot aplica personalului prevăzut la art. 115, în raport cu gravitatea abaterilor, sunt:

p. observaţie scrisă;

b) avertisment;

c) diminuarea salariului de bază, cumulat, când este cazul, cu indemnizaţia de conducere, de îndrumare şi de control, cu până la 15%, pe o perioadă de 1-6 luni;

d) suspendarea, pe o perioadă de până la 3 ani, a dreptului de înscriere la un concurs pentru ocuparea unei funcţii didactice superioare sau pentru obţinerea gradelor didactice ori a unei funcţii de conducere, de îndrumare şi de control;

e) destituirea din funcţia de conducere, de îndrumare şi de control din învăţământ;

f) desfacerea disciplinară a contractului de muncă.
Art. 117. – (1) În unităţile învăţământului preuniversitar, propunerea de sancţionare se face de către director sau de cel puţin 1/3 din numărul total al membrilor consiliului de administraţie ori ai consiliului profesoral. Acelaşi drept îl au şi organele ierarhic superioare.
(2) Pentru personalul de conducere, de îndrumare şi de control din inspectoratele şcolare şi din unităţile din subordine, propunerea de sancţionare se face de inspectorul şcolar general sau de cel puţin 1/3 din numărul total al membrilor consiliului de administraţie. Acelaşi drept îl au şi organele ierarhic superioare.
(3) Pentru personalul din Ministerul Învăţământului prevăzut la art. 25 lit. B), precum şi pentru cel din unităţile direct subordonate, propunerea de sancţionare se face, după caz, de către ministrul învăţământului, secretarul de stat sau şeful ierarhic al persoanei în cauză.
Art. 118. – În instituţiile de învăţământ superior, propunerea de sancţionare se face de către şeful de catedră, directorul de departament sau de unitatea de cercetare, de proiectare, microproducţie, de către decan sau rector, ori de către cel puţin 1/3 din numărul total al membrilor catedrei, ai departamentului ori ai structurilor de conducere.
Art. 119. – (1) Sancţiunea disciplinară se aplică numai după efectuarea cercetării faptei sesizate în scris, audierea celui în cauză şi verificarea susţinerilor făcute de acesta, în apărare.
(2) Pentru cercetarea abaterilor săvârşite de personalul didactic prevăzut la art. 115 se constituie comisii formate din 3-5 membri, dintre care unul reprezintă organizaţia sindicală din care face parte persoana aflată în discuţie sau un reprezentant al salariaţilor, iar ceilalţi sunt cadre didactice care au funcţia didactică cel puţin egală cu a celui care a săvârşit abaterea. În comisiile de cercetare a abaterilor personalului didactic din învăţământul preuniversitar pot fi incluşi şi inspectori şcolari.
(3) Comisiile de cercetare sunt numite de:

p. consiliul profesoral al unităţii respective, pentru învăţământul preuniversitar;

b) consiliul facultăţii sau consiliul departamentului, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. A) şi b);

c) senatul universitar, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. C)-f);

d) consiliul de administraţie al inspectoratului şcolar, pentru aparatul propriu şi pentru conducerile unităţilor direct subordonate;

e) ministrul învăţământului, pentru funcţiile prevăzute la art. 25 lit. B) şi pentru conducerile unităţilor direct subordonate.
Art. 120. – În cadrul cercetării abaterii prezumate se stabilesc faptele şi urmările acestora, împrejurările în care au fost săvârşite, existenţa sau inexistenţa vinovăţiei, precum şi orice alte date concludente. Audierea celui cercetat şi verificarea apărării acestuia sunt obligatorii. Refuzul celui cercetat de a se prezenta la audiere, deşi a fost înştiinţat în scris cu minimum 48 de ore înainte, precum şi de a da declaraţii scrise se constată prin proces-verbal şi nu împiedică finalizarea cercetării. Cadrul didactic cercetat are dreptul să cunoască toate actele cercetării şi să-şi producă probe în apărare.
Art. 121. – Normele privind componenţa, organizarea şi funcţionarea, precum şi atribuţiile colegiului de disciplină de pe lângă inspectoratul şcolar, ale colegiului central de disciplină al Ministerului Învăţământului, ale colegiului de onoare al instituţiei de învăţământ superior şi ale colegiului central de onoare al Ministerului Învăţământului se stabilesc prin regulament aprobat prin ordin al ministrului învăţământului.
Art. 122. – (1) Cercetarea propunerii de sancţionare şi comunicarea deciziei se fac în termen de cel mult 30 de zile de la data constatării abaterii, consemnată în condica de inspecţii sau la registratura generală a unităţii şcolare ori a instituţiei de învăţământ superior, după caz. Persoanei nevinovate i se comunică în scris inexistenţa faptelor pentru care a fost cercetată.
(2) În învăţământul preuniversitar, persoanele sancţionate au dreptul de a contesta, în termen de 15 zile de la comunicare, decizia respectivă la colegiul de disciplină de pe lângă inspectoratul şcolar, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. A)-c), şi la colegiul central de disciplină al Ministerului Învăţământului, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. D)-f).
(3) În învăţământul superior, persoanele sancţionate au dreptul de a contesta, în termen de 15 zile de la comunicare, decizia respectivă, la colegiul de onoare al instituţiei, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. A)-d), şi la colegiul central de onoare al Ministerului Învăţământului, pentru sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. E)-f).
(4) Hotărârea acestor colegii se comunică persoanei în cauză în termen de 20 de zile de la sesizare.
(5) Dreptul persoanei sancţionate de a se adresa instanţelor judecătoreşti este garantat.
Art. 123. – (1) Sancţiunea se stabileşte, pe baza raportului comisiei de cercetare, de către autoritatea prevăzută la art. 119 alin. (3), care a numit această comisie.

(2) În învăţământul preuniversitar, sancţiunile prevăzute la art. 116 lit. A)-c) se comunică celui în cauză, printr-o decizie scrisă, de către directorul unităţii de învăţământ, iar cele de la art. 116 lit. D)-f), de către inspectorul şcolar general.
(3) Sancţiunile prevăzute la art. 116, aplicate personalului de conducere, de îndrumare şi de control, se comunică acestuia de autoritatea care a făcut numirea în funcţie.
(4) În învăţământul superior, sancţiunile prevăzute la art. 116 se comunică, în scris, personalului didactic, personalului de cercetare şi personalului didactic auxiliar din subordine, de către:

p. şeful de catedră, pentru sancţiunea de la lit. A);

b) decan sau director, pentru sancţiunile prevăzute la lit. A)-c);

c) rector, pentru sancţiunile de la lit. A)-f).
(5) Pentru funcţiile de conducere eligibile din instituţiile de învăţământ superior se aplică, fără drept de contestaţie, prevederile art. 74 alin. (2) şi (3).
Art. 124. – În cazul în care cel sancţionat nu a mai săvârşit abateri disciplinare în cursul unui an de la aplicarea sancţiunii, îmbunătăţindu-şi activitatea şi comportamentul, autoritatea care a aplicat sancţiunea prevăzută la art. 116 lit. A)-c) poate dispune ridicarea şi radierea sancţiunii, făcându-se menţiunea corespunzătoare în statul personal de serviciu al celui în cauză.
Art. 125. – Răspunderea materială a personalului didactic prevăzut la art. 115 se stabileşte potrivit legislaţiei muncii. Decizia de imputare, precum şi celelalte acte pentru recuperarea pagubelor şi a prejudiciilor se fac de către conducerea unităţii sau a instituţiei cu personalitate juridică al cărei salariat este cel în cauză, în afară de cazurile când, prin lege, se dispune altfel.

TITLUL VII

Pensionarea personalului didactic

Art. 126. – (1) Personalul didactic beneficiază de pensie pentru munca depusă şi limită de vârstă, de pensie pentru pierderea capacităţii de muncă, de pensie suplimentară şi de alte drepturi de asigurări sociale, în condiţiile legii.
(2) Membrii de familie pot beneficia, în condiţiile legii, de pensie de urmaş.
Art. 127. – (1) Personalul didactic poate fi pensionat numai la data încheierii anului şcolar sau universitar.
(2) Pentru motive temeinice, pensionarea personalului didactic se poate face şi în timpul anului şcolar sau universitar, cu aprobarea inspectoratului şcolar, respectiv a senatului universitar.
(3) Personalul didactic poate fi pensionat, la cerere, cu 3 ani înainte de limitele de vârstă prevăzute de legislaţia în vigoare, dacă are o vechime în învăţământ de cel puţin 25 de ani femeile, respectiv 30 de ani bărbaţii.
(4) Cadrele didactice pensionate pot desfăşura activităţi didactice, salarizate prin cumul sau prin plata cu ora, după împlinirea vârstei de pensionare.
Art. 128. – Personalul didactic din învăţământul preuniversitar de stat, cu gradul didactic I sau cu titlul ştiinţific de doctor, care dovedeşte competenţă profesională deosebită, poate fi menţinut ca titular în funcţia didactică până la 3 ani peste vârsta de pensionare la cerere, cu avizul consiliului profesoral al unităţii de învăţământ, exprimat în urma votului nominal deschis şi cu aprobarea anuală a inspectoratului şcolar.
Art. 129. – (1) Profesorii universitari şi conferenţiarii universitari cu titlul ştiinţific de doctor pot rămâne în activitate până la vârsta de 65 de ani.
(2) La împlinirea vârstei de pensionare, profesorii universitari şi conferenţiarii universitari cu titlul ştiinţific de doctor, cu excepţiile prevăzute în titlul VIII – Dispoziţii tranzitorii şi finale, care dovedesc competenţă profesională deosebită, pot fi menţinuţi ca titulari în funcţia didactică, la cerere, cu acordul consiliului facultăţii şi cu aprobarea anuală a senatului universitar, prin vot nominal deschis, până la împlinirea vârstei de 70 de ani.
Art. 130. – Personalul didactic care a desfăşurat activităţi didactice în condiţiile stabilite la art. 128 şi 129 beneficiază de o recalculare suplimentară a pensiei, potrivit legii.

TITLUL VIII

Dispoziţii tranzitorii şi finale

Art. 131. – Personalului didactic titular în învăţământ i se rezervă postul în perioada în care frecventează, la cursurile de zi, o formă de învăţământ postuniversitar.
Art. 132. – Maiştrii-instructori titulari în învăţământ, care au dobândit definitivarea în învăţământ, dar nu îndeplinesc condiţiile de studii prevăzute la art. 7, pot să-şi păstreze postul numai dacă în timp de 8 ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi îşi completează studiile şi pregătirea prevăzută la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.
Art. 133. – Absolvenţii instituţiilor de învăţământ universitar de lungă durată, titulari în învăţământul preuniversitar, care nu au promovat examenul de licenţă sau echivalentul acestuia, pierd calitatea de titular, dacă nu obţin diploma de licenţă. Aceştia, prin excepţie de la prevederile art. 67 alin. (4) din Legea învăţământului nr. 84/1995, se pot prezenta la examenul de licenţă în cel mult două sesiuni, în decurs de 3 ani de la intrarea în vigoare a prezentei legi.
Art. 134. – Personalul didactic de la disciplina „Coregrafie", titular în învăţământul preuniversitar, care a dobândit definitivarea în învăţământ, poate fi menţinut în funcţie fără a îndeplini condiţiile de studii prevăzute la art. 7 din prezenta lege. Acesta este obligat să parcurgă pregătirea prevăzută la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995. Salarizarea acestui personal se face la nivelul studiilor absolvenţilor de colegiu.
Art. 135. – Pentru instituţiile militare de învăţământ, prevăzute în cap. X din Legea învăţământului nr. 84/1995, se prevăd următoarele:

p. aplicarea prevederilor prezentei legi la specificul militar se face prin ordine, regulamente şi instrucţiuni proprii;

b) personalul didactic militar şi civil se constituie din personal didactic prevăzut în prezentul statut şi din corpul instructorilor militari;

c) personalul didactic militar are drepturile şi îndatoririle care decurg din prezenta lege şi din calitatea de cadru militar în activitate;

d) funcţiile didactice pentru corpul instructorilor militari, condiţiile care se cer pentru ocuparea acestora, normele didactice, competenţele şi responsabilităţile se stabilesc prin instrucţiuni proprii;

e) conducerea instituţiilor de învăţământ se realizează de către comandanţi, care se numesc în funcţii conform reglementărilor interne; comandanţii instituţiilor de învăţământ superior militar pot îndeplini şi atribuţiile de rectori ai acestora;

f) perfecţionarea pregătirii personalului didactic se realizează conform prevederilor prezentului statut şi reglementărilor specifice militare;

g) personalul didactic, inclusiv cel din corpul instructorilor militari, poate obţine definitivarea în învăţământ şi gradele didactice, în condiţiile stabilite de prezenta lege.
Art. 136. – (1) Disciplina „Religie" poate fi predată numai de personal abilitat, în baza protocoalelor încheiate între Ministerul Învăţământului şi cultele religioase recunoscute oficial de stat.
(2) Personalul de cult, absolvent al învăţământului superior ori al seminarului teologic, cu o vechime de cel puţin 5 ani în profesie, care predă în învăţământul preuniversitar disciplina „Religie", este salarizat la nivelul studiilor de profesor, respectiv de învăţător, categoria personalului didactic definitiv, cu obligaţia ca în termen de 3 ani de la intrarea în vigoare a prezentei legi să promoveze examenul de definitivare în învăţământ şi să parcurgă pregătirea prevăzută la art. 68 din Legea învăţământului nr. 84/1995.
Art. 137. – (1) Datele privind situaţia profesională a personalului didactic se consemnează într-un stat personal de serviciu. Statul personal de serviciu cuprinde date privind starea civilă, curriculum vitae, evoluţia profesională şi evaluările periodice. Statul personal de serviciu se actualizează, la solicitarea titularului sau a conducerii instituţiei ori a unităţii respective. Accesul la statul personal de serviciu este permis titularului şi conducătorului instituţiei sau al unităţii de învăţământ. În învăţământul preuniversitar, statul personal de serviciu poate fi consultat şi de personalul de îndrumare şi de control al inspectoratului şcolar şi al Ministerului Învăţământului.
(2) Statul personal de serviciu se păstrează după cum urmează:

p. la inspectoratele şcolare, pentru inspectorii şcolari; la Ministerul Învăţământului, pentru inspectorul şcolar general, pentru inspectorul şcolar general adjunct, precum şi pentru personalul didactic de îndrumare şi de control din minister;

b) la inspectoratele şcolare, pentru directorii şi directorii adjuncţi ai unităţilor subordonate;

c) la unităţile de învăţământ sau la unităţile de învăţământ conexe, pentru personalul didactic şi personalul didactic auxiliar din aceste unităţi;

d) la instituţiile de învăţământ superior, pentru personalul didactic şi didactic auxiliar din aceste instituţii.
Art. 138. – Personalul didactic angajat pe durată determinată beneficiază de aceleaşi drepturi cu personalul didactic titular, corespunzător perioadei lucrate.
Art. 139. – (1) Persoanele angajate în învăţământ, provenite din alte sectoare de activitate, care fac dovada că au profesat în specialitatea înscrisă pe diploma de studii şi care ocupă un post didactic în această specialitate, beneficiază de vechimea în muncă, ca vechime recunoscută în învăţământ, în vederea stabilirii drepturilor salariale.
(2) Cetăţenilor români care au lucrat în străinătate în învăţământ sau în cercetare li se echivalează integral vechimea în învăţământ. Includerea perioadelor lucrate în străinătate ca vechime în muncă se va face conform legislaţiei muncii în vigoare.
(3) Pentru personalul didactic care a fost salarizat din alte sectoare de activitate, reconstituirea vechimii în învăţământ se face pe baza evidenţelor instituţiilor de învăţământ unde a lucrat efectiv.
Art. 140. – Se recunosc ca vechime în învăţământ şi perioadele determinate de legislaţia pensiilor, în care personalul didactic, datorită unor cauze pe care nu le putea înlătura, precum boala, condamnări casate ulterior sau alte situaţii, a fost împiedicat să desfăşoare acele activităţi care se consideră vechime în învăţământ.
Art. 141. – (1) Profesorii universitari şi conferenţiarii universitari fără titlul ştiinţific de doctor pot să-şi continue activitatea pe posturile pe care le ocupă cel mult 6 ani de la intrarea în vigoare a prezentei legi, cu excepţiile prevăzute la titlul VIII – Dispoziţii tranzitorii şi finale.
(2) Lectorii universitari/şefii de lucrări fără titlul ştiinţific de doctor îşi păstrează postul pe care îl ocupă timp de 6 ani de la intrarea în vigoare a prezentei legi. Dacă în acest interval nu obţin titlul de doctor, pierd calitatea de titular.
Art. 142. – Sunt exceptate de la prevederile art. 55 alin. (2), art. 60 alin. (6), art. 129 şi ale art. 141 specializările nominalizate prin ordin al ministrului învăţământului, la care nu se organizează doctorat.
Art. 143. – Prin excepţie de la prevederile prezentei legi, pentru facultăţile autorizate provizoriu, funcţiile de şef de catedră şi de prodecan pot fi ocupate, temporar, şi de cadre didactice titulare, cu funcţia didactică de lector universitar/şef de lucrări, având titlul ştiinţific de doctor.
Art. 144. – Bibliotecarii cu un stagiu mai mic de 3 ani în funcţie, care nu au absolvit un curs în domeniul biblioteconomiei, pentru menţinerea în funcţie sunt obligaţi ca, în următorii 3 ani de la intrarea în vigoare a prezentei legi, să participe la un asemenea curs şi să promoveze examenele de finalizare după o metodologie stabilită de Ministerul Învăţământului.
Art. 145. – Personalul didactic pensionat din învăţământ beneficiază de asistenţă medicală şi de acces în casele de odihnă şi în bazele de tratament ale cadrelor didactice.
Art. 146. – În măsura în care prezentul statut nu dispune altfel, personalului didactic i se aplică celelalte dispoziţii din legislaţia muncii.
Art. 147. – (1) Prezenta lege intră în vigoare la data de 1 septembrie 1997.
(2) Pe aceeaşi dată, Legea nr. 6/1969 privind Statutul personalului didactic din Republica Socialistă România, publicată în Buletinul Oficial nr. 33 din 15 martie 1969, cu modificările ulterioare, precum şi orice alte dispoziţii contrare prezentei legi se abrogă.
(3) În termen de 6 luni de la publicarea prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Ministerul Învăţământului va elabora normele metodologice, regulamentele şi instrucţiunile ce decurg din aplicarea legii, care, de asemenea, se vor publica în Monitorul Oficial al României.
Această lege a fost adoptată de Camera Deputaţilor în şedinţa din 17 iunie 1997, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constituţia României.

p. PREŞEDINTELE CAMEREI DEPUTAŢILOR
ANDREI IOAN CHILIMAN

Această lege a fost adoptată de Senat în şedinţa din 19 iunie 1997, cu respectarea prevederilor art. 74 alin. (1) din Constituţia României.

p. PREŞEDINTELE SENATULUI
MIRCEA IONESCU-QUINTUS

Bucureşti, 12 iulie 1997.
Nr. 128.

Site proiectat si administrat de catre Directia pentru informatica si comunicatii a Camerei Deputatilor

webmaster@cdep.ro

Joi, 29 aprilie 2004, 13:56

A 128/1997 számú Törvény a tanügyi személyzetre vonatkozóan

In. www.htof.hu

Elsõ rész.

Általános rendelkezések.

1.§

A jelen törvény szabályozza az állami és magán oktatási intézmények oktatói, kutatói, vezetõi valamint kisegítõ személyzetének jogállását.

2.§

A jelen jogszabály a következõkre vonatkozóan tartalmaz elõírásokat:

a. az oktatói, kutatói, vezetõi valamint kisegítõ személyzet jogai, kötelezettségei, hatásköre és feladatai;

b. ezen állások elfoglalásának feltételeit, a versenyvizsgák szervezési módozatát valamint az elbocsátás és nyugdíjazás feltételeit;

c. a továbbképzõ és ellenõrzõ rendszert;

d. a bérezések, jutalmazások feltételei valamint a szabálysértések esetében alkalmazandó büntetéseket;

3.§
(1) A tanügyi személyzet magába foglalja mindazon személyeket ,melyek a tanügyi rendszer keretében az oktatás és nevelés megvalósításáért felelõsek.
(2) A tanügyi személyzet tagjai lehetnek megfelelõ szakmai végzettséggel és kifogásolhatatlan erkölcsi magatartással rendelkezõ személyek, melyek ugyanakkor teljesítik a jogszabály által elõírt jogi és egészségügyi feltételeket.

4.§
(1) Azon személyek, melyek a tanügyi rendszer keretében állást töltenek be vagy szándékoznak állást betölteni rendelkezniük, kell egy orvosi ajánlással, melyet az Egészségügyi és Oktatási Minisztérium közösen meghatározott feltételei között bocsátanak ki.
(2) Az (1) bekezdésben említett állás betöltésére nem alkalmasak mindazon személyek, melyek nem rendelkeznek e joggal egy végleges bírósági ítélet alapján.
(3) Viselkedésbõl eredõ szakmai alkalmatlanság esetén, az oktatási intézmény vezetõsége az oktatói vagy kari tanács beleegyezésével kérelmezheti az illetõ személy orvosi kivizsgálását.
Ugyanezek a szabályok vonatkoznak a kutatói, vezetõi valamint kisegítõ személyzetére vonatkozóan.
(4) Nem tölthetnek be a tanügy keretében oktatói, kutatói, vezetõi valamint kisegítõ funkciót amennyiben

a. az illetõ személy által kereskedelmi tevékenység folytatása az oktatási intézménykeretében vagy az intézmény körzetében

b. írott, írásos vagy vizuális pornográfiai tárgyakkal való kereskedés

c. erkölcsileg nem megfelelõ viselkedési minták gyakorlása

(5) Az oktatói, kutatói, vezetõi és kisegítõ személyzet kérelmezheti az alaptalan vád felülvizsgálását a saját munkaképességére vonatkozóan.

Második rész.
A közoktatás.

Harmadik rész.
Felsõoktatás.
Az oktatói és kutatói személyzet.
53.§
(1) Az oktatói személyzet a következõ funkciókat töltheti be: egyetemi tanár, konzultáns egyetemi tanár, egyetemi docens, egyetemi elõadó, egyetemi adjunktus és tanársegéd.
(2) Az (1) bekezdésben említett funkciók betöltéséhez következõ munkakörök hozhatók létre: egyetemi tanár, konzultáns egyetemi tanár, egyetemi docens és egyetemi adjunktus.
(3) A felsõoktatásban résztvevõ oktatók a nyugdíj korhatár elérése után konzultáns egyetemi tanári munkakörben folytathatják munkájukat.

(4) A felsõoktatási intézmény a minõségi oktatási folyamatok biztosítása érdekében hazai vagy külföldi szakembereket foglalkoztathatnak vendégtanárként meghatározott idõtartamra.

54.§

(1) Az 53.§ említett oktatói személyzet ugyanakkor kutatási valamint, tervezési, fejlesztési és kulturális tevékenységet is kifejthet a szakterületnek megfelelõen.

(2) A karok, tanszékek és kutatási egységek keretében kutatási és egyéb személyzet foglalkoztatható, melyet doktorandusok és egyetemi hallgatók is betölthetnek . Ezek számára munkakönyv bocsátható ki.

Oktatói állás betöltéséhez szükséges feltételek.

55.§

(1) Felsõoktatási intézmény keretében oktatói valamint kutatói funkció tölthet be az a személy, mely rendelkezik egyetemi vagy posztgraduális tanulmányokat igazoló oklevéllel és megfelel a 84/1995 számú Tanügyi Törvény 68.§ elõírásainak.

(2) Az egyetemi tanári és egyetemi docensi munkakörök betöltéséhez szükséges, hogy az illetõ személy doktori címmel rendelkezzen az illetõ vagy hasonló szakterületen. Az egyetemi adjunktusi munkakör betöltéséhez szükséges, hogy az illetõ személy doktori címmel rendelkezzen az illetõ vagy hasonló szakterületen.

(3) A felsõoktatási intézmény keretében 5 éve foglalkoztatott személyzetet tekintõen a fentiekben említett feltételek teljesítettnek nyilváníthatók a 84/1995 számú Tanügyi Törvény 68.§ elõírásainak megfelelõen.

(4) Az egy funkció betöltéséhez az (1) és (8) bekezdés feltételeit kell teljesíteni.

(5) Az egyetemi asszisztensi funkció betöltéséhez az (1) és (8) bekezdés feltételeit kell teljesíteni, valamint szükséges 2 év tapasztalat felsõoktatási intézményben és 4 év közoktatási intézményben. Amennyiben az illetõ munkakörbe jelentkezõ nem rendelkezik felsõoktatási intézmény keretében tapasztalattal az illetõ tudományágban eltöltött 5 év tapasztalat szükséges.

(6) Az egyetemi elõadói munkakör betöltéséhez az (1), (2) és (8) bekezdés elõírásai teljesítendõk, valamint a következõk:

a. amennyiben az illetõ személy doktori címmel rendelkezik 4 év tapasztalat felsõoktatási intézmény keretében, ellenkezõ esetben 6 év tapasztalat felsõoktatási intézmény keretében;

b. amennyiben az illetõ személy doktori címmel rendelkezik 4 év tapasztalat közoktatási intézmény keretében, ellenkezõ esetben 6 év tapasztalat közoktatási intézmény keretében;

c. amennyiben az illetõ személy doktori címmel rendelkezik 8 év tapasztalat nem oktatási intézmény keretében, ellenkezõ esetben 10 év tapasztalat nem oktatási intézmény keretében

(7) Egyetemi docens és egyetemi tanári munkakörök betöltéséhez az (1) , (2) és (8) bekezdés elõírásai teljesítendõk valamint 9 év tapasztalat szükséges felsõoktatás vagy kutatás területén.

Azon jelentkezõk esetében, melyek nem rendelkeznek felsõoktatási vagy kutatási tapasztalattal az illetõ tudományágban 15 éves tapasztalat szükséges.

(8) A felsõoktatási intézmények keretében meghirdetett munkakörök betöltésére csak román állampolgárok jogosultak. Kivételt képeznek a külföldi állampolgársággal rendelkezõ vendégtanárok, melyek a törvényes keretek között szerzõdéses munkaviszonyban állnak egy felsõoktatási intézménnyel.

(9) Amennyiben a munkakör betöltésére jelentkezõ személy más nyelven folytatta felsõfokú tanulmányait, mint amelyen folytatná az oktatást, a gyakorlati vizsgáját vagy a próbaelõadását az illetõ oktatási nyelven kell, végezze. A fenti követelmény akkor is teljesítendõ, ha az illetõ oktató versenyvizsgán való részvétel következtében más nyelven folytatja oktatási feladatait, mint amelyen végezte felsõfokú tanulmányait.

56.§

(1) Amennyiben egyetemi tanár, egyetemi docens vagy egyetemi elõadó munkakör betöltésére jelentkezõ személy nem rendelkezik felsõoktatási tapasztalattal, gyakorlattal köteles nyilvánosság elõtt bemutatott elõadást vagy más, hasonló gyakorlati vizsgát tegyen, az esetnek megfelelõen.

(2) Amennyiben a felsõoktatási intézmény alkalmazottai teljesítik az (1) bekezdés valamint az 55.§ (1), (2) és (8) bekezdéseinek a feltételeit és jelentõs tudományos és kutatói tevékenységgel rendelkeznek, jelentkezhetnek oktatói állás betöltésére meghirdetett versenyvizsgára az egyetemi szenátus jóváhagyásával az 55.§ (6) és (7) bekezdésébe foglalt feltételek teljesítésének hiányában is.

57.§

(1) A felsõfokú orvosi képzés keretében , egyetemi adjunktusi munkakör betöltésére jelentkezõ személy legalább kell, rendelkezzen gyakornoki orvosi címmel és 3 évnél nagyobb szakirányú tapasztalattal. Kivételt képeznek azon munkakörök melyeknek megfelelõik, léteznek az Egészségügyi Minisztérium keretében.

(2) A felsõfokú orvosi képzés keretében, azon munkakörök betöltésére való jelentkezés melyeknek megfelelõik, léteznek az Egészségügyi Minisztérium keretében a jelentkezõk a fõorvosi címmel, kell, rendelkezzenek egyetemi elõadói, illetve egyetemi tanári funkciók betöltéséhez.

Az oktatói munkakörök betöltése.

58.§

(1) Az 53.§ (1) bekezdésében szabályozott oktatói munkakörök betöltéséhez az akkreditált vagy ideiglenes mûködéssel rendelkezõ felsõoktatási intézmények versenyvizsga szervezésére kötelesek. Az illetõ versenyvizsga csak az illetõ felsõoktatási intézmény keretében érvényes.

(2) A versenyvizsga nyilvánosan zajlik. A versenyvizsgára jelentkezhet minden olyan személy, mely teljesíti a jelen és a 84/1995 számú tanügyi Törvény elõírásait.

(3) A versenyvizsga bizottságok az illetõ felsõoktatási intézmény oktatói állományának tagjaiból tevõdik össze.
(4) A versenyvizsga szervezését a betöltetlen oktatói munkakörökre vonatkozóan az illetõ felsõoktatási intézmény a Hivatalos Közlöny, egy országos napilap keretében valamint a ki függesztés által hozza nyilvánosságra a tanév kezdetét megelõzõ 45 napban.
(5) A nyilvánosságra való hozataltól számított 30 napon belül kell jelentkezni.
(6) A versenyvizsga részeit és tartalmát az illetõ karok és tanszékek állapítják meg. A jelentkezéssel egyidejûleg a szervezõ oktatási egység köteles közölni a versenyvizsga anyagát, metodológiáját és pontos dátumát.
(7) Az oktatói munkakör betöltéséhez szükséges jelentkezési dosszié a következõket kell tartalmazza:

a. a jelentkezési nyomtatvány;

b. az érettségi- és egyetemi oklevél valamint a leckekönyv hiteles másolata, az elõzõ munkahelyeket igazoló iratok;

c. a doktori- vagy más tudományos címet igazoló oklevél;

d. önéletrajz;

e. a publikációk jegyzékét, mellékelve a legfontosabbak másolata;

f. az 55.§ és 56.§ által elõírt feltételek teljesítését igazoló dokumentumok vagy az egyetemi szenátus jóváhagyása;

g. más, az illetõ egyetem szenátusa vagy az Oktatási Minisztérium által igényelt dokumentumok;

(10) Az illetõ felsõoktatási intézmény köteles a versenyvizsga véglegesítésére, a versenyvizsgára vonatkozó bizottsági jelentés közlésétõl számított 45 napon belül.

59.§
(1) A tanársegédi vagy egyetemi adjunktusi munkakör betöltésére a versenyvizsga írás-és szóbeli valamint gyakorlati vizsgából áll az illetõ szakterületnek megfelelõen, az 58.§ szabályozásának függvényében.
(2) A versenyvizsga bizottság elnökbõl- a tanszékvezetõ vagy ennek helyettese-és még két tagból áll, melyek legalább egyetemi elõadói címmel rendelkeznek.
(3) A versenyvizsga bizottság összetételét a tanszékvezetõ javaslatára a kari tanács hagyja jóvá.
(4) A versenyvizsgán való jelentkezõket a bizottság tagjai 1 és 10 között osztályozzák. A versenyvizsgán való részvétel minõsítését az osztályozások átlaga adja. A versenyvizsga bizottság az utolsó gyakorlati vizsga idõpontjától számított 5 napon belül jelentést készít, melyben a legjobb eredményt elért jelentkezõre vonatkozóan ajánlást ad. Azon jelentkezõk ajánlhatók, melyek eredményei elérték legalább a hetes osztályzatot és az átlaguk a nyolcast.
A bizottság jelentését a dékán a kari tanács elé terjeszti, mely az eredmények jóváhagyására jogosult nyílt szavazás keretében.
(5) A kari tanács döntését az egyetemi szenátus kell, jóváhagyja amennyiben a szervezési szabályok és feltételek be voltak tartva.
(6) A tanársegédi vagy egyetemi adjunktusi munkakörbe való kinevezés a rektor rendelete alapján történik, a következõ félév elsõ napjától kezdõdõen.

60.§
(1) Az egyetemi elõadói funkció betöltéséhez a munkakör szükséges feltételek teljesítése, a jelentkezési dosszié ellenõrzése alapján és egy bizottság elõtti versenyvizsgán való részvétel szükséges. A versenyvizsga tematikáját a versenyvizsga bizottság állapítja meg és a 48 órával a vizsga elõtt közlik a jelentkezõvel.
(2) A versenyvizsga bizottság elnöke a kar vagy a tanszék vezetõje, és további három tagja az illetõ tudományág szakemberei egyetemi elõadói, egyetemi docensi vagy egyetemi tanári címekkel.
(3) Az egyetemi elõadói funkció betöltéséhez szükséges versenyvizsga keretében a minõsítés pontszámok, által valósul meg, melyet az illetõ kar vagy tanszék állapít meg és az egyetemi szenátus hagy jóvá. A bizottság jelentésében véleményezik a jelentkezõ tudományos és kutatói tevékenységét, a nyilvános elõadását valamint az egyéb tevékenységeit.
(4) A bizottság elnöke a jelentést a kari tanács elé terjeszti és ajánlja a legjobb eredményeket elért jelentkezõt. Nyílt szavazás keretében a kari tanács jóváhagyhatja a versenyvizsga eredményeit.
(5) A kari tanács határozatát a dékán vagy a képviselõje terjeszti az egyetemi szenátus elé, és a rektor kezdeményezheti a határozat jóváhagyását, mely nyílt szavazás keretében történhet.
(6) Az egyetemi elõadói munkakörbe való kinevezést a rektor rendelete alapján történhet a következõ félév elsõ napjától kezdõdõen. Amennyiben a jelentkezõ doktorandus hallgató a kinevezése 4 év idõtartamára szólhat. A kinevezés véglegedé válhat, amennyiben az illetõ hallgató doktori címmel fog rendelkezni az illetõ szakterületen.

61.§
(1) Az egyetemi tanári vagy egyetemi docensi funkció betöltéséhez szükséges feltételek teljesítése, a jelentkezési dosszié ellenõrzése alapján és egy, a hallgatók és a versenybizottság elõtt bemutatott elõadás szükséges. A versenyvizsga tematikáját a versenyvizsga bizottság állapítja meg és a 48 órával a vizsga elõtt közlik a jelentkezõvel.

(2) A versenyvizsga bizottság elnöke a kar dékánja vagy ennek a képviselõje, az egyetemi szenátus tagja, valamint négy tag, melybõl legalább kettõ nem az illetõ felsõoktatási intézmény alkalmazottja. A versenyvizsga bizottság tagjai egyetemi docensek és tanárok, annak függvényében, hogy egyetemi docensi vagy egyetemi tanári munkakör betöltésére szervezték a versenyvizsgát. A versenyvizsga bizottság összetételét a kari tanács javaslatára az egyetemi szenátus hagyja jóvá.
(3) Az egyetemi tanári vagy egyetemi docensi i funkció betöltéséhez szükséges versenyvizsga keretében a minõsítés pontszámok, által valósul meg, melyet az illetõ kar vagy tanszék állapít meg és az egyetemi szenátus hagy jóvá. A bizottság jelentésében véleményezik a jelentkezõ tudományos és kutatói tevékenységét, a nyilvános elõadását valamint az egyéb tevékenységeit.
(4) A bizottság elnöke a jelentést a kari tanács elé terjeszti és ajánlja a legjobb eredményeket elért jelentkezõt. Nyílt szavazás keretében a kari tanács jóváhagyhatja a versenyvizsga eredményeit.
(5) A kari tanács határozatát a dékán vagy a képviselõje terjeszti az egyetemi szenátus elé, és a rektor kezdeményezheti a határozat jóváhagyását, mely nyílt szavazás keretében történhet.
(6)A versenyvizsga dossziét, a bizottság jelentésével és egyéb dokumentumokkal az Országos Oklevél és Bizonyítvány Minõsítõ Tanács elé terjesztik, mely ezek alapján nyílt szavazás keretében 90 napon belül dönt a versenyvizsga érvényességérõl. Amennyiben egy egyetemi docens vagy egyetemi tanár egy, már megszerzett munkakör betöltésére pályázik nem szükséges Országos Oklevél és Bizonyítvány Minõsítõ Tanács jóváhagyása.
(7) Az egyetemi docensi vagy egyetemi tanári kinevezés az oktatási miniszter által kibocsátott rendelettel történik, a rektor jóváhagyása alapján a következõ félév elsõ napjától kezdõdõen.

62.§

(1) A versenyvizsga lebonyolítására vonatkozó panaszokat az egyetemi szenátus vagy az Oktatási Minisztérium felé kell benyújtani , 10 napos határidõn belül és az elbírálása a benyújtástól számított 60 napon belül történik.
(2) Amennyiben a meghirdetett munkakör nem került betöltésre a versenyvizsga újra megszervezhetõ a törvényes keretek között.

63.§

(1) A nyugdíjazott egyetemi tanárok folytathatják tevékenységüket az illetõ felsõoktatási intézmény keretében konzultáns egyetemi tanári minõségbe, a tanszék javaslata valamint a kari tanács és az egyetemi szenátus jóváhagyása alapján, nyílt szavazás keretében.
(2) Az (1) bekezdésben említett minõségben olyan egyetemi tanárok folytathatnak tevékenységet, melyek jelentõs tudományos eredményeket értek el mind nemzeti mind nemzetközi viszonylatba.
(3) A konzultáns egyetemi tanár munkakörét a tanszék állapítja meg a munkaköri leírás keretében.

65.§

(1) Az el nem foglalt oktatói munkaköröket ideiglenesen betölthetik az illetõ felsõoktatási intézmény alkalmazottai vagy az illetõ felsõoktatási intézmény vendégtanárai.
(2) Az el nem foglalt munkakörök betöltése vendégtanárok által csak versenyvizsga keretében történhet, melyet a tanszék vagy a kar szervez, és magába foglal legalább egy interjút és életrajzelemzést.
(3) A (2) bekezdésben említett versenyvizsga szervezését és lebonyolítását az egyetemi szenátus hagyja jóvá.
(4) Az ideiglenesen alkalmazott oktatókat a rektor rendelete alapján nevezik ki.

A felsõoktatási intézmények vezetõsége.

67.§

(1) A felsõoktatási intézmények keretében a következõ vezetõ szervek léteznek: egyetemi szenátus, kari tanács, kollégiumi tanács, az intézményi tanács és tanszéki tanács. Az egyetemi Charta alapján más, egyéb vezetõ szervek is létre hozhatók.

68.§

(1) A felsõoktatási intézmény legfontosabb vezetõ egysége az egyetemi szenátus, melynek elnöke a rektor. A felsõoktatási intézmény karainak és tanszékeinek vezetõi alanyi jogon az egyetemi szenátus tagjai, mint a felsõoktatási intézmény közvetlen alárendeltjei. Az egyetemi szenátus ülésein részt vehetnek a szakszervezetek képviselõi, meghívotti minõségben és minden más személy.
(2) A felsõoktatási intézmény operatív vezetését az egyetemi szenátus tanácsa biztosítja , melynek tagjai a rektor, a rektor-helyettes, a tudományos titkár, az ügyvezetõ igazgató és a hallgatói önkormányzat képviselõje. Az egyetemi szenátus tanács az ügyvezetõ igazgató kivételével az egyetemi szenátus által választottak. A rektor kezdeményezésére a szenátus ülésein részt vehetnek a karok dékánjai, a szakszervezetek és a hallgatói érdekképviseletek képviselõi vagy minden más személy. Az egyetemi Charta alapján, a szenátus a tanács tagjai közzé választhatja a karok vagy tanszékek vezetõit.

69.§

(1) A kar vezetõ egysége a kari tanács , melynek elnöke a dékán. A kari tanács tagjait az illetõ kar oktatói és doktori címmel rendelkezõ kutatói választják a karnak alárendelt tanszékek és oktatási egységek személyzetébõl. A kari tanács keretében a hallgatók ¼ arányban képviseltek.
(2) A kari tanács tagja lehet minden olyan személy mely az oktatási intézmény alkalmazottja.

70.§

(1) Az intézmény mûködését a tanács koordinálja és elnöke az intézmény igazgatója. Az intézmény tanácsának megválasztását az egyetemi szenátus vagy a kari tanács határozata alapján hagyják jóvá.

71.§

(1) Az egyetem alapvetõ oktatási egysége a tanszék és legalább 15 címzetes oktatóval kell, rendelkezzen. A tanszék vezetését a tanszéki tanács biztosítja, melynek tagja a tanszékvezetõ és még legalább két oktató a tanszék személyzetébõl. A tanszék operatív vezetését a tanszékvezetõ biztosítja. Azon tanszékvezetõ, mely kevesebb, mint 12 címzetes oktatóval rendelkezik nem jogosult a 91.§ (1) a) bekezdésében elõírt juttatásokra.

72.§
(1) A felsõoktatási intézmény vezetõsége titkos szavazás keretében választódik ,négy éves mandátum idejére az egyetemi Charta és a tanügyi törvény elõírásainak megfelelõen. A megválasztott címzetes oktatók, kell, legyenek /tudományos címmel kell, rendelkezzenek az illetõ felsõoktatási intézmény keretében. A választások során bármilyen fajta diszkrimináció tiltott. Amennyiben egy vezetõ funkció nem kerül betöltésre idõközi választásokat, kell szervezni az egyetemi Charta elõírásainak megfelelõen. A fenti szabályozások érvényesek abban az esetben is amikor a vezetõség több mint 1/3 távozik az illetõ funkciók betöltésébõl.
(2) A következõ munkakörök/funkciók nem tölthetõk be együttesen: rektor, rektor-helyettes, dékán, dékán-helyettes, intézményi igazgató, tanszékvezetõ, kollégiumvezetõ, kutatási egység vezetõ. Ilyen munkaköröket kizárólag egyetemi tanárok vagy egyetemi docensek tölthetnek be.
(3) A rektori funkciót egy személy csak egy mandátum idõtartama alatt töltheti be. Ugyanezek az elõírások vonatkoznak a dékáni funkció betöltésére is.
(4) A felsõoktatási intézmény rektor- valamint dékán-helyetteseinek számát az illetõ tudományterület és az intézmény hallgatói számának függvényében valamint az oktatási miniszter által jóváhagyott szervezeti és mûködési szabályzat alapján.
(5) A felsõoktatási intézmény vezetõ egységeinek feladatkörét az egyetemi Charta és a törvényes keretek határozzák meg. Az egyetemi szenátus, a kari tanács valamint a tanszéki tanács határozatait, a 74.§ (3) bekezdésének kivételével, a jelenlévõk felének szavazataival hozzák, amennyiben a tanács vagy szenátus létszámának 2/3 kiteszik. A fentiekben említett vezetõ egységek tagjainak szavazatai egyenlõk.
73.§
(1) Az egyetemi szenátus és a kari tanács ülésein, melyek keretében oktatói munkakör betöltésérõl döntenek kizárólag oktatók, vehetnek részt.